Αγγλική Κεντρική Βιβλιοθήκη Βάσεις

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ
f908
Αριθ. είσ. 456/1956
~~ΔΩΡΕΑ~~ Έξ αγοράς
GRVER-00057

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

ΜΕΘ' ΕΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΠΙΝΑΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ

ΠΡΩΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ ΕΝ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΙ ΚΑΙ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΝ ΣΚΟΠΙΕΣΙ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1894

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ ἐγχειριδίου ὡρμήθην ἐκ λόγων πρακτικῆς ὠφελείας ἐκείνης μάλιστα τῆς τάξεως τῶν λογιωτέρων ἀναγνωστῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ὀλίγον ἢ οὐδόλως δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὀγκωδέστερα καὶ πολυδαπανώτερα ἱστορικὰ πονήματα. Τὸ πλῆθος καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν νεωτάτων ἐρευνῶν τῶν ἐν τῇ Δύσει σοφῶν ὄχι μόνον περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν ὁποίων ὁ βίος κυρίως μόλις τώρα ἄρχεται θαυμασίως διαλευκαινόμενος διὰ τῶν ἐν ταῖς ἑστίαις τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν περισωθέντων μνημείων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ παλαιοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, περὶ τοῦ ὁποίου ἐν πολλοῖς σήμερον ἄλλα ἡ ἱστορία διδάσκει ἢ ὅσα παρ' ἡμῖν γνωστὰ ἔγιναν διὰ τῆς ἀπανθίσεως τῶν μεγάλων συγγραφῶν τοῦ Γρότε καὶ Κουρτίου, ἐμβάλλει ἀληθῶς ζωηρὸν ἔρωτα εἰς πάντα ἱστοριοδίφην νὰ ἐκπονήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν διεξοδικὸν σύνταγμα τῆς διπλῆς ταύτης περιόδου τῆς ἀρχαίας τοῦ κόσμου ἱστορίας. Ἀλλὰ πρὸς τοιοῦτο μέγα ἐγχείρημα ἕκαστος εὐκόλως ἐννοεῖ πόσον ὀλίγον ὁ παρὼν καιρὸς ἐν Ἑλλάδι καλεῖ. Ὑπάρχουσιν ἄλλως σπουδαιότεραι, τοὐλάχιστον μᾶλλον ταύτης ἐπείγουσαι ἐπιστημονικαὶ παρ' ἡμῖν ἀνάγκαι προκειμένου περὶ τῆς προαγωγῆς τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν καὶ τῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἡμετέρων λογίων ἀναγνωστῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διαδόσεως βασιμωτέρων ἱστορικῶν γνώσεων, τούτων δὲ μίαν καθῆκόν μου ἐνόμισα ν' ἀποπειραθῶ τοὐλάχιστον νὰ πληρώσω διὰ τοῦ παρόντος πονήματος.

Τὰς ἀνάγκας ταύτας, ὡς ἐκ πείρας αὐτὸς ἐπείσθην καὶ παρ ἄλλων εἰδημόνων ἐβεβαιώθην, αἰσθάνονται πρὸ πάντων οἱ πλεῖ στοι τῶν φοιτητῶν τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου ὅσοι δὲν δύ νανται ἀρκοῦντα χρόνον νὰ διαθέσωσι πρὸς μελέτην τῶν δύ πασιγνώστων παρ' ἡμῖν πλείστου λόγου ἀξίων ἱστοριῶν τῆ Ἑλλάδος, καὶ οὐχ ἧσσον οἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις τὴν ἱστορίαν δι δάσκοντες. Πρέπει μάλιστα νὰ παρατηρήσω ὅτι κυρίως ἡ περ τῶν τελευταίων τούτων φροντὶς μὲ παρώτρυνεν εἰς τὴν ἐκπόνη σιν τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου. Πρὸς τὴν μελέτην καὶ παρασκευὴ αὐτῶν εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας ἐκλογὴ παρέχεται μόνον ἐ ἑνὸς μεταξὺ τῶν ἐκτεταμένων ἱστορικῶν συγγραφῶν Παπαρρη γοπούλου καὶ Λάμπρου καὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν μα θητῶν ἐξ ἑτέρου. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὲν εἶνε βεβαίως προωρι σμένα πρὸς φωτισμὸν τῶν διδασκόντων, ἐκεῖνα δὲ διὰ τὴν ἔκ τασιν καὶ πολὺ μᾶλλον διὰ τὴν δαπάνην εἰς πάντας σχεδὸ τοὺς διδασκάλους εἶνε ἀπρόσιτα. Νομίζω μάλιστα ὅτι χωρὶ κανεὶς ν' ἀδικήσῃ τὸν ἀοίδιμον συγγραφέα τῆς πρώτης ἐν Ἑλ λάδι ἐμφανισθείσης πρὸ δεκαετηρίδων ὅλων ἱστορίας τοῦ ἑλλη νικοῦ ἔθνους, δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ πολλὴ εἰς αὐτ ἀφοσίωσις διδασκάλων ἀκαταρτίστων ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν μελ τῶν ἄντικρυς βλαβερὰ εἰς αὐτοὺς ἀπέβη. Ἐκ πείρας γνωρίζ εἰς πόσην ἀκρισίαν περιπίπτουσιν οἱ ἄκροι θαυμασταὶ τοῦ ἀγα θοῦ ἄλλως βιβλίου, οἱ ἴδιοι ἀποστηθίζοντες καὶ κατὰ τῶν κε φαλῶν τῶν μαθητῶν τὰ χάριν τῶν πολλῶν γεγραμμένα κατα χέοντες, πόσον δ' ἕνεκα τούτου ἀπομακρύνονται τοῦ ἀληθοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σκοποῦ τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις ἱστορικῆς διδασκαλίας. Ἀρκούντως δηλωτικὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης καὶ παιδαγωγικῆς παραπλανήσεως ἀποβαίνει ὅτι οἱ αὐτοὶ ἀκριβῶς διδάσκαλοι ἀποφεύγουσι κατόπιν νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ὑπὲρ λογιωτέρων γεγραμμένης καὶ ἐπὶ ἀκριβεστέρων πορισμάτων τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης στηριζομένης συγγραφῆς τοῦ κ. Λάμπρου.

Ὑπὲρ διδασκάλων κυρίως γράφων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ἔτι, οἵτινες δὲν ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς εἰς ἀνάγνωσμα μὴ χρῄζον κρίσεως καὶ σκέψεως, ἐνόμισα διὰ τοῦτο ὅτι ἐχρεώστουν ν' ἀκολουθήσω ἄλλην ὁδόν. Διεξοδικὰς ἀφηγήσεις πανταχοῦ ἀπέφυγα, ἐκείνας μάλιστα τὰς ἐρεθιστικὰς τῆς περιεργίας τῶν ἀνεπιστημόνων, αἵτινες μοὶ ἐπροξένησαν πάντοτε λύπην, διότι ὑπεβοήθησαν τὴν ἀκρισίαν τῶν ἀναγνωστῶν καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐπλήρωσαν μὲ στρεβλὰς ἰδέας περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης καὶ περὶ τῆς σημασίας τῶν καθέκαστα πραγμάτων. Τὰ δευτέρου λόγου ἄξια συνεπύκνωσα εἰς ὀλιγίστας λέξεις, πρὸ παντὸς δὲ ἀπέβλεψα εἰς τὴν ὡς ἐλπίζω σαφῆ καὶ σύμφωνον πρὸς τὰ πορίσματα τῆς νεωτάτης ἐρεύνης κρίσιν περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης καὶ ἡ διάταξις αὐτῆς εἶνε ἰδικόν μου ἔργον· ποῦ δὲ ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων γνωμῶν παρενέβαλα καὶ ἐγὼ τὰς ὑπ' ἀσθενῶν ἴσως δυνάμεων βασταζομένας σκέψεις καὶ παρατηρήσεις μου θὰ διακρίνῃ ὁ εἰδήμων ἀναγνώστης, ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ δὲν θὰ μοῦ μεμφθῇ τοῦτο. Ἐπρόσεξα καὶ εἴς τι ἄλλο. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν καὶ ἔκθεσιν τῶν πραγμάτων παρηκολούθησα μετὰ πάσης εὐσυνειδησίας τὰς κυριωτάτας τῶν πηγῶν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ Πλουτάρχου καὶ Παυσανίου. Αἱ συχναὶ ἐν τῷ κειμένῳ παραπομπαί μου εἶνε οὐχὶ πο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λυμαθείας ἐπίδειξις, διὰ τὴν ὁποίαν οὔτε θαυμασμὸν οὔτε ἔπαινον ἀξιῶ, ἀλλὰ σημειοῦσι τὰ ἴχνη οὕτως εἰπεῖν τῆς ἀπολύτως ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν συγγραφέων βασιζομένης μελέτης μου. Εἰς ἐπιστημονικῶς μορφωμένους ἀναγνώστας ἐπεθύμουν πᾶσαν εὐκολίαν νὰ παράσχω διὰ νὰ δύνανται προχείρως ν' ἀναζητῶσιν ἐν ταῖς πηγαῖς τὰ μαρτύρια τῶν λεγομένων, εἰς τοὺς διδάσκοντας δὲ τὴν ἱστορίαν νὰ δείξω πῶς οἱ ἴδιοι ὀφείλουσι νὰ διακριβώσωσι καὶ συμπληρώσωσι τὰς ἱστορικὰς αὐτῶν μελέτας. Διὰ τοῦ μέσου τούτου κατώρθωσα ἐλπίζω ὄχι μόνον σύντομος νὰ καταστῶ, ὅσον τὰ στενὰ τοῦ ἐγχειριδίου ὅρια ἀπήτουν, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσω ἀφορμὰς εἰς λογίους ἀναγνώστας νὰ μελετήσωσι καὶ αὐτοὶ καὶ σκεφθῶσιν ὡρίμως. Ἡ ἀρίστη ἐκ τῆς ἱστορίας ἐντύπωσις καταστρέφεται ἐκ τῆς πεπλατυσμένης καὶ περὶ πάντα τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ἐξ ἴσου διατριβούσης διηγήσεως· ὅταν δὲ ὁ συγγραφεὺς δὲν ἔχει πεποίθησιν εἰς ἑαυτὸν μεγάλην ὅτι εἰς τὴν ἔρευναν ἐμβαθύνει ὡς ἄλλος Γεώργιος Γρότε ἢ ὅτι ἱστοριογραφεῖ ὡς ἄλλος Ἐρνέστος Κούρτιος, καθῆκον ἔχει χάριν τῶν ὑπομονητικῶν ἀναγνωστῶν — καὶ χάριν τοῦ ἐκδότου αὐτοῦ — ν' ἀποφύγῃ τὸν ἐπικίνδυνον σκόπελον[1].

[1] Ἡ περίστασις μὲ ἀναγκάζει ν' ἀναφέρω ἕνα μικρὸν παράδειγμα τοῦ πονηροῦ τούτου τρόπου τῆς συγγραφικῆς. Τὸ εὗρον κατὰ τύχην ὅλως διόλου ἀνοίξας εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον τὸν δεύτερον τόμον τῆς ὑπὸ Π. Καρολίδου γραφείσης ἱστορίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Κατόπιν παρετήρησα ὀλίγον μόνον φυλλολογήσας τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς οὐδὲ ὁ βιβλιογράφος ἢ ὁ κριτικὸς ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ὑπομονὴν ν' ἀναγνώσῃ ὄχι βέβαια ὁλόκληρον ἀλλὰ τμηματικῶς τοὐλάχιστον, ὅτι τὰ παραδείγματα ταῦτα σωρεύονται εἰς πᾶσαν σελίδα καὶ εἶνε τόσον πολλὰ ὅσον καὶ ὁλόκληρος ἡ βίβλος. Ἀλλ' ἐδῶ ἐξ ἀνάγκης μόνον θ' ἀναφέρω τὸ ἓν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἁπλῇ σύμπτωσις μὲ ἔφερεν. Εἰς τὴν σελίδα 25 τοῦ μνημονευθέντος τόμου ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: « Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πολιτικῶς πεσόντος κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου ἐγείρεται ὑψούμενον ἐν πενθίμῳ μεγαλοπρεπείᾳ τὸ ἠθικόν, θρησκευτικόν, πολιτικὸν καὶ ἐθνικὸν κράτος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὃν τρόπον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἱδρύσεως τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους (μάλιστα!) ἐν μέσῳ τοῦ πί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀπαλλακτικὸν ἀπὸ τῆς νόσου ταύτης φάρμακον εἶνε ἡ εὐσυνείδητος τῶν πηγῶν μελέτη καὶ ἡ καθοδήγησις τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν ἀγαθὴν αὐτῶν χρησιμοποίησιν.

Ἐλλείψεων ἀπηλλαγμένον δὲν ἠμπορῶ νὰ θεωρήσω τὸ μικρόν μου ἔργον, ἐλπίζω ὅμως ὅτι αὗται δὲν θὰ εἶνε μεγάλαι[1]. Ὁπωσδήποτε εὐχαρίστως θ' ἀκούσω περὶ αὐτῶν τὴν κρίσιν εἰδημόνων ἀνδρῶν, διὰ νὰ ὠφεληθῶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν σοφωτέρων κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ συνεχίζοντος τὸν παρόντα δευτέρου τόμου περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ρω-

πτοντος παγκοσμίου πολιτικοῦ κράτους (μάλιστα!) τῆς Ρώμης ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία μένουσα ὀρθία οὐ μόνον ἔσωσεν ἀλλὰ καὶ ἐστήριξε τὸ μέγα ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ἐξ οὗ κατὰ μέγα μέρος προῆλθε καὶ δι' οὗ ἐκραταιώθη καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἔζησε τὸ Ἑλληνικὸν κράτος (μάλιστα!) τοῦ Βυζαντίου, οὕτω τὸ μετὰ χιλιετῆ καὶ ἐπέκεινα βίον ἐκπνεῦσαν Ἑλληνικὸν κράτος (μάλιστα!) τοῦ Βυζαντίου διεδέξατο τὸ κράτος (μάλιστα!) τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας». Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς κάποιαν βιβλιογραφίαν, τῆς Νέας Ἡμέρας ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐψέγετο κάπως τοῦ συγγραφέως τὸ «δημοσιογραφικὸν» ὕφος. Ἡμεῖς τὴν ἰδιότητα ταύτην δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Καρολίδου καὶ μὲ τὴν γνώμην μας πιστεύω θὰ εἶνε σύμφωνοι ὅλοι οἱ δημοσιογράφοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ οἱ ἀναγνῶσται τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν. Ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι πλὴν τῆς ἀηδίας ἣν ἡ γλωσσαλγία τοῦ συγγραφέως προξενεῖ, ἀναγνωρίζομεν εἰς τὸ ὕφος αὐτοῦ ἐκεῖνʼ ἀκριβῶς τὰ ἁμαρτήματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν δίδεται ἄφεσις ἀπὸ κανένα πνευματικὸν τῆς λογοτεχνίας καὶ ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἀκόμη ὄχι ἐντελῶς ἀπειρόκαλον ἰδιώτην. Αἱ πρῶται λέξεις τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς δὲν δίδουν κἂν ὑποφερτόν τι νόημα· διότι τί θὰ εἰπῇ τὸ πολιτικῶς πεσόν κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου; Εἰς αὐτὰς ἀναγνωρίζει τις τὸ πολὺ μίμησιν — ἀλλ' ὄχι πολὺ εὐτυχῆ — τῆς ἀρχῆς τοῦ περιπύστου πανηγυρικοῦ: ὦ Γενναῖε τῶν γενναίων τῆς γενναίας γενεᾶς τῶν γενναίων Κολοκοτρωναίων γενναία ψυχή. Καὶ τὸ μὲν ἀπομίμημα φαίνεται ἄξιον τοῦ προτύπου, ὁ προσεκτικὸς ὅμως ἀναγνώστης θὰ καταλάβῃ ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐξαγριώνεται μὲν ἡ καλή μας ἑλληνικὴ γλῶσσα, διαφθείρεται δὲ τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν ἀνθρώπων καὶ συγχίζεται παντελῶς ἡ διάνοια τῶν ζητούντων πνευματικὴν ὠφέλειαν εἰς τοιούτου εἴδους ἀτασθάλου φρενὸς γεννήματα. Ὅστις θέλει καλλίτερον νὰ γνωρίσῃ τὸν συγγραφέα ἂς ἀναγνώσῃ καὶ τὴν συνέχειαν τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς.

[1] Μικράς τινας τυπογραφικὰς ἀβλεψίας παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ διορθώσῃ. Οὕτω γραπτέον ἐν σελ. 86 στ. 24 ὁ Φλιοῦς, ἐν σελ. 98 στ. 16 Φρυξίν, εἰς σελ. 140 στ. 2 προσθετέον ὡς τίτλον: Ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ Ἕλληνες, ἐν σελ. 243 στ. 22 γραπτέον τὸν Ἀνθεμοῦντα καὶ τὴν Ποτίδαιαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαίους, οὗ ἡ ἔκδοσις δὲν θὰ βραδύνῃ ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον ἐνθαρρυντικῆς ἀποδοχῆς τυγχάνει.

Ἐκ τῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου συναπτομένων τοπογραφικῶν πινάκων τὸν ἐμφαίνοντα τὰς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου παρέλαβον μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ τε ἐκδότου κ. Καρόλου Μπὲκ καὶ τοῦ συγγραφέως κ. Λάμπρου ἐκ τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ ἱστορίας. Εἰς ἀμφοτέρους ἐκφράζω πολλὰς χάριτας ἐπὶ τούτῳ.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 2 Μαρτίου 1894.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΛΑΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Α'. Η ΑΝΑΤΟΛΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΓΩΝΟΣ

1. Τὸ Αἰγυπτιακὸν κράτος.

Ἡ χώρα. — Ἡ Αἴγυπτος εἶνε κοιλὰς μήκους 880 χιλιομέτρων, ἥτις πρὸς μεσημβρίαν μὲν ὁρίζεται ἑκατέρωθεν ὑπὸ σειρᾶς ὀρεινῆς προσεγγιζούσης εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μόνον ἑκατοντάδων μέτρων τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν Νείλου τὰς ὄχθας, πρὸς βορρᾶν δὲ εὐρύνεται βαθμηδὸν εἰς ἐκτεταμένην πεδιάδα περικλειομένην ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τῆς ἐρήμου. Μεταξὺ Θηβῶν καὶ Καίρου τὸ πλάτος αὐτῆς εἶνε 15 χιλιομέτρων κατὰ μέσον ὅρον. Πρὸς βορρᾶν ὁρίζει αὐτὴν ἡ Μεσόγειος θάλασσα, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἐξετείνετο μέχρι τῶν καταρρακτῶν τῆς Συήνης.

Ὁ Νεῖλος τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἔχων πέραν τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον συνάγει πάντα τὰ ὕδατα τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, διευθυνόμενος δὲ πρὸς βορρᾶν παραλαμβάνει δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τεσσάρων ἄλλων ποταμῶν τὰ ὕδατα καὶ σχηματίζων πέντε καταρράκτας ῥέει ἔπειτα βραδέως διὰ τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν θάλασσαν ἐκβάλλει διὰ δύο βραχιόνων, τῶν τῆς Ῥοσσέττης καὶ Δαμιέττης, ὧν τὰ ὕδατα συγκοινωνοῦσι διὰ μικροτέρων ἄλλων διωρύχων μᾶλλον ἢ βραχιόνων. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τρεῖς ἦσαν οἱ μεγάλοι αὐτοῦ βραχίονες, σχηματίζοντες ἑπτά, κατ' ἐποχὰς δὲ καὶ 14 στόματα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τοῦ Νείλου δῶρον ὠνόμασεν ὁ Ἡρόδοτος (II 5 «ἡ Αἴγυπτος ἐπίκτητός τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ») τὴν Αἴγυπτον καὶ πραγματικῶς ἄνευ τῶν ἐτησίων τοῦ ποταμοῦ τούτου πλημμυρῶν, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν περιοδικῶν τῆς διακεκαυμένης ζώνης βροχῶν, ἡ ἔρημος θὰ ἐκάλυπτε πᾶν ὅ,τι δὲν θὰ κατείχετο ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἀλλὰ καὶ τὸ Δέλτα αὐτοῦ ὁλόκληρον, κόλπος ἄλλοτε τῆς θαλάσσης (Ἡροδ. II 10) εἰς ὃν οὐχὶ μακρὰν τῶν πυραμίδων ἐξέβαλλεν ὁ ποταμός, ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν προσχώσεων αὐτοῦ.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι. — Ὁ πανάρχαιος τῆς ἀνθρωπότητος πολιτισμὸς πατρίδα ἔχει τὴν Ἀσίαν καὶ πρῶται αὐτοῦ ἑστίαι ὑπῆρξαν αἱ γόνιμοι κοιλάδες καὶ πεδιάδες, αἱ διαρρεόμεναι ὑπὸ τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Σινικῆς, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Ἀσσυρίας. Εἰς τὰς πλουσίας ταύτας χώρας, ὅπου ἡ ζήτησις τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως δὲν κατηνάλισκε πλέον πάσας τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς τῶν ἀνθρώπων δυνάμεις, ἐμορφώθη ἡ πρώτη ἀνθρωπίνη κοινωνία καὶ ἤρχισεν ἡ μεγάλη ἐργασία τοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν αἰώνων καὶ χιλιετηρίδων προήγαγε μέχρι σήμερον ἀνενδότως καὶ θὰ προαγάγῃ ἴσως ἔτι ἐπὶ πολύ.

Ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ κατῆλθον καὶ οἱ πρῶτοι τῆς Αἰγύπτου κάτοικοι, «οἱ ἐρυθρόδερμοι», ὡς ὀνομάζουσιν αὐτοὺς οἱ Ἄραβες καὶ ὡς ἐπὶ αἰγυπτιακῶν μνημείων παρίστανται κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κιτρίνους Συροάραβας, τοὺς λευκοὺς Λίβυας καὶ τοὺς μέλανας Αἰθίοπας. Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι (τῶν σημερινῶν ὁ τύπος ἕνεκα τῆς ἀναμίξεως τῶν φυλῶν προσήγγισε μᾶλλον εἰς τὸν καθαρῶς ἀφρικανικὸν) μετ' ἄλλων λαῶν τῆς βορείας Ἀφρικῆς, τῶν Αἰθιόπων, τῶν Λιβύων καὶ τῶν Βερβέρων ἀνῆκον εἰς τὴν Καυκασίαν φυλήν. Αἱ ἔρημοι ἀνατολικῶς τοῦ Δέλτα καὶ ἡ ξηρὰ ὀρεινὴ χώρα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νείλου («ἐρυθρὰ χώρα» ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἐξ οὗ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ ὄνομα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης) κατῳκοῦντο ὑπὸ νομάδων σημιτικῆς φυλῆς. Τὴν Αἴγυπτον οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐκάλουν Κέμτ, τοῦ ἔθνους ἑαυτῶν ὅμως ὄνομα δὲν εἶχον. Ἡ γλῶσσα τῶν Αἰγυπτίων δεικνύει ἀναμφισβήτητον, εἰ καὶ μεμακρυσμένην συγγένειαν πρὸς τὰς σημιτικάς.

Οἱ ἐπήλυδες οὗτοι καταλαβόντες πρῶτον τὸ Δέλτα ἐξετάθησαν ἔπειτα ἐπὶ πάσης τῆς κοιλάδος, μεταβαλόντες δι' ὑπομονῆς καὶ ἐρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γασίας μακρᾶς εἰς καλλιεργήσιμον χέρσον τὰ ἀπέραντα ἕλη τῆς χώρας, τὰς δὲ ξηρὰς αὐτῆς γαίας διὰ συστήματος τεχνητῶν διωρύχων γονιμοποιήσαντες, αἵτινες σήμερον ἔτι τὸν πλοῦτον τῆς χώρας διατηροῦσιν. Αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων αὐτῆς εἰς τὴν παναρχαίαν ταύτην ἐποχὴν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀνάγουσιν. Διηρημένοι δὲ εἰς πολυαρίθμους ἀνεξαρτήτους ἡγεμονίας συνεκρότησαν ἔπειτα οἱ κάτοικοι δύο χωριστὰ βασίλεια, τὸ τῆς κάτω Αἰγύπτου ἤτοι τοῦ Δέλτα καὶ τὸ τῆς ἄνω Αἰγύπτου, τὰ ὁποῖα τέλος κατὰ τὴν παράδοσιν συνηνώθησαν εἰς ἓν ὑπὸ τὸν βασιλέα Μήνην (ἢ Μῖνα, Ἡρόδ.) κατὰ τὸν ἐλάχιστον ὑπολογισμὸν 3180 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, ἂν καὶ ἡ χρονολογία αὕτη δύναται καὶ πολὺ παλαιοτέρα νὰ εἶνε. Ἐπ' αὐτοῦ ἐθεμελιώθη ἡ Μέμφις. Αἱ ἡγεμονίαι δὲ ἐκεῖναι, 44 τὸν ἀριθμόν, ἤτοι 22 ἐν τῷ Δέλτα καὶ 22 ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ, ἀπετέλεσαν κατόπιν ἁπλᾶς διοικητικὰς περιφερείας, τοὺς λεγομένους νομούς.

Ἡ παλαιοτάτη ἐποχή. Αἱ πρῶται δυναστεῖαι. — Μετὰ τὸν βασιλέα Μήνην ἦρξαν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὰ ἐπὶ παπύρων σωζόμενα χρονικὰ τῶν μοναρχῶν αὐτῆς 24 ἄλλοι ἡγεμόνες, περιλαμβανόμενοι εἰς τρεῖς δυναστείας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιγραφαὶ μὲν δὲν διεσώθησαν, ἀλλὰ πολλὰ μνημεῖα, ὡς ἱκαναὶ καταρρεύσασαι πυραμίδες καὶ ἡ μεγάλη Σφίγξ τοῦ Γκιζέχ. Τὸ εἰς τὸν φυσικὸν βράχον λελαξευμένον τοῦτο ἔργον μὲ τὴν πλήρη ἰσχύος καὶ μεγαλείου ἔκφρασιν αὐτοῦ μαρτυρεῖ πόσον εἶχεν ἀνυψωθῇ ἡ τέχνη ἤδη κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐκείνην ἐποχήν. Ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν βασιλέων τῆς γ΄ δυναστείας σώζεται ἀνάγλυφον γεγλυμμένον εἰς τὸν βράχον κοιλάδος τινὸς τῆς χερσονήσου Σινᾶ, ἀναμιμνῆσκον τὰς νίκας αὐτοῦ κατὰ τῶν ληστρικῶν φυλῶν τῆς ἐρήμου τῆς Ἀραβίας. Οὗτος δὲ εἶνε καὶ ὁ πρῶτος βασιλεύς, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα (Snefru, Σῶφις) ἀπαντᾷ ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων.

Τὸ ἀρχαῖον κράτος τῆς Μέμφιδος. — Ἡ ἱστορία ἄρχεται τοιουτοτρόπως διαλευκαινομένη ἀπὸ τῆς δ΄ δυναστείας, ἀπ' αὐτῆς δὲ μέχρι τῆς δεκάτης (τουτέστι κατὰ τὸν ἐλάχιστον ὑπολογισμὸν ἀπὸ τοῦ 2830 μέχρι τοῦ 2130) ἐκτείνεται ἡ πρώτη αὐτῆς περίοδος. Πολυάριθμα νῦν εἶνε τὰ μνημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων δύναται νὰ συγκροτηθῇ ἡ σύγχρονος τῆς Αἰγύπτου ἱστορία. Ἡ Μέμφις εἶνε ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαίου τούτου κράτους. Οἱ ἡγεμόνες τῆς δ΄ δυναστείας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς ἐγκατάστασιν ἀποίκων ἐν τῇ χερ
σονήσῳ Σινὰ (πλούσια χαλκωρυχεῖα). Ἄλλως ἐν τῷ κράτει ἐβασί
λευεν ἡ εἰρήνη, ἡ γεωργία δὲ καὶ ἡ βιομηχανία ἤνθουν ὡς μανθάνομε
ἐκ τῶν μνημείων, ἑκατοντάδες δὲ τάφων μαρτυροῦσι περὶ τοῦ βαθ
μοῦ τῆς τελειότητος, εἰς ἣν ἔφθανον τότε, ἐπὶ τῆς τετάρτης ἔτι δυ
ναστείας, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ γλυπτική. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶνε αἱ πυρα
μίδες, ὧν αἱ μέγισται ὑψοῦνται ὀλίγον δυτικώτερα τῆς σημερινῆς πό
λεως Γκιζέχ. Ἐξήκοντα περίπου πυραμίδων τὰ λείψανα σώζοντα
ἐν τῇ μέσῃ Αἰγύπτῳ. Ἡ ὑψίστη πασῶν, ἡ τοῦ Χέοπος, διαδόχου
τοῦ Σώφιος, εἶνε 137 μέτρων ὕψους σήμερον. Ὁ Χέοψ, Χεφρῆν κα
Μυκερῖνος (Χουφοῦ, Χαφρᾶ καὶ Μεγκαουρᾶ τῶν αἰγυπτιακῶν μνη
μείων) εἶνε οἱ μέγιστοι τῆς ἐποχῆς ταύτης βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου
Τοῦ Χεφρῆνος σώζεται καὶ ἀνδριὰς καθήμενος, θαῦμα τέχνης τῶ
παναρχαίων ἐκείνων χρόνων τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας, ὡς καὶ ἀνά
γλυφον παριστάνον τὸν βασιλέα Μυκερῖνον ἐν πολεμικῇ στολῇ.

Τὸ μέσον Θηβαϊκὸν κράτος. — Μετά τινα ἐποχήν, ἥτις δύ
ναται νὰ κληθῇ μεταβατική, διότι πρὸς τὴν Μέμφιν ἀγωνίζοντο
περὶ τῶν πρωτείων ὑποτελεῖς ἡγεμόνες τῆς μέσης Αἰγύπτου κα
ἰσχύουσιν ἐπὶ χρόνον, τὸ σκῆπτρον τῆς ἀρχῆς περιῆλθεν εἰς τοὺς δυ
νάστας τῶν Θηβῶν (περὶ τὸ 2130 πρὸ Χριστοῦ) καὶ ἐπὶ μακροὺ
αἰῶνας εἰς τὴν πόλιν ταύτην συγκεντρώνεται ὁ πολιτικὸς βίος το
ἔθνους. Οἱ νέοι οὗτοι βασιλεῖς (ιϐ′ καὶ ιγ′ δυναστεία) εἶνε πολεμι
κοὶ καὶ κατακτητικοί, ἀνέλαβον δὲ πρὸ πάντων τὴν παντελῆ κατά
κτησιν τῆς Αἰθιοπίας, ἐγγὺς τῶν ὁρίων τῆς ὁποίας ἔκειτο νῦν ἡ πρω
τεύουσα τοῦ κράτους. Οἱ αὐτόχθονες ἐξεδιώκοντο ἢ ἀφωμοιοῦντ
πρὸς τοὺς κατακτητὰς καὶ ἡ γλῶσσα, γραφή, θρησκεία καὶ τὰ ἤθ
τῶν Αἰγυπτίων διεδίδοντο εἰς τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν. Ἡ Αἴγυ
πτος ἐξετάθη τότε μέχρι τοῦ τετάρτου καταρράκτου καὶ κατέστ
μέγα ἀφρικανικὸν κράτος, τεῖνον ὁλονὲν εἰς αὔξησιν πρὸς μεσημ
βρίαν. Εἷς τῶν βασιλέων τῆς ἐποχῆς ταύτης Ἀμενέμης ὁ Γ′ (Ame
nemhat) ὤρυξεν ἐν Φαϊγιοῦμ ἐπὶ ἐπιφανείας δέκα ἑκατομμυρίων τε
τραγωνικῶν μέτρων τὴν λίμνην τοῦ Μοίριδος (πιθανῶς ἐκ τῆς αἰγυπ
λέξεως mer σημαινούσης λίμνην) πρὸς κανονισμὸν τῶν ἐκ τῶν πλημ
μυρῶν τοῦ Νείλου ὑδάτων κατὰ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ ὄχθην. Ὄχ
μόνον δὲ πρὸς μεσημβρίαν ἐκτείνεται νῦν τὸ κράτος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τολὰς ἡ χερσόννησος τοῦ Σινὰ πάλιν καταλαμβάνεται, ζωηρὸν δὲ ἐμπόριον διενεργεῖται πρὸς τὰ μικρὰ κράτη τῆς Συρίας, ὅπερ ἴσως ἔτι τότε μέχρι τῆς Βαβυλῶνος ἔφθανε. Ναοὶ ὁμοίως ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῶν Φαραὼ τούτων πολλοί, ὁ Ἀμενέμης δὲ Γ' ἔκτισεν ἐντὸς μὲν τῆς λίμνης δύο πυραμίδας, παρ' αὐτὴν δὲ τὸν περίφημον ναόν, ὃν οἱ Ἕλληνες Λαβύρινθον ὠνόμασαν. Μὲ τὴν ιβ' δυναστείαν, ἧς οἱ βασιλεῖς μακρὸν χρόνον ἐβασίλευσαν, συμπίπτει καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς αἰγυπτιακῆς φιλολογίας, ἐξ ἧς ἱκανὰ λείψανα διεσώθησαν, καὶ ἡ τέχνη δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης φέρει κλασικὸν χαρακτῆρα, ἂν καὶ τὰ γλυπτὰ ἔργα τῆς παλαιοτέρας μεμφιδικῆς περιόδου δεικνύουσι πολὺ μᾶλλον ἐλευθέραν σύλληψιν καὶ φυσικότητα. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὅμως εἰσῆλθε νῦν εἰς νέαν πρόοδον (λαξευτοὶ τάφοι καὶ ναοὶ λίθινοι). Καὶ ἡ γλῶσσα λαμβάνει νῦν τὴν κλασικὴν αὐτῆς μορφήν.

Ἐν τούτοις ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν πόλεων τοῦ Δέλτα, αἵτινες δὲν ἐλησμόνουν τὴν παλαιάν των δόξαν, πρὸς τὴν νέαν πρωτεύουσαν ἐτάραξε τὴν εἰρήνην τοῦ κράτους καὶ παροδικῶς ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ περιῆλθεν αὖθις εἰς ἡγεμονικὸν οἶκον τῆς κάτω Αἰγύπτου. Ἀλλ' οἱ δυνάσται οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ κράτος κατὰ τῆς ξενικῆς εἰσβολῆς. Περὶ τὸ 2000 πρὸ Χρ. ἐπέδραμον τὴν κάτω Αἴγυπτον μετανάσται ἐκ τῆς Ἀσίας, Βεδουῖνοι ἐκ τῆς χερσονήσου Σινά, Χαναναῖοι ὡς φαίνεται τὴν ἐθνικότητα, οἵτινες ἀμαχητὶ ὑπέταξαν τὴν χώραν. Οὗτοι εἶνε οἱ Ὑκσὼς (πιθανῶς ἡ λέξις σημαίνει «ἡγεμόνες τῶν Schasu» τ.ἔ. τῶν νομάδων τῆς ἐρήμου) ἢ ὡς λέγονται «ποιμένες βασιλεῖς» (ιε' καὶ ις' δυναστεία), οἵτινες ἐπὶ 5 περίπου αἰῶνας, πιθανώτερον ὅμως πολὺ ὀλιγώτερον ἦρξαν ἐν τῷ Δέλτα, ἀφοῦ ταχέως ἐδέχθησαν τὰ ἤθη καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν αὐτοχθόνων. Ἔκτισαν ναούς, ἤγειραν ἀνδριάντας καὶ παρέσχον δύο δυναστείας εἰς τὴν χώραν. Ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες τῆς μεσημβρίας, μακρὰν εὑρισκόμενοι τοῦ κέντρου τῆς ξενικῆς ἀρχῆς, ἀνέκτησαν κατὰ μικρὸν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἀναστήσαντες τὴν μοναρχίαν τῶν Θηβῶν (ιζ' δυναστεία) ἐπανέκτησαν τὴν κάτω Αἴγυπτον ἐντὸς $1\,^1/_2$ αἰῶνος. Τὰ λείψανα τοῦ κατακτητοῦ ἐξεδίωξεν ὁ Ἄμωσις (Ahmes) ὁ πρῶτος Φαραὼ τῆς ιη' δυναστείας (περὶ τὸ 1530), αἱ Θῆβαι δὲ ἐγένοντο τὸ δεύτερον ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους.

Τὸ νέον κράτος. — Μετὰ τῆς ἐλευθερίας ἐπανῆλθε καὶ ἡ πολε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μικὴ τοῦ κράτους δόξα καὶ ἡ νέα αὐτὴ τῆς Θηβαϊκῆς κυριαρχίας περίοδος πληροῖ τὰς ἐνδοξοτάτας σελίδας τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας. Τότε καὶ ἡ πολεμικὴ τέχνη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἵππου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς εἰς τὸν πόλεμον χρήσεως αὐτοῦ (οὐχὶ ἱππικὸν ἀλλὰ δίτροχα ἅρματα συρόμενα ὑπὸ ἵππων) τροποποιεῖται οὐσιωδῶς. Οἱ Αἰγύπτιοι ἀποικίζουσι τὴν Αἰθιοπίαν μέχρι τοῦ σημερινοῦ Βερβέρ, τὰ ὅπλα δὲ αὐτῶν φέρουσι μέχρι τῶν ὀάσεων τοῦ Δαρφούρ, τῶν πεδιάδων τοῦ Σεναὰρ καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀβησσινίας, ἐνῷ οἱ στόλοι αὐτῶν φθάνουσι μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ὑεμένης καὶ ἐπιβάλλουσι παροδικῶς εἰς τὰς ἐκεῖ φυλὰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας τῆς Αἰγύπτου.

Ἐξ ἑτέρου εἰσβάλλουσιν οἱ βασιλεῖς εἰς τὴν Συρίαν, μέχρι τῆς ὁποίας ἤδη ὁ Ἄμωσις εἶχε καταδιώξει τοὺς Ὑκσώς, καὶ φθάνουσι μέχρι τοῦ Εὐφράτου (Τούθμωσις Α' Dhutmes περὶ τὸ 1500). Ὁ Τούθμωσις Γ' (1480-1430) ὑποτάσσει αὐτὴν ὁλόκληρον. Ἀλλ' ἡ αἰγυπτιακὴ κυριαρχία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ῥιζώσῃ ἐνταῦθα ἀσφαλῶς. Οἱ λαοὶ τῶν χωρῶν τούτων, Χαναναῖοι, Φοίνικες, Χεταῖοι ἵσταντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι βαθμίδος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ συγχωνευθῶσι μετ' αὐτῶν. Ἡ Βαβυλὼν εἶχεν ἰσχύσει ἐνταῦθα, θρησκεῖα δὲ καὶ ἤθη, γλῶσσα καὶ γραφὴ τῶν Βαβυλωνίων εἶχον διαδοθῆ πανταχοῦ. Οἱ Αἰγύπτιοι κατεῖχον μόνον φρούριά τινα, ἐλάμβανον δὲ παρὰ τῶν αὐτοχθόνων φόρον ὑποτελείας. Ἡ κυριαρχία δὲ αὐτῶν διήρκεσεν ἐπὶ ἕνα αἰῶνα, μέχρι Ἀμενώφιος Δ' (περὶ τὸ 1330).

Αἱ Θῆβαι ἔφθασαν τότε εἰς τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀκμήν. Ὁ θεὸς αὐτῶν Ἄμμων ηὔξησε τὰ πλούτη του ἐκ τῶν λαφύρων τῶν ἡττηθέντων, ὁ ἐν Καρνὰκ ναὸς αὐτοῦ ἐξετάθη ὡς πόλις ὁλόκληρος, τὰ κτήματα αὐτοῦ ἐκάλυπτον πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔφθανον μέχρι τῆς Ἀσίας, οἱ δὲ ἱερεῖς του κατήντησαν τοσοῦτον πανίσχυροι ὥστε νὰ ἐπισκιάζωσι καὶ αὐτῶν τῶν Φαραὼ τὴν δόξαν. Ὁ Ἀμένωφις Δ' ἐπεχείρησε διὰ τοῦτο μονοθεϊστικήν τινα μεταρρύθμισιν τῆς θρησκείας, ζητήσας νὰ καθαιρέσῃ τὸν μέγαν θεὸν τῶν Θηβῶν καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ ἡλίου, τοῦ θεοῦ τῆς Ἡλιοπόλεως. Πάντα τὰ ἀγάλματα τῶν λοιπῶν θεῶν τότε κατεστράφησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ὅπου ἦτο δυνατὸν ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξηλείφθησαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ τὴν πρωτεύουσαν δὲ τοῦ κράτους, κατὰ τοῦ θεοῦ τῆς ὁποίας ἰδίως διηυθύνετο τὸ μῖσος τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἐγκατέλιπεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔκτισε νέαν ἐν τῇ μέσῃ Αἰγύπτῳ, ἐν Τὲλ-ελ-ἀμάρνα μεσημβρινῶς τοῦ Μπενὶ-Χασσάν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἔθεσε καὶ τὰ θεμέλια μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ ἡλίου, τοῦ Ἑνὸς παντοδυνάμου θεοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀμένωφις ἀποθανὼν δὲν κατέλιπεν ἄρρενα διάδοχον τοῦ θρόνου, ἀναρχία ἕνεκα τούτου ἐπηκολούθησε καί τις τῶν βραχυχρονίων διαδόχων ἀνέστησεν αὖθις τὴν πρώην θρησκείαν καὶ μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν εἰς Θήβας. Οὕτως ἡ ὀρθοδοξία πάλιν ἐνίκησε μεθ' αἱματηρὰς καταδιώξεις, ἀλλὰ διὰ τῆς καταπνίξεως ταύτης τῆς μεταρρυθμίσεως ὁ πνευματικὸς βίος τῆς Αἰγύπτου ἐμαράνθη καὶ πᾶσα νέα ἀνάπτυξις κατέστη ἀδύνατος (τέλος τῆς ιη' δυναστείας).

Κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς ταύτας ἐπὶ τῶν αἱρετικῶν βασιλέων ταραχὰς ἐπανέστησαν οἱ ἐν Συρίᾳ ὑποτελεῖς καὶ ἡγεμών τις Χεταῖος ἵδρυσε μεγάλην μοναρχίαν ἐν Ἀσίᾳ ἐκτεινομένην μέχρι τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ πῶς μὲν ἡ σημιτικὴ αὕτη φυλὴ τῶν Χεταίων (Κήτειοι ; Ὀδυσσ. λ 521) ἐπεκράτησεν ἐν Συρίᾳ μένει ἄγνωστον, ἀλλ' ὅτε ὁ Φαραὼ Σέθως Α' τῆς ιθ' δυναστείας, (διάδοχος τοῦ Ραμεσσῆ Α', περὶ τὸ 1320 πρὸ Χρ.) ἐστράτευσε κατ' αὐτῶν εἰς Συρίαν, ἡ κυριαρχία των ἐνταῦθα ἦτο σχεδὸν ἐξησφαλισμένη. Συγχρόνως δὲ ἐστράφησαν πρὸς βορρᾶν, ὅπου διὰ πάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Σμύρνης τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀπαντῶμεν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἅλυος ἐν Καππαδοκίᾳ. Τὸ κέντρον αὐτῶν ἦτο κατ' ἀρχὰς παρὰ τὸν Ὀρόντην, εἶτα παρὰ τὸν Εὐφράτην (Karkamisch, ἐρείπια Djerabîs). Αἱ στρατεῖαι τοῦ Αἰθίοπος Μέμνονος, υἱοῦ τῆς Ἠοῦς, ὅστις καὶ εἰς Τροίαν ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν τοῦ Πριάμου, ἴσως εἶνε ἀπήχησις τῶν κατακτητικῶν πολέμων τῶν Χεταίων. Εἰς τὸν Μέμνονα τοῦτον ἀπεδίδοντο τὰ δύο περίφημα ἀνάγλυφα τοῦ Νυμφαίου παρὰ τὸ Σίπυλον (Ἡροδ. II 106), τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως εἶνε μνημεῖα τῶν Χεταίων. Τὸ βασιλικὸν τῶν Λυδῶν γένος κατήγετο ἐκ τῶν Χεταίων κατακτητῶν (Σαδυάττης, Ἀλυάττης, Μυάττης σημιτικὰ ὀνόματα) καὶ ἡ θρησκεία δὲ τῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς θρησκείας τῶν Σημιτῶν τούτων, καὶ οὐχ ἧσσον ἡ τέχνη (τάφος τοῦ Μίδα ἐν Φρυγίᾳ καὶ σφίγγες, γρύπες, χίμαιρα ἐν Λυκίᾳ).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κατὰ τοῦ νεοσυστάτου τῶν Χεταίων κράτους ἐστράτευσε πρῶτον ὁ Φαραὼ Σέθως Α΄ (Seti), εἶτα δὲ ὁ νεαρὸς υἱὸς αὐτοῦ Ραμεσσῆς Β΄ ὁ μέγας (1300-1230), ὅστις τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ διηώνισεν ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Λουξὼρ καὶ Καρνάκ, ἐν τῷ Ραμεσσείῳ αὐτοῦ ἐν Θήβαις καὶ ἐν Νουβίᾳ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀμπουσιμπέλ. Ἄδηλον ὅμως ποῖον μέρος τῆς Συρίας κατέλαβον τότε οἱ Αἰγύπτιοι· ἡ Παλαιστίνη βεβαίως ἦτο αἰγυπτιακὴ καὶ ἡ Γάζα, ἐνῷ οἱ Χεταῖοι ἦρχον πρὸς βορρᾶν. Ὁ Ραμεσσῆς οὗτος ἐθεωρήθη ὡς ὁ Σέσωστρις τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ὅμως κυρίως εἶνε ὁ ἀντιπρόσωπος πάντων τῶν μεγάλων πολεμικῶν ἔργων τῶν Αἰγυπτίων, τὸ ὄνομά του δὲ μᾶλλον ταὐτίζεται πρὸς τὸ τοῦ Φαραὼ Usertesen Γ΄ τῆς ιβ΄ δυναστείας, ὁπότε συνέβη καὶ ἡ τῆς Αἰθιοπίας κατάκτησις ἣν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν Σέσωστριν ἀποδίδουσιν. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως αἱ δύο μεγάλαι δυνάμεις, ἡ τῶν Χεταίων καὶ ἡ τῶν Αἰγυπτίων, συνεβιβάσθησαν καὶ ἀμφότεραι ἀμοιβαίως ἠγγυήθησαν τὰς κτήσεις ἑκατέρων. Κατὰ τοὺς εἰρηνικοὺς δὲ χρόνους, οἵτινες τὴν πρώην ἐμπόλεμον κατάστασιν ἠκολούθησαν, ἀνεπτύχθησαν ἔτι μᾶλλον αἱ ἀπὸ τῆς πρώτης κατακτήσεως ἤδη ὑφιστάμεναι σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο πολιτισμένων χωρῶν, ἡ Αἴγυπτος δὲ πολλαχῶς ἤσκησε τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐθνῶν τῆς Συρίας καὶ διὰ τούτων ἐμμέσως ἐπὶ πάντων τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου. Ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως σημιτικαὶ ἐπιρροαὶ φαίνονται ἔκτοτε ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ. Ἐκ τῶν χρόνων τούτων προέρχονται καὶ τὰ ἐν Τὲλ-ελ-ἀμάρνα εὑρεθέντα πήλινα πινακίδια, τὰ περιέχοντα τὴν διπλωματικὴν ἀλληλογραφίαν Ἀσιατῶν ἡγεμόνων καὶ Αἰγυπτίων σατραπῶν μετὰ τῶν Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου.

Μετὰ τῆς βασιλείας τῶν Φαραὼ Σέθω Α΄ καὶ Ραμεσσῆ Β΄ συμπίπτει ἡ ἀκμὴ τοῦ νέου αἰγυπτιακοῦ κράτους. Ἐξ οὐδεμιᾶς τῷ ὄντι ἄλλης ἐποχῆς τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας περιεσώθησαν τοσαῦτα μνημεῖα, οἷον ναοί, τάφοι, ἐπιγραφαὶ ἀναθηματικαὶ καὶ θριαμβευτικαὶ κτλ. ὡς καὶ λείψανα φιλολογικῶν ἔργων ὅσα ἐκ ταύτης. Ἀλλὰ καὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης ὁ χαρακτὴρ τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν δημιουργημάτων εἶνε τόσον τυπικὸς ὅσον ταύτης. Οὐδεμία τῶν ἀναριθμήτων ἐπιγραφῶν, τῶν ἐπὶ βράχων ἢ παπύρων ἀναγραφέντων ὕμνων εἰς τὸν βασιλέα ἢ δεήσεων πρὸς τοὺς θεοὺς περιέχει πρωτότυπόν τινα ἰδέαν, συχνὰ δὲ καὶ τὸ περιεχόμενον εἶνε κενόν. Τὸ πᾶν εἶνε ἀπομίμησις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παλαιοτέρων προτύπων. Καὶ ἡ ἀρχιτεκτονική, ἂν καὶ παρήγαγε νῦν τὰ μέγιστα τῶν οἰκοδομημάτων (ἡ γιγαντιαία στοὰ τοῦ ἐν Καρνὰκ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος, ὁ ναὸς τοῦ Ὀσίριδος ἐν Ἀβύδῳ, ὁ ἐν τῷ βράχῳ λαξευμένος τάφος Σέθω τοῦ Α′ κτλ.), ὅμως διὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν πόρων τῆς χώρας ἐκ τοσοῦτον δαπανηρῶν ἔργων παρακμάζει ἐπὶ τέλους προφανῶς. Ἡ νικηφόρος δὲ ὀρθοδοξία ἐννοεῖται ὅτι νῦν κατακυριεύει παντὸς τοῦ βίου, οἱ ἱερεῖς ἀσκοῦσι μεγίστην δύναμιν, παιδεία, φιλολογία καὶ ἀγωγὴ τῶν νέων εἶνε εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Καθὼς δὲ ἕνεκα τούτου ὁ πνευματικὸς βίος ἀποναρκοῦται, οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ δύναμις τοῦ ἔθνους ἐκνευρίζεται. Τύπος καταντᾷ τὸ πᾶν καὶ τὸ ἔθνος χάνει τὴν ζωτικήν του δύναμιν, τὴν δύναμιν τοῦ νὰ σώσῃ αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν του.

Τὸν Ραμεσσῆν Β′ βασιλεύσαντα 67 ἔτη διεδέχθη ὁ Ἀμενωφὰθ (Merneptah) περὶ τὸ 1230 πρὸ Χριστοῦ. Κατὰ τὸ πέμπτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος ἐμφανίζονται αἴφνης πρὸς ἀνατολὰς τῆς Αἰγύπτου ξένοι λαοί, ὁρμώμενοι «ἐκ τῶν χωρῶν τῆς θαλάσσης» ὡς λέγουσι τὰ μνημεῖα, καὶ εἰσβάλλουσιν εἰς τὸ Δέλτα. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ τῆς Κυρηναϊκῆς Λίβυες (αἰγυπτ. Rebu ἢ Lebu). Ἀλλ' ὁ Φαραὼ νικᾷ πάντας κατὰ κράτος καὶ ἀπομακρύνει τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς χώρας. Ἐκ τῶν εἰσβαλόντων τούτων λαῶν οἱ Turuscha πιθανῶς εἶνε οἱ Τυρσηνοὶ πειραταὶ τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν.

Μετὰ τὸν συντόμως ἀποθανόντα Ἀμενωφὰθ ἀκολουθοῦσι χρόνοι ἐσωτερικῶν ταραχῶν καὶ διενέξεων περὶ τοῦ θρόνου. Τέλος ἐπὶ Ραμεσσῆ τοῦ Γ′ (περὶ τὸ 1180 πρὸ Χριστοῦ) ἀποκαθίσταται πλήρης ἡ τάξις. Σπουδαῖον ὅμως ἀγῶνα ὁ Φαραὼ οὗτος διεξήγαγε κατὰ τῶν ἐκ τῆς θαλάσσης πάλιν ὁρμηθέντων λαῶν, οἵτινες οὐχὶ πλέον ὡς πειραταί, ἀλλ' ὡς ἀπειράριθμα μεταναστῶν σμήνη ἐμφανίζονται ἐν Αἰγύπτῳ ζητοῦντες νέαν πατρίδα. Ἡ Συρία πρῶτον ἐδέχθη αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν προσβολὴν των ὑποκύπτει τὸ κράτος τῶν Χεταίων. Τοὺς μετανάστας παρακολουθεῖ καὶ στόλος παρὰ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Συρίας. Τέλος ἐπιτίθεται κατ' αὐτῶν καταλαβόντας ἤδη καὶ τὴν Παλαιστίνην (Amur) ὁ Ραμεσσῆς κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἀποκρούει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου. Οἱ κατὰ τῶν βορείων τούτων βαρβάρων πόλεμοι ἀπεικονίζονται ἐπὶ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Medînet Habu ἐν Θήβαις, καὶ οὗτοι δὲ οἱ λαοὶ (ὁ ἐθνικὸς τύπος αὐτῶν οὔτε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἰγυπτιακὸς εἶνε οὔτε σημιτικός) ἀναμφιβόλως κατῆλθον ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Danauna πιθανῶς εἶνε οἱ Δαναοί, ἡ ἑλληνικὴ δὲ παράδοσις περὶ τοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον μεταναστεύσαντος Δαναοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ Αἰγύπτου, περιέχει ἴσως ἀνάμνησίν τινα ἀμυδρὰν τῆς τε κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἐπικυριαρχίας τῶν Αἰγυπτίων ἐπὶ ἑλληνικῶν νήσων (ἐπὶ Τουθμώσιος Γ′ εἰς ὃν φόρον πληρώνουσιν οἱ ἡγεμόνες τῆς χώρας Kaft = Φοινίκης καὶ τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ θαλάσσῃ νήσων, τῶν νήσων τῶν Tenau = Δαναῶν, οἵτινες καὶ ἀκριβέστερον κατόπιν γράφονται Danauna) καὶ ταύτης τῆς κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ οἱ Pursta ἢ Pulsta ἐξ αὐτῶν εἶνε οἱ καταλαβόντες κατὰ τὴν μετανάστασιν ταύτην τὴν πεδινὴν τῆς μεσημβρινῆς Παλαιστίνης Φιλισταῖοι, ἐφ' ὧν κατόπιν οἱ αὐτόχθονες Σημῖται ἐπέδρασαν. Περὶ τοὺς αὐτοὺς δὲ πιθανῶς χρόνους καὶ ἔτι βραδύτερον (περὶ τὸ 1150) ἐν καιρῷ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ταραχῶν (ἴδε κατωτέρω) κατελήφθη καὶ ἡ δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρα ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἤτοι «υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ», τ. ἔ. τῶν «πολεμιστῶν τοῦ Ἔλ» (τοῦ θεοῦ) οἵτινες μετ' ἄλλων σημιτικῶν φυλῶν τῶν Ἐδωμιτῶν, Ἀμαληκιτῶν, Μαδιανιτῶν (Midian), Ἰσμαηλιτῶν ἦσαν Χαναναῖοι καὶ τελευταῖον ᾤκουν ἐν «Γαλααδίτιδι» (Gal'ad) τ.ἔ. ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρᾳ, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔζησαν νομαδικὸν βίον ἐν τῇ χερσονήσῳ Σινά, ὑπὸ τῶν γειτόνων δὲ αὐτῶν ἔλαβον τὸ ὄνομα Ἑβραῖοι.

Μετὰ τὸν Ραμεσσῆν Γ′ ἄρχεται ἐν Αἰγύπτῳ ἡ παρακμή. Αἱ ἐν Ἀσίᾳ κατακτήσεις ἀπωλέσθησαν πᾶσαι. Τὸ ἱερατεῖον δὲ ὅπερ εἶχεν ἀποκτήσει μεγίστην ἐπιρροὴν ἐν τῷ κράτει, καταλαμβάνει τέλος καὶ τὸν θρόνον. Ὁ μέγας ἱερεὺς τῶν Θηβῶν ἀποκλείει τῆς βασιλείας τὸν νόμιμον διάδοχον Ραμεσσῆ τοῦ ΙΒ′ καὶ περιβάλλεται τὸ βασιλικὸν διάδημα (περὶ τὸ 1050). Συγχρόνως ὅμως νέα ξενικὴ (ἡ κα′) δυναστεία ἐν Τάνιδι ἀνυψοῦται εἰς δύναμιν ἐν τῇ κάτω Αἰγύπτῳ (1050-943 περίπου). Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐκθρονίζεται ὑπὸ τῶν Λιβύων κατὰ τὸ πλεῖστον μισθοφόρων οἵτινες ἤδη ἀπὸ τοῦ Σέθω Α′ ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τῶν στρατιωτικῶν τοῦ κράτους δυνάμεων (εἶδος Μαμελούκων τῆς νεωτάτης αἰγυπτιακῆς ἱστορίας), κατόπιν δὲ ἐσχημάτισαν τὴν τάξιν τῶν «μαχίμων» (Ἡρόδ. ΙΙ 164 ἑ.). Οὗτοι διὰ τοῦ ἐκ λιβυκοῦ γένους βασιλέως Σουσακὶμ ἢ Σεσώγχιος (Sche-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

schonq) (κδ' δυναστεία) καταλαμβάνουσι τὸν θρόνον (περὶ τὸ 930), ὁ Σουσακὶμ δὲ διαρπάζει τὴν Ἰουδαίαν καὶ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῆς Ροβοὰμ (περὶ τὸ 920). Ὑπὸ τοὺς διαδόχους του ὅμως διαλύεται τὸ κράτος εἰς μικρὰς ὑπὸ τῶν μισθοφόρων συστάσας ἡγεμονίας, Αἰθίοπες δὲ καὶ Ἀσσύριοι περὶ τὸ 750-650 κυριαρχοῦσι τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ἐκ τῶν 12 μικρῶν ἡγεμόνων εἰς οὓς εἶχε διαιρεθῆ ἡ χώρα, ἀνυψοῦται εἷς, βοηθείᾳ Ἰώνων καὶ Καρῶν μισθοφόρων οὓς ἔπεμψεν αὐτῷ ἐπικούρους ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Γύγης, ὁ Ψαμμήτιχος (663-610) τῆς Σάϊδος (κς' δυναστεία), υἱὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ τῆς Αἰγύπτου Ἀσσουρβανιπὰλ ἰδιαιτέρως εὐνοηθέντος ἡγεμόνος τῆς Σάϊδος Νεχὼ τοῦ Α', εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ ἀποκρούει ἐπὶ τέλους τοὺς Ἀσσυρίους (περὶ τὰ 645).

Ὁ Ψαμμήτιχος Α' ὅστις πολλαχῶς εἰργάσθη πρὸς θεραπείαν τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα τριῶν αἰώνων ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ εἰσβολαὶ ξένων ἐπέφερον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐδέχθη Ἕλληνας ἀποίκους εἰς τὴν χώραν καὶ συνῆψεν ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπιτρέψας τὴν ἵδρυσιν ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν πρακτορείων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐζήτει νὰ σχηματίσῃ καὶ τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, τοῦτο ὅμως δυσηρέστησε τὴν στρατιωτικὴν τάξιν τῶν Αἰγυπτίων, τοὺς «μαχίμους», οἵτινες ἐκ τῶν μισθοφόρων σχηματισθέντες ἀπὸ πολλοῦ ἀπερρόφουν τὴν χώραν, καὶ διὰ τοῦτο 240 χιλιάδες ἐξ αὐτῶν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὡς ὁ Ἡρόδοτος ΙΙ 30 λέγει (ὁ ἀριθμὸς εἶνε ὑπερβολικός). Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νεχὼ Β' (609-595) εἰσέβαλεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐνίκησε τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα Ἰωσίαν, ἔδωκε δὲ τὸν θρόνον εἰς τὸν Ἰωακείμ, ὃν κατέστησε φόρου ὑποτελῆ (608). Στρατεύσας ὅμως καὶ κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐνικήθη παρὰ τὸν Εὐφράτην ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος (605) καὶ ἀπολέσας πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ μονάρχης οὗτος ἐπεχείρησε τὴν σκαφὴν διώρυχος πρὸς ἕνωσιν τοῦ Νείλου μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Ἡροδ. ΙΙ 128), ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον. Ἐπεφόρτισε δὲ καὶ Φοίνικας ναυτικοὺς νὰ περιπλεύσωσι τὴν Ἀφρικήν, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου καὶ ἐπανερχόμενοι διὰ τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Καὶ κατώρθωσαν δὲ τοῦτο οἱ Φοίνικες διὰ τριετοῦς θαλασσοπλοίας (Ἡροδ. IV. 42). Μετὰ τὸν Νεχὼ Β' ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ψαμμήτιχος Β' (594-589) καὶ μετὰ τοῦτον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ Ἀπρίης (ἡ Οὐαφρις, αἰγ. Uhabra 588-570). Οὗτος ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κυρηναϊκῆς, προσκληθεὶς εἰς βοήθειαν κατ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν Λιβύων, ἀλλ' ἐνικήθη, οἱ δὲ στρατιῶται ἐκθρονίσαντες αὐτὸν παρέδωκαν τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Ἄμασιν (Ἀ'ahmes Β' 569-526). Ἐπ' αὐτοῦ ἤκμασεν αὖθις ἡ Αἴγυπτος, τοὺς Ἕλληνας καὶ οὗτος ηὐνόησε πολύ, παραχωρήσας καὶ τὴν χώραν ἔνθα ἱδρύθη ὑπ' αὐτῶν ἡ ἀποικία Ναύκρατις. Ἀφιερώματα ἔπεμψεν εἰς Ἑλληνικοὺς ναοὺς καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Δελφοῖς πυρποληθέντος ναοῦ (548/7) συνεισέφερε. Ὁμοίως δὲ σχέσεις συνεδέθησαν στεναὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μηδίας, Λυδίας καὶ Βαβυλωνίας, ἀπειλουμένους πάντας ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Περσίδος κατερχομένων νέων κατακτητῶν. Ἀλλὰ τὰ κράτη ταῦτα κατεβλήθησαν πάντα ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐπὶ τοῦ υἱοῦ δὲ καὶ διαδόχου τοῦ Ἀμάσιος Ψαμμητίχου Γ' (Ψαμμήνιτον ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος), κατέκτησαν οἱ Πέρσαι καὶ τὴν Αἴγυπτον (525), ἥτις μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατακτήσεως τὸ 332 παρέμεινε περσικὴ ἐπαρχία (ἐπανειλημμέναι ἐπαναστάσεις). Τὸ 323 ἱδρυσε Πτολεμαῖος ὁ Λάγου τὴν δυναστείαν τῶν Λαγιδῶν, ἥτις μετὰ ἀκμὴν ἑνὸς αἰῶνος καὶ παρακμὴν δύο περίπου παρέδωκε μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας τὸ 30 πρὸ Χρ. τὴν χώραν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τὸ 381 μετὰ Χριστὸν ἐπὶ Θεοδοσίου Α' κατηργήθη παντελῶς ἡ παλαιὰ θρησκεία, ἀλλὰ καὶ ὁ θριαμβεύσας χριστιανισμὸς ὑπέκυψε τὸ 641 εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς Ἄραβας. Κατὰ τὸν παρόντα δὲ αἰῶνα ἀνέσυρεν ἡ ἐπιστήμη πρὸς μεγίστην αὐτῆς δόξαν τὸν βαθὺν πέπλον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον τέως ἔμεινε κεκαλυμμένη ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμὸς ἑνὸς τῶν παναρχαίων καὶ μεγάλων τοῦ κόσμου λαῶν.

Θρησκεία. — Οὐδεὶς παράγων ἐπενεργεῖ τόσον βαθέως εἰς τὸν βίον καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Αἰγυπτίων ὅσον αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι («θεοσεβέες περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων» Ἡροδ. II 37). Ἐν τῇ παλαιοτάτῃ μορφῇ τῆς αἰγυπτιακῆς θρησκείας, ἥτις ποικιλοτάτην διαμόρφωσιν ἔλαβε κατόπιν, ὡς μεγάλαι θεότητες αὐτῆς παρουσιάζονται οἱ θεοὶ τοῦ φωτὸς καὶ ὡς ἀνώτατος αὐτῶν ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου. Πᾶσα ἡ Αἴγυπτος λατρεύει αὐτὸν ὡς Ρᾶ καὶ Ὧρον (Har αἰγυπτ. σημ. τὸν ὕψιστον). Εἰς τιμὴν δὲ αὐτοῦ ἠγείροντο οἱ ὀβελίσκοι ὡς σύμβολα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ὧν ἕκαστος εἶχε τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τὸν ἴδιον ἱερέα. Τὸ σύμβολον δὲ τοῦ θεοῦ ἦτο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέων κατακείμενος μὲ κεφαλὴν ἀνθρώπου, ἡ σφίγξ λεγομένη. Καὶ θήλειαι θεότητες ὑπάρχουσιν ὡς ἡ Ἶσις καὶ ἄλλαι. Κατόπιν δὲ ὁ διασημότατος θεὸς τοῦ ἡλίου ἀπέβη ὁ Ὄσιρις. Ἐπειδὴ δὲ τὴν δύναμιν θεότητός τινος ἢ δαίμονος ὑποθέτουσιν ἐνεργοῦσαν ἐν ὡρισμένῳ τινὶ ἀντικειμένῳ, διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὸ ἀποτείνεται ἡ λατρεία τῶν ἀνθρώπων. Πᾶσα ἡ φύσις ἄλλως γέμει θεῶν καὶ δαιμόνων καὶ διὰ τοῦτο ὄχι μόνον τὰ ἀγάλματα καὶ σύμβολα τῶν θεῶν, ἀλλὰ καὶ δένδρα, λίθοι καὶ πρὸ πάντων ζῶα (ὁ βοῦς Ἆπις, σύμβολον τοῦ Ὀσίριδος) θεωροῦνται κατοικητήρια ἀγαθῶν ἢ κακοποιῶν δαιμόνων.

Ἡ φροντὶς τῶν Αἰγυπτίων περὶ διατηρήσεως τοῦ σώματος μετὰ θάνατον (μουμίαι) δεικνύει τὰς περὶ μελλούσης ζωῆς ἰδέας αὐτῶν. Καὶ τὸ σῶμα δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐθεωρεῖτο κατοικητήριον ἑνὸς πνεύματος, ὅπως κατοικητήρια θεῶν ἢ δαιμόνων ἦσαν τὰ ποικίλα λατρευόμενα ἀντικείμενα ἢ ζῶα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μετὰ τοῦ σώματος συνάφεια αὐτοῦ δὲν παύει μετὰ θάνατον καὶ ἡ σῆψις τῆς σαρκικῆς κατοικίας συμπαρέσυρε καὶ τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ὄλεθρον, διὰ τοῦτο πᾶσα φροντὶς κατεβάλλετο πρὸς διατήρησιν τοῦ σώματος διὰ τῆς ταριχεύσεως καὶ ἀποθέσεως αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν πυραμίδων προφυλαττομένους ἢ τοὺς ἐν τῷ βράχῳ λαξευμένους τάφους ἢ τοὺς ἐν τῇ γῇ διὰ πλίνθων ἢ λίθων κτισμένους. Εἰς τοὺς νεκροὺς δὲ τούτους φέρουσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ τροφὴν καὶ ποτόν. Φύλαξ αὐτῶν εἶνε ὁ θεὸς Ἄνουβις, ὅστις φέρει κεφαλὴν θωός, τοῦ ζώου δηλονότι ἐκείνου τοῦ ὁποίου σμήνη περιφέρονται ὠρυόμενα τὴν νύκτα περὶ τοὺς τάφους. Ἀλλ' εἰς τὰς περὶ τῶν τεθνεώτων ἰδέας ταύτας τῶν Αἰγυπτίων χρεωστεῖται ἡ ὕπαρξις τῶν πυραμίδων καὶ λοιπῶν εἰκόνων καὶ ἐπιγραφῶν πλουσίως κεκοσμημένων τάφων, ἅτε κατοικητηρίων τῶν νεκρῶν, εἰς τούτους δὲ τοὺς τάφους χρεωστοῦμεν ἡμεῖς πᾶν ὅ,τι περὶ τῆς Αἰγύπτου σήμερον γνωρίζομεν.

Τὸ πολίτευμα. — Τὸ κέντρον παντὸς τοῦ πολιτικοῦ βίου ἀποτελεῖ ἡ αὐλὴ (per'o αἰγυπτιαστὶ ὁ ὑψηλὸς οἶκος, ἐξ οὗ ὁ ἑβραϊκὸς τίτλος τῶν βασιλέων Φαραώ). Ἡ ἀριστοκρατία περιστοιχίζει αὐτὸν καὶ κατέχει τὰ ὕψιστα ἀξιώματα. Οἱ τίτλοι εἶνε ποικίλοι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἀξιώματα, ὡς «ὁ ἐξ ἀπορρήτων γραμματεύς», «ὁ ἐπιτεταμμένος τὰς ἀναφορὰς πάντων τῶν ὑπηκόων πρὸς τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως», διότι πάντες ἔχουσι δικαίωμα ν' ἀναφερθῶσι πρὸς αὐτὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς πρὸς τὸν «κύριον τῆς δικαιοσύνης», «ὁ θησαυροφύλαξ», «ὁ διοικητὴς τῶν βασιλικῶν κτημάτων», «ὁ ἔφορος τῶν δημοσίων ἔργων» κτλ. μέχρι τῶν κατωτάτων βαθμίδων τῆς αὐλικῆς ὑπηρεσίας. Ὁ μονάρχης ἀπελάμβανε θείας σχεδὸν λατρείας, διότι μετὰ τῶν θεῶν εὑρίσκεται ἐν ἀμέσῳ ἐπικοινωνίᾳ, εἶνε μάλιστα ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἰδίως τοῦ θεοῦ Ὥρου καὶ τοῦ Ρᾶ τοῦ θεοῦ δηλ. τοῦ ἡλίου, τοῦ κυρίως ἀρχηγοῦ τοῦ παντός. Τάξεις κυρίως χωρισταὶ ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ πολιτείᾳ ὡς ἐν ταῖς Ἰνδίαις δὲν ὑπῆρχον, ἀλλ' ἐσχηματίσθησαν ὁπωσδήποτε σωματεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ υἱοὶ συνήθως ἠκολούθουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός. Ἡ εὐγένεια φυσικὰ ἦτο κληρονομική. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος ἀνῆκεν εἰς τὸν βασιλέα, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μαχίμους καὶ ὄχι εἰς τάξιν ἐλευθέρων γεωργῶν, ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς ἀπετελεῖτο μᾶλλον ἐκ καλλιεργητῶν, οἵτινες ὡμοίαζον μὲ τοὺς δουλοπαροίκους τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ τοὺς φελλάχους τῆς σημερινῆς Αἰγύπτου Ἀπὸ τῶν παναρχαίων δὲ χρόνων ἡ πολιτεία εἶνε ἐννόμως διατεταγμένη καὶ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν θεσμῶν ἦσαν σοφώτατοι.

Ἀλλ' ὑπὸ τὰς κοινωνικὰς ταύτας συνθήκας τὸ πολεμικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐν γένει ἦτο ξένον πρὸς τὸν φύσει εἰρηνικὸν καὶ ἀπόλεμον τοῦτον λαόν, καὶ ἀναφαινόμενον πολλάκις, ὡς ἐν τῇ κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν (τῶν Ὑκσὼς) πάλῃ τῶν αὐτοχθόνων ἡγεμόνων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ ζωηρόν. Οἱ πολεμικώτατοι μονάρχαι Τούθμωσις Γ' καὶ Ραμεσσῆς Β' παραπονοῦνται ζωηρῶς κατὰ τῶν αὐτοχθόνων στρατιωτῶν αὐτῶν ὡς δειλῶν καὶ ἀναξίων ἐμπιστοσύνης, διὸ ἠναγκάζοντο νὰ στρατολογῶσι ξένους μισθοφόρους, οἵτινες παρεσκεύασαν οὕτω ταχέως τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ξενικὴν κυριαρχίαν.

Τέχναι, ἐπιστῆμαι καὶ μνημεῖα. — Πλεῖσται τῶν βιομηχάνων τεχνῶν καὶ ἡ μηχανική, γεωμετρία καὶ ἀστρονομία ἐκαλλιεργήθησαν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ὑπῆρχον εἰδικοὶ ἰατροὶ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν (ὀδοντοϊατροί, ὀφθαλμολόγοι κτλ.). Ἡ ὑφαντική, βαφική, ἡ ἐξεργασία τῶν μετάλλων, ἡ ὑαλουργία, ἡ ξυλογλυπτική, ἡ γλυφὴ τῶν πολυτίμων λίθων καὶ ἄλλαι τέχναι ἔφθασαν εἰς πολλὴν τελειότητα. Οὕτως ἐν εὐρυτάτῳ μέτρῳ ὑπῆρξαν οἱ Αἰγύπτιοι οἱ διδάσκαλοι τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐν πλείσταις τέχναις, σχεδὸν δὲ πάσας τὰς ἐφευρέσεις ὅσας ἡ ἀρχαιότης ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Φοίνικας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐδανείσθησαν οὗτοι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων. Τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος τῶν 365 ἡμερῶν ἦτο γνωστὸν καὶ ὁμοίως ἡ καταμέτρησις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, ὡς δύναται νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τοῦ ὅτι ἡ 30ὴ παράλληλος διέρχεται ἀκριβῶς διὰ τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη τῶν Αἰγυπτίων δὲν ἔφθασε μέχρι τῆς θεωρητικῆς διατυπώσεως καὶ ἐξετάσεως τῶν προβλημάτων αὐτῆς, καθὼς οὔτε ἡ θρησκεία αὐτῶν ἀπηλλάγη τοῦ μυθικοῦ συμβόλου. Ὁ πολιτισμὸς αὐτῶν ὅλος πηγάζει ἐκ τῶν ἀμέσων πρακτικῶν ἀναγκῶν καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ τῶν ἄλλων δυτικῶν λαῶν ὅτι ποτὲ δὲν ἀνυψώθη ὑπεράνω τῆς δεδομένης ὑλικῆς αὐτοῦ βάσεως εἰς τὴν ὄντως πνευματικὴν αὐτοῦ μορφήν. Οὕτω καὶ ἡ τελειότερον παρ' αὐτοῖς ἀναπτυχθεῖσα τέχνη ὑπηρετεῖ καθαρῶς πρακτικὸν σκοπόν.

Ἐπιβλητικὴ εἶνε ἡ ἀρχιτεκτονική των. Οὐδὲν ἴσως ἔθνος κατέλιπε τόσα μνημεῖα ὅσα τὸ αἰγυπτιακόν. Ἡ κοιλὰς τοῦ Νείλου εἶνε κατεσπαρμένη ὑπὸ λειψάνων ναῶν καὶ πόλεων καὶ τὰ ἑκατέρωθεν δὲ λιβυκὰ καὶ ἀραβικὰ ὄρη εἶνε διατρυπημένα ὑπὸ τάφων, ἀποτελοῦντα συνεχὲς νεκροταφεῖον. Εἰς τοὺς λαξευμένους τούτους τάφους ἀναπτύσσεται ἰδία ὅλως ἀρχιτεκτονική, ἧς τὸ κύριον στοιχεῖον ἀποτελεῖ ὁ πρωτοδώριος λεγόμενος κίων, ὅστις ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς ἀντηρίδος καὶ φέρει 8, 12 ἢ 16 ῥαβδώσεις (τάφοι ἐν Μπενὶ-Χασσάν), ἐντεῦθεν δὲ ἔπειτα ἐφηρμόσθη καὶ εἰς τοὺς ναούς. Ναοί τινες τῆς ἄνω Αἰγύπτου διετηρήθησαν τόσον καλῶς ὥστε διὰ μικρᾶς ἐπισκευῆς θὰ ἠδύναντο ν' ἀναστηθῶσιν εἰς τὸ ἀρχικόν των σχῆμα. Οἱ ὀγκόλιθοι εἶνε σπανίως κατὰ στρώματα κανονικὰ κτισμένοι καὶ σπανίως ἰσομεγέθεις, ἀλλ' εἶνε θαυμασίως συνηρμοσμένοι. Ἡ λεγομένη αἴθουσα τῶν κιόνων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Καρνὰκ (Θῆβαι), κτισθεῖσα ὑπὸ Ραμεσσῆ Β΄, ἔχει μῆκος 103 μέτρων, πλάτος 50 καὶ κοσμεῖται ὑπὸ 134 κιόνων, κεκαλυμμένων ὑπὸ ἱερογλυφικῶν καὶ γλυπτῶν παραστάσεων καὶ ἐχόντων ὕψος μὲν μέχρι 23 μ. διάμετρον δὲ 3 $^1/_2$. Ἡ διακόσμησις αὐτῶν ἦτο πλουσιωτάτη, οἱ τοῖχοι δὲ καλύπτονται ὑπὸ γλυφῶν ἢ γραφῶν. Οἱ τάφοι κατεκοσμοῦντο ὁμοίως ὑπὸ παραστάσεων, αἵτινες ἀποτυποῦσι τὸν βίον ὅλον τοῦ ἔθνους.

Ἡ γλυπτικὴ καὶ ζωγραφικὴ ἦσαν βοηθητικαὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τέχναι. Πᾶς τοῖχος ἐκαλύπτετο ὑπὸ γλυπτῶν παραστάσεων καὶ πᾶσαι αἱ παραστάσεις ἦσαν χρωματισμέναι. Καὶ τὰ ἀγάλματα ἔφερον χρω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ματισμόν. Ἡ ζωγραφικὴ ὅμως τῶν Αἰγυπτίων δὲν
πτικὴν καὶ τὰ ἀγάλματά των πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσ
χίονας καὶ σκέλη συμπεφυκότα πρὸς τὸ σῶμα. Αἱ μ
ἰδανικαὶ ἀλλὰ πιστὰ τῶν προσώπων ἀπεικονίσματα
τὴν οἰκείαν αὐτῶν στάσιν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν δεσ
ἱστάμενος ὀρθὸς μὲ τὴν βακτηρίαν εἰς τὴν χεῖρα ἢ
θου μὲ εὐθὺ τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, τὸ
ἐνῷ ὁ γραφεὺς κάθηται ὀκλαδόν, μὲ τὰς χεῖρας
κρατούσας τὸν πάπυρον ἐφ' οὗ ἔγραφε. Τὸ σῶμα
ἀγάλματα φαίνεται φέρον τὴν ψυχὴν τοῦ παριστα
πανομοιοτύπως ἀπεικονιζομένου.

Οἱ Αἰγύπτιοι εἶνε οἱ ἐφευρεταὶ τῆς ἱερογλυφικῆς
ρακτῆρες κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν ἁπλαῖ εἰκονικαὶ πα
τικειμένων ἢ σύμβολα ἐννοιῶν, ἔπειτα δὲ κατήντη
νητικὰ σημεῖα ὡς τὰ ἡμέτερα γράμματα τοῦ ἀλ
συλλαβικὰ ἐπιδεκτικὰ ὅμως διαφόρων φθόγγων. Εἰ
ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις τοῦ φθόγγου ὡς τοῦ ἁπλο
τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ὅπερ οὔτε ἡ σφηνοειδὴς γ
Κινέζων γνωρίζει. Ὑπάρχουν καὶ σημεῖα παριστῶν
π. χ. τὸ σημεῖον τοῦ πελέκεως σημαίνει τὸν θεόν.
φῆς ταύτης ἥτις ἐν χρήσει ἦτο εἰς τὰ μνημεῖα (ἐ
ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐκ τῆς ἱερογλυφικῆς παραχθεῖσ
σκόμενα φιλολογικὰ ἔργα, ἐν χρήσει ἐπὶ παπύρων,
μερον ἱερατικὴ γραφή. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ μετεσχη
καὶ ἀπετέλεσε κατὰ τὴν πρώτην χιλιετηρίδα πρ
τότε λαλουμένην ὑπὸ τοῦ λαοῦ γλῶσσαν τρίτον εἶδ
δημοτικῆς, ἥτις κατέλαβε τὴν θέσιν ἐκείνης ἐπὶ τῆ
ριαρχίας. Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς δὲ τοῦ Χριστιανισ
θησαν πᾶσαι διὰ τοῦ κοπτικοῦ ἀλφαβήτου, συγκει
των τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἐξ ἄλλων στο
μένη δὲ γλῶσσα διετηρήθη ἐπὶ 10 ἔτι αἰῶνας μετὰ
τῆς παλαιᾶς γραφῆς. Ἡ κοπτικὴ ἐξέλιπε μόλις κα
τοῦ 18ου αἰῶνος, διατηρεῖται δ' ἀκόμη μόνον ἐν τ
τουργίᾳ. Τὰ ἱερογλυφικὰ γράμματα ἐξηκρίβωσε
τικὰ σημεῖα ὁ Γάλλος J. François Champolion

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1822 καὶ 1824 ἐκδοθέντων συγγραμμάτων του. Τὸ πρῶτον ἀλφάβητον συνεκρότησεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν σημείων, τὰ ὁποῖα ὑπετέθη ὅτι ἐσήμαινον τὸ ὄνομα Πτολεμαῖος, καὶ κατόπιν ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ γραμματικὴ τῆς γλώσσης ἀπεδείχθη ὁμοία μὲ τὴν τῆς κοπτικῆς. Ἤδη δὲ προηγουμένως (κατὰ τὸ 1802) ἐκ τῆς τριπλῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ροσσέττης (ἱερογλυφικῆς, δημοτικῆς, ἑλληνικῆς) εἶχον ὁρισθῆ ἱκανὰ σημεῖα τῆς δημοτικῆς. Ἐκ παλαιῶν ἀναγραφῶν ἀπήρτισεν ἐπὶ Πτολεμαίου Β΄ (285-247 π. Χρ.) ὁ Αἰγύπτιος ἱερεὺς Μανέθων τὰ «Αἰγυπτιακὰ ὑπομνήματα» αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποσπάσματα ἐσώθησαν παρὰ Ἰωσήπῳ, Ἰουλίῳ Ἀφρικανῷ καὶ Εὐσεβίῳ. Ὁ Μανέθων οὗτος διήρεσε τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ κράτους μέχρι τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Κοδομάννου εἰς 31 δυναστείας ἤτοι βασιλικοὺς οἴκους.

2. Ἡ θαλασσοκρατία τῶν Φοινίκων.

Ἡ χώρα. — Ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Ἀσσυρίας ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Συρία γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας χώρα κατῳκεῖτο ὑπὸ σημιτικῶν φυλῶν. Τὴν ὀρεινὴν χώραν πρὸς μεσημβρίαν, ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰορδάνου, τὴν κοιλάδα τὴν μεταξὺ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου (κοίλη Συρία) καὶ τὴν παραλίαν ἱκανῶς πρὸς βορρᾶν ᾤκουν οἱ Χαναναῖοι (ἐν Παλαιστίνῃ εἶχον διάφορα ὀνόματα)· τὴν δὲ πρὸς ἀνατολὰς καὶ βορρᾶν, περὶ τὴν Δαμασκόν, τὸν κάτω Ὀρόντην καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι Βαβυλῶνος ἐκτεινομένην πεδιάδα τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας οἱ Ἀραμαῖοι. Αἱ φυλαὶ αὗται εἶχον κατά τε τὴν γλῶσσαν καὶ θρησκείαν στενὴν πρὸς ἀλλήλας συγγένειαν. Οἱ Χεταῖοι οἱ κατοικοῦντες τὴν κοίλην Συρίαν κατὰ τὸν ἄνω Ὀρόντην ἦσαν μία τῶν πολλῶν ὑποδιαιρέσεων αὐτῶν. Τὸ ὄνομα ὅμως τῆς χώρας, Συρία, εἶνε παρεφθαρμένον ἐκ τοῦ ὀνόματος Ἀσσυρία, ἐδόθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὅτε οὗτοι ἐγνώρισαν τὴν χώραν ὑποτεταγμένην ἤδη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους. Οἱ Χαναναῖοι δὲ οἱ κατοικοῦντες τὴν μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς θαλάσσης στενὴν λωρίδα εἶνε οἱ Φεγχοῦ ἢ Φενὲχ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων, ἐξ ἧς προσηγορίας τό τε ἑλληνικὸν ὄνομα τοῦ ἔθνους Φοίνικες καὶ τὸ λατινικὸν Poeni παρήχθη. Σειρὰ λιμένων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ μικρᾶς μόνον περιφερείας γῆς ἀποτελεῖ τὴν λωρίδα ταύτην. Α
κορυφαὶ τοῦ Λιβάνου ἐκαλύπτοντο ὑπὸ μεγάλων δασῶν δρυῶν, κ
παρίσσων, κέδρων καὶ ἄλλων δένδρων, εἰς δὲ τοὺς πρόποδας αὐτ
ηὐδοκίμει θαυμασίως ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ὁ σῖτος· ποταμοὶ δ
ὑπάρχουσι, ἀλλὰ μόνον χείμαρροι ὁρμητικοὶ καταπίπτοντες οἱ πλε
στοι ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ὄρους εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ πόλεις τῆς παρ
λίας ἦσαν ἡ Σιδών, ἡ ἀρχαιοτάτη πασῶν, βορειότερον αὐτῆς ἡ Β
ρυττός, ἡ Βύβλος, ἡ Ἄραδος καὶ ἄλλαι μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ἰ
σοῦ, νοτιώτερον δὲ τὰ Σαρεπτά, ἡ Σὼρ ἢ Τύρος (τ.ἔ. ὁ βράχος),
Ἄκη καὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης ἡ Ἰόπη, ἡ Ἀσκ
λων, ἡ Γάζα.

Τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν συριακῶν χωρῶν. —
Ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Βαβυλὼν εἶνε τὰ δύο κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ τ
πρὸς τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου ἀναπεπταμένων χωρῶν τῆς Ἀσία
Τὴν μέσην δὲ μεταξὺ ἑκατέρας θέσιν λαμβάνουσιν αἱ συριακαὶ χῶρα
τῶν ὁποίων ὁ κύριος προορισμὸς εἶνε ἡ ἀνάπτυξις γενικωτέρου τιν
πολιτισμοῦ ἀντὶ τοῦ ἀπομονωμένου καὶ εἰς τοπικὰ ὅρια περιωρ
σμένου τῶν Βαβυλωνίων καὶ Αἰγυπτίων καὶ ἡ διάδοσις αὐτοῦ εἰς τ
λοιπὸν κόσμον. Ἡ σημασία τῆς Συρίας ἔγκειται διὰ τοῦτο πρὸ πά
των εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν.

Ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων ἀρυόμεθα τὴν πληροφορίαν ὅ
περὶ τὸ 1500 πρὸ Χριστοῦ ἤνθει ἤδη ὁ πολιτισμὸς ἐν Συρίᾳ. Βεβαί
δὲ μακρῶν αἰώνων ἐπενέργεια προηγήθη ἵνα περὶ τὸν χρόνον τοῦτ
γλῶσσα, θρησκεία καὶ πολιτισμὸς τῶν Βαβυλωνίων εὑρεθῶσιν ἐν
χώρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν κατακτητῶν Αἰγυπτίων ἐξασκοῦντα ἀδιαφ
λονίκητον τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν.

Ἡ ναυτιλία τῶν Φοινίκων. — Τὸ ἐμπόριον τῶν Χαναναί
ἐτράπη ἐκ τῶν παραλίων τῆς χώρας καὶ ἄλλας ὁδούς, θαλασσίας.
Σιδὼν καθίσταται ἐνταῦθα τὸ κέντρον αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς ὠνόμασ
ἑαυτοὺς οἱ ποντοπόροι Χαναναῖοι Σιδωνίους, δι' οὗ ὀνόματος κ
οἱ Ἑβραῖοι χαρακτηρίζουσιν αὐτοὺς καὶ οἱ Ἕλληνες πολλάκις, ἐ
οἱ Αἰγύπτιοι, ὡς εἴδομεν, καὶ κατ' αὐτοὺς αὖθις οἱ Ἕλληνες καὶ
Ρωμαῖοι Φοίνικας καὶ Poenos ἀπεκάλεσαν. Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα π
Χρ. ἐμφανίζεται ἡ θαλασσοπλοΐα τῶν Φοινίκων εἰς πολὺ ὑψηλὸν βα
μὸν ἀνεπτυγμένη. Ἀποικίζουσι τὴν Κύπρον, ἱδρύουσι τὰ πρακτορ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

των εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ καταλαμβάνουσι τὴν Ρόδον (τάφοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ ἀντικείμενα φοινικικῆς τέχνης). Ἀποβλέποντες εἰς τὰ ἐμπορικά των συμφέροντα μόνον, ἀποφεύγουσι συνήθως γενικωτέρους ἀποικισμούς, οἵτινες θὰ προεκάλουν συγκρούσεις πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ δὲν δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολὺ εἰ μὴ ἐκεῖ ὅπου λαοὶ εἰς πολὺ κατωτέραν ἀναπτύξεως βαθμίδα εὑρισκόμενοι εὐχαρίστως μετὰ τῶν ξένων τούτων συνηλλάσσοντο. Τοὐναντίον ἐν Ἑλλάδι εὑρόντες νοημονέστατον λαόν, ὅστις ταχέως παρ' αὐτῶν ἔμαθε τὴν ναυπηγίαν, πειρατείαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ταχέως εἰς αὐτὸν ὑπεχώρησαν. Ἄλλως ὅμως ἐξηπλώθησαν πανταχοῦ τῶν ἑλληνικῶν νήσων, εἰς τὴν Κρήτην, τὰ Κύθηρα, τὴν Μῆλον, Ὠλίαρον, Θάσον καὶ ἄλλας καὶ διὰ τῶν ἐν αὐταῖς πρακτορείων διενεργοῦσι τὸ ἐκτεταμένον ἐμπόριόν των.

Ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος ἄρχονται ἐν τούτοις ὑποχωροῦντες καὶ ἐνταῦθα εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες καταλαμβάνουσι τὰς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένας νήσους καὶ διὰ τοῦ ναυτικοῦ των τολμῶσιν οἱ ἴδιοι νὰ πλησιάσωσι τὰς χώρας, ὁπόθεν ἐκεῖνοι τὰ πολύτιμα αὐτῶν προϊόντα μετεκόμιζον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ δὲ Ἀσίᾳ συνέβη πιθανῶς τὸ αὐτό. Λύκιοι καὶ Κίλικες, ναυτικοὶ γενόμενοι, ἀποδιώκουσι τοὺς Φοίνικας, ἐνῷ συγχρόνως ἄρχεται ἀντίδρασις τῶν Μικρασιατῶν καὶ κατὰ τῶν ὑπερισχυσάντων ἐνταῦθα Χεταίων. Αὕτη δὲ εἶνε ἡ μεγάλη τῶν ἐθνῶν κίνησις, ἥτις ἐπεκτεθεῖσα ἐπὶ τῆς Συρίας ἀνέτρεψε τὸ κράτος τῶν Χεταίων καὶ προσεγγίσασα τὴν Αἴγυπτον ἀνεκόπη ἐν τῇ προόδῳ της ἐνταῦθα (ἰδ. ἀνωτ. σ. 9). Τὸν δρόμον ὅμως τῶν ἐκ τῶν παραλίων καὶ νήσων τοῦ Αἰγαίου κατελθόντων τούτων λαῶν ἔδειξαν οἱ Φοίνικες ναυτικοὶ καὶ τὰ πλούτη τῶν πόλεων αὐτῶν πιθανῶς εἵλκυσαν κατὰ πρῶτον τὰς ἁρπακτικὰς ὀρέξεις τῶν βαρβάρων ἐκείνων λαῶν.

Περὶ τὸ 1100 δὲ περίπου πρὸ Χριστοῦ ἀπόλλυται παντελῶς πλέον τὸ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις κράτος τῶν Φοινίκων. Ἡ μεγάλη ἐπὶ Ραμεσσῆ Γ' μετανάστασις τῶν ἐθνῶν, φέρει τὸ δεύτερον τοὺς Ἕλληνας εἰς πάσας τὰς ἀποικίας καὶ τοὺς ἐμπορικοὺς σταθμοὺς τῶν Φοινίκων καὶ ἐκτοπίζει αὐτοὺς ὁλοσχερῶς ἐντεῦθεν. Οἱ Ἕλληνες ἐξελληνίζουσι τὴν Ρόδον, καταλαμβάνουσι δὲ καὶ τὴν Κύπρον, συγχρόνως δὲ ἐγκαθίστανται καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν παραλίας, ἥτις λαμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βάνει ἔκτοτε τὸ ὄνομα Παμφυλία. Ἀποτελεσματικὴν ἀντίστασιν οὐ
δαμοῦ δύνανται οἱ Φοίνικες ν' ἀντιτάξωσι, καὶ τὰ ὑπ' ὀλίγων μόνο
ἀποίκων προστατευόμενα ἐμπορικὰ αὐτῶν πρακτορεῖα καταπνίγοντα
ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐποικούντων Ἑλλήνων. Διὰ τοῦτο τὰ ὁμηρικ
ἔπη (κατὰ τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα) γνωρίζουσι τοὺς Φοίνικας ἔτι μό
νον ὡς πανούργους ἐμπόρους διαπλέοντας τὴν θάλασσαν ἵνα φέρωσ
τὰ προϊόντα τῆς ἀνατολῆς πρὸς πώλησιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀγοράς.

Ἀλλ' ἐνῷ χάνουσιν οἱ Φοίνικες παντελῶς τὸ ἐν τῇ ἀνατολικῇ λεκάν
τῆς Μεσογείου κράτος αὐτῶν, ἀποζημιοῦνται διὰ τῆς πρὸς δυσμὰ
προελάσεως. Αἱ νῆσοι Γαῦλος, Μελίτη, Σαρδηνία ἀποτελοῦσι τοὺ
ναυτικοὺς αὐτῶν σταθμοὺς πρὸς τὴν μεσημβρινὴν Ἱσπανίαν, τῆ
ὁποίας τοὺς μεγάλους θησαυρούς, πρὸ πάντων τὸν ἄργυρον ἐπι
ζητοῦσι. Θεμελιοῦσιν εἰς τὸν πορθμὸν ὡς κέντρον τῶν ἐν Ἱσπανί
κτήσεων τὰ Γάδειρα καὶ πέραν αὐτοῦ τολμῶσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰ
τὸν Ὠκεανὸν καὶ φθάσωσι μέχρι τῶν Κασσιτερίδων νήσων (τῆς Με
γάλης Βρεττανίας) καὶ τῶν παραλίων τῆς Βορείου ἢ Γερμανικῆς θα
λάσσης (ἤλεκτρον). Καὶ πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἐπισκέπτονται τὰ πα
ράλια τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου λέγεται ὅτι ἱδρύθησαν τριακόσιαι φοινικι
καὶ ἀποικίαι. Ὁμοίως ἐγκαθιδρύονται ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς Σικελίκ
ἀφρικανικῇ παραλίᾳ, ὅπου κτίζουσι τὴν Ὕτίκην, τὰς δύο Ἱππῶνας
τὴν Λέπτιν καὶ τελευταῖον τὴν Καρχηδόνα (φοινικ. Qart - cha
dascht, τ. ἔ. Νεάπολις).

Βραδύτερον ὅτε ὑπὸ τὰς ἐπανειλημμένας τῶν Ἀσσυρίων προσβο
λὰς καὶ μάλιστα τὰς μακροχρονίους τῆς Τύρου πολιορκίας (κατὰ τὸ
7ον αἰῶνα) ἡ ὑπεράσπισις τῆς χώρας ἀπήτησε πάσας τὰς δυνάμει
τῶν κατοίκων, κατ' ἀνάγκην ἔμειναν ἀπροστάτευτα τῶν ἀποικιῶ
τὰ συμφέροντα καὶ ἡ κυριαρχία τῆς μητροπόλεως ἐξέλιπε βαθμηδόν
Ἄλλως οἱ Ἕλληνες κατήγαγον πάλιν νέας πληγὰς κατ' αὐτῶν διότ
κύριοι γενόμενοι καὶ τῆς Σικελίας καὶ μεσημβρινῆς Ἰταλίας (ἀπὸ τοῦ
τέλους τοῦ 9 αἰῶνος) διέκοψαν πᾶσαν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς μη
τροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν. Πρὸς τὸν νικηφόρον δὲ τῶν Ἑλλήνω
συναγωνισμὸν οἱ Φοίνικες οὔτε τὸ παλαιὸν αὐτῶν ἐπιχειρηματικὸ
πνεῦμα οὔτε ὑλικὴν δύναμιν ἀρκοῦσαν ἔχουσι νῦν ν' ἀντιτάξωσι.

Γραφή, τέχνη καὶ βιομηχανία. — Ἡ ἀρχαιοτέρα γραφὴ εἶν
εἴδός τι ἱερογλυφικῆς, βραδύτερον ὅμως ἀναπτύσσεται παρ' αὐτῇ κα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἄλλη τις, ἥτις τελειοτέρα τῆς αἰγυπτιακῆς ὁρίζει ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἱερογλυφικῶν φωνητικῶν ἢ συλλαβικῶν καὶ ἰδεογραφικῶν στοιχείων τὰ ἰδιαίτερα καθαρῶς φωνητικὰ σημεῖα τῶν 22 συμφώνων τῆς γλώσσης καὶ καθίσταται οὕτως ἡ πρότυπος γραφὴ ἥτις κατέκτησε σύμπαντα τὸν πολιτισμένον κόσμον, διότι τὰ πλεῖστα τῶν νῦν ἐν χρήσει ἀλφαβήτων παρήχθησαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐξ αὐτῆς. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη, ἥτις ἀνήκει εἰς τὰ τέλη τῆς 2ας πρὸ Χρ. χιλιετηρίδος, εἶνε ἀναμφισβητήτως συριακή, βασιζομένη ἐπὶ τῆς χρήσεως τῆς ἐπιχωρίας ἱερογλυφικῆς γραφῆς· σημεῖά τινα ὅμως τοῦ νέου ἀλφαβήτου δεικνύουσι μεγάλην ὁμοιότητα καὶ πρὸς τὰ αἰγυπτιακά. Ὅτι δὲ δὲν εἶνε πάνυ παλαιὰ μαρτυρεῖ ἡ ὑπὸ τῶν εἰς Κύπρον περὶ τὸ 1100 πιθανῶς ἐποικησάντων Ἑλλήνων χρῆσις τοῦ συλλαβικοῦ ἀλφαβήτου (ἴδ. Κυπριακὰ ὑπὸ Α. Σακελλαρίου τ. Α΄ ἐν πίνακι), τὸ ὁποῖον βεβαίως δὲν ἤθελον προτιμήσει οὗτοι, ἂν οἱ Φοίνικες ἤδη εἶχον εἰσαγάγει τὴν νέαν γραφήν.

Ἡ τέχνη ἀνεπτύχθη ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ βαβυλωνιακῆς καὶ ἀποτελεῖ μῖγμα αὐτῶν, οὐχὶ δὲ ἰδιαίτερον ἐξ ἀμφοτέρων διαμορφωθὲν εἶδος. Ἐν Φοινίκῃ ὑπερισχύει μᾶλλον ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη, ναοὶ δέ, τάφοι καὶ σαρκοφάγοι εἶχον αἰγυπτιακὰ πρότυπα. Καὶ τὰ εὑρεθέντα ἀγάλματα εἶνε κατὰ πρότυπον ἀσσυριακὸν ἢ αἰγυπτιακὸν ἐξειργασμένα. Ἐν παντὶ διασταυροῦνται ἐνταῦθα αἱ ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἐκ δυσμῶν ἐπιδράσεις, τύποι δὲ καὶ σύμβολα τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ βαβυλωνιακῆς τέχνης συγχωνεύονται μετ' ἀλλήλων (σφίγξ, μὲ κεφαλὴν ὅμως καὶ στῆθος γυναικὸς καὶ πτέρυγας, χίμαιρα, γρύπες). Τὸ αὐτὸ δὲ μικτὸν εἶδος ἀναπτύσσεται καὶ ἐν τῇ διακοσμήσει οἰκιακῶν ἀντικειμένων, ἀγγείων, πατωμάτων καὶ ὀροφῶν, ἥτις ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀσσυρίᾳ, διὰ τῶν Φοινίκων δὲ εἰσάγεται καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἀγγεῖα μὲ σχήματα γεωμετρικὰ τὰ εὑρισκόμενα ἐν Νινευή, Κύπρῳ, Ρόδῳ, Μυκήναις, καὶ ἀποτελοῦντα τὴν πρώτην ἀφετηρίαν τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειοπλαστικῆς, εἶνε συριακῆς καταγωγῆς. Πολλὰ τῶν ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων ἀποτυπουμένων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Συρίας, Φοινίκης καὶ τῶν νήσων τῆς θαλάσσης προσφέρονται ὡς φόρος εἰς τὸν Φαραὼ Τούθμωσιν Γ΄ δεικνύουσιν ὁμοίως τὴν τεχνοτροπίαν, ἥτις βραδύτερον ἐμφανίζεται ἐν Ἑλλάδι. Τὰ ὑπὸ τοῦ Σλῆμανν ἐν Ἰλίῳ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εὑρεθέντα (ἐν τῷ 2ῳ ἐποικισμῷ, πολὺ πρὸ τοῦ 6ου τοῦ μυκηναίου) χρυσᾶ κοσμήματα εἶνε φοινικικῆς τέχνης· ἰδία τῶν Φοινίκων εἶνε ἡ ἁλιεία τῆς πορφύρας, ἡ δι' αὐτῆς βαφή, ἡ ποικιλτική, ἡ κατασκευὴ σκευῶν καὶ ὅπλων, ἀγγείων ἀλαβαστρίνων καὶ πηλίνων. Τὰ προϊόντα δὲ τῆς τέχνης ταύτης καὶ βιομηχανίας πανταχοῦ φέρουσιν οἱ Φοίνικες καὶ δι' αὐτῶν ἐπιδρῶσι καὶ ἐπὶ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς τῶν ξένων, ὅπου ὡς ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκουσιν εὐφυεῖς μαθητάς.

Θρησκεία. — Πᾶς τόπος, πᾶσα φυλή, πᾶσα κορυφὴ ὄρους ἔχει τὸν Βάαλ αὐτῆς, τ. ἔ. τὸν Κύριον τοῦ τόπου καὶ ἅμα τὴν Δέσποιναν αὐτοῦ, τὴν Ἀστάρτην. Ἡ θεὰ αὕτη εἶνε ἡ πολιοῦχος, ἡ φρουρὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, διὸ καὶ παρίσταται φέρουσα ἐπὶ κεφαλῆς στέμμα ἐν εἴδει περιβόλου αὐτῆς. Ἡ αὐτὴ εἶνε καὶ ἡ Τύχη τῆς πόλεως, ἥτις ὅμως καὶ ὡς ἰδιαιτέρα θεότης τιμᾶται, ἐπειδὴ ἡ Τύχη εἰς τὰς θρησκευτικὰς τῶν Σημιτῶν ἰδέας ἐν γένει σπουδαίαν θέσιν κατέχει. Καὶ πολλοὶ ὅμως ἄλλοι θεοὶ λατρεύονται καὶ ὑπεράνω πάντων ἵστανται αἱ μεγάλαι θεότητες, Ἔλ (καὶ Ἰλάτ), Ἀστάρτη, ὁ Βάαλ ἤτοι κύριος τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ κόσμου, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ ἄλλοι. Καὶ ἡ μυθολογία δὲ ἀναπτύσσεται, (οἱ μύθοι περὶ τῶν ταξιδίων καὶ κατορθωμάτων τοῦ θεοῦ τοῦ ἡλίου, τοῦ Μελκάρτ, πολισύχου τῆς Τύρου). Ἀλλὰ καθόσον ἡ λατρεία χάνει τὴν παλαιοτέραν ἁπλότητα, ἐπικρατοῦσιν ἰδέαι σκοτειναὶ περὶ τῶν θεῶν οἵτινες ὡς ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διατεθειμένοι ἀπαιτοῦσιν αἱματηρὰς θυσίας, τὴν θυσίαν τοῦ πρωτοτόκου, τοῦ φιλτάτου τέκνου πρὸς ἐξιλασμὸν τῆς παρωργισμένης θεότητος ἢ τὰ τέκνα τῶν ἡγεμόνων καὶ πάντων τῶν εὐγενῶν, ὅταν ἡ ὀργὴ αὐτῆς πίπτῃ ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν. Καὶ οἱ περιτομὴ αὐτή, ἣν οἱ Χαναναῖοι παρέλαβον παρὰ τῶν Ἀσσυρίων, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς αἱματηρὰ θυσία πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δὲ θήλειαι θεότητες, ἅτε ἐκπροσωποῦσαι τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθοράν, τὸ ἔαρ καὶ τὸν χειμῶνα ἀπαιτοῦσιν ὀργιαστικὴν λατρείαν, χαρὰν ἀκόλαστον ἢ ἀγρίαν ὀδύνην.

Πολίτευμα. — Μόνον οἱ Χεταῖοι ἀπετέλεσαν ἐν Συρίᾳ κράτος, ἄλλως δὲ πᾶσα πόλις ἀποτελεῖ ἰδίαν πολιτείαν, ἀριστοκρατικῶς διοικουμένην καὶ ὑπὸ ἴδιον βασιλέα διατελοῦσαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἴσχυεν ἐν Φοινίκῃ ἡ Σιδών, ἔπειτα ὅμως ἀνεδείχθη πολὺ μᾶλλον ἡ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τύρος. Πᾶσαι αἱ δυτικαὶ ἀποικίαι θεωροῦνται ἀνήκουσαι εἰς αὐτήν. Εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Τύρου συγκεντροῦνται τὰ μέταλλα τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ κτήσεων, ἡ πορφύρα τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὁ χαλκὸς καὶ οἱ δοῦλοι τῶν παραλίων χωρῶν τοῦ Πόντου, οἱ ἵπποι καὶ τὰ ἅρματα τῆς Ἀρμενίας. Ἐδῶ μεταφέρονται καὶ τὰ φυσικὰ προϊόντα τῆς μεσογείου Συρίας σῖτος καὶ ἔλαιον, καὶ ἰδίως τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας αὐτῆς, τὰ καραβάνια τῶν φυλῶν τῆς ἐρήμου φέρουσι ζῶα, ἡ μεσημβρινὴ Ἀραβία ἀρώματα, χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους. Ἡ Τύρος εἶνε ἡ ἡγεμονὶς τῶν ἄλλων πόλεων, ὧν οἱ βασιλεῖς κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα λέγονται ὑπήκοοι αὐτῶν. Ὁ λαμπρότατος δὲ τῶν βασιλέων τῆς Τύρου ἦτο ὁ Ἰρὰμ (969-936 πρὸ Χρ.), ὅστις εὑρίσκετο εἰς καλὰς σχέσεις καὶ πρὸς τὸ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτο εἰς σπουδαίαν δύναμιν ἀνυψωθὲν Ἰσραηλιτικὸν κράτος. Ὁ Σολομὼν παρεχώρησεν αὐτῷ μεθόρια χωρία εἰς ἀμοιβὴν τῆς βοηθείας ἣν οὗτος παρέσχε πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ ναοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ (λιθοξόοι, τέκτονες, χαλκεῖς Φοίνικες ἐργάζονται ἐν αὐτῷ). Τοῦ Πυγμαλίωνος δέ, βασιλεύσαντος τὸ 820-774', ἡ ἀδελφὴ Διδὼ λέγεται ὅτι ἔκτισε τὴν Καρχηδόνα.

3. Οἱ Χαλδαῖοι καὶ τὸ ἀσσυριακὸν κράτος.

Ἡ χώρα. — Ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας πηγάζουσιν ἐγγὺς ἀλλήλων δύο ποταμοί, ὁ Τίγρις καὶ ὁ Εὐφράτης, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ῥέοντες ὁ μὲν νοτιανατολικῶς, ὁ δὲ νοτιοδυτικῶς, αὖθις δὲ νοτιανατολικῶς πλησιάζουσιν ἀλλήλους περὶ τὸ Βαγδάτιον, παραλλήλως δὲ ἔπειτα πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον διευθυνόμενοι καὶ πάλιν ἀπομακρυνόμενοι ἑνοῦνται οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν καὶ χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν. Τῆς μεσοποταμίας ταύτης χώρας ἅπαν τὸ κατώτερον μέρος ἀπετελέσθη ἐκ τῶν ἐπιχώσεων τῶν δύο ποταμῶν καὶ τῶν παραποτάμων τοῦ Τίγριδος, οἵτινες ἄλλοτε πάντες ἐξέβαλλον εἰς τὴν θάλασσαν ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ σήμερον δ' ἔτι τὸ ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος σχηματιζόμενον Δέλτα αὐξάνει ταχέως διὰ τῆς ἐπιχώσεως κατὰ 1500 περίπου μέτρα ἐντὸς 70 ἐτῶν. Ἡ συκῆ, ἡ ἄμπελος, ἡ ἐλαία δὲν φύονται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀλλ' ὁ σῖτος ἦτο αὐτοφυὴς καὶ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (I 193)

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπέδιδε διακοσιάκις τὸν σπόρον, τριακοσιάκις δὲ εἰς τὰς ἐξαιρετικῶς καλὰς γαίας. Οἱ φοίνικες δὲ παρεῖχον ἄρτον, οἶνον, ὄξος, μέλι καὶ οἱ πυρῆνες τῶν καρπῶν ἐχρησίμευον ὡς καύσιμος ὕλη καὶ ὡς τροφὴ τῶν κτηνῶν.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι. — Συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους λαοί, ἀλλ' οὐδεμίαν συγγένειαν πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς δυτικῆς Ἀσίας ἔχοντες, κατῴκησαν εἰς παναρχαίους χρόνους τὴν χώραν ταύτην, οἵτινες γλῶσσαν καὶ ἐθνικότητα ἀπώλεσαν ἔπειτα συγχωνευθέντες ὑπὸ τῶν νέων οἰκιστῶν αὐτῆς. Περὶ τὴν συμβολὴν τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν ᾤκουν οἱ Σουμέριοι πρωτεύουσαν ἔχοντες τὴν πόλιν Οὖρ παρὰ τὸν Εὐφράτην, βορειότερον δὲ οἱ Ἀκκάδιοι οὕτως ὀνομαζόμενοι ἐκ τῆς πόλεως αὐτῶν Ἀκκὰδ (πρὸς βορρᾶν τῆς Βαβυλῶνος), ἀνατολικῶς δὲ τοῦ Τίγριδος αἱ ἄγριαι καὶ πολεμικαὶ φυλαὶ τῶν Κοσσαίων, ὅπου σήμερον οἰκοῦσιν οἱ κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου ἀπόγονοι ἐκείνων Κοῦρδοι, παρ' αὐτοὺς δὲ ἐν τῇ χώρᾳ Ἐλὰμ (τῇ μετὰ ταῦτα Σουσιανῇ) οἱ Ἐλαμῖται ἢ Κίσσιοι πρωτεύουσαν ἔχοντες τὰ Σοῦσα.

Ἡ χώρα τῶν Σουμερίων καὶ Ἀκκάδων ἤτοι ἡ Βαβυλωνία ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς παναρχαίου καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπ' ἄλλων πολιτισμοῦ, ὅστις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπενήργησε περισσότερον ἴσως καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ. Διὰ διωρύχων καὶ προχωμάτων ἐκανόνισαν τὴν πλημμύραν τῶν ποταμῶν, οἵτινες ἕνεκα τῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας τηκομένων χιόνων ἀνυψοῦνται κατ' Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον, καὶ διένειμαν τὰ ὕδατα ἐπὶ πάσης τῆς χώρας. Ἐκ τῶν ἱερῶν δὲ τῶν μεγάλων θεῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὰ κέντρα τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς χώρας, ἐγεννήθησαν οἱ πρῶτοι οἰκισμοὶ τῶν πόλεων τῆς Βαβυλωνίας, καὶ ἡ βασιλεία δὲ προῆλθεν ἐκ τοῦ ἱερατείου τῶν ναῶν τούτων.

Ἡ σημιτικὴ εἰσβολή, οἱ Χαλδαῖοι. — Ὅπως σήμερον οἱ Κοῦρδοι καὶ Βεδουῖνοι, ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ δὲ Ἑλληνισμοῦ αἱ ὀρειναὶ φυλαὶ τοῦ Ἐλὰμ καὶ οἱ Ἄραβες ἀδιακόπως ἐπετίθεντο κατὰ τῆς βαβυλωνιακῆς χώρας καὶ ἐζήτουν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν αὐτῇ, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς παναρχαίους ἱστορικοὺς χρόνους ἡ Βαβυλωνία προσεβλήθη συχνάκις ὑπὸ τῶν ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἐπιδρομέων. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα οἱ ἐν Ἀσσυρίᾳ ἀμιγεῖς διατηρηθέντες Σημῖται, οἵτινες ἐν Βαβυλωνίᾳ φέρουσι τὸ ὄνομα Χαλδαῖοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(Kaldu τῶν ἀσσυριακῶν ἐπιγραφῶν), οἵτινες ἀφωμοίωσαν μὲν κατὰ μικρὸν ὅλως διόλου τὸν ἐγχώριον πληθυσμόν, ἀλλὰ καὶ παρέλαβον τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ. Μετ' αὐτοὺς δὲ ἔρχονται οἱ Ἀραμαῖοι, τῶν ὁποίων πολλαὶ νομαδικαὶ φυλαὶ εὑρίσκονται ἤδη κατὰ τὸν 9 αἰῶνα οἰκοῦσαι τὴν μεσημβρινὴν Βαβυλωνίαν. Μετὰ ταῦτα εἰσώρμησαν εἰς τὴν χώραν οἱ Ἄραβες, οἵτινες ἐπὶ τῶν Μακεδόνων ἱδρύουσι διάφορα κράτη καὶ συγχωνεύουσι τοὺς Ἀραμαίους. Περὶ τὸ 3000 περίπου πρὸ Χριστοῦ οἱ Σημῖται εἶνε οἱ μόνοι κύριοι τῆς χώρας.

Οἱ ἀρχαιότατοι βασιλεῖς.—Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ μνημεῖα τῶν Σουμερίων καὶ Ἀκκάδων οἱ πρῶτοι ἱερεῖς βασιλεῖς τῶν πόλεων αὐτῶν ἀναφέρονται ἤδη περὶ τὸ 4000 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκ τῶν χαλδαϊκῆς καταγωγῆς βασιλέων ἀναφέρεται ὁ Σαργών, ἴσως περὶ τὸ 3800, ὅστις θεωρεῖται ὡς κατακτητὴς προελάσας μέχρι τῶν παραλίων τῆς Συρίας. Περὶ τὸ 2300 εἰσέβαλον Ἐλαμῖται καὶ ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἄρχουσι κατόπιν βασιλεῖς, ἐντελῶς ὅμως δεχθέντες τὸν πολιτισμὸν τῶν Χαλδαίων, οἵτινες τὰ ὅπλα αὐτῶν φέρουσι μέχρι τῆς Μεσογείου. Τοιουτοτρόπως συνδέεται στενῶς ἡ Βαβυλὼν μετὰ τῆς Συρίας καὶ οὕτως ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη ἐπιρροή, ἣν ἡ Βαβυλὼν ἤσκησεν ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ ἐν τῇ γραφῇ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ ἐν παντὶ τῷ βίῳ τῶν λαῶν αὐτῆς. Περὶ τὸ 2000 ἀνέρχονται τὸν θρόνον πάλιν Σημῖται βασιλεῖς καὶ ἡ Βαβυλὼν (σημιτ. Bab-ilu, πύλη τοῦ Θεοῦ) γίνεται ἔκτοτε τὸ πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν κέντρον πάσης τῆς μεσοποταμίας χώρας. Ἐκ τῶν ἡγεμόνων τούτων ὁ περὶ τὰ 1700-1650 βασιλεύσας Χαμμουραβὶ ἥνωσε πᾶσαν τὴν Βαβυλωνίαν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πληροφοροῦσιν ἡμᾶς περὶ τῶν κτιρίων, τὰ ὁποῖα ἔκτισε καὶ τῶν διωρύχων τὰς ὁποίας ὤρυξε πρὸς εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ του. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1500 ἄρχουσι βασιλεῖς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κοσσαίων, οἵτινες ἐπέδραμον τὴν χώραν καὶ καταλαβόντες αὐτὴν ἐσχημάτισαν ὡς συνήθως τὴν πολεμικὴν τάξιν τοῦ ἔθνους, γενόμενοι οἱ νόμιμοι τοῦ κράτους ἡγεμόνες.

Θρησκεία. — Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων στηρίζεται ὅλως διόλου ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν τῶν παλαιοτέρων κατοίκων. Τὸ οὐσιῶδες μέρος αὐτῆς εἶνε ὡς πολλαχοῦ ἀλλοῦ ἡ λατρεία τῶν ἐν τῇ φύσει ἐνεργούντων δαιμόνων, τοὺς ὁποίους ὡς αἰτίους τῶν ἀγαθῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῶν κακῶν τῆς ἀνθρωπότητος διὰ προσευχῶν καὶ θυσιῶν ζητοῦσι νὰ ἐξευμενίσωσι, διὰ γοητειῶν δὲ νὰ καταστήσωσιν ὑπηρέτας ἑαυτῶν ἢ διὰ βοηθείας εὐμενεστέρων πνευμάτων νὰ καταστήσωσιν ἀβλαβεῖς. Ἄπειροι εἶνε αἱ στρατιαὶ αὐτῶν καὶ ἀόριστος ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας των. Οἱ δαίμονες οὗτοι παρίστανται ἄλλοι μὲν ὑπὸ μορφὴν ἀνθρωπίνην, ἄλλοι δὲ ὑπὸ μορφὴν λεόντων ἢ ἄλλων θηρίων, ἰδίως ὅμως ὡς τέρατα ὑπὸ μικτὴν μορφήν, οἷον δρακόντων, γρυπῶν κτλ., ἅπερ ἔγιναν γνωστὰ κατόπιν διὰ τῆς τέχνης καὶ εἰς τοὺς δυτικοὺς λαούς.

Τοῦ οὐρανοῦ δὲ καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν λοιπῶν πνευμάτων ἄρχουσιν οἱ μεγάλοι θεοί, ὧν ὁ ἀνώτατος εἶνε ὁ Βῆλος (Bêl), καὶ παρ' αὐτοῖς οἱ θεοὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων. Οἱ μεγάλοι θεοὶ εἶνε δώδεκα· ἡ ἱερότης τοῦ ἀριθμοῦ τούτου στηρίζεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 12 μηνῶν. Αἱματηρὰς δὲ θυσίας ζητοῦσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐξιλασμόν, ἀλλὰ πολλάκις ὀργίζονται καὶ ἄνευ λόγου κατὰ τῶν ἀνθρώπων (διὸ ὁ κατακλυσμός, ἡ κιβωτὸς καὶ ὁ Ξίσουθρος = Chasisadra). Αἱ φιλοσοφικαὶ δὲ καὶ χριστιανικαὶ ἰδέαι περὶ τῆς ἁμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος ἀπέναντι τῆς ἁγιότητος τῶν θεῶν, τὰς ὁποίας ἀπέδωκάν τινες εἰς τὴν βαβυλωνιακὴν θρησκείαν, πραγματικῶς εἶνε ὅλως ξέναι πρὸς αὐτήν.

Ἰδιαίτερον ὅλως γνώρισμα τῆς βαβυλωνιακῆς θρησκείας εἶνε ὅτι τὰς θείας τοῦ κόσμου δυνάμεις φαντάζονται ἐνεργούσας διὰ τῶν ἀστέρων. Ἡ ἱερότης δὲ τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτά, ἥτις πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἐπιστεύθη, στηρίζεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ πλανητῶν. Φύλακες τούτων εἶνε οἱ μεγάλοι θεοί, οὕτω τοῦ Διὸς ὁ Βῆλος, τῆς Ἀφροδίτης ἡ Ἀστάρτη κτλ. Παρατηρήσεις δὲ ἀκριβεστάτας ἔκαμναν ἵνα ὁρίσωσι τὴν ἐπιρροὴν ἣν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων ἤσκουν ἡ περιφορὰ τῶν πλανητῶν, αἱ ἐκλείψεις καὶ ἄλλα οὐράνια φαινόμενα καὶ τὰ ἐξαγόμενα αὐτῶν ἀνέγραφον, οὕτω δὲ εἰς τοὺς ναοὺς τῶν Βαβυλωνίων, τῶν ὁποίων οἱ ἀνδηροειδῶς ἀνερχόμενοι πύργοι ἐχρησίμευον ὡς ἀστεροσκοπεῖα, ἀνεπτύχθη ἡ ἀστρολογία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ μαγεία.

Καθόλου ἡ θρησκεία ἐστάθη ἐπὶ τῆς κατωτέρας αὐτῆς βαθμίδος, δὲν ἀπέβη δὲ τὸ κέντρον τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Περσίᾳ, ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ὡς ἡ φιλοσοφία ἐν Ἑλλάδι. Ὁ βίος τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἔμεινε διὰ τοῦτο ἐλεύθερος καὶ ἀδέσμευτος ὑπὸ θεολογικοῦ συστήματος, ἀλλ' ἂν εἰς τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κίνδυνον τοῦτον δὲν ἐνέπεσεν, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ π. χ. συνέβη τοῦτο, οὐδὲ προήχθη ὅμως εἰς ὑψηλοτέραν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὸ ἰδεῶδες τέρμα πνευματικῆς ὑπάρξεως.

Φιλολογία καὶ ἐπιστήμη.—Θρησκευτικοὶ ὕμνοι, ψαλμοί, ἐπῳδαὶ καὶ ἄλλαι τελετουργικαὶ διατάξεις, συμβόλαια πωλήσεων καὶ ἀγορῶν καὶ γάμων, ἐπίσημα ἔγγραφα, ἀναφοραὶ πρὸς τὸν βασιλέα, ἐπιστολαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἀφηγήσεις ἀποτελοῦσι τὴν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς διατηρηθεῖσαν μέχρι σήμερον φιλολογίαν τῶν Βαβυλωνίων. Ἕκαστος βασιλεὺς ἐφρόντιζε ν' ἀναγραφῇ ἡ ἱστορία τῶν πράξεών του καὶ χρονικὰ δὲ τοῦ βασιλείου σώζονται ἀναγεγραμμένα ἐπὶ κυλίνδρων ἢ πρισμάτων ἐξ ὀπτῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἀποσπάσματα ἐξ ἱστορικῶν ἔργων. Τὰ σπουδαιότατα ὅμως τῶν εὑρημάτων προέρχονται ἐκ τῆς Ἀσσυρίας, ἐκ τῆς βιβλιοθήκης, ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Ἀσσουρβανιπὰλ ἵδρυσεν ἐν Νινευή, καὶ ἥτις ταφεῖσα εἰς τὰ ἐρείπια αὐτῆς κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς πόλεως διεσώθη μέχρι σήμερον. Ἐν Βαβυλωνίᾳ, ὅπου αἱ πόλεις κατὰ μικρὸν κατεστράφησαν, ὀλιγώτερον ὑλικὸν διεσώθη. Κατὰ τὸ 290 πρὸ Χρ. βαβυλωνιακὴν ἱστορίαν συνέγραψεν ὁ Βαβυλώνιος ἱερεὺς Βηρωσσός, ἐξ ἧς ἀποσπάσματα διεσώθησαν παρ' ἄλλοις καὶ παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ.

Ἐκ τῶν ἐπιστημῶν ἀνεπτύχθη ἰδίως ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ μαθηματική. Ὡς πρὸς τοῦτο οἱ Χαλδαῖοι ὑπῆρξαν οἱ διδάσκαλοι ὅλων τῶν δυτικῶν ἐθνῶν. Αἱ ὧραι τῆς ἡμέρας, τὰ λεπτά, ἡ ἑβδομὰς εἶνε βαβυλωνιακῆς ἀρχῆς. Εἰς τὸ ἀριθμητικὸν αὐτῶν σύστημα ὁ ἀριθμὸς 60 ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν ἣν παρ' ἡμῖν ὁ 100. Ἡ ἰατρικὴ μόνον δὲν ἀνεπτύχθη διόλου.

Ἡ γραφή.—Καθὼς πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ βαβυλωνιακοῦ πολιτισμοῦ παρέλαβον οἱ ἐπήλυδες Σημῖται παρὰ τῶν προτέρων κατοίκων, οὕτω καὶ τὴν γραφήν. Ἡ σφηνοειδὴς λεγομένη αὕτη γραφὴ εἶνε ἐφεύρεσις τῶν Σουμερίων καὶ Ἀκκάδων καὶ κατ' ἀρχὰς ἦτο ἱερογλυφική. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ σύνηθες γραφῆς ὑλικὸν ἦσαν πήλιναι πινακίδες, ἐφ' ὧν τὰ σημεῖα ἐχαράσσοντο δι' ὀξέος ὀργάνου, διελύθησαν ταῦτα ταχέως εἰς συνδυασμὸν γραμμῶν, ἐξ ὧν κατὰ μικρὸν δι' ἁπλοποιήσεως προῆλθε τὸ σφηνοειδὲς αὐτῶν σχῆμα. Τὰ στοιχεῖα εἶνε συλλαβικὰ καὶ ἰδεογραφικὰ συγχρόνως. Χαλδαῖοι, Ἀσσύριοι, Ἐλαμῖται, Ἀρμένιοι παρεδέχθησαν τὴν γραφὴν ταύτην μᾶλλον ἢ ἧττον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παραλλάξαντες αὐτήν. Οἱ Πέρσαι παρέλαβον αὐτὴν παρὰ τῶν Βαβυλωνίων ἀλλὰ σπουδαίως μετεσχημάτισαν. Τὰ μνημεῖα δὲ τῶν Περσῶν βασιλέων ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς ἀναγνώσεως τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν καὶ πρῶτος διελεύκανεν αὐτὰς ὁ Γερμανὸς Grotefend τὸ 1802 ἐν Γοττίγγῃ, ἀναγνώσας τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων Κύρου, Δαρείου καὶ Ξέρξου. Εἰς τὴν βαβυλωνοασσυριακὴν δὲ γλῶσσαν εἶνε χαραγμέναι αἱ ἄπειροι ἐπιγραφαὶ αἵτινες ἀπὸ τοῦ 1842 ἤρχισαν ν' ἀνευρίσκωνται ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνακτόρων, ἐπὶ πηλίνων πινακίδων καὶ κυλίνδρων εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Νινευὴ καὶ τῶν γειτονικῶν πόλεων ὡς καὶ εἰς τοὺς σωροὺς τῶν χωμάτων τὰ ὁποῖα καλύπτουσι τὰς βαβυλωνιακὰς πόλεις. Ἡ ἀνάγνωσις τούτων ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1849 ὑπὸ Γάλλων καὶ Ἄγγλων σοφῶν, σήμερον δὲ ἀναγινώσκονται τόσον εὐκόλως ὅσον καὶ ἑλληνικαὶ π. χ. ἐπιγραφαί.

Τέχνη. — Τὰ ἀρχαιότατα τῶν μνημείων τῆς Βαβυλωνίας εἶνε ναοὶ καὶ ἀνάκτορα, κτισμένα ἐπὶ κρηπιδώματος ὑψηλοῦ μέχρις 20 μέτρων πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν πλημμυρῶν, μέχρι τοῦ ὁποίου διὰ τῶν ἐπικλινῶν πλευρῶν ἀνήρχοντο ἵπποι καὶ ἅρματα. Τὸ ὑλικὸν εἶνε πάντοτε πλίνθοι ὠμαὶ ἢ ὀπταὶ πλατύταται. Ἐπάνωθεν αὐτοῦ ὑψοῦτο τὸ τετράπλευρον οἰκοδόμημα, μὲ τοίχους ὑψηλοὺς καὶ γυμνούς. Τὸ ἐσωτερικὸν ἀπετέλουν λαβυρινθώδεις αὐλαὶ καὶ δωμάτια θολωτὰ μὲ παχέα τοιχώματα, εἰς μίαν δὲ τῶν γωνιῶν ὑψοῦτο ὁ πυραμιδοειδὴς πύργος, τὸ χαρακτηριστικώτατον στοιχεῖον τῆς βαβυλωνιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς, μὲ ἑπτὰ πατώματα, ἕκαστον διαφόρου χρώματος, κτισμένα ἓν ἕκαστον ὄπισθεν τοῦ ἄλλου καὶ ἀφιερωμένα εἰς τὸν ἥλιον τὴν σελήνην καὶ τοὺς πέντε πλανήτας. Τὸ ἐπίχρισμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν τοίχων παρίστανε πάλιν τὸ σχῆμα τῶν πλίνθων καὶ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ εἰκόνων ἀνθρώπων καὶ ζώων ἢ γεωμετρικῶν σχημάτων. Τὸ ἐπίχρισμα ἀντικαθίστατο πολλάκις ὑπὸ πλίνθων ποικιλοχρώμων, αἵτινες καὶ σήμερον ἔτι διασώζουσι τὴν ζωηρότητα καὶ λάμψιν των.

Τὸ ἀρχαιότερον ἀσσυριακὸν κράτος. — Αἱ πρὸς βορρᾶν τῆς Βαβυλωνίας καὶ παρὰ τὸν Τίγριν χῶραι (κυρίως Μεσοποταμία) ἔσχον ἰδίαν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ πόλεις αὐτῆς ἀπετέλουν εἶδος ὁμοσπονδίας, ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτῶν ἦτο ἡ Ἀσσούρ, αἱ μέγισται δὲ ἄλλαι τρεῖς, ἡ Νινευή, Καλὰχ καὶ τὰ Ἄρβηλα. Ἀνατολικῶς ἡ χώρα ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἰρὰν διὰ τοῦ Ζαπάτα πο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταμοῦ (Ζὰβ) καὶ τῶν ὀρέων, δυτικῶς καὶ νοτιοδυτικῶς ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Εὐφράτου. Τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος ποτιζόμενον ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν ἦτο πλούσιον εἰς μέταλλα καὶ ὀρυκτὰ καὶ παραγωγὸν σίτου καὶ καρπῶν παντοδαπῶν. Διώρυχες ἀπὸ τοῦ Τίγριδος καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ διέσχιζον τὴν χώραν καὶ ἀνεπλήρουν τὰς βροχάς, αἵτινες σπάνιαι εἶνε ἐνταῦθα κατὰ τὸ θέρος. Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἦσαν δύο φυλαὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, ἀμφότεραι οὕτως ὀνομασθεῖσαι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων τῆς χώρας πόλεων. Καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῶν εἶνε παντελῶς σχεδὸν ὅμοιος.

Οἱ ἀρχαιότατοι τῆς Ἀσσυρίας βασιλεῖς, ὧν τὰ ὀνόματα γνωστὰ εἶνε, ἐμφανίζονται περὶ τὸ 2000 πρὸ Χρ. ἐξαρτώμενοι ἐκ τῶν μοναρχῶν τῆς Βαβυλῶνος. Ἀλλὰ καθ' ὃν ἤδη χρόνον κατέλαβον οἱ Αἰγύπτιοι τὴν Συρίαν, ἤτοι περὶ τὸ 1500, εἶχον ἀποβῆ ἐνάμιλλοι πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Βαβυλωνίας καὶ εὑρίσκοντο ὡς καὶ οὗτοι ἐν σχέσει φιλίας πρὸς τοὺς Φαραώ. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέκτησαν τὴν ἀνωτέραν λεκάνην τοῦ Τίγριδος, ἀφῄρεσαν παρὰ τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν ἰρανικῶν φυλῶν, τῶν κατοικουσῶν τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν ὀρέων, τόπους καὶ φρούρια καὶ ἐξησφάλισαν τὴν χώραν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν προσβολῶν.

Ἀλλ' ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων Ἀσσυρίων κατακτητῶν ὑπῆρξεν ὁ Θεγλαθφελασὰρ Α' περὶ τὸ 1125 πρὸ Χριστοῦ. Φέρων τὸν πόλεμον εἰς τοὺς πέριξ λαοὺς ὑπερέβη 16 ὄρη περὶ τὸν ἄνω Εὐφράτην καὶ εἰς μίαν μεγάλην μάχην ἐνίκησεν εἰκοσιπέντε βασιλεῖς, οἵτινες παρετάχθησαν πρὸς αὐτὸν μετὰ τῶν στρατῶν καὶ τῶν ἁρμάτων των. Μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου κατεδίωξε τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὸν φόρον τῆς ὑποταγῆς, πρὸς δυσμὰς δὲ ἔφθασε μέχρι τῶν παραλίων τῆς Φοινίκης. Μὲ πλοῖα τῆς Ἀράδου ἔπλευσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐθήρευσεν ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ δῶρα ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου ἰχθῦς σπανίους τῆς θαλάσσης. Ἐπολέμησε δὲ καὶ πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ νικήσας αὐτοὺς ἐν ἀποφασιστικῇ μάχῃ κατέλαβε τὴν Βαβυλῶνα καὶ πάσας τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις. Ἡ σκοτεινοτέρα κατόπιν ἱστορία διαλευκαίνεται αὖθις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 9ου αἰῶνος. Ἔκτοτε δὲ ἄρχεται καὶ ἡ λαμπρότης τῆς Νινευὴ (Ninua) μεθ' ἧς συνδέονται αἱ μυθικαὶ παραδόσεις περὶ τοῦ Νίνου καὶ τῆς Σεμιράμιδος, τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν εἰς Ἕλληνας συγγραφεῖς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐξ εἰδήσεων συγκεχυμένων διαμορφωθείσας εἰς ἱστορίας θαυμαστάς.

Τὸ νέον ἀσσυριακὸν κράτος. — Αἱ περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας κατὰ τὸν 11ον καὶ 10ον αἰῶνα εὑρίσκονται αἱ χῶραι καὶ τὰ κράτη τῆς δυτικῆς Ἀσίας παρεσκεύασαν τὸ ἔδαφος πρὸς ἀνύψωσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀσσυρίων βασιλέων εἰς τὸν ὕψιστον αὐτῆς βαθμὸν ἀπὸ τοῦ 9ου μάλιστα μέχρι τοῦ 7ου αἰῶνος. Τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος ἔβαινε πρὸς τὴν παρακμήν αὐτοῦ, ἐνῷ ἐν Συρίᾳ τὸ κράτος τῶν Χεταίων εἶχε καταλυθῆ ἐντελῶς σχεδόν. Ἐξ ἑτέρου οἱ Φοίνικες εἶχον μὲν μεταδώσει τοὺς καρποὺς τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Συρίας εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, ἀλλ' οἱ λαοὶ αὐτῶν συναγωνίζονται ἤδη ἐπιτυχῶς πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀναπτύσσουσιν ἴδιον πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν βίον. Ὁ πολιτισμὸς τοιουτοτρόπως, ὅστις ἐμορφώθη ἐν Συρίᾳ, ὄχι μόνον δὲν προήγαγε τὴν πολιτικὴν διαμόρφωσιν τῆς χώρας, ἀλλὰ μᾶλλον παρεκώλυσεν αὐτήν. Ἐνῷ δὲ αἱ φοινικικαὶ παράλιαι πόλεις δὲν εἶχον συμφέρον νὰ ὑποτάξωσι καὶ πολιτικῶς τὴν μεσόγειον χώραν, ἥτις ἐμπορικῶς ἀπ' αὐτῶν ἐξηρτᾶτο, αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς Συρίας ὑπερήσπιζον μὲν τὴν αὐτονομίαν των κατὰ τῶν γειτόνων, ἀλλ' οὐδεμία ἀνελάμβανε κατακτητικὰς ἐπιχειρήσεις, οὔτε αὐτὴ ἡ Δαμασκός, ἥτις ἀπεπειράθη νὰ προσαρτήσῃ ἔδαφος ἑβραϊκόν. Οἱ Ἑβραῖοι πάλιν ἦσαν διηρημένοι μεταξύ των καὶ μόλις ἀπέκρουον τὰς προσβολὰς τῶν γειτόνων. Τοιουτοτρόπως συνέβη ὥστε οὐδεὶς ἐνταῦθα νὰ δυνηθῇ ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν νικηφόρον προέλασιν τῶν ἀτρομήτων ἡγεμόνων τοῦ στρατιωτικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον εἶχε σχηματισθῆ παρὰ τὸν Τίγριν. Οἱ Ἀσσύριοι κατακτηταὶ ἐβασίζοντο ἐπὶ τοῦ ὑπερόχου στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς χώρας των καὶ ἐπὶ τῆς πολεμικῆς τοῦ λαοῦ των ἀρετῆς, ὅστις πόλεμον καὶ κατάκτησιν ἐθεώρει ὡς τὸν κύριον τοῦ βίου αὐτοῦ σκοπόν. Μόνον οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἀληθῶς δύναμιν στρατιωτικήν, ἀλλ' αὕτη συνεκροτεῖτο ἐκ μισθοφόρων ξένων. Τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τοῦτο τῆς συγκρούσεως τῶν ἐθνῶν τούτων δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀμφίβολον. Αἱ ἐπὶ δύο αἰῶνας διαρκέσασαι προσβολαὶ τῶν Ἀσσυρίων ἐπέφερον τὸν πολιτικὸν καὶ ἐθνικὸν ὄλεθρον τῶν φυλῶν τῆς Συρίας, οὕτω δὲ παρεσκεύασαν τὸ ἔδαφος πρὸς ὑποταγὴν τῆς μεγάλης χώρας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν Περσῶν κατακτητῶν.

Κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα τὰς κατακτήσεις ἀνέλαβεν ὁ βασιλεὺς Ἀσσουρνασιρπὰλ (884-860). Πανταχοῦ κατασφάζονται οἱ τολμῶντες ν' ἀντι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σταθῶσι, οἱ αἰχμάλωτοι σκληρῶς θανατώνονται πρὸς τέρψιν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν πολεμιστῶν του, αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία κατακαίονται, ὁ ἐχθρὸς δὲν φείδεται οὔτε ἡλικίας οὔτε γένους. Τοιουτοτρόπως ἐκτείνεται ἡ κυριαρχία τῶν Ἀσσυρίων ἐπὶ πάσης τῆς μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος χώρας, ἐπὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ βορρᾶν τοῦ Τίγριδος χωρῶν καὶ τὸ 876 ὁρμᾷ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου. Πάντες ὑποτάσσονται εἰς αὐτὸν καὶ αὐταὶ αἱ φοινικικαὶ πόλεις πέμπουσι τὸν φόρον τῆς ὑποταγῆς. Πᾶσα ἀντίστασις τιμωρεῖται σκληρότατα. Ὁ βασιλεὺς φθάνει μέχρι τοῦ Λιβάνου καὶ ἐκεῖθεν τρέπεται πρὸς τὸ ὄρος Ἀμανὸν ἵνα μεταφέρῃ ἐκεῖθεν ξυλείαν διὰ τὰ ἐν Ἀσσυρίᾳ κτίσματα αὐτοῦ. Ὁ υἱός του Σαλμανασὰρ Β' (860-824) ἐξακολουθεῖ τὰς κατακτήσεις καὶ ἐπιχειρεῖ πρὸ πάντων τὴν συστηματικὴν ὑποδούλωσιν τῶν δυτικῶν χωρῶν. Οἱ συμμαχήσαντες βασιλεῖς τῆς βορείας Συρίας νικῶνται (859). Πάντες οἱ ἡγεμόνες τῆς μεσημβρινῆς Συρίας καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαὰβ πλὴν τῶν φοινικικῶν πόλεων ἐνώπιον τοῦ μεγάλου κινδύνου συνενοῦνται, καὶ αὐτὸς ὁ Φαραὼ πέμπει βοήθειαν, καὶ προσφέρουσι τὴν μάχην παρὰ τὸν Ὀρόντην (854). Ὁ Σαλμανασὰρ καυχᾶται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐνίκησεν, ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτοῦ μένει περιωρισμένη ἐν τῇ βορείᾳ Συρίᾳ, ἥτις καὶ ὑποτελὴς οὖσα λεηλατεῖται, κατακαίεται καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς σφάζονται. Αἱ κατακτήσεις φθάνουσι μέχρι Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων δὲ αὐτοῦ ἐκτείνονται αὗται μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου (803) καὶ ἐπαναλαμβάνονται αἱ ἐκδρομαὶ μέχρι τῶν παραλίων τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Παλαιστίνης. Ὁμοίως ἐπὶ Σαλμανασὰρ Γ' (782-772). Ἀλλ' ὁ Θεγλαθφελασὰρ Γ' (745-726) δίδει νέαν αὖθις τροπὴν εἰς τὴν ἀσσυριακὴν κατάκτησιν. Ἐνῷ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἠρκοῦντο νὰ λεηλατήσωσι καὶ νὰ καταστήσωσι φόρου ὑποτελεῖς τὰς ἀπομακρυσμένας πως χώρας, οὗτος ἐπιχειρεῖ τὴν συστηματικὴν ἵδρυσιν ἀληθοῦς ἀσσυριακῆς αὐτοκρατορίας. Μία συμμαχία τῶν κρατῶν τῆς Συρίας, ὡς κατὰ τὸ 854, βοηθουμένων ὑπὸ τοῦ αἰγυπτιακοῦ κράτους, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπέμβασιν ἠδύναντο νὰ προσδοκῶσιν ὅσοι δὲν ἤλπιζον ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη δύναμις ἤθελεν ἐγκαταλίπει τὴν Συρίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀσσυρίων, ἠδύνατο ἴσως νὰ θέσῃ φραγμὸν εἰς τὴν νικηφόρον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταύτην προέλασιν. Ἀλλ' ἡ συνένωσις αὕτη τῶν ἀπειλουμένων κρα
τῶν δὲν ἐπετεύχθη, τοὐναντίον ἐμφύλιοι σπαραγμοί, ἐνῷ οἱ Ἀσσύρι
ἦσαν ἀπησχολημένοι πρὸς ἀνατολάς, ὑπεβοήθησαν τὸ ἔργον τῶν κα
τακτητῶν. Ὁ Θεγλαθφελασὰρ κυριεύει μετὰ μακρὸν ἀγῶνα τὴ
Δαμασκὸν καὶ λεηλατεῖ αὐτὴν ἀφοῦ τοὺς ἐπισημοτάτους τῶν κατοί
κων ἀπήγαγεν εἰς τἀνατολικὰ τοῦ κράτους, ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδ
Ἄχαζ αὐτοπροσώπως ἔρχεται νὰ προσκυνήσῃ αὐτὸν καὶ προσφέρ
τῆς ὑποτελείας τὸν φόρον. Ὅλον τὸ βόρειον μέρος τοῦ ἰσραηλιτικο
κράτους δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου προσαρτᾶται εἰς τὴν Ἀσσυρίαν κα
οἱ ἐπισημότατοι τῶν κατοίκων ἀπάγονται ἐκ τῶν ἑστιῶν αὐτῶν. Κα
αὐτὴ ἡ Τύρος πληρώνει βαρὺν φόρον (732).

Ὁ Θεγλαθφελασὰρ ἀποθνήσκων κατέλιπεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτο
Σαλμανασὰρ Δ' (727-722) ἰσχυρότατον κράτος, περιλαμβάνον πά
σας τὰς πολιτισμενας σημιτικὰς χώρας καὶ τὰς μέχρι τῶν ὀρέων τῆ
Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Μηδίας. Ὁ νέος βασιλεὺ
ἐνασχόλησιν ἱκανὴν εὑρῆκεν αὖθις ἐν Συρίᾳ. Τὸ 728 εἶχεν ὑποτάξε
τὴν Αἴγυπτον ὁ Αἰθίοψ βασιλεὺς Σαβάκων καὶ ἐσκέπτετο ἤδη νὰ πε
περιορίσῃ τὴν αὔξουσαν τῶν Ἀσσυρίων δύναμιν. Ὁ βασιλεὺς το
Ἰσραὴλ Ὡσηὲ στηριζόμενος εἰς αὐτὸν ἠρνήθη εἰς τοὺς Ἀσσυρίου
τὸν φόρον, ὁ Σαλμανασὰρ ὅμως ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ κα
τὸν μὲν βασιλέα συλλαμβάνει (725-4), ἡ πρωτεύουσα ὅμως Σαμά
ρεια μόλις μετὰ τριετῆ πολιορκίαν κυριεύεται. Ἀλλ' ὁ Σαλμανασὰ
εἶχεν ἤδη προαποθάνει ἢ ἐκ τοῦ θρόνου καθαιρεθῇ, νέος δὲ βασιλεὺ
οὐχὶ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Θεγλαθφελασὰρ λαμβάνει τὸ σκῆπτρον τῆ
βασιλείας, ὁ Σαργὼν (722-705).

Ἡ δυναστικὴ αὕτη μεταβολὴ ἐπῆλθεν ὄχι ἄνευ μεγάλων κλονι
σμῶν εἰς τὸ κράτος. Ἀλλὰ μετὰ δεκαπενταετεῖς ἀγῶνας ὁ Σαργὼ
ὄχι μόνον ὑπέταξεν αὖθις τὰς ἀποστατησάσας χώρας ἀλλὰ καὶ στη
μαντικῶς ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους πρός τε τὴν Μικρὰν Ἀσία
καὶ τὴν Μηδίαν. Στρατηλάτης ἱκανός, ὑπέροχος πολιτικὸς ἀνὴρ
μονάρχης οὗτος καὶ ὀργανωτὴς μέγας ζητεῖ τὰς νίκας αὐτοῦ νὰ
ἐπωφεληθῇ πρὸς συγκρότησιν ἑνιαίου κράτους ἐντὸς τῶν εὐρυτά
των ὁρίων τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ. Τὰ κράτη ἓν μετὰ τὸ ἄλλο με
ταβάλλονται εἰς ἐπαρχίας, μόνον δὲ αἱ μεθόριοι χῶραι διατηροῦσι
ὡς ὑποτελεῖς φόρου τοὺς ἐγχωρίους δυνάστας. Ἡ Βαβυλωνία ὅμω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φυλάττει ἐξαιρετικὴν θέσιν, οἱονεὶ διὰ προσωπικῆς ἑνώσεως προσαρτηθεῖσα εἰς τὸ κράτος. Ἡ ἀπαγωγὴ τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων εἰς μακρυνὰς χώρας καὶ ὁ ἀποικισμὸς τῶν πατρίδων αὐτῶν διὰ ξένων οἰκιστῶν ἦτο σύνηθες μέτρον πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν κατακτήσεων (ἀπαγωγὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐποικισμὸς Βαβυλωνίων ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Σαμάρειαν, Ἀρμενίων εἰς Δαμασκὸν καὶ ἄλλων ὑπηκόων εἰς αὐτὰς τὰς ἀσσυριακὰς πόλεις). Τὰ μέτρα δὲ ταῦτα ἦσαν τὰ ἐπαγαγόντα τὴν καταστροφὴν τῶν ἀρχαίων ἐθνικοτήτων ἐπὶ πασῶν τῶν χωρῶν, ἔνθα ἡ ἀσσυριακὴ κατάκτησις διετηρήθη ἐπὶ πολύ. Ἐν Συρίᾳ ἰδίως τἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς ταύτης ὑπῆρξαν ὀλέθρια, ἀπὸ τῶν χρόνων δὲ τοῦ Θεγλαθφελασὰρ καὶ Σαργῶνος μέχρι σήμερον ἡ τύχη τῶν χωρῶν αὐτῆς δὲν εἶνε ἄλλη ἢ νὰ δουλεύωσιν εἰς ξένους δεσπότας. Αἱ παλαιαὶ ἐθνικότητες ἐλάμβανον τὸ θανάσιμον τραῦμα διὰ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ κρατίστου μέρους αὐτῶν, οἱ δὲ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἀπομεινάντων λειψάνων καὶ τῶν νέων οἰκιστῶν προελθόντες λαοὶ ἄνευ παρελθόντος, ἄνευ αὐθυπάρκτου ἐθνικοῦ βίου ἐγνώριζαν μόνον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ξένους.

Ὁ θάνατος τοῦ Σαργῶνος ἔδωκε τὸ σύνθημα εἰς νέας ἐπαναστάσεις. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Σενναχειρεὶμ (705-681) χάνει μέγαν στρατὸν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ ἐπιδημίας πιθανῶς (701, βασιλεὺς Ἐζεκίας), ἀλλ' ἡ Ἰουδαία μένει πάλιν ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ἀσσυρίους. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τὸν διάδοχον τοῦ Σαβάκωνος Τεάρκωνα ἀποφασίζουσι νὰ ἐπέμβωσιν ἐν Συρίᾳ, συμμαχοῦντες μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ βασιλέων, ἀλλὰ πρὶν ἔτι συμπληρώσωσι τὰς παρασκευάς των προλαμβάνει αὐτοὺς ὁ Σενναχειρεὶμ (701) καὶ ὑποτάσσει τὰς πόλεις μίαν μετὰ τὴν ἄλλην. Μόνον ἡ Τύρος ἀνθίσταται ἐπὶ πέντε ἔτη εἰς τὴν πολιορκίαν (701 - 697) καὶ εἰρηνεύει ἐπὶ τέλους ἐπὶ παραχωρήσει μέρους τῆς ἐπικρατείας αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῇ ἀναγνωρίσει τῆς ἀσσυριακῆς ἐπικυριαρχίας. Αὖθις δὲ πολιορκεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀφοῦ εἶχεν ἀπαγάγει ἤδη 200 χιλιάδας ἀνθρώπων ἐκ τῆς χώρας, ἀλλὰ δι' ἐπιδημίαν πιθανῶς ἢ ἄλλο τι ὅμοιον ἀποσύρεται καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, καθ' ἧς ὁμοίως εἶχεν ἐπιτεθῇ. Ἡ Ἰουδαία ὅμως καὶ ἡ Συρία κύπτουσιν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν Ἀσσυρίων. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλην μεγάλην ἐπανάστασιν καταβάλλει ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Βαβυλῶνα λεηλατεῖ, κατακαίει

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ κατεδαφίζει αὐτήν, τὰ τείχη καὶ τοὺς ναοὺς καθαιρεῖ, τὰς πλίνθους τοῦ μεγάλου πύργου τοῦ Βήλου ῥίπτει εἰς τὴν διώρυχα καὶ διὰ τῆς πόλεως ἄγονται διώρυχες ἵνα ἐκλείψῃ αὕτη ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς (692).

Τὸ 681 ἐδολοφονήθη ὁ Σενναχειρείμ ὑπὸ δύο υἱῶν του, τὸν θρόνον ὅμως λαμβάνει ὁ τρίτος υἱὸς Ἀσσαρχαδδὼν (681-668) ὁ εὐγενέστατος καὶ συμπαθητικώτατος πάντων τῶν μεγάλων τῆς Ἀσσυρίας βασιλέων. Μετὰ μεγάλου ζήλου ἄρχεται εὐθὺς τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς Βαβυλῶνος μετὰ ἐνδεκαετῆ ἐρήμωσιν αὐτῆς. Ἐκστρατεῖαι πρὸς κατάπνιξιν ἐπαναστάσεων καὶ ἐξασφάλισιν τῶν ὁρίων δὲν λείπουσιν, ἡ Σιδὼν κυριεύεται, κατεδαφίζεται καὶ νέοι ἄποικοι ἐξ ἀνατολῶν οἰκίζουσι τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐν γένει ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ εἶνε εἰρηνική. Μόλις κατὰ τὰ τέλη τῆς βασιλείας του (μετὰ τὸ 672) ἀναγκάζεται νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῶν ἐν Συρίᾳ ἐπαναστατῶν, οἵτινες ἤλπιζον εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Αἰθιόπων βασιλέων. Ἡ Τύρος πολιορκεῖται, τὸ κύριον ὅμως σῶμα τοῦ στρατοῦ διευθύνεται πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ Μέμφις πίπτει καὶ ὁ ἀσσυριακὸς στρατὸς προχωρεῖ μέχρι τῶν Θηβῶν. Ὁ βασιλεὺς Τεάρκων φεύγει εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τῆς Αἰγύπτου ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἐπὶ πληρωμῇ φόρου ἀναγνωρίζονται εἰς τὰς θέσεις των.

Τὸ 668 παρητήθη τοῦ θρόνου ὁ Ἀσσαρχαδδὼν καὶ τῶν μὲν βαβυλωνιακῶν ἐπαρχιῶν ὥρισεν ἀντιβασιλέα ἕνα τῶν υἱῶν του, τὸν δὲ θρόνον τῆς Ἀσσυρίας κατέλιπεν εἰς τὸν Ἀσσουρβανιπὰλ (668-626). Οἱ Αἰγύπτιοι ἡγεμόνες μάτην ζητοῦσι ν' ἀποσείσωσι τὸν ἀσσυριακὸν ζυγὸν καὶ ὁ Τεάρκων ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του. Ὁ υἱός του καταλαμβάνει τὴν Μέμφιν, ἀλλὰ πάλιν φεύγει πρὸ τῶν ἀσσυριακῶν στρατῶν, οὕτω δὲ ἔληξεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡ αἰθιοπικὴ κυριαρχία (662). Τοὺς πολέμους ὅμως τούτους διεξάγουσι νῦν οἱ στρατηγοὶ τοῦ βασιλέως, ἐνῷ ὁ ἴδιος διατρίβει ἐν Νινευὴ καὶ τὸ πολὺ μετὰ τὰς νίκας ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν. Διαφέρον μέγα δεικνύει οὗτος ὑπὲρ ἄλλων πραγμάτων, συναθροίζει μεγάλην βιβλιοθήκην, περισυνάγει τὰ φιλολογικὰ ἔργα τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας καὶ κτίζει τείχη καὶ παλάτια. Τὰ κολοσσιαῖα τῆς Νινευὴ ὀχυρώματα, τὰ ὁποῖα ἀνήγειρεν ὁ Σενναχειρείμ, ἀνακαινίζει νῦν οὗτος. Τὴν πόλιν ταύτην περιέβαλε μακρὸν τεῖχος 90 χιλιομέτρων, οὗ ἡ βάσις εἰς ὕψος 50 ποδῶν συγ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κειμένη ἐκ κατειργασμένων μεγάλων λίθων ὑπεβάσταζε τὸ ἄνωθεν πλίνθινον τεῖχος ὕψους 100 ποδῶν. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ αὐτῆς ἐπροστατεύετο ὑπὸ τοῦ Τίγριδος, ἡ ἀνατολικὴ ὑπὸ σειρᾶς τάφρων καὶ χαρακωμάτων. Πολυπληθεῖς διώρυχες ὀρυχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Σενναχειρεὶμ ἐπρομήθευον ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα. Καὶ ἡ πόλις Καλὰχ (παρὰ Ξενοφῶντι Λάρισα) ἦτο καλῶς ὀχυρωμένη ἐνῷ ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα Ἀσσοὺρ εἶχεν ἐκπέσει νῦν εἰς ὅλως κατωτέραν θέσιν. Ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις ἔπλασεν ἀπὸ τοῦ Ἀσσουρβανιπὰλ τούτου τὸν πολυθρύλητον Σαρδανάπαλον, ἀλλ' ἡ ὑπερβολὴ εἶνε προφανής.

Τὸ τέλος τῆς ἀσσυριακῆς κυριαρχίας. — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσσουρβανιπάλ, περὶ τὸ 660, τὸ ἀσσυριακὸν κράτος ἦτο ἐν τῇ ὑψίστῃ ἀκμῇ τῆς δυνάμεώς του. Φόβος ἐπικινδύνου τινὸς ἐξεγέρσεως οὐδαμοῦ ἐφαίνετο. Καὶ ὅμως ὀλίγας δεκαετηρίδας μετὰ ταῦτα τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο πολιτικὸν οἰκοδόμημα ἐξηφανίσθη ἀπὸ τῆς γῆς. Οἱ ὑποτεταγμένοι λαοὶ συνετέλεσαν βεβαίως πρὸς τοῦτο κατά τι, ἀλλὰ τὸ κακὸν προῆλθε κυρίως ἔξωθεν καὶ τὸ καίριον τραῦμα κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἀσσυρίων κατέφερε μεγάλη μετανάστασις ἐθνῶν, ἥτις δὶς συνετάραξε τὴν Ἀσίαν καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ἄμεσος αἰτία ἀπέβη τῆς καταλύσεως τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους.

Τὰ πρῶτα τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατακλύσαντα σμήνη βαρβάρων λαῶν, τὰ ὁποῖα σπουδαίως ἐκλόνησαν τὸ ἐπὶ τῶν χωρῶν αὐτῆς κράτος τῶν Ἀσσυρίων, ἐπῆλθον ἐκ τῶν βορείων ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου πόντου. Νομαδικαὶ φυλαὶ ἐκ τοῦ Ἰρὰν ὑπερβᾶσαι τὸν Βόλγαν καὶ Δὼν ἐξέβαλον ἐκ τῶν ἑστιῶν αὐτῶν τοὺς Κιμμερίους, ὧν μικρὸν μόνον μέρος παρέμεινεν ἐν τῇ ἐξ αὐτῶν μέχρι τοῦ νῦν ὠνομασμένῃ χερσονήσῳ Κριμαίᾳ, τὸ δὲ μέγιστον πλῆθος πανοικεὶ ὑπερβὰν τὸν Δούναβιν καὶ ἐκ τῆς Θράκης ἄλλας φυλὰς συμπαραλαβὸν (ὡς τοὺς Ἠδωνούς, Θυνούς, Βιθυνοὺς κλ.) ὥρμησε διὰ τῶν στενῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (περὶ τὸ 700). Ἡ χώρα ἐπορθήθη καὶ κατεκλύσθη ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ ἄκρου ἕως ἄκρου (πρβλ. τὴν εἰσβολὴν τῶν Γαλατῶν κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα)· ἡ Σινώπη ἀναφέρεται ὡς ἓν τῶν κέντρων τῆς δυνάμεως αὐτῶν, ἐκ Φρυγίας δὲ ἧς τὸ κράτος κατέλυσαν ἦλθον εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους. Ἐν Λυδίᾳ ἦρχε τότε ὁ Γύγης (Ἡροδ. Ι 14), ὅστις ἐπιτυχῶς πολεμήσας πρὸς τοὺς εἰσβολεῖς στρέφεται κατὰ τῶν ἐπικινδύνων γειτόνων Ἀσσυρίων καὶ συμμαχεῖ κατ' αὐτῶν μετὰ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ψαμμητίχου Α' τοῦ ἐν Σάϊδι τῆς Αἰγύπτου ἡγεμονεύοντος ἐ
ἐπαναστατεῖ κατὰ τοῦ 'Ασσυρίου αὐτοῦ κυριάρχου. 'Αλλ' οἱ Κι
ριοι ἐμφανίζονται αὖθις ἐν Λυδίᾳ, ὁ Γύγης νικᾶται καὶ πίπτει εἰς
μάχην, ἡ δὲ χώρα καταλαμβάνεται ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες καὶ κατὰ
ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἐπιπίπτουσι (ἡ Ἔφεσος σώζεται, ὁ ποιητὴς Κ
λῖνος ἐνθουσιάζει τοὺς συμπατριώτας του).

'Αλλ' ἡ δευτέρα βαρβαρικῶν λαῶν εἰσβολή, ἥτις ὡς πρός τε
συμβάντα καὶ τἀποτελέσματα αὐτῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰς φοβ
τῶν Οὔννων καὶ Μογγόλων ἐπιδρομάς, ἐπέφερε μεγαλειτέρας μετα
λὰς ἐν τῇ 'Ασίᾳ καὶ αὗται συνετέλεσαν εἰς τὴν παντελῆ τοῦ ἀ
ριακοῦ κράτους καταστροφήν. Σκύθαι ἀπὸ τοῦ Ἰράν (Σάκαι π
νῶς) εἰσήλασαν εἰς τὴν 'Ασίαν καὶ ἐπόρθησαν αὐτὴν πᾶσαν. Κι
ριοι ἠνώθησαν πιθανῶς μετ' αὐτῶν, ἂν καὶ μένουσι δὲ ἄγνωστα
ἰδιαίτερα συμβάντα τῆς μεγάλης ταύτης εἰσβολῆς, τὸ τελευτ
ὅμως ἀποτέλεσμα αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἵδρυσις τοῦ κράτους τῶν Μήδ
εἰς τὸ ὁποῖον ὁριστικῶς ὑπέκυψεν ἡ ἀσσυριακὴ μοναρχία, ἀφοῦ π
τον ὑπὸ τῆς εἰσβολῆς ἐκείνης ἰσχυρῶς ἐκλονήθη.

Τὸ 606 συμμαχοῦσιν οἱ ἐπαναστατήσαντες Βαβυλώνιοι μετὰ
Μήδων καὶ ὁ βασιλεὺς τούτων Κυαξάρης κυριεύει καὶ καταστρ
ἄρδην τὴν Νινευή. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς παρεδόθη μετὰ τῶν θησαυ
καὶ τῶν ἀνακτόρων του εἰς τὰς φλόγας, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς τὰς χε
τῶν ἐχθρῶν. Ἄλλως περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου δὲν γνωρίζομεν τίπ
'Αλλ' ἡ καταστροφὴ ἦτο φρικαλέα. Δὲν κατασυνετρίβη μόνον τὸ
τος, ὅπερ πρὸ μικροῦ ἔτι ἦρχε πάσης τῆς 'Ασίας, ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἀ
ὅπερ ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξεν ὁ τρόμος καὶ ἡ μάστιξ τῶν λαῶν, ἐξω
θρεύθη ἄρδην. Πᾶσαι αἱ μεγάλαι τοῦ κράτους πόλεις, ἡ Νινευ
Καλὰχ καὶ ἡ 'Ασσοὺρ παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας καὶ ἐξηλείφ
σαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ὅτε μετὰ 200 ἔτη ὁ Ξενοφῶν διῆ
ἐντεῦθεν μετὰ τῶν μυρίων του, εἶδε τὰ μεγάλα λείψανα τῶν κολ
σιαίων τειχῶν, τὰ ἐρείπια τῶν πόλεων καὶ τὸν γιγαντώδη ἐν Κα
ναόν (Κύρ. 'Αναβ. III 4). 'Αλλὰ τὸ ἔθνος ὅπερ τὰς πόλεις ταυ
ἔκτισε καὶ κατῴκησέ ποτε καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη αὐτοῦ, εἶχε σβ
παντελῶς. Αὕτη ἦτο ἡ φρικτὴ ἐκδίκησις ἣν τὰ ἔθνη τῆς 'Ασίας
βον παρὰ τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν δεσποτῶν.

Καὶ τῶν Σκυθῶν ἡ εἰσβολή, οἵτινες εἶχον διαχυθῆ μέχρι τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρίας καὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μόλις διὰ τῶν δώρων καὶ τῶν παρακλήσεων τοῦ Ψαμμητίχου ἀπετράπησαν (Ἡροδ. I 105), παρῆλθεν, ἤδη μάλιστα πρὸ τῶν ἀνωτέρω μεγάλων γεγονότων, ὡς πρὸ αὐτῆς εἶχεν ἤδη παρέλθει ἡ τῶν Κιμμερίων ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ ἄλλη ἡ παλαιοτέρα τοῦ 12ου αἰῶνος ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Θρησκεία καὶ τέχνη τῶν Ἀσσυρίων. — Ὁ θεὸς Ἀσσοὺρ ἀπέβη ὁ πρῶτος τῶν θεῶν τοῦ κράτους, καθὼς ἐν Αἰγύπτῳ ἐκυριάρχησεν ὁ θεὸς τῶν Θηβῶν Ἄμμων καὶ ἐν Βαβυλωνίᾳ ὁ τῆς Βαβυλῶνος. Ὁ Ἀσσοὺρ εἶνε ὁ βασιλεὺς τῶν θεῶν καὶ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀσσυρίας πολεμοῦσι τοὺς ἐχθρούς, καίουσι τὰς πόλεις, συλοῦσι τοὺς ναοὺς καὶ σφαγιάζουσι τοὺς λαοὺς ἢ τοὺς ἀνδραποδίζουσι. Οἱ λοιποὶ θεοὶ πάντες εἶνε τοῦ λοιποῦ οἱ ταπεινοὶ αὐτοῦ ὑπήκοοι καὶ προσκυνοῦσιν αὐτὸν ὡς προσκυνοῦσι τὸν μονάρχην τοῦ κράτους οἱ νικώμενοι λαοί. Καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἔπεσε μετὰ τῆς πτώσεως τοῦ κράτους. Ἡ θήλεια παρ' αὐτῷ θεότης, ἡ Ἀστάρτη (Ischtar), εἶνε καὶ αὐτὴ πολεμικὴ καὶ αἱμοδιψής.

Οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς ἀνήγειραν εἰς τὰς πρωτευούσας αὐτῶν πόλεις ναοὺς καὶ ἀνάκτορα πλεῖστα, ἀλλ' ἡ τέχνη αὐτῶν εἶνε ἁπλοῦν ἐξάρτημα τῆς βαβυλωνιακῆς. Τὴν δουλικὴν ταύτην μίμησιν ἀποδεικνύει ἡ αὐτὴ καὶ ἐνταῦθα χρῆσις τοῦ βαβυλωνιακοῦ ὑλικοῦ, τῆς πλίνθου, ἂν καὶ ὁ λίθος οὐδόλως ἐσπάνιζεν ἐν Ἀσσυρίᾳ. Τὰ κρηπιδώματα συνήθως, πάντοτε δὲ τὰ τείχη καὶ τὰ τοιχώματα ἐκτίζοντο μὲ πλίνθους, τῶν ὁποίων μόνον ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐκοσμεῖτο μὲ πλάκας ἀλαβαστρίνους, φερούσας ἀναγλύφους παραστάσεις. Τοὺς πυλῶνας κοσμοῦσι κολοσσιαῖοι λίθινοι λέοντες, πτερωτοὶ ταῦροι μὲ κεφαλὴν ἀνθρώπων κτλ. Τὸ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ πλίνθων ὠμῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ λιθίνων πλακῶν. Κίονας λιθίνους ἢ ἐκ πλίνθων δὲν γνωρίζει ἡ ἀσσυριακὴ τέχνη, οὔτε τὸ τόξον πλὴν μόνον εἰς ὀχετοὺς ἐν στενῇ διαμέτρῳ. Διὰ τοῦτο αἱ αἴθουσαι ἔχουσι μῆκος δυσανάλογον πρὸς τὸ πλάτος καὶ αἱ ἐπὶ τῶν δύο τοίχων ἐξαπλούμεναι δοκοὶ ἦσαν ἀντικείμενα σπουδαίας ἐκμέρους τῶν βασιλέων φροντίδος. Ἄγνωστον εἶνε ἂν τὰ ἀνάκτορα ἦσαν διώροφα καὶ πόθεν τὸ φῶς αὐτῶν ἐλάμβανον. Χαριέστερος ἦτο ὁ ῥυθμὸς μικροτέρων οἰκοδομῶν, οἷον ναῶν, περιπτέρων, ὧν τὸ ὑλικὸν ἦτο ξύλινον ὡς φαίνεται εἰς τὰ ἀνάγλυφα. Οἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξύλινοι στρογγύλοι κίονες αὐτῶν ἐπέδρασαν καὶ ἐπὶ τῆς μορφώσε
τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ γλυπτικὴ τῶν Ἀσσυρίων ἐπιδιώκει μεγαλειτέραν εὐκινησίαν κ
μᾶλλον περιπεπλεγμένας στάσεις καὶ στροφὰς τοῦ σώματος παρὰ
αἰγυπτιακή, ἀλλ' αὕτη πάλιν ὑπερτερεῖ ἐκείνην εἰς τὴν ἐπεξεργασί
τῶν λεπτομερειῶν. Τὸ σύνολον τῶν συνθέσεων ἀναγλύφων, π. χ.
τὰ πολυάριθμα κυνήγια λεόντων, εἶνε ἀνώτερον εἰς τὰς ἀσσυριακ
παραστάσεις καὶ ὁ χαρακτὴρ δὲ αὐτῶν εἶνε πολὺ ζωηρότερος. Αἱ
ἡ ἀναλογία καὶ προοπτικὴ εἶνε ἄγνωστοι καὶ ἄνθρωποι παρίστανν
πολλάκις ὑψηλοὶ ὡς τὰ δένδρα καὶ οἱ πεζοὶ ἀναρριχῶνται εἰς ὀχυρ
ματα μικρότερα αὐτῶν. Ἀγάλματα διεσώθησαν ὀλίγα διὰ τὸ
φθαρτον τοῦ ὑλικοῦ. Τὸ σημαντικώτατον ἐξ αὐτῶν εἶνε ὁ ἀνδρ
τοῦ Ἀσσουρνασιρπὰλ (ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ), τοῦ ὁποίου
τέχνη δεικνύει οὐχὶ μέτριον καλλιτέχνην. Ἡ ὑαλουργία, ξυλογλυπτικ
κεραμεικὴ καὶ ταπητουργία, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίνοντο οἱ Ἀσσύρ
(καὶ οἱ Χαλδαῖοι ὡσαύτως), ἀφῆκαν ὀλίγα ἴχνη. Σημαντικὴ ἦτο
ἡ ἐπὶ μετάλλων ἐργασία ὡς δεικνύουσιν αἱ σωθεῖσαι ὀρειχάλκιναι ζ
ναι (ὕψους 0,26 μ.) τῶν πυλῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Σαλμανασὰρ κ
σθέντων ἀνακτόρων, ἔχουσαι παραστάσεις ὁμοίας πρὸς τὰς ἐπὶ τ
λιθίνων πλακῶν, μάχας, πολιορκίας, καταδιώξεις ἐχθρῶν διὰ δα
καὶ ὀρέων, διαβάσεις ποταμῶν κτλ.

4. Τὸ νέον βαβυλωνιακὸν καὶ τὸ μηδικὸν κράτος

Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ναβο
χοδονόσορ Β' (604-561). — Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀσ
ρίων οἱ νικηταὶ διεμοιράσθησαν μεταξύ των τὸ κράτος· ἡ Βαβυ
νία καὶ ἡ Συρία περιῆλθον πάλιν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ βασιλέως
Βαβυλῶνος, ἐνῷ οἱ Μῆδοι ἔλαβον πᾶσαν τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ
γριδος χώραν. Ἀλλ' ἐν Συρίᾳ ἠγέρθη νῦν ἀνταπαιτητὴς τῶν Βα
λωνίων ὁ Φαραὼ Νεχὼ Β'. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Ἰωσίας ἀντε
ἦλθε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνικήθη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Αἱ λοι
συριακαὶ χῶραι ὑπετάγησαν καὶ ἡ μόνη ἀντισταθεῖσα Γάζα ἐ
ριεύθη. Ἀλλὰ τὴν περαιτέρω πρόοδόν του ἀνέκοψεν ὁ βαβυλωνιο
στρατός, τὸν ὁποῖον ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ ὁ Ναβουπαλάσαρ ὑπὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὅστις εὐθὺς κατόπιν καὶ τὸν θρόνον διεδέχθη. Τὸ 604 ἠττήθη ὁ Νεχὼ κατὰ κράτος ἐν Μεγιδδὼ παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ ἀπολέσας πάσας τὰς κτήσεις του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα πληρώνει εἰς αὐτὸν φόρον.

Ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐσωτερικῆς εὐημερίας τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους ἀπῄτει πολὺ μεγαλειτέρας φροντίδας ἢ ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ ἀνόρθωσις. Μέγα μέρος τῆς χώρας ἦτο ἐρημωμένον. Ἡ Βαβυλὼν εἶχεν ἐρειπωθῆ τὸ δεύτερον ἐπὶ Ἀσσουρβανιπάλ. Αἱ ἄλλαι πόλεις δὲν ἦσαν εἰς καλλιτέραν κατάστασιν. Ναοὶ καὶ ἀνάκτορα εἶχον κρημνισθῆ, διώρυχες καὶ προχώματα παραμεληθῆ, φυτεῖαι καὶ κῆποι συστηματικῶς καταστραφῆ, τὸ ἄνθος τοῦ βαβυλωνιακοῦ ἔθνους ἐξολοθρευθῆ. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων λοιπὸν τούτων ἐκαλεῖτο νῦν ν' ἀνεγείρῃ αὖθις τὴν ἀρχαίαν εὐημερίαν τῆς χώρας ὁ Ναβουχοδονόσορ (κυρίως Ναβουχοδορόσορ ἢ Ναβουκοδρόσορος, Nabukuduriussur) καὶ ἔπραξε τοῦτο ἀξίως τῶν μεγίστων παλαιοτέρων βασιλέων τῆς χώρας. Ὁ Ναβουχοδονόσορ κατὰ τοῦτο πράγματι ἐφάμιλλον δὲν ἔσχε κανένα μεταξὺ τῶν πρὸ τοῦ Κύρου μοναρχῶν τῆς Ἀσίας πλὴν ἴσως τοῦ Σαργῶνος. Καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του τούτων φαίνεται ὅτι εἶχε πλήρη συνείδησιν, διότι εἰς τὰς ἐπιγραφὰς αὐτοῦ σιωπᾷ μὲν ἐντελῶς περὶ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων, ἀναφέρει δὲ μόνον τὰ εἰρηνικὰ αὐτοῦ ἔργα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ μετὰ τῆς Μηδίας πόλεμος ἦτο προσδόκιμος, ἐφρόντισε ν' αὐξήσῃ τὴν ἀμυντικὴν τῆς χώρας δύναμιν διὰ παντὸς τρόπου. Τὴν Βαβυλῶνα περιέβαλε μὲ διπλᾶ τείχη, ὧν τὸ ἐξωτερικὸν εἶχεν ἔκτασιν 60 περίπου χιλιομέτρων καὶ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (I 178 ἑ.) ἦτο 200 μὲν πήχεις ὑψηλόν, 50 δὲ πλατὺ καὶ εἶχεν 100 πύλας, πρὸ αὐτοῦ δὲ ἐξετείνετο καὶ βαθεῖα πλήρης ὕδατος τάφρος. Ὁ ὑπὸ τοῦ τείχους τούτου περιλαμβανόμενος χῶρος τῆς πόλεως ἔμεινε κατὰ μέγα μέρος ἐλεύθερος πρὸς καλλιέργειαν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ κυρίως κατοικουμένη πόλις περιεβάλλετο ὑπὸ δευτέρου ὁμοίως ἰσχυροῦ τείχους. Καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου ὁμοίως ὅστις διέρρεε τὴν πόλιν, ὑψοῦντο ἰσχυρὰ τείχη, γέφυρα δὲ ἐπὶ λιθίνων ἀντηρίδων στηριζομένη ἥνωνε τὰ δύο μέρη τῆς πόλεως. Τὸ λεγόμενον μηδικὸν τεῖχος, ὅπερ ἀνηγέρθη πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως μεταξὺ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου, ἐχρησίμευεν ὡς πρώτη ἀμυν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τικὴ γραμμὴ αὐτῆς. Καὶ οἱ ποταμοὶ ἄλλως μετὰ τῶν διωρύχω
συμπεριελαμβάνοντο μετ' ἄλλων φρουρίων εἰς τὸ ὀχυρωτικὸν τῆς χώ
ρας σύστημα. Ναοὶ καὶ ἀνάκτορα ἐκτίσθησαν εἰς πάσας τὰς πόλεις
τότε δὲ ἡ Βαβυλὼν ἀπέκτησε καὶ τοὺς λεγομένους κρεμαστοὺς κή
πους, οὓς μεταγενέστεροι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀπέδωκαν εἰς τὴν μυ
θικὴν Σεμίραμιν. Καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον ἔδωκεν ὁ Ναβουχοδονόσορ με
γάλην ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ Εὐφράτου τὸ ῥεῦμα σκολιὸν ποιήσας κατέ
στησε καὶ ἀντιθέτως πλευστόν. Μέχρι τῆς Ἑλλάδος ἐξετείνοντο νῦ
αἱ σχέσεις τῆς Βαβυλῶνος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι εὐπατρίδη
τις Μυτιληναῖος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀλκαίου Ἀντιμενίδας ὑπηρέτει εἰς τὸ
στρατὸν τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Ἀπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος μέχρ
τῆς φοβερᾶς τῶν Μογγόλων εἰσβολῆς περὶ τὸ 1400 μ. Χρ. ἡ Βαβυ
λὼν (ἐπὶ τῶν Ἀράβων διεδέχθη αὐτὴν τὸ Βαγδάτιον) ὑπῆρξεν
πρώτη ἢ σχεδὸν ἡ πρώτη ἐμπορικὴ πόλις τοῦ κόσμου.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν Αἰγυπτίων ἐν Συρίᾳ ἐπέφερε νέους πολέμου
κατὰ τῶν Χαλδαίων. Ὁ Νεχὼ καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀπρίης ἠρέθιζο
κατ' αὐτῶν συνεχῶς τοὺς Ἰουδαίους, Τυρίους καὶ Μωαβίτας ἢ δι
χρημάτων ἢ διὰ τῆς ὑποσχέσεως βοηθείας. Εἰς ταύτην στηριζόμενο
ἐπανεστάτησεν ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Ἰωακεὶμ τὸ 597 ἀλλ' ἡ Ἱε
ρουσαλὴμ πολιορκηθεῖσα ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ναβουχοδονόσο
ρος, ὅστις ἀπήγαγεν ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμάλωτον τ
βασιλέα (Ἰωαχείν, ὁ Ἰωακεὶμ εἶχε προαποθάνει) μετὰ τῶν θησαυ
ρῶν του καὶ τοῦ ἄνθους τοῦ λαοῦ του. Ὁ Ἀπρίης τὸ 588 ἀνενέωσ
αὖθις τοὺς ἐν Συρίᾳ πολέμους καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα Σεδεκία
ἐξηγέρθη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐνεφανίσθη
589 πρὸ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ Ἀπρίης ἐγκατέλιπε τὴν Συρίαν καὶ
ἑπόμενον ἔτος ἡ πόλις ἐκυριεύθη. Ὁ Σεδεκίας ἐτυφλώθη, οἱ υἱοί τ
καὶ 60 ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων τῆς χώρας ἐθανατώθησαν, ἡ πόλις,
τείχη καὶ ὁ ναὸς κατηδαφίσθησαν. Μέγα μέρος τοῦ λαοῦ ἀπήχθη πάλ
εἰς Βαβυλῶνα, ἔμειναν δὲ μόνον οἱ πένητες. Οὕτω καὶ τὸ ἰουδαϊκ
ἔθνος πολιτικῶς κατεστράφη. Ὅτε δὲ ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Ναβουχ
δονόσορος κατόπιν ἐδολοφονήθη ὑπὸ ἀπογόνου τινὸς τοῦ βασιλικ
οἴκου, καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι Ἰουδαῖοι φοβούμενοι τὴν ἐκδίκησιν τ
Χαλδαίων μετηνάστευσαν μετὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου εἰς Αἴγυπτο
Μετὰ τὴν πτῶσιν δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπολιορκήθη καὶ ἡ ἀποστατ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σασα Τύρος ἐπὶ δεκατρία ὅλα ἔτη 585-573, ἐπὶ τέλους δὲ ἐσυνθηκολόγησεν ἀναγνωρίσασα τὴν βαβυλωνιακὴν κυριαρχίαν. Τὸ 568 ἐνεφανίσθη τέλος ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὅμως οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἐπεδίωξεν ἢ μόνον νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὴν ἀνανέωσιν ἐπεμβάσεων τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν Συρίαν.

Τὸ τέλος τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους. — Ἡ ἀκμὴ ὅμως αὕτη τοῦ κράτους δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Ἀφότου τὰ ἐπὶ τοῦ ἐθνισμοῦ τῶν λαῶν στηριζόμενα κράτη ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῶν κατακτητικῶν μοναρχιῶν, ἡ τύχη αὐτῶν ἐξηρτήθη πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον ἐκ τῆς ἀτομικῆς ἀξίας τῶν βασιλέων καὶ τῶν πολιτικῶν περιστάσεων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Οἱ διάδοχοι τοῦ ἐν ἔτει 561 ἀποθανόντος Ναβουχοδονόσορος (τρεῖς ἐντὸς 7 ἐτῶν) ἦσαν ἀνάξιοι αὐτοῦ καὶ τὸ 538 ἡ Βαβυλὼν ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν.

Ἡ ἵδρυσις τοῦ μηδικοῦ κράτους. — Οἱ καταλύσαντες τὸ ἀσσυριακὸν κράτος Μῆδοι, μία τῶν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Ἰρὰν οἰκουσῶν ἀρίων φυλῶν, ἐξετείνοντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Ζάγρου, ὅπερ ὡς μέγα προτείχισμα ἐκώλυε τὴν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος προέλασιν τῶν Ἀσσυρίων κατακτητῶν. Περὶ τὰ τέλη ὅμως τοῦ 9ου αἰῶνος οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς ἀνέβησαν μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τούτου καὶ τότε πρῶτον ἦλθον εἰς συνάφειαν πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Μήδων. Ὁ Σαργὼν κατὰ τὸ 715 ἐνίκησε καὶ ἠχμαλώτισε βασιλέα τινὰ αὐτῶν Δηϊόκην (Dayaukku), ὅστις πιθανῶς εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος, εἰς ὃν αἱ μυθικαὶ τοῦ λαοῦ τούτου παραδόσεις ἀνάγουσι τὴν ἵδρυσιν τοῦ κράτους διὰ τῆς ἑνώσεως τῶν φυλῶν, ἐξ ὧν τὸ ἔθνος ἀπετελεῖτο (Ἡροδ. I 96. 101). Ὁ ἐθνικὸς κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἀγὼν ἐνίσχυσε τὴν δυναστείαν αὐτοῦ καὶ τὸ 677 οἱ Μῆδοι ἡνωμένοι ἀντέταξαν ἐπιτυχῶς ἀντίστασιν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων. Ὅτε δὲ κατόπιν οὗτοι εὑρέθησαν ἐνησχολημένοι εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἐλαμιτῶν πολέμους, ὁ Μῆδος βασιλεὺς Φραόρτης (655-625) ἥνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὰς μεταξὺ Τίγριδος καὶ Κασπίας θαλάσσης χώρας, ἔστησε δὲ καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ ἐν Ἐκβατάνοις (Agbatana Περσ. Hagmatana, σήμ. Hamadân). Ἀποτυχὼν δὲ εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐπίθεσιν ἐπὶ Ἀσσουρβανιπὰλ (ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ Ἡροδ. I 102), ἀφῆκε τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κυαξάρην (625-584), ὅστις μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Σκυθῶν διηύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θυνε κατὰ τῶν ἐξασθενησάντων Ἀσσυρίων τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ κα
τέλυσε τὸ κράτος των. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀρμενίας εἶχον καὶ οὗτοι σφό
δρα ἐξασθενήσει ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Σκυθῶν καὶ διὰ τοῦτο εὐκό
λως ὑπετάγησαν εἰς τὸν Κυαξάρην, ὅστις ἐντεῦθεν ὥρμησεν ἐπὶ τὴ
κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν, τὸ ὁποῖο
ἐξετείνετο ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Ἅλυος μέχρι τοῦ Αἰγαίου σχεδόν, ὑπέ
στη ἐπὶ 6 ἔτη τὰς προσβολὰς τῶν Μήδων, ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ μάχ
διὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου οἱ διαμαχόμενοι στρατο
ἀπεχωρίσθησαν ἀλλήλων πρὶν κριθῇ ὁ ἀγών. Τὴν ἔκλειψιν ταύτην ἥ
τις συνέβη τὴν 27 Μαΐου 585 εἶχε προΐδει ὁ Θάλης. Διὰ μεσολαβή
σεως τοῦ βασιλέως τῆς Κιλικίας καὶ τοῦ τῆς Βαβυλωνίας, οἵτινε
συμφέρον εἶχον νὰ μὴ ἐνισχυθῇ περισσότερον ἡ ἐπίφοβος τῶν Μήδω
δύναμις, εἰρήνευσαν τὰ δύο κράτη καὶ ὁ Ἅλυς ἐθεωρήθη ὡς τὸ ὅριο
ἑκατέρου αὐτῶν. Τὴν μεγάλην τοῦ Κυαξάρου μοναρχίαν, ἥτις ἐπ
τοῦ τρίτου τῆς δυτικῆς Ἀσίας ἐξετείνετο, ἐκληρονόμησεν ὁ υἱὸς αὐ
τοῦ Ἀστυάγης (584-549), ὅστις σκληρὸς καὶ δεισιδαίμων καὶ εἰ
τὰ κυνήγια αὐτοῦ καταγινόμενος ταχέως ἀπώλεσε τὸ κράτος παρα
δοθεὶς ὑπὸ τοῦ στασιάσαντος αὐτοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Πέρσην κατα
κτητὴν Κῦρον (549).

5. Ἡ περσικὴ μοναρχία.

Τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰράν. Χῶραι καὶ λαοί.—Ἡ τραχεῖα σειρ
τοῦ ὄρους Ζάγρου, ὅπερ ὑψοῦται πρὸς ἀνατολὰς τῆς πεδιάδος τοῦ
Τίγριδος, ἀποτελεῖ τὰ δυτικὰ κράσπεδα τοῦ παμμεγέθους ὀροπεδίου
ὅπερ ἀπὸ τῶν ὀρέων ἀνατολικῶς τῆς Νινευὴ μέχρι τῶν τῆς κοιλάδο
τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ ἐκτείνεται εἰς μῆκος ὑπερδισχιλίων χιλιομέτρων
Πρὸς μεσημβρίαν ὅρια αὐτοῦ εἶνε ὁ περσικὸς κόλπος, βορειοδυτικῶ
δὲ μεταβαίνει εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας τῆς Ἀρμενίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας
Τῶν ἀνατολικῶν ὀρέων τὸ κέντρον ἀποτελεῖ ὁ Παροπάνισος (Hindu-
kusch) πρὸς βορρᾶν δὲ κατέρχεται τὸ ὀροπέδιον εἰς τὰς χαμηλὰς πε
διάδας ἢ μᾶλλον στέππας, αἵτινες περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν καὶ τὴ
Ἀράλην λίμνην σχηματίζουσι μεγάλας ἐρήμους. Πολυάριθμοι ποταμο
κατέρχονται ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τούτου, οἵτινες ὅμως ἢ ὑπὸ τῶν ἐρή
μων καταπίνονται ἢ φθάνουσι μὲν μέχρις ἐκβολῶν ὡς ὁ Ὦξος κα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰαξάρτης ἀλλ' ἐν τῇ κάτω αὐτῶν ροῇ τὸ πολὺ μόνον τὴν παρὰ τὰς ὄχθας χώραν γόνιμον καθιστῶσι. Τὸ κέντρον τοῦ Ἰρὰν ἀποτελεῖ μεγάλη, σχεδὸν μὴ κατοικήσιμος ἔρημος, ἥτις ΜΑ μέχρι τῆς θαλάσσης ἐκτείνεται. Τὸ πρὸς δυσμὰς τῆς ἐρήμου ταύτης μέρος περιλαμβάνει τὴν ὀρεινὴν χώραν Περσίδα καὶ τὴν πρὸς μεσημβρίαν μὲν πεδινήν, πρὸς βορρᾶν δὲ ὀρεινὴν Μηδίαν, τὸ δὲ βορειοανατολικὸν μέρος, τοῦ ὁποίου κέντρον εἶνε ὁ Παροπάνισος, περιλαμβάνει τὰς χώρας Χωρασάν, Ἀφγανιστὰν καὶ τὴν Βακτριανήν.

Τὰ δυτικὰ τοῦ ὀροπεδίου κατῴκουν λαοὶ συγγενεῖς τῶν Σουμερίων, Ἐλαμῖται ἐν τῇ Σουσιανῇ καὶ Κοσσαῖοι εἰς τὰ βορειότερα ὄρη. Οἱ Μῆδοι ὅμως οἱ καταλύσαντες τὸ ἀσσυριακὸν κράτος καὶ κατοικοῦντες κυρίως τὴν περὶ τὰ Ἐκβάτανα καὶ τὰς Ῥάγας χώραν, βεβαίως ἦσαν Ἰράνιοι (τ. ἔ. Ἄριοι, arja ὡς ἐκάλουν ἑαυτοὺς ἀπὸ κοινοῦ Ἰνδοὶ καὶ Ἰράνιοι, arjana δὲ οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἐξ οὗ σήμερον τὸ ὄνομα Irân) καὶ πλησιέστατοι τῶν Περσῶν συγγενεῖς. Γλῶσσα ἤθη καὶ θρησκεία συνέδεον στενῶς τοὺς Ἀρίους, οἵτινες σύμπαντες ὁμοῦ ἦτοι οἱ ἀνατολικοὶ Ἰράνιοι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι καὶ διὰ τοῦ κοινοῦ τούτου ὀνόματος τῶν «εὐγενῶν» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους ἀπ' αὐτῶν διεκρίνοντο. Ὁ Δαρεῖος ὀνομάζει ἑαυτὸν Ἄριον ἀρίας καταγωγῆς. Ἡ μεγάλη αὕτη φυλὴ πιθανῶς κατῆλθεν ἀπὸ τῶν τουρανικῶν καὶ νοτιορρωσικῶν στεππῶν καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς φαίνεται ἔτι προχωροῦσα νοτιοανατολικῶς καὶ νοτιοδυτικῶς. Εἰς αὐτὴν περιελαμβάνοντο πάντως αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ τοῦ βορρᾶ αἱ κατοικοῦσαι τὰς στέππας τῶν Κιργισίων καὶ Τουρκομάνων ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι πέραν τοῦ Ἰαξάρτου καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν Σάκαι (Saka), ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δὲ Σκύθαι καλούμενοι. Καὶ οἱ πέραν τοῦ Ἰαξάρτου Μασσαγέται ὁμοίως ἦσαν ἀρίας φυλῆς ὡς καὶ οἱ πέραν τῆς Κασπίας, οἱ ὑπὸ τὴν στενωτέραν σημασίαν τῆς λέξεως Σκύθαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κληθέντες Σκολότοι καὶ ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος τὴν μεσημβρινὴν Ρωσσίαν κατοικήσαντες, ἀφοῦ ἐξεδίωξαν ἐντεῦθεν τοὺς οὐχὶ ἀλλοφύλους πιθανῶς Κιμμερίους, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἀνατολικοὶ αὐτῶν γείτονες οἱ μεταξὺ Δὼν καὶ Βόλγα κατοικοῦντες Σαυρομάται ἢ Σαρμάται.

Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἰρανίων πρὶν ἐπικρατήσωσιν οἱ Πέρσαι οὐδὲν γνωρίζομεν. Τῶν φυλῶν ἄρχουσι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βασιλεῖς, οἱ εὔποροι γαιοκτήμονες ἀποτελοῦσι τὴν μάχιμον τάξιν, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται οἱ κατώτεροι γεωργοί. Ὅτι γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τοῦ ἔθνους μαρτυρεῖ ἡ τιμὴ ἣν ἀπέδιδαν οἱ Ἄριοι εἰς τὸν βοῦν, ὅστις θεωρεῖται τὸ πολυτιμότατον καὶ ἱερώτατον κτῆμα. Ὁ ἵππος, ὃν μῦθος καὶ ποίησις τοσοῦτον ὑμνοῦσι, εἶνε κτῆμα τῶν πλουσίων καὶ πολεμιστῶν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πλεῖστα ὀνόματα ἰρανικὰ καὶ ἰνδικὰ εἶνε σύνθετα μετὰ τοῦ aspa, açva (ἵππος). Ἀλλ' ὁ βοῦς ἐδόθη ὑπὸ τῶν θεῶν σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκ τῶν κρατῶν δὲ τὸ παλαιότατα πολιτισθὲν ἦτο τὸ τῆς χώρας Ἐλὰμ μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σοῦσα. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰῶνος κατελύθη τὸ βασίλειον τοῦτο ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες καὶ τὴν ἕδραν αὐτῶν μετέφεραν ἀπὸ τῆς Περσεπόλεως εἰς τὰ Σοῦσα, τὸ κέντρον τοῦτο ἀρχαιοτέρου πολιτισμοῦ. Τοὐναντίον πολὺ βραδύτερον ἤκμασεν ἐπὶ μικρὸν ἡ ἐν Ἐκβατάνοις δυναστεία τῶν Μήδων, ἥτις καὶ τάχιστα ὑπέκυψεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὀλιγώτερον πολιτισμένων Περσῶν.

Οἱ Πέρσαι. Κῦρος ὁ Α'. — Διὰ τῆς καταλύσεως τοῦ κράτους τῶν Ἐλαμιτῶν ἔθεσαν οἱ Πέρσαι τὰ θεμέλια τῆς ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἀρχῆς αὐτῶν. Ἡ χώρα αὐτῶν εἶνε ἄγονος καὶ ὀλίγον μόνον ἀρδεύεται. Ἡ Περσέπολις καὶ οἱ Πασαργάδαι ἦσαν αἱ σπουδαιόταται ἀκροπόλεις τῶν διαμερισμάτων αὐτῆς, τὰ ὁποῖα διάφοροι φυλαὶ κατεῖχον ἀναγνωρίζουσαι πᾶσαι τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀχαιμένους (περσ. Hakhâmanîsch) καταγομένων βασιλέων. Κατακτήσαντες τὴν Σουσιανὴν ἠναγκάσθησαν συνάμα ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν τῶν Μήδων. Ἀλλ' ὁ υἱὸς Καμβύσου Α' Κῦρος Α' (περσ. Kurû 558-529) ἀπετίναξε τὸν ζυγὸν τοῦτον καὶ ὥρμησε κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων Ἀστυάγους. Τὰ καθέκαστα τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀγνοοῦνται, ἀλλὰ τόσον μόνον εἶνε βέβαιον ὅτι τὸ 549 ὁ μὲν Ἀστυάγης ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κύρου, οὗτος δὲ κατέλαβε τὰ Ἐκβάτανα καὶ ἀπήγαγεν ἐντεῦθεν τοὺς θησαυροὺς τοῦ μηδικοῦ κράτους. Ἡ λοιπὴ χώρα ὑπετάγη ταχέως καὶ ὡς πρότερον ἡ Σουσιανὴ προσηρτήθη καὶ αὕτη ἀμέσως εἰς τὸ Περσικὸν κράτος.

Ἡ ἀρχὴ τῶν Περσῶν κατέστη τοιουτοτρόπως πολὺ μεγαλειτέρα καὶ ἰσχυροτέρα τῆς τῶν Μήδων. Τὸ περσικὸν ἔθνος ἀσχολούμενον εἰ τὴν γεωργίαν μόνον καὶ τὸ κυνήγιον δὲν εἶχεν ὑποστῆ ἀκόμη τὴν ἐκ νευριστικὴν ἐπίδρασιν ἀνωτέρου πολιτισμοῦ (πρβλ. Ἡροδ. I 71)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πιστεῦον δὲ εἰς τὴν καθαρότητα τῆς θρησκείας του ἤντλει ἐξ αὐτῆς τὴν πεποίθησιν ὅτι ὤφειλε νὰ διαδώσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, διὸ καὶ ἐν τῷ κατ' αὐτῶν ἀγῶνι ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ. Ὁ Κῦρος ἐξ ἑτέρου ἦτο δραστήριος καὶ φιλόδοξος ἡγεμών. Πάντα τὰ λοιπὰ κράτη τῆς Ἀσίας διὰ τοῦτο, Λυδία, Βαβυλωνία καὶ Αἴγυπτος κατενόησαν ταχέως ποῖος κίνδυνος νῦν ἐπεκρεμάσθη κατ' αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν νέων κατακτητῶν καὶ ἤρχισαν νὰ ἑτοιμάζωνται εἰς τὸν κατ' αὐτῶν ἀγῶνα. Ἡ συνομολόγησις συμμαχίας μεταξὺ Λυδῶν καὶ Βαβυλωνίων καὶ ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου ἦτο τὸ προανάκρουσμα τοῦ ἀγῶνος τούτου.

Τὸ 546 διέβη ὁ Κροῖσος τὸν Ἅλυν μὲ μεγάλας ἐλπίδας περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ πρὸς ἀνατολάς, ἐλεηλάτησε τὴν Καππαδοκίαν καὶ κατέλαβε τὸ περὶ τὴν Σινώπην ἰσχυρὸν φρούριον Πτερίαν (Ἡροδ. Ι 76. σήμ. Μπογάζ-κιόϊ). Ἀλλ' ἡ συνένωσις τῶν συμμαχικῶν στρατῶν δὲν ἐπῆλθεν ἐγκαίρως καὶ ὁ Κῦρος ἔλαβε καιρὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἀπομονωμένων Λυδῶν (συμμαχία τοῦ Κροίσου πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους Ἡροδ. Ι 69. 83). Ὁ στρατὸς αὐτῶν ἐνικήθη παρὰ τὴν Πτερίαν καὶ ὁ Κροῖσος ἀμέσως ὠπισθοδρόμησε πρὸς τὰς Σάρδεις, κατὰ τῶν ὁποίων ὅμως καὶ ὁ Κῦρος ἀμέσως ὥρμησε. Μετὰ 15θήμερον δὲ πολιορκίαν πόλις καὶ ἀκρόπολις ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ (φθινόπωρον τοῦ 546). Ἡ λοιπὴ χώρα κατελήφθη ἀμέσως, ἐπανάστασίν τινα τῶν Λυδῶν ἀγανακτούντων διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου ἀπαγωγὴν τῶν θησαυρῶν τοῦ κράτους, κατέβαλεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Κύρου Μαζάρης (Ἡροδ. Ι 156 ἑ). Ὁ δὲ Ἅρπαγος ὑπέταξε καὶ τοὺς Ἴωνας, Κᾶρας καὶ Λυκίους (Ἡροδ. Ι 141. 152. 162 ἑ.). Ὁ βασιλεὺς τῆς Κιλικίας ἀνεγνώρισεν ἑκουσίως τὴν περσικὴν κυριαρχίαν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν Παφλαγόνων. Τὸν Κροῖσον ὅμως ὡς πρότερον τὸν Ἀστυάγην ὁ Κῦρος φιλανθρώπως μετεχειρίσθη (Ἡροδ. Ι 86 ἑ).

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ λυδικοῦ κράτους ἡ κατάκτησις τῆς Βαβυλωνίας ἦτο ζήτημα χρόνου μόνον. Καὶ πότε μὲν ἤρχισεν ὁ πόλεμος οὗτος εἶνε ἄγνωστον, τὸ 538 ὅμως εὑρίσκετο ἤδη ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτοῦ. Ἀφοῦ μίαν μάχην ἔχασαν οἱ Βαβυλώνιοι, ὁ Πέρσης στρατηγὸς Γωβρύας ὥρμησε κατὰ τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἄνευ πολέμου. Καὶ τὸν τελευταῖον τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα Ναβόνηδον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(Λαβύνητον παρ' Ἡροδ. Ι 77) μετεχειρίσθη φιλανθρώπως ὁ Κῦρος, τῆς Βαβυλῶνος δὲ διοικητὴν ὠνόμασε τὸν Γωβρύαν καταλιπὼν ἐν αὐτῇ καὶ τὸν πρεσβύτατον υἱόν του Καμβύσην ὡς ἀντιβασιλέα. Αἱ λοιπαὶ τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους ἐπαρχίαι μέχρι τῆς Αἰγύπτου καὶ οἱ ὑποτελεῖς ἡγεμόνες παρεδόθησαν ἀμέσως ἀμαχητὶ εἰς τὸν Κῦρον. Εἰς τοὺς Ἰουδαίους οἵτινες ἐχαιρέτισαν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτήν, ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ἀνοικοδομήσωσι τὴν Ἱερουσαλήμ. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας εἶχον πάθει ἐπὶ αἰῶνας τοσαῦτα δεινὰ ὥστε πᾶσα ἐλπὶς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως εἶχεν ἐκλίπει καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ δεσπότου ἄφινεν αὐτοὺς ἀδιαφόρους πρὸς τὴν τύχην των.

Τὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἀγῶνα ἀνέβαλεν ὁ Κῦρος ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ ἐστράφη πρὸς ἀνατολάς. Ἐκεῖ προηγουμένως ἤδη, ἐνῷ οἱ στρατηγοί του ὑπέτασσον τὴν Ἰωνίαν καὶ Καρίαν καὶ Λυκίαν, εἶχε διατρέξει μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ πάσας τὰς μέχρι τῶν στεππῶν τῆς Σιβηρίας χώρας, προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Βακτριανὴν καὶ Μαργιανήν, ἔκτισεν ἐν Σογδιανῇ καὶ ἄλλα φρούρια καὶ τὴν Κυρόπολιν ἢ Κυρέσχατα καὶ ἐπανερχόμενος ὑπέταξε τὴν Ἀρίαν, Ἀραχωσίαν καὶ τὴν μεταξὺ Καβοὺλ καὶ Ἰνδοῦ χώραν. Ταῦτα πάντα συνετέλεσε κατὰ τὰ 5 ἢ 6 ἔτη πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Βαβυλῶνος. Νῦν ὅμως ἡ ἐκστρατεία πρὸς τὰς χώρας ταύτας ἐτελείωσε διὰ τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Πολεμῶν κατὰ τὴν παράδοσιν πρὸς τοὺς Μασσαγέτας ἢ κατὰ τὴν πιθανωτέραν διήγησιν τοῦ Βηρωσσοῦ πρὸς τοὺς Δάους, τ.ἔ. τὰς τουρανικὰς φυλὰς ἐφονεύθη ἔν τινι μάχῃ (529). Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἀπετέθη ἐν τῷ μνημείῳ, ὅπερ αὐτὸς οὗτος εἶχεν ἀνεγείρει ζῶν ἐν Πασαργάδαις καὶ μέχρι σήμερον ἔτι σώζεται. Ἁπλῆ ἐπιγραφὴ εἰς τὰς τρεῖς γλώσσας τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς ἐπὶ τῆς ἀναγλύφου εἰκόνος τοῦ μεγάλου βασιλέως «εἶμαι ὁ βασιλεὺς Κῦρος ὁ Ἀχαιμενίδης» μαρτυρεῖ τὴν ταὐτότητα τοῦ μνημείου.

Αἱ μαρτυρίαι τῶν Περσῶν, οὓς κατέστησε κοσμοκράτορας, τῶν Ἰουδαίων, οὓς ἀπηλευθέρωσε, καὶ τῶν Ἑλλήνων, οὓς ὑπέταξε, ὁμοφώνως ὑμνοῦσι τὸν εὐγενῆ τοῦ Κύρου χαρακτῆρα. Οὗτος φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν προσηνέχθη πρὸς τοὺς ἡττηθέντας. Ποίαν δὲ πραγματικῶς ἀντίθεσιν ἀποτελεῖ ἡ γενναιοφροσύνη αὐτοῦ αὕτη πρὸς τὴν φρικτὴν σκληρότητα τῶν Σημιτῶν βασιλέων καὶ τῶν Ῥω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαίων ἔτι! Ὡς στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς ὁ Κῦρος ἀπέδειξεν ἔκτακτον διαύγειαν νοῦ καὶ πλήρη συνείδησιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν κατήνεγκε καίρια τραύματα κατὰ τριῶν μεγάλων βασιλείων καὶ ὑπέταξεν αὐτά. Πρὸς τοὺς Πέρσας του ἐφέρετο ὡς ἐθνικὸς αὐτῶν ἡγεμὼν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας βουλευόμενος περὶ τῆς πατρίδος, ἣν ἄλλως ἐντὸς ὀλιγίστων ἐτῶν ἀπὸ μικρᾶς καὶ ὀλίγον πολιτισμένης χώρας κατέστησε κοσμοκράτειραν, ὡς βραδύτερόν ποτε κατώρθωσε τοῦτο ἐν Ἀραβίᾳ ὁ Ὁμάρ. Ἡ θρησκευτικὴ ἰδέα, ὁ θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς βεβαίως συνετέλεσε πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις, ἀλλὰ καὶ διακρίνονται αὖθις οἱ ἀρχαῖοι Πέρσαι ἀπὸ τῶν Σημιτῶν καὶ τῶν ἰδίων μεταγενεστέρων ἀπογόνων ὅτι οὐδόλως ἦσαν φανατικοὶ ἐν τῇ θεοσεβείᾳ των. Οἱ πόλεμοι αὐτῶν δὲν ἦσαν συνάμα καὶ θρησκευτικοί, ὡς ἦσαν οἱ τῶν Ἀράβων καὶ Σασσανιδῶν. Τῶν ἡττηθέντων τὴν θρησκείαν ἐσέβοντο καὶ ὡς ἐν Βαβυλῶνι ἐτίμησεν ὁ Κῦρος τὸν μέγαν αὐτῆς θεόν, οὕτω καὶ τῶν Ἰουδαίων τὸν Ἰεχωβὰ ἐσεβάσθη. Καθόλου ἐφείσθη τῶν ἀρχαίων θεσμῶν τῶν λαῶν καὶ ἐν Βαβυλῶνι ἐθεώρησεν ἑαυτὸν διάδοχον τῶν ἀρχαίων αὐτῆς βασιλέων. Τοὺς Μήδους ὡς πλησιεστάτους τῶν Περσῶν συγγενεῖς ηὐνόησεν ἐννοεῖται ὅλως ἰδιαιτέρως, Μῆδοι δὲ μετὰ Περσῶν ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τῶν στρατῶν τῆς μοναρχίας. Οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ Μαζάρης καὶ Ἅρπαγος ἦσαν Μῆδοι.

Καμβύσης (529-522). — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου τὸν θρόνον διεδέχθη ὁ πρεσβύτατος αὐτοῦ υἱὸς Καμβύσης (περσ. Kambudschija) ὁ ἐκ τῆς Κασσανδάνης τοῦ Ἀχαιμενίδου Φαρνάσπου. Ὁ Καμβύσης ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου μόλις εἶχε διαδεχθῆ τὸν θρόνον Ψαμμήτιχος ὁ Γ'. Ἤδη ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἄμασις προβλέπων τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον εἶχε λάβει ἀμυντικὰ μέτρα, συνδέσας συμμαχίαν μεθ' ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ἐνισχύσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ διὰ μισθοφόρων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Καμβύσης παρεσκεύασε τὴν ἐκστρατείαν μετὰ πάσης περισκέψεως. Οἱ ἐν Κύπρῳ βασιλεῖς καὶ ὁ Πολυκράτης τῆς Σάμου συνεμάχησαν μετ' αὐτοῦ, οἱ Φοίνικες παρέσχον τὸν στόλον των, οἱ δὲ Ἄραβες τῆς χερσονήσου Σινὰ καμήλους καὶ ὕδωρ. Ἡ βοήθεια αὕτη ἦτο χρησιμωτάτη κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς ὅλως ἀνύδρου ἐρήμου, ἥτις εἰς ἀπόστασιν 80 περίπου χιλιομέτρων ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁρίων τῆς Συρίας μέχρι τοῦ πρώτου αἰγυπτιακοῦ φρουρίου, τοῦ Π
λουσίου. Τὴν ὁδηγίαν ὅμως τοῦ στρατοῦ ἀνέλαβεν ὁ ἐξ Αἰγύπ
ἀποδρὰς ἀρχηγὸς τῶν μισθοφόρων Φάνης ὁ Ἁλικαρνασσεύς. Τοι
τοτρόπως ὥρμησεν ὁ Καμβύσης κατὰ τῆς τελευταίας μεγάλης δυ
μεως τῆς Ἀσίας καὶ ἀβλαβῶς ἔφθασε μέχρι τῶν ὁρίων τῆς χώρ
Ὁ Ψαμμήτιχος ἀντιπαρετάχθη παρὰ τὸ Πηλούσιον ἀλλ' ἡττ
(Ἡροδ. III 11). Οἱ Πέρσαι κατέλαβον ἀμέσως ἅπαν τὸ Δέλτα
προέβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μέμφιδος, ἣν καὶ ἐκυρίευσαν μ
μακρὰν πολιορκίαν (κατὰ τὸ θέρος τοῦ 525). Ἡ ἄνω Αἴγυπτος
ἀντέστη ποσῶς, καὶ οἱ Λίβυες δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Κυρηναϊ
ὑπετάγησαν εἰς τὸν Καμβύσην.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὁ Πέρσης μονάρχης ἐσκέ
νὰ προσβάλῃ καὶ τὴν Καρχηδόνα, ἀλλ' οἱ ὑποτελεῖς αὐτοῦ Φοίνι
ἠρνήθησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν διὰ τοῦ στόλου των κατὰ τῶν ἰδ
ἀποίκων. Ἔπεμψεν ὅμως στρατὸν πρὸς ὑπόταξιν τῆς μεγάλης ὀ
σεως τῆς λιβυκῆς ἐρήμου, ὅστις λέγεται ὅτι κατόπιν ζητήσας
προχωρήσῃ μέχρι τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς Ἄμμωνος κατεστράφη ἐν
ἐρήμῳ. Ὁ ἴδιος δὲ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Αἰθιοπίας, ὅπου ἔπαθε
ὁ στρατὸς αὐτοῦ βαδίζων διὰ τῆς ἐρήμου, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστ
τείας φαίνεται ὅτι ἐπετεύχθη, διότι οἱ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Αἰγ
πτου Αἰθίοπες εἶνε φόρου ὑποτελεῖς ἐπὶ Δαρείου καὶ παρέχουσιν
αὐτὸν στρατιωτικὴν βοήθειαν.

Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 522 διέτριψεν ὁ Καμβύσης ἐν Αἰγ
πτῳ. Ἔπειτα ἐπανάστασίς τις ἐν Περσίδι ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπ
νέλθῃ ἐκεῖ. Πρὶν ἢ στρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου διέταξε κρυφ
τὸν φόνον τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σμέρδιος (περσ. Bardija
Μάγος τις ὅμως Γαυμάτας ὅστις ὡμοίαζε πολὺ πρὸς τοῦτον, παρ
σιάσθη ὡς ὁ ἀληθὴς Σμέρδις καὶ ἐκίνησεν ἀποστασίαν κατὰ τ
Καμβύσου, ἀνακηρυχθεὶς αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ κράτους. Κατὰ τ
ἐπιστροφὴν ὅμως ὁ Καμβύσης ἀπέθανεν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Συρ
(πιθανῶς ἐν τῇ πόλει Hamât), ἐκ τυχαίας πληγῆς, ἣν αὐτὸς κα
ἑαυτοῦ κατήνεγκε.

Ὁ Καμβύσης ἐν Αἰγύπτῳ βεβαίως δὲν προσηνέχθη πρὸς τὴν θρ
σκείαν τῶν ἡττηθέντων τόσον μανιακῶς ὅσον θέλει ἡ παράδοσις.
πυρὴν αὐτῆς πιθανῶς εἶνε ἀληθής, ἄλλως ὅμως καὶ τὴν θεὰν τ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σάϊδος ἐσεβάσθη καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ αὐτῆς διέταξε. Λείαν πολλὴν ὅμως ἔλαβε καὶ τῶν θεῶν τἀγάλματα πολλαχόθεν μετεκίνησε καὶ ἀπήγαγεν εἰς Περσίαν. Ἀπίθανον ὁμοίως δὲν εἶνε ὅτι ἐνέπαιξε καὶ τὴν ζωολατρείαν τῶν Αἰγυπτίων, ὡς βεβαιοῦται ὅτι καὶ τὸν ἱερὸν ταῦρον Ἄπιν ἐθανάτωσεν εἴτε ὀργισθεὶς εἴτε διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν θειότητα αὐτοῦ (Ἡρόδ. III 27 ἑ.).

Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους (521-485). — Ἐπειδὴ ὁ Καμβύσης ἀπέθανεν ἄπαις, ὁ δὲ πλησιέστατος τοῦ θρόνου συγγενὴς Ὑστάσπης (Vischtâschpa) ὁ Ἀχαιμενίδης δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἅρπαγος, οὗτος ἐφαίνετο ὁ ἀληθὴς κληρονόμος τοῦ κράτους τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ὑστάσπους Δαρεῖος (περσ. Darajavau) συμφωνήσας μετ' ἄλλων ἓξ εὐγενῶν Περσῶν ἐθανάτωσε τόν τε Ψευδοσμέρδην καὶ τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ καὶ καθὸ μόνος τῆς δυναστείας κληρονόμος ἀνέβη ὡς νόμιμος διάδοχος τὸν θρόνον (Ἡροδ. III 70 ἑ).

Ἀλλ' αἱ δυναστικαὶ αὗται μεταβολαὶ συνετάραξαν ἅπαν τὸ κράτος. Καὶ πρῶτον ἐπανέστησαν οἱ Ἐλαμῖται καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὑπέκυψαν ἀμέσως εἰς τὸν περσικὸν στρατόν, κατὰ τούτων δὲ ἐστράτευσεν αὐτὸς ὁ Δαρεῖος. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 521 νικήσας τοὺς Βαβυλωνίους εἰς δύο μάχας, εἰσῆλθεν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἤκμαζε καὶ ἐν Μηδίᾳ, Παρθίᾳ καὶ Ὑρκανίᾳ καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἔτι καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Περσίδι δεύτερος Ψευδοσμέρδης ἐξήγειρε τὸν λαὸν κατὰ τοῦ Δαρείου. Μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Συρίᾳ οὐδεὶς τῶν ὑπηκόων ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Ἀλλὰ μεταξὺ πασῶν τῶν ἰρανικῶν φυλῶν ἡ κρίσις ἐνέσκηψε δυνατή, καθόσον μάλιστα αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ἠγέρθησαν ὑπὲρ τοῦ ἀπατεῶνος ἀπαιτητοῦ τοῦ θρόνου. Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος βασιζόμενος μόνον εἰς τὴν νομιμότητα τοῦ ἀξιώματός του καὶ εἰς τὸν μικρὸν μηδοπερσικὸν στρατόν, δι' οὗ εἶχε καταβάλει τοὺς Βαβυλωνίους, ἀπεδείχθη ἀντάξιος τῶν περιστάσεων. Οἱ τρεῖς στρατοί, οὓς κατὰ τῶν ἀποστατησάντων ἔπεμψε, ἐνίκησαν τοὺς ἀντιταχθέντας, ἀφοῦ δὲ καὶ ὁ ἴδιος συνεπλήρωσε τῆς Βαβυλῶνος τὴν κατάκτησιν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 520 ὥρμησε κατὰ τῶν Μήδων καὶ ἐνίκησεν αὐτούς. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν πάντες ἐθανατώνοντο καὶ ὁ Ψευδοσμέρδης δὲ ἔλαβε τὴν αὐτὴν τύχην ἀφοῦ ἐνι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κήθη εἰς δύο μάχας. Αἱ ἄλλαι ἐπαναστάσεις κατεβλήθησαν ὁμοίως ὡς καὶ ἡ δευτέρα ἐν Βαβυλῶνι τὸ 519. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου πᾶσα ἡ μοναρχία ἀνεγνώρισε πάλιν τὸν Δαρεῖον, ὅστις τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ταῦτα ἀνέγραψεν εἰς τρεῖς γλώσσας περσικήν, σουσιανὴν καὶ βαβυλωνιακὴν ἐπὶ βράχου τοῦ ὄρους Βαγιστάνου (Bagistâna, σήμ. Behistan) κατὰ τὴν μεγάλην λεωφόρον ἥτις φέρει ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Ἐκβάτανα καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μέχρις ἡμῶν.

Ὁ Δαρεῖος ἦτο ἄξιος διάδοχος τοῦ μεγάλου τοῦ κράτους θεμελιωτοῦ. Ἂν οὗτος ἐδημιούργησεν αὐτὸ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ καὶ ὁ Δαρεῖος ἔσωσεν αὐτὸ ἀπὸ βαρυτάτης κρίσεως. Ἡ ἁπλῆ καὶ καθαρῶς πραγματικὴ διήγησις τῶν πράξεων αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνωτέρω ἐπιγραφῇ καθὼς καὶ ἡ εὐγενὴς μνεία τῶν φίλων αὐτοῦ μεθ' ὧν κατέβαλε τὸν Μάγον Γαυμάταν μαρτυρεῖ περὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ἀλλὰ καὶ ὡς ὀργανωτὴς τοῦ κράτους ἐξηκολούθησε καὶ συνεπλήρωσε τοῦ Κύρου τὸ ἔργον. Ὁ Δαρεῖος ἵσταται ἐν τῷ μεταιχμίῳ δύο μεγάλων περιόδων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ἐν τῷ τέλει τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀναπτύξεως τῆς Δύσεως. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς νέας ταύτης ἐποχῆς.

Ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τοῦ κράτους. — Ἡ περσικὴ κυριαρχία οὐδαμῶς ἐφάνη ἐχθρὰ πρὸς τὰς ἐθνικότητας, τὰς ὁποίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν της περιέλαβε καὶ τὰς ὁποίας ἄλλως εὗρῆκε ἢ συντετριμμένας ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς φοβερᾶς αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους πάλης ἢ παρηκμακυίας ἐκ λόγων ἐσωτερικῶν. Ὡς ὁ Κῦρος πρῴην, καὶ ὁ Δαρεῖος νῦν ἐφείσθη τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν νόμων καὶ θεσμῶν τῶν ὑποταγέντων λαῶν. Ἀλλ' ὑπεράνω τῶν τοπικῶν τούτων ἀρχῶν ἠγείρετο ἡ ἐνιαία ἀνωτάτη ἐξουσία ἐπὶ μιᾶς ἑκάστης τῶν τριάκοντα καὶ μιᾶς σατραπειῶν, εἰς τὰς ὁποίας διῃρέθη τὸ κράτος. Ἐπὶ ἑκάστης αὐτῶν ἐτάχθησαν τρεῖς ἀνώτατοι ἀρχηγοί, ὁ εἷς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ ἄλλου. τ.ἔ. ὁ σατράπης, ὁ βασιλικὸς γραμματεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς διοριζόμενοι πάντες ὑπὸ τῆς αὐλῆς. Οἱ σατράπαι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀδιαφόρως τῆς ἐθνικότητος καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως. Οὗτοι ἦσαν οἱ πολιτικοὶ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν, ἀνώτατοι δικασταὶ ἅμα, ἀποφασίζοντες περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, καὶ οἰκονομικοὶ ἄρχοντες. Οἱ βασιλικοὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γραμματεῖς ἦσαν κυρίως οἱ μυστικοὶ τῆς αὐλῆς πράκτορες οἵτινες πάσας τὰς πράξεις καὶ τὰ διαβήματα τῶν σατραπῶν ἐπετήρουν. Οἱ στρατηγοὶ τέλος ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν περσικῶν φρουρῶν, τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἐγχωρίων στρατιωτικῶν σωμάτων (αὐστηρῶς ἐφαρμοζομένη γενικὴ στρατολογία, Ἡροδ. VII 1.38 ἑ), ἐχθροὶ πολλάκις τῶν σατραπῶν καὶ τῶν γραμματέων. Αἱ τρεῖς αὗται ἀρχαὶ ἐξουδετέρουν τοιουτοτρόπως ἀλλήλας καὶ καθίστων τὰς ἐπαναστάσεις δυσκόλους ἂν μὴ ὅλως ἀδυνάτους. Μετὰ τῆς αὐλῆς διετέλουν ἐν τακτικῇ συνεννοήσει διὰ τῶν ταχυδρόμων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ κράτους τὴν συγκοινωνίαν διηυκόλυνον (Ἡροδ. VIII 98). Κατ' ἔτος ὁ βασιλεὺς ἔπεμπεν εἰς τὰς ἐπαρχίας ἀξιωματικούς, οὓς ὠνόμαζον ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα τοῦ βασιλέως, διότι ἐπεφορτίζοντο νὰ βλέπωσι καὶ ἀκούωσιν ἀντ' αὐτοῦ ὅ,τι συνέβαινε καὶ εἰς τοὺς πλεῖστον ἀπομακρυσμένους τόπους τῆς μοναρχίας. Ἐνεφανίζοντο δὲ πανταχοῦ ἀπροσδοκήτως, συνοδευόμενοι ὑπὸ στρατιωτικοῦ σώματος, ἐξήταζον τὰ πράγματα, ἔδιδον πληροφορίας ἀναγκαίας καὶ ἐπετίμων ἢ ἀφήρουν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν σατραπῶν. Ὁ βασιλεὺς κατὰ τὰς πληροφορίας αὐτῶν ἔκρινε καὶ ἔπαυε ἢ κατεδίκαζεν εἰς θάνατον τοὺς σατράπας ἄνευ δίκης.

Ἡ διοικητικὴ αὕτη τοῦ κράτους διαίρεσις εἶχε βεβαίως τὸν πολιτικὸν αὐτῆς λόγον ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ οἰκονομικὸν σκοπὸν (Ἡροδ. III 89 ἑ.). Τῶν σατραπῶν ὕψιστον καθῆκον ἦτο ἡ ἐπιβολὴ καὶ εἴσπραξις τῶν φόρων. Μόνον ἡ Περσὶς ἦτο ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τῶν τακτικῶν φορολογικῶν βαρῶν, ἀλλ' αἱ λοιπαὶ ἐπαρχίαι ἐπλήρωνον κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῶν τοὺς φόρους εἰς χρήματα καὶ φυσικὰ προϊόντα. Ὁ Δαρεῖος εἰσήγαγε τὸ χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα, ὅπερ ἐξ αὐτοῦ ὠνομάσθη δαρεικὸς (ὁ χρυσοῦς δαρεικὸς ἀξίας 25 περίπου φράγκων, ὁ ἀργυροῦς στατὴρ ἀξίας $2\ ^1/_2$ φρ.). Ἡ Αἴγυπτος διέτρεφε τὸν στρατὸν τῆς κατοχῆς συμποσούμενον εἰς 120 χιλιάδας. Ἡ Μηδία παρεῖχεν 100 χιλιάδας προβάτων, 4 χιλιάδας ἡμιόνων, 3 χιλιάδας ἵππων, ἡ Ἀρμενία 30 χιλιάδας πώλων, ἡ Κιλικία 360 λευκοὺς ἵππους. Οἱ βασιλικοὶ φόροι δὲν ἦσαν πολὺ βαρεῖς, ἀλλὰ καὶ δὲν ἦσαν τὰ μόνα τῶν ὑπηκόων βάρη, διότι καὶ οἱ σατράπαι οἵτινες δὲν εἶχον μισθοὺς παρὰ τοῦ δημοσίου ἀναλώμασιν αὐτῶν ἔζων καὶ ἐπλούτουν. Ἡ αὐλὴ αὐτῶν δὲν ἦτο ὀλιγώτερον πολυτελὴς τῆς βασιλικῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ διοικητικὸν καὶ φορολογικὸν τοῦτο σύστημα ἐξησφάλιζε τ
κὸν προϋπολογισμὸν εἰς τὸ κράτος, συνεκέντρου δὲ τὴν ἀρχὴν εἰ
ρας τοῦ βασιλέως. Ὁ Πέρσης βασιλεὺς ἦτο πράγματι ὁ βασιλεὺ
βασιλέων, ὁ μέγας βασιλεὺς ἢ ὁ κατ' ἐξοχὴν βασιλεὺς καὶ τὸ
τικὸν αὐτοῦ σύστημα κατέστη ἔκτοτε τὸ πρότυπον πάντων τῶν
τολικῶν κρατῶν. Καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτ
σύστημα τοῦτο διετήρησαν οὐσιωδῶς ἀμετάβλητον.

Αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ Δαρείου. — Τὸ περσικὸν κρ
τοῦ ὁποίου τὴν ἑνότητα ἀποκατέστησεν ὁ Δαρεῖος ἀπὸ τοῦ Ἰαξάρτου
χρι τοῦ Νείλου, πρὸς δύο μόνον σημεῖα ἔτι ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθ
ἀνατολῶν μὲν πρὸς τὰς Ἰνδίας, ἐκ δυσμῶν δὲ πρὸς τὴν Ἑλλ
Πανταχοῦ ἄλλοῦ ὅρια ἔθετον εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν περσικῶν ὅ
αἱ θάλασσαι ἢ κωλύματα ἄλλα ἀνυπέρβλητα σχεδὸν κατὰ τὴν
χὴν ἐκείνην, ὁ Εὔξεινος πόντος δηλονότι πρὸς βορρᾶν καὶ ὁ Κα
σος καὶ ἡ Κασπία θάλασσα καὶ αἱ στέππαι τοῦ Τουρκεστὰν, ἡ
θρὰ δὲ θάλασσα καὶ αἱ ἔρημοι τῆς Ἀραβίας καὶ Ἀφρικῆς πρὸ
σημβρίαν. Καὶ ὄντως ὁ Δαρεῖος ἐτράπη πρὸς ἀνατολὰς περὶ τὸ
πρὸς τὰς ἀτελευτήτους πεδιάδας τοῦ Πεντζιάμπ. Εἰς αὐτὰς εἰσ
λε καὶ ὑπέταξε μεγάλα τμήματα τῆς χώρας, ἐξ ὧν ἀπετέλεσε
σατραπείαν, τὴν Ἰνδικήν. Ἐντεῦθεν ὁ στόλος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Ἕλ
ναύαρχον Σκύλακα τὸν Καρυανδηνὸν κατέπλευσε τὸν Ἰνδὸν ποτ
μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ (Ἡροδ. IV 44). Ἀκολούθως δὲ ἔφθασ
τὰς ἀκτὰς τῆς Γεδρωσίας καὶ Ἀραβίας, περισσότερον ὅμως δὲν ἐπέμ
ἐνταῦθα ὁ Δαρεῖος ἀλλ' ἐστράφη πρὸς δυσμὰς (πρβλ. Ἡροδ. III
καὶ διαβὰς τὸν Βόσπορον εἰσήλασε μὲν διὰ τοῦ Δουνάβεως μέχρ
Σκυθίας, ἐπανελθὼν ὅμως ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀφῆκεν
Θρᾴκῃ περσικὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Μεγάβυζον πρὸς καθυπόταξιν
παραλίων ἑλληνικῶν πόλεων. Προφανῶς ὁ Δαρεῖος ἐμελέτα τὴν
τάκτησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν πρὸς δυσμὰς προέκτασιν τῆς π
κῆς κυριαρχίας. Εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο κατηνάλωσε τὸν ἐπίλοιπον
βασιλείας του χρόνον, ἀποθανὼν ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων π
σκευῶν, τὰς ὁποίας πρὸς ἐπιτέλεσιν αὐτοῦ ἀνέλαβε (485).

Θρησκεία καὶ τέχνη. — Ἡ θρησκεία, ἥτις ἦρχεν ἐπὶ Ἀχ
νιδῶν παρὰ τοῖς Πέρσαις καὶ Μήδοις καὶ τῆς ὁποίας ὀπαδὸν
λογεῖ ἑαυτὸν ὁ Δαρεῖος εἰς τὰς ἐπιγραφάς του, ἀνεπτύχθη ἐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παλαιοτάτης τῶν Ἀρίων θρησκείας, τῆς ὁποίας τὴν εἰς τὸν Βραχμανισμὸν μετάβασιν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν. Παρὰ τοῖς Πέρσαις ἡ θεμελιώδης θρησκευτικὴ ἰδέα εἶνε ἡ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ διαφαινομένη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν δυνάμεων τοῦ φωτὸς καὶ τῶν κακῶν τοῦ σκότους. Ὁ ὕπατος τῶν θεῶν παρὰ τοῖς Ἰρανίοις εἶνε ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Ζεὺς ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος I 131 ἤτοι ὁ κύκλος πᾶς τοῦ οὐρανοῦ, ὅστις παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἐξέπεσεν εἰς δευτερεύουσαν θέσιν. Ὡς θεὸς τοῦ φωτὸς εἶνε οὗτος θεὸς τῆς ἀληθείας καὶ καθαρότητος, αὐτὸς ἐδημιούργησε καὶ διατηρεῖ τὸν κόσμον, εἶνε ὁ σοφὸς (περσ. mazda) δημιουργός, ἐξ οὗ πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς δημιουργίας πηγάζουσι. Ἐκ τῶν ἐπιθέτων αὐτοῦ ahura ὁ κύριος καὶ mazda ὁ σοφὸς καλεῖται ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Περσῶν ἡ τοῦ Ahura-mazda (Ὡρομάσδου). Ἀπέναντι τοῦ ἀγαθοῦ τούτου θεοῦ καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀγαθῶν πνευμάτων ἵστανται αἱ κακαὶ δυνάμεις, οἱ δαίμονες τοῦ σκότους, τοῦ θανάτου, τῆς ἀκαρπίας, τοῦ δόλου, ὑπὸ τὸ ὄνομα daivas ἢ dîwe. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρικῶν τούτων δυνάμεων τῆς φύσεως εἶνε ἄπειρος καὶ ἐκδηλοῦται εἰς πᾶν κακόν, ἀρχηγὸς δὲ αὐτῶν εἶνε τὸ κακοποιὸν πνεῦμα Angramanju ἢ Ahriman (Ἀριμάνιος) ὅστις ἡ ἀκαθαρσία ὢν καὶ τὸ ψεῦδος, κατοικεῖ εἰς τὸ σκότος εἰς τὸν μακρυνὸν βορρᾶν. Ὁ Ahuramazda ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν βοῦν, εὐλογεῖ τὸν καλῶς αὐτὸν μεταχειριζόμενον καὶ χαίρει διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ χέρσου ἐδάφους. Διὰ τοῦτο οἱ λατρεύοντες αὐτὸν εἶνε γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ἐνῷ οἱ νομάδες, οἱ ἐκπορθοῦντες τὰ χωρία, κλέπτοντες τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὡς δούλους εἰς τὴν ἔρημον ἀπάγοντες εἶνε ἡ ἐχθροὶ αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦτον πρέπει καὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ μετάσχῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὰς ἀγαθὰς δυνάμεις ἐν τῇ πάλῃ αὐτῶν κατὰ τῶν κακοποιῶν, ἀκολουθῶν τὰς ἐντολὰς αὐτῶν, τουτέστι ποιῶν τὸ ἀγαθὸν καὶ λαλῶν τὴν ἀλήθειαν. Τἀναντία πράττων αὐξάνει τὸ βασίλειον τῶν κακῶν δαιμόνων. Εἰς τὸ τέλος τοῦ κόσμου θὰ νικήσῃ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸν νόμον δὲ αὐτοῦ ὁ Ὡρομάσδης ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν Ζωροάστρην (Zarathûstra), οὗτος δὲ ἐδίδαξεν αὐτὸν τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ πρόσωπον τοῦτο πιθανὸν ὅτι εἶνε ἓν τῶν πολλῶν, τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰρανικῆς θρησκείας. Οἱ Μάγοι (περσ. Magu) μία τῶν φυλῶν τῶν Μήδων, ὡς οἱ Λευῖται ἐν τῷ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἰσραηλιτικῷ ἔθνει, εἶνε ἡ τάξις τῶν ἱερέων, οἵτινες καὶ ἐν Περσίᾳ τὸ αὐτὸ ὄνομα φέρουσι. Οὔτε ἀγάλματα εἶχεν ὁ Ὡρομάσδης οὔτε ναοὺς ἢ βωμούς. Βραδύτερον κατὰ τὸν 3ον αἰῶνα μετὰ Χρ. ἐπὶ τῶν Σασσανιδῶν καὶ δὴ ἐπὶ Ἀρταξέρξου Α' (Ardaschir, 226 - 241 μετὰ Χρ.) ἔγεινεν ἀπόπειρα ἀναγεννήσεως τῆς παλαιᾶς θρησκείας καὶ τότε συνετάχθησαν τὰ ἱερὰ βιβλία αὐτῆς ἡ Avesta, ἡ ἀποκάλυψις δηλονότι τοῦ θεοῦ εἰς τὸν Ζωροάστρην, ἐπὶ Σαπὼρ δὲ τοῦ Β' (Schâpûr 309-379 μετὰ Χρ.) ἀπετελέσθη αὕτη ἐξ ὁλοκλήρου. Ἡ γλῶσσα αὐτῆς δὲν εἶνε ἡ ἐπὶ Σασσανιδῶν λαλουμένη μέση περσικὴ (ἡ Pehlewi λεγομένη) οὔτε ἡ ἀρχαία τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἀλλ' ἰρανική τις διάλεκτος. Τὸ βιβλίον τοῦτο διετήρησαν οἱ Πάρσοι ἤτοι οἱ ὀλίγοι μέχρι σήμερον σωζόμενοι ἐν Περσίᾳ καὶ ἐν Ἰνδίαις ὀπαδοὶ τῆς παλαιᾶς περσικῆς θρησκείας (πυρολάτραι). Τὰ στοιχεῖα ὅμως τῆς ἀρχαίας περσικῆς θρησκείας ἀναγνωρίζομεν οὐχὶ ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου, ὅπερ εἶνε ἁπλῶς ὁ κῶδιξ μιᾶς μεταγενεστέρας θρησκευτικῆς αἱρέσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Δαρείου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἡροδότου (Ι 131 ἑ) καὶ τῆς συγκρίσεως πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν Ἰνδῶν.

Ἡ τέχνη ἐν Περσίᾳ δὲν ἔλαβε καμμίαν ἀνάπτυξιν ἐθνικήν. Χαλδαῖοι, Αἰγύπτιοι καὶ Ἕλληνες ἐδάνεισαν εἰς τοὺς Πέρσας ὅ,τι οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναπτύξωσιν ἀφ' ἑαυτῶν κατὰ τὴν ταχεῖαν μετάβασίν των ἀπὸ τῆς ταπεινῆς αὐτῶν καταστάσεως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας. Τοὺς χαρακτῆρας τῆς γραφῆς αὐτῶν ἔλαβον παρὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν Χαλδαίων, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν παρὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων, Ἕλληνες δὲ γλύπται ἐκόσμουν τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων. Μέρη τινὰ τῶν ἐν Περσεπόλει ἀνακτόρων τοῦ Δαρείου φαίνονται σχεδὸν ὡς λείψανα αἰγυπτιακοῦ ναοῦ. Τὸ ὅλον ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν ἐναντίων τούτων στοιχείων συγκροτεῖται, εἶνε ἁρμονικόν. Αἱ αἴθουσαι τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἀνακτόρων δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰς ὑπὸ κιόνων βασταζομένας αἰθούσας τῶν αἰγυπτιακῶν ναῶν. Οἱ κίονες ἔχουσι χάριν, αἱ κωνικαί των βάσεις καὶ τὰ κιονόκρανά των μὲ τὰς κεφαλὰς ταύρων, αἵτινες ὑποστηρίζουσι τὸ ἐπιστύλιον, δεικνύουσι πρωτοτυπίαν καὶ τόλμην. Ὁ διάκοσμος τῶν ἐκτεταμένων ἐπιφανειῶν τῶν τοίχων τῶν ἀνακτόρων παρουσιάζει πλοῦτον καὶ ἁρμονίαν ἀνέφικτον μέχρι τότε. Λαμπρᾶς τέχνης τεμάχιον ζωφόρου τῶν ἐν Σούσοις ἀνα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτόρων ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου παριστάνον δύο ἄνδρας τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς, ἐκ τῶν λεγομένων ἀθανάτων.

Β'. Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

1. Ἡ Ἑλλὰς πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως.

Ἡ χώρα. — Ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐκτείνεται εἰς μῆκος 150 περίπου γεωγραφικῶν μιλίων ἡ ὑψηλὴ ὀρεινὴ σειρὰ τοῦ Σκάρδου καὶ Σκομίου καὶ Αἵμου, ἀποτελοῦσα τὴν πλατεῖαν βάσιν τοῦ πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς μεταξὺ τοῦ 40ου περίπου καὶ τοῦ 36ου βαθμοῦ βορείου πλάτους σχηματιζομένου ἰσοσκελοῦς τριγώνου. Ἡ ἀνατολικωτάτη αὕτη τῶν χερσονήσων τῆς Μ. Εὐρώπης ὑπῆρξε τὸ κύριον θέατρον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἱστορίας· ἀλλὰ τὸ ἔθνος, ὅπερ ἐνταῦθα ἔζησε καὶ ἐμεγαλούργησε, δὲν περιωρίζετο εἰς τὰ στενὰ τῆς μικρᾶς χώρας ὅρια. Πρὸς βορρᾶν σημαντικὴ μοῖρα αὐτοῦ, ἐν Μακεδονίᾳ, κατεῖχε τὰς κοιλάδας τῶν μεγάλων εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ἐκβαλλόντων ποταμῶν, αἱ νῆσοι πᾶσαι τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου καὶ αἱ τοῦ Ἰονίου πελάγους κατῳκήθησαν ὁμοίως ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης χερσονήσου ὁρμωμένου ἔθνους, γιγαντιαῖον δὲ ἀποικισμοῦ ῥεῦμα ἐξήπλωσεν αὐτὸ πρωίμως ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς μὲν Ἰταλίας καὶ Σικελίας πρὸς δυσμάς, ἐπὶ πάντων δὲ τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐπὶ μέρους τινὸς ἔτι τῆς βορείας ἀφρικανικῆς παραλίας.

Ἡ ἑλληνικὴ χερσόνησος καθ' ἑαυτὴν εἶνε πεπληρωμένη ὑπὸ τοσούτων ἄλληλα διασταυρούντων ὀρέων, ὥστε τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἀποτελεῖται ἐκ λεκανοπεδίων, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἄλλα μὲν εἰς λίμνας συνάγονται, ἄλλα δὲ διὰ στενῶν κοιλάδων διαρρηγνύοντα τὰ περιβάλλοντα ὄρη ἐκπίπτουσιν εἰς χαμηλότερα πεδία ἢ χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ σχηματισμὸς οὗτος τῆς χώρας καὶ ἡ ἔλλειψις φυσικοῦ τινος κέντρου αὐτῆς πρὸς συγκρότησιν ἐνιαίου πολιτειακοῦ συ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στήματος ηὐνόησε τὴν ἀνάπτυξιν τοπικῶν πολιτειῶν διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων κατά τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἐνοικούντων. Ἀλλὰ καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν διαφόρων τούτων τῆς χώρας τμημάτων οὐδαμοῦ ἦτο τόσον ἀπότομος, ὥστε νὰ καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν διαρκῆ ἐπικοινωνίαν καὶ τὴν ἀλληλεπίδρασιν τῶν ποικίλων τοῦ ἔθνους φυλῶν.

Τὸν οὐσιωδέστατον ὅμως τῆς χώρας χαρακτῆρα ἀποτελεῖ τὸ ἄκρως πολυσχιδὲς αὐτῆς, καθόσον μάλιστα πρὸς νότον χωροῦμεν, καὶ ἕνεκα τούτου τὸ πλῆθος τῶν παραλίων αὐτῆς. Ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ πανταχοῦ τοσοῦτον βαθέως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν χωρῶν, ὥστε ἐν Πελοποννήσῳ μὲν οὐδὲν σημεῖον τῆς μεσογαίας ἀπέχει τῆς θαλάσσης πλέον τῶν 52 χιλιομέτρων, ἐν δὲ τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι οὐδὲν πλέον τῶν 60, ἐν Ἠπείρῳ δὲ καὶ Θεσσαλίᾳ οὐδὲν πλέον τῶν 102. Ἀλλὰ τἀνατολικὰ τῆς χερσονήσου μέρη, τὰ πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐστραμμένα, παρουσιάζουσι τὰ προσόντα ταῦτα πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ δυτικά. Οὕτως ἡ Ἤπειρος διασχίζεται ὑπὸ παραλλήλων (ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ) σειρῶν πετρωδῶν ὀρέων, τῶν ὁποίων αἱ μεταξὺ κοιλάδες διατέμνονται πάλιν ἐγκαρσίως ὑπὸ ἄλλων βουνῶν. Διὰ τοῦτο δὲ μόνον τὸ κεντρικὸν αὐτῆς καὶ πλούσιον εἰς νομὰς ὀροπέδιον (κοιλὰς τῶν Ἰωαννίνων) ὑπεβοήθησε τὸν σχηματισμὸν βασιλευομένης πολιτείας (τῆς Μολοσσίδος), ἐνῷ εἰς τὰς λοιπὰς κοιλάδας καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγρίαν ἢ δυσπρόσιτον παραλίαν ὁ βίος τῶν ἡμιβαρβάρων ποιμενικῶν λαῶν οὐδεμίαν πολιτειακὴν ἐπίδοσιν ἔλαβε. Τοὐναντίον ἡ Μακεδονία σχηματίζει πρὸς ἀνατολὰς τῆς σειρᾶς τῆς Πίνδου καὶ πρὸς νότον τῆς σειρᾶς τῶν βορείων ὀρέων ἐν τῇ πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον γωνίᾳ εὐρείας πεδιάδας περιῤῥουρουμένας ὑπὸ ὀρέων καὶ ἀναπεπταμένας πρὸς τὴν θάλασσαν. Διὰ τριῶν δὲ γλωσσῶν εἰσχωρεῖ εἰς τὸ Αἰγαῖον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα αὐτῆς, ἡ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος σχηματιζομένη Χαλκιδικὴ χερσόνησος, καὶ ἔτι ἀνατολικώτερον σχηματίζει καὶ ἡ πλουσία Θρᾴκη τὴν μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν προεξέχουσαν Θρᾳκικὴν χερσόνησον. Πρὸς μεσημβρίαν ὅμως ἀπὸ τοῦ 39° καὶ κατωτέρω ἡ ἀνατολικὴ ἀκτὴ ποικίλλει μεγάλως διὰ τοὺς ἀπειραρίθμους τῆς θαλάσσης κόλπους, ἕως οὗ ἐν Πελοποννήσῳ τὴν τελειοτάτην ἀνάπτυξιν λαμβάνει, ἐνῷ ἐκ δυσμῶν μόνον δύο κόλπους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυρίως σχηματίζει, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ ἐξ ἀμμωδῶν ἢ ἑλωδῶν αἰγιαλῶν καὶ ἐκ σκοπέλων ἀποτελεῖται.

Ἡ ποικίλη δὲ αὕτη διαμόρφωσις τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν, ὄπισθεν τῶν ὁποίων κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ γόνιμοι κοιλάδες ἢ καλλιεργημέναι πεδιάδες κεῖνται, καθίστα εὔκολον τὴν μετὰ τῆς θαλάσσης συγκοινωνίαν καὶ διηύθυνεν αὐτὴν πρὸς τὰς χώρας τοῦ πολιτισμένου κόσμου τῆς Ἀσίας. Ἀντικρὺ τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος ἀνεπτύσσοντο ἐν μεγάλῃ ὁμοίως ποικιλίᾳ αἱ ἀκταὶ τῆς μεγάλης μικρασιατικῆς χερσονήσου. Πλούσιαι χῶραι ἐξετείνοντο καὶ ὄπισθεν αὐτῶν, αἱ μεγάλαι δὲ τῶν ποταμῶν Ἕρμου, Καΰστρου καὶ Μαιάνδρου κοιλάδες διηυκόλυνον τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν χωρῶν τούτων συγκοινωνίαν, ἐνῷ αἱ πλησιέσταται πρὸς ἀλλήλας καὶ τὰς ἑκατέρωθεν ἀκτὰς κατεσπαρμέναι νῆσοι ἀπετέλουν ἐκ παντὸς σημείου γέφυραν ἀσφαλῆ μεταβάσεως ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην χερσόνησον καὶ ἐν τῇ ἀτελεστάτῃ ἔτι τῆς ναυτιλίας ἀναπτύξει. Ὁ ἀνατολικὸς πολιτισμὸς εὗρισκε διὰ τοῦτο εὐκολωτάτην τὴν εἴσοδον εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἀσίαν ἀναπεπταμένας ἀκτὰς τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ ἐντεῦθεν πάλιν ποικίλαι ὁδοὶ ἔφερον τὰ ἐκ λυπροτέρων χωρῶν ὁρμηθέντα σμήνη τῶν ἀποίκων εἰς τὰς εὐδαίμονας νήσους καὶ τὰ πλούσια παράλια τῆς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς Φοινικικῆς θαλάσσης.

Ὄρη καὶ θάλασσα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ κλίματος τῶν διαφόρων τῆς Ἑλλάδος χωρῶν κατὰ τοσοῦτο ποικίλον τρόπον ὥστε ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ τῆς γῆς χώρᾳ αἱ κλιματικαὶ καὶ φυσικαὶ ζῶναι μεταβαίνουσι τοσοῦτον αἰφνιδίως εἰς ἀλλήλας, παραλλάσσουσαι μεταξὺ τῶν διαφόρων βαθμίδων τοῦ βορείου καὶ μεσημβρινοῦ χαρακτῆρος (Ἡρόδ. 3, 106: ἡ Ἑλλὰς τὰς ὥρας πολλόν τι κάλλιστα κεκρημένας ἔλαχε). Ἡ ποικιλία διὰ τοῦτο τῶν προϊόντων τῶν διαφόρων χωρῶν ἐξήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ προεκάλει τὴν ἀνταλλαγὴν ἐκείνων, καὶ θὼς ἡ ποικιλία τῆς χώρας καὶ αἱ θαυμάσιαι τῶν ὀρέων της γραμμαὶ ἐν ἀτμοσφαίρᾳ διαυγεστάτῃ καὶ φωτοβόλῳ ἐξήγειρε τὸ καλλιτεχνικὸν τῶν κατοίκων αἴσθημα. Ἐξ ἑτέρου τὸ κλῖμα καὶ ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους δὲν ἐπέτρεπον ἄμοχθον τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἂν καὶ οὐδαμοῦ ἡ δύναμις τῶν κατοίκων κατηναλίσκετο εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἀρετῆς ἠδύνατο αὕτη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ στερηθῇ. Καὶ ἡ ἀρετὴ αὕτη ἡ ἐκ τῶν πόνων κτωμένη κατέστησε τὴν Ἑλλάδα ἰσχυρὰν καὶ ἔνδοξον (πρβλ. Ἡροδ. VII 102: Τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν ἀείκοτε σύντροφός ἐστιν, ἀρετὴ δὲ ἐπακτός ἐστι, ἀπό τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ. — Θουκ. I 123: πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι).

Ὄνομα καὶ καταγωγὴ τῶν κατοίκων. — Τὸ ὄνομα Ἑλλὰς ἡ χώρα αὕτη καὶ τὴν γενικὴν ἐπωνυμίαν Ἕλληνες οἱ κάτοικοι αὐτῆς φέρουσιν οὐχὶ ἐξ ἀρχῆς ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον ἀπέκτησαν. Ἔτι ἐν τῇ Ἰλιάδι, κατὰ τὸν 9ον δηλαδὴ αἰῶνα, Ἑλλὰς ὀνομάζεται ἡ μικρὰ θεσσαλικὴ χώρα, πιθανῶς ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐνιπέως, Ἀπιδανοῦ καὶ ἄλλων παραποτάμων τοῦ Πηνειοῦ διαρρεομένη (ἡ μετὰ ταῦτα Θεσσαλιῶτις), μόλις δὲ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος) τὸ ὄνομα λαμβάνει γενικωτέραν πως σημασίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 600 πρὸ Χριστοῦ Ἑλλὰς καὶ Ἕλληνες λαμβάνονται πλέον ὡς καθολικὴ προσωνυμία τῆς χώρας καὶ τοῦ ἔθνους (Ἀρχίλοχος καὶ ἐν τῷ ἡσιοδείῳ καταλόγῳ, ὅστις ἐγράφη περὶ τὸ 600). Οἱ Θεσσαλοὶ Ἕλληνες δηλονότι, οἱ συμπολεμισταὶ τοῦ μεγίστου τῶν ἡρώων τοῦ ἔθνους (διότι καὶ Ἕλληνες ὀνομάζονται οἱ Μυρμιδόνες τοῦ Ἀχιλλέως), διὰ τοῦ ἔπους γενόμενοι γνωστοί, ἔδωκαν τὸ ἑαυτῶν ὄνομα εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος, ὡς τὸ ὄνομα τῶν Θεσσαλῶν Ἀχαιῶν διὰ τοῦ ἔπους ὁμοίως εἰσήχθη ὡς γενικὴ προσωνυμία πάντων τῶν ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατευσάντων Ἑλλήνων.

Αἱ πρῶται τοῦ ἔθνους ἀρχαὶ κρύπτονται ὡς εἰκὸς εἰς τὰ σκότη, ἀλλ' ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν κλάδος τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς ἢ ἀρίας φυλῆς κατελθόντες εἰς τὴν χώραν ἐκ βορειοτέρων μερῶν. Βέβαιον εἶνε ὡσαύτως ὡς δεικνύει ἡ συγκριτικὴ γλωσσολογία ὅτι ὅτε ἀπεσχίσθησαν τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς μεγάλης ταύτης οἰκογενείας τῶν ἐθνῶν εἶχον ἤδη φθάσει βαθμόν τινα ἡμερώσεως. Εἰς τὰς κατόπιν παραδόσεις αὐτῶν γίνεται λόγος (Ἡροδ. II 56) περὶ τῶν Πελασγῶν ὡς ἀρχαιοτάτων τῆς Ἑλλάδος κατοίκων, τοὺς ὁποίους ἐξέβαλον ἢ ἐξελλήνισαν οἱ Ἕλληνες. Φαίνεται ὅμως μᾶλλον ὅτι Πελασγοὶ μὲν ἦσαν οἱ πρὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτόχθονες κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας (Πελασγικὸν Ἄργος παρ' Ὁμήρῳ, καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους Πελασγιῶτις ἐν Θεσσαλίᾳ μὲ τὰς πόλεις Λάρισαν καὶ Κρανῶνα), ὁπόθεν καὶ μετηνάστευσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Κρή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

την ὅπου ὁμοίως ἀναφέρονται εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὑπάρχοντες (Πελασγικὸς λέγεται καὶ ὁ Δωδωναῖος Ζεύς). Κατόπιν δὲ εἰς πάντας τοὺς αὐτοχθονας θεωρουμένους κατοίκους, ὡς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς Ἀρκάδας, ἀπεδόθη τὸ ὄνομα τῶν Πελασγῶν, ἀφ' ὧν ἀναπόσπαστος ἦτο ἡ ἰδιότης τοῦ αὐτοχθονισμοῦ.

Καὶ ἄλλα δὲ ἔθνη ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν παλαιότατα κατοικησάντων τὴν χώραν, οἱ Λέλεγες, οἱ Κᾶρες, οἱ Φοίνικες. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν Λελέγων οὐδὲν εἶνε πλὴν τοῦ ὀνόματος γνωστόν, οἱ δὲ Κᾶρες ἐπί τινων μόνον νήσων ἐπεκράτησαν ἐπὶ χρόνον (Θουκυδ. I 8 περὶ τῆς Δήλου), οἱ δὲ Φοίνικες οἵτινες παλαιότατα ἵδρυσαν ἐπὶ τῶν νήσων ἀποικίας (ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 19), ταχέως πάλιν ἐξεβλήθησαν, κατὰ τὸν 9ον δὲ καὶ 8ον αἰῶνα μετὰ τὴν παντελῆ τῶν Ἑλλήνων ἐπικράτησιν ἐπί τε τῶν νήσων καὶ τῶν ἀσιατικῶν παραλίων μόνον ὡς ἔμποροι ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Τὰ περὶ τοῦ Κάδμου ὅμως καὶ τῆς φοινικικῆς ἐν ταῖς βοιωτικαῖς Θήβαις ἀποικίας παρ' Ἡροδότῳ πρῶτον ἀναφερόμενα εἶνε βεβαίως συνδυασμοὶ μεταγενέστεροι σχετικῶς, διότι ὁ μὲν περὶ τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Εὐρώπης μῦθος εἶνε ἐγχώριος βοιωτικός, οἱ δὲ Καδμεῖοι ἢ Καδμείωνες εἶνε οἱ τὰς Θήβας πρὸ τῆς βοιωτικῆς εἰσβολῆς οἰκοῦντες παλαιότατοι Ἕλληνες κάτοικοι (Ὅμ., Ἡσ.).

Ὁ ἀρχαιότατος ἦτοι ὁ μυκηναῖος πολιτισμὸς ἐν Ἑλλάδι. — Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν συνείδησιν ὅτι πᾶσα ἡ πολιτειακὴ αὐτῶν ἀνάπτυξις τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν ἔλαβεν ἐκ μεγάλης τινὸς κινήσεως τῶν ἐθνῶν ἐν Ἑλλάδι, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως τίθεται εἰς τὸν 12ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα ἀσφαλῆ μαρτύρια περὶ τῆς παλαιοτάτης ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως παρέχονται σήμερον εἰς ἡμᾶς ἐξ ἐποχῆς πολὺ προγενεστέρας.

Ἐξαίσια τείχη ἀκροπόλεων, λείψανα ἀνακτόρων καὶ τάφοι πλούσιοι, σωζόμενοι ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐσχάτως δὲ μόλις ἀνευρεθέντες καὶ ἐρευνηθέντες (ἀνασκαφαὶ ὑπὸ Ἑρρίκου Σλῆμανν 1874-1878 καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας) εἶνε τὰ σημεῖα τοῦ τότε μεγάλως ἀναπτυχθέντος πολιτισμοῦ ἐν Ἑλλάδι, τοῦ ὁποίου ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ἔπος μόνον εἶχε διατηρήσει ἱκανῶς ζωηρὰν ἀνάμνησιν. Διαδεδομένος ἦτο ὁ πολιτισμὸς οὗτος ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χωρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Παγασσητικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Ἀργολίδος πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τῶν νήσων μέχρι Ρόδου καὶ Κύπρου, φέρει δὲ καὶ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα πανταχοῦ τῶν χωρῶν τούτων, διότι τὰ αὐτὰ κυκλώπεια λεγόμενα τείχη καὶ οἱ αὐτοὶ τάφοι κατά τε τὴν οἰκοδομίαν καὶ τὸ περιεχόμενον παρατηροῦνται ἔν τε τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ Βοιωτίᾳ καὶ Ἀττικῇ, Ἀργολίδι, Λακωνικῇ καὶ Μεσσηνίᾳ ὅπου ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος ἤκμασε. Καὶ ὁ χαρακτὴρ δὲ ἔτι τῶν χωρῶν τούτων εἶνε ὁ αὐτός, διότι πανταχοῦ γόνιμοι πεδιάδες ἐκτείνονται παρὰ τοὺς βαθέως εἰσχωροῦντας καὶ πρὸς τὸ ΜΑ ἢ πρὸς Μ ἀναπεπταμένους κόλπους. Αὐτὸς ὁ Ὀρχομενός, τὸ μεσόγειον κέντρον τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ ἀρχαιοτάτου πολιτισμοῦ, εἶχε λιμένα τὴν Λάρυμναν ἥτις συνέδεεν αὐτὸν ἀμέσως μετὰ τοῦ Εὐρίπου. Ἐκ τῶν Μυκηνῶν δέ, ὡς τῆς περιφανεστάτης πόλεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ παλαιότατος τῆς Ἑλλάδος πολιτισμὸς ὀνομάζεται σήμερον μυκηναῖος καὶ οἱ ἀναπτύξαντες αὐτὸν Ἕλληνες Μυκηναῖοι. Ἀναμφιβόλως ὅμως οὗτοι ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν μετὰ ταῦτα Αἰολέων καὶ Ἰώνων ὀνομασθέντων, οἵτινες μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς μὲν Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Δωριέων, τῆς δὲ ἄλλης Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν μετ' αὐτῶν μεταναστάντων φύλων, ἠναγκάσθησαν ν' ἀπέλθωσι τῆς χώρας καὶ ἱδρύσωσι τὰς ἀποικίας αὐτῶν πρὸς ἀνατολάς.

Ὁ μυκηναῖος πολιτισμὸς χρονολογικῶς συμπίπτει μὲ τὴν ιη' καὶ ιθ' δυναστείαν τῶν Αἰγυπτίων Φαραώ, περιλαμβάνει δηλονότι τὴν ἀπὸ τοῦ 1550 περίπου μέχρι τοῦ 1150 πρὸ Χρ. ἐποχήν. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τούτον εὑρίσκομεν αὐτὸν ἐν Ἑλλάδι τελείως ἀνεπτυγμένον, ὅπερ δεικνύει ὅτι ἐφόσον ὁ πολιτισμὸς οὗτος δεικνύει ἀνατολικὸν χαρακτῆρα, εἰσήχθη διαμορφωμένος πλέον ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ ἐκ τῆς Συρίας, διότι τὰ μυκηναῖα κτίρια καὶ τὰ ἐν τοῖς τάφοις εὑρήματα δεικνύουσι συριακὴν ἐπίδρασιν, τὰ δὲ ὀλίγα αἰγυπτιακὰ ἀντικείμενα τὰ ἐπὶ μυκηναίου ἐδάφους εὑρεθέντα ἠδύναντο νὰ μετενεχθῶσι καὶ διὰ τῆς Συρίας. Τὸ ἐμπόριον ὅμως μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος διενεργεῖτο πάντως ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ἂν καὶ ἐντὸς τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἤκμασε τῶν Μυκηναίων ἡ θαλασσοπλοΐα, ὡς μαρτυρεῖ ἡ κοσμητικὴ τῶν ἀγγείων, ἥτις δεικνύει συνοικείωσιν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὸν θαλάσσιον βίον. Ἂν οἱ Μυκηναῖοι, λαὸς τόσον εὐφυὴς ὡς δεικνύουσιν αἱ πρόοδοι αὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν ἀγγείων, ἔφθανον μέχρι τῆς Φοινίκης διὰ τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν ναυτιλίας, θὰ ἦτο ἄπορον πῶς δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν σημασίαν τῆς γραφῆς καὶ δὲν προσωκειώθησαν ταχέως τὴν μεγάλην ταύτην ἐφεύρεσιν.

Ἅπας ὁ χαρακτὴρ τῶν μυκηναίων ἔργων ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ταφῇ, ἐνδυμασίᾳ, ἐν τῷ ὁπλισμῷ, ἐν τοῖς ἀγγείοις καὶ τοῖς γεγλυμμένοις λίθοις δεικνύει ἀληθῶς ἀνατολικὰς ἐπιδράσεις, ἀλλ' ἐν πολλοῖς φυλάττει καὶ τὴν ἰδιορρυθμίαν του. Τὸ ξένον οὐδαμῶς κατέθλιψε τὴν αὐθύπαρκτον παραγωγικότητα τοῦ λαοῦ τούτου, ἀπόπειραι γίνονται πρὸς ἐπεξεργασίαν χρυσῶν ἀντικειμένων καὶ πολυτίμων λίθων, πολὺ δὲ ἀνεπτυγμένη πρὸ πάντων εἶνε ἡ κεραμεική. Εἰς αὐτὰ τὰ μέγαρα τῶν ἀνάκτων, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦσι μίμησιν αἰγυπτιακὴν ἢ συριακήν, ἐνῷ ὁ λαὸς διετήρησε τὴν ἐγχωρίαν ἀρχιτεκτονικὴν εἰς τὰς οἰκίας του, τὸ σχέδιον δεικνύει προσθήκας ἑλληνικάς. Οὕτως εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἐν Μυκήναις καὶ Τίρυνθι ἀνακτόρων ἡ ἑστία καταλαμβάνει τὸ κέντρον, εἰς τὴν αὐλὴν δὲ ἐγείρεται ὁ βωμὸς τοῦ Διὸς ἑρκείου καθ' ὅλως ἑλληνικὸν τρόπον. Ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου θυσιάζει ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας ὡς ἱερεύς, περὶ ἐκείνην δὲ συνήγετο ἡ οἰκογένεια καὶ ὁ ξένος παρεκάθητο. Ταῦτα πάντα ἦσαν ἀλλότρια πρὸς τὰς ἰδέας τῆς Ἀνατολῆς.

Αἱ σπουδαιόταται ἀκροπόλεις, ἐν αἷς ἐβασίλευσαν οἱ πλούσιοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἡγεμόνες τῶν κρατῶν τῆς παναρχαίας Ἑλλάδος, ἦσαν αἱ τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ ἄλλων βεβαίως πόλεων ἐν Θεσσαλίᾳ, Λακωνικῇ καὶ Μεσσηνίᾳ. Τὰ τείχη τῆς τῶν Μυκηνῶν ἀκροπόλεως ἔφθανον πάντως μέχρις 20 μέτρων ὕψους, τὸ δὲ κατὰ μέσον ὅρον πλάτος αὐτῶν ἐκ μέτρων 3-7 φθάνει εἰς δύο σημεῖα τὰ 14 μέτρα. Ἡ ἀκρόπολις δὲ αὕτη ἀπετέλει τὸ κέντρον μόνον συστήματος ὀχυρωμάτων προστατευόντων τὴν πέριξ χώραν καὶ τὴν διὰ τῶν στενῶν μετὰ τῆς Κορίνθου συγκοινωνίαν. Λείψανα τῶν ὁδῶν, τῶν ἐπὶ τῶν χαραδρῶν γεφυρῶν καὶ τῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὁδῶν ἀναλημμάτων σώζονται ἔτι. Ἡ κυρία εἴσοδος τῆς ἀκροπόλεως ἀποτελεῖται ἐκ τῆς πύλης τῶν λεόντων. Τῆς Τίρυνθος τὰ τείχη εἶνε καὶ τούτων σημαντικώτερα, κατὰ μέσον ὅρον ἔχοντα πλάτος 7 μ., εἰς δύο δὲ σημεῖα 17 μ. καὶ ἡμίσεως. Ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς 2 χιλιόμετρα μόνον μακρὰν τῆς ἀκτῆς ἐπροστάτευε τὸ ΜΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέρος τῆς πεδιάδος, ἐνῷ ἡ τῶν Μυκηνῶν 15 χιλιόμετρα μεσογειότερον κειμένη ἐπροστάτευε τὸ ΒΑ αὐτῆς μέρος. Ὁ τοῦ Ἀτρέως λεγόμενος θησαυρὸς ἐν Μυκήναις καὶ ὁ τοῦ Μινύου ἐν Ὀρχομενῷ εἶν οἱ περιφανέστατοι θολωτοὶ τάφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀκροπόλεως τὰ παλαιότατα τείχη εἶνε ὅμοια, ὡσαύτως δ καὶ τὰ τῆς μεγάλης παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν ἀκροπόλεως (σήμ. Γουλᾶς, τῆς ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν κατὰ τὴν μετανάστασιν κτισθείσης νέα Ἄρνης) κατὰ τὴν ἀνατολ. ὄχθην τῆς Κωπαΐδος 10 χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ Εὐρίπου περιβρεχόμενα σήμερον ἐκ τοῦ βορείου μέρους ὑπ τῆς λίμνης.

Αἱ χῶραι ἐν αἷς ἤκμασεν ὁ μυκηναῖος πολιτισμὸς ἦσαν βεβαίω πλούσιαι, καὶ ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ εὐημερία τῶν ἑλληνικῶν κρατῶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἀλλ' ὁ πλοῦτος τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ὀρχομε νοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βασίζηται μόνον εἰς τὰ φυσικὰ τῶν τόπω προϊόντα, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον Κατὰ τοὺς χρόνους ἔτι, καθ' οὓς ἡ ὁμηρικὴ ποίησις ἀνεπτύχθη, ἦτο κατὰ τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα, ὁ Ὀρχομενὸς ἦτο σπουδαῖον ἐμπορικὸ κέντρον, τὸ δὲ σύμπλεγμα τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μυκηνῶν ὁδῶν (πλά τους 3,50 μέτρου, μόνον δι' ὑποζύγια) μαρτυρεῖ ὅτι πολὺ ἐσήμαινε ἡ διευκόλυνσις τῆς συγκοινωνίας. Μυκηναῖα ἀγγεῖα, παντελῶς ὅμοι κατὰ τὴν τέχνην, τὸ σχῆμα καὶ τὰ κοσμήματα εὑρέθησαν ἐν Μεγά ροις, Ἀττικῇ, Βοιωτίᾳ, Φωκίδι, Θεσσαλίᾳ, βεβαίως διὰ τοῦ ἐμπο ρίου ἐκ Μυκηνῶν ἐξαχθέντα, ὅπου εὑρίσκομεν πάντα τὰ εἴδη αὐτῶ ἀντιπροσωπευόμενα, καὶ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἢ τοῦ Εὐρίπο ἐκεῖσε μετενεχθέντα. Ὅτι δὲ αἱ Μυκῆναι ἦσαν τῆς παραγωγῆς αὐ τῶν τὸ κέντρον, φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀρχαιοτέρου μὲν τρόπου μυκη ναῖα ἀγγεῖα εὑρίσκονται εἰς τὰς πλησιεστέρας νήσους (Θήραν, Κρή την), μόλις δὲ τὰ τοῦ τρίτου τρόπου διαδίδονται εἰς τὰς ἀπωτέρ νήσους Ρόδον καὶ Κύπρον.

Ὁ πανάρχαιος οὗτος πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπέκυψεν εἰς τὴ μεγάλην ἐν αὐτῇ συμβᾶσαν ἀνατροπὴν κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα, ἥτ φέρει τὸ ὄνομα τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως. Πιθανώτατα ἡ μετανά στασις αὕτη τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν παντελ μεταβολὴν τῆς ὄψεως τῆς Ἑλλάδος, σχέσιν εἶχε πρὸς τὴν σύγχρονο ἐκείνην ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς τὴν Συρίαν καὶ Αἴγυπτον κίνησ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν ἐθνῶν, τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς ἱστορίας γνωρίζομεν. Οἱ εἰς τὰς χώρας τοῦ μηκυναίου πολιτισμοῦ εἰσβαλόντες Δωριεῖς ἠνάγκασαν τοὺς Δαναοὺς νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὰ πλοῖά των καὶ συμπαρασυρόμενοι ὑπὸ ἄλλου ῥεύματος ἐθνῶν, τὸ ὁποῖον ὡρμᾶτο ἐκ τῶν βορειοτέρων χωρῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου, νὰ καταντήσωσι μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Οἱ ἀπολίτευτοι ὅμως ἀλλὰ μάχιμοι Δωριεῖς, οἵτινες καὶ καλλίτερον ὁπλισμὸν εἶχον ἢ οἱ Μυκηναῖοι (σιδηροῦν ἀντὶ χαλκοῦ) καὶ μὲ τακτικὴν νέαν παρουσιάσθησαν, μαχόμενοι πεζοὶ φαλαγγηδόν, ὑπερίσχυσαν τῶν ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐξασθενησάντων Μυκηναίων εὐγενῶν καὶ ἀνάκτων, οἵτινες ἐπὶ ἁρμάτων ἐμάχοντο καὶ τῶν ὁποίων ἡ πεζικὴ δύναμις τόσον ὀλίγον ἐβάρυνεν εἰς τὴν πλάστιγγα, ὅσον καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ ὁμηρικοῦ ἔπους περιγραφομένας μάχας. Οἱ ἀγροῖκοι κατακτηταί, οἵτινες κατ' ἀρχὰς τὴν ὕπαιθρον χώραν διὰ συνεχῶν προσβολῶν ἔφθειραν καὶ ὑπέταξαν, ἔγιναν κύριοι ἐπὶ τέλους καὶ τῶν ὀχυρῶν ἀκροπόλεων τῶν πρώην ἰσχυρῶν καὶ πλουσίων ἡγεμόνων. Τοὺς θησαυρούς των ἐλήστευσαν, τἀνάκτορά των ἔκαυσαν καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν ἐξηφάνισαν.

Αἱ μυθικαὶ τῶν Ἑλλήνων παραδόσεις περὶ τῆς παναρχαίας αὐτῶν ἐποχῆς. — Οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀπέβλεπον πρὸς τὰ λείψανα τῆς παναρχαίας αὐτῶν ἐποχῆς, πρὸς τὰς ὀχυρὰς ἀκροπόλεις τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος καὶ τοὺς θαυμαστοὺς θολωτοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ὀρχομενοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκπλήξεως, μεθ' ἧς ἀπέβλεπε πρὸς αὐτὰ ὁ κόσμος μέχρι τῶν τελευταίων ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις ἀνασκαφῶν. Τὴν σημασίαν τῶν θολωτῶν τάφων παντελῶς ἠγνόουν καὶ τὰ γιγαντιαῖα ἐκεῖνα τείχη ἐθεώρουν ὡς ἔργα ὑπεράνθρωπα, ὡς ἔργα «Κυκλώπων». Μόνον ἡ ὁμηρικὴ ποίησις διετήρησε ζωηροτάτην ἀνάμνησιν τῆς λαμπρότητος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες εἶνε οἱ ἄνακτες καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, αἱ πολύχρυσοι Μυκῆναι, ὁ πλούσιος Ὀρχομενὸς ὑμνοῦνται ἔτι ἐν τῷ ἔπει. Ἀλλ' αἱ ἀναμνήσεις αὗται κρύπτονται ἐν τῷ μύθῳ καὶ καθόλου ἡ παράδοσις περὶ τῆς παλαιοτέρας τοῦ ἔθνους καταστάσεως περιεβλήθη τὸ θαυμάσιον τῶν μύθων ἔνδυμα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον σπανίως μόνον ὑποφαίνεται ἀμυδρά τις ἀλήθεια περὶ τῶν μεγάλων συμβάντων τῶν παμπαλαίων χρόνων τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας.

Τὰ σπουδαιότατα τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὁποῖα ἡ ποίησις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλάμπρυνε καὶ τὰ ὁποῖα μετ' αὐτῆς τῆς θρησκείας καὶ παντὸς τ
παλαιοτέρου βίου τοῦ ἔθνους ἀδιαχωρίστως συνυφαίνονται, εἶνε τρ
κυρίως· α') ἡ ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, ἣν οἱ ποιηταὶ τοῦ ἔθνους ἐξ
μνησαν ἤδη πρὸ τοῦ Ὁμήρου, πρὸ τοῦ 9ου δηλαδὴ αἰῶνος (πρβλ
«Ἀργὼ πᾶσι μέλουσα») καὶ εἰς τὸν περὶ τῆς ὁποίας μῦθον διεσώθη
σαν αἱ ἀναμνήσεις τολμηρῶν νεανικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Ἑλλήνω
ἀπὸ τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐξεδιώχθησαν τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶ
οἱ Φοίνικες· 2) ὁ πόλεμος τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, τὸ ἀρχαιότατ
γεγονὸς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ὅπερ ἀνεξάντλητον ὕλην παρέσχεν ε
τὴν παλαιοτάτην ποίησιν (Θηβαΐς κτλ.) καὶ ὅπερ εἶνε ἡ ἀπήχησ
τῶν μεγάλων ἀγώνων δυτικῶν καὶ μεσημβρινῶν φυλῶν ὑπὸ τὰ τείχ
τῆς ἀκροπόλεως τῶν δυνατῶν Καδμειώνων (Ἰλ. Ε 804 ἑ.) καὶ 3)
τρωϊκὸς πόλεμος, τὸ τελευταῖον μέγα γεγονὸς τῶν παναρχαίων τῆ
Ἑλλάδος χρόνων, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως κρύπτει ἐν ἑαυτῷ τὰς ἀν
μνήσεις μεγάλων ἀγώνων τῶν ἀποίκων Ἑλλήνων ὑπὸ τὰ τείχη μι
τῶν ἰσχυροτάτων ἀκροπόλεων ἐνδόξου μικρασιατικοῦ κράτους τῆ
μυκηναίας ἐποχῆς. Οἱ μετασχόντες τῶν ἔργων τούτων εἶνε οἱ ἥρω
τοῦ ἔθνους, ἄνδρες περιφανοῦς ἀνδρείας, θεῶν τέκνα ἢ ἀπόγονοι, οἵ
τινες ὡς ἡμίθεοι θείας λατρείας κατόπιν ἔτυχον. Οἱ κορυφαῖοι αὐτῶ
εἶνε ὁ Ἡρακλῆς, ὁ πανελλήνιος κυρίως ἥρως, ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς κα
τῆς Ἀλκμήνης, ἀλλ' ἐθνικὸς πρὸ πάντων ἥρως τῆς δωρικῆς φυλῆ
καὶ τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀρετῆς αὐτῆς πρότυπον, καὶ ὁ Θησεύς, ὁ ἥρω
τῆς ἰωνικῆς φυλῆς. Ἐκεῖνος μὲν τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ σχεδὸν τὸ
κόσμον ὅλον περιῆλθε, τὰ μέγιστα τῶν ἀνδραγαθημάτων ἐκτελῶν κα
τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ θηρίων καὶ ἄλλων κακῶν ἀπαλλάσσων, οὗτος δ
τὴν πατρίδα του πρὸ πάντων ἀπὸ ὁμοίων κακῶν σώζων. Ἀλλὰ κα
τῶν ἄλλων ἡρώων ὁ βίος εἶνε ἀνδραγαθημάτων μεγάλων μεστός
πλήρης δὲ ἦτο ἡ Ἑλλὰς πᾶσα τῶν ἀναμνήσεων αὐτῶν. Εἰς τὴν ποίη
σιν ὅμως, τὴν ὁμηρικὴν πρὸ πάντων, ἀπέκειτο, ποίησιν, ὁποίαν ἄλλ
ἔθνος ἐν τῷ κόσμῳ δὲν ἐγέννησε, ἄφθιτον τὸ κλέος τῶν ἡρώων τού
των εἰς πάσας τὰς κατόπιν γενεὰς νὰ παραδώσῃ. Καὶ ἡ ποίησις αὕτ
εἶνε ἥτις ἐκ τῶν ἱστορικῶν καὶ μυθικῶν τοῦ ἔθνους παραδόσεων ἐ
πλασε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν τὸν παλαιότατον τῆς Ἑλλά
δος κόσμον, τὸν ἡρωϊκὸν κόσμον, καὶ τὴν σβεσθεῖσαν ἱστορικὴν μνή
μην παλαιοτέρων χρόνων ἀντικατέστησε διὰ τῆς θαυμασίας, ἰδεώδου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ἄρχεται κυρίως ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. — Καὶ ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων τὸν τέλειον αὐτῆς τύπον ἔλαβε διὰ τῆς ποιήσεως καὶ δὴ τῆς ὁμηρικῆς. Αἱ παλαιότεραι θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ ἔθνους εἶνε κοινὸν κτῆμα τῶν Ἀρίων. Ὁ λάμπων οὐρανὸς (δῖος, ὁ λαμπρός, ῥίζα div= λάμπειν, Ζεὺς = Djaus ὁ λάμπων οὐρανὸς) εἶνε ἀρχικῶς ἡ ὑψίστη θεότης, ἥτις ἄνευ ἀγαλμάτων καὶ ναῶν λατρεύεται ἐπὶ ὑψηλῶν κορυφῶν ὀρέων καὶ ἐντὸς ἱερῶν ἀλσῶν. Καὶ ἐπὶ Ὁμήρου ἔτι συχνοτέρα εἶνε ἡ λατρεία ἐν ἱεροῖς ἄλσεσιν ἐπὶ βωμῶν παρὰ ἐν ναοῖς μετ' εἰδώλων θεῶν. Ἀλλ' ἡ ἁπλῆ αὕτη φυσικὴ θρησκεία ἐμορφώθη κατόπιν ὑπὸ τῆς πλουσίας φαντασίας, τοῦ ζωηροῦ πνεύματος καὶ τοῦ βαθέος αἰσθήματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς μυθολογίαν ἀνυπερβλήτου ποικιλίας καὶ μεταβλητότητος τῶν μορφῶν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν τελείως ἀνεπτυγμένην πλέον εὑρίσκομεν εἰς τὸν Ὅμηρον. Τὸ ἑλληνικὸν κλῖμα δὲν παρουσιάζει τὰς ὀλεθρίας ἀντιθέσεις τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ διὰ τοῦτο λείπει ἐν τῇ ἑλληνικῇ θρησκείᾳ ἡ ἀντίθεσις ἐκείνη μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ἥτις τὸν κύριον χαρακτῆρα τῆς θρησκείας τῶν Ἀρίων τῆς Περσίας ἀποτελεῖ. Οὐδὲ γενικόν τι θρησκευτικὸν σύστημα ἀνεπτύχθη εἰς τὴν πολυμερῆ καὶ ὑπὸ ποικίλων φυλῶν κατοικουμένην χώραν, ἀλλὰ μόνον ἡ μυθολογία διεμορφώθη. Μόλις δὲ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν διαφόρων τόπων, διὰ τῶν ἐθνικῶν πανηγύρεων καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς ποιήσεως καὶ καλλιτεχνίας συναπηρτίσθη ἡ πανελλήνιος θρησκεία ἐκ τῆς κατὰ τόπους λατρείας τῶν ἑκασταχοῦ θεῶν τῶν φυλῶν καὶ γενῶν. Τοιουτοτρόπως ἱεραρχίαν καὶ δογματικὴν δὲν ἐγνώρισε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐπειδὴ δὲ καθόλου ἡ θρησκεία αὐτοῦ παριστάνει τοὺς θεοὺς ἀνθρωπομόρφους μὲν ἰδεώδους ὅμως κάλλους καὶ φύσεως, προσεγγίζει μὲν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν θεόν, παρέχουσα εἰς αὐτὸν τὸ πλεονέκτημα τοῦτο ἄνευ πάλης ψυχικῆς καὶ ὀδύνης, λαμβάνει δὲ ἡ ἰδία καθαρῶς αἰσθητικὸν χαρακτῆρα. Διὰ τοῦτο αἱ μὲν θρησκευτικαὶ παραστάσεις μετουσιοῦνται εἰς ποίησιν, τὸ ἀντικείμενον δὲ τῆς θείας λατρείας μεταβάλλεται εἰς καλλιτέχνημα.

Καὶ ἡ ἐκ τῆς θρησκείας ἀπορρέουσα ἠθικὴ δὲν ἐδιδάχθη διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ δόγματος οὔτε ὑπηγορεύθη ὑπὸ θεολογικῆς σοφίας, ἀλλ' ἐπήγασεν ἐκ τῆς βαθείας συναισθήσεως τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν τελείαν, ἰδεώδη φύσιν τῆς κατὰ τὰ ἄλλα συγγενοῦς πρὸς αὐτὸ θεότητος. Ἤδη ὁ ὁμηρικὸς ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει τὰ τρία ἠθικὰ ἐλατήρια τοῦ εἰς ὑψηλότερον πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον ἀνυψουμένου ἀνθρώπου: τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ ἄδικον, τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους αἰδῶ, τὸν ἀπὸ τῶν θεῶν φόβον. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα τοῦ λαοῦ ἐπικαλεῖται ὁ Τηλέμαχος, ὅταν παρ' αὐτοῦ ζητεῖ δικαιοσύνην κατὰ τῶν ἀτασθάλων μνηστήρων, οἵτινες τὸν πατρικὸν αὐτοῦ οἶκον ἔφθειραν

νεμεσσήθητε καὶ αὐτοί,
ἄλλους τ' αἰδέσθητε περικτίονας ἀνθρώπους,
οἵ περιναιετάουσι· θεῶν δ' ὑποδείσατε μῆνιν (Ὀδυσσ. Β 66 ἐ.).

2. Ἡ δωρικὴ μετανάστασις καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς.

Οἱ Δωριεῖς καὶ αἱ λοιπαὶ φυλαὶ τῆς βορείας Ἑλλάδος.— Ἡ πρὸς μεσημβρίαν μετανάστασις τῶν βορείων τῆς Ἑλλάδος φυλῶν, ἥτις ἐκ τῆς ἐπισημοτάτης αὐτῶν, τῆς τῶν Δωριέων, καὶ ἁπλῶς ἡ δωρικὴ μετανάστασις ὠνομάσθη, εἶνε τὸ μέγα γεγονὸς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὸ ὁποῖον κεῖται ἐν τῷ τέλει τῆς παναρχαίας αὐτῆς περιόδου καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς νεωτέρας. Ὁ μῦθος συνδέεται ἔτι καὶ μετὰ τοῦτο στενῶς, ἡ παράδοσις δὲ τῶν μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικρατησάντων Σπαρτιατῶν Δωριέων πολλαχῶς παρεμόρφωσεν αὐτὸ πρὸς ἐξήγησιν καὶ δικαιολόγησιν ἰδίων ἐθνικῶν ἀξιώσεων. Ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια διαφαίνεται πανταχοῦ ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα τοῦ μύθου ἢ τῆς πλαστῆς παραδόσεως.

Ἐκ τῶν αὐτῶν πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου ἐκτεινομένων θρᾳκικῶν καὶ ἰλλυρικῶν χωρῶν, μέχρι τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἴχνη τῆς μεγάλης ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα κινήσεως τῶν ἐθνῶν πρὸς τὴν Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, ἐξεχύθη εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν μέχρι τῆς Ἤλιδος ἐξ ἑνὸς καὶ ἐξ ἑτέρου μέχρι τῆς ἀπέναντι παραλίας τῆς Ἰταλίας ἰσχυρὸν ῥεῦμα λαῶν, τὸ ὁποῖον κατέκλυσεν ἐντελῶς τὰς ἕδρας ταύτας παλαιῶν ἑλληνικῶν φυλῶν. Ἐν Ἠπείρῳ ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου διεσώθη μόλις τὸ πανάρχαιον τῆς Δωδώνης μαντεῖον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὡς λείψανον τῆς παλαιοτέρας ἐκείνης καταστάσεως, ἀλλὰ νοτιώτερον, ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, συνετρίβη παντελῶς ἡ δύναμις τῶν ἰσχυρῶν ἑλληνικῶν φυλῶν, αἵτινες κατῴκησάν ποτε τὰς ἐνδόξους πόλεις τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως τοῦ ἔθνους, τὴν Καλυδῶνα καὶ Πλευρῶνα. Ἡμιάγριος σχεδὸν λαὸς ἐγκαθιδρύθη εἰς τὰς χώρας ταύτας ὅστις μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ προσοικειωθῇ τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν, οἱ δὲ παλαιοὶ κάτοικοι μετὰ πεισματώδεις ἀγῶνας ὑποκύψαντες εἰς τοὺς εἰσβολεῖς ἐγκατέλιπον τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ μέχρι τῆς Χίου (φυγὰς ὁ Διομήδης, φυγὰς ὁ Οἰνεύς). Τότε καὶ ἐκ τῆς Ἠπείρου (ὅπου πρώην παρὰ τὴν Δωδώνην τὴν «ἀρχαίαν Ἑλλάδα» (κατ' Ἀριστοτέλη) κατῴκουν,) ἀποσπασθέντες οἱ Γραεῖς μετηνάστευσαν πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν παρὰ τὸν Εὔριπον (ἡ χώρα Γραϊκὴ καὶ πόλις Γραῖα), τὸ ὄνομα ὅμως αὐτῶν μετενεχθὲν ὑπὸ τῶν εἰσβολέων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας ἐχρησίμευσε παρὰ τοῖς λαοῖς αὐτῆς ὡς προσωνυμία τῶν κατοίκων πάντων τῆς ἀπέναντι ἑλληνικῆς χερσονήσου (Graici, τ. ἔ. Γραϊκοὶ ὅπερ κατὰ τὴν μετὰ ταῦτα λατινικὴν ὀρθογραφίαν μετεγράφη εἰς Graeci, Γραικοί).

Δεύτερον ὅμως ῥεῦμα λαῶν ἐξεχύθη πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν· ἐκ ταύτης δὲ κατελθὸν πρὸς μεσημβρίαν ἐξηπλώθη εἰς τὰς χώρας τῆς μέσης Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τούτους τοὺς λαοὺς ἀνήκουσιν αἱ βόρειαι καὶ μεσημβριναὶ δωρικαὶ φυλαί, οἱ Θεσσαλοί, οἱ Βοιωτοί, οἱ Δωριεῖς, αἵτινες συγγενεῖς οὖσαι τῶν παλαιοτέρων Ἑλλήνων, τῶν προγόνων τῶν μετὰ ταῦτα Αἰολέων ὀνομασθέντων καὶ Ἰώνων, συνεχωνεύθησαν μετ' αὐτῶν εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας (πρβλ. Ἡροδ. VIII 73 καὶ Στράβ. VIII σ. 333). Ὡς ξένοι ὅμως καὶ οὗτοι ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ τῶν πολιτισμένων παλαιοτέρων Ἑλλήνων καὶ ξένον πνεῦμα ὄχι μόνον ἔφεραν πραγματικῶς μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τῶν ἑστιῶν των ἀλλὰ καὶ διεφύλαξαν αὐτὸ διὰ πάσης τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος εἶνε ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ μακραίωνος ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον οἱ εἰσβολεῖς ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατόχους τῆς χώρας, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ σκοπός, ἡ πλήρης συγχώνευσις τῶν δύο ἀλλοτρίων καὶ ἀντιθέτων στοιχείων, ἕως τέλους ἀπέτυχε.

Τὸν ἀληθῆ χρόνον τῶν μεγάλων τούτων μεταβολῶν ἐπὶ ἑλληνικοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐδάφους ἀδύνατον εἶνε ἀσφαλῶς ὁπωσδήποτε νὰ ὁρίσωμεν. Ἀ
προσοχῆς ὅμως εἶνε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ὁμοφώνως θέτουσιν αὐτὸν με
τῶν μέσων τοῦ 12ου καὶ 11ου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Ἐπειδὴ δὲ κα
ἐποχὴν ἡ ὁμηρικὴ ποίησις ἀνεπτύχθη, κατὰ τὸν 9ον δηλονότι κα
αἰῶνα, ἡ δωρικὴ κατάκτησις ἦτο ἤδη συντετελεσμένη (τοὺς Δω
γνωρίζουσιν ἐν Κρήτῃ νεώτερα τῆς Ὀδυσσείας τμήματα), ἡ δὲ
ρακμὴ τοῦ μυκηναίου πολιτισμοῦ ἄρχεται κατὰ τὰ μέσα τοῦ
Γαιῶνος, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ δωρικὴ μετανάστασις κατὰ
τὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἤρχισε τὰ πρῶτα αὐτῆς κύματα πρὸς
τον πέμπουσα. Καὶ ἡ παλαιὰ δὲ ἀττικὴ χρονολογία ὥριζε τὸ
1149/8 ὡς τὸν χρόνον τῆς μεταναστάσεως ταύτης ἤτοι 60 ἔτη
τὴν ἅλωσιν τῆς Τρῳάδος (1209/8). Ἡ τελευταῖον ἐπικρατήσασα
Ἀλεξανδρίνων χρονολογία ἀποδεκτὸν καθόλου ἔκτοτε κατέστησ
ἔτος 1104 πρὸ Χριστοῦ (1184 ἅλωσις τῆς Τρῳάδος).

Ἐκ τῶν ἀνατολικῶν δὲ φυλῶν ἡ πρώτη κατὰ τὴν παράδοσι
τὰς νέας αὐτῆς ἕδρας ἐγκατασταθεῖσα εἶνε ἡ θεσσαλική. Οἱ Θεσσ
κατῴκουν πρότερον ἐν Ἠπείρῳ, πιεζόμενοι δὲ πιθανῶς ὑπὸ τῶν
τῶν ἐκείνων λαῶν οἵτινες κατέκλυσαν τὰς δυτικὰς ἑλληνικὰς χώ
ὑπερέβησαν τὴν Πίνδον καὶ κατέλαβον τὴν ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ διαρ
μένην χώραν, ἥτις ὑπ' αὐτῶν μετωνομάσθη Θεσσαλία. Οἱ παλ
ὅμως κάτοικοι ὅσοι δὲν ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ὄρη ἢ δὲν κατέλιπον
πατρίδα, ἔγιναν δουλοπάροικοι τῶν κατακτητῶν (πενέσται), οἵτ
διαμοιρασθέντες τὴν πλουσίαν χώραν κατῴκουν τὰς πόλεις, ζῶ
μεγαλοπρεπῆ βίον καὶ διοικοῦντες αὐτὰς ἀριστοκρατικῶς (μεγ
γένη οἱ Ἀλευάδαι ἐν Λαρίσῃ, οἱ Σκοπάδαι ἐν Κρανῶνι).

Ἐκ τῶν παλαιῶν δὲ κατοίκων οἱ περὶ τὴν Ἄρνην (ἐρείπια π
τὸ σημ. χωρίον Ματαράγκα) κατοικοῦντες Βοιωτοὶ ὑποχωροῦ
ἐνώπιον τῶν εἰσβολέων κατέβησαν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Κηφισοῦ
ἐγκατεστάθησαν ΝΔ τῆς Κωπαίδος τὸ πρῶτον περὶ τὴν Χαιρών
καὶ Κορώνειαν (ἱερὸν τῆς ἐθνικῆς των θεᾶς Ἀθηνᾶς Ἰτωνίας), ἐ
σαν δὲ καὶ τὴν νέαν αὐτῶν Ἄρνην, τὴν ὑπὸ τῆς λίμνης κατόπιν
ταποθεῖσαν (Στράβ. IX σ. 413). Ἐντεῦθεν νοτιώτερον πάντοτε
πλούμενοι κατέλαβον πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν ἔπειτα Βοιω
ἐκβαλόντες τὰς πρὸ ἡμῶν πολυαρίθμους οἰκούσας αὐτὴν φυλάς. Ἐκ
Θηβῶν ἐξέβαλον τοὺς Καδμείους καὶ ἡ πόλις αὕτη ἔπειτα ἀπέβ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κέντρον τῆς δυνάμεως αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ σάλος τῆς μεταναστάσεως δὲν κατέπαυσεν ἐνταῦθα ἐπὶ αἰῶνας καὶ κατ' αὐτὰ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰῶνος οἱ κατακτηταὶ ἀγωνίζονται ἔτι νὰ ὑποτάξωσι τὴν ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα χώραν (Πλαταιαί). Καὶ περὶ τὸν Ἑλικῶνα ἠνέχθησαν ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τοὺς Θρᾷκας, τοῦ Ὀρχομενοῦ δὲ πολὺ βραδύτερον ἔγιναν κύριοι.

Ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν εἰσβολέων μετατοπισθέντες ἐγκατέλιπον καὶ οἱ Δωριεῖς τὰς ἐν τῇ Ἱσταιώτιδι (ὑπὸ τὸ ὄρος Πίνδον εἰς τὸ ΒΔ τῆς Θεσσαλίας) ἕδρας αὐτῶν καὶ ᾤκησαν ἐν τῇ πόλει Πίνδῳ παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμὸν δυτικῶς τῆς Οἴτης, ὅπου καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ μέρος τῆς φυλῆς παρέμεινε διὰ παντὸς κατόπιν ἐν τῇ μικρᾷ Δωρίδι (Ἡροδ. I 54). Ἐντεῦθεν φέρει αὐτοὺς ὕστερον ἡ παράδοσις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἡρακλειδῶν Τημένου, Κρεσφόντου καὶ Ἀριστοδήμου, συμμαχούντων τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὀξύλου, ἐπὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι οἱ Δωριεῖς οὔτε ἐφάπαξ οὔτε τὴν ὁδὸν ἀκολουθοῦντες ἣν ἡ παράδοσις διαγράφει κατέκτησαν τὰ ἐν Πελοποννήσῳ μυκηναῖα κράτη. Πιθανώτατα διὰ τοῦ Εὐρίπου προσήγγισαν σμήνη αὐτῶν πρῶτον τὴν ἀργολικὴν παραλίαν καὶ καταλαβόντες ὁρμητήριόν τι ἐν αὐτῇ (τημένιον, Θουκυδ. IV 42) εἰσεχώρησαν βαθμηδὸν εἰς τὴν χώραν. Ὅτι δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν ταχέως συνῳκειώθησαν, μαρτυρεῖ ἡ ὑπ' αὐτῶν κατάληψις τῆς Κρήτης, ἣν ἡ Ὀδύσσεια ἤδη γνωρίζει (πρβλ. τοὺς Βανδάλους, Γότθους κατὰ τὴν μετανάστασιν τῶν γερμανικῶν φυλῶν). Ἐκ τῆς Ἀργολίδος ἔπειτα, ὅπου τὸ Ἄργος ἀπετέλεσε τὸ κέντρον αὐτῶν, ἐξηπλώθησαν πρὸς τὴν Κορινθίαν καὶ Σικυωνίαν, ἐνῷ ἐν τῇ Λακωνικῇ οἱ ἐπὶ μακρὸν ὡς φαίνεται ἐν στρατοπέδῳ ζῶντες εἰσβολεῖς (ἡ σπαρτιατικὴ πολιτεία ζωηρῶς ἐνθυμίζει τὸν ἐν στρατοπέδῳ βίον τῶν κατακτητῶν) μόλις ἴσχυσαν κατὰ μικρὸν ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων, ἐν δὲ τῇ Μεσσηνίᾳ ὀλίγοι μόνον ἐγκαθιδρυθέντες ταχέως ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῶν πρώην κατοίκων, ἐξ οὗ μετὰ ταῦτα καὶ παντελῶς ἀπηλλοτριώθησαν τοὺς ἐν ἀρχῇ ὁμοφύλους Σπαρτιάτας καὶ ὑπ' αὐτῶν ὑπεδουλώθησαν (μεσσηνιακοὶ πόλεμοι). Ἡ παράδοσις πλάττει καὶ ἄλλα περιστατικὰ τῆς κατακτήσεως, ὡς τὴν ἐκ τῆς Λακωνικῆς ἔξωσιν τῶν πρώην Ἀχαιῶν λεγομένων κατοίκων, οἵτινες ἐκφυγόντες πρὸς βορρᾶν ἐξεδίωξαν δῆθεν ἐκεῖθεν τοὺς Ἴωνας καὶ κατέσχον τὴν χώραν αὐτῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Αἰγιάλειαν, ἥτις ἐξ αὐτῶν καὶ Ἀχαΐα ὠνομάσθη. Ἀλλ' ὁ πρὸ τῶν Δωριέων πληθυσμὸς τῆς Πελοποννήσου ἦτο βεβαίως συγγενὴς τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα Αἰολέων καὶ Ἰώνων, ἡ δὲ περὶ τῶν Ἀχαιῶν ὡς δῆθεν πρὸ τῶν Δωριέων οἰκησάντων τὴν χώραν παράδοσις ἐμορφώθη μόνον ἕνεκα τῆς Ἰλιάδος. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ ἀρχαιοτάτου πυρῆνος τῆς Ἰλιάδος πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχε μόνον τοὺς Θεσσαλοὺς Ἀχαιούς, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἐπὶ τοσοῦτο γενικώτερον χαρακτῆρα ἐλάμβανε, καθόσον νέαι ὁλονὲν φυλαὶ καὶ νέοι ἥρωες προσετίθεντο εἰς τοὺς πρώτους Ἕλληνας τοὺς πρὸ τοῦ Ἰλίου ἀγωνισθέντας. Οὕτως ὠνομάσθησαν τέλος πάντες οἱ μετὰ τῶν Ἀτρειδῶν Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ ἔπους Ἀχαιοί, οἵτινες ἐθεωρήθησαν διὰ τοῦτο καὶ ὡς οἱ πρὸ τῶν Δωριέων τῆς Πελοποννήσου κάτοικοι. Ἡ Λακωνικὴ δὲ παράδοσις κατόπιν, ἥτις καὶ τοὺς Ἡρακλείδας συνεχώνευσε μετὰ τῶν κατακτητῶν Δωριέων, ἵνα νομιμοποιήσῃ τὴν κατάκτησιν, καὶ τὴν Σπάρτην ἕδραν τῶν Ἀτρειδῶν ἐθεώρησεν, ἐκήρυξε καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ Ἀχαιούς, μοῖραν προφανῶς τῶν Θεσσαλῶν Ἀχαιῶν, ὡς παλαιοτέρους τῆς Λακωνικῆς κατοίκους.

Ἐξάπλωσις τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν πρὸς ἀνατολάς. — Ἡ μεγάλη ἀνατροπὴ ἡ ἐν τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ ἐπελθοῦσα ἕνεκα τῆς μεταναστάσεως τῶν βορείων φυλῶν ἠνάγκασε πολλοὺς τῶν παλαιῶν κατοίκων νὰ ζητήσωσι νέας πατρίδας πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἡγεμονικῶν ἐκείνων γόνων, οὓς οἱ κατακτηταὶ ἐστέρησαν τοὺς θρόνους τῶν ἐνδόξων αὐτῶν πατέρων. Ἀπὸ τοῦ Εὐρίπου καὶ τῶν λιμένων τῆς Βοιωτίας ἀναχωροῦσιν οἱ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν βορειόθεν ἐπικειμένων εἰσβολέων ποικίλοι λαοὶ διὰ τῶν ἀπέναντι νήσων καὶ παρὰ τὰ θρᾳκικὰ παράλια καὶ καταλαμβάνουσι τὴν Τένεδον καὶ Λέσβον, ἐξ ὧν ἔπειτα ὁρμώμενοι ἐγκαθιδρύονται μετὰ μακροὺς ἀγῶνας εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, τὴν Τρῳάδα καὶ Μυσίαν. Δώδεκα πόλεις ἔκτισαν αὐτόθι οἱ ἄποικοι, ἐξ ὧν ἡ Κύμη καὶ ἡ (παλαιὰ) Σμύρνη ὑπῆρξαν αἱ σπουδαιόταται.

Ἄλλα δὲ σμήνη παντοδαπῶν λαῶν (οἱ Εὐβοεῖς, Ἄβαντες, οἱ Καδμεῖοι, ἔτι δὲ Φωκεῖς, Δρύοπες, Μολοσσοί, Πελασγοί, Ἀρκάδες, Ἐπιδαύριοι Δωριεῖς καὶ ἄλλοι, Ἡροδ. I 146) ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται πρῶτον νῦν τὸ ὄνομα τῶν Ἰώνων (Ἰάϝονες, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὄνομα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐγνώρισαν οἱ Ἀσιᾶται τοὺς Ἕλληνας, Javan), κατέλαβον τὰς βορείας Κυκλάδας, ἀποδιώξαντες ἐντεῦθεν Κᾶρας καὶ Φοίνικας, ἔπειτα τὰς μεγάλας παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νήσους Χίον καὶ Σάμον καὶ τέλος αὐτὰς τὰς ἀπέναντι εὐλιμένους ἀκτὰς τῆς Λυδίας καὶ βορείας Καρίας. Ἐνταῦθα δὲ ταχέως ἤνθησαν αἱ πόλεις Μίλητος εἰς τὸν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου σχηματιζόμενον κόλπον, ἀπέναντι δὲ αὐτῆς κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης ἡ Πριήνη, ἡ Ἔφεσος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καΰστρου καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτῆς ἡ Φώκαια καὶ ἡ Κολοφών, ἔτι δὲ αἱ μικρότεραι πόλεις Τέως καὶ Ἐρυθραί. Αἱ δώδεκα αὗται ἰωνικαὶ πόλεις ἀπετέλεσαν κατόπιν κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα ὁμοσπονδίαν (Ἰωνία δωδεκάπολις), ἧς θρησκευτικὸν κέντρον ἦτο τὸ παρὰ τὴν Μυκάλην ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος Ἑλικωνίου. Καὶ ἐν Δήλῳ δὲ ὑπῆρχε κοινὸν ἱερὸν τῶν Ἰώνων, τὸ τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος. Τὰ διάφορα ὅμως ἐθνικὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν οἱ ἄποικοι οὗτοι ἐν ἀρχῇ ἀπετελοῦντο, συνεχωνεύθησαν κατὰ μικρὸν εἰς ἕν, τὸ Ἰωνικόν, καὶ ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος (Ἰὰς) ἐπεκράτησεν εἰς πάσας τὰς πόλεις αὐτῶν.

Καὶ Δωριεῖς τέλος μεμιγμένοι μετὰ τῶν αὐτοχθόνων κατοίκων ἀπέπλευσαν ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἀργολίδος καὶ καταλαβόντες τὰς νήσους Αἴγιναν καὶ Κύθηρα καὶ τὰς μεσημβρινὰς Κυκλάδας (Μῆλον, Θήραν) ἀπῴκισαν τὴν Κρήτην, Ρόδον, Κῶν καὶ τὴν μεσημβρινὴν τῆς Καρίας ἀκτήν. Ἐνταῦθα ἱδρυσαν ἐπὶ χερσονήσου τὴν Κνίδον, ἀπέναντι δὲ αὐτῆς τὴν Ἁλικαρνασσόν. Αἱ δύο δὲ αὗται πόλεις καὶ ἡ Κῶς μετὰ τῶν τριῶν πόλεων τῆς Ρόδου συνεκρότησαν τὴν Δωρίδα ἑξάπολιν, ὁμοσπονδιακὸν κέντρον ἔχουσαν τὸ παρὰ τὸ Τριόπιον ἀκρωτήριον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκ τῆς Δωρίδος δὲ καὶ Ἰωνίας ἐτράπησαν κατόπιν οἱ ἄποικοι καὶ ἀνατολικώτερον, ἀποικήσαντες τὴν Κύπρον, τότε εἰς τοὺς Φοίνικας ἔτι ἀνήκουσαν. Ταῦτα δὲ πάντα ἦσαν ἤδη συντετελεσμένα κατὰ τὸν 9ον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα.

Πάντες οἱ μὴ Ἴωνες καὶ Δωριεῖς ἄποικοι οἱ ἐκ παντοδαπῶν (αἰόλων) φυλῶν ἀπαρτισθέντες ἔλαβον ἔπειτα ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸ ὄνομα τῶν Αἰολέων. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἠδύναντο ἄλλως νὰ ὀνομασθῶσι καὶ Μινύαι, διότι οὗτοι ἦσαν οἱ πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως ἀκμάσαντες ἐν τῇ βορειοτέρᾳ Ἑλλάδι περὶ τὸν Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον ἐν Βοιωτίᾳ καὶ περὶ τὴν Ἰωλκὸν παρὰ τὸν Παγασητικὸν κόλπον ἐν Θεσσαλίᾳ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἐκ τῆς Ἀσίας δὲ ἡ διάκρισις αὕτη τῶν τριῶν φυλῶν ἐφηρμόσ
ἔπειτα καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑλλήνων καὶ πάντες ὅσοι δὲν ἦσ
καὶ ἐνταῦθα Ἴωνες ἢ Δωριεῖς ἐν τῇ στενωτέρᾳ τῆς λέξεως σημασί
περιελήφθησαν εἰς τὴν αἰολικὴν φυλήν. Οὕτως οἱ Βοιωτοί, Φωκεῖ
Λοκροί, Θεσσαλοί, Ἀχαιοί, Ἠλεῖοι ἐθεωρήθησαν Αἰολεῖς. Πραγμ
τικῶς ὅμως ἡ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας φυλὰς διαίρεσις τοῦ ἑλληνικοῦ
θνους δὲν δύναται αὐστηρῶς νὰ τηρηθῇ. Οἱ Δωριεῖς Βοιωτοὶ ἀνέμ
ξαν τὴν διάλεκτον αὐτῶν μετὰ τῆς τῶν αὐτοχθόνων καὶ ἡ βοιωτι
διάλεκτος δεικνύει διὰ τοῦτο τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῶν δωρικῶν
τὰς αἰολικάς. Οἱ Θεσσαλοὶ κατακτηταὶ προσῳκειώθησαν ὅλως τ
αἰολικὴν διάλεκτον τῶν κατακτηθέντων. Καὶ ἡ ἀρκαδικὴ δὲ καὶ κ
πριακὴ διάλεκτος πρέπει εἰς τὰς αἰολικὰς νὰ καταταχθῇ (ἡ συγγ
νεια τῆς ἀρκαδικῆς καὶ κυπριακῆς δεικνύει τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Μ
κηναίων πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως). Ἡ ἀττικὴ διάλεκτος κ
τέχει μέσην θέσιν μεταξὺ τῆς ἰωνικῆς καὶ δωρικῆς. Ἡ παράδοσις
μως συνήγαγε καὶ ἐνταῦθα τὰς διαφορὰς εἰς τρεῖς ἑνότητας καὶ τα
τας πάλιν εἰς μίαν κοινὴν ἀρχὴν ἀνεβίβασεν. Οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ Ἕλλ
νος, υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, (τοῦ μόνου ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ μετὰ τ
γυναικός του Πύρρας σωθέντος ἀνθρώπου,) Αἴολος, Δῶρος καὶ Ξοῦθ
(οὗτος διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἴωνος) ἦσαν οἱ γενάρχαι τῶν τριῶν τ
Ἑλλάδος φυλῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἔπρεπεν εἰς τὴν γενε
λογίαν ταύτην νὰ εὕρωσι τὴν θέσιν των, γενάρχης αὐτῶν ἐθεωρή
ὁ τοῦ Ξούθου υἱὸς Ἀχαιός.

3. Οἱ Ἕλληνες ἐν ταῖς ἀποικίαις.

Ἀκμὴ τῶν Ἰώνων. — Οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος μεταναστάντες πρ
ἀνατολὰς λαοὶ προήρχοντο ἐκ χωρῶν, αἵτινες ἐπὶ αἰῶνας εἶχον ἀκμ
σει ἐν τῷ πολιτισμῷ. Ὅτε δὲ μετὰ μακροὺς ἀγῶνας κατέκτησαν δ
τοῦ ξίφους τὴν νέαν αὐτῶν πατρίδα εἰς τὰ μεθόρια τοῦ γηραιοῦ ἀσ
τικοῦ κόσμου, μὲ κραταιότερον νῦν τὸ ἐν τοῖς πολέμοις ἐξεγερθὲν
θνικὸν αὐτῶν φρόνημα καὶ ὑπὸ περιστάσεις ὅλως διαφορετικὰς ἐκ
νων, ὑπὸ τὰς ὁποίας εἶχόν ποτε ἀκμάσει ἐν τῇ παλαιᾷ αὐτῶν π
τρίδι, ἀνέλαβον νὰ ἐξακολουθήσωσιν αὖθις τοῦ πολιτισμοῦ αὐτ
ἐκείνου τὸ ἔργον καὶ ν' ἀναπτύξωσιν αὐτὸ τελειότερον. Οἱ ἐκ φύσε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅμως διὰ μεγίστων πνευματικῶν δώρων προικισμένοι Ἴωνες ἦσαν ἰδίως, οἵτινες τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἀνέλαβον νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐνταῦθα. Τολμηροὶ ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι ὄντες ἀπεδίωξαν μικρὸν κατὰ μικρὸν πανταχόθεν τοὺς Φοίνικας, αὐτοὶ δὲ ἔκτοτε ἀνέλαβον τὴν μεταξὺ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ κόσμου συγκοινωνίαν. Καὶ ἡ μὲν πολεμικὴ αὐτῶν ἰσχὺς καὶ ῥώμη, ὑποστᾶσα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γλυκέος τῆς Ἰωνίας κλίματος καὶ τοῦ ἀνέτου καὶ ἀπολαυστικοῦ βίου ἐν τῇ πλουσίᾳ καὶ ὡραίᾳ ταύτῃ χώρᾳ (Ἡροδ. Ι 142), ἀπώλεσε τὴν πρώτην αὐτῆς ἀκμήν. Διὰ τοῦτο πολιτικῶς δὲν κατώρθωσε ν' ἀνυψωθῇ τὸ ἔθνος εἰς ἔξοχόν τινα θέσιν. Ἀντὶ τούτου ὅμως ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς συνθήκας τοῦ πλήρους θελγήτρων βίου ἀνέπτυξεν ἡ φυλὴ αὕτη τὸ πρὸς τὴν φύσιν ζωηρὸν καὶ ἀφελὲς αὐτῆς αἴσθημα, ἡ δημιουργικὴ δὲ αὐτῆς φαντασία παρήγαγε τὰ τελειότατα δημιουργήματα τοῦ ποιητικοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὁ καρπὸς αὐτῆς εἶνε ἡ ἀθάνατος ποίησις τοῦ Ὁμήρου.

Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. — Ἂν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ ἔπους οἱ Αἰολεῖς ἤδη ἐκ τῆς Ἑλλάδος μετέφεραν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ αὐτοὶ ἐνταῦθα κατὰ πρῶτον ἀνέπτυξαν (ὁ Ἀχιλλεὺς ἐκ τῆς Φθίας, ὁ ἀπόπλους τῶν ἐπὶ Ἴλιον στρατευσάντων ἐκ τῆς Αὐλίδος, ὁπόθεν οἱ Αἰολεῖς ἄποικοι ἀπέπλευσαν, Τένεδος καὶ Κίλλα αἰολικοὶ τόποι), οἱ Ἴωνες ὅμως ἐκαλλιέργησαν αὐτὸ μετὰ τελειότητος ἐκεῖ πιθανῶς κατ' ἀρχὰς ὅπου αἱ δύο φυλαὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους συνηντῶντο, ὡς ἐν Σμύρνῃ καὶ Χίῳ, ὁπόθεν ὅμως παντελῶς ἔπειτα οἱ πρῶτοι ὑπεχώρησαν εἰς τοὺς δευτέρους. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἔγιναν κατόπιν κτῆμα σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τὸ θεμέλιον πάσης τῆς παιδείας αὐτοῦ (τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν οὗτος ὁ ποιητής, Πλάτων ἐν πολιτείᾳ Χ σ. 606), ἀλλ' οὔτε συνηθροίσθησαν τὸ πρῶτον καὶ κατεγράφησαν, ὡς παλαιὰ παράδοσις θέλει, ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, διότι οὐσιωδῶς ἐν τῇ σημερινῇ αὐτῶν μορφῇ ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς κυκλικοὺς ποιητὰς ἤδη πρὸ τοῦ 7ου αἰῶνος, οὔτε ἀπηρτίσθησαν ὡς ἔχουσι σήμερον ὑπὸ τοῦ πρώτου αὐτῶν δημιουργοῦ, τοῦ Ὁμήρου. Ἐκ τινος ἀρχαιοτάτου πυρῆνος, εὐμεγέθους ἐπικοῦ ποιήματος, ηὔξησεν ἑκάτερον τῶν δύο ἐπῶν διὰ προσθήκης νέων ἑκάστοτε τμημάτων, ἐξυμνούντων νέους ἥρωας καὶ νέας φυλάς. Οἱ ἀοιδοί, οἱ πρόδρομοι τῶν ῥαψῳδῶν καὶ ποιηταὶ ἅμα, ᾖδον αὐτὰ καὶ μετεβίβαζον ἀπὸ στόματος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς στόμα, διότι βεβαίως δὲν ἐγράφησαν ποτὲ κατὰ τὸν χρόνον τ
γενέσεως αὐτῶν, ἀφοῦ τὰ ἀρχαιότατα γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλάδ
καὶ ταῦτα ἁπλαῖ ἀναγραφαὶ νικητῶν τῶν ἀγώνων ἢ ἀναθηματικ
ἐπιγραφαί, δὲν ἀνέρχονται ὑπὲρ τὸν 8ον αἰῶνα. Εἶχε δὲ παρέλ
πλέον καὶ ἡ δωρικὴ μετανάστασις, ὅταν τὸ πρῶτον ἐγεννῶντο
ὁμηρικὰ ἔπη. Διότι οὐ μόνον γνωρίζουσι ταῦτα πλέον τοὺς Βοι
τούς, Φωκεῖς, Λοκρούς, Αἰτωλούς, Ἠλείους ἐν ταῖς οἰκείαις χώρα
τὰς ὁποίας μετὰ τὴν μετανάστασιν κατέσχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τ
Δωριεῖς ἐν Κρήτῃ (Ὀδυσσ. Τ 177). Οἱ Ἴωνες ὁμοίως εἶχον ἤ
ἔλθει εἰς τὸν Πόντον, καὶ δὴ αὐτὰ τὰ βόρεια αὐτοῦ παράλια εἶχ
γνωρίσει (Ἰλ. Ν 5). Καὶ ἡ Αἴγυπτος δὲ εἶνε γνωστὴ καὶ ἡ Σικ
νία καὶ οἱ Σικελοὶ (ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ), ἡ Χαλκὶς ὅμως ὄχι ἀκό
οὔτε ὁ ἐν Σικελίᾳ χαλκιδικὸς ἀποικισμός, ὅστις ἀρχίζει κατὰ τὸ δ
τερον ἥμισυ τοῦ 8ου αἰῶνος. Πάντως λοιπὸν ἡ κυρία ἀνάπτυξις τ
Ἰλιάδος πίπτει εἰς τὸν 9ον αἰῶνα, ἐνῷ τὰ νεώτερα τμήματα αὐτ
εἶνε σύγχρονα τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ὀδυσσείας ἤτοι ἐποιήθησαν κα
τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος. Ἡ Ὀδύσσεια ἐν τῇ σημερινῇ αὐτῆς μορ
συνεπληρώθη τέλος περὶ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 7ου αἰῶν

Ὁ καθ' Ὅμηρον βίος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν μεταν
στασιν. — Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἶνε ἡ πηγὴ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορ
τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τὴν μετανάστασιν ἐν ταῖς ἀποικίαις ἰδί
καὶ πολὺ ταχύτερον ἢ ἐν τῇ μητροπόλει εἰς ἀκμὴν δυνάμεως, ὑλικ
εὐημερίας καὶ πολιτισμοῦ ἐφθασαν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ κατάστασ
ἣν ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς ἔπεσι περιγράφει, εἶνε πολὺ ἀρχαιοτέρα τῆς ἐ
κῆς του, διότι αἰῶνές τινες παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὰ μ
κυναῖα κράτη ἤκμασαν μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς ὑπὸ τὰς νέας ὁλ
ἐθνολογικὰς καὶ πολιτικὰς περιστάσεις ἐμορφώθησαν αἱ σύγχρονοι τ
ὁμηρικῆς ποιήσεως βασιλεῖαι· ὁ Ὅμηρος δὲ γεγονότα καὶ ἥρωας τ
παλαιᾶς μόνον ἐκείνης ἐποχῆς ἐξυμνεῖ καὶ τὴν κατάστασιν ἐκεί
τοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος πανταχοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχει. Καὶ πραγμ
τικῶς ἡ αἴγλη τῶν ἐνδόξων χρόνων, καθ' οὓς τῶν Αἰολέων καὶ Ἰ
νων οἱ πρόγονοι καθ' ἅπασαν τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἤκμασαν, ε
ἡ καταυγάζουσα τοῦ Ὁμήρου τὴν ποίησιν, τῶν χρόνων δὲ ἐκεί
αἱ ζωηραὶ ἀναμνήσεις εἶνε αἵτινες πανταχοῦ διαφαίνονται ὅπου ἡ
ναμις καὶ ὁ πλοῦτος τῆς αὐλῆς τῶν Ἀτρειδῶν καὶ τοῦ Πριάμου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἡ πολύχρυσος Μυκήνη καὶ τὸ πολύχαλκον Ἴλιον ἐξυμνοῦνται. Ἀναμφίβολον δὲ εἶνε ὅτι οὔτε ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πυρποληθείσης καὶ κατασκαφείσης Τροίας οὔτε ἐπὶ τῶν ἀκροπόλεων τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος, τὰς ὁποίας οἱ τραχεῖς καὶ ἀπολίτιστοι Δωριεῖς κατακτηταὶ κατέκαυσαν, ἀνηγέρθησαν διάδοχοι τῆς προτέρας λαμπρότητος πόλεις, σύγχρονοι τῶν ἀοιδῶν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν (ἀποδείξεις ἐκ τῶν ἐν Τροίᾳ καὶ Μυκήναις ἀνασκαφῶν). Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἄλλως ἢ ἐκ τῶν παλαιῶν ἀναμνήσεων μόνον τοῦ ἔθνους δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος νὰ γνωρίσῃ τὴν πρὸ αἰώνων παρελθοῦσαν ἐκείνην ἐποχὴν οὔτε τὰς γνώσεις αὐτῶν οἱ ποιηταὶ τότε ἤντλουν ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἀρχείων παλαιῶν χρόνων. Πᾶς ἑπομένως ὁ βίος τοῦ ἔθνους ὡς ἀπεικονίζεται ἐν τῷ ἔπει ἀδύνατον νὰ εἶνε ἄλλος ἢ ὁ σύγχρονος τοῦ ποιητοῦ, καὶ αἱ ἐντυπώσεις τῆς συγχρόνου καταστάσεως καὶ αἱ ἐμπνεύσεις τῶν προσφάτων ἀνδραγαθημάτων τῆς φυλῆς αὐτοῦ εἶνε ἐκεῖναι, αἵτινες εἰς τὰς περιγραφὰς αὐτοῦ πανταχοῦ πρέπει νὰ ὑπόκεινται. Συγχρόνως ὅμως πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἡγεμόνας τὰ ἐν Ἑλλάδι κράτη των καταλιπόντες καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν μετοικήσαντες Μυκηναῖοι (Αἰολεῖς καὶ Ἴωνες) βεβαίως καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν μετεφύτευσαν εἰς τὴν νέαν πατρίδα μετὰ τῶν τροποποιήσεων πάντως ἐκείνων, αἵτινες ἀναπόδραστοι καθίσταντο διὰ τὰς ποικίλας νέας περιστάσεις τοῦ βίου τῶν ἀποίκων καὶ αἵτινες κατὰ τὴν πάροδον αἰώνων τινῶν προδήλως ἔπρεπεν οὐσιωδέστεραι νὰ καταστῶσι. Παντελῆ διακοπὴν τοῦ ἀρχαίου βίου ἐπέφεραν μόνον αἱ δωρικαὶ ἐν Ἑλλάδι φυλαί, κατώτεραι τῶν Μυκηναίων κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ ὅλως διάφοροι αὐτῶν, καὶ ἐνταῦθα ὅμως οὐχὶ πανταχοῦ· οὕτως ὁ Μινύειος Ὀρχομενὸς ἀκμάζει ἔτι ἐπὶ Ὁμήρου καὶ εἶνε τὸ κέντρον τοῦ παλαιοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Εὐρίπου καὶ Ἀργολικοῦ κόλπου, πρὶν διὰ τῶν Χαλκιδέων καὶ Κορινθίων τραπῇ τοῦτο νέας ὁδοὺς πρὸς τὴν Δύσιν. Ἀλλ' οἱ Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς βεβαίως ἐξηκολούθησαν ἐν πολλοῖς ὅμοιον τῶν προγόνων αὐτῶν τὸν βίον.

Τοιουτοτρόπως εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη κατοπτρίζεται ἡμῖν ὁ γνήσιος βίος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατά τε τὴν παναρχαίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἀκμὴν καὶ κατὰ τὴν νέαν αὐτοῦ φάσιν ἐν ταῖς μικρασιατικαῖς χώραις, τὰς ὁποίας οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Μυκη-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

.αίων νέαν των πατρίδα κατέστησαν. Καὶ πραγματικῶς ὁ ὁμηρικὸ
βίος συναντᾶται πολλαχῶς πρὸς τὸν τῶν Μυκηναίων, ὡς ἐκ τῶν μνη
μείων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δυνάμεθα νὰ συγκροτήσωμεν τοῦτον, ἐπ
τοσοῦτον δὲ μόνον διαφέρει, καθόσον ποικίλαι νέαι περιστάσεις καὶ
μακρὸς χρόνος ἀναγκαίως ἔπρεπε νὰ τροποποιήσωσιν αὐτόν.

Καὶ πρῶτον παρὰ τὸ ἐμπορικὸν καὶ κερδοσκοπικὸν πνεῦμα, τ
ὁποῖον ἀνεπτύχθη ἐν τῷ ἔθνει ἔτι μᾶλλον ἴσως διὰ τῶν ἀποικιῶν,
χαρακτὴρ τοῦ βίου αὐτοῦ παραμένει ἔτι ἐξόχως πολεμικός. Τὸ πολί
τευμα εἶνε μοναρχικόν, ἀλλὰ βασιλεῖς λέγονται καὶ οἱ περὶ τὸν βα
σιλέα μεγιστᾶνες, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν πολεμικὴν ἀριστοκρατία
τοῦ ἔθνους. Ἡ μοναρχία λοιπὸν δὲν εἶνε ἀπόλυτος, ἤτις ἄλλως δὲ
δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰμὴ εἰς μεγάλα κράτη, ἐνῷ τὰ ἑλληνικὰ ἦσα
μικρότατα. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς (ὁ δῆμος) οὐδόλως καταφρονεῖται·
συφορβὸς Εὔμαιος καλεῖται δῖος. Οἱ εὐγενεῖς παρακάθηνται πάντοτ
παρὰ τὸν βασιλέα καὶ μετ' αὐτοῦ συσκέπτονται περὶ τῶν σπουδαίω
ὑποθέσεων. Καὶ ὁ δῆμος δὲ συγκαλεῖται εἰς ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἵν
ἀκούσῃ μόνον τὴν γνώμην τῶν ἀνωτέρων του, τῶν εὐγενῶν, οἵτινε
λέγονται βουληφόροι, γέροντες, ἄνακτες, ἡγήτορες ἠδὲ μέδοντε
ἄριστοι καὶ βασιλῆες τέλος, καὶ διὰ τῆς ἐπιδοκιμασίας του δώσ
πλῆρες κῦρος εἰς αὐτήν. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν λόγον λαμβάνου
μόνον οἱ εὐγενεῖς, κρατοῦντες τὸ σκῆπτρον. Οἱ βασιλεῖς εἶνε κ
ἀνώτατοι δικασταὶ καὶ ἀρχηγοὶ ἐν πολέμῳ καὶ οἱ ὑπὲρ τοῦ ἔθνου
προσφέροντες τὴν θυσίαν εἰς τοὺς θεούς. Ἡ βασιλεία εἶνε κληρονομική
εἰς τὸν βασιλέα του δὲ χαρίζει τὸ ἔθνος ἰδιαίτερον κτῆμα (τέμενο
καὶ ἄλλα δῶρα (δωτίνας, δῶρα, θέμιστας). Τὸ γένος καὶ τὸ ἀξίωμ
αὐτοῦ ἀνάγει ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Δία (διογενής, διοτρεφής), ἀλλ' ὁ
παιτεῖται νὰ τιμᾷ τὸ ἀξίωμά του καὶ διὰ τῆς ἀνδρείας του ἐν πο
λέμῳ, τῆς συνέσεώς του ἐν τοῖς συμβουλίοις καὶ ἄλλων ἡγεμονικῶ
προσόντων. Καὶ οἱ εὐγενεῖς τέρπονται εἰς τὸν πόλεμον μόνον καὶ ε
τὴν ποίησιν καὶ μουσικήν, συναθροιζόμενοι εἰς τὸ μέγαρον τοῦ βασ
λέως εἰς φαιδρὰ συμπόσια. Ἱερεῖς (τῶν ἰδιαιτέρων θεῶν), μάντ
(τὰ μαντεῖα τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Δωδώνης εἶνε γνωστά), κήρυκ
καὶ παντοῖοι δημιουργοί (καὶ οἱ ἀοιδοὶ εἶνε δημιουργοί, ὡς οἱ τέκτ
νες, ἰατροὶ κτλ.) εἶνε ἄνδρες ἐκ τοῦ δήμου. Καὶ δοῦλοι ὑπάρχουσ
ὡς αἰχμάλωτοι ἐκ πολέμων ἢ ἀγοραζόμενοι (δμῶες καὶ δμωαί, σ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κῆες, δοῦλοι), ἀλλὰ τυγχάνουσι φιλανθρώπου θεραπείας. Οἱ ἐκ τοῦ δήμου ἐλεύθεροι ἐργάται λέγονται θῆτες. Ἡ φιλοξενία τιμᾶται, καὶ ὁ ξένος εἶνε ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διός, ἀλλὰ καὶ ἡ πειρατεία δὲν θεωρεῖται ἀτιμωτικὸν ἐπάγγελμα. Τὰς θαλάσσας διαπλέουσιν ἀκόμη καὶ Φοίνικες ἔμποροι, οἵτινες πολύτιμα ἀντικείμενα καὶ τεχνουργήματα φέρουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ οἰκογενειακὸς βίος δεικνύει ὑψηλὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, ὁ πόθος τοῦ μακρὰν ταλαιπωρουμένου συζύγου καὶ ἡ ἐκδίκησις τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς ἀποτελοῦσιν ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον τῶν δύο ὁμηρικῶν ἐπῶν. Εἰς οἰκιακὰ ἔργα ἀσχολοῦνται καὶ αἱ βασίλισσαι. Μουσικὴ καὶ ἀγῶνες εἶνε ἤδη στοιχεῖα τῆς ἀνατροφῆς καὶ τοῦ βίου τῶν εὐγενῶν, ἡγεμονόπαιδες δὲ ἔχουσιν ἰδίους παιδαγωγοὺς (ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Φοίνικα, τὸν Χείρωνα). Καὶ τὸ κυνήγιον εἶνε ἀνασχόλησις τῶν εὐγενῶν, ἰχθύες ὅμως δὲν συνειθίζονται πρὸς τροφὴν (οὕτω καὶ ἀρχαιότερον ὑπὸ τῶν Μυκηναίων). Ἡ γεωργία τρέφει τοὺς κατοίκους, θεραπεύονται ἡ ἀμπελουργία καὶ κτηνοτροφία, ἡ τιμὴ τῶν ἀντικειμένων ὁρίζεται διὰ τοῦ ἀναλόγου ἀριθμοῦ τῶν βοῶν. Καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τιμῶνται, ἡγεμονικὰ δὲ πρόσωπα ἐργάζονται ὡς τέκτονες εἰς οἰκοδομὴν τῶν μεγάρων των (Ὀδυσσεύς). Ὁπλοποιοί, χαλκεῖς, τέκτονες, βυρσοδέψαι, κεραμεῖς συχνὰ ἀναφέρονται. Ἡ ὑφαντικὴ λινῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων εἶνε ἀνεπτυγμένη. Τὰ μέγαρα τῶν ἀνάκτων (σχεδὸν ὅμοια μὲ τὰ ἐν Μυκήναις καὶ Τίρυνθι) δεικνύουσιν ἐνίοτε ἀμύθητον λάμψιν καὶ πλοῦτον (τοῦ Ἀλκινόου, τοῦ Μενελάου, τοῦ Πριάμου). Τὸν πόλεμον διεξάγουν ἔτι κυρίως οἱ εὐγενεῖς μαχόμενοι ἀπὸ ἁρμάτων, ἀλλ' ἡ τακτικὴ αὕτη κυρίως ἦτο δυνατὸν ν' ἀναπτυχθῇ ἐν τῇ πεδινῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἐν γένει πᾶς ὁ βίος παρέχει εἰκόνα ἡμερώσεως καὶ πολιτισμοῦ, ὅστις περιέχει ἤδη πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς μετὰ ταῦτα ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους. Τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ὅλον καὶ τὰς τάσεις πάσας τοῦ Ἕλληνος τῶν λαμπρῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὅπως αὗται πάλιν ὑπὸ τῶν Ἰώνων Ἀθηναίων ἰδίως ἀνεπτύχθησαν, κατοπτρίζει ἤδη τὸ ἰωνικὸν ἔπος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4. Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ μητροπόλει.

α') Οἱ Δωριεῖς τῆς Λακωνικῆς καὶ ἡ πολιτεία τῶν Σπαρτιατῶ

Ἐπικράτησις τῶν Δωριέων ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι. — ἀρχαιότατος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς μεταφυτευθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν ἔφθ σεν ἐνταῦθα διὰ τῶν Ἰώνων εἰς δύναμιν καὶ ἀκμήν. Ἀλλ' ἂν Ἀσιᾶται οὗτοι Ἕλληνες εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεκρίθησαν διὰ τῆς ὑψηλ τέρας πνευματικῆς αὐτῶν μορφώσεως, κατόπιν δὲ διὰ τοῦ ἐμπορί καὶ τῆς ἐπιστήμης, πολιτικῶς ὅμως οὐδὲν μέγα κατώρθωσαν, ἐν τ λει δὲ ὑπέκυψαν εἰς τοὺς Λυδοὺς καὶ Πέρσας. Τοὐναντίον εἰς τοὺς τῇ παλαιᾷ πατρίδι μείναντας καὶ κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ νε στὶ ἐγκατασταθέντας, τοὺς Δωριεῖς, ἀνήκει ἡ δόξα ὅτι τὸν πολιτικ αὐτῶν βίον ἰδίως λαμπρῶς ἀνέπτυξαν. Τὸ αὐστηρὸν ἦθος, ἡ προσ πικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑποταγὴ τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν πολιτεί ἦτο χαρακτὴρ τῆς δωρικῆς φυλῆς καὶ τὰ προσόντα ταῦτα παρέσχ εἰς αὐτὴν πρωΐμως ἤδη ἀδιαφιλονίκητον ὑπεροχὴν μεταξὺ πάντ τῶν ἐν τῇ μητροπόλει Ἑλλήνων.

Οἱ Δωριεῖς ἐν τῇ Λακωνικῇ. — Ἐν τῇ κοιλάδι δὲ τοῦ Ε ρώτα ἐμορφώθη ἡ κραταιοτάτη δωρικὴ πολιτεία μεταξὺ πασῶν τ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, τῷ κέντρῳ τούτῳ τῆς δωρικῆς φυλῆς. Μετα τοῦ Ταϋγέτου (ὑπὲρ τὰ 2400 μ.) καὶ τοῦ Πάρνωνος (1900 μ σχηματίζεται ἡ κοιλὰς τοῦ δευτέρου τούτου κατὰ τὸ μέγεθος ποταμ τῆς Πελοποννήσου. Τὸ βορειότερον ἥμισυ αὐτῆς ἀποτελεῖται ὑπὸ λ κανοπεδίου ὅπερ εἶνε τὸ φυσικὸν κέντρον τῆς χώρας. Ἡ ἐξ ἐπιχ σεων σχηματισθεῖσα αὕτη «κοίλη Λακεδαίμων» (μακρὰ 5 ὥρας κ πλατεῖα κατὰ μέσον ὅρον $1\,^1/_2$ ὥραν), εἶνε γόνιμος καὶ ποτίζετ ὑπὸ πολυπληθῶν ἐκ τοῦ Ταϋγέτου κατερχομένων ῥευμάτων. Ἡ γο μότης δὲ αὕτη καὶ ἡ φυσικὴ ὀχυρότης καθίστων αὐτὴν καταλληλ τάτην εἰς ἐγκαθίδρυσιν φυλῆς, ἧς ὁ πολεμικὸς καὶ ἀριστοκρατι ὀργανισμὸς βάσιν τοῦ βίου εἶχε τὴν κτηματικὴν περιουσίαν. Ἐνταῦ λοιπὸν ἔστησαν τὸ στρατόπεδον αὐτῶν οἱ ἐπὶ μακρὸν χρόνον κα τοῦ μεγάλου μυκηναίου κέντρου, τῶν Ἀμυκλῶν, πολεμήσαντες κατ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτηταὶ Δωριεῖς καὶ ἐκ τοῦ μακροχρονίου τούτου σταθεροῦ στρατοπέδου προῆλθεν ἡ πόλις Σπάρτη. Διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἀτείχιστος καὶ διὰ παντὸς κατὰ κώμας ᾠκήθη (Θουκυδ. Ι 10). Τὸ ἀρχαῖον δὲ τῆς πολεως ὄνομα Λακεδαίμων ἀπεδόθη καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτὴν χώραν.

Ἡ ἐκ τῆς κατακτήσεως προελθοῦσα πολιτικὴ κατάστασις ἐν τῇ Λακωνικῇ. — Οἱ Δωριεῖς κατακτηταὶ κατὰ μικρὸν μόνον καὶ διὰ πεισματώδους ἀγῶνος κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξωσι τὴν χώραν ἀπὸ τῶν μεθορίων τῆς Ἀρκαδίας μέχρι τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου (Γύθειον ἐπίνειον τῆς Σπάρτης). Αἱ Ἀμύκλαι μάλιστα (4 περίπου χιλιόμετρα πρὸς μεσ. τῆς Σπάρτης) ἀντέστησαν ἐπὶ δύο αἰῶνας εἰς τοὺς εἰσβολεῖς. Ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα διεμοιράσθη ἔπειτα εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ἴσους κλήρους μεταξὺ τῶν κατακτητῶν, πολλαχοῦ ὅμως ὁ παλαιὸς πληθυσμὸς ἔμεινεν εἰς τὰς πόλεις αὐτοῦ (περίοικοι) καὶ ἐπειδὴ τὴν κτηματικὴν περιουσίαν ἀπώλεσε, κυρία ἐνασχόλησις αὐτοῦ ἀπέβη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Ἄλλο δὲ μέρος αὐτοῦ ὑπεδουλώθη καὶ ὑπεχρεώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα οἱ κατακτηταὶ ἀφῆρεσαν παρ' αὐτῶν (εἵλωτες ἢ εἵλῶται παρὰ τὸ ἑλεῖν, διότι τοῦ Ἕλους οἱ κάτοικοι λέγονται Ἕλειοι ἢ Ἑλεᾶται ἢ Ἑλεῖται).

Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς χώρας, οἱ πάντοτε μισούμενοι κατακτηταὶ αὐτῆς καὶ σφετερισταὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ περιουσίας τῶν ὑποταγέντων, διεφύλαξαν τὸν ἐν στρατοπέδῳ βίον αὐτῶν (στρατοπέδου γὰρ πολιτείαν ἔχετε, Πλάτ. ἐν νόμοις ΙΙ σ. 666. τὴν πολιτείαν ὁμοίαν κατεστησάμεθα στρατοπέδῳ, Ἰσοκρ. Ἀρχιδ. 133). Διὰ τοῦτο εἰς Σπαρτιάτην, ὡς εἰς ἀληθῆ στρατιώτην ἐν ἐνεργείᾳ, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀναχώρησις ἄνευ ἀδείας τῆς πολιτείας. Πᾶν δὲ ἐμπόριον ἢ ἐπάγγελμα ὁμοίως ἀπηγορεύθη κατ' ἀνάγκην εἰς αὐτούς. Οἱ περίοικοι, οὐχὶ αὐτονόμως ἀλλ' ὑπὸ ἁρμοστῶν Σπαρτιατῶν διοικούμενοι, ὑπεχρεοῦντο μόνον εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δοῦλοι (κυρίως ὡς ψιλοὶ καὶ κωπηλάται ἢ ἔφερον τὰ ὅπλα τῶν Σπαρτιατῶν). Ἀλλ' ἡ τύχη αὐτῶν ἦτο σκληρά, μάλιστα ἀφότου διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν Μεσσηνίων ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ηὔξησε μεγάλως καὶ ἐκ τούτου μέγας κατέστη καὶ ὁ κίνδυνος τῶν ἐπαναστάσεων διὰ τοὺς Σπαρτιάτας (κρυπτεία). Τοιουτοτρόπως ἐκ τῆς κατακτήσεως προῆλθεν ἡ εἰς τρεῖς τάξεις διαίρεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Λα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κωνικῆς καὶ ἡ διαίρεσις αὕτη ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ πολιτειακοῦ αὐτῆς ὀργανισμοῦ.

Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Ὁ Λυκοῦργος.—Ἡ μόρφωσις τῆς λακωνικῆς πολιτείας τῶν Δωριέων διῆλθεν ἀναμφιβόλως μακρὸν στάδιον ἀναπτύξεως, ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην ἐν ᾗ γνωρίζομεν αὐτὴν τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους. Τὸ πολιτικὸν κέντρον τῆς χώρας καὶ ἡ ἕδρα τῆς κυβερνήσεως ἦτο βεβαίως ἡ Σπάρτη καὶ οὐχὶ ἁπλῶς τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτεία αὐτή, διότι μόνον οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν οἱ τέλειοι πολῖται, εὐάριθμοι ἄλλως, διότι ἐπὶ μὲν τῶν Περσικῶν πολέμων ἀνήρχοντο μόλις ἔτι εἰς 9000, περὶ τὸ 394 ὅμως κατήντησαν 2000, κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης 1200 - 1500, ἐπὶ Ἀριστοτέλους 1000 καὶ τὸ 244 μόνον 700. Ἀλλὰ καὶ ἡ μειονότης αὕτη διῆλθε χρόνους ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν κατὰ τὴν παράδοσιν ἕνεκα τῶν ἐρίδων τῶν βασιλέων (Ἀγίδαι καὶ Εὐρυπωντίδαι). Πράγματι δὲ φαίνεται ὅτι τὰ παλαιὰ ἡγεμονικὰ γένη δύο διαφόρων φυλῶν τῶν κατακτητῶν βραδύτερον μόνον συνεβιβάσθησαν καὶ ἦρξαν ἀπὸ κοινοῦ τῆς ἐπὶ ἀσαλεύτου πλέον βάσεως ὠργανωμένης πολιτείας. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ῥυθμίσεως πασῶν τῶν ἐσωτερικῶν σχέσεων τῆς πολιτείας ἀποδίδει ἡ παράδοσις εἰς ἕνα ἄνδρα, τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Εὐνόμου καὶ ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Πολυδέκτου Λυκοῦργον. Ἐν τούτοις ἱστορικῶς οὐδὲν εἶνε βέβαιον περὶ τῆς περιωνύμου αὐτοῦ νομοθεσίας, οὔτε δηλονότι τί ἐκ τῆς σπαρτιατικῆς πολιτείας εἶνε ἴδιον αὐτοῦ ἔργον καὶ τί παλαιοὶ τῶν Δωριέων θεσμοί, οὔτε ὅλως ἂν ὑπῆρξε πράγματί ποτε ὁ δημιουργὸς αὐτῆς. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται παλαιότατα ἤδη καὶ δὴ 400 ἔτη πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἐρρύθμισαν τελείως τὴν πολιτείαν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀμετάβλητον σχεδὸν μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας διεφύλαξαν.

Τὸ πολίτευμα τοῦτο ἐστηρίχθη βεβαίως ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἣν οἱ κατακτηταὶ ἐδημιούργησαν ἐν τῇ χώρᾳ, ἀλλ' ἡ φημιζομένη ἰσότης τῶν περιουσιῶν οὐδέποτε ὑπῆρξεν. Ἀληθὲς εἶνε μόνον ὅτι τὸν μὲν οἰκογενειακὸν κλῆρον (τὴν ἀρχαίαν μοῖραν) εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο νὰ πωλήσῃ, πλὴν δὲ τῶν ἀρχαίων τούτων κτημάτων διενεμήθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἄλλα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἀμυκλῶν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς Μεσσηνίας. Μικροὶ ὅμως γαιοκτήμονες, πένητες ἑπομένως, καὶ μεγαλοκτηματίαι (οἱ τὰ μείζω κεκτημένοι. Θουκυδ. Ι 6) ὑπῆρξαν πάντοτε, ἰδίως δὲ ἡ ἀνισότης αὕτη ηὔξησεν ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Βασιλεία

Ἡ διπλῆ βασιλεία παρέμεινεν ἀλλὰ τὰ δικαιώματα αὐτῆς περιωρίσθησαν σημαντικῶς. Κυρίως τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν διεφύλαξαν οἱ βασιλεῖς μόνον ὡς στρατηγοὶ ἐν πολέμῳ, ἐστράτευον δὲ ἀμφότεροι μὲν μέχρι τοῦ 510, ἔπειτα δὲ ὁ ἕτερος μόνον. Ἀργότερα στρατηγοὶ ἀπεστέλλοντο καὶ ἄλλοι Σπαρτιᾶται. Τιμὰς ὅμως ἀπελάμβανον πολλὰς οἱ βασιλεῖς, σίτησιν δημοσίαν, τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ταφὴν λαμπρὰν (Ἡροδ. VI 56 έ). Καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν ἦσαν ἐκτεταμένα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν περιοίκων, ἐλάμβανον δὲ καὶ τὸ τρίτον τῶν λαφύρων.

Γερουσία

Πολὺ σημαντικωτέραν ἐξουσίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ εἶχεν ἡ γερουσία, συνισταμένη ἐκ τῶν δύο βασιλέων καὶ ἐξ 28 μελῶν, γερόντων ὑπὲρ τὰ 60 ἔτη ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Σπαρτιατῶν (ἀπέλλα) ἰσοβίως καὶ ἄνευ εὐθύνης. Ἡ γερουσία προεβουλεύετο περὶ ὅσων ἡ ἐκκλησία κατόπιν ἔμελλε νὰ κρίνῃ, διηύθυνε δὲ καὶ πάσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ἦτο ἡ ἀνωτάτη δικαστικὴ ἀρχὴ διὰ τὰ ποινικά. Ἡ ἐκκλησία δὲ ἀπετελεῖτο ὑπὸ πάντων τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων Σπαρτιατῶν, συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον, ἐξέλεγε τὰς ἀρχὰς καὶ ἀπεφάσιζε μὲν περὶ εἰρήνης, πολέμου, συνθηκῶν καὶ νόμων, οὐχὶ ὅμως διὰ συζητήσεως ἀλλὰ μόνον δι' ἁπλῆς παραδοχῆς ἢ μὴ τῶν προβουλευμάτων καὶ τοῦτο κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς γερουσίας καὶ τῶν βασιλέων.

Ἐκκλησία

Ἔφορεία

Τὴν ἀνωτάτην ὅμως ἀρχὴν διεχείριζε κυρίως ἡ ἐκ πέντε μελῶν συνισταμένη ἐφορεία, ἐκλεγομένη ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐνιαυσίως. Κατ' ἀρχὰς ἦσαν κυρίως οἱ ἔφοροι ἀντιπρόσωποι τῶν βασιλέων εἰς τὰ πέντε τῆς πόλεως τμήματα μὲ δικαστικὰ καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα, ἀλλὰ κατόπιν ἀπέβησαν ἡ ἀνωτάτη ἐφορευτικὴ καὶ καθόλου ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς πολιτείας. Πᾶσα ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἦτο εἰς χεῖρας αὐτῶν, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲ προήδρευον τῆς γερουσίας καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐπετήρουν τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων, ἐπηγρύπνουν εἰς τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ τὴν πειθαρχίαν τῶν πολιτῶν, εἰς πάσας τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς βασιλεῖς, οἵτινες εἰς τρίτην κλήτευσιν αὐτῶν ὤφειλον νὰ ἐμφα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νισθῶσιν. Ἡ ἀρχῆθεν ἀριστοκρατικὴ πολιτεία τῶν Σπαρτιατῶν ἔλαβε τοιουτοτρόπως διὰ τῶν ἐφόρων τὸν τέλειον αὐτῆς ὀλιγαρχικὸν χαρακτῆρα.

Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ διατάξεις τοῦ σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος ἕνα μόνον σκοπὸν εἶχον, πῶς νὰ καταστήσωσι τοὺς πολίτας τῆς δεσποζούσης ταύτης τάξεως ἐπιτηδειοτάτους εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, πᾶς ὁ βίος αὐτῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας ἐκανονίσθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ πολίτης ἐγεννᾶτο στρατιώτης καὶ ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πολιτείαν. Ἤδη περὶ τῶν νεογεννήτων ἀπεφάσιζεν ἡ πολιτεία ἂν ἔπρεπε νὰ ζήσωσι, διότι ἀσθενικὰ ἢ ἀνάπηρα βρέφη ἀπετίθεντο εἰς τοὺς ἀποθέτας (φάραγγας τοῦ Ταϋγέτου) ἵνα ἀποθάνωσιν. Ἀπὸ τοῦ 7ου δὲ ἔτους τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν ἀνελάμβανεν ἡ πολιτεία διὰ τῶν παιδονόμων (ἐκ τῆς γερουσίας) καὶ ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐπιτήρησιν τῶν ἐφόρων. Διηρημένοι εἰς βούας καὶ ἴλας ὑπὸ τοὺς βουαγόρας καὶ ἰλάρχους αὐτῶν (ἐκ τῶν ἱκανωτάτων νέων) ἐγυμνάζοντο καὶ ἐσκληραγωγοῦντο ἵνα καταστῶσιν ἰσχυροὶ τὸ σῶμα καὶ ἱκανοὶ νὰ ὑποφέρωσι πάσας τοῦ στρατιωτικοῦ βίου τὰς ταλαιπωρίας (ἐνδύματα τραχέα καὶ ἐλαφρά, ἀνυπόδητοι, κολύμβημα εἰς τὸν Εὐρώταν, μαστίγωσις μέχρις αἵματος). Οἱ παῖδες ἐγυμνάζοντο ἰδίως εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ ἅλμα, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κλοπήν, εἰς ἣν ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ φωραθῶσιν, οἱ νέοι δὲ εἰς τὰ ὅπλα, τὸ κυνήγιον, τὴν πολεμικὴν τακτικὴν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ ἐπιτήρησις τῶν πάντοτε ἐπιφόβων εἱλώτων ἦτο εἶδος ἀσκήσεως τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τοῦ 18ου μέχρι τοῦ 20οῦ ἐτους ἐκαλοῦντο μελλείρενες, εἴρενες δὲ ἀπὸ τοῦ 20οῦ (τέλειοι στρατιῶται). Ἀπὸ τοῦ 30οῦ ἦσαν καὶ πολῖται, τότε δὲ καὶ ἐνυμφεύοντο. Διὰ τὴν ἀδιάκοπον δὲ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνδρός, ἥτις ἐξετείνετο μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους, καὶ τὴν συχνὴν αὐτοῦ ἀπουσίαν, ἡ γυνὴ («δέσποινα») διηύθυνε τὸν οἶκον καὶ ἡ ἀνατροφὴ αὐτῆς διὰ τοῦτο ἦτο πολὺ μᾶλλον ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἑλληνικῇ πολιτείᾳ (αἱ Σπαρτιάτιδες μητέρες: ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τάν!). Οἱ νέοι ἄλλως καὶ οἱ ἄνδρες οὐδὲ ἔτρωγον κατ' οἶκον, ἀλλ' εἰς τὰς κοινὰς τραπέζας, τὰ συσσίτια (βίος διαρκὴς στρατοπέδου), ἀποτελοῦντες ἀνὰ 15 τὰς λεγομένας συσκηνίας. Ἡ τροφὴ ἦτο ἁπλουστάτη, οἵα καὶ ἐν ἐκστρατείᾳ ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ (αἱματία ἢ βαφά, ἤτοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ μέλας ζωμὸς ἡ κυρία αὐτῶν τροφή). Οἱ ἑξακισχίλιοι ὁπλῖται Σπαρτιᾶται διηροῦντο εἰς 12 λόχους ἐκ 500 ἀνδρῶν ἕκαστον· ὁ λόχος πάλιν διηρεῖτο εἰς 4 πεντηκοστύας ἐξ 128 ἀνδρῶν, καὶ ἡ πεντηκοστὺς εἰς 4 ἐνωμοτίας ἐκ 32 ἀνδρῶν. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰσάγεται ἀντὶ τῶν λόχων ἡ διαίρεσις εἰς ἓξ μόρας ἐκ Σπαρτιατῶν καὶ περιοίκων· ἡ μόρα συνεκροτεῖτο ἐξ 8 πεντηκοστύων καὶ 16 ἐνωμοτιῶν καὶ κατ' ἀρχὰς συνέκειτο ἐκ 1000 ἀνδρῶν. Τοῦ βασιλέως ἡ σωματοφυλακὴ ἀπετελεῖτο ἐκ 300 ἱππέων. Περίοικοι συνεστράτευσαν εἰς Πλαταιὰς π.χ. 5000.

Ἡ καθαρῶς στρατιωτικὴ τῶν νέων ἀνατροφὴ περιώριζεν ὡς ἦτο ἐπόμενον σφόδρα τὴν πνευματικὴν αὐτῶν μόρφωσιν ἀλλὰ δὲν ἀπέκλειεν αὐτὴν ἐντελῶς. Περὶ τῆς κοσμιότητος αὐτῶν καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος δικαιωματικῶς ἐφρόντιζε πᾶς πολίτης, παρίσταντο δὲ οἱ νέοι καὶ εἰς τὰ συσσίτια ἵνα ἀκούωσι τοὺς ἄνδρας διαλεγομένους καὶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτῶν ἔπρεπε ν' ἀπαντῶσι μὲ πνεῦμα, ταχέως καὶ βραχυλόγως (λακωνισμός, πρβλ. Πλάτ. Πρωταγ. 342 Α ἑ. καὶ Ε: ἐνέβαλε ῥῆμα ἄξιον λόγου βραχὺ καὶ συνεστραμμένον ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής). Τελεία ὅμως ἦτο ἡ μουσικὴ αὐτῶν ἀνατροφὴ (χορικὰ ᾄσματα) καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτῶν τροφὴ ἦτο ἡ ἀποστήθισις τῶν ῥητρῶν τοῦ Λυκούργου, τῶν ἐπῶν τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν ποιήσεων τοῦ Τυρταίου καὶ Πινδάρου. Εὐγενέσταται καὶ ἀδρομερεῖς ἠθικαὶ ἰδέαι ἀνέλαμπον ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ ὕψιστα τῶν παραδειγμάτων παρήρχοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν νέων ἐν τῇ μετὰ τῶν ποιητῶν τούτων ἀναστροφῇ.

Ἡ συμπλήρωσις τοῦ στρατιωτικοῦ βίου τῶν Σπαρτιατῶν ἀπῄτησε καὶ τὴν παντελῆ τῶν νομισμάτων κατάργησιν πλὴν τῶν διὰ τὸ ἐσωτερικὸν χρησίμων σιδηρῶν. Τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸν βίον παρεῖχε τὸ ἔδαφος, πᾶν δὲ περιττὸν ἀπηγορεύετο, ὥστε δὲν ἔμενε καὶ τί ν' ἀγοράσῃ τις ξένον. Καὶ αἱ «ξενηλασίαι» ἦσαν θεσμὸς ἐπιβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατιωτικοῦ βίου τῶν Σπαρτιατῶν.

Διὰ τοῦ πολιτεύματος τούτου ἀπέδειξεν ἡ Σπάρτη τί δύναται κράτος τι νὰ κατορθώσῃ ὅπερ τὴν διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος ὡς μόνον ἑαυτοῦ σκοπὸν μετὰ συνέσεως καὶ ἄκρας ἅμα δραστηριότητος ἐπιδιώκει. Καὶ ἡ μὲν ἑλληνικὴ τέχνη καὶ ἐπιστήμη βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν διὰ τοιούτων θεσμῶν νὰ προαχθῶσι (πρὸς γὰρ μέρος ἀρετῆς ἡ πᾶσα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σύνταξις τῶν νόμων ἐστί, τὴν πολεμικήν. Ἀριστοτ.), ἀλλὰ δι' α
τῶν τῆς Σπάρτης τὸ ὄνομα κατέστη φοβερόν. Ἡ δύναμις αὐτῆς
λως δὲν ἐστηρίζετο εἰς ὑπεροχὴν βίας σωματικῆς καὶ ἀγριότητος
λεμικῆς, διότι τὰ εὐγενέστατα ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως,
πλότης διαίτης, ἐγκράτεια, σέβας, ὑπακοὴ ἐτίθεντο εἰς κίνησιν π
τελείωσιν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ πολίτου.

Οἱ μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. — Τὸ πολίτευμα παρεσκεύαζε τ
Σπαρτιάτας μόνον πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς πο
τείας ὤθησαν ἐνωρὶς τοὺς κατακτητὰς εἰς αὐτὸν χάριν κατακτήσε
πάλιν νέων. Ἡ Λακωνικὴ πᾶσα εἶχε καταληφθῆ πλέον ὑπ' αὐτ
καὶ ἡ χώρα διανεμηθῆ, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀκλήρων ὑπερεπλεόν
ταχέως. Ἦτο φυσικὸν λοιπὸν τότε ὅτι οἱ κατακτηταί, οἵτινες
ἐγνώριζον ἄλλην τέχνην εἰ μὴ τὸν πόλεμον καὶ πατρίδα εἶχον
στρατόπεδον, ἔρριψαν τὰ πλεονεκτικά των βλέμματα πρὸς τὴν
δαίμονα δυτικῶς τοῦ Πάρνωνος χώραν, τὴν Μεσσηνίαν, μετὰ τ
κατοίκων τῆς ὁποίας ἐθνικαὶ ἀντιθέσεις ἤδη τὴν σύγκρουσιν ἀναπ
φευκτον καθίστων.

Ἡ Μεσσηνία διατεμνομένη κατὰ τὸ μέσον σχεδὸν αὐτῆς ὑπὸ τ
ἐκ δυσμῶν καὶ ἐξ ἀνατολῶν ἐγγύτατα ἀλλήλων συνερχομένων ὀρ
χωρίζεται εἰς δύο πεδιάδας, τὴν βορειοτέραν τῆς Στενυκλάρου, ἥ
πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων περιβάλλεται καὶ τὴν παραθαλασσίαν, τ
Μακαρίαν λεγομένην, αἵτινες ὅμως ἀμφότεραι πάλιν διὰ τοῦ διαρ
οντος αὐτὰς Παμίσου ἑνώνονται. Ἐκ τοῦ ὀροπεδίου τῆς Εἴρας, ἥ
προστατεύει τὴν χώραν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν ἀνέμων τῆς Ἀρκαδίας
ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν αὐτῆς φρούριον, κατέρχονται ἄφθονα ὕδατα
δεύοντα τὴν εὐφορωτάτην καὶ εὐκραεστάτην ταύτην οἰνοφόρον καὶ
τοφόρον χώραν. Οἱ Δωριεῖς κατέλαβον αὐτὴν ἀπὸ τῆς Στενυκλά
ὁρμώμενοι δι' εἰρηνικῆς μᾶλλον μετὰ τῶν κατοίκων συμβάσεως, οὗ
νες κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦτο τάς τε κτήσεις αὐτῶν διεφύλαξ
καὶ ταὐτὰ πολιτικὰ δικαιώματα μετὰ τῶν κατακτητῶν ἀποκτήσα
τες ταχέως μετ' αὐτῶν εἰς μίαν ἐθνότητα συνεχωνεύθησαν. Ἀλ
τοῦτο ἀπηλλοτρίωσεν ἐντελῶς τοὺς κατακτητὰς ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Λ
κωνικῇ ὁμοφύλων. Ἡ νέα μεσσηνιακὴ ἐθνότης ἐμορφοῦτο ὅλως
ἀντιθέσει πρὸς τοὺς γείτονας Δωριεῖς, ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς ὑπὸ τ
ἐπιρροὴν τοῦ γλυκέος κλίματος καὶ ὑπὸ τὰς ἕξεις ἀπονωτέρου βίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῇ πλουσίᾳ καὶ εὐδαίμονι χώρᾳ ἀπέβαλε τὴν δωρικὴν τραχύτητα καὶ ἐν τοῖς πολέμοις δὲ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τὰς ἐχθρικὰς φυλὰς τῆς μεσημβρινῆς Ἀρκαδίας οἱ Μεσσήνιοι βασιλεῖς ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῶν τελευταίων τούτων. Ἔριδες τέλος περὶ ὁρίων ἐγέννησαν προσθέτους ἀφορμὰς συγκρούσεων, αἵτινες καὶ κατέληξαν εἰς φανερὸν πόλεμον (Παυσαν. IV 4 έ).

Ὁ φόνος τοῦ Σπαρτιάτου βασιλέως Τηλέκλου κατά τινα θρησκευτικὴν ἑορτήν, ἣν ἀμφότερα τὰ ἔθνη συνεώρταζον ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος Λιμνάτιδος, ἔδωκε τὸ σύνθημα εἰς κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὅστις ἐπὶ 20 ἔτη διήρκεσεν (743-724) καὶ τοῦ ὁποίου αἱ λεπτομέρειαι ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τοῦ μύθου ἔτι κρύπτονται (ἥρως τῶν Μεσσηνίων ὁ Ἀριστόδημος, ἀποθνήσκει αὐτόχειρ). Οἱ Μεσσήνιοι ἐβοηθοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων, Ἀργείων καὶ Σικυωνίων, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ὑπὸ τῶν Κορινθίων. Ἐπὶ τέλους ἡ Ἰθώμη, ὅπου οἱ Μεσσήνιοι ὑπέμειναν μακρὰν πολιορκίαν, ἔπεσε καὶ τῆς χώρας τὸ κράτιστον μέρος διενεμήθησαν οἱ νικηταί. Ὅσοι τῶν Μεσσηνίων δὲν ἐγκατέλιπον τὴν χώραν ἔγιναν οἱ καλλιεργηταὶ τῶν σπαρτιατικῶν νῦν κτημάτων, τοὐτέστιν ἀπέβησαν εἵλωτες. Ἄλλοι, ὅσοι ἐξ ἀρχῆς ὑπετάχθησαν, διετήρησαν τὴν ἐλευθερίαν των ὡς περίοικοι· (δυσηρεστημένοι ἐν Σπάρτῃ ἐκ τῆς διανομῆς τῆς λείας οἱ λεγόμενοι Παρθενίαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φαλάνθου μεταναστεύουσι καὶ κτίζουσι τὸν Τάραντα). Ἀλλ' ὀγδοήκοντα ἔτη βραδύτερον ἐπανέστησαν κατὰ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν οἱ δουλωθέντες Μεσσήνιοι καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀργείων, δι' οὓς ὁμοίως ἡ Σπάρτη ἀπέβαινεν ἐπικίνδυνος, ἐπάλαισαν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὸν ἡρωϊκὸν Ἀριστομένη ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν (645-628). Ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη εἰς τὰ βόρεια ὀρεινὰ μέρη τῆς χώρας, ἐκεῖθεν ὅμως διεδόθη πανταχοῦ αὐτῆς καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, οἵτινες ἐν τῇ μεγάλῃ παρὰ τὴν Στενύκλαρον μάχῃ ἐνικήθησαν, ἀπώλεσαν πάσας τὰς ἐν Μεσσηνίᾳ κτήσεις. Σωτὴρ αὐτῶν τότε ἐνεφανίσθη ὁ ποιητὴς Τυρταῖος ὅστις μὲ τὰς φλογερὰς αὐτοῦ ἐλεγείας ἐξήγειρεν αὖθις εἰς νέα κατορθώματα τὰς καταπεπονημένας ψυχὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν δευτέρᾳ μάχῃ ἐνικήθησαν οἱ Μεσσήνιοι, ἀλλ' ἐπὶ 11 ἀκόμη ἔτη ἐξηκολούθησαν τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτῶν ἀντίστασιν εἰς τὰ ὄρη καὶ ὄπισθεν τῶν τειχῶν τῆς ὀχυρᾶς Εἴρας, περὶ τὰς πηγὰς τῆς Νέδας, πολλάκις δὲ κατὰ τὰς τολμηρὰς αὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν ἐπιδρομὰς ἔφθασαν μέχρις αὐτῆς τῆς Σπάρτης, πορθοῦντες τὴν χώραν τῶν μισητῶν ἐχθρῶν. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἡλώθη καὶ ἡ Εἶρα, ὁ Ἀριστομένης δὲ καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἐγκατέλιπον τὴν χώραν (ἄποικοι εἰς Ρήγιον, ὁ Ἀριστομένης εἰς Ρόδον). Ἡ Μεσσηνία ὑπεκυψεν ἔκτοτε εἰς τὴν δυστυχῆ αὐτῆς μοῖραν. Οἱ μείναντες κάτοικοι ἔγιναν δοῦλοι, οὓς σκληρῶς καὶ δυσπίστως πάντοτε οἱ δεσπόται μετεχειρίζοντο, ἡ ἀραιῶς δὲ κατοικουμένη καὶ κακῶς καλλιεργουμένη χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον μετεβλήθη εἰς νομὰς διὰ τὰ κτήνη τῶν Σπαρτιατῶν. Ὀλίγαι μόνον, ἀλλ' ἀσήμαντοι περιοίκων πόλεις διετηρήθησαν. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος ἀποβαίνει οὕτως ἡ Σπάρτη ἡ πρώτη ἐν Πελοποννήσῳ δύναμις. Πᾶσα ἡ μεσημβρινὴ χερσόνησος ἀνῆκε πλέον εἰς αὐτήν, διότι μετ' οὐ πολὺ καὶ τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Πάρνωνος χώραν μέχρι τῆς θαλάσσης ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῶν Ἀργείων.

6') Αἱ λοιπαὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πολιτεῖαι.

Τὸ Ἄργος. — Πρὶν ἢ ἡ Σπάρτη φθάσῃ εἰς τὴν δύναμιν ταύτην, ἡ σημαντικωτάτη τῶν ἐν Πελοποννήσῳ δωρικῶν πολιτειῶν ἦτο τὸ Ἄργος. Ταύτην τὴν πόλιν κατέστησαν κέντρον πολιτικὸν οἱ τὴν Ἀργολίδα καταλαβόντες Δωριεῖς, οἵτινες ὅμως ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν ἐσχημάτισαν ὡς οἱ ἐν τῇ Λακωνικῇ συγκεντρωτικὸν κράτος ἀλλ' ὁμοσπονδιακόν· τὴν ἡγεμονίαν εἶχε τὸ Ἄργος, ὅπερ ἄλλως καὶ τοῦ πλείστου τῆς χώρας ἀμέσως ἦρχε, ἰδίᾳ δὲ τῆς πεδιάδος τοῦ Ἰνάχου, ἀλλ' ἡ ἐπιρροὴ αὐτοῦ ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ μέρους τῆς παραλίας τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἔτι τῆς Ναυπλίας (ἀνατολικῶς τοῦ Πάρνωνος). Ἡ Σικυών, ἡ Φλιοῦς, αἱ Κλεωναὶ καὶ ἡ Αἴγινα ἦσαν συμμαχίδες τοῦ Ἄργους. Τῆς δυνάμεως τῶν παλαιῶν Μυκηνῶν κληρονόμος ἀπέβη μετὰ τὴν δωρικὴν κατάκτησιν τὸ Ἄργος. Ἐκ τῆς Ἀργολίδος δὲ ἐξῆλθον καὶ οἱ ἀποικήσαντες τὴν Δωρίδα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τὴν Ρόδον, Κῶν, Κρήτην Δωριεῖς.

Περὶ τὸ 770 πρὸ Χριστοῦ τὴν δύναμιν ταύτην πᾶσαν τοῦ Ἄργους συνεκέντρου εἰς χεῖράς του ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ Φείδων, ὅστις τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ καὶ μέχρι τῆς Ἤλιδος ἐξέτεινε. Οὗτος ἔκοψε πρῶτος ἐν Ἑλλάδι νόμισμα (ἀργυροῦν, νομισματοκοπεῖον ἐν Αἰγίνῃ πρβλ. Ἡροδ. I 94) καὶ εἰσήγαγε τὰ Φειδώνεια καλούμενα μέτρα καὶ σταθ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μά, ὅπερ τὴν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος θαυμασίως προεβίβαζε. Τοιουτοτρόπως μεταξὺ τῶν Δωριέων εὑρίσκομεν ἤδη πρωίμως δύο ὅλως ἀντιθέτους πνευματικὰς τάσεις. Ὡς κατακτηταὶ πολὺ κατώτεροι τῶν κατακτηθέντων κατὰ τὸν πολιτισμὸν καὶ πολὺ ὀλιγαριθμότεροι αὐτῶν εἰς τὴν χώραν ἐγκαθιδρυθέντες, οἱ μέν, ὡς οἱ Σπαρτιᾶται, ἀπέκρουσαν ὁλοτελῶς πᾶσαν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν, οἱ δέ, ὡς οἱ Ἀργεῖοι καὶ ἄλλοι, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν. Ὁ Φείδων ἀπέβλεψε καὶ εἰς τὴν ἐπὶ πάσης τῆς Πελοποννήσου ἡγεμονίαν, διὰ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δὲ ἀποίκων διετήρει ζωηρὰν ἐπιμιξίαν καὶ πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ δύναμις τοῦ Ἄργους κατέπεσεν ἐκ τοῦ ὕψους αὐτῆς. Ἡ Σικυών, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Αἴγινα ἔγιναν αὐτόνομοι, μόνον δὲ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἠγωνίσθησαν οἱ Ἀργεῖοι ἐπιτυχῶς κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα, κατὰ τὰ μέσα ὅμως τοῦ 6ου αἰῶνος ἀπώλεσαν τὴν Θυρέαν.

Ἡ Ἀρκαδία. — Οἱ Δωριεῖς κατακτηταὶ τῆς Πελοποννήσου δὲν κατέλαβον τὴν ὀρεινὴν Ἀρκαδίαν, προτιμήσαντες ἀντ' αὐτῆς τὰς εὐφόρους κοιλάδας καὶ παραλίας χώρας. Οἱ Ἀρκάδες δὲν ἀπετέλουν μίαν πολιτείαν, πόλεις ἦσαν ὀλίγαι καὶ πολλὰ τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων διαμερισμάτων τῆς χώρας εἶχον κώμας καὶ δὴ εἰς τὰς πεδιάδας, ἐνῷ αἱ πόλεις ἔκειντο εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη. Ἡ Λυκόσουρα ἐθεωρεῖτο ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτῶν (εἰς τὰ νοτιοδυτικά, μεσημβρινῶς τοῦ Ἀλφειοῦ). Τὰ ἤθη τῶν Ἀρκάδων ἦσαν πατριαρχικά, ἠγάπων δὲ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ ὅπλα, ὑπηρετοῦντες καὶ ὡς μισθοφόροι ἔξω τῆς πατρίδος. Οἱ Σπαρτιᾶται προσέβαλον πολλάκις τὴν Τεγέαν, κειμένην μεταξὺ τῆς Λακωνικῆς καὶ τοῦ Ἄργους, ἐπὶ τέλους δὲ ὑπεχώρησαν οἱ Τεγεᾶται ἀλλ' ἐπὶ ὅροις τιμητικοῖς δι' αὐτούς (τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἀνήκει εἰς αὐτούς). Τότε καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρκάδες προσεχώρησαν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Σπαρτιατῶν, κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα.

Ἦλις, Ἀχαΐα. — Οἱ Πισᾶται ἀγωνίζονται ἐν τῇ Ἤλιδι πρὸς τοὺς Ἠλείους καὶ ἐπὶ τέλους ὑποκύπτουσιν εἰς αὐτούς, οἵτινες καὶ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας διευθύνουσι. Μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν δὲ εὑρίσκονται εἰς φιλίας σχέσεις. Ἡ Ἀχαΐα σημασίαν καμμίαν δὲν ἔχει καὶ φαίνεται ὡσεὶ ἐντελῶς ὑπὸ τῶν ὄπισθεν αὐτῆς ὀρέων χωριζομένη ἀπὸ τῆς λοιπῆς Πελοποννήσου. Ὑπὸ βασιλέων κατ' ἀρχὰς κυβερνώ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μενοι οἱ Ἀχαιοί, κατόπιν ἀπετέλεσαν 12 αὐτονόμους πολιτείας, ἐχο
σας πολιτικὸν κέντρον τὸ ἐν Αἰγίῳ ἱερὸν τοῦ Διὸς Ἀμαρίου. *
ὅμως οἱ Ἀχαιοὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξαν ἀσήμαντοι μέχρι τοῦ 3ου αἰ
νος, αὐτοὶ εἶνε οἱ πρωίμως ἱδρύσαντες τὰς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλ
μεγάλας ἀποικίας.

γ') Πολιτειακαὶ μεταβολαὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

Ἡ παλαιὰ βασιλεία καὶ ἡ ἑλληνικὴ πόλις.— Κράτη κα
τὴν σημερινὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως δὲν ἐγνώρισε ποτὲ τὸ ἑλληνι
ἔθνος, πολιτείας δηλονότι βασιζομένας ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως χώρ
τῆς ὁποίας πάντες οἱ κάτοικοι ταὐτὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἔχο
καὶ μίαν ἐθνότητα ἀποτελοῦσι. Βασιλεῖαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧτ
ἰσχυραὶ καὶ κράτη ἐθνικὰ συνεκροτήθησαν μόνον ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μ
κεδονίᾳ, ὅπου ἡ ἐξάπλωσις τῆς φυλῆς ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως χώρ
ἡ ἔλλειψις πόλεων καὶ ὁ κατώτερος βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ ὑπεβο
θουν τὴν τοιαύτην πολιτικὴν συγκρότησιν. Ἄλλως ὅμως πανταχοῦ
Ἕλληνες ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ μορφῇ τὴν πολιτείαν ἐγνώρισαν, τ
τέστι ἐν ἐκείνῃ, καθ' ἣν ἡ ὠχυρωμένη πόλις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον α
τῆς, οἱ πολῖται δὲ πάντες ἢ ἐντὸς αὐτῆς κατοικοῦσι ἢ τοὐλάχιστον
ἀνάγκῃ δύνανται ταχέως ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς νὰ καταφύγω
Τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἑπομένως εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ πόλις, ἥτις καὶ
σύνολον τῶν πολιτῶν σημαίνει καὶ τὸν περιτειχισμένον τόπον ἐν
οὗτοι οἰκοῦσιν. Ἡ πόλις ἐν τούτοις ὑφίσταται καὶ ὅπου κατὰ κώμ
οἱ πολῖται ἔξω αὐτῆς παρὰ τὰ κτήματα αὐτῶν συγκεντροῦνται
ὅπου αὐτὸ τοῦτο κῶμαι μόνον ἀποτελοῦσι τὴν πολιτείαν, ὁπότε
κοινὰ συμφέροντα τοὺς κατοίκους συνεκέντρωνον εἴς τινα οἰονδήπο
ἐκ τῶν τόπων τούτων (οὕτως ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ).

Καὶ αἱ παλαιαὶ δὲ βασιλεῖαι, τὰς ὁποίας ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπ
γνωρίζομεν, οὔτε μοναρχίαι κυρίως ἦσαν οὔτε ἐπὶ μεγάλης τοπι
ἐκτάσεως ἐστηρίζοντο. Ὁ βασιλεὺς ἦτο πρῶτος μεταξὺ ὁμοίων
τὸ κέντρον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἦτο ἡ πόλις. Ὅτε κατόπιν καὶ ἡ β
σιλεία αὕτη ἐξέλιπεν, αἱ διάφοροι μορφαὶ τοῦ ἀκολουθήσαντος π

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λιτεύματος ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν ὅρων τοῦ προτέρου ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις βίου.

'Αριστοκρατία καὶ τιμοκρατία.— Σὺν τῇ προϊούσῃ ἀναπτύξει τοῦ ἔθνους ὑπὸ τὰς ποικίλας περιστάσεις τοῦ νέου βίου, ὅστις τὴν παλαιὰν πατριαρχικὴν αὐτοῦ κατάστασιν κατ' ἀνάγκην μετέβαλε, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λείψωσιν ἀφορμαὶ συγκρούσεων μεταξὺ τῶν βασιλέων καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀριστοκρατίας, ἥτις τοὺς θρόνους αὐτῶν περιεστοίχιζεν. Εἴτε διότι οἱ βασιλεῖς τὰ περιωρισμένα ἑαυτῶν δικαιώματα ἤθελον ν' αὐξήσωσιν εἴτε διότι πολλαχοῦ βιαιότερον καὶ δεσποτικώτερον πρὸς τοὺς ἄλλους προσηνέχθησαν εἴτε διότι καὶ ἁπλῶς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν διεξεδίκουν, εὗρῆκαν ἀπέναντί των συνησπισμένην τὴν ἀγέρωχον ἀριστοκρατίαν καὶ εἰς αὐτὴν ἐπὶ τέλους ὑπέκυψαν. Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 8ου αἰῶνος ἡ βασιλεία παντελῶς ὑπεχώρησεν ἐν Ἑλλάδι εἰς τοὺς εὐγενεῖς τοῦ τόπου. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, οἱ μέγιστοι τῆς χώρας γαιοκτήμονες (ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ παχεῖς ἐκλήθησαν) οἵτινες τὸ γένος αὐτῶν μέχρι τῶν ἡρώων ἀνῆγον, ἐκαλοῦντο οἱ ἱππεῖς, οἱ εὐπατρίδαι ἢ οἱ ἄριστοι, οἱ γνώριμοι, καὶ πραγματικῶς δὲ τῶν προσωνυμιῶν τούτων ἀπεδείχθησαν ἄξιοι διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν ἃς εἰς τὴν πατρίδα παρεῖχον καὶ διὰ τῆς μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς ἀνατροφῆς τῆς νεολαίας αὐτῶν (ἡ ἑλληνικὴ καλοκἀγαθία). Οἱ πρῶτοι ἐξ αὐτῶν ἀπετέλουν τὸ ἀνώτατον διοικητικὸν τοῦ κράτους συμβούλιον, ὅπερ πάσας τὰς λοιπὰς ἀρχὰς ἐξέλεγεν. Ὁ λαὸς δὲ ἅπας διηρεῖτο εἰς φυλάς, εἰς φρατρίας καὶ γένη, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ εὐγενεῖς τῆς χώρας τὸν μέγιστον πλοῦτον καὶ ἀπόλυτον ἐπιρροὴν εἶχον.

Ἀλλ' ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ἡ ὑψηλὴ καταγωγὴ μόνον καὶ ἡ κτηματικὴ περιουσία ἔδιδον δικαιώματα εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πολιτείας, κατὰ μικρὸν ἤρθη καὶ ὁ δῆμος πολλαχοῦ, μάλιστα εἰς τὰς ἐμπορικὰς πόλεις, εἰς δύναμιν καὶ πλοῦτον, ἡ εὐημερία δὲ αὕτη καὶ ἡ ὑψηλοτέρα μόρφωσις ἐξήγειρε καὶ παρ' αὐτῷ ἀξιώσεις πολιτικὰς μεγαλειτέρας. Ἡ τυραννικὴ καὶ βιαία διαγωγὴ τῆς ἀριστοκρατίας ἢ ἡ διαφθορὰ αὐτῆς πολλαχοῦ ὑπέθαλψεν ἔτι μᾶλλον ταύτας καὶ οἱ σπουδαιότεροι ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ δήμου διέσπασαν τὸν στενὸν ἐκείνης κύκλον, συμμετασχόντες καὶ αὐτοὶ τῆς πολιτείας. Ἡ πολιτικὴ ἐπιρροὴ καὶ δύναμις ἐξετάθη τοιουτοτρόπως ἐπὶ πάντων τῶν πλουσίων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ ἀντὶ τῆς ἀριστοκρατίας ἴσχυσεν εἰς τὰς πόλεις νῦν ἡ τιμοκρατία.

Ὁ δῆμος καὶ ἡ τυραννίς. — Τῆς νέας ταύτης ὅμως ἀριστοκρατίας ἢ μᾶλλον πλουτοκρατίας τὴν ὑπεροχὴν διημφισβήτησεν ὁ δῆμος ἅπας. Ὅπου δὲ οἱ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἀγῶνες δὲν ἀπέληξαν εἰς τελείαν νίκην τῆς ἑτέρας αὐτῶν, ὥστε ἡ τὸ καθεστὼς ἀμετάβλητον νὰ μείνῃ (ὅπερ σπανιώτατα ἠδύνατο νὰ συμβῇ) ἢ ἡ δημοκρατία ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτό, ἐκεῖ τὰ πράγματα ἔλαβον τὴν ἑξῆς τροπήν. Πολλαχοῦ ἀνετέθη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν τάξεων ἡ διακανόνισις τῶν πολιτικῶν ζητημάτων εἰς αἰσυμνήτας ἤτοι διαιτητὰς ἢ εἰς νομοθέτας. Τοιοῦτοι ἄνδρες, παρὰ πάντων τιμώμενοι διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν, ὑπῆρξαν ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων ἐν Ἀθήναις, ὁ Φιλόλαος ἐν Θήβαις, ὁ Πιττακὸς ἐν Μυτιλήνῃ, ὁ Ζάλευκος ἐν Λοκροῖς (Ἐπιζεφυρίοις), ὁ Χαρώνδας ἐν Κατάνῃ. Ἀλλαχοῦ ὅμως ἡ ἀριστοκρατία ἢ ὀλιγαρχία ἀποκρούουσα πᾶσαν αἴτησιν τοῦ δυσηρεστημένου καὶ πάσχοντος λαοῦ, προύκάλεσε βιαιοτέρους καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας, κατὰ τούτους δὲ φιλόδοξοι καὶ ἱκανοὶ ἄνδρες ἐκ τοῦ λαοῦ ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν τῶν εὐγενῶν ἀναλαβόντες τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τοῦ δήμου κατώρθωσαν ν' ἁρπάσωσι τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀρχήν. Οὗτοι εἶνε οἱ τύραννοι, ὧν ἡ ἀρχὴ (τυραννὶς) ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 7ου αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 6ου ἤκμασεν ἐν Ἑλλάδι. Ἦτο εἶδος δημοκρατικῆς βασιλείας ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἥτις διὰ τῆς προστασίας τοῦ ἐμπορίου, διὰ τῶν σχέσεων ἃς πρὸς ξένους δυνάστας συνῆψε, διὰ τῶν κοινωφελῶν ἔργων καὶ τῆς θεραπείας τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἀφῆκε λαμπρὰν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Ἡ κυβέρνησις δὲ τῶν τυράννων τούτων ὄχι ὀλίγον συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἑδραίωσιν τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν ἐν αὐταῖς, διότι ὁμοίως πιέζουσα τὰς ἀνωτέρας τῶν εὐγενῶν τάξεις καὶ τὸν δῆμον ἀνέθρεψεν αὐτὰς μὲ τὰς ἰδέας τῆς πολιτικῆς ἰσότητος, ἥτις πρότερον ἦτο ἄγνωστος. Ἡ Σικυών, ἡ Κόρινθος, τὰ Μέγαρα, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Μυτιλήνη, ἡ Νάξος, ἡ Σάμος διέπρεψαν ὡς σπουδαιότατα τῆς τυραννίδος κέντρα κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν ἔσχον τοὺς τυράννους αὐτῶν (Ὀρθαγορίδαι ἐν Σικυῶνι 665 - 565, τελευταῖος αὐτῶν ὁ Κλεισθένης, ὁ Κύψελος 655 ἐν Κορίνθῳ ἐκδιώκει τοὺς Βακχιάδας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περίανδρος· ἡ λάρναξ τοῦ Κυψέλου καὶ ὁ ποιητὴς Ἀρίων, ὁ Θεαγένης ἐν Μεγά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ροις τῷ 625: ὁ ποιητὴς Θέογνις, ἐν Μυτιλήνῃ ὁ Πιττακὸς περὶ τὸ 600 ὡς αἰσυμνήτης: ἀντίπαλος αὐτοῦ ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος, ἐν Νάξῳ ὁ Λύγδαμις, ἐν Σάμῳ ὁ Πολυκράτης περὶ τὸ 540: ὁ ποιητὴς Ἀνακρέων, σχέσεις πρὸς τὸν Ἄμασιν τῆς Αἰγύπτου).

Ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ Σπάρτη. — Ἡ τυραννὶς ἐν τούτοις παρὰ τὴν λάμψιν αὐτῆς δὲν ἦτο δυνατὸν ἐπὶ πολὺ νὰ διατηρηθῇ. Τὰ ἐξωσθέντα ἀριστοκρατικὰ γένη διετήρουν ἄσπονδον πρὸς αὐτὴν μῖσος ἀλλὰ καὶ ὁ δῆμος, ὅστις ὁλονὲν προήγετο, ἀδύνατον ἦτο ν' ἀνεχθῇ αὐτήν. Οὔτε αἱ συμμαχίαι τῶν τυράννων πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ξένους δυνάστας οὔτε οἱ μισθοφόροι οὔτε οἱ θησαυροὶ αὐτῶν ἠδύναντο ἐν Ἑλλάδι, ὅπου τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα βαθείας ῥίζας εἶχε καὶ ὁλονὲν ἐκραταιοῦτο, νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πτῶσιν τῆς τυραννίδος. Ὅπου δὲ ἡ δημοκρατία δὲν ὑπερίσχυσεν ὅλως διόλου κατ' αὐτῆς, ἐκεῖ ἡ ὀλιγαρχία ἀντικατέστησεν αὐτὴν πάλιν. Ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ ὅπου πρόχειρος ἦτο ἡ ἐπικουρία τῆς Σπάρτης, οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὄχι μόνον ὑπερίσχυσαν κατὰ τῶν τυράννων ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐστερέωσαν. Κοινὰ συμφέροντα συνέδεσαν τοιουτοτρόπως αὐτοὺς πρὸς τὴν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης καὶ ἡ ἡγεμονία αὐτῆς ἐξετάθη ἀκωλύτως ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς χερσονήσου πλὴν ἐπὶ τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Ἀχαΐας. Αἱ μετὰ τῆς Σπάρτης τοιουτοτρόπως συνδεθεῖσαι πολιτεῖαι ἔτασσον ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς αὐτῆς τὸν ἴδιον στρατόν, ἔπεμπον ἀντιπροσώπους εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς συγκαλούμενον συνέδριον τῶν συμμάχων καὶ συνεισέφεραν τὰς ἐν πολέμῳ ἀναγκαίας χρηματικὰς συμβολάς.

δ') Ὁ δεύτερος ἑλληνικὸς ἀποικισμός.

Αἰτία καὶ σκοπὸς τοῦ ἀποικισμοῦ. — Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι μεταβολαί, τῶν ὁποίων τὰ διάφορα στάδια διῆλθον πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, ἦσαν ἡ σπουδαιοτάτη αἰτία, δι' ἣν πλήθη Ἑλλήνων ἐγκαταλιπόντα τὰς μόλις ἀποκτηθείσας νέας αὐτῶν ἑστίας ἐτράπησαν αὖθις τὴν ὁδὸν τοῦ ἀποικισμοῦ πρὸς πάσας σχεδὸν τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Ἀλλὰ καὶ ἡ πολλαχοῦ μεγάλη τοῦ πληθυσμοῦ αὔξησις, ἡ μήπω κατευνασθεῖσα μεταναστευτικὴ ὁρμὴ τῶν φυλῶν καὶ τὸ φύσει ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρημα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσαν οὐχ ἧσσον εἰς τὴν νέαν τα
την ἐξάπλωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ ξένων χωρῶν. Ὁ σκοπὸς ὅμ
τῆς ἱδρύσεως τῶν ἀποικιῶν τούτων, ἥτις πληροῖ τὴν ἱστορίαν δ
ὅλων αἰώνων, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ 8ου μέχρι τοῦ πρώτ
ἡμίσεως τοῦ 6ου, εἶνε ἴδιος ἑλληνικὸς καὶ οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς τ
τῆς γενέσεως τῶν φοινικικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν ἀποικιῶν. Ὁ Ἕλλην ἐζ
τει νὰ εἶνε πολίτης ἐλεύθερος τῆς πολιτείας, ἐζήτει διὰ τῆς ἐργασί
του νὰ πλουτήσῃ καὶ τὸν βίον του ν' ἀπολαύσῃ, ἐν γένει ἐζήτει στ
διον ἐλεύθερον πρὸς ἀνάπτυξιν πάσης αὐτοῦ τῆς ἀτομικότητος. Ὅτ
δὲ τἀγαθὰ ταῦτα δὲν εὕρισκεν ἐν τῇ πατρίδι του, ἐζήτει τοὺς συ
μετόχους τῶν πόθων αὐτοῦ καὶ παρεδίδετο εἰς τὴν θάλασσαν
φέρῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἀκτὰς ἐκείνας ὅπου ἤλπιζεν ὅτι θὰ εὕρῃ ὅ,τι ἐζ
τει. Ἡ νέα δὲ ἀποικία, μόλις εὑρίσκοντο ἱκανοὶ ἄνθρωποι πρὸς ὑπ
ράσπισιν κοινὴν τῶν συμφερόντων αὐτῶν, συνεκροτεῖτο ἀμέσως
αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον πολιτείαν. Πρὸς τὴν ἀρχαίαν πατρ
εἷς μόνον δεσμὸς συνέδεεν αὐτήν, ὁ τοῦ εὐσεβοῦς καθήκοντος τῆς θ
γατρὸς πρὸς τὴν μητέρα (μητρόπολις-ἀποικία). Οἱ ἄποικοι ἐλά
βανον μεθ' ἑαυτῶν τὸ πῦρ ἐκ τοῦ πρυτανείου τῆς μητροπόλεως, ἐλά
βανον καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν (οἰκιστήν), ἂν ἡ πολιτεία διωργάνω
τὸν ἀποικισμόν, καὶ ἐν γένει διετήρουν ἐξ αὐτῆς μόνον τὴν ἀγαθ
ἀνάμνησιν, καὶ ἂν ἔτι πολιτικαὶ περιπέτειαι τοὺς ἠνάγκαζον ν' ἀπ
χωρισθῶσι τῶν παλαιῶν αὐτῶν ἑστιῶν. Τὴν ἐκλογὴν τοῦ τόπου, π
ὃν διηυθύνετο ἡ ἀποικία, πολλάκις ὥριζε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖ

Αἱ πρὸς δυσμὰς ἀποικίαι: ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελί
— Πρὸς δυσμὰς προσήγγισαν μὲν οἱ ἄποικοι καὶ τὰ ἰλλυρικὰ παρ
λια τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους (Ἐπίδαμνος, Ἀπολλωνία ἐκ Κορίν
καὶ Κερκύρας), ἀλλὰ τὸ μέγα ῥεῦμα τοῦ ἀποικισμοῦ ἐξεχύθη ἐπὶ
κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ συνηγω
σθησαν ἐνταῦθα, ἀλλ' οἱ Ἴωνες ἐκ τῆς Χαλκίδος μετέσχον τοῦ ἀπ
κισμοῦ πρωτίστως. Ἡ Κύμη ἐν τῇ Καμπανίᾳ εἶνε ἡ ἀρχαιοτ
πρὸς δυσμὰς ἀποικία, κυρίως ὅμως ἀκμάζει ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος,
Χαλκιδέων καὶ Κυμαίων κτισθεῖσα. Οἱ Κυμαῖοι τῆς Καμπανίας οἵ
νες καὶ τὸ ἀλφάβητόν των ἔδωκαν εἰς τοὺς Λατίνους, Οὔμβρους
Ἐτρούσκους καὶ πολλαχῶς ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ πολιτισμοῦ ἐπέδρασ
ἔκτισαν ἔπειτα τὴν Παρθενόπην, ἣν καταστραφεῖσαν πάλιν ἐπανέκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σαν καὶ μετωνόμασαν Νεάπολιν. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀποικιῶν εἶνε καὶ ἡ Σύβαρις (τὸ 720) καὶ ἡ Κρότων (τὸ 710) κτισθεῖσαι ὑπὸ Ἀχαιῶν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος. Ἡ πρώτη παροιμιώδης κατήντησε διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῆς, ἡ δευτέρα περίφημος διὰ τοὺς Ὀλυμπιονίκας καὶ τοὺς ἰατροὺς αὐτῆς (Ἡροδ. III 131), ἀμφότεραι δὲ ἐξέτεινον τὴν χώραν αὐτῶν μέχρι τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους καὶ ἐθεμελίωσαν νέας ἀποικίας (Ποσειδωνίαν ἢ ρωμαϊστὶ Paestum, μὲ τὰ ἐρείπια δωρικῶν ναῶν). Ἄποικοι ἐκ τῆς Λακωνικῆς (Παρθενίαι) ἵδρυσαν τὴν μεγάλην βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν πόλιν Τάραντα (τὸ 707). Οἱ Ἀχαιοὶ τὴν γεωργικὴν ἀποικίαν Μεταπόντιον, Ἴωνες δὲ ἐκ Κολοφῶνος (κατακτηθείσης ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Γύγου τὸ 680) τὴν Σίριν μεταξὺ Μεταποντίου καὶ Συβάριος, Λοκροὶ δὲ τοὺς Λοκροὺς Ἐπιζεφυρίους ὄχι μακρὰν τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς Ἰταλίας. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι πάλιν ἀποικίαι ἐξῆλθον καὶ οὕτω κατελήφθη ὑπὸ Ἑλλήνων πᾶσα ἡ μεσημβρινὴ Ἰταλία, ἥτις καὶ Μεγάλη Ἑλλὰς διὰ τοῦτο ἐκλήθη. Τὸν σῖτον, τὴν ἄμπελον, τὴν ἐλαίαν, συκῆν, δάφνην καὶ μυρσίνην ἐκαλλιέργησαν ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες πρῶτοι.

Εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν ὁποίαν πρὸς δυσμὰς μὲν κατῴκουν βαρβαρικαὶ φυλαὶ Ἔλυμοι καὶ Σικανοί, πρὸς ἀνατολὰς δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐλθόντες Σικελοί, ἦλθον πρῶτοι οἱ Χαλκιδεῖς. Ἀπομονωμέναι τινὲς ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ὑπῆρχον ἤδη παλαιότερα ὡς καὶ φοινικικαί, ἀλλ' ὁ μέγας ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ 8ου αἰῶνος. Οἱ Ἴωνες Χαλκιδεῖς καὶ Νάξιοι ἔκτισαν τὴν Νάξον τὸ 735 ὄχι μακρὰν τοῦ πορθμοῦ βορείως τῆς Αἴτνης, μεσημβρινῶς δὲ τὴν Κατάνην καὶ τοὺς Λεοντίνους. Κυμαῖοι καὶ Χαλκιδεῖς ἔκτισαν ὁμοίως τὴν Ζάγκλην, ἥτις ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων ἀποίκων κατόπιν Μεσσήνη ὠνομάσθη, ὁμοίως δὲ Χαλκιδεῖς μετὰ φυγάδων Μεσσηνίων τὸ ἀπέναντι Ρήγιον. Τοὺς Χαλκιδεῖς ἠκολούθησαν οἱ ἐμπορικῶς μετ' αὐτῶν συνδεδεμένοι Δωριεῖς Κορίνθιοι, οἵτινες διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Κερκύρας ἐξησφάλισαν τὴν πρὸς δυσμὰς ὁδόν. Πολυπληθεῖς Κορίνθιοι ἔκτισαν τὸ 734 ἐπὶ τῆς μικρᾶς νήσου Ὀρτυγίας ἔμπροσθεν τῆς εἰσόδου εὐρυχώρου κόλπου τὰς Συρακούσας, αἵτινες ταχέως ἐπεξετάθησαν καὶ βορείως ἐπὶ τῆς στερεᾶς (Ἀχραδινή). Ἐκ τῶν Συρακουσῶν προῆλθεν ἔπειτα ὁ ἀποικισμὸς τῆς νοτιοανατολικῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γωνίας τῆς νήσου. Οἱ Μεγαρεῖς δὲ ἔκτισαν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον βορείως τῶν Συρακουσῶν τὰ Μέγαρα, Ρόδιοι δὲ μετὰ Κρητῶν εἰς τὰ οὐχὶ εὐλίμενα νότια παράλια τὴν Γέλαν τὸ 689. Οἱ Φοίνικες εἶχον περιορισθῆ εἰς τὰ δυτικὰ παράλια (Μοτύη, Σολόεις, Πάνορμος) ὁπόθεν διετήρουν τὴν συγκοινωνίαν πρὸς τὰς ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἰβηρίᾳ κτήσεις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες τοὺς ἠκολούθησαν κατὰ πόδας. Εἰς τὴν βορείαν παραλίαν ἔκτισαν τὴν Ἰμέραν Ἴωνες ἐκ Ζάγκλης καί τινες Δωριεῖς, οἱ Σικελιῶται δὲ Μεγαρεῖς τὴν Σελινοῦντα ὄχι μακρὰν τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς νήσου. Ἐκ τῆς Γέλας δὲ προῆλθεν ὁ Ἀκράγας τὸ 581, ὅστις τοσοῦτον ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰῶνος, ὥστε ἀπέβη ἐφάμιλλος τῶν Συρακουσῶν καὶ μία τῶν λαμπροτάτων ἑλληνικῶν πόλεων καθόλου (πρβλ. Θουκυδ. VI 2 ἑ).

Ἔτι δυτικώτερον δὲ οἱ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Φωκαεῖς ἔκτισαν ἐγγὺς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ροδανοῦ ἐν Γαλλίᾳ τὴν Μασσαλίαν περὶ τὸ 600 κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς παλαιᾶς ἐμπορικῆς ὁδοῦ, δι' ἧς ὁ κασσίτερος καὶ τὸ ἤλεκτρον μετεφέροντο εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἐντεῦθεν δὲ πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Λίγυρας, Φοίνικας καὶ Ἐτρούσκους, οἵτινες τελευταῖοι κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα εὑρίσκοντο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεώς των, κατέλαβον τὴν παραλίαν τῆς Λιγυστικῆς πρὸς ἀνατολὰς (ἀποικίαι: Ὀλβία, Ἀντίπολις, Νίκαια, Μόνοικος) καὶ τὴν ἰβηρικὴν πρὸς δυσμὰς (Ῥόδη, Ἀγάθη, Ἐμπορίαι). Ἡ τελευταία ἀποικία τῶν Μασσαλιωτῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει πρὸς δυσμὰς ἦτο ἡ Μαινάκη, ὀλίγον πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀρχαίας φοινικικῆς ἀποικίας Μαλάγας.

Διὰ τῆς κτίσεως τῆς Κυρήνης ἐν Λιβύῃ ὑπὸ Δωριέων ἐκ Πελοποννήσου καὶ Θήρας (τὸ 630) καὶ τῆς Βάρκας (Κυρηναϊκὴ) ἀπετελέσθη ὅλος ὁ κύκλος τῶν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Μεσογείου ἀποικιῶν τῶν Ἑλλήνων. Τὴν περαιτέρω ὅμως αὐτῶν ἐπέκτασιν ἐκώλυσαν Καρχηδόνιοι καὶ Ἐτροῦσκοι. Ἡ Σαρδώ, Κύρνος καὶ Ἔλβα δὲν ἔγιναν ἑλληνικαί.

Αἱ πρὸς τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ ἀποικίαι. Αἱ θρακικαὶ καὶ αἱ περὶ τὸν Εὔξεινον χῶραι.— Οἱ Χαλκιδεῖς ἀπῴκισαν καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Χαλκιδικὴν χερσόνησον τῆς Μακεδονίας, κτίσαντες αὐτόθι πολυαρίθμους πόλεις (32), ὧν ἐπισημοτάτη κατόπιν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπέβη ἡ Ὄλυνθος. Τὴν ἀρίστην ὅμως διὰ τὸ ἐμπόριον θέσιν εἶχεν ἡ ἐπὶ τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ τῆς δυτικωτάτης τῶν τριῶν γλωσσῶν, τῆς Παλλήνης, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Κορινθίων Ποτίδαια. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ καθ' ὅλην τὴν θρᾳκικὴν παραλίαν ἐκτίσθησαν ἄλλαι, κατὰ τὸ πλεῖστον ἰωνικαὶ ἀποικίαι (κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ἡ ἀθηναϊκὴ Ἀμφίπολις τὸν 5ον αἰῶνα) καὶ αἱ νῆσοι Θάσος, Σαμοθρᾴκη, Ἴμβρος, Λῆμνος ὁμοίως εἰ καὶ βραδύτερον ἐντελῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατελήφθησαν.

Εἰς τὰ παράλια δὲ τοῦ ἀξένου πρῶτον, εἶτα δὲ εὐξείνου καταστάντος πόντου τὰς πλείστας ἀποικίας (80 ἐν ὅλῳ) ἔπεμψεν ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις τῆς Ἰωνίας Μίλητος (μετ' ἄλλων πάντως Ἰώνων), ἥτις διὰ τὴν ἔχθραν αὐτῆς πρὸς τὴν Χαλκίδα καὶ Κόρινθον ἀπεκλείσθη ἀπὸ τῆς Δύσεως. Ἡ Σινώπη (τὸ 785), ἥτις τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἔλαβε κατόπιν ἐν τῷ Εὐξείνῳ, ἡ Τραπεζοῦς εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια, ἡ Ἴστρος μεσημβρινῶς τοῦ Δουνάβεως, ἡ Ὀλβία παρὰ τὸν Βορυσθένην, ἡ Ὀδησσὸς παρὰ τὸν Τελιγούλ, ἐν τῇ ταυρικῇ δὲ χερσονήσῳ (Κριμαίᾳ) ἡ Θεοδοσία, τὸ Παντικάπαιον (Κέρτς), ἡ Φαναγορία παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης (Μαιώτιδος λίμνης), ἡ Τάναϊς, ἡ Ναύαρις, ἡ Ἐξώπολις, Φάσις καὶ Διοσκουριὰς ἦσαν αἱ περὶ πάντα τὸν κύκλον τοῦ Εὐξείνου πόντου κτισθεῖσαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Οἱ Ἕλληνες οἵτινες τίποτε ἑλληνικὸν δὲν εὕρισκον εἰς τὰς βορείας τοῦ Πόντου χώρας, βεβαίως ὑπὸ μεγάλου κέρδους εἱλκύοντο καὶ αἱ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Σκυθίας ἐμπορικαὶ αὐτῶν ὁδοὶ τοὺς ἔφεραν ἐντεῦθεν μέχρι τῆς Βορείου θαλάσσης. Καὶ ὁ Ἑλλήσποντος δὲ καὶ ἡ Προποντὶς ἀπῳκίσθησαν ὑπὸ τῶν Μιλησίων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μετὰ τοῦ Πόντου συγκοινωνίας: Ἄβυδος καὶ Κύζικος. Οἱ Φωκαεῖς δὲ ἔκτισαν ἐνταῦθα τὴν Λάμψακον. Ἐπὶ Ψαμμητίχου καὶ Ἀμάσιος οἱ Μιλήσιοι ἐγκαθιδρύθησαν τέλος καὶ εἰς αὐτοῦ τοῦ Νείλου τὰς ἐκβολάς: Ναύκρατις, εἰς ἣν συνέρρευσαν συγκεντρούμενοι περὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν παντοῖοι Ἴωνες καὶ Δωριεῖς. Παρὰ τὴν εἴσοδον δὲ τοῦ Εὐξείνου πόντου οἱ Μεγαρεῖς ἔκτισαν τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὸ ἀπέναντι αὐτῆς Βυζάντιον (τὸ 658) καὶ ἐν τῷ Πόντῳ τὴν Ἡράκλειαν Ποντικήν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ε') Τὰ μέσα τοῦ ἐθνικοῦ συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. — Τὸ ἑλληνικὸν ἔθ
παρὰ τὴν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀπομεμακρυσμένων καὶ π
κίλων χωρῶν καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ διαίρεσιν εἰς ἀπειραρίθμ
πολιτείας εἶχε συνείδησιν πλήρη τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἑνότητος. Ἐκ τ
ποιητῶν αὐτοῦ πρῶτος ὁ Ἡσίοδος ἐξέφρασε τοῦτο καὶ ὁ ποιητὴς
βαίως ἐκήρυξεν ὅ,τι τὸ ἔθνος σύμπαν ἠσθάνετο καὶ ἐσκέπτετο (πρ
καὶ Ἡροδ. VIII 144 τὸ Ἑλληνικὸν ἐὸν ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσ
καὶ θεῶν ἱδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἤθεά τε ὁμότροπα κτέ.). Κ
ἡ συνείδησις μὲν αὕτη τῆς κοινῆς καταγωγῆς, τῆς κοινῆς γλώσ
καὶ θρησκείας καὶ τῶν κοινῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθν
οὐδέποτε δυστυχῶς ἐξεδηλώθη εἰς ἔργα σπουδαιότερα πολιτικῆς ἑ
τητος πλὴν ἅπαξ μόνον, καὶ τότε ἐν μέρει καὶ ἀτελῶς, ἐπὶ τῶν π
σικῶν πολέμων. Ἀλλ' ὁ πνευματικὸς τοὐλάχιστον σύνδεσμος οὐδέπ
μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πάντων ἔλειψε καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου
ἔθνους, εἰς τὴν ἀδιάκοπον δὲ αὐτοῦ διατήρησιν ἡ θρησκεία ἰδίως
ἡ παρασχοῦσα τὰ τελεσφορώτατα μέσα.

Αἱ ἀμφικτιονίαι, τὰ κοινὰ καὶ αἱ συμμαχίαι. — Ἡ κο
τῶν Ἑλλήνων θρησκεία κατέστησε δυνατὴν τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπ
ροῆς ἱερῶν τινων τῶν πάνυ τιμωμένων καὶ ἔξω τῆς περιοχῆς τῆς
λῆς, ἐν ᾗ ἔκειντο. Κοιναὶ θυσίαι συνεκάλουν εἰς αὐτὰ τοὺς γείτο
λαούς, ἡ ἀπὸ κοινοῦ δὲ αὕτη ἐκτέλεσις θρησκευτικῶν καθηκόν
ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν πολιτικὴν προσέγγισιν καὶ τῶν πο
τειῶν, αἵτινες αὐτῶν μετεῖχον. Τοιαῦτα ἱερὰ ἦσαν τὸ ἐν Ὀγχησ
(ἐν Βοιωτίᾳ) τοῦ Ποσειδῶνος, τὸ τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς ἐν Κορωνε
τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Καλαυρίᾳ. Τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον φέρει
τὸ ὄνομα τῆς ἀμφικτιονίας (ἀμφικτίονες, οἱ περιοικοῦντες), δι'
πολλοὶ τῶν θρησκευτικῶν ἑλληνικῶν συνδέσμων ἐκλήθησαν. Ἡ Τρ
ζήν, ἡ Ἐρμιόνη, ἡ Ναυπλία, αἱ Πρασιαί (ἀντὶ τούτων δὲ τῶν
ἔπειτα τὸ Ἄργος καὶ ἡ Σπάρτη), ἡ Ἐπίδαυρος, ἡ Αἴγινα, αἱ Ἀ
ναι καὶ ὁ Ὀρχομενὸς ὁ Βοιώτιος ἀνῆκον εἰς τὴν Ἀμφικτιονίαν τ
την, ἧς προφανὴς εἶνε καὶ ὁ ἐμπορικὸς χαρακτὴρ διὰ τὴν πρὸς ἀ
τολὰς συγκοινωνίαν ἐκ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου πρὶν ἢ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Χαλκιδέων καὶ Κορινθίων ἀνοιγῇ ἡ νέα πρὸς δυσμὰς ὁδὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ὅμοια ἦσαν καὶ τὰ ἐν Μυκάλῃ, παρὰ τὴν Κνίδον καὶ ἐν Δήλῳ ἱερά. Ἀλλ' ἡ σημαντικωτάτη ἀμφικτιονία ἀπέβη ἡ ἐν Δελφοῖς περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως τὸ κέντρον αὐτῆς ἦτο τὸ ἐν Ἀνθήλῃ παρὰ τὰς Θερμοπύλας ἱερὸν τῆς Δήμητρος. Μετὰ τὴν εἰσβολὴν ὅμως τῶν Θεσσαλῶν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου συνδέσμου ἐτάχθησαν οἱ νέοι τῆς χώρας κύριοι, κατὰ δὲ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 8ου αἰῶνος ἡ ἀμφικτιονία διερρυθμίσθη πως καὶ διὰ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς μέσης Ἑλλάδος κέντρον νέον προσέλαβε τοὺς Δελφούς. Οἱ δώδεκα μετέχοντες αὐτῆς λαοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Θεσσαλοί, Βοιωτοί, Φωκεῖς, Λοκροὶ καὶ ἄλλοι εἶχον ἕκαστος δύο ψήφους, οἱ ἀντιπρόσωποι δὲ αὐτῶν εἰς τὰ δύο κατὰ πᾶν ἔτος συνέδρια ἐν Ἀνθήλῃ καὶ Δελφοῖς (Πυλαία ἐαρινὴ καὶ ὀπωρινὴ) ἐκαλοῦντο Ἱερομνήμονες καὶ Πυλαγόραι. Οἱ ἀμφικτίονες ὑπεχρεοῦντο δι' ὅρκου νὰ μὴ καταστρέψωσι καμμίαν τῶν ἀμφικτιονικῶν πόλεων καὶ καμμίαν νὰ μὴ στερήσωσι τοῦ ὕδατος αὐτῆς μήτε ἐν πολέμῳ μήτε ἐν εἰρήνῃ (τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα, κοινὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος). Ἡ πολιτικὴ ὅμως ἐπιρροὴ τοῦ συνεδρίου τούτου πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης ποτὲ δὲν ὑπῆρξεν ἀξία λόγου.

Σπουδαιοτέραν σημασίαν πολιτικήν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἁπλῶς τοπικὴν ἔσχον αἱ ὁμοσπονδίαι τῶν πόλεων κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας χώρας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἀδιαφιλονίκητον ἐνιαχοῦ ἐπιρροὴν μιᾶς τῶν πόλεων, τὰ λεγόμενα «κοινὰ» τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Φωκέων, τῶν Βοιωτῶν, τῶν Ἀρκάδων, τῶν Ἀχαιῶν. Πολιτικὸν ὅμως ὀργανισμὸν ἔλαβε κατὰ πρῶτον μὲν ἡ μεγάλη «συμμαχία» τῆς Σπάρτης, ἥτις ὅλην μὲν τὴν Πελοπόννησον σχεδὸν περιέλαβε, καὶ ἐν τῇ στερεᾷ δὲ Ἑλλάδι ἦσκει γόητρον καὶ πραγματικὴν ἐπιρροήν. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ὑπὸ τῶν ξένων κρατῶν ἀνεγνωρίζοντο ὡς προεστῶτες τῆς Ἑλλάδος (Ἡροδ. I 69, V 49), μέχρι δὲ τῶν περσικῶν πολέμων καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι πραγματικῶς ἀναγνωρίζουσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν. Κατόπιν ἐξ ὁμοίας συμμαχίας τῶν ναυτικῶν πόλεων συνεκροτήθη ἡ μεγάλη κατὰ θάλασσαν ἰδίως «ἀρχὴ» τῶν Ἀθηναίων, ἥτις μέγιστον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν μέρος περιέλαβε. Αἱ Ἀθῆναι ἀπέβησαν τότε τὸ ἰδεῶδες τοὐλάχιστον κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(ξυνελὼν τε λέγω τὴν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι· Θουκυδ. II 41) καὶ ἡ μεγάλη ἑλληνικὴ δύναμις ἐν Ἀνατολῇ.

Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον. — Ἐπιρροὴν σημαντικὴν εἶχον καὶ τὰ μαντεῖα καὶ ἰδίως τὸ ἐν Δελφοῖς. Θρησκευτικαὶ ὑποθέσεις διεκανονίζοντο ἀνέκαθεν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιρροὴν ἀπέκτησε κατόπιν καὶ ἐπὶ πολιτικῶν πραγμάτων, ὡς τῶν νομοθεσιῶν καὶ τοῦ ἀποικισμοῦ. Μολονότι δὲ οἱ χρησμοὶ αὐτοῦ συνήθως ἦσαν διφορούμενοι, οἱ ἱερεῖς ὅμως τῶν Δελφῶν ἦσαν συνετοὶ καὶ πεπειραμένοι ἄνδρες, διὰ τῶν σχέσεων δ' αὐτῶν πρὸς σύμπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἦσαν εἰς θέσιν ἀκριβῶς νὰ γνωρίζωσι τὰ κατὰ τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας καὶ καταλλήλους συμβουλὰς ἑπομένως εἰς αὐτὰς νὰ παρέχωσι· διότι ταύτην τὴν σημασίαν πρὸ πάντων οἱ χρησμοὶ εἶχον, δὲν ἦσαν δὲ ἁπλῶς προφητεῖαι περὶ τοῦ μέλλοντος. Ὁ μέγας αὐτῶν πλοῦτος παρεῖχε τὰ μέσα εἰς ὑποστήριξιν ἐπιχειρήσεων, ἃς ἔκρινον ἐπωφελεῖς εἰς τὸ μαντεῖον ἢ ἀναγκαίας. Ἡ Σπάρτη ὅμως διετήρει τὰς στενωτάτας πρὸς αὐτὸ σχέσεις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ξένοις (Λυδοῖς, Φρύγεσι) ἀπελάμβανε τοῦτο μεγάλης τιμῆς. Ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἐπιρροὴ φαίνεται ἐν τοῖς σοφοῖς ἀποφθέγμασιν ὡς τὸ γνῶθι σαυτόν, τὰ ὁποῖα ἐκήρυσσεν ὡς τὸν ὕψιστον ἠθικὸν νόμον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες. Αἱ τέσσαρες πανελλήνιοι πανηγύρεις. — Ἐπὶ θρησκευτικῆς βάσεως ἐστηρίζετο καὶ τὸ ἔθιμον τῶν ἀγώνων, οἵτινες κατὰ τὰς μεγάλας ἐθνικὰς πανηγύρεις εἰς τὰ ἐπισημότατα τῶν ἱερῶν ἐτελοῦντο καὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ὑπέτρεφον τὸ αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος. Τὸ ἐν τῇ φύσει τοῦ Ἕλληνος κατοικοῦν αἴσθημα τῆς φιλοτιμίας ἐγέννα εἰς ἕκαστον τὸν πόθον ν' ἀναδειχθῇ ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀμίλλης ὑπὲρ πάντα ἄλλον (αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων!) καὶ διὰ τοῦτο ἡ παλαιότατα ἀναφαινομένη ἀγάπη τοῦ ἔθνους πρὸς τοὺς ἀγῶνας σωματικῆς ἀρετῆς (ἀγῶνες περὶ τὸν τάφον τοῦ Πατρόκλου ἐν τῇ Ἰλιάδι) συνηρμόσθη ἐνωρὶς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα κυρίως συνῆγον τοὺς λαοὺς περὶ τὰ ἱερὰ τῶν μεγάλων αὐτῶν θεῶν. Ἐνώπιον τῶν θεῶν ἔπρεπε νὰ παρουσιασθῇ καὶ ἡ νεότης τοῦ ἔθνους ἐν πάσῃ τῇ σωματικῇ αὐτῆς ῥώμῃ καὶ ἀρετῇ, ἥτις ἄλλως ὡς ἀχώριστον στοιχεῖον τῆς τελείας διαπλάσεως τῶν φυσικῶν τοῦ Ἕλληνος δυνάμεων ἀπετέλει μετὰ τῆς μουσικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ μορφώσεως τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ένιαῖον σκοπὸν τῆς ἑλληνικῆς ἀγωγῆς (καλοκἀγαθία). Μετὰ τῶν πανηγύρεων τούτων ἄλλως ἕνεκα τῶν πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συρρεόντων ἀνθρώπων καὶ τῆς ἐκεχειρίας, ἥτις κατὰ τὰς ἑορτὰς διήρκει, συνεδέοντο καὶ σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ συναλλαγαί, αἵτινες ὁμοίως ὄχι ὀλίγον συνετέλουν εἰς ἀμοιβαίαν γνωριμίαν καὶ σύνδεσιν κοινῶν συμφερόντων μεταξὺ τῶν ἀπωτάτων μοιρῶν τοῦ ἔθνους.

Οἱ πανελλήνιοι δὲ οὗτοι ἀγῶνες καὶ αἱ κοιναὶ πανηγύρεις ἦσαν τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Ἴσθμια. Τὰ Ὀλύμπια ἐτελοῦντο κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Ἤλιδος. Κατ' ἀρχὰς ἦσαν κοινὴ τῶν Πισατῶν ἑορτή, τῆς ὁποίας τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβον κατόπιν οἱ Ἠλεῖοι, ἐπὶ τέλους δὲ ἀπέβησαν κοινὴ πάντων τῶν ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων. Εἰς τοὺς πρώτους ἀγῶνας: τὸν δρόμον ἢ τὸ στάδιον, τὸν δίαυλον καὶ τὸν δόλιχον προσετέθη ἔπειτα καὶ τὸ πένταθλον ἤτοι τὸ ἅλμα, ἡ ἀκόντισις, ὁ δρόμος, ὁ δίσκος, ἡ πάλη καὶ ἡ πυγμαχία, ἡ ἁρματοδρομία (τέθριππα ἅρματα), ἔτι δὲ τὸ παγκράτιον (πάλη καὶ πυγμαχία), ἡ ἱπποδρομία καὶ ὁ ὁπλίτης δρόμος. Βραδύτερον προσετέθησαν καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες. Οἱ κριταὶ τοῦ ἀγῶνος (ἐκ τῶν Ἠλείων εὐπατριδῶν) ἐλέγοντο Ἑλλανοδίκαι. Τὸ βραβεῖον ἦτο στέφανος θαλλοῦ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας, ἣν ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσε, καὶ τοῦτο ἦτο ἡ ὑψίστη τιμὴ ἣν Ἕλλην ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ (πρβλ. τί λέγει Πέρσης τις πρὸς τὸν Μαρδόνιον, Ἡροδ. VIII 26: παπαὶ Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἄνδρας ἤγαγες μαχεσομένους ἡμέας, οἳ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς). Εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἡ ἰδιαιτέρα πατρὶς ἀπένειμε τὰς μεγίστας τῶν τιμῶν (σίτησις ἐν τῷ πρυτανείῳ ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ ἡ τιμὴ τοῦ νὰ τάσσηται ἐν τῇ μάχῃ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ βασιλέως, ἐξύμνησις ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐν ᾠδαῖς, ἀνδριάντες ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει τῆς Ὀλυμπίας, τῇ Ἄλτει). Ὁ πρῶτος νικητὴς ὑπῆρξε τὸ 776 πρὸ Χριστοῦ ὁ Ἠλεῖος Κόροιβος.

Τὰ Πύθια δὲ ἑωρτάζοντο ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος (κατὰ τετραετίαν ἀπὸ τοῦ 586 πρὸ Χρ.) διὰ μουσικῶν, γυμνικῶν καὶ ἱππικῶν ἀγώνων, τὰ Νέμεα πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει τῆς ἐν Ἀργολίδι Νεμέας κατὰ διετίαν καὶ τὰ Ἴσθμια πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου ὁμοίως κατὰ διετίαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ς') Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία.

Ἡ χώρα. — Ὅσον σημαντικὴ καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πολιτειῶν κατά τε τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ ὅσον μέγα καὶ ἂν ἦτο τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ μητροπόλει ἡ Σπάρτη διὰ τοῦ θαυμαστοῦ αὐτῆς πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ ἐπετέλεσεν, ἀλλ' οὐδεμία τῶν πολιτειῶν σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐλάμπρυνε τοσοῦτον τὸ ἔθνος καὶ τοσαύτην ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ καὶ παντὸς τοῦ κόσμου ἤσκησεν ὅσον αἱ Ἀθῆναι.

Ἡ Ἀττικὴ (Ἀκτικὴ κυρίως ἡ Ἀκταία παρὰ τὸ ἀκτὴ) ἐν ᾗ κεῖνται αἱ Ἀθῆναι δὲν ἦτο χώρα ἥτις ἠδύνατο νὰ προσελκύσῃ ξένους μετανάστας (Θουκυδ. Ι 2). Ὁ τόπος εἶνε βραχώδης ἄνευ γονίμων κοιλάδων, ποταμῶν καὶ πεδιάδων εὐύδρων, πρὸς βορρᾶν δὲ χωρίζεται ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος δι' ὀρέων δυσδιαβάτων (Κιθαιρὼν 1400 μ., Πάρνης 1413 μ.) καὶ μένει τοιουτοτρόπως ἔξω τῆς ὁδοῦ τῶν πρὸς μεσημβρίαν κατερχομένων λαῶν. Ἀλλ' ἡ θέσις αὐτῆς, ἐκτεινομένης ἐν σχήματι τριγώνου (ἡ βάσις μεταξὺ Ἐλευσῖνος καὶ Μαραθῶνος) εἰς μῆκος 33 χιλιομέτρων μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, εἶνε ἐξόχως κατάλληλος εἰς τὴν μετὰ τῆς θαλάσσης συγκοινωνίαν. Αἱ ἀκταὶ αὐτῆς εἶνε πᾶσαι εὐλίμενοι καὶ αἱ πεδιάδες (ταῦ Μαραθῶνος, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἐλευσῖνος) ἀνοίγονται πᾶσαι πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ὄρη Βριλησσὸς ἢ Πεντελικὸν καὶ Ὑμηττὸς παρεῖχον ἀνεξάντλητον μαρμάρων πλοῦτον, ἄνευ τοῦ ὁποίου ἡ μεγάλη τῆς τέχνης ἀκμὴ ἐν Ἀθήναις θὰ ἦτο ἀδύνατος, τὰ ἀργυρεῖα τοῦ Λαυρίου παρέσχον τὰ πρῶτα μέσα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ναυτικῆς αὐτῶν δυνάμεως, τὰ δάση τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τῆς Πάρνηθος τὴν πρὸς ναυπηγίαν ξυλείαν καὶ αἱ πεδιάδες τὸν ἄριστον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς κεραμεικῆς πηλόν.

Ἡ φύσις δὲ τῆς χώρας καὶ τὸ κλῖμα καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτῆς ἦτο ἐπόμενον οὐχ ἧσσον νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν τάσεων καὶ τῆς ὅλης ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κατοικήσαντος αὐτὴν λαοῦ. Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὰ παλαιόθεν παραδεδομένα συνηύξανε μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ προσκολλήσει πρὸς τοὺς τόπους ἐκείνους, οἵτινες ἐντὸς στενῶν ὁρίων περιέκλειον σπανίαν ποικιλίαν τῆς φύσεως. Τὸ βλέμμα τῶν ἀνθρώπων, ὅπερ ἐλευθέρως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ὑψῶν τῶν πολυαρίθμων τῆς χώρας ὀρέων πρὸς πάντα αὐτῆς τὰ σημεῖα καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν παρ' αὐτὴν κατεσπαρμένων νήσων μέχρις ἀπωτάτων ἐκτάσεων, ἐξήγειρε τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα αὐτῶν καὶ ὑπέθαλπε τὸ αἴσθημα πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἐθνικῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς οἰκείας ἐκείνης πρὸς αὐτοὺς θαλάσσης. Ἡ διαύγεια τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ οὐρανοῦ μάλιστα ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀθηνῶν ἐφαίδρυνε τὸ πνεῦμα, ἐξήγειρε τὸ παρατηρητικὸν αὐτοῦ καὶ ἀνέπτυσσε τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα. Ἡ τραχύτης πολλάκις τοῦ ἀέρος διὰ τοὺς ἐπικρατοῦντας βορείους ἀνέμους ἐνίσχυε τὰ σώματα καὶ ἐπροφύλαττεν αὐτὰ ἀπὸ τῆς χαλαρώσεως, ἡ γλισχρότης δὲ καὶ ξηρότης τοῦ ἐδάφους ἠνάγκαζεν εἰς ἐργασίαν, ἐνῷ ἐξ ἑτέρου ἡ γλυκύτης τοῦ κλίματος δὲν ἐξήντλει τὰς δυνάμεις οὔτε ἐκώλυε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἀνέτου ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ.

Ἡ παλαιοτάτη ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν. — Ἂν ἡ Ἀττικὴ ἀπηλλαγμένη ἔμεινε τῶν βιαίων μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ἡ μεγάλη τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν μετανάστασις ἐπέφερεν εἰς ἅπασαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα (οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς αὐτόχθονας: τὴν γὰρ χώραν ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων· Θουκυδ. II 36), ἀλλ' εἰρηνικῶς ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὴν παλαιότατα εὐγενεῖς γόνοι παλαιῶν γενῶν, οἵτινες φεύγοντες τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς τὴν Ἀττικὴν εὗρον καταφύγιον (Νηλεῖδαι, Παιονίδαι, Ἀλκμεωνίδαι καὶ ἡ γενεὰ τοῦ Πεισιστράτου ἔτι ἐξ ἀπογόνων τοῦ Νηλέως πατρὸς τοῦ Νέστορος). Ἐν τῇ προϊστορικῇ δὲ ἤδη ἐποχῇ ἀναφέρεται ὡς πρῶτος θεμελιωτὴς τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως ὁ ἥρως ἅμα καὶ μέγιστος τῆς χώρας βασιλεὺς Θησεύς, ὅστις τὰς 12 τότε αὐτονόμους κοινότητας τῆς Ἀττικῆς ἥνωσε πολιτικῶς εἰς μίαν ἀρχὴν κέντρον αὐτῆς καταστήσας τὰς Ἀθήνας (συνοικισμός, Θουκυδ. II 15) καὶ πρὸς ἀνάμνησιν συστήσας τὴν δημοτελῆ ἑορτὴν τῶν συνοικίων. Ἡ πόλις ἦτο τότε περιωρισμένη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς κατόπιν ἀκροπόλεως (καὶ κατὰ τὸν 5ον ἔτι αἰῶνα καὶ ὀλίγον κατόπιν ὠνομάζετο αὕτη πόλις), εἰς ἣν ὁμοίως ἀνῆκε καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν ἀμέσως πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον τμῆμα τὸ ὑπὸ τοῦ πελαργικοῦ τείχους περιλαμβανόμενον. Ἀπὸ τοῦ Θησέως ὅμως ὄχι μόνον ἡ πόλις αὕτη ηὔξησεν, ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτεία χαρακτῆρα ἔλαβεν ὅλως διάφορον τῶν λοι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πῶν ἑλληνικῶν, διότι δὲν ἦτο πλέον πόλις ἁπλῆ αὕτη ἀλλ' ἐξετείνετο ἐπὶ χώρας ὁλοκλήρου, ἧς οἱ κάτοικοι πάντες εἶχον τὴν συνείδησιν ὅτι κράτους ἀληθοῦς πολῖται ἦσαν οὔτε συμφέροντα ἄλλα εἶχον ἢ τὰ κοινά, διότι ὑποτεταγμένοι καὶ κατακτηταὶ δὲν ὑπῆρχον ἐν Ἀττικῇ ὡς ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ Σπάρτη μόνη ἠδύνατο ὁμοίως νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν πολιτείαν ταύτην, ἀλλὰ τῆς Σπάρτης ἡ ἀρχὴ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς κατακτητικῆς βίας καὶ τυραννίας, ἐνῷ οἱ κάτοικοι πασῶν τῶν ἀττικῶν πόλεων καὶ κωμῶν ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται. Διὰ τοῦτο καὶ μόναι αἱ Ἀθῆναι ἠδυνήθησαν ν' ἀνταγωνισθῶσι πρὸς τὴν Σπάρτην, διὰ τοῦτο ὅμως καὶ κατόπιν ὑπέκυψαν ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ τούτῳ, ὅταν τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ κράτος αὐτῶν ἐστηρίχθη δὲν ἐφήρμοσαν ἀπέναντι τῶν συμμάχων αὐτῶν. Ἀρχαιοτάτη εἶνε καὶ ἡ διαίρεσις τῶν κατοίκων εἰς τρεῖς φυλὰς τοὺς εὐπατρίδας, ἤτοι εὐγενεῖς, τοὺς γεωμόρους ἤτοι γεωργοὺς καὶ τοὺς δημιουργοὺς ἤτοι βιομηχάνους καὶ τεχνίτας· πρὸς ταύτῃ ὅμως ὑφίστατο καὶ ἡ ἐθνικὴ ἰωνικὴ διαίρεσις εἰς τέσσαρας φυλάς: τοὺς γελέοντας, ὁπλητας, αἰγικορεῖς καὶ ἐργαδεῖς, ὧν ἑκάστη πάλιν ὑποδιῃρεῖτο εἰς τρεῖς φρατρίας ἐκ 30 γενῶν ἑκάστην. Τοὺς Θησείδας εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν διεδέχθη ὁ Νηλείδης Μέλανθος καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ. Ἡ βασιλεία ὅμως κατελύθη μετὰ τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον τοῦ Κόδρου, ὅταν οἱ Δωριεῖς καταλαβόντες ἤδη τὴν Μεγαρίδα, πρότερον εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνήκουσαν, ἐδοκίμασαν καὶ ταύτην νὰ κατακτήσωσι (1066).

Ἡ ἀρχὴ τῶν εὐπατριδῶν. — Ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ παρέμεινεν ἔτι ἐπὶ χρόνον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Νηλειδῶν, ἀλλ' οἱ διάδοχοι τοῦ Κόδρου (πρῶτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μέδων) ἀντὶ βασιλέων ὠνομάζοντο νῦν ἄρχοντες, οἵτινες ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς εὐπατρίδας. Τὸ 752 ὅμως ἔπαυσαν τοῦ νὰ εἶνε ἰσόβιοι, γενόμενοι ἁπλῶς δεκαετεῖς, τὸ 713 δὲ ἀπώλεσαν ὅλως τὸ προνόμιον τοῦτο οἱ Μεδοντίδαι καὶ τὸ 683 παρεδόθη ἡ ἀρχὴ εἰς 9 ἐνιαυσίους ἄρχοντας ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου (τὸ γὰρ ἀρχαῖον ἡ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ βουλὴ ἀνακαλεσαμένη καὶ κρίνασα καθ' αὑτὴν τὸν ἐπιτήδειον ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν ἐπ' ἐνιαυτοῦ διατάξασα ἀπέστελλεν· Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 8). Ἐκ τῶν 9 δὲ τούτων ἀρχόντων ὁ πρῶτος, ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου καὶ ἀνώτατος ἐπόπτης τοῦ δικαίου, ὠνομάζετο

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπώνυμος, ὁ δεύτερος ἦτο ὁ ἀνώτατος ἱερεὺς τοῦ λαοῦ καὶ ἐλέγετο βασιλεύς, ὁ τρίτος διηύθυνε τὰ πολεμικὰ καὶ ἐλέγετο πολέμαρχος, οἱ ἓξ δὲ λοιποὶ ἐλέγοντο θεσμοθέται (οἱ κυρίως ἄρχοντες τοῦ λαοῦ).

Ἀλλ' ἡ ὀλιγαρχικὴ τῶν εὐπατριδῶν κυβέρνησις, τὰ βάρη τῆς πολιτείας, οἱ μεγάλοι τόκοι καὶ ὁ σκληρὸς περὶ τῶν ὀφειλετῶν ἰσχύων νόμος ἐγέννησε μέγα κοινωνικὸν ἅμα καὶ πολιτικὸν ζήτημα ἐν τῷ λαῷ τῆς Ἀττικῆς. Τὸ ἀναπτυχθὲν ἐν Ἑλλάδι τότε ἐμπόριον, ἡ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νομίσματος μεταβολὴ τῶν τέως ὅρων τῆς συναλλαγῆς καὶ ἡ συσσώρευσις κεφαλαίων εἰς χεῖρας ὀλίγων, πρὸς δὲ ἡ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συγκοινωνίας ἐπελθοῦσα διευκόλυνσις τῆς εἰσαγωγῆς ἐκ τῶν παρὰ τὸν Πόντον χωρῶν σίτου πολὺ εὐθηνοτέρου (διὰ τῶν Μεγαρέων ἐμπόρων), ἥτις τὸν συναγωνισμὸν τῶν μικρῶν γεωργῶν ἀδύνατον καθίστα, ἐπέφερον τὴν πενίαν τοῦ κατωτέρου γεωργικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐξ ἑτέρου ἡ ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν γινομένη ἀπονομὴ τοῦ δικαίου (δικαστήρια τὸ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ καὶ τὸ ἐν Παλλαδίῳ, Δελφινίῳ, Φρεαττοῖ καὶ Πρυτανείῳ) οὐχὶ κατὰ γραπτὰς διατάξεις ἀλλὰ κατὰ παλαιὰ αὐστηρὰ ἄλλως ἔθιμα, ἥτις ὑπέτασσε τὸν λαὸν ὅλως διόλου εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν αὐτῶν, ηὔξανε τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς δεσποζούσης ἀνωτάτης τάξεως καὶ τοῦ παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος ἐστερημένου λαοῦ. Ἀπόπειραι ὅμως πολιτικῆς τινος μεταρρυθμίσεως πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δήμου ἢ δὲν ἔγιναν ἢ γενόμεναι ἀπέτυχαν, διόρθωσίς τις δὲ μόνον ἐπεζητήθη διὰ τῆς καταγραφῆς τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἥτις τὸ 621 ἀνετέθη εἰς τὸν Δράκοντα. Ἀλλ' ἡ αὐστηρότης τοῦ παλαιοῦ δικαίου τώρα μάλιστα ἐφάνη, ὅτε οἱ νόμοι οὗτοι κατεγράφησαν. Ὄχι μόνον ὁ φόνος ἀλλὰ καὶ πᾶσα κλοπὴ ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον, διὸ βραδύτερον ἐλέχθη ὅτι τοῦ Δράκοντος οἱ νόμοι ἦσαν δι' αἵματος καὶ οὐχὶ διὰ μελάνης γεγραμμένοι. Ἡ δυσαρέσκεια λοιπὸν ηὔξανε μᾶλλον ἀντὶ νὰ μειωθῇ.

Ταύτην δὲ ἐπωφελούμενος φιλόδοξός τις εὐπατρίδης, ὁ Κύλων, ὅστις ἐν Ὀλυμπίᾳ εἶχε λάβει τὸν στέφανον ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ δρόμου, καὶ γαμβρὸς ἦτο τοῦ τυράννου τῶν Μεγάρων Θεαγένους, ἐπέτυχεν ὅ,τι ὑπὸ ὁμοίας περιστάσεις τοσοῦτοι ἄλλοι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰσθμὸν πόλεις εἶχον ἐπιτύχει, ν' ἁρπάσῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν ἐν τῇ πόλει, νὰ καταστῇ δηλαδὴ τύραννος (ἴσως τὸ 616). Τὸν Κύλωνα ὑπεστήριξαν εἰς τὸ πραξικόπημα οἱ μισθοφό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ροι τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ καὶ τοῦτο κατέστησεν ἀμέσως μισητὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἀρχήν του. Ὁ Κύλων ἐπολιορκήθη ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐπὶ ἄρχοντος τοῦ Ἀλκμεωνίδου Μεγακλέους καὶ αὐτὸς μὲν κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὸν στενὸν ἀποκλεισμόν, ἀλλ' οἱ μετ' αὐτοῦ παρὰ τοὺς ὅρκους ἐθανατώθησαν, τινὲς μάλιστα ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ τῶν Εὐμενίδων, ὅπου εἶχον καταφύγει (Θουκυδ. Ι 126· Πλουτ. Σόλ. 12). Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέπεσαν οὕτως εἰς θανάσιμον ἁμάρτημα (τὸ Κυλώνειον ἄγος, οἱ ἐναγεῖς, οἱ ἀλιτήριοι), προυκάλεσαν δὲ καὶ πόλεμον τῶν Μεγαρέων, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπώλεσαν τὴν νῆσον Σαλαμῖνα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρέψει τὸ βλέμμα των καὶ πρὸς ἐξωτερικὰς κτήσεις, κατέλαβον δὲ ἐπὶ αἰολικοῦ ἐδάφους τὸ Σίγειον, ἐξ οὗ ἐδέσποζον τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑλλησπόντου (τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἔργα κεραμεικῆς καὶ ἔλαιον ἦτο ἤδη κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα σημαντικόν). Διὰ τούτου ὅμως προυκάλεσαν νέον πόλεμον ἐκ μέρους τῶν Μυτιληναίων, τὸ Σίγειον ἐν τούτοις διετήρησαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν Σαλαμῖνα μετὰ μικρὸν ἐπανέκτησαν διὰ τοῦ Σόλωνος τοῦ Ἐξηκεστίδου (τὸ στρατήγημα τοῦ Σόλωνος· «Αὐτὸς κῆρυξ ἦλθον ἀφ' ἱμερτῆς Σαλαμῖνος, κόσμον ἐπέων ᾠδὴν ἀντ' ἀγορῆς θέμενος»).

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος. — Ἐσωτερικῶς ὅμως τὸ κακὸν ἐδεινοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Τοῦ Μεγακλέους τὸ ἔγκλημα ἀπήτει ἐξιλασμὸν καὶ ὁ ὑπερήφανος εὐπατρίδης δὲν ἐδέχετο νὰ δικασθῇ. Ἐπὶ τέλους ὁ Σόλων ἐπανέφερε καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἡσυχίαν. Τὸν μὲν Μεγακλέα ἔπεισε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν δικαστηρίου («τριακοσίων ἀριστίνδην, εὐπατριδῶν δηλ., δικαζόντων»), ὅπερ καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς ἐξορίαν, τὴν δὲ πόλιν ἐκάθηρε διὰ τοῦ ἐκ Κρήτης μετακληθέντος Ἐπιμενίδου. Ἀλλὰ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ἔμενεν ἄλυτον. Οἱ πένητες ἐδούλευον τοῖς πλουσίοις καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ ἐκαλοῦντο πελάται καὶ ἑκτήμοροι· κατὰ ταύτην γὰρ τὴν μίσθωσιν εἰργάζοντο τῶν πλουσίων τοὺς ἀγροὺς (ἡ δὲ πᾶσα γῆ δι' ὀλίγων ἦν) καὶ εἰ μὴ τὰς μισθώσεις ἀποδιδοῖεν, ἀγώγιμοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ἐγίνοντο· καὶ γὰρ δεδεμένοι τοῖς δανείσασιν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἦσαν» (Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ 2). Ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτικὸν ἦτο οὐχ ἧσσον φλογερόν, διότι ὁ δῆμος πάσης μετοχῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐτύγχανεν ἀποκεκλεισμένος. Ὁ ἀναβρασμὸς ἦτο ἤδη μέγας καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ ἐκραγῇ, ὅτε οἱ εὐπατρίδαι ὑπεχώρησαν. Αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες ἐξέλεξαν διαλλακτὴν καὶ ἄρχοντα τὸν Σόλωνα, εἰς αὐτὸν ἐπιτρέψαντες τὴν ἀνόρθωσιν τῆς πολιτείας (594/3). Τὸ γένος αὐτοῦ (ἦτο Κοδρίδης), αἱ πρὸς τὴν πατρίδα τέως ὑπηρεσίαι, ἡ πανελλήνιος ὑπόληψις τοῦ ἀνδρὸς (ἱερὸς πόλεμος τῶν Ἀμφικτιόνων κατὰ τῶν Κρισαίων), ἡ φήμη αὐτοῦ ἐπὶ σοφίᾳ (εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος), τὸ φιλόπολι φρόνημα εἶλκυον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην πασῶν τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ.

Ὁ Σόλων κύριος γενόμενος τῶν πραγμάτων ἀπέβλεψε διὰ τῆς καλουμένης σεισαχθείας πρῶτον εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀφορήτων βαρῶν τοῦ λαοῦ. Κατεβίβασε τοὺς τόκους, μετέβαλε τὸ νομισματικὸν σύστημα (ἀντὶ τοῦ αἰγινητικοῦ τὸ εὐβοϊκόν), ὁρίσας τὴν ἀξίαν τῆς μνᾶς εἰς 100 δραχμὰς ἀντὶ τῶν 73 παλαιῶν ὥστε τὰ χρέη κατὰ 27 % νὰ ἐλαττωθῶσι, ἀπήλλαξε δὲ καὶ τὸν δῆμον τῆς δουλείας, κωλύσας ἐν τῷ παρόντι καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ δανείζωσιν οἱ πλούσιοι ἐπὶ τοῖς σώμασι καὶ πρὸς τούτοις προσδιώρισε τὸ ἀνώτατον μέτρον τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπετρέπετο ν' ἀποκτήσῃ τις δι' ἀγορᾶς.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς τότε ὡς ἀρίστης θεωρουμένης πολιτικῆς ἀρχῆς ὅτι τὸ κάλλιστον πολίτευμα εἶνε ἡ συγκερασμένη ἀριστοκρατία. Οἱ πένητες καὶ ἄσημοι δὲν ἐπετρέπετο πλέον νὰ μένωσιν ὅλως ἔξω τῆς πολιτείας ἀλλ' οὔτε ἡ παντελὴς ἰσότης ἐθεωρεῖτο πρέπουσα. Ἐπροτιμήθη λοιπὸν ἡ τιμοκρατία, ἥτις τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα ἐξήρτα ἐκ τοῦ καθαροῦ ποσοῦ τοῦ εἰσοδήματος. Μολονότι δὲ οἱ εὐγενεῖς, ἅτε οἱ μέγιστοι γαιοκτήμονες, πάλιν οἱ πρωτεύοντες ἦσαν ἐν τῇ πολιτείᾳ, τοὐλάχιστον ὅμως τὸ προνόμιον τῆς γεννήσεως ἀπέβαλε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀπόλυτον ἰσχὺν καὶ τὸ πολιτικὸν στάδιον ἔμεινεν ἀνοικτὸν εἰς πάντα ὅστις θὰ κατέκτα ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν δι' αὐξήσεως τῆς περιουσίας του. Ὁ Σόλων διῄρεσε τοιουτοτρόπως τοὺς πολίτας κατὰ τὸ εἰσόδημα αὐτῶν εἰς τοὺς πεντακοσιομεδίμνους, οἵτινες εἰσόδημα εἶχον τοὐλάχιστον 500 μεδίμνων σίτου (κριθῆς) ἢ 500 μετρητῶν ἐλαίου καὶ οἴνου (1 μέδιμνος = περὶ τὰς 55 λίτρας, 1 μετρητὴς = περὶ τὰς 28 λίτρας· ἐπὶ Σόλωνος δὲ 1 μέδιμνος σίτου ἐστοίχιζε 1 δρ., ἓν πρόβατον 1 δραχ., εἷς βοῦς 5 δραχ.), τοὺς ἱππεῖς ἢ τριακοσιομεδίμνους, τοὺς ζευγίτας ἤτοι τοὺς κυρίως γεωργοὺς καὶ τοὺς θήτας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἤτοι τοὺς ἐργατικούς. Τὰ δὲ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τὰ βάρη διένειμεν ἀναλόγως εἰς τὰς τάξεις ταύτας. Εἰς τὰ (ἄμισθα) πολιτικὰ ἀξιώματα ἐκλέξιμοι ἦσαν οἱ εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις ἀνήκοντες, οἱ ἄρχοντες ὅμως ἐξελέγοντο μόνον ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων, οἱ δὲ θῆτες εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ μετέχωσι τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ δικάζωσι. Ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη τῆς πολιτείας ἔφερον μόνον αἱ τρεῖς πρῶται τάξεις, ἡ μὲν πρώτη τὰς λειτουργίας, δηλαδὴ χορηγίαν, τριηραρχίαν καὶ γυμνασιαρχίαν, καὶ τὰς ἐκτάκτους εἰσφοράς, διότι φόροι τακτικοὶ δὲν ὑπῆρχον τότε, καὶ αἱ τρεῖς δὲ ταύτας τὰς τελευταίας. Ὁμοίως εἰς τὴν (ἄμισθον) στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὑπεχρεοῦντο αἱ μὲν τρεῖς πρῶται ὡς ὁπλῖται, ὡς ἱππεῖς δὲ μόνον αἱ δύο πρῶται, ὡς ψιλοὶ δὲ καὶ κωπηλάται οἱ τῆς τετάρτης. Αἱ δύο δὲ ἄλλαι τῆς κοινωνίας τάξεις, οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι, ἦσαν παντὸς δικαιώματος ἐστερημένοι. Οἱ μέτοικοι ἐν τούτοις, οἱ ἐν Ἀθήναις δηλαδὴ κατοικοῦντες ξένοι ἔμποροι καὶ βιομήχανοι εἰς οὓς ἀπόκτησις κτηματικῆς περιουσίας δὲν ἐπετρέπετο, ὑπεχρεοῦντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐπλήρωνον δὲ καὶ τακτικὸν ἐτήσιον φόρον, τὸ μετοίκιον, ἀντημείβοντο ὅμως αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν δι' ἀτελείας, ἰσοτελείας καὶ διὰ πολιτογραφήσεως (δημοποίητοι). Οἱ δὲ δοῦλοι ἀπελάμβανον τοὐλάχιστον τῆς προστασίας τῶν νόμων κατὰ πάσης κακοποιήσεως ἐκ μέρους ξένων ἢ τοῦ κυρίου των.

Τὸ κυβερνητικὸν δὲ σύστημα ἐρρύθμισεν ὁ Σόλων ὡς ἑξῆς. Οἱ 9 ἄρχοντες παρέμειναν ὡς καὶ πρότερον, ἐξελέγοντο δὲ ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν καὶ δὴ οὕτως ὥστε ἑκάστη φυλὴ προέκρινε πρῶτον δέκα ὑποψηφίους, ἐκ τούτων δὲ ἔπειτα ἐκληροῦντο οἱ 9 ἄρχοντες (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 8). Ἐκ τῶν χρηματισάντων δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ συνεκρότησε τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλήν, ἥτις ὄχι μόνον ἀνώτατον δικαστήριον ἦτο διὰ τὰ ἐγκλήματα φόνου ἐκ προμελέτης, ἀλλὰ καὶ ἐφορευτικὰ δικαιώματα εἶχεν ἐπὶ τῆς πολιτείας πρὸς τήρησιν τῶν νόμων καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἠδύνατο ν' ἀκυρώσῃ (ἐπὶ τὸ νομοφυλακεῖν ἔταξεν, ὥσπερ ὑπῆρχε καὶ πρότερον ἐπίσκοπος οὖσα τῆς πολιτείας· ἔνθ' ἀνωτέρω). Καὶ αἱ προϋπάρχουσαι 4 φυλαὶ καὶ οἱ 4 φυλοβασιλεῖς παρέμειναν, διαιρούμεναι ἑκάστη εἰς 3 τριττύας καὶ 12 ναυκραρίας, ὧν οἱ προϊστάμενοι (ναύκραροι) ἦσαν οἰκονομικοὶ ἄρχοντες φροντίζοντες περὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων (εἰσφορῶν) καὶ τῶν ἐκ τούτων γινομένων δαπανῶν (νόμος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Σόλωνος: «τοὺς ναυκράρους εἰσπράττειν καὶ ἀναλίσκειν ἐκ τοῦ ναυκραρικοῦ ἀργυρίου»· ἔνθ' ἀνωτέρω).

Οἱ 9 ἄρχοντες καὶ ὁ Ἄρειος πάγος ἀντεπροσώπευον τὸ ἀριστοκρατικὸν τῆς πολιτείας στοιχεῖον. Ὁ Σόλων ὅμως συνέστησε καὶ τὴν βουλήν, ὡς ἀντιπρόσωπον πάντων τῶν πολιτῶν ἐκ 400 ἀνδρῶν ἐκλεγομένων κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἀνὰ ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης τῶν τεσσάρων φυλῶν ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη πολιτῶν μόνων τῶν τριῶν πρώτων τάξεων. Δικαίωμα αὐτῆς ἦτο τὸ προβουλεύεσθαι περὶ πάσης προτάσεως, ἥτις κατόπιν ἔμελλε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Συνήθως ἐκ τῶν 400 βουλευτῶν μόνον ἑκατὸν διαρκῶς ἔμενον ἐν τῷ πρυτανείῳ κατὰ πᾶν τρίμηνον.

Ἡ ἐκκλησία δὲ αὕτη τοῦ δήμου ἀπετελέσθη ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ 20 ἔτη γεγονότων. Συνήρχετο δὲ τετράκις τοῦ ἔτους ἐπὶ τῆς Πνυκὸς ἵνα ἐκλέξῃ τὰς ἀρχὰς πάσας καὶ ζητήσῃ παρ' αὐτῶν μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τῆς ὑπηρεσίας εὐθύνας (ἐπεὶ Σόλων γε ἔοικε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ δύναμιν, τὸ τὰς ἀρχὰς αἱρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν· Ἀριστοτ. Πολιτ. 2, 9, 4)· αὐτὴ δὲ ἔκρινε καὶ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ εἰσαγωγῆς νέων νόμων ἢ καταργήσεως παλαιῶν. Ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ ὁμοίως ἐξελέγετο διὰ κλήρου κατ' ἔτος καὶ τὸ δικαστήριον τῆς ἡλιαίας, ὅπερ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν θεσμοθετῶν ἀπετέλει εἰς πάσας τὰς σπουδαιοτέρας περιστάσεις τὸ ἀνώτατον ἐφετεῖον. Τοιουτοτρόπως ὁ Σόλων παρέσχεν εἰς τὴν πολιτείαν τρία τὰ δημοτικώτατα αὐτῆς στοιχεῖα· πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης λέγει (Ἀθην. πολιτ. 9) τὸ μὴ δανείζειν ἐπὶ τοῖς σώμασιν, ἔπειτα τὸ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τιμωρεῖν ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων, τρίτον δὲ ᾧ καὶ μάλιστά φασιν ἰσχυκέναι τὸ πλῆθος, τὴν εἰς τὸ δικαστήριον ἔφεσιν· κύριος γὰρ ὢν ὁ δῆμος τῆς ψήφου κύριος γίνεται τῆς πολιτείας.

Καὶ τὰ τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν ἐρρυθμίσθησαν διὰ νόμων ὑπὸ τοῦ Σόλωνος. Ἡ μουσικὴ καὶ γυμναστικὴ παιδεία (ἐγκύκλιος παιδεία), ἧς μέχρι τοῦδε μετεῖχον μόνον τῶν εὐπατριδῶν οἱ υἱοί, ἐπεξετάθη ἐπὶ τῶν παίδων πάσης τάξεως πολιτῶν. Σκοπὸς δὲ αὐτῆς ἦτο ἡ ἁρμονικὴ μόρφωσις τῆς ψυχῆς μὲν πρὸς ἐγκράτειαν καὶ φρόνησιν (τοῦτο ἦτο ἡ σωφροσύνη) καὶ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ καλοῦ καὶ εὐγενοῦς (αὕτη ἦτο ἡ καλοκἀγαθία), τοῦ σώματος δὲ πρὸς ὑγείαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ κάλλος καὶ τὴν ἐμπρέπουσαν στάσιν. Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τὴν Σπάρτην ἡ ἀγωγὴ ἀνετέθη εἰς αὐτοὺς τοὺς γονεῖς. Ἀπὸ τοῦ 7 μέχρι τοῦ 16 ἔτους οἱ παῖδες ἐπετηροῦντο ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ, συνήθως οἰκέτου, ἐδιδάσκοντο δὲ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ γραμματιστοῦ τὴν γραμματικήν, τουτέστιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατ' οἶκον δὲ τὴν ἀριθμητικήν. Ὡς ἀναγνώσματα ἐχρησίμευον οἱ ποιηταὶ καὶ μάλιστα ὁ Ὅμηρος (Πλατ. Πρωταγ. 325 Ε παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσι κτέ.). Ἡ στοιχειώδης ἐν τῷ σχολείῳ παιδεία περιελάμβανε καὶ τὴν μουσικήν, ἤτοι τὸ ᾄσμα, τὴν λύραν καὶ κιθάραν, ἀνατεθειμένην εἰς τὸν κιθαριστήν. Ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δὲ παλαίστραις ὑπὸ τοῦ παιδοτρίβου ἠσκοῦντο οἱ παῖδες τὰ σώματα, ἐν τοῖς δημοσίοις δὲ γυμνασίοις οἱ νέοι καὶ οἱ ἄνδρες ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ γυμναστοῦ (εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν ἵνα τὰ σώματα βέλτιον ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὔσῃ καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσι· Πλάτ. ἔνθ' ἀνωτ.). Μετὰ τοῦ 18ου ἔτους ἐνεγράφοντο οἱ νέοι εἰς τὸ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον (ἐγγραφὴ εἰς ἐφήβους), ἐπὶ ἓν ἔτος ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ ὅπλα, τὸ δεύτερον δὲ ὑπηρέτουν ὡς περίπολοι ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπὸ τοῦ 20οῦ ἐγίνοντο πλέον τέλειοι πολῖται (ἐπιτιμία).

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἐγράφησαν ἐπὶ ξυλίνων ἀξόνων ἢ κύρβεων, αἵτινες ἐφυλάττοντο ἐν τῷ πρυτανείῳ.

Ἡ τυραννὶς ἐν Ἀθήναις. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ Πεισιστρατίδαι. — Ὁ Σόλων ἀφοῦ δι' ὅρκου ὑπεχρέωσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τηρήσωσιν ἐπὶ 10 ἔτη τοὺς νόμους, οὓς ἔδωκεν εἰς αὐτούς, ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλας χώρας (τὸ 593/2). Ἀλλὰ τὸ ἔργον του δὲν ἀπέλαυσεν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν. Τὰ κόμματα ἐπανῆρχισαν τὰς ἔριδας αὐτῶν. Οἱ μὲν πεδιακοὶ ἢ πεδιεῖς οἵτινες ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τῆς τῶν εὐπατριδῶν τάξεως, ἐζήτουν ὀλιγαρχίαν, ἐτάσσοντο δὲ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦ Μιλτιάδου, κατόπιν δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τούτου εἰς τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον, ὅπου ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων ἵδρυσεν (Ἡρόδ. VI 34 έ), τοῦ Λυκούργου· οἱ δὲ διάκριοι, οἱ μικροὶ δηλαδὴ γεωργοὶ καὶ οἱ ὀρεινοὶ κτηνοτρόφοι, ἀπετέλουν τὸ δημοκρατικὸν κόμμα καὶ ἀρχηγὸν εἶχον ἕνα εὐπατρί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δην, τὸν Πεισίστρατον, Νεστορίδην τὸ γένος καὶ ἄνδρα παρασχόντα ἤδη διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Νισαίας μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα (Ἡροδ. Ι 59), διότι ἀντὶ τῆς αὖθις ἀπολεσθείσης Σαλαμῖνος ταύτην κατέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπέδωκαν δὲ εἰς τὰ Μέγαρα, ὅταν καὶ οὗτοι ἀπεχώρησαν ἐξ ἐκείνης· οἱ πάραλοι δὲ τέλος, τουτέστιν οἱ ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας εὐπορήσαντες κάτοικοι τῶν παραλίων ἰδίως, ἀρχηγὸν εἶχον Μεγακλῆ τὸν Ἀλκμέωνος καὶ ἐπεδίωκον τὴν μέσην πολιτείαν. Μάτην ὁ Σόλων διὰ τῶν ποιημάτων του τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ διὰ λόγων ἐζήτει νὰ διανοίξῃ τῶν πολιτῶν τὰ ὄμματα πρὸς τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχον ἐκ τῆς φιλοδοξίας καὶ ἰδιοτελείας τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων τούτων πρὸ πάντων· εἰς γὰρ γλῶσσαν ὁρᾶτε καὶ εἰς ἔπη αἰμύλου ἀνδρός, ἔλεγε περὶ τοῦ Πεισιστράτου, ὑμῶν δ' εἰς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει, σύμπασιν δ' ὑμῖν χαῦνος ἔνεστι νόος). Ἐπὶ τέλους δὲ ἐπῆλθεν ὅ,τι αὐτὸς εἶχε προίδει καὶ προείπει. Ὁ Πεισίστρατος κατώρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τῆς ἀκροπόλεως δι' αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς πρὸς φυλακὴν τοῦ σώματος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν (κορυνηφόροι, τὸ 560), καὶ νὰ καταστῇ τύραννος τῆς πόλεως. Ὁ Σόλων ἀπῆλθε τότε εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε (559)· ὁ Πεισίστρατος δὲ μετὰ ἑξαετῆ ἠπίαν διοίκησιν ἐξεδιώχθη μὲν ὑπὸ τῶν ὁμοφρονησάντων δύο κομμάτων, ἀλλὰ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Μεγακλέους ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τετραετῆ ἐξορίαν «ἀρχαίως καὶ λίαν ἁπλῶς ὡς τῆς Ἀθηνᾶς καταγούσης αὐτὸν» (πρβλ. Ἡροδ. Ι 60). Ἀλλὰ καὶ αὖθις μετὰ τρία ἔτη ἀναγκασθεὶς ν' ἀπέλθῃ τῶν Ἀθηνῶν (τὸ 549), μετὰ 11 ἔτη κατέσχεν ἐπὶ τέλους βίᾳ τὴν ἀρχὴν διὰ τῶν μισθοφόρων του, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων, τῶν Ἐρετριέων καὶ τοῦ Νάξίου Λυγδάμιος (τὸ 538), ἣν καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διετήρησε καὶ εἰς τοὺς υἱούς του παρέδωκεν.

Ὁ Πεισίστρατος δὲν κατήργησε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, ἀλλ' ἐφρόντισε μόνον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπιρροήν του, ἦτο δὲ ἄλλως καὶ φιλάνθρωπος καὶ πρᾶος καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι συγγνωμονικός. Ἐφρόντισε περὶ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, δίδων εἰς αὐτὸν ἐργασίαν καὶ ἐξωράϊσε τὴν πόλιν, ἀνακαινίσας τὸν ναὸν τῆς Πολιάδος ἐν τῇ ἀκροπόλει (μόνον τὰ θεμέλια σώζονται παρὰ τὸν Παρθενῶνα), διοχετεύσας ὕδωρ εἰς τὴν Καλλιρρόην καὶ σκευάσας αὐτὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς ἐννεάκρουνον κρήνην (μεταξὺ Πνυκὸς καὶ Ἀρείου πάγου) καὶ ἀρχίσας τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ὀλυμπιείου. Τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ ηὔξησε διὰ τῶν παρὰ τὸν Στρυμόνα κτήσεων, ἀνέκτησε δὲ καὶ τὸ ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ Λεσβίων ἐν τῷ μεταξὺ κυριευθὲν Σίγειον.

Τὸν Πεισίστρατον ἀποθανόντα τὸ 527 διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἱππίας (527-510), ὅστις ὁμοίως διῴκει συνετῶς καὶ πρᾴως τὰ πράγματα. Ἀλλ' ἡ δολοφονία τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἱππάρχου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων τὸ 514 ὑπὸ τῶν δύο εὐγενῶν νέων Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἐκδικούντων ἰδιωτικὴν ὕβριν, κατέστησε τὸ ἦθος αὐτοῦ τυραννικώτερον. Οἱ ἄσπονδοι νῦν τοῦ οἴκου τοῦ Πεισιστράτου ἐχθροί, οἱ Ἀλκμεωνίδαι καὶ μάλιστα ὁ υἱὸς τοῦ Μεγακλέους καὶ τῆς Ἀγαρίστης, θυγατρὸς τοῦ τυράννου τῆς Σικυῶνος Κλεισθένους, Κλεισθένης, ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσωσι τελεσφορώτερον. Διὰ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου, τοῦ ὁποίου τὴν εὔνοιαν ἀπέκτησαν διὰ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπεισαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἐπέμβωσι καὶ ὁ Ἱππίας ἐπολιορκήθη τὸ 510 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους καὶ τῶν φυγάδων Ἀθηναίων εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἵνα σώσῃ τὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολιορκητῶν πεσόντα τέκνα του παρέδωκεν ὁ Ἱππίας τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Σίγειον ὅπου ἦρχεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἡγησίστρατος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συνεβούλευσεν ὁ Κλεομένης τοὺς Πλαταιεῖς πιεζομένους ὑπὸ τῶν Θηβαίων καὶ αἰτοῦντας τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίαν νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων (διαιτησία τῶν Κορινθίων) καὶ νὰ προκαλέσῃ οὕτω τὴν μεταξὺ τῶν δύο πολιτειῶν ἀντιζηλίαν, ἥτις τοσοῦτον συνέφερεν εἰς τὴν ἐγωϊστικὴν Σπάρτην (βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἔχειν πόνους συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι· Ἡροδ. VI 108.— Περὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἴδ. Θουκ. VI 54 ἑ).

Ἡ δημοκρατία. Μεταρρυθμίσεις τοῦ Κλεισθένους. — Εἰς τὰς ἐλευθερωθείσας Ἀθήνας ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν φατριῶν ἤρχισεν αὖθις, ἀλλ' ὁ ἀγὼν οὗτος διεπεράνθη ἐντὸς δύο ἐτῶν εὐτυχῶς. Ὅτε τὸ 508 ἐξελέχθη ἄρχων ὁ εὐπατρίδης Ἰσαγόρας φίλος τῶν τυράννων, ὁ Κλεισθένης προσεταιρίζεται τὸν λαὸν καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου ἀναλαμβάνει τὸ 507 τὴν ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον σύνταξιν τῆς πολιτείας. Τὸν λαὸν τῆς Ἀττικῆς διῄρεσεν εἰς 10 φυλάς, μὴ ἀποτελούσας ἐδαφικὴν ἑνότητα, ὥστε αἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοπικαὶ ἐπιρροαὶ κατ' ἀνάγκην ἐξέλιπον νῦν (ὅπως ἂν ὅτι μάλιστα ἀναμιχθῶσι πάντες ἀλλήλοις, αἱ δὲ συνήθειαι διαζευχθῶσιν αἱ πρότερον· Ἀριστοτ. Πολιτ. 6, 2, 11). Ἑκάστη δὲ τῶν φυλῶν τούτων διηρέθη εἰς 5 ναυκραρίας, καὶ τούτων ἑκάστη εἰς 2 δήμους, οἵτινες 100 κατ' ἀρχὰς ηὐξήθησαν κατόπιν δι' ὑποδιαιρέσεών τινων εἰς 174. Ἑκάστης φυλῆς προίσταντο οἱ ἐπιμεληταὶ τῆς φυλῆς, ἐτησίως ἐκλεγόμενοι, τῶν δὲ δήμων οἱ δήμαρχοι. Ἡ εἰς φυλὰς αὕτη διαίρεσις ἀπετέλεσε καὶ τὴν βάσιν τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ, διότι οἱ ὁπλῖται τῆς αὐτῆς φυλῆς ὑπηρέτουν ὑπὸ ἴδιον στρατηγόν, ἑκάστη δὲ ὁμοίως ἐξέλεγε καὶ 50 βουλευτάς, ὥστε ἡ βουλὴ νῦν ἀπετελέσθη ἐκ 500 ἀνδρῶν, ἐξ ὧν ὅμως ἐναλλὰξ 50 κατὰ πᾶν δέκατον μέρος τοῦ ἔτους (32 - 39 ἡμέρας) ὤφειλον νὰ διαμένωσι διαρκῶς ἐν τῷ πρυτανείῳ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διοικητικῶν αὐτῶν καθηκόντων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ καθ' ἡμέραν κληρουμένου ἐπιστάτου, ὅστις καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου προήδρευεν. Ὁμοίως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡλιαστῶν ηὐξήθη ὡς καὶ αἱ περιστάσεις καθ' ἃς ἡ ἔφεσις εἰς αὐτοὺς ἐπετρέπετο, ἐνῷ ἡ τῶν ἀρχόντων ἐξουσία περιωρίσθη. Πρὸς ἀσφάλειαν δὲ τῆς πολιτείας ἔθεσεν ὁ Κλεισθένης καὶ τὸν περὶ ὀστρακισμοῦ νόμον, «διὰ τὴν ὑποψίαν τῶν ἐν ταῖς δυνάμεσι» (πρόσκαιρος ἐξορία ἐπὶ 10 ἔτη δι' 6000 ψήφων).

Αἱ Ἀθῆναι μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων. — Ἡ ἀριστοκρατία καὶ παρὰ τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας τοῦ Κλεισθένους δὲν ἀπώλεσε παντελῶς τὸ θάρρος της. Ὁ Ἰσαγόρας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔλαβον αὐτήν. Ὁ Κλεομένης ἐνεφανίσθη μετὰ στρατοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Κλεισθένης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, ὁμοίως δὲ καὶ 700 ἄλλοι ἐξεβλήθησαν τῆς πόλεως ὡς ἐναγεῖς διὰ τὸν φόνον τῶν Κυλωνείων, διότι ἐπὶ ταύτῃ τῇ προφάσει ἐστράτευσαν οἱ Σπαρτιᾶται. Συνάμα ὁ Κλεομένης ἀπῄτησε τὴν ἐκλογὴν νέας βουλῆς ἐκ 300 ἀνδρῶν ἀντὶ τῆς παλαιᾶς ἐκ 500. Ἀλλὰ λαὸς καὶ βουλὴ τότε ἐμφανῶς ἀντέστησαν καὶ ὁ Κλεομένης πολιορκηθεὶς ἐν τῇ ἀκροπόλει παρέδωκε τοὺς προσκαλέσαντας αὐτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους πλὴν τοῦ Ἰσαγόρου καὶ συνθηκολογήσας ἀπῆλθε τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Θηβαίων καὶ Χαλκιδέων ἐνεφανίσθησαν καὶ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν Ἀττικὴν (506)· ἀλλ' ἡ ἔρις τῶν βασιλέων Κλεομένους καὶ Δημαράτου καὶ ἡ ἄρνησις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Κορινθίων νὰ συμμετάσχωσιν ἀδίκου ἔργου, ὅπερ τῶν Σπαρτιατῶν μόνον τὴν δύναμιν ηὔξανεν, ἐπέφερε τὴν διάλυσιν τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ τῶν Πελοποννησίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπετέθησαν τότε κατὰ τῶν ἀπομονωθέντων Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων καὶ ἐνίκησαν αὐτούς, παρὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀφῄρεσαν καὶ χώραν, τὸ Ληλάντιον πεδίον, ἣν διένειμαν εἰς 4000 Ἀθηναίους κληρούχους ἐκ τῶν θητῶν. Μετ' ὀλίγον καὶ πρὸς τοὺς Αἰγινήτας συνεπλάκησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς μακρὸν πόλεμον, κατὰ τὸν ὁποῖον πρὸ πάντων ἀνέπτυξαν τὸ ναυτικὸν αὐτῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται ὁμοίως ἀπῄτησαν παρὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν πρὸς ταπείνωσιν τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τυραννίδος τοῦ Ἱππίου (νόῳ λαβόντες ὡς ἐλεύθερον μὲν ἐὸν τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν ἰσόρροπον τῷ ἑαυτῶν ἂν γένοιτο, κατεχόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος ἀσθενὲς καὶ πειθαρχέεσθαι ἑτοῖμον· Ἡροδ. V 91), ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι πάλιν ἀντέστησαν καὶ ἐματαίωσαν τὴν ἐπιχείρησιν. Ὁ Ἱππίας δὲν ἠδύνατο πλέον ἢ παρὰ τῶν Περσῶν νὰ ἐλπίζῃ (Ἡροδ. V 96) καὶ οἱ Πέρσαι ἦσαν διὰ τοῦτο οἱ μόνοι ἐξ ὧν εἶχον νῦν νὰ φοβῶνται οἱ Ἀθηναῖοι.

ζ') Ἡ φιλολογία καὶ ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων μέχρι τοῦ 500 πρὸ Χριστοῦ

Ποίησις. — Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἐφόσον ἀκόμη ἡ βασιλεία διετηρεῖτο ἐν Ἑλλάδι, ἤκμαζεν ἡ ἐπικὴ ποίησις, τὴν ὁποίαν εἴδομεν φθάσασαν εἰς τὴν τελειοτάτην αὐτῆς ἀνάπτυξιν παρὰ τοῖς Ἴωσι. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς βασιλείας ἐκλείπει καὶ ἡ ποίησις ἡ ἐξυμνήσασα τοὺς ἥρωας βασιλεῖς καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν βασιλέων θεραπευθεῖσα. Ὑπὸ τὰ ἀριστοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας πολιτικοὺς ἀγῶνας ἡ φαντασία παύει πλέον τρεφομένη ὑπὸ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος, ἀναπτύσσεται δὲ τὸ αἴσθημα τῆς ἰδίας προσωπικότητος καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ παρόντος καὶ τὰ πάθη τοῦ καθ' ἡμέραν βίου παροξύνουσι τὰ πνεύματα καὶ κινοῦσι ζωηρῶς τὰς ψυχάς. Τοιουτοτρόπως ἀνεπτύχθη νῦν ἡ κατ' ἐξοχὴν ὑποκειμενικὴ ποίησις, ἡ ἑρμηνεύουσα τὰς ἀντιθέσεις τῶν ψυχικῶν διαθέσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ λυρικὴ δηλονότι, καὶ πάλιν πρῶτον παρὰ τοῖς Ἴωσι. Ἡ μετάβασις ὅμως εἰς αὐτὴν δὲν ἐτελέσθη διὰ μιᾶς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλὰ διὰ τῆς ἐλεγείας· (ἡ ἐλεγεία εἶνε σύστημα 2 δικώλων ἑξαμέτρων, ὧν τὸ μὲν εἶνε ἀκατάληκτον ἤτοι αὐτὸ τὸ ἡρωϊκόν, τὸ δὲ διακατάληκτον ἀσυνάρτητον). Οὕτως ἔψαλλεν ὁ Τυρταῖος τὰς ὑποθήκας αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας (τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ἧς μαρνάμενον πατρίδος κτέ.), οὕτως 100 ἔτη πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἐφέσιος Καλλῖνος (περὶ τὸ 700) ἐξεγείρων τοὺς Ἐφεσίους ἐκ τῆς νωθρότητος πρὸς πολεμικοὺς ἀγῶνας, οὕτως ὁ Σόλων, ὁ Θέογνις (οἱ λεγόμενοι γνωμικοὶ) καὶ ἄλλοι. Τὸ ἐλεγεῖον μετεχειρίσθησαν κατόπιν καὶ εἰς τὰ συμποσιακὰ ᾄσματα καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμμα (Σιμωνίδης ὁ Κεῖος ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Πεισιστρατιδῶν, τῶν Ἀλευαδῶν, τοῦ Ἱέρωνος ἐν Συρακούσαις). Ἡ λυρικὴ δὲ ποίησις ἤκμασεν ἐν τῇ Αἰολίδι καὶ παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Σικελίᾳ. Ὁ Ἀλκαῖος (περὶ τὸ 600) ἐκ Μυτιλήνης, ἡ Σαπφὼ ὁμοίως, Ἀνακρέων ὁ Τήϊος (ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πολυκράτους, τοῦ Ἱππίου καὶ τῶν Ἀλευαδῶν) καὶ οἱ Δωριεῖς Ἀλκμὰν ἐν Σπάρτῃ ἐκ Σάρδεων, ὁ κατά τι νεώτερος αὐτοῦ Στησίχορος ἐξ Ἱμέρας τῆς Σικελίας (περὶ τὸ 600), ὁ Λέσβιος Ἀρίων ὁ φίλος τοῦ Περιάνδρου (διθύραμβος), ὁ Κεῖος Σιμωνίδης καὶ τέλος ὁ μέγας ἐκ Θηβῶν Πίνδαρος (522-448) Ἐκ τοῦ διθυράμβου δὲ ἀνεπτύχθη ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν καὶ τὸ δρᾶμα (Θέσπις, εἰσάγων τὸν πρῶτον ὑποκριτήν· Φρύνιχος).

Φιλοσοφία — Ἡ σοφία τῶν οὕτω κληθέντων ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, Πιττακοῦ τοῦ Μυτιληναίου, Βίαντος τοῦ Πριηνέως, Σόλωνος τοῦ Ἀθηναίου, Κλεοβούλου τοῦ Λινδίου, Χίλωνος τοῦ Λακεδαιμονίου, Περιάνδρου τοῦ Κορινθίου ἦτο ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ σοφία. (Καὶ καταμάθοι ἄν τις αὐτῶν τὴν σοφίαν τοιαύτην οὖσαν, ῥήματα βραχέα ἀξιομνημόνευτα ἑκάστῳ εἰρημένα· ἃ οὗτοι καὶ κοινῇ ξυνελθόντες ἀπαρχὴν τῆς σοφίας ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι εἰς τὸν νεὼν τὸν ἐν Δελφοῖς, γράψαντες ταῦτα ἃ δὴ πάντες ὑμνοῦσι, Γνῶθι σαυτὸν καὶ Μηδὲν ἄγαν· Πλάτ. Πρωταγ. 343 Α ἑ.) Ἀλλ' οἱ πρῶτοι κυρίως φιλόσοφοι εἶνε οἱ Ἴωνες φυσικοὶ Θάλης ὁ Μιλήσιος (οὗτος καὶ εἰς τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς ἀνῆκε) περὶ τὸ 600, οἱ Μιλήσιοι ὡσαύτως Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξιμένης, ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος 540-480, ὁ Κλαζομένιος Ἀναξαγόρας ὀλίγον βραδύτερον περὶ τὸ 450, οἱ Ἐλεᾶται Ξενοφάνης, Παρμενίδης, Ζήνων, ὁ ἐκ Κρότωνος Πυθαγόρας (περὶ τὸ 580 γενν. ἐν Σάμῳ).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἱστορία καὶ γεωγραφία. — Τὴν Ἰωνίαν πατρίδα ἔχουσι καὶ ἡ ἱστοριογραφία καὶ γεωγραφία. Ὁ Ἀναξίμανδρος ἐσχεδίασε πρῶτος χάρτην τῆς γῆς, ὃν ἐβελτίωσε περὶ τὸ 530 ὁ Μιλήσιος Ἑκαταῖος συγγράψας καὶ πραγματείαν περὶ τῆς γῆς, τῶν θαλασσῶν καὶ ποταμῶν, τῶν προϊόντων, κατοίκων καὶ πόλεων αὐτῆς (Περίοδος γῆς). Ἡ ἱστοριογραφία δὲ ἤρχισε διὰ τῶν καλουμένων λογογράφων, οἵτινες τὰς παραδόσεις συνέλεξαν περὶ τῆς κτίσεως τῶν πόλεων καὶ τῶν παλαιῶν συμβάντων. Σημαντικώτατος αὐτῶν ἐγένετο ὁ Ἑκαταῖος (Γενεαλογίαι).

Τέχνη. — Ἡ πλαστικὴ τέχνη τῶν Ἑλλήνων τὰς ῥίζας αὐτῆς εἶχεν ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἐν στενῇ δὲ συναφείᾳ πρὸς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἔθνους ἀνεπτύχθη ἀπὸ τῶν μικροτάτων ἀρχῶν πρὸ πάντων ὡς ὑπηρετικὴ αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ἀτέχνων ὅλως ξυλίνων ξοάνων μεταβᾶσα εἰς τὴν τεχνικὴν παράστασιν τοῦ πολυμόρφου κόσμου τῶν θεῶν εἴτε δι' ἀγαλμάτων εἴτε διὰ τῶν κοσμούντων τοὺς ναοὺς ἀναγλύφων. Ἀλλὰ τὴν ἰσχυροτάτην ὤθησιν εἰς αὐτὴν ἔδωκε τὸ ἔθος τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνεγέρσεως ἀνδριάντων χαλκῶν ἢ ἐκ μαρμάρου τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι νικητῶν. Εἰς τὸ β' ἥμισυ τοῦ 7ου αἰῶνος εὑρίσκομεν τεχνιτῶν σχολὰς ἐν Σάμῳ καὶ Χίῳ, ἐν Σικυῶνι, Ἄργει καὶ Αἰγίνῃ. Τῆς ἀρχαϊκῆς ταύτης τέχνης ἔργα εἶνε αἱ μετοπαι τοῦ ναοῦ τῆς Σελινοῦντος, ὁ Ἀπόλλων τοῦ Ὀρχομενοῦ, τῆς Θήρας, τῆς Τενέας, καὶ τὰ αὐστηρὰ μὲν ἔτι καὶ σκληρὰ κατὰ τὴν ἔκφρασιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πλάσιν τοῦ σώματος τελειοποιημένα ἤδη αἰγινητικὰ ἐκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς περὶ τὸ 540-520 (ἀποκείμενα ἐν τῇ γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου).

Ἡ ζωγραφικὴ ἀνεπτύχθη ὄχι τόσον ταχέως, διότι καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς ἐν τῇ λατρείᾳ ἦτο πολὺ μικροτέρα. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς συνδέονται μετὰ τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, ἥτις ἐν Κορίνθῳ, Αἰγίνῃ, Σάμῳ καὶ Ἀθήναις θαυμασίως ἀνεπτύχθη.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὑπηρετεῖ ὁμοίως τὴν θρησκείαν ἐφαρμοζομένη ἐν τοῖς ναοῖς, ἀφοῦ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας μέγαρα πλέον ἀνάκτων δὲν ὑπάρχουσι. Οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος ἔχουσιν ἀνθρωπίνην μορφὴν καὶ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν εἶνε ἡ περὶ τῶν ἀνθρώπων πρόνοια· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἑλληνικὸς ναὸς ἔχει τὸν χαρακτῆρα ἰδεώδους ἀνθρωπίνου οἴκου, τὸν αὐτὸν δὲ φέρουσι καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ μέρη·

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὁ σηκὸς ἢ ὁ κυρίως ναός, ἡ κατοικία δηλονότι τοῦ θεοῦ, ἡ στέγη, ἡ ὑπὸ τῶν κιόνων ὑποβασταζομένη στοά. Θυσίαι καὶ λοιπαὶ ἱεροτελεστίαι γίνονται ἔξω τοῦ ναοῦ. Ἐκ τῆς μορφῆς δὲ τῶν κιόνων διακρίνονται οἱ τρεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ ῥυθμοί, ὁ αὐστηρὸς καὶ σοβαρὸς δωρικὸς ῥυθμός, ὁ πλουσιώτερος ἰωνικὸς καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ παραχθεὶς ἔτι πλουσιώτερος κορινθιακός. Ἐπὶ τοῦ στερεοῦ κρηπιδώματος μὲ δύο ἢ τρεῖς βαθμίδας ἐγείρεται ὁ ναὸς εἰς σχῆμα τετραπλεύρου, οὗ αἱ μακρότεραι πλευραὶ σχεδὸν τὸ διπλάσιον εἶνε τῶν στενῶν. Ἡ εἴσοδος εἶνε ἐξ ἀνατολῶν. Πέριξ περιθέει αὐτὸν ἡ ὑπὸ κιόνων ὑποβασταζομένη στοά, ἢ σχηματίζεται αὕτη μόνον ἐκ τῶν δύο στενωτέρων πλευρῶν ἢ τοὐλάχιστον μόνον ἔμπροσθεν (περίπτερος, ἀμφιπρόστυλος, πρόστυλος καὶ ὁ ἐν παραστάσεσι ναός, ὁ ἔχων δηλονότι δύο κίονας ἔμπροσθεν μεταξὺ τῶν παραστάδων, templum in antis). Ἔμπροσθεν ἐκ τῆς προστάσεως εἰσέρχεταί τις εἰς τὸν πρόναον (δευτέρα στοὰ) καὶ ἐκ τούτου διὰ τῆς μιᾶς εἰσόδου εἰς τὸν πανταχόθεν ὑπὸ τοίχου περιβαλλόμενον ναόν, ἐξ οὗ χωρίζεται ὄπισθεν ὁ ὀπισθόδομος πρὸς φύλαξιν πολυτίμων σκευῶν τοῦ ναοῦ κτλ. Αἱ ἀνάγλυφοι παραστάσεις εἶνε ἐπὶ τῶν ἀετωμάτων καὶ τῆς ζωφόρου. Ἀπέναντι τῆς πύλης καὶ παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ ἰδίως ναοῦ ἵστατο τοῦ θεοῦ τὸ ἄγαλμα. Καὶ ὁ ἰδίως ναὸς ἐχωρίζετο ὡς ἐν τῷ Παρθενῶνι διὰ κιόνων εἰς δύο ἑκατέρωθεν στενωτέρας στοάς, τὴν πλατυτέραν μέσην (ὡς οἱ χριστιανικοὶ ναοί) καὶ τὴν ὄπισθεν τοῦ ἀγάλματος παρὰ τὸν τοῖχον τὸν χωρίζοντα τὸν σηκὸν ἀπὸ τοῦ ὀπισθοδόμου. Οἱ κίονες δὲ ἀπετελοῦντο ἐκ τῆς βάσεως, τοῦ ηὐλακωμένου κορμοῦ (σκᾶπος) καὶ τοῦ κιονοκράνου. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἐχίνου (ὠοειδοῦς πλακὸς) καὶ τοῦ ἄβακος (τετραγώνου πλίνθου), ἐφ' οὗ κεῖται τὸ ἐπιστύλιον. Τοῦ ἰωνικοῦ κίονος ὁ ἐχῖνος ἔχων ἐγγεγλυμμένα ὠὰ ἐπίκειται ἐπὶ τοῦ ἀστραγάλου. Τοῦ δὲ κορινθιακοῦ τὸ κιονόκρανον ὁμοιάζει πρὸς κάλυκα ἔχουσαν πῶμα μὲ πλευρὰς ἐγκοίλους· ἐκ τῆς ἐπιμήκους κάλυκος φύονται τρεῖς συνήθως στοῖχοι ἀκάνθου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Γ'. Η ΕΛΛΑΣ ΕΝ ΤΩ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ ΑΓΩΝΙ

1. Οἱ ἐπὶ Δαρείου πόλεμοι 512-490.

Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀσία. — Τὰ γεγονότα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἐξιστόρησιν νῦν εἰσερχόμεθα, ἀνήκουσι πλέον εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Ὁ μέγας τῆς Ἀσίας ἀγὼν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ μηδικοὶ ἢ περσικοὶ πόλεμοι, εἶνε ὁ πρῶτος καὶ εἷς τῶν μεγίστων, τοὺς ὁποίους αἱ δυνάμεις τῆς Ἀνατολῆς ἐκίνησαν κατὰ μεγάλας χρονικὰς περιόδους ἐναντίον τῆς Δύσεως. Ἐκ δύο δὲ σημείων συγχρόνως ὑφίσταται νῦν ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἅμα καὶ τοῦ πολιτισμοῦ παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ἐπίθεσιν τῶν βαρβάρων, ἐκ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ τῶν Περσῶν καὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀφρικῇ κράτους τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλ' ἐνῷ κατὰ τῶν ἀποίκων τούτων τῶν Φοινίκων ἀγωνίζονται ὁμοίως οἱ ἐν Σικελίᾳ ἄποικοι τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους δὲ καὶ βαρβάρους ἀντιτάσσεται ὄχι ὁ ὑπὸ τὰς δημοκρατικὰς αὐτοῦ ἀρχὰς τραφεὶς Ἑλληνισμὸς ἀλλ' ἡ τυραννίς, κατὰ τῶν Περσῶν, τοῦ μεγάλου τούτου κυριάρχου τῆς Ἀσίας ἔθνους, ἀγωνίζονται οἱ Ἕλληνες τῆς μητροπόλεως ἐν πάσῃ τῇ ἀντιθέσει τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν τῶν δύο ὅλως ἀλλοτρίων πρὸς ἀλλήλους κόσμων. Ἡ Ἀνατολὴ κατέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα μεθ' ὅλης τῆς ἰσχύος καὶ λάμψεως αὐτῆς, ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τοὐναντίον ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ μετριοφροσύνῃ καὶ ἁπλότητι. Ἡ Ἀνατολὴ γαυριᾷ ἐπὶ τῷ ἀπείρῳ πλήθει τῶν πολεμιστῶν αὐτῆς καὶ τῇ λαμπρότητι τῶν ὅπλων, τὰ σμήνη δὲ τῶν στρατιῶν αὐτῆς ὑπακούουσιν εἰς ἕνα νεῦμα τοῦ δεσπότου, ὅστις ὡς ὄργανα ἁπλᾶ τῆς θελήσεώς του θεωρεῖ καὶ μεταχειρίζεται τοὺς ὑποδούλους αὐτοῦ λαούς· ἐν τῇ Δύσει τοὐναντίον τὸν ἀγῶνα ἀναλαμβάνει μικρὸς ἀριθμὸς ἀνδρῶν εὐαρίθμου ἔθνους. Ἀλλ' οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶνε πλήρεις πεποιθήσεως εἰς ἑαυτοὺς καὶ καρτερίας, ἄνδρες μισοῦντες τὸν δεσποτισμὸν καὶ πεποιθότες μὲν εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν θεῶν αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ἧσσον εἰς τὴν ἰσχὺν τῶν ὅπλων των. Εἶνε οἱ ἐκλεκτοὶ ἀγωνισταὶ ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ ὀργᾷ καὶ παρὰ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀδυναμίας καὶ τὰ ἐθνικὰ ἐλαττώματα εἶνε πλῆρες ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ συγκρούσει ὑπῆρξεν ὁποῖον πάντοτε ἀπέβη εἰς παρομοίας περιστάσεις· τὸ πνεῦμα ἐνίκησε τὴν ὕλην, ἡ τάξις τὸν ὄγκον, τὸ γενναῖον φρόνημα τὴν δεσποτικὴν βίαν.

Ἡ στρατεία τοῦ Δαρείου ἐπὶ τὴν Σκυθίαν καὶ αἱ πρῶται τῶν Περσῶν κατακτήσεις ἐν Εὐρώπῃ. — Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν, τῶν λαῶν δηλονότι τῶν πέραν τοῦ κάτω Δουνάβεως καὶ τὰς βορείας τῆς Μαύρης θαλάσσης ἀκτὰς κατοικούντων, ἔφερε τοὺς κατακτητὰς τῆς Ἀσίας Πέρσας κατὰ πρῶτον ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους. Τὰ καθέκαστα τῆς ἐκστρατείας ταύτης εἶνε τόσον ὀλίγον σαφῆ ὅσον καὶ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ διεύθυνσις αὐτῆς. Βέβαιον εἶνε μόνον ὅτι ὁ Δαρεῖος διῆλθε τὸν Βόσπορον, διῆλθε διὰ τῆς Θράκης ὑπέταξε καὶ ἠνάγκασε νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν τοὺς παρὰ τὸν Αἷμον Γέτας, διέβη δὲ καὶ τὸν Δούναβιν, ἄνωθεν τοῦ Δέλτα αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖθεν εἰσήλασεν εἰς τὴν Σκυθίαν (Ἡροδ. IV 1 ἑ). Βέβαιον δὲ εἶνε ὡσαύτως ὅτι εἴτε διότι ἀπέτυχεν εἰς τὰς περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, περὶ ὧν φανταστικαὶ μόνον διηγήσεις ὑπάρχουσι παρ' Ἡροδότῳ (IV 97 ἑ), εἴτε διότι οὐδ' ἐσκόπει κυρίως περαιτέρω νὰ προβῇ, πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπανῆλθε μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ὁπόθεν διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλὰ τὸ ἄμεσον τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ διαρκὴς κατοχὴ τῶν ἐνούντων μᾶλλον ἢ χωριζόντων τὰς δύο ἠπείρους πορθμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἄλλως οἱ Πέρσαι πρότερον ἤδη εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν πρὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἑλληνικῶν νήσων εἶχε φέρει αὐτοὺς μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, κατὰ τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου δὲ καὶ τοῦ Δουνάβεως διάβασιν τοῦ Δαρείου συνεστράτευον μετ' αὐτοῦ πλὴν τῶν ἄλλων Ἰώνων καὶ οἱ τύραννοι τῆς Ἀβύδου, τῆς Λαμψάκου, τῆς Προκοννήσου, τῆς Κυζίκου, τοῦ Βυζαντίου, τῆς Χερσονήσου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν κατέλιπεν ὁ Δαρεῖος ἐν Εὐρώπῃ ἰσχυρὰν περσικὴν στρατιὰν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μεγάβυζον ἐπὶ σκοπῷ νὰ συμπληρώσῃ τῆς Θράκης τὴν κατάκτησιν. Ἡ Πέρινθος παρὰ τὴν Προποντίδα ἀντέστη γενναίως, ἀλλ' ἐκυριεύθη ἐπὶ τέλους, κατόπιν δὲ πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι κατὰ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ αἱ θρακικαὶ φυλαὶ μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Στρυμόνος ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τῶν Περ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σῶν τὴν κυριαρχίαν, δώσασαι γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς Ἀσιάτας κατακτητάς. Ἀλλ' οὔτε εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐστάθη ὁ Μεγάβυζος, ἀλλὰ διαβὰς αὐτὸν ἐνίκησε τοὺς Παίονας, τοὺς δὲ Μακεδόνας ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀμύνταν κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς. Πλῆθος μέγα Παιόνων κατὰ ῥητὴν τοῦ Δαρείου διαταγὴν μετεφέρθη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ κατῳκίσθη εἰς τὴν Φρυγίαν. Βραδύτερον ἄλλος Πέρσης στρατηγὸς κατέλαβε καὶ τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ἴμβρον. Οἱ Πέρσαι εὑρίσκοντο πλέον εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ τὸ 506 ὁ Ἱππίας ἀπελπίσας ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐν Ἀθήναις ἀρχὴν διὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀρταφέρνη σατράπην τῶν Σάρδεων καὶ ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὑπισχνούμενος εἰς αὐτὸν ἀντὶ τῆς αἰτουμένης βοηθείας τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, τὰ σχέδια τῶν Περσῶν περὶ κατακτήσεως πάσης τῆς Ἑλλάδος διετυπώθησαν ὑπὸ τὸν ἐμφανέστατον τρόπον. Τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες τοὺς Λακεδαιμονίους φοβούμενοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Περσῶν, ἀπέπεμψεν ὁ Ἀρταφέρνης, εἰπὼν ὅτι ἀσφάλειαν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἡ πατρίς των μόνον ἂν ἐδέχετο πάλιν τὸν Ἱππίαν. Τοῦτο ἰσοδυνάμει ἤδη πρὸς κήρυξιν πολέμου καὶ πιθανῶς ὁ Ἀρταφέρνης ἐσχεδίαζεν ἤδη τὴν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατείαν. Εὐτυχῶς ὅμως τοῦ σχεδίου τούτου τὴν ἐκτέλεσιν προσωρινῶς τοὐλάχιστον ἀνέβαλον παρεμπεσόντα τινὰ ἐν τῷ μεταξὺ γεγονότα.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων. — Ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἀρισταγόρας εἶχε προτείνει εἰς τὸν Ἀρταφέρνη τὴν κατάκτησιν τῆς νήσου Νάξου, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς Πέρσας ἐκάλουν ἐξόριστοι ὀλιγαρχικοί. Ἡ νῆσος ἦτο πλουσία, εἶχε πληθυσμὸν σημαντικόν, στόλον καὶ 8000 ὁπλίτας. Ἡ καταγωγὴ τῶν φυγάδων θὰ ἐχρησίμευεν ὡς πρόφασις ἁπλῶς πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ἤλπιζε νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῆς ὁ ἴδιος πρὸ πάντων, ἀναλαμβάνων τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπὶ τῆς πλουσίας ταύτης νήσου. Εἰς τὸν Ἀρταφέρνη δὲ παρέστησε καὶ τὴν κατόπιν κατάκτησιν τῆς Πάρου, Ἄνδρου, Τήνου καὶ τῶν λοιπῶν Κυκλάδων καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Εὐβοίας ὡς εὔκολον, ἀπῄτησε δὲ ἁπλῶς πρὸς τὴν ἐπιχείρησίν του ταύτην τὴν ὑποστήριξιν περσικοῦ στόλου ἐξ 100 πλοίων, τὰ ὁποῖα ὁ Πέρσης σατράπης τῇ συναινέσει τοῦ Δαρείου ηὔξησεν εἰς 200, τάξας ναύαρχον τὸν Μεγαβάτην. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, διότι ἕνεκα δια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πληκτισμῶν πρὸς τὸν Ἀρισταγόραν ὁ Μεγαβάτης ἐγκαίρως ἐπληροφόρησε τοὺς Ναξίους περὶ τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχον.

Ὁ Ἀρισταγόρας εὑρίσκετο ἀπέναντι τοῦ Ἀρταφέρνους εἰς δυσχερῆ θέσιν διὰ τὴν ματαίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτῆς ἐσκέπτετο ἤδη ν' ἀποσείσῃ τὸν περσικὸν ζυγόν, ὅτε παρὰ τοῦ ἐν Σούσοις διατρίβοντος πενθεροῦ αὐτοῦ Ἱστιαίου ἔλαβε μυστικὴν ἐντολὴν νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἴωνας. Ὁ Ἱστιαῖος εἶχε παράσχει εἰς τὸν Δαρεῖον κατὰ τὴν ἐκ τῆς σκυθικῆς ἐκστρατείας κινδυνώδη ἐπιστροφὴν μεγάλας ὑπηρεσίας, μὴ ἐπιτρέψας τὴν διάλυσιν τῆς ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως γεφύρας, ἣν συνεβούλευσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὁ Ἀθηναῖος τύραννος τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδης. Εἴτε διὰ τοῦτο, ἂν πράγματι συνέβησαν ὅσα ὁ Ἡρόδοτος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διηγεῖται, εἴτε διότι ὁ Ἱστιαῖος, τύραννος ὢν τῆς Μιλήτου, ἦτο ὁ σπουδαιότατος ὑποστηρικτὴς τῆς ἐν Ἰωνίᾳ περσικῆς κυριαρχίας, ὁ Δαρεῖος ἀντήμειψε γενναίως τὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρός, χαρίσας εἰς αὐτὸν χώραν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος, ὅπου αὐτὸς ἔκτισεν ἰσχυρὰν ἀποικίαν, τὴν Μύρκινον. Ὁ Μεγάβυζος ὅμως παρέστησε κατόπιν εἰς τὸν Δαρεῖον τὸ ἐπικίνδυνον τοιαύτης δωρεᾶς, δι' ἧς ὁ Ἱστιαῖος ἀπέκτα μεγάλην δύναμιν ἐπὶ τοῦ νεωστὶ κατακτηθέντος ἐδάφους, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνεκάλεσε διὰ τοῦτο αὐτὸν εἰς τὰ Σοῦσα ὡς δῆθεν διὰ μεγαλειτέρων τιμῶν θέλων ν' ἀνταμείψῃ ἐνταῦθα. Ὁ Ἱστιαῖος ᾐσθάνετο ὅτι ἐντεῦθεν δὲν θ' ἀπελύετο πλέον, ἂν δὲν ἀνεφύοντο ταραχαὶ εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐνήργησε διὰ τοῦ Ἀρισταγόρου, ὅστις ἀντ' ἐκείνου ἐδυνάστευε νῦν τῆς Μιλήτου, τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου καὶ πρῶτον, ἵνα κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτὸς κατέθηκε τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς ἄλλους δυνάστας τῶν πόλεων παρεκίνησε πρὸς τοῦτο, ἐγκαταστήσας πανταχοῦ δημοκρατίας κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπανάστασις ἀπεφασίσθη τοιουτοτρόπως πανταχοῦ (500 πρὸ Χριστοῦ). Συγχρόνως δὲ ὁ Ἀρισταγόρας ἐτράπη ἐπὶ τὴν ζήτησιν συμμάχων, μεταβὰς ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅμως, ὅπου πρῶτον διηυθύνθη, δὲν εὗρον ἠχὼ οἱ λόγοι του (ὁ χαλκοῦς γεωγραφικὸς πίναξ, τὸ θυγάτριον τοῦ Κλεομένους Γοργώ, ἡ μετὰ ταῦτα σύζυγος τοῦ Λεωνίδου «πάτερ διαφθερέει σε ὁ ξένος, ἢν μὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀποστὰς ἴης» Ἡροδ. V 51). Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο μεγάλη, οἱ Σπαρτιᾶται διαποντίους ἐκστρατείας δὲν ἠγάπων, ὁ Ἀρισταγόρας δὲ ἐφαίνετο ἥκιστα ἐμπιστοσύνης ἄξιος σύμμαχος. Τοιαῦται σκέψεις καὶ οὐχὶ ἡ τρίμηνος τῶν Σούσων ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασις ἐνήργησαν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν Σπαρτιατῶν νῦν. Ὁ πρώην τύραννος ἠναγκάσθη οὕτως ν' ἀπέλθῃ τῆς Σπάρτης καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ πράγματα ἦσαν εὐνοϊκώτερα δι' αὐτόν. Ἡ πόλις αὕτη εἶχε κινδυνεύσει ἤδη ὑπὸ τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ Ἱππίου, διότι ὁ Ἀρταφέρνης εἶχε ζητήσει αὐτὸ τοῦτο τὴν ὑποταγήν της, ἅμα δὲ οἱ Ἴωνες ἦσαν ἄποικοι αὐτῆς καὶ μετὰ τῆς Μιλήτου ἰδίως εὑρίσκοντο οἱ Ἀθηναῖοι πάντοτε εἰς στενωτάτας σχέσεις. Ἔδωκαν διὰ τοῦτο προθύμως εἰς τὸν Ἀρισταγόραν βοήθειαν 20 πλοίων, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ὡς φίλοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Μιλήτου προσέθηκαν ἄλλα πέντε.

Ἡ ἐπανάστασις οὕτως ἤρχισε. Ἴωνες καὶ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τῆς Ἐφέσου ὁρμώμενοι ἔφθασαν μέχρι τῶν Σάρδεων καὶ κατέλαβον τὴν πόλιν, ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς ὁποίας ἀνθίστατο ὁ Ἀρταφέρνης. Ἀλλ' ἡ πυρπόλησις τῆς πόλεως (οἰκίαι καλάμιναι ἢ ὀροφαὶ ἐκ καλάμων) ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ κενώσωσι πάλιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἔφεσον, καταδιωκόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ἐνικήθησαν ἐνταῦθα καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀμέσως ἐγκατέλιπον τὴν ἐπιχείρησιν. Οἱ Ἴωνες ἐν τούτοις ἐπέμενον μόνοι καὶ ἡ ἐπανάστασις διεδόθη καθ' ἅπασαν τὴν Ἰωνίαν καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς πόλεις τῆς Καρίας, εἰς τὴν Κύπρον, εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι ἔλαβον εὐθὺς δραστήρια μέτρα καὶ ἐνῷ ἐξ ἑνὸς κατέβαλον τὴν ἐπανάστασιν ἐν Κύπρῳ, ἐξ ἑτέρου ἐπανέκτησαν τὰς αἰολικὰς πόλεις καὶ τὰς Κλαζομενάς. Μόνον αἱ πόλεις τῆς Καρίας ἀνθίσταντο ἐρρωμένως, ἀλλ' ὁ Ἀρισταγόρας ἀπελπίσας περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος ἔφυγεν εἰς Θράκην, ὅπου μετ' οὐ πολὺ καὶ ἀπέθανε πολεμῶν κατὰ τῶν Θρᾳκῶν. Ὁ ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὸν Δαρεῖον ἐξαπατήσας καὶ εἰς Ἰωνίαν καταπεμφθεὶς Ἱστιαῖος, ἀποδιωχθεὶς καὶ ἐκ Μιλήτου καὶ ἐκ Χίου κατέφυγεν εἰς Βυζάντιον ὁπόθεν πειρατικὰς ἐκδρομὰς ἔκαμνεν. Ἴωνες ὅμως καὶ Λέσβιοι μόνοι ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσι διὰ 353 πλοίων (ναύαρχος Διονύσιος ὁ Φωκαεὺς) πρὸς τὸν περσικὸν στόλον ἀριθμοῦντα 600

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλοῖα (Ἡροδ. VI 7 ἑ.). Ἡ ναυμαχία συνεκροτήθη ἀπέναντι τῆς Μιλήτου παρὰ τὴν νῆσον Λάδην (σήμερον ἡνωμένην μετὰ τῆς στερεᾶς) τὸ 494 καὶ οἱ Πέρσαι ἐνίκησαν διὰ τὴν ἀταξίαν τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ ἄλλως Σάμιοι καὶ Λέσβιοι ἐπρόδωκαν τὸν ἀγῶνα, φυγόντες πρὸ τῆς μάχης εἰς τὰς πατρίδας των. Μετ' οὐ πολὺ ἔπεσε καὶ ἡ πολιορκουμένη Μίλητος τὸ ἕκτον ἀπὸ τῆς ἀποστάσεως ἔτος καὶ οἱ μὲν ἄνδρες κατὰ τὸ πλεῖστον ἐθανατώθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία μετῳκίσθησαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγριδος (Φρυνίχου τραγῳδία «Μιλήτου ἅλωσις») Ὁ Ἰστιαῖος συνελήφθη ὁμοίως καὶ ἀνεσταυρώθη, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπέμφθη εἰς Σοῦσα. Ὁ Δαρεῖος ἐπέπληξεν ἐν τούτοις τοὺς θανατώσαντας τὸν ἄνδρα καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔθαψεν ἐν τιμῇ «ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι εὐεργέτεω». Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐκυριεύθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ ἰωνικαὶ πόλεις καὶ αἱ νῆσοι ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες κατέκαυσαν αὐτὰς μετὰ τῶν ἱερῶν καὶ ἄλλας δεινὰς ἀπανθρωπίας ἔπραξαν (Ἡροδ. VI 32). Ἡ ἰωνικὴ ἐπανάστασις κατεστάλη τοιουτοτρόπως διὰ τὴν ἔλλειψιν ἑνότητος ἐνεργείας καὶ στρατηγοῦ ἱκανοῦ. Τὸ Βυζάντιον, ἡ Χαλκηδών, αἱ πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Χερσονήσου ἔπαθον ταὐτὰ ὑπὸ τῶν Περσῶν.

Ἡ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατεία τῶν Περσῶν. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη. — Μόλις ἐτελείωσαν οἱ Πέρσαι τὸ ἔργον αὐτῶν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀμέσως παρεσκεύασαν τὴν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν στρατείαν. Ἡ συμμετοχὴ τούτων εἰς τὴν ἰωνικὴν ἐπανάστασιν ἀπῄτει ἐκδίκησιν (δέσποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων) καὶ ὁ νέος ἔτι καὶ ῥέκτης Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου γαμβρὸς τοῦ Δαρείου ἀνέλαβε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 492 νὰ ὁδηγήσῃ τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν καὶ τὴν Ἀττικήν. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία ἀπέβλεπεν οὐχ ἧσσον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν γενικωτέρων περὶ Ἑλλάδος σχεδίων, τὰ ὁποῖα ὁ Δαρεῖος πρὸ τῆς ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως ἤδη εἶχε συλλάβει. Ὁ Μαρδόνιος διαβὰς οὕτω τὸν Ἑλλήσποντον ἔφθασε μετὰ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ μέχρι τῆς Μακεδονίας, ἐνῷ ὁ στόλος παραπλέων τὰ παράλια τῆς Θρᾴκης ὑπέταξε τὴν πλουσίαν διὰ τὰ ἀπέναντι μεταλλεῖα Θάσον. Ἀλλὰ κατὰ τὸν περίπλουν τοῦ Ἄθω δεινὴ τρικυμία κατέστρεψε 300 ἐκ τῶν πλοίων καὶ 20000 ἀνθρώπους ἔθαψεν εἰς τὰ κύματα, αὐτὸς δὲ ὁ Μαρδόνιος ἐν Μακεδονίᾳ προσβληθεὶς νό-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτα ὑπὸ τῶν Βρυγῶν ἐτραυματίσθη μὲν ὁ ἴδιος, πολλοὺς δὲ τῶν περὶ αὐτὸν ἀπώλεσε. Μολονότι δὲ τὴν θρακικὴν ταύτην φυλὴν πάλιν ὑπέταξε, τὴν περαιτέρω ὅμως πορείαν μετὰ τὰς μεγάλας κατὰ θάλασσαν καὶ τὰς κατὰ ξηρὰν ἀπωλείας ἠναγκάσθη ν' ἀνακόψῃ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἡ χώρα πᾶσα μέχρι τῆς Μακεδονίας κατέστη περσικὴ σατραπεία, ἐν τῇ Χερσονήσῳ δὲ φρούρια ἐκτίσθησαν καὶ λιμένες παρεσκευάθησαν.

Ὁ Δαρεῖος δὲ προέβη ἀμέσως εἰς τὴν παρασκευὴν νέας δυνάμεως, ἥτις ἔμελλε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ὀλύμπου. Καὶ ἐνῷ εἰς τὰς παραθαλασσίους δασμοφόρους πόλεις τοῦ κράτους ἐπέτασσε τὴν παρασκευὴν νεῶν μακρῶν καὶ ἱππαγωγῶν πλοίων, ἔπεμπε συνάμα κήρυκας εἰς τὴν Ἑλλάδα ζητῶν γῆν καὶ ὕδωρ, τὸ σύμβολον τῆς ὑποταγῆς τῶν χωρῶν εἰς τὸν Πέρσην μονάρχην. Πράγματι δὲ πολλαὶ τῶν ἠπειρωτικῶν πολιτειῶν καὶ πᾶσαι αἱ νησιωτικαί, τῆς Αἰγίνης συμπεριλαμβανομένης, παρέσχον τὸ ζητούμενον, πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν ὅπου οἱ Πέρσαι κήρυκες ἐρρίφθησαν εἰς βάραθρον διὰ νὰ λάβωσιν ἐκεῖθεν ὅ,τι ἐζήτουν. Ἐπὶ τέλους ἡτοιμάσθη καὶ ὁ στρατός, εἰς ὃν ἀρχηγοὺς ἔδωκε νῦν ὁ Δαρεῖος τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἀρταφέρνη τὸν Ἀρταφέρνους καὶ τὸν Μῆδον Δᾶτιν. 600 πλοῖα ἀπετέλουν τὸν στόλον ὅστις τὸν στρατὸν τοῦτον κατὰ συμβουλὴν τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν Ἱππίου μετέφερεν ἀπὸ τῆς Ἰωνίας κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια διὰ τῶν Κυκλάδων. Ἀφοῦ δὲ κατὰ τὸν πλοῦν κατέλαβον οἱ Πέρσαι τὴν Νάξον καὶ τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερὰ ἐμπρήσαντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἠνδραπόδισαν, προσήγγισαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους, παραλαβόντες δὲ στρατὸν καὶ ὁμήρους παρ' αὐτῶν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Ἐρέτριαν (Ἡροδ. VI 100). Ἐξ ἡμέρας ἀντέστη ἡ πόλις, ἀλλὰ διὰ προδοσίας κατόπιν κυριευθεῖσα ἐλεηλατήθη καὶ ἐπυρπολήθη, οἱ κάτοικοι δὲ αὐτῆς μετῳκίσθησαν παρὰ τὰ Σοῦσα. Ἐκ τῆς Ἐρετρίας ἔπλευσαν οἱ Πέρσαι κατόπιν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἱππίου ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος (ἐπὶ Φαινίππου ἄρχοντος τὸ 490).

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον ἀμέσως εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν Μαραθῶνι. Τὸν στρατὸν ὡδήγουν δέκα στρατηγοί, ἐξ ὧν εἷς ἦτο ὁ Μιλτιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κίμωνος τοῦ Στησαγόρου. Ὁ Μιλτιάδης οὗτος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἦτο ὁ κατακτήσας ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων τὴν Λῆμνον καὶ Ἴμβρον, ὅτε ἔτι ἐδυνάστευεν ἐν Χερσονήσῳ, ἧς τὴν τυραννίδα παρέλαβεν ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἄπαιδος ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στησαγόρου, ὅστις ὁμοίως εἶχε διαδεχθῆ ἐν τῇ ἀρχῇ τὸν ἐπὶ Πεισιστράτου οἰκιστὴν γενόμενον τῆς Χερσονήσου ἄπαιδα θεῖον αὐτοῦ Μιλτιάδην τὸν Κυψέλου (Ἡροδ. VI 34 ἑ.). Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Δαρείου ἐκ τῆς σκυθικῆς ἐκστρατείας δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ μείνῃ ἐν Χερσονήσῳ καὶ μετὰ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου κατηγορηθεὶς ἐπὶ τυραννίδι διέφυγε τὸν θάνατον διὰ τὰς προγενομένας εἰς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίας. Ἡ στρατηγικὴ αὐτοῦ πεῖρα καὶ ἡ γνῶσις τῶν περσικῶν πραγμάτων καθίστων αὐτὸν νῦν ἕνα τῶν σπουδαιοτάτων στρατηγῶν. Πιθανῶς δὲ διέτρεχεν ἤδη τὸ 65 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Πρὶν ἐξέλθῃ ὅμως ἤδη τῆς πόλεως ὁ στρατός, οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν εἰς Σπάρτην τὸν ἡμεροδρόμον Φειδιππίδην ζητοῦντες ταχεῖαν βοήθειαν. (Καθ' ὁδὸν κατὰ τὸ Παρθένιον ὄρος τὸ ὑπὲρ Τεγέας ἡ φωνὴ τοῦ Πανός). Ὁ Φειδιππίδης ἔφθασεν εἰς Σπάρτην ἤδη τὴν δευτέραν ἡμέραν, ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἂν καὶ δὲν ἠρνήθησαν τὴν βοήθειαν, ἀπήντησαν ὅμως ὅτι ἕνεκα θρησκευτικῶν λόγων ἐκωλύοντο νὰ στρατεύσωσι πρὸ τῆς πανσελήνου. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατελείποντο μόνοι εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα ἀκόμη ἐπροξένει τέως τρόμον εἰς τοὺς Ἕλληνας (Ἡροδ. VI 112) καὶ ὅστις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ προσφάτως νῦν βαρὺς εἶχεν ἐπιπέσει κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Κύπρου καὶ Ἰωνίας μέχρι τῆς Εὐβοίας, πάσας δὲ τὰς ἀντιταχθείσας δυνάμεις αὐτῶν εἶχε κατασυντρίψει ὑπὸ τοὺς πόδας του. Μόνον 1000 Πλαταιεῖς, πᾶσα δηλονότι ἡ δύναμις ἣν ἡ μικρὰ ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα πόλις ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, ἔσπευσαν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν ἐννεακισχιλίων ἢ δεκακισχιλίων γενναίων ἀνδρῶν τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε οὗτοι εὑρίσκοντο παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους ἐν Μαραθῶνι. Ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Πεντελικοῦ, διὰ τῶν ὁποίων ἔμελλον νὰ κατέλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, ἔβλεπον ἤδη πᾶσαν τὴν παράταξιν τῶν Περσῶν, τὸν πολυάριθμον πεζὸν στρατόν, τὸ ἰσχυρὸν ἱππικόν, τὸ πλῆθος τῶν νεῶν. Ἔλαβον δὲ θέσιν πιθανῶς ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Αὐλῶνας, ἥτις ἐκτείνεται βορείως τῆς Βρανᾶς καὶ διὰ τῶν ἑκατέρωθεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑψωμάτων ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ τὰ πλάγια αὐτῶν. Οἱ Πέρσαι εἶχον παραταχθῆ πρὸς ἀνατολάς, ὄπισθεν ἔχοντες τὰ ἕλη καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πλαγίως πρὸς τὴν παράταξιν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὅτε οὗτοι παρετήρησαν πόσον ὑπερεῖχεν αὐτῶν ὁ ἐχθρός, ἐδίστασαν ἂν ἔπρεπε νὰ προσβάλωσιν αὐτόν, αἱ γνῶμαι δὲ τῶν στρατηγῶν ἐδιχάσθησαν. Ὁ Μιλτιάδης τότε ἔπεισε τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον νὰ δώσῃ τὴν ψῆφον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀμέσου προσβολῆς, παραστήσας εἰς αὐτὸν πῶς ἡ σωτηρία πάντων ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ (Ἡροδ. VI 109), καὶ ἡ μάχη ἀπεφασίσθη· (ἡμέρα τῆς στρατηγίας τοῦ Μιλτιάδου).

Τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολεμάρχου, εἰς τὸ ἀριστερὸν δὲ ἐτάχθησαν οἱ Πλαταιεῖς. Εἰς τὸ κέντρον ἔμειναν ὀλίγαι μόνον τάξεις καὶ ἐνταῦθα ἦτο διὰ τοῦτο τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἀσθενέστατον. Ἀφοῦ δὲ ὁ κήρυξ ἀπήγγειλε τὴν προσευχὴν ὑπέρ τε τῶν Ἀθηναίων καὶ Πλαταιέων, ὁ Μιλτιάδης διέταξε τὴν ἔφοδον. Τὸ μεταίχμιον ἦτο 8 σταδίων, τοὐτέστι 1320 μέτρων, καὶ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι διέτρεξαν τροχάδην. Οἱ Πέρσαι κατ' ἀρχὰς βλέποντες τὸν μικρὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, στερουμένων ἄλλως καὶ ἱππικοῦ καὶ τοξοτῶν, ἐθεώρησαν τὴν ἔφοδόν των μανίαν, ἀλλ' ὅτε ἀθρόοι οἱ Ἕλληνες προσέμιξαν, κατώρθωσαν μὲν οἱ ἀνδρειότατοι τῶν βαρβάρων, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Σάκαι (ἐκ τῆς περὶ τὸν Ὦξον χώρας) νὰ τρέψωσι τὸ ἀσθενὲς κέντρον τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ καταδιώξωσιν αὐτό, ἀλλὰ κατὰ τὰς δύο πτέρυγας ἐνίκων οἱ Ἕλληνες καὶ ἀφοῦ ἐξώθησαν τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸ ἕλος καὶ τὴν θάλασσαν συναγαγόντες τὰ κέρατα ἀμφότερα ἐρρίφθησαν κατὰ τῶν διαρρηξάντων τὸ κέντρον αὐτῶν καὶ ἐνίκησαν καὶ ἐνταῦθα. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἔσπευσε νὰ σωθῇ εἰς τὰ πλοῖα, μέχρι τῶν ὁποίων κατεδίωξαν αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐπιβίβασιν τῶν ἐχθρῶν. Ἐνταῦθα ὁ Κυναίγειρος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αἰσχύλου ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νηὸς τὴν χεῖρα ἀποκοπεὶς πελέκει πίπτει, ἐνταῦθα ἀποθνήσκει καὶ ὁ ἀνδρείως ἀγωνισθεὶς πολέμαρχος Καλλίμαχος, ὡς καὶ ὁ στρατηγὸς Στησίλεως καὶ τῶν ἄλλων Ἀθηναίων πολλοὶ καὶ ὀνομαστοί. Ἑπτὰ πλοῖα ἐν τούτοις κατώρθωσαν νὰ κυριεύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ 192 ἄνδρας, ἐξακισ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χιλίους δὲ καὶ τετρακοσίους οἱ βάρβαροι. Ὁ στόλος ὅμως αὐτῶν ἀναχθεὶς εἰς τὸ πέλαγος ἔπλευσε πρὸς δυσμὰς περὶ τὸ Σούνιον (ἡ ἐκ συνθήματος ἀνυψωθεῖσα ἀσπὶς ὑπὸ προδοτῶν ἐν Ἀθήναις· Ἡροδ. VI 121. 124), διότι οἱ Πέρσαι ἤλπιζον ὅτι ἀποβιβαζόμενοι εἰς τὸ Φάληρον θὰ ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν ἐκεῖθεν ἐξαπίνης τὰς ἐρήμους ὑπερασπιστῶν Ἀθήνας. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν των ἐματαίωσαν οἱ νικηταὶ τοῦ Μαραθῶνος, σπεύσαντες ταχύτερον αὐτῶν καὶ παραταχθέντες παρὰ τὸ Κυνόσαργες, ὅτε ὁ περσικὸς στόλος κατέπλεεν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Φαλήρου. Οἱ βάρβαροι παρητήθησαν τότε πάσης νέας προσβολῆς καὶ ἔστρεψαν πρῴραν πρὸς τὴν Ἀσίαν· (ὁ Ἱππίας ἀποθνήσκει καθ' ὁδόν).

Μετὰ τὴν πανσέληνον ἔφθασαν καὶ δισχίλιοι Σπαρτιᾶται εἰς τὰς Ἀθήνας διανύσαντες ὁδὸν 1200 σταδίων ἤτοι 200 χιλιομέτρων ἐντὸς 3 ἡμερῶν. Ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς νικημένος εἶχεν ἀπέλθει πλέον καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐζήτησαν μόνον νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ θεωρήσωσι τοὺς πεσόντας Πέρσας. Μεθ' ὃ ἐπαινέσαντες τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν ἀνδρείαν των ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Τοὺς πεσόντας οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν ἐν αὐτῷ τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, τὴν δόξαν δὲ τῶν Μαραθωνομάχων ὕμνησάν οἱ ἐπισημότατοι τῶν χρόνων ἐκείνων ποιηταί. Ὁ Σιμωνίδης ἐποίησε τὸ ἐπίγραμμα:

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.

Δύο δὲ ἀνδριάντες, ἐν τῷ πρυτανείῳ τῆς πόλεως καὶ ἐν Δελφοῖς, ἐστήθησαν πρὸς τιμὴν τοῦ Μιλτιάδου. Καὶ ὅτε οἱ συνεργάται τοῦ Πολυγνώτου Μίκων καὶ Πάναινος κατόπιν ἔγραψαν ἐν τῇ Ποικίλῃ στοᾷ τὴν εἰκόνα τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης, τὸν Μιλτιάδην παρέστησαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κατὰ τῶν βαρβάρων ὁρμώντων Ἀθηναίων.

2. Τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα ἀπὸ τοῦ 489-481.

Ἐσωτερικαὶ καὶ πρὸς ἀλλήλας τῶν πολιτειῶν ἔριδες. — Τὸ μέγα ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα ἠκολούθησαν κατ' ἀρχὰς χρόνοι ἐσωτερικῶν πολιτικῶν ἐρίδων ἐν Ἑλλάδι καὶ διαφορῶν μεταξὺ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πολιτειῶν, αἵτινες ἀπέστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων παντελῶς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἀπειλούντων κινδύνων. Ἐν Σπάρτῃ διὰ τῶν μηχανορραφιῶν τοῦ Κλεομένους, συνεργούσης τῆς Πυθίας (Ἡροδ. VI 66), εἶχε παυθῇ πρώην τῆς βασιλείας ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων αὐτῆς Δημάρατος, τὴν θέσιν δὲ αὐτοῦ κατέλαβεν ὁ Λεωτυχίδης. Ὁ ἐκπτωτος δὲ βασιλεὺς νῦν ἐπροτίμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, ὅστις αὐτὸν καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέχθη καὶ γῆν καὶ πόλεις ἐχάρισε. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλεομένης μετ' οὐ πολὺ κακὸν τέλος ἔλαβε, διότι γενομένης γνωστῆς τῆς μηχανορραφίας αὐτοῦ ἠναγκάσθη μὲν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατόπιν ὅμως ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν συνήνωσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοὺς Ἀρκάδας καὶ ἤρχισε γινόμενος φοβερὸς εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ συμπολῖται αὐτοῦ τότε ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἀποδώσαντες εἰς αὐτὸν τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης ἐπανελθὼν περιέπεσεν εἰς μανίαν καὶ ἀπέθανε τέλος αὐτόχειρ, τὴν ἀρχὴν δὲ αὐτοῦ διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Λεωνίδας (487). Σοβαρώτεραι ὅμως διαφοραὶ ἠγέρθησαν εὐθὺς κατόπιν ἕνεκα τοῦ ἀπομονωθέντος τοῦ φίλου αὐτοῦ Κλεομένους βασιλέως Λεωτυχίδου, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς πόλεμον μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ Αἰγινητῶν. Ὁ Κλεομένης μετὰ τοῦ Λεωτυχίδου εἶχον ἀναγκάσει τοὺς Αἰγινήτας νὰ δώσωσιν ὁμήρους δέκα ἄνδρας, παροξυνθέντες εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, διότι οἱ μισητοὶ ἀντίπαλοι αὐτῶν Αἰγινῆται εἶχον δώσει γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν Δαρεῖον. Τοὺς ὁμήρους τούτους οἱ δύο βασιλεῖς κατέλιπον ὡς παρακαταθήκην εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' οἱ Αἰγινῆται κατηγόρησαν ἐπὶ τούτῳ τὸν Λεωτυχίδην εἰς τὴν Σπάρτην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλεομένους, οἱ Σπαρτιᾶται δὲ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ παραδώσωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς Αἰγινήτας, ὅτε οὗτοι ἐπροτίμησαν ν' ἀπέλθῃ οὗτος εἰς Ἀθήνας μόνος καὶ ἀπαιτήσῃ τοὺς ὁμήρους (Ἡροδ. VI 85). Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι δὲν ὑπήκουσαν εἰς αὐτόν, οἱ δὲ Αἰγινῆται συλλαβόντες θεωρίδα ναῦν, πλήρη ἐγκρίτων Ἀθηναίων, τοὺς ὁποίους δεσμίους ἀπήγαγον, ἥναψαν τὸν πρὸς τὰς Ἀθήνας πόλεμον. Στόλος 70 ἀττικῶν νεῶν προσέβαλε μάτην τὴν νῆσον. Οἱ Αἰγινῆται ἀριστοκρατικοὶ ἐξ ἑτέρου ἐθανάτωσαν 700 ἐκ τῶν τοῦ δήμου καὶ ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν ἐν Αἰγίνῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (Ἡροδ. VI 87-93).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ τέλος τοῦ Μιλτιάδου. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.— Καὶ ἐν Ἀθήναις τῶν φατριῶν οἱ διαπληκτισμοὶ δὲν ἔλειψαν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Περσῶν, θῦμα δὲ αὐτῶν ἔπεσεν αὐτὸς ὁ ἥρως τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ Μιλτιάδης ὅστις καὶ πρότερον ηὐδοκίμει παρ' Ἀθηναίοις καὶ μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι ἀνδραγάθημα ἔτι μᾶλλον, ᾔτησε παρ' αὐτῶν ναῦς 70 καὶ στρατιὰν καὶ χρήματα καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ ἄλλο τι εἰς αὐτοὺς ἢ ὅτι θὰ τοὺς καταπλουτίσῃ, ἂν τὸν ἀκολουθήσωσι, ἐστράτευσε κατὰ τῆς Πάρου. Ἀποτυχὼν ὅμως οἰκτρῶς ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς τῶν Ἀλκμεωνιδῶν Ξανθίππου (γυνὴ αὐτοῦ ἡ Ἀγαρίστη, ἀνεψιὰ τοῦ Κλεισθένους) ὡς ἐξαπατήσας τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ τὸν μὲν θάνατον, ὃν ὡς ποινὴν οἱ κατήγοροι ἀπῄτησαν, ἀπέφυγε, ἀλλὰ κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 50 ταλάντων, τὰ ὁποῖα βραδύτερον ὁ υἱός του Κίμων ἐπλήρωσε. Αὐτὸς ὅμως ὁ Μιλτιάδης μετὰ τὴν καταδίκην ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς ἣν ἔλαβεν ἐν Πάρῳ κατὰ τὸν μηρόν (Ἡροδ. VI 134).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐν Ἀθήναις ἀπέκτησαν δύο πολιτικοὶ ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης ὁ υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Νεοκλέους, ἀμφότεροι δημοκρατικοὶ τὰς ἀρχὰς ἀλλὰ κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν πολιτικὴν πορείαν ὅλως διάφοροι ἀλλήλων. Ὁ Ἀριστείδης ἀνῆκεν εἰς γένος ἐπιφανὲς καὶ ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τοῦ Κλεισθένους, ὁ Θεμιστοκλῆς κατήγετο ὁμοίως πατρόθεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου καὶ ἐπιφανοῦς γένους τῶν Λυκομιδῶν, ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦτο ξένη. Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἥρεμος τὸν χαρακτῆρα καὶ εἰς ἄκρον φιλοδίκαιος, ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ὁρμητικός, νεωτεριστὴς καὶ εἰς τὰ μέσα του οὐχὶ ἐκλεκτικός. (Πρᾶος γὰρ ὢν φύσει καὶ καλοκαγαθικὸς τὸν τρόπον ὁ Ἀριστείδης, καὶ πολιτευόμενος οὐ πρὸς χάριν οὐδὲ πρὸς δόξαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ βελτίστου μετὰ ἀσφαλείας καὶ δικαιοσύνης, ἠναγκάζετο τῷ Θεμιστοκλεῖ τὸν δῆμον ἐπὶ πολλὰ κινοῦντι καὶ μεγάλας ἐπιφέροντι καινοτομίας ἐναντιοῦσθαι πολλάκις, ἐνιστάμενος αὐτοῦ πρὸς τὴν αὔξησιν· Πλουτ. Θεμιστ. 3). Μολονότι δὲ κατὰ βάθος σύμφωνοι ἦσαν ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες οὗτοι περὶ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα τὴν Ἑλλάδα τότε ἔσωσαν καὶ τὰς Ἀθήνας μεγάλας κατέστησαν, ὁ Ἀριστείδης ὅμως οὐδὲν ἔπραξεν ὑπὲρ πραγματοποιήσεως αὐτῶν, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τὸ πᾶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ 483/2 ὢν ἄρχων ἐπώνυμος ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνήργησε τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Πειραιῶς καὶ τὴν μεταφορὰν εἰς αὐτὸν τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηνῶν σταθμοῦ ἀπὸ τοῦ Φαλήρου (Θουκυδ. Ι 93). Τὰ ὀχυρώματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα περιελάμβανον τοὺς τρεῖς αὐτοφυεῖς λιμένας τῆς πειραϊκῆς χερσονήσου (Μουνιχίαν, Ζέαν καὶ Κάνθαρον, τὸν σημερινὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς), συνετελέσθησαν κυρίως βραδύτερον, ἀλλὰ τὸ σχέδιον ἔδωκεν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ κατὰ τοῦτο οἱ μετ' αὐτὸν εἰργάσθησαν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀρχίσαντος ἔργου. Οὕτως ἀπέκτησαν αἱ Ἀθῆναι ἐξαίρετον πολεμικὸν λιμένα, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύναντο ν' ἀποβῶσι σημαντικὴ ναυτικὴ δύναμις· ὡς τοιαύτη δὲ θαλασσία δύναμις καὶ μόνον ἠδύναντο νὰ διαπρέψωσιν ἐν Ἑλλάδι. Τοῦτο πρῶτος καὶ ὀξυδερκέστατα πάντων διεῖδεν ὁ Θεμιστοκλῆς, καταστήσας τοὺς Ἀθηναίους οὐχὶ ναυτικοὺς ὡς λέγεται, διότι ναυτικὸν εἶχον καὶ πρότερον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πειραιῶς ὡς κέντρου τῆς δυνάμεως αὐτῶν παρασκευάσας τὰ μέσα πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἀνύψωσιν ταύτης· (πρβλ. Πλουτ. Θεμιστ. 19: Θεμιστοκλῆς δ' οὐχ, ὡς Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς λέγει, τῇ πόλει «τὸν Πειραιᾶ προσέμαξεν», ἀλλὰ τὴν πόλιν ἐξῆψε τοῦ Πειραιῶς καὶ τὴν χῆν τῆς θαλάττης).

Ὁ μετὰ τῆς Αἰγίνης δὲ πόλεμος παρέσχεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἀνάγκην εἶχον καταρτισμοῦ διαρκοῦς ναυτικῆς δυνάμεως, ὁποίαν κυρίως οὐδεμία ἑλληνικὴ πολιτεία μέχρι τοῦδε εἶχεν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπέβλεπεν ἐξάπαντος εἰς ἀπωτέρους σκοπούς, ὅταν τοῦτο συνίστα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διότι ὁ ἐκ τῶν Περσῶν κίνδυνος ἐπέκειτο ἄφευκτος καὶ κατ' αὐτοῦ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόμιζεν ὅτι δύναται νὰ καταστήσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀξιομάχους μόνον κατὰ θάλασσαν. Ἀλλὰ τοὺς σκοποὺς τούτους δὲν ἠδύναντο ν' ἀντιληφθῶσι πάντες οὔτε ἔλειπον οἱ ἐναντία φρονοῦντες (ὁ Μιλτιάδης, κατόπιν ὁ Ἀριστείδης) περὶ τῆς ῥιζικῆς μεταβολῆς τοῦ πολεμικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον τοὺς Μαραθωνομάχους ὁπλίτας ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ναυβάτας καὶ κωπηλάτας. Διὰ τοῦτο ὁ μετὰ τῆς Αἰγίνης πόλεμος παρεῖχεν εὐλογοφανεστέραν ἀφορμὴν εἰς αὔξησιν τοῦ ναυτικοῦ ἀπὸ 70 περίπου πλοίων εἰς 200, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἕτοιμα ὁ Θεμιστοκλῆς κατὰ τὸ 480. Τὸ εἰσόδημα δὲ τὸ ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου (50 τάλαντα ἐτησίως, πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

22, 7), τὸ ὁποῖον οἱ πολῖται διενέμοντο μέχρι τότε πρὸς ἀλλήλους, ἐχρησίμευσεν εἰς ναυπήγησιν τοῦ στόλου τούτου.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων τούτων ὁ Θεμιστοκλῆς δὲν εἶχε νὰ περιμείνῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ Ἀριστείδου. Ἐνήργησε διὰ τοῦτο τὸν ὀστρακισμὸν αὐτοῦ (483) καὶ οὕτως ἔμεινε μόνος ἐν τῇ διοικήσει τῆς πολιτείας, ἥτις νῦν ὄντως πολὺ μᾶλλον τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνάγκην εἶχεν ἢ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Ἀριστείδου (τὸ ἀνέκδοτον περὶ τοῦ χωρικοῦ κατὰ τὸν ὀστρακισμὸν τοῦ Ἀριστείδου). Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὠστρακίσθη καὶ ὁ Ξάνθιππος.

3. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα 480 πρὸ Χριστοῦ.

Θάνατος τοῦ Δαρείου. Παρασκευαὶ τοῦ Ξέρξου.—Ἡ ἀγγελία περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τὸν Δαρεῖον νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὸ σχέδιον αὐτοῦ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἔδωκε λοιπὸν νέας διαταγὰς εἰς παρασκευὴν πολὺ μεγαλειτέρας στρατιᾶς καὶ ἐπὶ τρία ἔτη (489-487) ἡ Ἀσία ἐδονεῖτο, «καταλεγομένων τε τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσομένων καὶ παρασκευαζομένων» (Ἡροδ. VII 1). Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος (486) ἠγγέλθη ἡ ἐπανάστασις τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ὤφειλε κατὰ πρῶτον λόγον νὰ καταπνιγῇ. Συγχρόνως δὲ ἀνεφύη σπουδαῖον ζήτημα ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ἂν δηλονότι διάδοχος τοῦ Δαρείου ἔμελλε νὰ εἶνε ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἀρτοβαζάνης ὁ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς ἢ ὁ ἐκ τῆς Ἀτόσσης, τῆς θυγατρὸς τοῦ μεγάλου Κύρου, γεννηθεὶς βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς Ξέρξης. Ἐπὶ τέλους τοῦτον ἀνεκήρυξεν ὁ Δαρεῖος διάδοχόν του, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀπέθανε μετ' οὐ πολύ, τὸ 485, μετὰ 36 ἐτῶν βασιλείαν πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος σχέδια καὶ τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς ὑποταγήν.

Ὁ Ξέρξης κατ' ἀρχὰς διόλου δὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατείαν, ἀπέβλεψε δὲ μόνον εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Αἰγύπτου ὅπου ἡ ἐπανάστασις κατεστάλη ταχέως, τὸ 484. Ἀλλ' ὁ Μαρδόνιος, ὅστις μεγάλην ἐπιρροὴν ἤσκει παρὰ τῷ βασιλεῖ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ μετὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος συνέδεε φιλόδοξα προσωπικὰ σχέδια, ἔπεισεν αὐτὸν ν' ἀναλάβῃ αὖθις τὰς παρασκευὰς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου ἐκείνου. Καὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δὲ αὐτῆς δὲν ἔλειπον οἱ παροτρύνοντες αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, οἵ τε Ἀλευάδαι ἐκ Λαρίσης, οἵτινες βασιλικὸν ἀξίωμα εἶχον ἐν πάσῃ τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ ἀγγέλους πέμποντες εἰς Σοῦσα τὴν βοήθειαν αὐτῶν ὑπισχνοῦντο προθύμως νὰ παράσχωσιν εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πεισιστρατίδαι. Ἐκ τῶν Περσῶν μόνος ὁ Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπους, θεῖος τοῦ Ξέρξου, ἐτόλμησε νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως, ὅτε οὗτος ἐξέθηκε τὴν γνώμην του, ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου προφανῶς ὑπαγορευθεῖσαν, περὶ διαβιβάσεως τοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐνώπιον τοῦ συγκληθέντος συμβουλίου τῶν ἀρίστων Περσῶν (πρβλ. φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν· Ἡροδ. VII 10). Ἀλλ' ὁ Ξέρξης δὲν ἐπέτρεπε πλέον ἀντίστασιν (γῆν τὴν Περσίδα ἀποδέξομεν τῷ Διὸς αἰθέρι ὁμουρέουσαν· Ἡροδ. VII 8) καὶ αἱ παρασκευαὶ διὰ τὴν ἐκστρατείαν διετάχθησαν πανταχοῦ τοῦ κράτους.

Τέσσαρα δὲ ὅλα ἔτη διήρκεσαν αὗται (484-481) καὶ ἐν τῷ μεταξὺ συνετελέσθη ἥ τε ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου γέφυρα ἐκ πλοίων καὶ ἡ διόρυξις τοῦ ἐκ 12 σταδίων ἰσθμοῦ τοῦ Ἄθω, ἥτις ἀναγκαία ἦτό πρὸς ἀποφυγὴν τῶν κινδύνων ἀπὸ τῆς ἐπιφόβου τῶν τόπων ἐκείνων θαλάσσης. Ὁμοίως δὲ ἐγεφυρώθη καὶ ὁ Στρυμὼν καὶ ποικίλα ἐφόδια πρὸς τούτοις διετάχθη νὰ ἀποθηκευθῶσι κατὰ διαφόρους τόπους ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ χάριν τοῦ μέλλοντος ἐκεῖθεν νὰ διαβῇ στρατοῦ. Ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας δὲ ὅπου συνεκεντρώθη οὗτος ἐπορεύθη ὁ Ξέρξης εἰς Σάρδεις, ἀφοῦ καθ' ὁδὸν ἐξενίσθη μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τοῦ βαθυπλούτου Λυδοῦ Πυθίου ἐν Κελαιναῖς, ὅστις ὡμολόγησεν ὅτι περιουσίαν εἶχε πλὴν τῶν δούλων καὶ τῶν κτημάτων δισχίλια μὲν τάλαντα ἀργύρου, 4 δὲ ἑκατομμύρια στατῆρας χρυσοῦ ἤτοι ἑκατὸν περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐκ Σάρδεων ἔπεμψεν ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Ἑλλάδα πλὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης κήρυκας ζητῶν γῆν καὶ ὕδωρ. Ἡ ζευχθεῖσα ὅμως ἐν τῷ πορθμῷ γέφυρα (ἀπὸ τῆς Ἀβύδου πρὸς τὴν ἀπέναντι Σηστόν, 7 σταδίων μήκους) ὑπὸ τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων διελύθη ὑπὸ τρικυμίας καὶ ὁ Ξέρξης ὀργισθεὶς τὴν μὲν θάλασσαν διέταξε νὰ μαστιγώσωσι καὶ πέδας εἰς αὐτὴν νὰ ῥίψωσι, τοὺς δὲ ἐπιστατήσαντας τῆς γεφυρώσεως ν' ἀποκεφαλίσωσι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δευτέρα δὲ τότε ἐζεύχθη καὶ ἀφοῦ διεχείμασεν ἐν Σάρδεσιν ὁ Ξέρξης κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 480 ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Τὴν γέφυραν ὁ στρατὸς διῆλθεν ἐντὸς 7 ἡμερῶν καὶ 7 νυκτῶν.

Διὰ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου πορευόμενος ὁ Ξέρξης καὶ κατόπιν πρὸς δυσμὰς διὰ τῶν παραλίων τῆς Θράκης ἔφθασεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δορίσκου πέραν τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, ἐνῷ ὁ στόλος αὐτοῦ παραπλέων τὰς ἀκτὰς προσωρμίσθη ὁμοίως εἰς τὸν πρὸς ταύτῃ αἰγιαλόν. Ἐνταῦθα ἠριθμήθη ὁ στρατὸς (κατὰ 10000 ἐντὸς αἱμασιᾶς) καὶ εὑρέθησαν τοῦ μὲν πεζικοῦ τὸ πλῆθος μυριάδες ἑκατὸν ἑβδομήκοντα, 1,700,000 τῶν δὲ ἱππέων μυριάδες ὀκτώ, τὸ δὲ ναυτικὸν συγκείμενον ἐκ 1207 πλοίων (300 φοινικικῶν, 200 αἰγυπτιακῶν, 150 κυπριακῶν, 100 ἰωνικῶν κτλ). Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, ὅστις μάλιστα μετὰ τοῦ ποικίλου συνακολουθοῦντος συρφετοῦ ἀναβιβάζεται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰς πέντε ἑκατομμύρια, εἶνε ἀναμφιβόλως ὑπερβολικοί. Ὁ Ἡρόδοτος ὑπολογίζει 300 χιλιάδας ἀνδρῶν προστεθείσας εἰς τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος πρέπει νὰ περιορισθῇ πιθανῶς εἰς τὸ δέκατον μόλις. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν εἶνε προφανὴς ἡ ὑπερβολή, παμπληθὴς ἦτο βεβαίως ὁ στρατός, ὅστις ἐν κράτει 80 περίπου ἑκατομμυρίων πληθυσμοῦ ἐκ πάντων τῶν κατοίκων ἀνεξαιρέτως ἐστρατολογεῖτο καὶ ὑπὸ ἑνὸς μεγάλου βασιλέως τῆς Ἀσίας ὡδηγεῖτο, ἡ ἐπιδρομὴ δὲ αὕτη τῶν ἀσιατικῶν ἐθνῶν κατὰ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος παραμένει μία τῶν φοβερωτάτων τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου· (πρβλ. Ἡροδ. VII 118, 119, 120).

Πορεία τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Αἱ προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων. — Ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύθη ὁ στρατὸς εἰς τὴν Ἄκανθον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Χαλκιδικῆς διαιρεθεὶς εἰς τρία μεγάλα σώματα διὰ τοῦ ἐζευγμένου Στρυμόνος (οἱ μάγοι ἐθυσίασαν εἰς αὐτὸν ἵππους λευκούς), ἐκεῖθεν δὲ ὧδευσε μέχρι τῆς Θέρμης, εἰς τὸν κόλπον τῆς ὁποίας κατέπλευσε καὶ ὁ στόλος. Ἐνταῦθα ὁ Ξέρξης ἐπιβὰς Σιδωνίου πλοίου ἔπλευσε μετὰ τοῦ λοιποῦ στόλου ἐπὶ τὴν θέαν τῆς καιλάδος τῶν Τεμπῶν, ἐκεῖ δὲ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῆς χώρας τῶν ὑποταγέντων εἰς αὐτὸν Θεσσαλῶν καὶ ἐδέχθη τοὺς ἐπανακάμπτοντας ἐκ τῆς Ἑλλάδος κήρυκας. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ ὁ στρατὸς κατόπιν οὐχὶ διὰ τῶν Τεμπῶν ἀλλὰ διὰ τῶν ὀρέων.

Ἐκ τῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος πάντες οἱ μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ Κιθαιρῶνος κατοικοῦντες πλὴν τῶν Φωκέων καὶ τῶν Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων ἔδωκαν γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τὸν βασιλέα. Τὴν ἄμυναν τῆς πατρίδος ἀνέλαβον τοιουτοτρόπως μόνον οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ συναχθέντες οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν (πρόβουλοι) εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἀπεφάσισαν τοῦτο μὲν νὰ καταπαύσωσι τὰς μεταξὺ τῶν διαμαχομένων ἔριδας, ἰδίως τὸν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Αἰγίνης ἀγῶνα, τοῦτο δὲ νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς Συρακούσας ἵνα ζητήσωσι τὴν συμμαχίαν των. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἔμειναν οὐδέτεροι, ὁ Γέλων ὅμως ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν, ὅστις μεγάλην δύναμιν ἦτο ἕτοιμος νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐφόδια διὰ πάντα τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, ἀπῄτει τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ὡς ἀντάλλαγμα τῆς συμμαχίας, ὅπερ δὲν ἐδέχοντο οἱ Ἕλληνες, οἱ Κερκυραῖοι δὲ ἡτοίμασαν μὲν προθύμως τὸν στόλον των (60 πλοῖα) ἀλλὰ δὲν ἐπροχώρησαν πέραν τοῦ Μαλέα, περιμένοντες ἐκεῖ πρῶτον τοῦ ἀγῶνος τὴν ἔκβασιν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀναλαβόντων τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος τούτου Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κυρίως οἵτινες καὶ ἐρρωμένως εἰς αὐτὸν πρῶτοι κατῆλθον, ὑπὲρ πάντων γενναιοφρόνως καὶ μετ' αὐταπαρνησίας προκινδυνεύσαντες, καὶ διὰ τῆς ναυτικῆς αὐτῶν δυνάμεως τὸν ὅλον πόλεμον ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἔκριναν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν οἱ μάλιστα πάντων ἀπειλούμενοι καί, ἂν ἤθελον, δὲν θὰ ἐδυσκολεύοντο νὰ συνεννοηθῶσι πρὸς τοὺς Πέρσας ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἑλλάδος συμφέροντος. Ἀλλὰ δὲν ἔπραξαν τοῦτο καὶ παραδώσαντες πόλιν καὶ χώραν εἰς πλήρη καταστροφήν, αὐτοὶ δὲ ἀναλαβόντες τὴν μόνην ὑπολειπομένην κατὰ θάλασσαν ἄμυναν τῆς Ἑλλάδος, ἔγιναν οἱ σωτῆρες αὐτῆς. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ καὶ πάντας τοὺς μὴ μηδίσαντας Ἕλληνας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπεγείραντες, αὐτοὶ ἦσαν οἱ μηδ' ἐκ τῶν φοβερῶν ἐκ Δελφῶν ἐλθόντων χρηστηρίων τὸ θάρρος αὐτῶν ἀπολέσαντες καὶ ἐν τῷ μεγίστῳ κινδύνῳ εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν ἐμμείναντες. Τοῦτο ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ σύγχρονοι τότε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐξ ὀνόματος πάντων τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ λέγει (VII 139): νῦν δὲ Ἀθηναίους ἄν τις λέγων σωτῆρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι τἀληθέος· οὗτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πραγμάτων ἐτράποντο, ταῦτα ῥέψειν ἔμελλε. Ἑλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἐλευθέραν, τοῦτο τὸ ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπόν, ὅσον μὴ ἐμήδισε, αὐτοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ ἐπεγείραντες καὶ βασιλέα μετά γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ὁστις τὰς Ἀθήνας παρεσκεύασε, ὅστις τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ναυτικὸν ἔστρεψε, δι' οὗ δὴ καὶ μόνου ἦτο δυνατὸν νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς, ὅστις καὶ κατὰ τὰς κρισίμους στιγμὰς τὸ πᾶν ἐμηχανεύθη ἵνα ἐνθαρρύνῃ μὲν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀναγκάσῃ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὴν θέσιν των. Ἡ ἑρμηνεία τοῦ χρησμοῦ

τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς
μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει

δι' οὗ παρεκινήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σπεύσωσι πάντες εἰς τὰ πλοῖα, ἦτο ἰδικόν του ἔργον· καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ στιγμῇ αὐτὸς ἦτο ὁ πείσας τοὺς Ἀθηναίους ὅτι εἰς αὐτοὺς παρὰ τὴν Σαλαμῖνα ἀγωνιζομένους ὁ θεὸς ὑπισχνεῖτο νίκην διὰ τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ἴσως καὶ προσέθηκεν εἰς τὸν χρησμὸν τῆς μηδιζούσης Πυθίας

ὦ θεῖν Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν!

Οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνες κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη .— Εἰς τοὺς Ἕλληνας συνηθροισμένους ἔτι ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἔπεμψαν οἱ Θεσσαλοί, ὅσοι ἐναντίον τῶν μηδισάντων ἀριστοκρατικῶν ἔμενον πιστοὶ εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ζητοῦντες βοήθειαν κατὰ τῶν Περσῶν, τῶν ὁποίων τὰ πλήθη προσήγγιζον ἤδη τὴν χώραν των. Δεκακισχίλιοι δὲ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐαινέτου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους ἔσπευσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ Τέμπη, δι' ὧν ἐνόμιζον ὅτι θὰ διήρχοντο οἱ Πέρσαι. Ἀλλὰ μαθόντες δι' ἀγγέλων παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου περὶ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν ἐχθρικῶν στρατιῶν καὶ ἐννοήσαντες συνάμα ὅτι ἡ ὑπεράσπισις τῶν Τεμπῶν ἦτο ἀδύνατος, διότι οἱ Πέρσαι θὰ παρέκαμπτον αὐτοὺς διὰ τῶν στενῶν τῶν ὀρέων διερχόμενοι, ἐγκατέλιπον αὖθις τὴν χώραν. Οἱ Θεσσαλοὶ ἦσαν ἠναγ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κασμένοι τώρα νὰ συνταχθῶσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, προθύμως καὶ οὐ
πλέον ἐνδοιαστῶς, οἱ Ἕλληνες δὲ ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλὴν τ
Θεμιστοκλέους νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν δευτέραν μετὰ τὸν Ὄλυμπ
ἀμυντικὴν γραμμὴν τῆς Ἑλλάδος, κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσα

Ἡ Οἴτη προβαίνουσα ἀπὸ δυσμῶν μέχρι τῆς θαλάσσης αὐτῆς μ
σημβρινῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σπερχειοῦ σχηματίζει στενωτάτην π
ροδον, τὰ περίφημα στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, σήμερον διὰ τῶν προ
χώσεων τοῦ ποταμοῦ πολὺ εὐρύτερα καταστάντα (καὶ ὁ Σπερχει
ρέει σήμερον μεσ. τῆς ἄλλοτε παρόδου). Ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας
στενὰ ταῦτα ἐπιτρέπουσι τὴν μόνην πρὸς μεσημβρίαν διάβασιν,
ὑπεράσπισις δὲ αὐτῶν καθίστατο δυνατὴ καὶ εἰς μικρὸν ἀριθμ
μαχητῶν. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἐκτείνεται καὶ ἀπὸ μ
σημβρίας ἡ νῆσος Εὔβοια, τελευτῶσα εἰς τὸ βορειοανατολικὸν ἀκρ
τήριον Ἀρτεμίσιον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ὁμοίως πλατεῖα τελευτᾷ
χερσόνησος τῆς Μαγνησίας (τὸ Πήλιον ὄρος). Τὸν πορθμὸν λοιπ
τοῦτον ἠδύνατο ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ κωλύ
πᾶσαν ἐκ τοῦ πλαγίου προσβολὴν τῶν Περσῶν κατὰ τῶν ὑπερασπ
στῶν τῶν Θερμοπυλῶν, ἂν οἱ Ἕλληνες ἀπεπειρῶντο ἐνταῦθα κα
τοῦ ἐχθροῦ ν' ἀντιταχθῶσιν, ὅπερ καὶ πράγματι ἔπραξαν. Ἀλλὰ τ
κατὰ ξηρὰν ταύτην καὶ κατὰ θάλασσαν ἄμυναν ἀνέλαβον μὲ πο
ἀνίσους δυνάμεις. Διότι ἐνῷ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐτάχθη σύμπ
σχεδὸν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπερίσχυον οἱ ἐνεργητι
Ἀθηναῖοι, παρὰ τὰς Θερμοπύλας ἐτάχθη ἐλάχιστον μόνον μέρος τ
συμμαχικῆς δυνάμεως, καὶ ἐν τούτῳ ὑπερίσχυον οἱ βραδέως σκεπτ
μενοι καὶ βραδυκίνητοι Σπαρτιᾶται. Κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ Α
γούστου ἡμέρας τοῦ 480 ὁ ἀγὼν ἐνταῦθα ἤρχισε.

271 τριήρεις καὶ 9 πεντηκοντήρεις τῶν Ἑλλήνων (ἐξ ὧν 1
τριήρεις τῶν Ἀθηναίων) ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβι
δοῦ ἀντετάσσοντο παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλο
300 δὲ Σπαρτιᾶται, 1000 Τεγεᾶται καὶ Μαντινεῖς, 1120 Ἀρκ
δες, 400 Κορίνθιοι, 200 Φλιάσιοι, 80 Μυκηναῖοι, 1000 Φωκε
πάντες οἱ Ὀπούντιοι Λοκροί, 700 Θεσπιεῖς καὶ 400 Θηβαῖοι ἤ
ἐν συνόλῳ 5200 ἄνδρες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ παρὰ πᾶσι περιβλ
πτου βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωνίδου κατέλαβον τὰς Θερμοπύλα
Κατὰ θάλασσαν ἡ ἡγεμονία βεβαίως ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀλλ' οἱ κατὰ τὸ πλεῖστον Δωριεῖς σύμμαχοι δὲν συγκατένευον ν' ἀναγνωρίσωσιν ἡγεμόνας τοὺς Ἀθηναίους, καὶ οὗτοι ἦσαν ἀρκετὰ φιλοπάτριδες ὥστε νὰ μὴ ἐξαρτήσωσι τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος ἐκ λόγων ἀτομικῆς φιλοτιμίας. Εὑρίσκετο δὲ ἀκόμη ὁ ἑλληνικὸς στόλος παρὰ τὴν Χαλκίδα ὅτε τρικυμία φοβερὰ καταλαβοῦσα παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον τοὺς Πέρσας 400 μὲν πολεμικὰ πλοῖα, πλῆθος δὲ ἄλλων φορτηγίδων τοῦ στόλου των κατέστρεψε, ἐνῷ 15 πολεμικὰ ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τούτοις οἱ σύμμαχοι Ἕλληνες μόλις διὰ δωροδοκίας (οἱ Εὐβοεῖς ἐνεργοῦσι διὰ τοῦ Θεμιστοκλέους ὅστις καὶ τὰ περισσότερα ἔλαβε) ἐπείσθησαν νὰ παραμείνωσιν ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον. 200 περσικὰ πλοῖα ἀποταλέντα περὶ τὴν Εὔβοιαν ἵνα εἰσπλεύσωσιν ὄπισθεν τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ Εὐρίπου καταληφθέντα ὑπὸ τρικυμίας κατεστράφησαν, κατὰ τοῦ λοιποῦ δὲ στόλου παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐπιτεθέντες οἱ Ἕλληνες, ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς ἐνόμιζεν ὅτι περιεκύκλωνεν ἤδη αὐτοὺς καὶ ἔμελλε νὰ συλλάβῃ ὡς ἐν σαγήνῃ (Ἡροδ. VIII 10. 11), κυριεύουσι 30 πλοῖα. Οὕτως ἂν διὰ τῶν συνεχῶν τούτων μαχῶν δὲν ἐκρίθη τοῦ ἀγῶνος ἡ ἔκβασις, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, μᾶλλον δὲ οἱ τολμηροὶ Ἀθηναῖοι ἐδιδάχθησαν ὅτι οὐδὲν δεινὸν εἶχον τὰ πλήθη καὶ ὁ κόμπος τῶν βαρβάρων πρὸς ἄνδρας «ἐπισταμένους εἰς χεῖρας ἰέναι καὶ μάχεσθαι τολμῶντας». Τοῦτο ἀνεγνώρισε τότε ὁ κόσμος καὶ ὁ Πίνδαρος ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρτεμισίῳ μάχης κατόπιν εἶπε:

ὅθι παῖδες Ἀθαναίων ἐδάλοντο φαεννὰν
κρηπῖδ' ἐλευθερίας.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν οἱ Πέρσαι αὖθις ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα ἵνα ἐκβιάσωσι τὸν εἰς τὸν Εὔριπον εἴσπλουν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐν τούτοις ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἶχεν ὑποστῆ ζημίας καὶ σκέψις ἐγίνετο ἤδη περὶ ὑποχωρήσεως, ὅτε τὰ ἐν Θερμοπύλαις συμβάντα ἠνάγκασαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐγκαταλίπωσι παντελῶς τὰς θέσεις των.

Ὁ ἐν Θερμοπύλαις ἑλληνικὸς στρατὸς κατ' ἀρχὰς αἰσθανόμενος τὴν ἀδυναμίαν του, ἐσκέπτετο ὁμοίως περὶ ὑποχωρήσεως εἰς τὸν Ἰσθμόν, εὐθὺς ὡς ὁ Περσικὸς στρατὸς ἐπλησίασεν εἰς τὴν δίοδον. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐν γένει καμμίαν προθυμίαν δὲν ἐδείκνυον νὰ ὑπερα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σπίσωσι τὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν τῆς βορείας Ἑλλάδος, αὐτοὶ οἱ Σπ
τιᾶται προφασιζόμενοι τὴν ἑορτὴν τῶν Καρνείων ἔπεμψαν 300 μό
ἄνδρας, στρατηγουμένους εὐτυχῶς διὰ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος
τοῦ Λεωνίδου, οἱ δὲ λοιποὶ Δωριεῖς προετίμων νὰ ἑορτάσωσι πρῶ
τὰ Ὀλύμπια. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὁ Λεωνίδας ταχθεὶς ἄπαξ ἐκεῖ μ
τῶν 300 του ἀνέλαβε νὰ ὑποστῇ τὸν ἄνισον ἀγῶνα μέχρις ἐσχάτ
Οἱ Πέρσαι ἔπιπτον σωρηδὸν ὑπὸ τὰ μακρὰ δόρατα τῶν Σπαρτιατ
καὶ ὁ Ξέρξης βλέπων τὸν ὄλεθρον τῶν ἀρίστων σωμάτων τοῦ στ
τοῦ του, τῶν Μήδων, Κισσίων, Περσῶν καὶ τῶν Ἀθανάτων, δ
τούτους κατὰ σειρὰν ἔπεμψε κατὰ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ στεν
τρὶς λέγεται ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ θρόνου τρομάξας περὶ τῆς τύχης
ἀποδεκατιζομένων πολεμιστῶν του (Ἡροδ. VII 208. 210-21
Ἐπὶ τέλους ἡ προδοσία Ἐφιάλτου τινὸς Μαλιέως ὅστις ἔδειξεν
αὐτὸν ἀτραπὸν διὰ τοῦ ὄρους πρὸς παράκαμψιν τῶν στενῶν, κα
στησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀδύνατον πλέον τὴν ὑπεράσπισιν αὐτ
Ὁ Λεωνίδας ἀπέπεμψε τότε τοὺς βουλομένους ν' ἀπέλθωσι συμμ
χους καὶ μετὰ τῶν 300 Σπαρτιατῶν του, τῶν Θεσπιέων καὶ Θ
βαίων ἐξελθὼν τῶν στενῶν τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ἐρρίφθη κατὰ
Περσῶν. Τὰ δόρατα τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐθέριζον ἐνώπιόν
τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων, εἶχον θραυσθῇ πλέον, ὁ Λεωνίδας κα
ἄριστοι τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον πέσει, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ οἱ ἄρισ
τῶν Περσῶν ἐν οἷς καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου, ὅτε ὁ ἀγὼν φο
ρώτερος ἤναψε περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ ἀθανάτου Λεωνίδου. Τετρά
ἔτρεψαν ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες τοὺς βαρβάρους καὶ ὑπεξείρυσαν
νεκρὸν ὅτε καὶ οἱ τὴν ἀτραπὸν ὑπερβάντες Πέρσαι ἔφθασαν εἰς
νῶτα αὐτῶν. Τότε ἀπεσύρθησαν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς εἰ
δου τῶν πυλῶν λόφου καὶ μὲ τὰς μαχαίρας καὶ ὅ,τι εἰς αὐτοὺς ὑ
λείπετο ὅπλον ἀγωνιζόμενοι ἔπεσαν πάντες. Τὴν δόξαν αὐτῶν ὕμ
σαν ἔπειτα ἐπὶ τοῦ χώρου ἄλλα τε ἐπιγράμματα καὶ τοὺς Σπαρτ
τας ἰδίως τὸ περίδοξον ἐκεῖνο :

Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Μόνον οἱ Θηβαῖοι ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ Ξέρξου χάριν ἀ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐστίχθησαν οἱ πλείονες στίγματα βασιλικά. Ὁ δὲ νεκρὸς τοῦ Λεωνίδου, ἀποκοπείσης τῆς κεφαλῆς, ἀνεσταυρώθη.

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. — Οἱ Πέρσαι ἐξεχύθησαν πλέον εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, ἠρήμωσαν τὴν Φωκίδα, ὅπου μόνον οἱ Δελφοὶ διὰ θαυμάτων τῶν θεῶν των ἐσώθησαν, καὶ καύσαντες Θεσπιὰς καὶ Πλαταιάς, διότι οἱ λοιποὶ Βοιωτοὶ ἐμήδιζον, προυχώρησαν εἰς τὴν Ἀττικήν, δηοῦντες καὶ πυρπολοῦντες πάντα τὰ πρὸ ποδῶν. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα ὅπου ἡ δύναμις αὐτοῦ ηὔξησεν εἰς 378 τριήρεις (180 ἀττικαὶ καὶ δὴ αἱ ἄριστα) καὶ τινας πεντηκοντήρεις (οἱ Μήλιοι, Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι παρέσχον ἀνὰ μίαν — ὅ,τι ἠδύναντο), οἱ δὲ Ἀθηναῖοι οἵτινες ἤλπιζον κατ' ἀρχὰς ὅτι οἱ Ἕλληνες θ' ἀντετάσσοντο κατὰ τῶν βαρβάρων ἐν Βοιωτίᾳ (οἱ Πελοποννήσιοι περιωρίσθησαν εἰς τὸν τειχισμὸν τοῦ Ἰσθμοῦ), ἔσπευσαν νὰ σώσωσι παῖδας καὶ γυναῖκας εἰς τὴν Σαλαμῖνα, Αἴγιναν καὶ Τροιζῆνα ἐγκαταλείποντες τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἰς τὴν ἀπόφασίν των ταύτην ἐνισχύθησαν ὅταν ἡ ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς ἐκήρυξεν ὅτι καὶ ὁ ἱερὸς ὄφις κατέλιπε τὴν ἀκρόπολιν. Μόνον ἐν τῇ ἀκροπόλει ἔμειναν ὀλίγοι ὑπερασπισταί, οἱ ταμίαι τοῦ ἱεροῦ καὶ πένητες ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀλλ' οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν αὐτὴν ἀναβάντες δι' ἀφυλάκτου μέρους κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀγλαύρου καὶ πᾶσαν ἐσύλησαν καὶ ἐπυρπόλησαν. (Ἡ ἱερὰ ἐλαία).

Ὅτε οἱ ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος συνηγμένοι Ἕλληνες εἶδον τὰς ῥόγας ἀνερχομένας ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τοσοῦτον ἐθορυβήθησαν ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν πρὶν κυρωθῇ ἡ ἐν τῷ πολεμικῷ συμβουλίῳ ὑπὸ τῶν πλειόνων ἐξενεχθεῖσα γνώμη περὶ ὑποχωρήσεως εἰς τὸν Ἰσθμόν, εἰσέπιπτον εἰς τὰς ναῦς καὶ ὕψωνον τὰ ἱστία, ἐνῷ ὑπὸ τῶν ὑπολειπομένων ἐκυροῦτο ἡ γνώμη περὶ τῆς ὑποχωρήσεως. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ διέβλεπε τὴν ἄφευκτον διάλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου (ὁ Μνησίφιλος, Ἡροδ. VIII 57 οὐδὲ περὶ μιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχήσεις!), ἐπέμεινε παρὰ τῷ ναυάρχῳ Εὐρυβιάδῃ νὰ συγκληθῇ αὖθις τὸ πολεμικὸν συμβούλιον. Σφοδρὰ συζήτησις τότε ἠγέρθη ἐν αὐτῷ (ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος), ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ Εὐρυβιάδης φοβούμενος μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαταλείψωσι παντελῶς τὸν ἀγῶνα, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ ἐν Σαλαμῖνι. Ἐν τούτοις ὅτε κατόπιν ἀπὸ τοῦ Φαλήρου ἐνεφανίσθη ὁ περσικὸς στόλος, τοὺς πέριξ

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀποκρύπτων αἰγιαλούς, αὐτός τε ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πεζοῦ στρα
τοῦ καταβὰς ἐπὶ τὴν θάλατταν ἄθρους ὤφθη (Πλουτ. Θεμιστ. 12
οἱ Πελοποννήσιοι πάλιν ἦσαν ἕτοιμοι νὰ φύγωσιν ἵνα διακινδυνεύ
σωσιν ὑπὲρ τῆς Πελοποννήσου ἀντὶ νὰ μάχωνται ὑπὲρ τῆς δοριαλώ
του ἤδη χώρας. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἠναγκάσθη τότε νὰ καταφύγῃ ε
στρατήγημα πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ Ξέρξου (ὁ Σίκιννος) καὶ νὰ φέρ
τὸν σκοπόν του ἄλλως εἰς πέρας. Ὁ Ξέρξης ἔπεσεν εἰς τὴν πλεκτάνη
καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπέβαλον πλέον πᾶσαν σκέψιν περὶ ὑποχωρήσεω
(Ἄφιξις τοῦ Ἀριστείδου).

Ἐξημέρωνε μία τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου τ
480 ὅτε πανταχόθεν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου ἀντήχησαν οἱ πολ
μιστήριοι παιᾶνες· ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ φυγῇ ὅπως ἤλπιζον ἀκόμη οἱ ἐξ
πατημένοι Πέρσαι,

παιᾶν' ἐφύμνουν σεμνὸν Ἕλληνες τότε
ἀλλ' ἐς μάχην ὁρμῶντες εὐψύχῳ θράσει

ὡς ὁ συναγωνισθεὶς ἐν Σαλαμῖνι Αἰσχύλος ἐν τοῖς Πέρσαις αὐτ
ἀφηγεῖται.

σάλπιγξ δ' ἀϋτῇ πάντ' ἐκεῖν' ἐπέφλεγεν.
Εὐθὺς δὲ κώπης ῥοθιάδος ξυνεμβολῇ
ἔπαισαν ἅλμην βρύχιον ἐκ κελεύματος,
θοῶς δὲ πάντες ἦσαν ἐκφανεῖς ἰδεῖν.
Τὸ δεξιὸν μὲν πρῶτον εὐτάκτως κέρας
ἡγεῖτο κόσμῳ, δεύτερον δ' ὁ πᾶς στόλος
ἐπεξεχώρει, καὶ παρῆν ὁμοῦ κλύειν
πολλὴν βοήν· «ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῴων ἕδη,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών«.

Καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν γυναικῶν καὶ παίδων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τ
βράχων τῆς Σαλαμῖνος παρηκολούθουν μὲ τὸ βλέμμα τοὺς ἀγωνιζ
μένους πατέρας καὶ ἀδελφούς, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ δεξιὸν κέρας Ἀθ
ναῖοι προσέβαλον πρῶτοι τὸ ἰσχυρότατον μέρος τῆς ναυτικῆς δυν
μεως τοῦ ἐχθροῦ, τοὺς Φοίνικας. Μετ' ὀλίγον ἐγενικεύθη ἡ μάχη κ
οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ πάντων καὶ οἱ Αἰγινῆται ἐθριάμβευον κατὰ τ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βαρβάρων «οὐ τεταγμένων ἔτι οὔτε σὺν νόῳ ποιεόντων οὐδέν», ἂν καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην αὐτοὶ ἑαυτῶν μακρῷ ἀμείνονες ἀπεδείχθησαν καὶ οὗτοι, φοβούμενοι τὸν θεωροῦντα ἐκ τοῦ ἀπέναντι ὑψώματος τοῦ Αἰγάλεω τὴν ναυμαχίαν Ξέρξην (ἡ βασίλισσα Ἀρτεμισία). Οἱ βάρβαροι ἐπὶ τέλους ἐτράπησαν πανταχόθεν εἰς φυγήν, ἐκπλέοντες πρὸς τὸ Φάληρον, κατασυντριβόμενοι ἐν τῷ θορύβῳ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ κατὰ τὸν ἔκπλουν ὑπὸ τῶν παραφυλαττόντων εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ στενοῦ Αἰγινητῶν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Πέρσαι προηγουμένως εἶχον καταλάβει τὴν πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς μικρὰν νῆσον Ψυττάλειαν, παραλαβὼν ὁ Ἀριστείδης πολλοὺς τῶν ὁπλιτῶν τῶν παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμῖνος παρατεταγμένων ἀπέβη εἰς αὐτὴν καὶ κατέκοψε τοὺς ἐν τῇ νησίδι πάντας.

Ἡ φοβερὰ ἧττα ἀφῄρεσε παρὰ τοῦ Ξέρξου πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ἂν καὶ οἱ Ἕλληνες ἡτοιμάσθησαν ἀμέσως εἰς ἄλλην ναυμαχίαν, διότι ὁ περσικὸς στόλος ἦτο ἀκόμη πολυάριθμος. Ὁ μέγας βασιλεὺς δὲν ἐσκέπτετο νῦν ἢ περὶ φυγῆς, εἰς ἣν ἄλλως καὶ ὁ Μαρδόνιος τὸν προέτρεπε. Διέταξε λοιπὸν τὸν ἀπόπλουν τοῦ στόλου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς φύλαξιν τῶν γεφυρῶν, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγον καταλιπὼν εἰς τὸν Μαρδόνιον ἐπίλεκτον στρατὸν 30 μυριάδων, ἔλαβε μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους τὴν πρὸς τὴν Ἀσίαν ὁδὸν κατὰ ξηράν, συνοδευθεὶς μέχρι τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου. Κατ' ἀρχὰς ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Κλεόμβροτον ἐπεχείρησε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰ νῶτα τῶν Περσῶν, ἐνῷ οὗτοι εὑρίσκοντο ἔτι ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ἀλλ' ἔκλειψις ἡλίου (2 Ὀκτωβρίου 480) ἠμπόδισεν αὐτοὺς ἀπὸ τούτου. Ὁ ἑλληνικὸς ὅμως στόλος κατεδίωξε τὸν ἐχθρικὸν μέχρι τῆς Ἄνδρου, ὅπου ἐν τούτοις ὁ Εὐρυβιάδης ἠρνήθη νὰ παρακολουθήσῃ περαιτέρω τὸν φεύγοντα ἐχθρόν, ὅστις ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του θὰ ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἐπίφοβος, παρὰ τὴν ἐναντίαν περὶ τούτου γνώμην τοῦ Θεμιστοκλέους. (Ὁ Σίκιννος πέμπεται αὖθις ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ξέρξην ἐν Ἀττικῇ ἔτι ὄντα).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

4. Τὸ τέλος τῆς περσικῆς ἐπιδρομῆς.

Διὰ τῆς φυγῆς τοῦ Ξέρξου ὁ ἀπὸ τῶν Περσῶν κίνδυνος τῶν Ἑ
λήνων κατ' οὐδὲν ἔγινε μικρότερος. Ὁ Μαρδόνιος ἀπαλλαγεὶς
περιττοῦ πλήθους συνεκέντρωσε τοὺς πολεμικωτάτους τῶν Ἀσιατ
ἐν Θεσσαλίᾳ, ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, ὅστις μετὰ μυριάδων ἓξ τοῦ στρα
τούτου εἶχε προπέμψει τὸν βασιλέα μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀ
κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὑπέταξε τὴν Ὄλυνθον καὶ τοὺς κατοίκους κα
σφαξε (τῆς Ποτιδαίας μάτην ἀπεπειράθη), ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἐν Θ
σαλίᾳ στρατόπεδον. Ὁ περσικὸς στόλος ἐξ ἑτέρου συνεκέντρωνεν αὖ
εἰς τὴν Σάμον, ὁπόθεν ἠδύνατο νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν Ἰωνίαν, 300 τρ
ρων δύναμιν, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες 110 μόνον πλοῖα νῦν ἀριθμοῦν
ἑστάθμευον ἐν Αἰγίνῃ χωρὶς νὰ τολμῶσι νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐν Σά
Πέρσας, πρὸς ὃ μάλιστα οἱ Ἴωνες παρεκάλουν αὐτοὺς (Ἡροδ. V
132). Εὐτυχῶς καὶ τῶν Περσῶν ὁ φόβος μετὰ τὸ ἐν Σαλαμῖνι π
θος δὲν ἦτο μικρὸς ὥστε ἐκ θαλάσσης τοὐλάχιστον προσβολὴ νέα κα
τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠπειλεῖτο.

Ἐπικινδυνότεραι ὅμως ἦσαν αἱ σχέσεις, τὰς ὁποίας ὁ Μαρδό
ἐν Θεσσαλίᾳ διαμένων ἤρχισε συνδέων πρὸς τὰς ἑλληνικὰς πολιτεί
Διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου ἐδοκίμασεν αὐτ
τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτόν, διὰ προτάσεων δελεαστικ
τάτων. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι μεγαλοφρόνως ἀπέρριψαν ταύτας, ἀπ
τήσαντες ὅτι «ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇ καὶ νῦν ἔρχετ
μήποτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ». Ἀλλ' ἐν Βοιωτίᾳ ὁ Μαρδό
εἶχε νῦν ἀφωσιωμένους συμμάχους καὶ δραστηρίους συνεργοὺς τ
Θηβαίους, εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ τοῦτο κατῆλθε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 4
εὐθὺς ὡς ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐνταῦθα μετέφ
τὸ κέντρον τῶν πολεμικῶν καὶ διπλωματικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν, αἵ
νες τελευταῖαι μάλιστα διὰ τῶν εἰσηγήσεων τῶν Θηβαίων ἐκινδύνε
ν' ἀποβῶσι νῦν ὀλεθριώταται εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἡροδ. IX 2). Ἐ
ἐνῷ τοσαύτη δραστηριότης ἀνεπτύσσετο ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ
τῶν μηδιζόντων Ἑλλήνων, οἱ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καλούμενοι ν' ἀγ
νισθῶσιν αὖθις οὐδὲν κώλυμα ἐσκέπτοντο ἀκόμη νὰ παρεμβάλωσιν
τὴν μέχρι τῶν Ἀθηνῶν προέλασιν τοῦ Μαρδονίου. Οἱ Σπαρτιᾶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἑώρταζον νῦν τὰ Ὑακίνθια, ἡ κυριωτέρα των προσοχὴ ἄλλως ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὴν συντέλεσιν τοῦ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τείχους καὶ ἔσπευσαν μὲν νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς Ἀθήνας ὅτε ἐφοβήθησαν μήπως οἱ Ἀθηναῖοι δελεαζόμενοι ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου ἐγκαταλείψωσι τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, ἐλησμόνησαν ὅμως ἀμέσως τὴν παράκλησιν τῶν Ἀθηναίων νὰ πέμψωσι τὸν στρατὸν αὐτῶν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Δευτέρα εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη. — Ὁ Μαρδόνιος ἠπείγετο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ εὐτυχῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἐκ τοῦ περσικοῦ χρυσοῦ μᾶλλον τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος ἐξήρτων παρὰ ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι, στερημένοι τῆς βοηθείας τῶν Δωριέων ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὖθις τὸ ἄστυ καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ Μαρδόνιος δὲ καταλαβὼν αὐτὸ ἔρημον, ἐδοκίμασε καὶ αὖθις νὰ δελεάσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' αἱ προτάσεις τῶν Περσῶν μᾶλλον ἐξηγρίωσαν αὐτοὺς ἀντὶ νὰ πραΰνωσι (ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ βουλευτοῦ Λυκίδου, τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων του). Ἔπεμψαν δὲ μόνον εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις πικρῶς παραπονούμενοι διὰ τὴν βραδύτητα τῶν συμμάχων καὶ τώρα ἀπειλοῦντες πλέον αὐτοὺς διὰ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ αὖθις κατέφυγον εἰς ἀναβολάς, ἀλλ' ὅτε Τεγεάτης τις παρέστησεν εἰς αὐτοὺς τὸν κίνδυνον, ὃν διέτρεχεν ἡ Πελοπόννησος, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι συνδιηλλάσσοντο πρὸς τοὺς Πέρσας, ἔσπευσαν τὴν αὐτὴν νύκτα νὰ ἐκπέμψωσι τὸν στρατὸν αὐτῶν (Ἡροδ. IX 11). Ὁ Μαρδόνιος μαθὼν τοῦτο καὶ ἀπελπίσας ὅτι θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐνέπρησε καὶ κατέστρεψε πᾶν ὅ,τι ἐσώζετο ἔτι ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς προτέρας εἰσβολῆς καὶ ἀφοῦ ἐξέδραμε μετὰ τοῦ ἱππικοῦ μέχρι Μεγάρων, ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βοιωτίαν (διὰ Δεκελείας καὶ οὐχὶ διὰ τῶν στενῶν τῶν Ἐλευθερῶν).

Οἱ Ἕλληνες συνηθροίζοντο ἐν τῷ Ἰσθμῷ, ἐνῷ ὁ Μαρδόνιος παρέτασσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Πλαταιῶν, ὀχυρώσας παρὰ τὸν Ἀσωπὸν μέγα στρατόπεδον. Διὰ τῆς Ἐλευσῖνος δὲ ὅπου προσῆλθον ἐκ Σαλαμῖνος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὁπλῖται, ἐπορεύθη ὁ συμμαχικὸς ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Παυσανίου εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ παρετάχθη εἰς τὴν ὑπώρειαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Κιθαιρῶνος ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐκεῖ ὁ Μαρδόνιος προσέβαλεν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἱππικοῦ του, διοικουμένου ὑπὸ ἐπιφανοῦς Πέρσου, τοῦ Μασιστίου ἐπιβαίνοντος ἵππου Νισαίου χρυσοχαλίνου καὶ ἄλλως καλῶς κεκοσμημένου. Ἀλλ' ὁ Μασίστιος ἔπεσε καὶ ἡ προσβολὴ ἀπέτυχεν. Οἱ Ἕλληνες τότε ἀναθαρρήσαντες κατέβησαν ἐκ τῶν περὶ τὰς Ἐρυθρὰς ὑψωμάτων εἰς πεδινὸν χῶρον ἐγγύτερον τῶν Πλαταιῶν παρὰ τὴν κρήνην Γαργαφίαν καὶ ἐκεῖ παρετάχθησαν μὲ τὸ μέτωπον πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν (ἔρις μεταξὺ Τεγεατῶν καὶ Ἀθηναίων). Οἱ μὲν Σπαρτιᾶται κατεῖχον τὸ δεξιὸν κέρας 10,000 ὁπλῖται ἐν συνόλῳ ἤτοι 5000 Σπαρτιᾶται καὶ 5000 περίοικοι μετὰ 35,000 εἰλώτων ψιλῶν, μετ' αὐτοὺς δὲ παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ σύμμαχοι καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν κέρας οἱ 8000 Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην, πάντες ἐν συνόλῳ 38,700 ὁπλῖται, 69,600 ψιλοὶ ἤτοι 108,300 πολεμισταί. 300,000 βαρβάρων καὶ 50,000 σύμμαχοι Ἕλληνες ἵσταντο ἀπέναντι αὐτῶν. Τὰ σφάγια ἐν τούτοις δὲν ἐπέτρεπον τὴν διάβασιν τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τὴν μάχην οὔτε εἰς τοὺς Πέρσας οὔτε εἰς τοὺς Ἕλληνας (προσβολαὶ μόνον τοῦ ἱππικοῦ) καὶ μόλις μετὰ δεκαήμερον ἀπραξίαν τὴν 11 ἡμέραν παρὰ τὴν φρόνιμον συμβουλὴν τοῦ Ἀρταβάζου ὁ Μαρδόνιος ἀνυπομονῶν καὶ καταφρονῶν τοὺς πολεμίους ἀπεφάσισε τὴν προσβολήν. Οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ μεταξὺ ἐζήτησαν νὰ μεβάλωσι τὰς θέσεις των δι' ἔλλειψιν ὕδατος (ἡ Γαργαφία κατεχώσθη ὑπὸ τοῦ περσικοῦ ἱππικοῦ), ἀλλ' ἡ κίνησις αὕτη προὐκάλεσε μεγάλην ἀταξίαν, διότι τὸ μὲν κέντρον ἀπεμακρύνθη πολὺ περισσότερον τοῦ δέοντος πρὸς τὸ νοτιοδυτικόν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὁρμήσαντες νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως ταύτης σχηματισθὲν κενόν, τασσόμενοι πλησίον τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν εὗρον αὐτοὺς εἰς τὴν θέσιν των ἕνεκα τῆς βραδύτητος τῆς κινήσεως τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ (ὁ λοχαγὸς Ἀμομφάρετος). Τότε ὁ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι οἱ Ἕλληνες εὑρίσκοντο εἰς πλήρη ὑποχώρησιν, ὥρμησε κατὰ τῶν ἀπομονωθέντων Σπαρτιατῶν καὶ Τεγεατῶν, ἐνῷ οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ Ἕλληνες προσέβαλον τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ σπεύσωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ Παυσανίου. Ἀλλὰ πρὸς τοὺς σιδηροφόρους καὶ ἀτρομήτους Σπαρτιάτας δὲν εἶχον οἱ Πέρσαι ἢ βελῶν βροχὴν νὰ πέμψωσι καὶ ἀδύνατον ἀσπίδων ὀχύρωμα ν' ἀντιτάξωσιν. Ἀνδρείαν καὶ ἐπιμονὴν πραγματικῶς δὲν ἔδειξαν ὀλίγην, διότι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα αὐτὰ τὰ δόρατα τῶν Σπαρτιατῶν λαμβάνοντες μὲ τὰς χεῖρας ἔθραυον, ἀλλὰ κατώτεροι κατὰ τὸν ὁπλισμὸν καὶ τὴν τακτικὴν ἐπέσπευδον μόνον διὰ τῆς παραβόλου εὐτολμίας των τὸν ὄλεθρον. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ Μαρδόνιος, γενναίως μετὰ τὸν περὶ αὐτὸν χιλίων λογάδων Περσῶν μαχόμενος, ἀντεῖχον καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀφοῦ ὅμως ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἔπεσαν, ὑπεχώρησαν πάντες καὶ ἀτάκτως ἔφυγον πρὸς τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον, κατασφαζόμενοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Μόνον ὁ Ἀρτάβαζος προδίδων τὸν ἀγῶνα, ἤδη πρὸ τῆς μάχης ἀπεσύρθη μετὰ 40,000 ἀνδρῶν καὶ δρομαίως ἀπεσώθη διὰ τῆς Φωκίδος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον δεινὸν ἀγῶνα νὰ ὑποστῶσι πρὸς τοὺς Θηβαίους, ἀλλ' ἐνίκησαν τέλος, σπεύσαντες δὲ ἔπειτα πρὸς τὸ ὠχυρωμένον τῶν Περσῶν στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον μάτην ἐπολιόρκουν οἱ Σπαρτιᾶται, ἐκυρίευσαν καὶ τοῦτο. Τότε πλέον ὁ ὄλεθρος τῶν βαρβάρων ἦτο πλήρης, διότι σφαγὴ γενικὴ ἠκολούθησε τὴν ἅλωσιν τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐκ τῶν τριακοσίων χιλιάδων τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ πλὴν τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων τοῦ Ἀρταβάζου δὲν ἐσώθησαν ἢ τρισχίλιοι ἄνδρες μόνον. (Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑλλήνων ἐλάχισται: 91 Σπαρτιᾶται, 16 Τεγεᾶται, 52 Ἀθηναῖοι, οἱ ὁπλῖται μόνον πάντως). Τὰ λάφυρα δὲ ἅπερ συνεκόμισαν οἱ Ἕλληνες ἦσαν πλουσιώτατα. Ἀπ' αὐτῶν ἀνετέθη εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν ὁ χρυσοῦς τρίπους ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρήνου ὄφεως τοῦ χαλκοῦ τότε ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ στηθείς, μετὰ αἰῶνας δὲ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου εἰς τὸ Βυζάντιον μεταφερθεὶς ὅπου καὶ σήμερον ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ ἀκρωτηριασμένος σώζεται (τὰ ὀνόματα τῶν μετασχόντων τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς βάσεως). Μετὰ τὴν μάχην οἱ Ἕλληνες προέβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Θηβῶν, αἵτινες ἐπὶ 20 ἡμέρας ἀντέστησαν, ἕως οὗ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐκουσίως παρεδόθησαν· τούτους ὁ Παυσανίας ἐθανάτωσεν ἐν Κορίνθῳ.

Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη. Ἧττα τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ. — Καθ' ἣν ἡμέραν οἱ Ἕλληνες κατὰ ξηρὰν ἐνίκων τοὺς Πέρσας ἐν Πλαταιαῖς, κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς λέγεται, ἢ ὀλίγον πιθανῶς βραδύτερον, καὶ ὁ συμμαχικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην καὶ τὸν Ἀθηναῖον Ξάνθιππον ἐνίκα τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὸ ἀκρω-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τήριον Μυκάλην. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐναυλόχει ἐν Δήλῳ ὅτε οἱ Σ
μιοι ἔπεμψαν παρακαλοῦντες τὸν Λεωτυχίδην εἰς βοήθειαν. Καὶ
μὲν Ἕλληνες ἔπλευσαν πρὸς ἀνατολάς, οἱ δὲ ἐν Σάμῳ σταθμεύον
Πέρσαι μὴ ὄντες πλέον ἀσφαλεῖς ἐνταῦθα, ἔπλευσαν εἰς Μυκάλη
ὅπου ἐν τῇ ξηρᾷ ἦτο καὶ πολυάριθμος στρατὸς στρατοπεδευμένος,
ἐκεῖ ἀνελκύσαντες τὰς ναῦς ὠχυρώθησαν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες κα
δίωξαν αὐτούς, ἀποβιβασθέντες δὲ εἰς τὴν ξηρὰν ἐνίκησαν οἱ Ἀθ
ναῖοι μόνοι πρὶν προφθάσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Πέρσας, κα
λαβον τὸ ὀχύρωμα καὶ προεξαγαγόντες τὴν λείαν εἰς τὸν αἰγιαλ
ἐνέπρησαν τό τε τεῖχος καὶ τὰς ναῦς. Ἐκ τῶν Ἰώνων Σάμιοι, Χ
καὶ Λέσβιοι προσετέθησαν ἀμέσως εἰς τὴν ἑλληνικὴν συμμαχίαν.
ἑλληνικὸς στόλος ἔπλευσε κατόπιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ οἱ
Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Λεωτυχίδην ἐπανῆλθον ἐκεῖθεν εἰς τὰς πόλ
των, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Ἰώνων ἐπέμειναν καθ' ὅλον τὸν χ
μῶνα πολιορκοῦντες τὴν Σηστόν, ἕως οὗ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 478 ἐκ
ρίευσαν αὐτήν. (Τέλος τοῦ ἀθανάτου ἔργου τοῦ Ἡροδότου).

Ἤδη δὲ τὸ 480 καὶ ὡς ἐπιστεύετο μάλιστα κατόπιν κατὰ τ
αὐτὴν τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἡμέραν ἐνίκων κατὰ κράτος
οἱ Σικελιῶται Ἕλληνες τοὺς ἐκ δυσμῶν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐ
τεθέντας Καρχηδονίους καὶ ἔσωζον τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ διὰ τῆς πα
τὴν Ἱμέραν μεγάλης νίκης. Τὰ δυτικὰ τῆς Σικελίας ἦσαν εἰς τ
χεῖρας ἢ ἀρχαίων φοινικικῶν ἀποικιῶν ἢ τῶν Καρχηδονίων. Ὅτε
ὁ Ξέρξης παρεσκεύαζε τὴν μεγάλην κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιδρομ
κατὰ πρόσκλησιν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ Φοινίκων ἔπραττον τὸ αὐτὸ
οἱ ἄποικοι τούτων Καρχηδόνιοι. 300,000 τοῦ ἐκ μισθοφόρων ἀπ
τελουμένου στρατοῦ αὐτῶν στρατολογηθέντων ἐκ τῶν βαρβάρων τ
δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς μετὰ στόλου 200 πολεμικ
πλοίων καὶ τρισχιλίων φορτηγίδων προσέβαλεν ἐκ τῆς φοινικικῆς ἀπ
κίας Πανόρμου τὴν ἐγγὺς κειμένην Ἱμέραν. Ἐκεῖ ὅμως ἀντετάχ
κατ' αὐτῶν μετὰ 50000 πεζῶν καὶ πεντακισχιλίων ἱππέων κληθ
εἰς βοήθειαν ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Γέλων, τοῦ ὁποίου τὸ κρ
τος ἐξετείνετο τότε ἐπὶ παντὸς τοῦ νοτιοανατολικοῦ τμήματος τ
μεγάλης νήσου. Ὁ καρχηδονικὸς στρατὸς ὑπέστη πανωλεθρίαν, ὁ
τὴν ξηρὰν ἀνειλκυσμένος στόλος ἐνεπρήσθη, ὀλίγοι μόνον τῶν Κα
χηδονίων διεσώθησαν εἰς τὴν σικελικὴν ἐπαρχίαν αὐτῶν, μόλις δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πλοιάριον ἐσώθη ἵνα φέρῃ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἥττης εἰς τὴν Καρχηδόνα. Ἡ λεία καὶ ἐνταῦθα ἦτο πλουσιωτάτη καὶ ὁ Γέλων ἔστησεν ἐξ αὐτῆς ὁμοίως ἐν Δελφοῖς χρυσοῦν τρίπουν. Μέχρι τοῦ 409 καθ' ὃν περίπου χρόνον οἱ Πέρσαι πάλιν ἤρχισαν ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σικελία ἔμεινεν ἀπηλλαγμένη πάσης ἐνοχλήσεως ἐκ μέρους τῶν Καρχηδονίων. Οἱ Συρακούσιοι ὅμως ἀνεκήρυξαν βασιλέα των τὸν ἔξοχον αὐτῶν τύραννον στρατηγὸν (ἀπέθανε τὸ 478), ἡ βασιλικὴ δὲ ἀρχὴ παρεδόθη κατόπιν καὶ εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἱέρωνα (αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Γέλωνος καὶ Ἱέρωνος ᾠδαὶ τοῦ Πινδάρου).

5. Οἱ ἐπιθετικοὶ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων (478-448).

Ἀνοικοδόμησις καὶ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν. — Ἐκ τῶν πόλεων αἵτινες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος τὸν μέγαν κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνα διεξήγαγον, αἱ Ἀθῆναι εἶχον ὑποστῆ τὰς μεγίστας καταστροφάς. Ἡ πόλις ἠρημώθη, οἱ ναοὶ ἐνεπρήσθησαν, ἡ χώρα ἐλεηλατήθη. Εὐθὺς διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐπανέφερον μὲν οἱ Ἀθηναῖοι τὰς οἰκογενείας αὐτῶν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἤρχισαν δὲ ν' ἀνοικοδομῶσι τὴν πόλιν των. Συγχρόνως ὅμως ἐπεχείρησαν νῦν νὰ ὀχυρώσωσιν αὐτὴν διὰ περιβόλου μακροῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐξασφαλίσῃ καθ' οἱασδήποτε νέας ἐπιδρομῆς τὸ μέχρι τοῦδε ἀτείχιστον ἄστυ. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἔβλεπον μὲ ὕποπτον ὄμμα τὴν τοιαύτην ἐνίσχυσιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐρεθιζόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν ἰδίως καὶ Κορινθίων, οἵτινες μετὰ φθόνου καὶ δέους παρηκολούθουν τὴν κατὰ θάλασσαν μεγάλην αὐτῶν αὔξησιν, ἐζήτησαν ν' ἀποτρέψωσι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου τούτου, προφασιζόμενοι ὅτι ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν ἠδύνατο ν' ἀποβῇ ὀλεθρία εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν περιπτώσει νέας ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν (τὸ παράδειγμα τῶν Θηβῶν· Θουκυδ. I 90). Ἀλλ' ἡ ἐπέμβασις τῶν Σπαρτιατῶν ἐματαιώθη διὰ τῆς διπλωματικῆς ἱκανότητος τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀπέκτησαν αἱ Ἀθῆναι τὰ τείχη των (λείψανα αὐτῶν κατὰ τὸ
πυλον). Κατὰ συμβουλὴν δὲ τοῦ μεγαλεπηβόλου ἀνδρός, ὅστις
τύχας τῆς ἐνδόξου πόλεως τότε διηύθυνε, ἀνέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι
σως καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Πειραιῶς,
ἔμελλε νὰ καταστῇ ἡ ἀληθὴς ἀκρόπολις τῆς ναυτικῆς αὐτῶν δ
μεως (Θουκυδ. Ι 93). Ἡ Σπάρτη ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸ τετ
σμένον γεγονὸς καὶ νὰ κρύψῃ τὴν ὀργήν της. Ἐνῷ δὲ αἱ Ἀθ
τοιουτοτρόπως ἀνελάμβανον πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπέ
τῆς μέχρι τότε δεσποζούσης ἐν Ἑλλάδι σπαρτιατικῆς δυνάμεως,
ὀλίγον ἐπῆλθον καὶ ἄλλα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀνύψωσαν αὐτὰ
τὴν πρώτην μεταξὺ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν θέσιν.

Ἡ προδοσία τοῦ Παυσανίου. Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀ
ναίων. — Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐν Πλαταιαῖ
συναγωνισθέντες κατὰ τῶν βαρβάρων Ἕλληνες εἶχον ἀποφα
νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον πρὸς ἀπελευθέρ
τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁμοφύλων. Τὸ 478 διὰ τοῦτο ὁ συμμαχ
στόλος, ἐν τῷ ὁποίῳ πάντοτε κατὰ πολὺ ὑπερεῖχον οἱ Ἀθην
ἐξέπλευσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Παυσ
καὶ στραφεὶς πρῶτον κατὰ τῆς Κύπρου ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ πλε
μέρους αὐτῆς τοὺς Πέρσας, ἐκυρίευσε δὲ κατόπιν καὶ τὸ ὑπ' α
κατεχόμενον Βυζάντιον. Ἀμφότερα τὰ κατορθώματα ταῦτα
σπουδαιοτάτης σημασίας, διότι ἐκ μὲν τῆς Κύπρου ἠδύναντο νῦ
ἐπιβλέπωσιν οἱ Ἕλληνες τὰς ἐκ τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας κα
Φοινίκης ἐπιχειρήσεις τῶν Περσῶν, ἐκ τοῦ Βυζαντίου δὲ ἐδέσ
τῶν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας πορθμῶν. Ἀλλ' εἰς τὰς ἐπιχειρ
ταύτας ἔδωκε τέλος ἡ διαγωγὴ ἣν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἤ
νὰ δεικνύῃ ὁ Παυσανίας. Ἡ βιαιότης καὶ ἀγερωχία τοῦ χαρακ
του ἠνάγκασε πολλοὺς τῶν συμμάχων, μάλιστα δὲ τοὺς Ἴωνα
τοὺς νεωστὶ ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς δεσποτείας ἐλευθερωθέντας Ἕλλ
νὰ στραφῶσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ζητοῦντες παρ' αὐτῶν ν' ἀν
βωσι τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν. Τὸ χείριστον ὅμως ἦτο
Παυσανίας εἶχεν ἀρχίσει νὰ συνδέῃ μετὰ τῶν Περσῶν ἀναξίας
βασιλέως τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς στρατηγήσαντος
σεις. Ἡ δόξα ἐτύφλωνεν αὐτὸν καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ χλιδὴ τοῦ
τικοῦ βίου διέφθειρε τὴν ψυχὴν τοῦ ὀλιγαρκοῦς καὶ σκληραγωγη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπαρτιάτου. Ἐνῷ δὲ ἐν Βυζαντίῳ περιεφέρετο ἐν στολῇ βαρβαρικῇ, δορυφορούμενος ὑπὸ Μήδων καὶ Αἰγυπτίων σωματοφυλάκων ὅταν ἐξήρχετο εἰς τὴν Θράκην, πρὸς τὸν Ξέρξην ἐπρότεινε δι' ἐπιστολῶν του νὰ ὑποτάξῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα, ἀμοιβὴν ζητῶν τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου βασιλέως εἰς γάμον. Ἀλλὰ τὰ σχέδια ταῦτα ἔγιναν γνωστὰ εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου οἱ σύμμαχοι ἄλλως διὰ παντοίας ἀδικίας κατήγγειλαν αὐτόν, καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσι (πρώτη δίκη αὐτοῦ· Θουκυδ. I 95. 128), ἀντικαθιστῶντες αὐτὸν δι' ἄλλου στρατηγοῦ, τοῦ Δόρκιος (ἔαρ τοῦ 477). Ἀλλὰ πρὸς τὸν ἄσημον ἄνδρα οὐδεὶς τῶν συμμάχων ἤθελε νὰ ὑπακούσῃ. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέσυραν αὐτὸν τότε ἐκ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπειδὴ ἐν γένει δὲν ἐπεθύμουν πολὺ νὰ ἐνασχολῶνται μὲ τὰς ἐξωτερικὰς ταύτας ὑποθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας διεφθείροντο οἱ ἄριστοι αὐτῶν ἄνδρες (πρβλ. καὶ Ἡροδ. VI 72 περὶ τοῦ Λεωτυχίδου), δὲν ἔπεμψαν πλέον ἄλλον στρατηγὸν εἰς τὰ ἀσιατικὰ παράλια. Τὸ πεδίον ἔμεινε τοιουτοτρόπως ἐλεύθερον εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ οἱ σύμμαχοι, Ἴωνες κατὰ τὸ πλεῖστον (οἱ Πελοποννήσιοι ἀπεσύρθησαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων), ἦσαν σύμφωνοι πλέον ν' ἀναθέσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου.

Τὰς νέας ταύτας μεταξὺ τῶν συμμάχων Ἑλλήνων σχέσεις διηυθέτησεν ὁ Ἀριστείδης. Ἐπειδὴ σκοπὸς τῆς συμμαχίας ταύτης ἦτο ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπὶ ἀσιατικοῦ ἐδάφους, οἱ δὲ Μικρασιᾶται Ἕλληνες καὶ οἱ νησιῶται κακῶς πρὸς τὸν πόλεμον ὠργανωμένοι ἦσαν, ἀπεφασίσθη νὰ παρέχωσιν οἱ πλεῖστοι χρήματα, ἄλλοι δὲ πλοῖα καὶ στρατιώτας, πάντα ὅμως τὰ λοιπὰ ἀνετέθησαν εἰς τὴν φροντίδα τῶν Ἀθηναίων. Τὸ ποσὸν τὸ εἰς ἕκαστον τῶν συμμάχων ἀναλογοῦν ὥρισεν ὁ Ἀριστείδης καὶ τοῦτο τόσον ἐντίμως καὶ δικαίως, ὥστε οἱ σύμμαχοι ἀγογγύστως ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν εἰσφορὰν ταύτην, δι' ἣν τὸ πρῶτον νῦν εἰσήχθη τὸ ὄνομα «φόρος» (460 τάλαντα κατ' ἀρχάς). Τὸ κοινὸν ταμεῖον ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ, ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων δὲ ἐκλεγόμενοι ταμίαι, οἱ «Ἑλληνοταμίαι», διεχείριζον αὐτό. Εἰς τὴν Δῆλον ὁμοίως συνήρχοντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων εἰς κοινὰς συνόδους καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ἀμφικτιονίας ταύτης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸ τέλος τοῦ Παυσανίου. Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης. — Ὁ Παυσανίας καὶ ἀπολυθεὶς τῆς στρατηγίας δὲν παρητήθη τῶν ὁλεθρίων αὐτοῦ σχεδίων. Ἄνευ ἐντολῆς τῆς Σπάρτης μετέβη εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἀνέλαβεν ἐκεῖ τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἀξίωμα, ὡς τύραννος τῶν Βυζαντίων ἐπὶ 7 ἔτη διατελέσας. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν πλέον ἠναγκασμένοι νὰ σεβασθῶσιν αὐτὸν πολύ, ἐκδιωχθεὶς δὲ ἐπὶ τέλους (τὸ 470) ὑπὸ τούτων ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Κολωνὰς τῆς Τρῳάδος, ὁπόθεν ἤρχισεν αὖθις τὰς μετὰ τῶν Περσῶν συνεννοήσεις του. Ἀλλὰ τότε πλέον οἱ ἔφοροι ἀνεκάλεσαν αὐτὸν (τὸ 465/4) καὶ οὗτος μὴ θέλων νὰ κινήσῃ ὑποψίας, ἐλπίζων δὲ καὶ διὰ χρημάτων νὰ διαφύγῃ πάντα κίνδυνον ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν. Οἱ ἔφοροι παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν εἱρκτήν, ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν διαδικασίαν οὐδὲν σαφὲς τεκμήριον τῆς ἐνοχῆς του ἠδύνατο νὰ παρουσιασθῇ, ἔμεινεν ἐλεύθερος. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐνήργησαν κατ' αὐτοῦ τι καὶ ὅταν ἀκόμη κατεμηνύθη ὡς ἐρεθίζων τοὺς εἵλωτας εἰς ἐπανάστασιν, διότι ἄνευ ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων δὲν συνείθιζον νὰ ἐπισπεύδωσι τὰς ἐνεργείας των κατ' ἀνδρὸς Σπαρτιάτου. Ὅτε ὅμως ὁ μέλλων νὰ κομίσῃ τὰς τελευταίας πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα ἐπιστολὰς ἔμπιστος αὐτοῦ παρουσίασεν αὐτὰς εἰς τοὺς ἐφόρους, τὸ τέλος αὐτοῦ ἀπεφασίσθη (τὸ 462· Θουκυδ. I 133-134. Πλήρης συμφωνία περὶ τῶν χρονολογιῶν τῆς κατὰ Θουκυδίδην I 98 ἐ. λεγομένης πεντηκονταετίας δὲν ὑπάρχει). Ὁ θάνατός του ἦτο οἰκτρὸς καὶ αὐτὸν τὸν νεκρόν του οἱ Σπαρτιᾶται κατ' ἀρχὰς ἐβουλεύθησαν νὰ ῥίψωσιν εἰς τὸν Καιάδαν, ὅπου καὶ τοὺς κακούργους ἐκρήμνιζον. Ἐν τούτοις ἔθαψαν αὐτὸν πλησίον που, βραδύτερον δὲ κατὰ χρησμὸν μετεφέρθη εἰς τὸ προτεμένισμα τοῦ ἱεροῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπέθανεν.

Εἰς τὸν ὄλεθρόν του συμπαρέσυρεν ὁ Παυσανίας καὶ τὸν μέγαν Θεμιστοκλέα. Οἱ Σπαρτιᾶται οἵτινες ἄλλοτε μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἐτίμησαν ἐξόχως τὸν ἄνδρα (Ἡροδ. VIII 124) ἐμίσουν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς διπλωματικῆς ἐκείνης πλεκτάνης, ἣν κατ' αὐτῶν ἔστησεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ 478 δολιότητα κατὰ δολιότητος ἀντιτάσσων. Τώρα δὲ ἤθελον νὰ καταστήσωσι κοινωνὸν καὶ τοῦτον τοῦ ὀνείδους, εἰς τὸ ὁποῖον περιέπεσαν αὐτοὶ διὰ τοῦ αἰσχροῦ τοῦ Παυσανίου τέλους. Ὁ Θεμιστοκλῆς μετὰ τὰ 478 σπανίως ἐμφανίζεται ὡς ἐνεργὸν πρόσωπον ἐν Ἀθήναις. Ὁ μεγαλοφυὴς ἀνὴρ δὲν κατώρθωσε φαι-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιος

νεται νὰ κερδίσῃ νέας δάφνας ἐν τῷ πολιτικῷ σταδίῳ καὶ ἐν τῇ κομματικῇ πάλῃ ὑπέκυψεν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ. Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐπιρροὴ ἐστηρίζετο εἰς τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὴν δύναμιν κόμματος. Καθὼς δὲ εἰς τὴν ἐξωτερικήν του πολιτικὴν ἐβάδισε πολλάκις λοξὰς ὁδοὺς (ἀποστολαὶ πρὸς τὸν Ξέρξην), καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ὁμοίως τὸν εὐθὺν δρόμον δὲν προετίμα πάντοτε. Κατηγορήθη ὡς χρηματιζόμενος καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ξέρξην ἐξήγειρε βεβαίως παρὰ πολλοῖς ὑπονοίας. Τὸ ἀγέρωχον τοῦ χαρακτῆρός του δυσηρέστει (Πλουτ. Θεμιστ. 22), καὶ ὡς μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ βαδίζων τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ πολλὰς συμπαθείας. Τὸ 461 πιθανῶς ὠστρακίσθη καὶ χρόνον τινὰ διέτριβεν ἐν Ἄργει, ἐπισκεπτόμενος καὶ ἄλλας τῆς Πελοποννήσου πόλεις — αἱ πολιτικαὶ σχέσεις τοῦ Θεμιστοκλέους ἔφθανον μέχρι τῶν ἐν Σικελίᾳ πόλεων· τὰς δύο θυγατέρας αὐτοῦ ὠνόμασεν Ἰταλίαν καὶ Σύβαριν — ὅτε οἱ πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν κατήγγειλαν αὐτὸν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς συνένοχον τοῦ Παυσανίου καὶ ἀπῄτησαν τὴν τιμωρίαν του. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν (γραφὴ προδοσίας· Πλουτ. Θεμιστ. 23), πέμψαντες εἰς ἀναζήτησίν του πρέσβεις, ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς κατέφυγεν εἰς Κέρκυραν, ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Ἄδμητον τὸν βασιλέα τῆς Μολοσσίδος καὶ ἐντεῦθεν πάλιν εἰς τὴν Πύδναν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ὅστις κατεύθυνεν αὐτὸν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνδρὸς ἐξησφάλιζεν εἰς αὐτὸν τὴν φιλίαν καὶ αὐτῶν τῶν προσωπικῶν του ἐχθρῶν (Πλουτ. Θεμιστ. 24). Τὸ πλοῖον ὅμως ὅπερ μετέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, προσωρμίσθη εἰς τὴν Νάξον, ἣν ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπολιόρκει (τὸ 460). Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφανέρωσεν εἰς τὸν πλοίαρχον τίς ἦτο καὶ οὗτος ἔσωσεν αὐτὸν τοῦ κινδύνου τῆς ἀναγνωρίσεως. Ἀπὸ τῆς Ἐφέσου ἔφθασεν εἰς τὰ Σοῦσα, καὶ ὁ Πέρσης δεσπότης (ἐβασίλευε νῦν ὁ Ἀρταξέρξης Μακρόχειρ 465 - 424) τὸν ἐδέχθη μὲ τὴν μεγαλοφροσύνην καὶ γενναιότητα ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποίαν εἰς πρόσφυγας Ἕλληνας οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι μονάρχαι πάντοτε προσηνέχθησαν (ἐπιστολὴ τοῦ Θεμιστοκλέους· Θουκυδ. I 137). Τῷ ἐχάρισε τρεῖς πόλεις Λάμψακον, Μυοῦντα καὶ Μαγνησίαν (ἐκ τῆς τελευταίας εἶχεν εἰσόδημα 50 ταλάντων) καὶ ἐνταῦθα ἀπέθανεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ 448 (Πλουτ. Θεμιστ. 31. Κίμ. 18). Τὰ ὀστᾶ του

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετηνέχθησαν ὑπὸ τῶν συγγενῶν του κρυφίως εἰς τὴν Ἀττικήν. Δ
τὰ ἐλαττώματά του ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπέστη βαρεῖαν τιμωρίαν, ἀλ
διὰ τῶν ἀρετῶν του ὠφέλησεν ὡς οὐδεὶς ἄλλος τὴν Ἑλλάδα.
χαρακτηρισμὸς τοῦ Θεμιστοκλέους παρὰ Θουκυδ. Ι 138).

Ὁ Ἀριστείδης εἶχεν ἀποθάνει ἤδη πρὸ αὐτοῦ, πιθανῶς τὸ 4
Ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν ὀστρακισμὸν τοῦ Θεμιστοκλέους ἦρχεν ἐν
μονίᾳ μετὰ τοῦ Κίμωνος τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιλτιάδου. Αὐτὸς ἔφερε
νόμον δι' οὗ ἐκλέξιμοι ὡς ἄρχοντες ἐγίνοντο καὶ οἱ ἐκ τῆς τετάρ
τάξεως τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου.

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Κίμωνος. Αἱ κατὰ τῶν Περσῶν νίκαι
ἡ αὔξησις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων. — Ἐπὶ Ἀριστεί
ἤδη συνεστρατήγει μετ' αὐτοῦ ὁ Κίμων, μετὰ δὲ τὴν ἀποχώρη
τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγὸς τῆς ἡγεμονίας ἀνεδείχθη οὗτος. Ν
φεύσας καὶ τὴν ἀδελφήν του Ἐλπινίκην μετὰ τοῦ «λακκοπλ
του» Καλλίου ἀπέκτησε τὰ μέσα πρὸς ἀπότισιν τοῦ εἰς τὸν πατ
του ἐπιβληθέντος προστίμου τῶν 50 ταλάντων. Μετὰ τοῦ Θεμισ
κλέους συνέπραξεν ὡς θιασώτης τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἥτις με
βαλεν εἰς κωπηλάτας καὶ ναύτας τοὺς γενναίους ὁπλίτας, οὓς ὁ
τήρ του ὡδήγησεν ἐν Μαραθῶνι. Ἀρχηγὸς δὲ γενόμενος τοῦ συμ
χικοῦ στόλου κατέκτησε τὴν παρὰ τὸν Στρυμόνα Ἠιόνα (ὁ πι
καὶ γενναῖος φρούραρχος αὐτῆς Βόγης). Καὶ ἡ λεία ἐνταῦθα
πολλή, ὁ Κίμων δὲ ἐκ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπέκτα ἐκ τῶν ἐχ
κῶν λαφύρων ἢ ἐκέκτητο ἤδη ἐκ τῆς προικὸς τῆς γυναικὸς αὐ
Ἰσοδίκης (ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀλκμεωνιδῶν) ἐγνώριζε νὰ κά
τὴν εὐγενεστάτην χρῆσιν, κατακτῶν τοιουτοτρόπως ὑπὲρ ἑαυτοῦ
συμπαθείας πάντων τῶν Ἀθηναίων· (ὁ γὰρ Κίμων ἅτε τυραννι
ἔχων οὐσίαν, πρῶτον μὲν τὰς κοινὰς λητουργίας ἐλητούργει λαμπ
ἔπειτα τῶν δημοτῶν ἔτρεφε πολλοὺς κτέ. Ἀριστοτ. Ἀθην. πολι
27, 3). Καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ ἐπεδίωκε συμφώνως
τὰς ἀριστοκρατικὰς αὐτοῦ ἀρχὰς τὴν πλήρη μετὰ τῆς Σπάρτης
εννόησιν (πρόξενος τῶν Λακεδαιμονίων). Μετὰ τὸ 476 ἡγων
πιθανῶς ὁ Κίμων ἐν Ἑλλησπόντῳ, τὸ 470 ἐξεπολιόρκησεν αὖθις
Σηστὸν καὶ ἐξεδίωξεν ἐκ Βυζαντίου τὸν Παυσανίαν, βραδύτερον
(τὸ 458) ἐξέβαλε τοὺς τελευταίους ἔτι ἐν Εὐρώπῃ μένοντας Πέ
ἐκ τῆς Χερσονήσου (Πλουτ. Κίμ. 14), ἐνῷ πρὸ τούτου ἤδη κα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κτησε καὶ τὴν ὑπὸ Δολόπων πειρατῶν κατεχομένην νῆσον Σκῦρον καὶ κατῴκισεν εἰς αὐτὴν Ἀθηναίους κληρούχους τὸ 469 (μεταφορὰ τῶν ὀστῶν τοῦ Θησέως εἰς Ἀθήνας). Τὸ μέγιστον ὅμως τῶν ἔργων του ἦτο ἡ παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν τῆς Παμφυλίας ναυμαχία καὶ πεζομαχία, καθ' ἣν κατεστράφη μὲν ὁ πεζὸς τῶν Περσῶν στρατός, ἐκυρίευσαν δὲ ἢ ἐβύθισαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν συμμάχων Χίων Σαμίων καὶ Λεσβίων 200 φοινικικὰς τριήρεις τὸ 460 (κατ' ἄλλους τὸ 467· Θουκυδ. I 100). Ἡ μεγάλη αὕτη νίκη ἐξησφάλισεν ἐντελῶς τὴν κατὰ θάλασσαν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς Ἕλληνας τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπήλλαξε τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ. Περσικὸς στρατὸς εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ περσικὸς στόλος εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας δὲν ἐνεφανίσθη πλέον.

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιτυχίαι αὗται δὲν ἱκανοποίουν τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ὀργῶντος νῦν ἐπὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔργων ἀθηναϊκοῦ δήμου. Τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις ἐξέτειναν κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ ἐνῷ ἐξ ἑνὸς ἐντὸς τοῦ θαλασσίου αὐτῶν κράτους ταχέως τοὺς ὅρους τῆς πρώτης συμμαχίας μετέβαλον καὶ ἀπὸ ἡγεμόνων ἀπέβησαν αὐθαίρετοι ἄρχοντες τῶν παλαιῶν αὐτῶν συναγωνιστῶν, ἐξ ἑτέρου ἠγωνίσθησαν πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἀρχῆς των ἐντὸς αὐτῶν τῶν ὁρίων τῆς Σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας καὶ ἐδοκίμασαν νὰ προσβάλωσι τοὺς Πέρσας ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν καθαρῶς ἀσιατικῶν αὐτῶν συμφερόντων.

Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καθόσον ἐβαρύνοντο τὰς διαποντίους στρατείας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀκατάσχετος ὁρμὴ τῶν Ἀθηναίων ἔφερεν αὐτούς, συνήνουν προθύμως νὰ παρέχωσι πλέον ἀντὶ πλοίων καὶ ἀνδρῶν χρήματα μόνον. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, οἵτινες καὶ ἄλλως ἦσαν αὐστηροὶ ἀπαιτηταὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος παρὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, διότι ἀληθὲς κράτος δὲν ἠδύνατο ἄνευ τούτου νὰ ὑπάρξῃ, εἶχον ἤδη τὰ μέσα νὰ προσενεχθῶσι πρὸς αὐτοὺς ἀπαρασκεύους ὄντας καὶ ἀπολέμους καταστάντας μὲ τρόπον ἔτι αὐστηρότερον. Καὶ ἐπειδὴ ἐπαναστάσεις τινῶν συμμάχων δὲν ἔλειψαν, τούτους καταπολεμήσαντες κατεβίβασαν εἰς τάξιν ὑποτελῶν. Οἱ Νάξιοι καὶ οἱ ἐν Εὐβοίᾳ Καρύστιοι, κατόπιν δὲ οἱ Θάσιοι (τὸ 459 - 457) ὑπέστησαν πρῶτοι τὴν τύχην ταύτην (Θουκυδ. I 98. 100), ἔπειτα δὲ καὶ αἱ ἄλλαι συμμαχίδες πόλεις ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, καθόσον ἄρνησις τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου ἢ καθυστέρησις εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς συμμαχίας ἢ ἄλλη τις αἰτία ἀφορμὴν ἔδι
εἰς τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ἐπέμβασιν καὶ ἀφαίρεσιν ἢ περιορισμὸν
αὐτονομίας τῶν συμμάχων. Μόνον ἡ Σάμος, Χίος καὶ Λέσβος διε
ρησαν ἐπὶ πολὺ ἀκόμη τὴν πλήρη αὐτονομίαν των καὶ ὑπέροχον
τῇ συμμαχίᾳ θέσιν, φόρον δὲ δὲν ἐπλήρωνον ἀλλὰ παρεῖχον μό
στόλον μετὰ τῶν πληρωμάτων αὐτοῦ, διατελοῦσαι οἱονεὶ φύλακες
ἀρχῆς τῶν Ἀθηναίων (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτεία 24, 2). Τὸ 4
τέλος μετηνέχθη καὶ τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήν
εἰς τὴν πολιοῦχον τῶν ὁποίων θεὰν ἀφιεροῦτο κατ' ἔτος καὶ τὸ
τῶν φόρων, ὡς ἀποθεματικὸν τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν τοῦ κράτ
κεφάλαιον.

Ἤδη τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐξετείνετο ἐπὶ πασῶν σχεδὸν
νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῶν κατὰ τὰ βόρεια παράλια αὐτοῦ ἑλληνι
πόλεων, ὁμοίως τῶν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὸν Βόσπορον
τῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Παμφυλίας. Ἀλλὰ
εἰς τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας καὶ εἰς τὰ ἐντὸς τῆς Θράκης ἐξε
νετο ἡ ἐπιρροή των, (μόνον κατὰ τὴν κτίσιν τῶν Ἐννέα ὁδῶν ἀ
τυχον, καταστροφὴ ἐν Δραβήσκῳ τὸ 459· Θουκυδ. Ι 100), τ
Θεσσαλοὺς εἶχον φίλους, ἂν καὶ ἡ πίστις τῶν Θεσσαλῶν ἦτο ἥκι
ἀσφαλής, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰσθμὸν ἐξέτεινον τὴν ἀρχήν των
τῆς εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτῶν προσχωρήσεως τῶν Μεγαρέων
457). Κατέχοντες δὲ νῦν τοὺς δύο λιμένας τῶν Μεγάρων, τὴν
σαιαν ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ καὶ τὰς Πηγὰς ἐν τῷ Κορινθι
ἦσαν κύριοι ἀμφοτέρων τῶν θαλασσῶν, διὸ μετ' ὀλίγον ἐπεχείρη
ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ νὰ καταλάβωσι τὴν Σικυωνίαν χώραν
τὴν Ἀχαΐαν, ἃς καὶ ἐπί τινα χρόνον κατέσχον, ὁμοίως δὲ καὶ
ἀπέναντι Ναύπακτον. Καὶ εἰς τὰ ἀνατολικὰ δὲ παράλια τῆς Π
ποννήσου ἐγκαθιδρύθησαν (εἰς τὴν Ἁλιάδα χώραν τὸ 456· Θου
Ι 105) καὶ τὴν Αἴγιναν μετ' ἐπίμονον ἀγῶνα (458-457 κατ' ἄλ
τὸ 455) ἐπὶ τέλους κατέλαβον, ἀφήρεσαν τὸν στόλον αὐτῆς καὶ
τέστησαν φόρου ὑποτελῆ (Θουκυδ. Ι 105-108).

Καὶ πέραν ὅμως τῶν ὁρίων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ θαλασ
παρουσιάσθη ἀφορμὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπιχειρήσωσι μεγά
σχεδίων τὴν ἐκτέλεσιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ξέρξου ἡ Αἴγυ
ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Περσῶν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ὑψώθ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νῦν εἰς περιωπὴν μεγάλης δυνάμεως ἐν Ἀνατολῇ, προσεκλήθησαν εἰς βοήθειαν. Τὸ 459 ἴσως 200 τριήρεις αὐτῶν (κατόπιν καὶ ἄλλαι 50 προσῆλθον) κατέπλευσαν ἐκ Κύπρου εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀνέπλευσαν τὸν Νεῖλον καὶ κατέλαβον τὴν Μέμφιν, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς. Ὁ πόλεμος ὅμως ἐνταῦθα ἐμηκύνθη ἐπὶ 6 ἔτη καὶ ἐπὶ τέλους ἔλαβεν ὀλέθριον διὰ τοὺς Ἀθηναίους τέλος (Θουκυδ. Ι 109 - 110). Ἀλλὰ καὶ ἡ δεινὴ αὕτη περιπέτεια (καταστροφὴ παντὸς σχεδὸν τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν) δὲν κατέβαλε τοὺς Ἀθηναίους, πολὺ δὲ μᾶλλον ἀνεδείχθησαν κατ' αὐτήν, ὅτε τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα νέους κινδύνους ἠνάγκασαν αὐτοὺς ν' ἀντιμετωπίσωσι.

Περιπλοκαὶ ἐν Ἑλλάδι. Αἱ παρὰ τὰ Μέγαρα, τὴν Τάναγραν καὶ τὰ Οἰνόφυτα μάχαι. — Τὴν θαυμαστὴν αὔξησιν τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ὑποβλέπῃ ἡ Σπάρτη, ἀλλ' ἡ ἀδρανὴς αὐτῆς πολιτικὴ καὶ περιστάσεις τινὲς ἰδιαίτεραι τὴν ἐμπόδιζον νὰ ἐπεμβῇ ἐγκαίρως εἰς περιορισμὸν αὐτῆς. Ἤδη ὅτε οἱ Θάσιοι ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐδόθη πρόσφορος ἀφορμὴ ἐπεμβάσεως, ἀλλ' ὁ φοβερὸς ἐν Σπάρτῃ ἐπισυμβὰς σεισμὸς τὸ 459 (20,000 ἄνθρωποι ἐτάφησαν εἰς τὰ ἐρείπια, 5 δὲ μόνον οἰκίαι ἐσώθησαν· Πλουτ. Κίμ. 26) καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα ἐπανάστασις τῶν Μεσσηνίων μάλιστα εἱλώτων καὶ τινων περιοίκων (γ' μεσσηνιακὸς πόλεμος 464 - 454 ἢ κατ' ἄλλους 459 - 450) κατέστησαν ἀδύνατον τὴν βοήθειαν, ἣν οἱ Θάσιοι ἐζήτουν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ ἐπαναστάται ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἰθώμην καὶ οἱ ἄπειροι εἰς πολιορκίας Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι καὶ παρ' ἄλλων συμμάχων βοήθειαν καὶ παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέσχον αὐτὴν προτροπῇ τοῦ Κίμωνος, ἀλλ' οἱ ὕποπτοι Σπαρτιᾶται ἀπέπεμψαν εὐσχήμως κατόπιν τὸν ἀθηναϊκὸν στρατὸν (Θουκυδ. Ι 102). Μετὰ δεκαετῆ μόλις πολιορκίαν παρεδόθη ἡ Ἰθώμη καὶ οἱ Μεσσήνιοι ὑπόσπονδοι ἐξῆλθον τῆς χώρας.

Ἀλλ' ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου ἐτραχύνθησαν ἔτι μᾶλλον αἱ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης σχέσεις. Ὁ ἀποικισμὸς τῶν ἐκ τῆς Ἰθώμης ἐξελθόντων Μεσσηνίων εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ ἡ μετὰ τῶν Ἀργείων, τῶν παλαιῶν τῆς Σπάρτης ἐχθρῶν, ὡς καὶ μετὰ τῶν Θεσσαλῶν συμμαχία (τὸ 457) ἦτο ἡ ἀπάντησις τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν προσβλητικὴν ἀποπομπὴν τοῦ στρατοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Μεσσηνίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅτε δὲ ἀμέσως κατόπιν διὰ τῆς καταλήψεως τῶν Μεγάρων, ὅπου σπουδαιότατα συμφέροντα τῶν Κορινθίων διεκινδυνεύοντο, καὶ διὰ τῆς κατὰ τῆς Αἰγίνης ἐπιθέσεως οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ὅτι σκοπὸν εἶχον νὰ μὴ ἀνεχθῶσι πλέον κανένα ἀνταγωνισμὸν ναυτικῶν κρατῶν εἰς τὸν Σαρωνικόν, νὰ καταστρέψωσι δὲ πᾶσαν ἐναντίαν ἐπιρροὴν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κορινθιακόν, οἱ πρὸ πάντων νῦν κινδυνεύοντες Κορίνθιοι μετ' ἄλλων Πελοποννησίων συμμάχων ἀπεφάσισαν ν' ἀντιταχθῶσι πάσῃ δυνάμει κατ' αὐτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι διετήρουν τότε μέγαν στρατὸν καὶ στόλον ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπολιόρκουν δὲ τὴν Αἴγιναν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς, ὥστε οἱ Κορίνθιοι ἠδύναντο νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Μεγαρίδα ἢ θὰ ἐξεδίωκον ἐκεῖθεν τοὺς Ἀθηναίους ἢ θὰ ἠνάγκαζον τοὐλάχιστον αὐτοὺς ν' ἀποσυρθῶσιν ἐξ Αἰγίνης. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι χωρὶς νὰ κινήσωσι τὸν ἐν Αἰγίνῃ στρατόν, ἐστράτευσαν εἰς τὴν Μεγαρικὴν οἱ πρεσβύτατοι καὶ οἱ νεώτατοι, τοῦ Μυρωνίδου στρατηγοῦντος, καὶ ἀπεδίωξαν τὸν ἐχθρὸν τὸ 458 (Θουκυδ. Ι 105. 106).

Οὐδέποτε αἱ Ἀθῆναι μετὰ τὸν Μαραθῶνα ἔδειξαν τὸ πολεμικὸν αὐτῶν σθένος τόσον ὅσον τώρα. Ἡ ἀνδρεία τῶν πολιτῶν της ἠμιλλᾶτο πρὸς τὴν ἐθελοθυσίαν αὐτῶν καὶ τὴν θαυμαστὴν δραστηριότητα. Ἐπειδὴ δὲ ὅσῳ μᾶλλον ἡ δύναμις αὐτῶν πρὸς τὰ ἔξω ἐξηπλοῦτο, τοσούτῳ μᾶλλον ἀνάγκη παρίστατο μείζονος ἐξασφαλίσεως αὐτῆς τῆς πόλεως, τῆς καρδίας τοῦ μεγάλου τούτου κράτους, ἤρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὴν κτίσιν τῶν μακρῶν τειχῶν, τῶν ἀπὸ τοῦ ἄστεως μέχρι τῆς Φαληρικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Πειραιῶς καθηκόντων. Προηγουμένως οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον φροντίσει περὶ τῆς ἀσφαλοῦς συγκοινωνίας πρὸς τὰ Μέγαρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης, κτίσαντες τὰ ἑνοῦντα τὴν πόλιν ταύτην μετὰ τῆς Νισαίας μακρὰ τείχη, πολὺ μᾶλλον ὅμως ἀνάγκην εἶχον αὐτῶν αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες ἐν περιπτώσει πολέμου ἠδύναντο οὐχὶ δυσκόλως ἀπὸ τοῦ πολεμικοῦ αὐτῶν λιμένος ν' ἀποκλεισθῶσι. Τοιουτοτρόπως ἐξετελεῖτο νῦν κατ' ἄλλον τρόπον τὸ μέγα τοῦ Θεμιστοκλέους σχέδιον, ὅστις εὐχαρίστως ἤθελεν ἴδει τοὺς Ἀθηναίους ἐγκαταλείποντας παντελῶς τὸ ἄστυ καὶ ἀνυψοῦντας τὸν Πειραιᾶ εἰς τὴν ἀληθῆ ἕδραν τοῦ θαλασσίου αὐτῶν κράτους. Ἀπὸ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἀκροπόλεως δὲν ἠθέλησαν τότε ν' ἀποχωρισθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς μετέβαλε μὲν τὸ ἄστυ εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μέγα ὠχυρωμένον στρατόπεδον, ἐνίσχυσεν ὅμως πρὸ πάντων τὸν Πειραιᾶ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἀπρόσβλητον ὅλως διόλου. Αἱ περιστάσεις δὲ ἠνάγκαζον νῦν εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου ἐκείνου καὶ ὁ Κίμων αὐτὸς πιθανῶς ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσίν του (Πλουτ. Κίμ. 13). Ὁ πόλεμος ὅμως, τὸν ὁποῖον προέβλεπον οἱ Ἀθηναῖοι μέλλοντα νὰ διευθυνθῇ κατ' αὐτῆς τῆς πόλεώς των, ἦτο πραγματικῶς ἐπὶ θύραις.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον στρατεύσει μετὰ δωδεκακισχιλίων περίπου ἀνδρῶν κατὰ τῶν Φωκέων ἵνα σώσωσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐπιβουλευομένους ὁμοφύλους των ἐν Δωρίδι (τὸ 455). Ἡ στρατεία των ἐπέτυχε ἀλλ' ἡ ἐπιστροφή των ἦτο δύσκολος. Οἱ Ἀθηναῖοι περιέπλεον τὸν Κρισαῖον κόλπον, καὶ κατὰ ξηρὰν κατέχοντες τὰ Μέγαρα καὶ τὰς Πηγὰς ἦσαν κύριοι τῶν διὰ τῆς Γερανείας παρόδων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ παραμείνωσι περὶ τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖθεν ἤρχισαν νὰ συνεννοῶνται πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικοὺς οἵτινες ἐκ τῆς παρουσίας ταύτης μεγάλου στρατοῦ τῶν Σπαρτιατῶν ἐνθαρρυνόμενοι ἐμελέτησαν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐδίστασαν διόλου. Ἔρριψαν ἀμέσως τὸν στρατόν των εἰς τὴν Βοιωτίαν (14000 ἄνδρας) καὶ συνήντησαν τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Τάναγραν. Ἡ μάχη ἐγένετο κρατερά, ἀμφοτέρωθεν ἔπεσαν πολλοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προδοθέντες ὑπὸ τῶν συμμάχων των Θεσσαλῶν, οἵτινες ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος μετέστησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἐνικήθησαν (τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 455, κατ' ἄλλους τὸ 458). Ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων κατώρθωσε τότε τόσον μόνον, ἀκινδύνως διὰ τῆς Γερανείας καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ στραφῇ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι 62 ἡμέρας μετὰ τὸ ἀτύχημά των εἰσέβαλον αὖθις εἰς τὴν Βοιωτίαν, τοῦ Μυρωνίδου στρατηγοῦντος, ἐνίκησαν τοὺς Βοιωτοὺς παρὰ τὰ Οἰνόφυτα καὶ κατέλαβον τὴν Βοιωτίαν, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Φωκίδα. Συγχρόνως ἐτελείωσαν τὴν οἰκοδομὴν τῶν μακρῶν τειχῶν, ἔστειλαν ὑπὸ τὸν Τολμίδην τὸν στόλον των εἰς τὰ λακωνικὰ παράλια καὶ ἔκαυσαν τὸν ἐν Γυθείῳ ναύσταθμον τῶν Σπαρτιατῶν, κατέλαβον δὲ καὶ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ τὴν αἰτωλικὴν πόλιν Χαλκίδα καὶ ἐνίκησαν τοὺς Σικυωνίους. Οἱ Σπαρτιᾶται μὲ τὸ εἰς τὴν Βοιωτίαν κίνημά των ἐδόξασαν μόνον τὰ ἀθηναϊκὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν ηὔξησαν ἔτι μᾶλλον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μεταβολαὶ ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ τελε
ταῖα ἔτη τοῦ Κίμωνος. — Ἐνῷ τοιαύτην ἀνάπτυξιν πρὸς τὰ ἔ
ἐλάμβανον αἱ Ἀθῆναι, καὶ ἐσωτερικῶς ἡ πολιτεία ὑφίστατο μεταβ
λάς τινας, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον ἀν
πτυσσομένη. Τὸ δημοκρατικὸν κόμμα ἀπέκτησεν ἐν Ἀθήναις πρ
μείζονα ἰσχὺν ἰδίως ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τοῦ Ἀ
στείδου. Ἐν τούτοις τὸ σπουδαιότατον ὄργανον τῆς ἀριστοκρατικ
μερίδος, ὁ Ἄρειος πάγος, ἐξηκολούθησε 17 ὅλα ἔτη μετὰ τὰ Πε
σικὰ νὰ διευθύνῃ τὴν πολιτικὴν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὰς ἐκδουλεύσ
αὐτοῦ κατὰ τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον (Ἀριστοτ. Ἀθην. π
λιτεία 23). Ἀλλ' ἤδη ἐπὶ Θεμιστοκλέους, συνεργοῦντος ὑπὸ τὰς ἐ
πνεύσεις αὐτοῦ τοῦ προστάτου τοῦ δήμου Ἐφιάλτου τοῦ Σοφωνίδ
ἤρχισαν αἱ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ σώματος τῶν Ἀρεοπαγιτῶν, πολ
αὐτῶν ἐθανατώθησαν καὶ ἡ δύναμις τοῦ συμβουλίου περιωρίσθη σφ
δρα τὸ 462 περίπου (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτεία 25). Οἱ σύγχρο
δὲ ἀδιάλειπτοι πόλεμοι ἠλάττωσαν ἀκριβῶς τῶν σπουδαιοτέρων π
λιτῶν, ἔκ τε τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν τοῦ δήμου, τὸν ἀριθμὸν κ
τοῦτο ἐξ ἑνός, ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ ἔλλειψις ἀρχηγοῦ σπουδαίου τῶν ἀ
στοκρατικῶν (ὁ Κίμων «προσῆλθεν ὀψὲ πρὸς τὴν πόλιν») συνετέλε
ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δήμου ὥστε μετ' ὀλίγα ἔτη ἀφ
ρέθη ἀπὸ τῶν πεντακοσιομεδίμνων καὶ ἱππέων τὸ ἀποκλειστικὸν δ
καίωμα τῆς ἐξ αὐτῶν ἐκλογῆς τῶν 9 ἀρχόντων, ἐπεκτάθη καὶ
τοὺς ζευγίτας, τὸ 457. Τὴν μεγίστην δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ εἶ
πλέον ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ ἡ ἡλιαία.

Ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δημοκρατικωτ
ραν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος βεβαίως δὲν ἐπεδοκιμ
ζετο ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν γνωρίμων καὶ εὐπόρων Κίμωνος. Ἀλλ'
ἐπιρροὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν ἀπέναντι τῶν προστ
τῶν τοῦ δήμου, τοῦ Ἐφιάλτου καὶ τοῦ πρὸ τοῦ 451 ἤδη ἀρχίσο
τος νὰ ἰσχύῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ υἱοῦ τοῦ Ξανθίππου Περικλέους, ἤκισ
ἦτο ἀπόλυτος. Μόνον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἡ ἐπιρροὴ αὐτ
ἦτο ἀκόμη τοσοῦτον μεγάλη ὥστε κατὰ πρόταϲιν αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖ
ἐψήφισαν τὴν εἰς τοὺς πολιορκοῦντας τὴν Ἰθώμην Σπαρτιάτας ὑ
τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ πεμφθεῖσαν βοήθειαν (τὸ 457). Ἀλλὰ καὶ
στρατεία αὕτη ἔβλαψε τὴν δημοτικότητά του καὶ τὸ 455 πιθαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὠστρακίσθη. Κατὰ τὴν ἐν Ταναγρᾳ μάχην προσεφέρθη νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν τὸν ἐδέχθησαν (ὑποψίαι Λακωνισμοῦ· Πλουτ. Κίμ. 27). Ὁ Κίμων τότε παρώτρυνε τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ, μάλιστα ἐκείνους ὅσοι ἐπὶ Λακωνισμῷ διεβάλλοντο, ν' ἀγωνισθῶσιν ἐρρωμένως καὶ δι' ἔργων ν' ἀποδείξωσι κενὰς τὰς διαβολάς. Οὗτοι δὲ «λαβόντες αὐτοῦ τὴν πανοπλίαν εἰς τὸν λόχον ἔθεντο· καὶ μετ' ἀλλήλων συστάντες ἑκατὸν ὄντες ἔπεσον». Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' οὐ πολύ, τὸ ψήφισμα γράψαντος αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπάλου του Περικλέους, ἀνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν (τὸ 452). Ἀλλ' ὁ Κίμων τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς ἀπεσύρθη πλέον, ἐγκαταλιπὼν τὸ στάδιον τοῦτο ἐλεύθερον εἰς τὸν Περικλέα καὶ περιωρίσθη μόνον εἰς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα (Πλουτ. Περικλ. 10). Τὸ 450 ἢ 449 ἐπέτυχε νὰ συνομολογηθῇ εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης (αἱ πενταέτεις σπονδαί· Θουκυδ. Ι 112), ἀφοῦ πολεμικαί τινες ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, τοῦ Περικλέους στρατηγοῦντος, ἀπέτυχον (Θουκυδ. Ι 111). Ὁ περσικὸς δὲ πόλεμος ἀναρριπίζεται πάλιν καὶ ὁ Κίμων ἀποπλέει τὸ 449 (ἴσως μᾶλλον τὸ 448) μετὰ 200 τριήρων πρὸς τελικὴν πλέον τῆς Κύπρου κατάκτησιν. Ἐντεῦθεν ἐπέμφθησαν 60 νῆες εἰς Αἴγυπτον πάλιν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως Ἀμυρταίου, ἀλλὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιτίου τῆς Κύπρου ἀποθνήσκει ὁ Κίμων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ διπλῆν πάλιν νίκην παρὰ τὴν Σαλαμῖνα ἐν ναυμαχίᾳ τε καὶ πεζομαχίᾳ κατὰ τῶν Κιλίκων καὶ Φοινίκων, παραλαβόντες καὶ τὰς ἐξ Αἰγύπτου ἐπανελθούσας ναῦς ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ μεγάλη ἐποχὴ τῶν κατὰ τῶν Περσῶν ἐνδόξων πολέμων τελευτᾷ πλέον. Ἡ νέα γενεὰ δὲν ἔχει πλέον τὸ αὐτὸ ἰδανικὸν τῶν Μαραθωνομάχων καὶ Σαλαμινομάχων. «Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ Κίμωνος, λέγει ὁ Πλούταρχος (Κίμ. 19), πρὸς μὲν τοὺς βαρβάρους οὐδὲν ἔτι λαμπρὸν ὑπ' οὐδενὸς ἐπράχθη στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τραπέντες ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐπ' ἀλλήλους, οὐδενὸς τὰς χεῖρας ἐν μέσῳ διασχόντος, συνερράγησαν εἰς τὸν πόλεμον, ἀναπνοὴ μὲν τοῖς βασιλέως πράγμασι γενόμενοι, φθόρον δ' ἀμύθητον τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀπεργασάμενοι». Καὶ ἐπίσημος μὲν εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἐμπολέμων δυνάμεων δὲν εἶνε διόλου πιθανὸν ὅτι συνωμολογήθη καὶ μετὰ τὰς τελευταίας ταύτας νίκας τῶν Ἀθηναίων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(ἡ λεγομένη Κιμώνειος· Ἰσοκρ. Παν. 118· Πλουτ. Κίμ.
ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀγώνων τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν
Κίμωνος ἐπενεχθέντα ἀποτελέσματα ἐν τῷ κατὰ τῶν βαρβάρων
λέμῳ εἶνε σύμφωνα πρὸς πᾶν ὅ,τι λέγεται περὶ τῶν ὅρων τῆς συν
κης ἐκείνης. Κατὰ τὰ 40 περίπου διαρρεύσαντα ἔτη ἀπὸ τοῦ θα
του αὐτοῦ μέχρι τοῦ 410 οἱ Πέρσαι οὔτε τὰς ἑλληνίδας πόλεις
Μικρᾶς Ἀσίας ἠνώχλησαν οὔτε τοὺς στόλους αὐτῶν ἐτόλμησαν
πέμψωσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

6. Αἱ Ἀθῆναι μέχρι τῆς μεγάλης πρὸς τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν ῥήξεως (448-431).

Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους.

Συγκρούσεις μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης. Ἡ ἐν Κο
νείᾳ μάχη.— Ὁ θάνατος τοῦ Κίμωνος δὲν ἐπέφερε μόνον μεγά
μεταβολὴν εἰς τὴν πρὸς τὸ περσικὸν κράτος πολιτικὴν τῶν Ἀθη
ἀλλὰ μετέβαλεν οὐσιωδῶς καὶ τὰς μεταξὺ τῶν δύο ἑλληνικῶν δ
μεων, τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους καὶ τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχ
τέως ὑφισταμένας σχέσεις. Ἤδη πρὸ πολλοῦ εἶχον τραχυνθῆ αὐται
νῶς ἕνεκα τῆς μεγίστης δραστηριότητος ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέπτυξαν
αὔξησιν τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλ
καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἔτι τοῦ κύκλου τῶν ἰδιαιτέρων συμφερόντων τῆ
Πελοποννήσῳ σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας. Ἀλλ' ἡ προσωπικότης τοῦ
μωνος ἐκώλυεν ἔτι πᾶσαν βιαίαν ῥῆξιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἡ τελευ
συνομολογηθεῖσα πενταετὴς ἀνακωχὴ ἀπεμάκρυνε μὲν προσωρινῶς
Ἀθηναίους ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως αὐτῶν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγμ
(Θουκυδ. I 112), ἔτρεψε δὲ αὐτοὺς αὖθις πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ
Αἴγυπτον. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ μεγάλου ὑπερμάχου τῆς
τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν φιλίας πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν,
δεὶς πλέον πολιτικὸς ὑπῆρχεν ἐν αὐταῖς, πρὸς ὃν ἡ Σπάρτη ἠδύ
νὰ διατηρῇ ὁποίας πρὸς τὸν ἀνεγνωρισμένον φιλολάκωνα Κίμ
σχέσεις εἶχεν. Ὁ Περικλῆς, εἰς ὃν περιῆλθε νῦν ἀποκλειστικῶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

διεύθυνσις τῆς τε ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν (ὁ μόνος ἀντίπαλος αὐτοῦ Θουκυδίδης ὁ Μελησίου ὠστρακίσθη εὐθὺς κατόπιν, τὸ 445), ἦτο ξένος πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ τὸ χειρότερον κεκηρυγμένος ἐχθρὸς αὐτῆς. Ἐξ ἑτέρου ἀφορμὴ δὲν ἔλειψεν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ν' ἀποδείξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι πόσον ὀλίγον ἦσαν διατεθειμένοι νὰ σεβασθῶσι τὰ συμφέροντα τῆς ἀντιπάλου δυνάμεως. Ἡ ῥῆξις λοιπὸν ἡ πρὸ πολλοῦ ἐπαπειλουμένη ἐφαίνετο νῦν ἀναπόδραστος, αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μὲν διὰ τῆς προκλητικῆς τὸ δὲ διὰ τῆς χαλαρᾶς πολιτικῆς των συνετέλεσαν νὰ ἐπέλθῃ αὕτη ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστράτευσαν τὸν καλούμενον δεύτερον ἱερὸν πόλεμον (τὸ 448) καὶ κρατήσαντες τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ παρέδωκαν τοῦτο εἰς τοὺς Δελφούς. Μόλις ὅμως ἀπεχώρησαν οὗτοι ἐντεῦθεν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες κατέλαβον τοὺς Δελφοὺς καὶ παρέδωκαν αὐτοὺς αὖθις εἰς τοὺς φίλους των Φωκεῖς. Χρόνον τινὰ ὅμως μετὰ ταῦτα καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ ἐπιρροὴ ἐν τῇ στερεᾷ Ἑλλάδι, τὴν ὁποίαν ἡ λαμπρὰ παρὰ τὰ Οἰνόφυτα νίκη τοῦ Μυρωνίδου εἶχεν ἐκτείνει ἐπὶ πάσης τῆς Βοιωτίας καὶ Λοκρίδος, ὑπέστη καίριον τραῦμα, καὶ τότε παρήτησαν πλέον οἱ Σπαρτιᾶται ἀποφασιστικῶς τὴν τέως ἐρεκτικὴν αὐτῶν θέσιν καὶ ἀντεπεξῆλθον δραστηριώτατα κατὰ τῆς ἀκορέστου φιλαρχίας τῶν Ἀθηναίων. Τὸ πλῆθος δηλονότι τῶν ἐκ τῶν διαφόρων πόλεων φυγάδων τῆς Βοιωτίας ἦτο τόσον μέγα, ὥστε συνενωθέντες οὗτοι εἰς κοινὴν ἐνέργειαν κατέλαβον τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Χαιρώνειαν. Καὶ ἀνέκτησαν μὲν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι, εἰσβαλόντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τολμίδου μετὰ 1000 ὁπλιτῶν ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἄλλων συμμάχων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον προσβληθέντες παρὰ τὴν Κορώνειαν ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν Βοιωτῶν, Λοκρῶν καὶ Εὐβοέων ἐνικήθησαν κατὰ κράτος ἀπολέσαντες πάντας τοὺς ἄνδρας αὐτῶν (τὸ 446· Θουκυδ. Ι 113· Πλουτ. Περικλ. 18). Οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάζοντο νῦν ν' ἀποσυρθῶσι παντελῶς τῆς Βοιωτίας, θυσιάζοντες εἰς τὴν πρώτην ἀπόπειραν δραστηριωτέρας ἐνεργείας τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν τοὺς καρποὺς μεγάλων νικῶν, ὅτε καὶ εἰς δύο ἄλλα σημεῖα τῆς σαλευομένης ἀρχῆς αὐτῶν εὑρέθησαν ἀπέναντι μεγάλου κινδύνου. Ἡ Σπάρτη ἐνήργει νῦν μετὰ πάσης ἐπιμονῆς καὶ δραστηριότητος, καὶ πρὸ τῶν Ἀθηνῶν αὐτῶν, εἰς τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Εὔβοιαν, ἐξερράγη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αἴφνης ἡ ἐπανάστασις κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Περικλῆς εἶχε δι
ἤδη μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Εὔβοιαν πρὸς καταστολὴν τῆς ἀνταρσ
ὅτε ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Μεγάροις συντελεσθείσης ἀποστασίας βοη
τῶν Κορινθίων, Ἐπιδαυρίων καὶ Σικυωνίων ἠνάγκασεν αὐτὸν
ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀττικήν. Διότι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην αἱ
πλέον οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐπεμβῶσιν εἰς τὴν πάλην
στρατὸς τῶν Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν βασιλέα Πλειστοάνακτα,
υἱὸν τοῦ Παυσανίου, εὑρίσκετο ἤδη ἐν Ἐλευσῖνι δῃῶν τὸ Θριά
πεδίον. Ὁ πελοποννήσιακὸς πόλεμος ἐπέκειτο ἤδη, ὅτε διὰ τῶν
πλωματικῶν πιθανῶς ἐνεργειῶν τοῦ Περικλέους ὁ κίνδυνος ἀπρο
κήτως παρῆλθε (δωροδοκία ὡς λέγεται τοῦ Πλειστοάνακτος· Πλ
Περικλ. 22). Ὁ πελοποννησιακὸς στρατὸς ἐγκατέλιπε τὴν Ἀ
κήν. Τριακοντούτεις δὲ σπονδαὶ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης
ἀμοιβαίᾳ ἀναγνωρίσει τῶν ὁρίων τῆς ἡγεμονίας ἑκατέρων ἐπεσφρά
σαν τὸ ἐπιτευχθὲν νῦν ἔργον τῆς προσωρινῆς εἰρηνεύσεως τῶν δύο
γάλων ἑλληνικῶν δυνάμεων (τὸ 445). Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέβα
ὁριστικῶς τὰ Μέγαρα, τὴν Νίσαιαν, τὰς Πηγὰς καὶ τὰς ἐν Πελοπ
νήσῳ κτήσεις αὐτῶν Τροιζῆνα καὶ Ἀχαίαν καὶ ἐν γένει παρητή
σαν ἥκιστα ἐνδόξως τῆς ἠπειρωτικῆς αὐτῶν πολιτικῆς. Ὁ δυσ
ἐν Ἑλλάδι ἦτο τοιουτοτρόπως πλήρης. Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο τὸ μ
κακόν· τὸ κακὸν τώρα ἦτο μόνον ὅτι ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς εὐχερ
ταύτης ἐπιτυχίας κατὰ τὴν πρώτην σοβαρωτέραν σύγκρουσιν μετ
τῶν δύο ἀντιπάλων δυνάμεων ἐνεθάρρυνε μεγάλως τοὺς Πελοπον
σίους, νικηταὶ δὲ οὗτοι ἅπαξ ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἠπειρωτικῶν συμ
ρόντων, εὐκόλως ἠδύναντο πλέον ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ νὰ θαρρήσω
ἵνα διαφιλονικήσωσι καὶ αὐτὴν τὴν κατὰ θάλασσαν ἀρχὴν τῆς ἐχθ
πόλεως.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους. Ὑποταγὴ τῆς Εὐβοίας
τῆς Σάμου.— Ἐν τούτοις ἡ διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 445 δημιουρ
θεῖσα ἐν Ἑλλάδι κατάστασις ἦτο τὸ ἔργον τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁπο
ὁ Περικλῆς πρὸς τὸ συμφέρον αὐτὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους ἐνεκαί
τώρα. Καὶ αὐτὸς ὁ μετὰ τῆς Περσίας μετὰ τὰ ἐν Κύπρῳ γεγον
τοῦ 448 ἐπιτευχθεὶς συμβιβασμὸς ἦτο ἔργον τοῦ Περικλέους, ὅ
πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον φαίνεται ἀπέστειλεν εἰς Σοῦσα πρεσβευ
Καλλίαν τὸν Ἱππονίκου (Πλουτ. Κίμ. 13), διότι ἡ περαιτέρω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξησις τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους καὶ ἡ ἐπασχόλησις μεγάλων δυνάμεων εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Φοινίκης καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δὲν ἦτο καὶ ἀκίνδυνος διὰ τὴν ἀθηναϊκὴν δύναμιν. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ἡ ἐπέκτασις αὐτῆς ἐπὶ χωρῶν, ὅπου ὄχι μόνον ἡ πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν σύγκρουσις καθίστατο ἀναπόφευκτος, ἀλλὰ καὶ οὐδεμία συμπάθεια πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παρὰ τῶν ξένων εἰς αὐτοὺς φυλῶν ὑπῆρχε, παρεσκεύαζεν ἀμέσους κινδύνους, τοὺς ὁποίους ὁ Περικλῆς ἐφρόνει ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὤφειλε ν' ἀπομακρύνῃ τῆς πόλεως. Πρὸς ὑπεράσπισιν πολλῶν ὁμοῦ κινδυνευόντων σημείων τοῦ ἠπειρωτικοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν ἡ δύναμις αὐτῶν δὲν ἐπήρκει, ὡς αἱ τελευταῖαι ἀποστασίαι ἀπέδειξαν, ἑνόσῳ καὶ αὐτὴ ἡ μήπω ἐπαρκῶς ἐξησφαλισμένη πόλις (τὸ διὰ μέσου μακρὸν τεῖχος ἐκτίσθη κατόπιν) ἦτο ἐκτεθειμένη εἰς τὴν προσβολὴν τοῦ μεγάλου πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, τὸν πόλεμον δὲ ὁ Περικλῆς, ὅστις ὅλως ἄλλας σκέψεις εἶχε περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του, ὡς σκοπὸν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δὲν ἠγάπα, ἀλλὰ μόνον ἐν ἀνάγκῃ εἰς αὐτὸν κατέφευγεν πρὸς πλήρωσιν ὑψηλοτέρων σκοπῶν.

Τοὐναντίον μετὰ πάσης δυνατῆς δραστηριότητος ὁ Περικλῆς ἐνήργησεν ὅπου τὰ σπουδαῖα συμφέροντα τοῦ θαλασσίου τῶν Ἀθηνῶν κράτους ἀπῄτουν τοῦτο. Τὴν ἀποστατήσασαν Εὔβοιαν ὑπέταξεν αὖθις, τόδε δὲ μόνον συνῆψε καὶ τὰς τριακοντούτεις μετὰ τῆς Σπάρτης σπονδάς. Ἓξ ἔτη βραδύτερον, τὸ 440, κατέβαλε τοὺς ἀποστατήσαντας Σαμίους, καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο τοὺς Βυζαντίους. Εἰς τὸν σαμιακὸν πόλεμον ἀνέπτυξαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν δύναμίν των ἐν πάσῃ τῇ λαμπρότητι αὐτῆς, 180 τριήρεις περιέκλεισαν τὴν πόλιν κατὰ θάλασσαν, φοβεραὶ πολιορκητικαὶ μηχαναὶ προσήχθησαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς ἐπέδειξε λαμπρῶς τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα (Θουκυδ. Ι 115 ἑ. Πλουτ. Περικλ. 25 ἑ.). Ὁ ἥπιος αὐτοῦ χαρακτὴρ δὲν ἐπέτρεψε καὶ κατάχρησιν τῆς μεγάλης νίκης τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες τοὺς ἡττηθέντας μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς μετριότητος μετεχειρίσθησαν. Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἔμελλον νὰ ἐπεμβῶσιν εἰς τὴν πάλην ταύτην τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς ἰσχυροτάτους ὑπηκόους αὐτῶν, ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι, οἵτινες μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῶν Μεγάρων καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου δὲν εἶχον πλέον ἀφορμὰς παραπόνων κατ' αὐτῶν, δὲν ἐπέτρεψαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦτο. Μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπιστροφὴν τῆς νικηφόρου στρα
εἰς τὸν Περικλέα ἀνετέθη νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν συνήθη ἐπιτάφιον εἰς
ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντας λόγον, ὅστις παρὰ πάντων ἐθαυμάσθη.
ὅμως καταβαίνοντα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος αἱ γυναῖκες ἐδεξιο
καὶ ἐστεφάνωνον ὡς τὸν νικηφόρον στρατηγὸν τῶν πανηγυριζομ
ἐκείνων ἀνδρῶν, μόνη ἡ γηραιὰ Ἐλπινίκη προσελθοῦσα πλη
«Ταῦτα θαυμαστά, Περίκλεις», πικρῶς εἶπε πρὸς αὐτόν, «καὶ
στεφάνων, ὃς ἡμῖν πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀπώλεσας πολίτας οὐ
νιξι πολεμῶν οὐδὲ Μήδοις, ὥσπερ οὗμὸς ἀδελφὸς Κίμων, ἀλλὰ
μαχον καὶ συγγενῆ πόλιν καταστρεφόμενος!» (Πλουτ. Περικλ.

Ἐσωτερικὴ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν, ἡ συμμαχία, αἱ
τερικαὶ σχέσεις. — Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' οὓς ὑπὸ
ἀπόλυτον τοῦ Περικλέους ἐπιρροὴν ἐκανονίζοντο τὰ σπουδαιό
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἀναφυέντα ζητήματα τῆς ἐξωτε
τῶν Ἀθηνῶν πολιτικῆς, ἐλάμβανε τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνάπτυξιν
τὸ σύστημα ὅλον τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας κατὰ πάσας τὰς σχ
αὐτῆς πρός τε τὴν ἐσωτερικὴν κυβέρνησιν τῆς πόλεως καὶ πρὸς
διοίκησιν τοῦ μεγάλου αὐτῆς κράτους.

Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἦτο τελείως διαμορφωμένη δημοκρα
Ἤδη ὁ Ἀριστείδης εἶχε καταλύσει τὰ προνόμια τῶν δύο ἀνωτ
τάξεων, ἀφότου δὲ ὁ Ἄρειος πάγος διὰ τοῦ Ἐφιάλτου εἶχεν
λέσει τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πολιτείας ἐπιρροήν, δὲν ὑπῆ
ἄλλαι ἀρχαὶ ἐν Ἀθήναις ἢ αἱ κατ' ἐνιαυτὸν ἐκλεγόμεναι. Κατὰ
νόμον ὃν ὁ Περικλῆς τὸ 451/0 εἰσήγαγεν, εἰς μόνον περιορισμὸ
τὴν ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐτέθη ὅτι δὲν ἠδύνατ
μετέχῃ τῆς πόλεως «ὃς ἂν μὴ ἐξ ἀμφοῖν ἀστοῖν ᾖ γεγονὼς» (
στοτ. Ἀθην. πολιτ. 26). Τοῦτο δὲ ἐφαίνετο ἀναγκαῖον ἐν τῇ π
εἰς ἣν ἕνεκα τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἐκ τῆς ξένης μετοικου
ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ χαρακ
καὶ τῶν ἠθῶν τῆς φυλῆς ἀνάμιξις ξενικοῦ αἵματος μετὰ τοῦ γν
ἀττικοῦ. Ἀλλὰ μὲ συμπληρωμένον τὸ 17ον ἔτος (Ἀριστοτ. α
42) κατεγράφετο ὁ τέλειος Ἀθηναῖος εἰς τὸν οἰκεῖον δῆμον καὶ
ρεῖτο πολίτης. Κυρίως ὅμως μόνον μετὰ διετῆ ὑπηρεσίαν στρατ
κὴν ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ 20οῦ ἔτους ἀνελάμβανε τὴν π
ἐνάσκησιν τῶν δικαιωμάτων του ἐν τῷ δήμῳ, ἐν τῇ φυλῇ, ἥτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Κλεισθένους εἶχεν ἁπλῶς χαρακτῆρα θρησκευτικόν (χορηγίαι κατὰ τὰς ἑορτάς), καὶ ἐν τῇ πόλει. Ἐν ταύτῃ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου συνήρχετο τακτικῶς μὲν καθ' ἑκάστην πρυτανείαν ἤτοι ἅπαξ κατὰ 36 ἡμέρας, ἐκτάκτως δὲ ὁσάκις ἦτο ἀνάγκη. Προτάσεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἠδύνατο πᾶς πολίτης νὰ κάμῃ, ἀλλὰ ταύτας παρουσίαζεν εἰς τὸν δῆμον πάντοτε ἡ βουλὴ χωρὶς ὅμως νὰ ἐκφράζῃ γνώμην ἰδίαν περὶ αὐτῶν, διότι ὑπεύθυνος δι' αὐτὰς ἐπὶ ἓν ἔτος ἦτο μόνος ὁ προτείνων (γραφὴ παρανόμων κρινομένη ὑπὸ τῶν ἡλιαστῶν). Ἡ προσωπικὴ αὕτη εὐθύνη ἦτο σπουδαιότατος τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας θεσμός, ὅστις πολλὰ φαινόμενα τοῦ ἐν Ἀθήναις πολιτικοῦ βίου ἐξηγεῖ, ὡς τὴν καταδίκην τοῦ Μιλτιάδου καὶ τὰς συχνὰς ἐπὶ προδοσίᾳ καταγγελίας κατὰ τῶν δημαγωγῶν. Τῆς ἡλιαίας δὲ ἦτοι τῶν ὁρκωτῶν δικαστηρίων ἦσαν μέλη πάντες οἱ ἄμεμπτοι Ἀθηναῖοι πολῖται οἱ ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότες, δικάζοντες κατὰ τμήματα ἀπὸ 200 μέχρι 2000 ἀνδρῶν περὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων, πλὴν περί τινων μόνον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρείου πάγου ἀναγομένων. Ἡ ἡλιαία ἦτο ἀνεύθυνον καὶ ἀνώτατον ἅμα δικαστήριον (καθαρὰ δεσποτεία τοῦ δήμου). Ἐδίκαζεν ἐπὶ 300 ἡμέρας τοῦ ἔτους ὥστε ἕκαστος πολίτης εἶχεν ἀρκετὴν ἐνασχόλησιν κατὰ τὸ τρίτον τοῦ χρόνου τούτου, καθόσον καὶ πολλαὶ δίκαι τῶν συμμάχων ὑπὸ τῆς ἡλιαίας ἐκρίνοντο. Ἡ βουλὴ τέλος τῶν 500 ἦτο ἡ κυρίως κυβέρνησις τῆς πόλεως (οἱ 50 ἐκ διαδοχῆς πρυτάνεις καθ' ἡμέραν παρόντες καὶ σιτούμενοι ἐν τῷ πρυτανείῳ). Ἡλιασταὶ δὲ καὶ βουλευταὶ καὶ ἄρχοντες καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ ἀρχαί, αἵτινες δὲν ἀπῄτουν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν πεῖραν ἢ γνῶσίν τινα τεχνικήν, ἐκληροῦντο.

Οἱ ἐννέα ἄρχοντες εἶχον τιμητικὴν μᾶλλον ὑπηρεσίαν παρὰ πραγματικὴν πολιτικὴν ἐπιρροήν. Τοὐναντίον σπουδαιοτάτη ἦτο ἡ ἀρχὴ τῶν 10 στρατηγῶν, ἐξ ὧν εἷς διὰ τὰς πολεμικὰς τοῦ κράτους περιστάσεις κατ' ἀνάγκην ἔλαβε μεγαλείτερον τῶν ἄλλων ἀξίωμα, ὡς ὁ Μιλτιάδης, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κίμων. Διηύθυνον δὲ οἱ στρατηγοὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα καὶ συνάμα τὴν διπλωματικὴν καὶ πολιτικὴν ἐργασίαν πᾶσαν, πέμποντες μυστικὰς ἀποστολὰς ἢ οἱ ἴδιοι ἐνεργοῦντες αὐτοπροσώπως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην εἰς τὰς ἄλλας πολιτείας (πρέσβεις οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον καὶ οἱ πρόξενοί των εἶχον ἄλλον σκοπόν). Πρὸς τὰς τοιαύτας δὲ ἐνεργείας εἶχον καὶ διαθέσιμα χρηματικὰ ποσά· ὁ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Περικλῆς π. χ. διέθετε πρὸς τοῦτο 10 τάλαντα κατ' ἔτος χωρὶς
δίδῃ λογαριασμὸν δι' αὐτά. Ἐπειδὴ ὅμως τὰς ἀποφάσεις περὶ
προτάσεων τῶν στρατηγῶν ὁ δῆμος πάντοτε ἐλάμβανε, ὁ τὸ ἀνώ
ρον μεταξὺ αὐτῶν ἔχων ἀξίωμα ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ εἶνε καὶ
τωρ ἀγαθός. Διὰ τοῦτο δὲ οὗτος ἀπέβαινε καὶ τὸ σπουδαιότατον
τῇ διευθύνσει τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς πρόσωπον. Ὁ Περικλῆς,
τις στρατηγὸς ἐξελέγετο κατ' ἐπανάληψιν ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη μετὰ
ὀστρακισμὸν τοῦ Θουκυδίδου (Πλουτ. Περικλ. 16), ὑπῆρξε διὰ π
τὸς τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ ὁ ἀληθὴς ἀρχηγὸς τῆς πολιτε
(πρβλ. Θουκυδ. II 65 στρατηγὸν εἵλοντο καὶ πάντα τὰ πράγμα
ἐπέτρεψαν).

Οἱ στρατηγοὶ δὲ μόνοι καὶ οἱ ταμίαι δὲν ἐλάμβανον μισθὸν πα
τοῦ δημοσίου, ἐνῷ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοῦ δήμου ὑπηρεσίαι ἐπληρώνο
ἀπὸ τῶν φόρων τῶν συμμάχων καὶ τῶν τελωνιακῶν τελῶν ἢ τῶν
σοδημάτων ἐκ δημοσίων κτημάτων καὶ μεταλλείων, διότι τακτικ
φόρους δὲν ἐπλήρωνον ἐν τῇ πόλει εἰ μὴ μόνον οἱ μέτοικοι. Οὕτω
συνέβαινεν ἀπὸ τοῦ Ἀριστείδου ἤδη νὰ τρέφωνται ὑπὸ τῆς πολιτε
πλείους ἢ δισμύριοι ἄνδρες, δικασταὶ μὲν ἑξακισχίλιοι (2 ὀβολ
καθ' ἡμέραν ἕκαστος ἐλάμβανε) τοξόται δ' ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι,
πρὸς τούτοις ἱππεῖς χίλιοι καὶ διακόσιοι, βουλὴ δὲ πεντακόσιοι
δρ. καθ' ἡμέραν), φρουροὶ νεωρίων πεντακόσιοι, καὶ πρὸς τούτ
ἐν τῇ πόλει φρουροὶ ν', ἀρχαὶ δ' ἔνδημοι μὲν εἰς ἑπτακοσίους ἄνδρ
ὑπερόριοι δ' εἰς ἑπτακοσίους· πρὸς δὲ τούτοις κατὰ τὸν πόλεμον ὁπ
ται μὲν δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, νῆες δὲ φρουρίδες εἴκοσι, ἄλλαι
νῆες αἱ τοὺς φόρους ἄγουσαι, ἔτι δὲ οἱ ἐν τῷ πρυτανείῳ σιτούμενοι
ὀρφανοὶ καὶ δεσμωτῶν φύλακες (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 24). Ἐ
Περικλέους εἰσήχθη καὶ τὸ θεωρικὸν (2 ὀβολοὶ ἤτοι περὶ τὰ 35
πτὰ) καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἴσως (1 ὀβολός. Ἀριστοτ. Ἀθην. π
λιτ. 41) ὁμοίως δὲ καὶ σῖτος διενέμετο εἰς τοὺς πολίτας, ὁσάκις
λοι ἡγεμόνες ἔπεμπον αὐτοῖς δωρεὰν ἢ ἡ πόλις ἀγοράζουσα αὐτὸν ἐπ
λει εὐθηνότερα εἰς τοὺς δεομένους. Ἀντὶ τούτων ὅμως οἱ εὔποροι
λῖται ἦσαν ὑποχρεωμένοι εἰς τὰς μεγάλας ἐκτάκτους εἰσφορὰς καὶ
λειτουργίας, ὡς τριηραρχίας, χορηγίας, θεωρίας, ἑστιάσεις.

Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἐκ 300 περίπου πόλεων συ
στατο, περιελάμβανε πληθυσμὸν ὄχι ὀλιγώτερον τῶν δύο ἑκατομμ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρίων· ἡ Ἀττικὴ π.χ. εἶχε πληθυσμὸν 235000 περίπου (20-35 χιλ. πολῖται ἐλεύθεροι), ἡ Χίος 130000 (30000 ἐλεύθεροι), ἡ Χαλκιδικὴ 100000, ἡ Εὔβοια, αἱ Σποράδες καὶ Κυκλάδες 200000 καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἂν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν πόση ἦτο ἡ πνευματικὴ ἐπίδοσις καὶ ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ὑλικὴ εὐημερία τῶν ἐλευθέρων τούτων κοινοτήτων, θὰ εὕρωμεν ὅτι τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος ἀνῆκεν εἰς τὰ σπουδαιότατα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, εἰς ὃν ἐπὶ τέλους πᾶσαι πλὴν τῆς Λέσβου, Χίου καὶ Σάμου ὑπεβλήθησαν, ἦσαν διηρημέναι αἱ πόλεις τῆς συμμαχίας εἰς 5 διαμερίσματα. Ἡ φορολογία ὅμως αὕτη ἦτο ἥκιστα βαρεῖα ὑποχρέωσις σχετικῶς πρὸς τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα παρεῖχεν ἡ ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς θαλασσοπλοίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν συμμαχίδων πόλεων. Τὸ Βυζάντιον π. χ. ἐπλήρωνε τὸ 436 ἑξηκοστὴν εἰς τὴν πολιοῦχον τῶν Ἀθηνῶν δραχμὰς 1830, αἵτινες ἀναλογοῦσι πρὸς ἐτήσιον φόρον 18 ταλάντων. Ἀλλὰ διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου ἐξηγοράζετο ἡ ἐξασφάλισις τοῦ ἐκτεταμένου ἐμπορίου τῆς σπουδαίας ταύτης πόλεως, ἐνῷ μὲ 18 τάλαντα μόλις ἠδύναντο τρία πολεμικὰ πλοῖα νὰ καταρτισθῶσι. Οἱ Σάμιοι ἠδύναντο νὰ παρασκευάσωσι στόλον 70 τριήρων καὶ βεβαίως διετήρουν τὸ ἥμισυ διαρκῶς, ὅπερ ἐστοίχιζεν 180 τάλαντα κατ' ἔτος. Καὶ ὅμως ἡ οὐχὶ πολὺ μικροτέρα τῆς Σάμου Μίλητος ἐπλήρωνε μόνον 10 τάλαντα φόρον. Τοιουτοτρόπως δικαιολογεῖται ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων χρησιμοποίησις τοῦ περισσεύοντος ἐκ τῶν φόρων τούτων ποσοῦ, ἐφόσον τοῦτο δὲν ἀνηλίσκετο πρὸς τοὺς πολεμικοὺς σκοποὺς τῆς συμμαχίας, διὰ τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἱερὰ κτίσματα, ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὰς ἰδέας τῶν Ἑλλήνων ἡ τέχνη ὑπηρέτει τὴν θρησκείαν (Πλουτ. Περικλ. 12). Εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ὅμως τῶν πολιτειῶν, καὶ ἐκείνων ἔτι αἵτινες εἰς πληρωμὴν τοῦ φόρου ὑπεβλήθησαν, δὲν ἤσκουν ἄλλην ἐπιρροὴν ἢ ὅση ἀπῃτεῖτο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς συμμαχίας. Οὔτε τὴν δημοκρατίαν εἰς πάσας ἐπέβαλλον, ἐν Σάμῳ π.χ. καὶ μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἀφῆκεν ὁ Περικλῆς τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα. Καὶ τὸ δικαίωμα δὲ τοῦ νὰ κόπτωσιν ἴδιον νόμισμα, ὅπερ αἱ πλεῖσται πόλεις διετήρησαν, μαρτυρεῖ ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐθεώρουν αὐτὰς κυρίως ὑποτελεῖς. Μόνον ἡ ποινικὴ δικαιοδοσία εἰς τὰς ὑποθέσεις τὰς ἀποβλεπούσας εἰς τὸ συμφέρον τῆς συμμαχίας καὶ εἰς ἄλλα βαρέα ἐγκλήματα ἦτο εἰς χεῖρας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Ἀθηναίων. Εἷς τινας πόλεις ἦσαν καὶ φρουραὶ ἀθηναϊκαί. Ι
λιτικοὶ ἐπιθεωρηταί, οἱ ἐπίσκοποι, ἐπέμποντο ὁμοίως εἰς αὐτὰς
τῶν Ἀθηναίων καὶ εἰσπράκτορες τῶν καθυστερουμένων φόρων,
κυρίως αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι ὑπεχρεοῦντο νὰ φέρωσιν εἰς Ἀθήνας κ
τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Διονυσίων κατὰ τὸν μῆνα Ἐλαφηβολιῶ
Ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας κατ' ἔτος περιέπλεον τὰς πόλεις ἑξήκοντα τριήρ
ἐν οἷς πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἔπλεον ἔμμισθοι, μελετῶντες ἅμα καὶ μ
θάνοντες τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν (Πλουτ. Περικλ. 11). Καὶ αἱ ἰδ
ρυθμοὶ ἀποικίαι, ἃς οἱ Ἀθηναῖοι ἵδρυον εἰς διάφορα μέρη τοῦ κ
τους των (ἐν Σκύρῳ, Λήμνῳ, Ἴμβρῳ, ἐν Χερσονήσῳ, ἐν τῷ Πόν
ἐν Ἄνδρῳ, Νάξῳ) αἱ λεγόμεναι κληρουχίαι, ὁμοιαι πρὸς τὰς ῥωμ
κὰς ἀποικίας, ἦσαν μέσον πρὸς ἀποκατάστασιν μὲν πτωχῶν πολι
Ἀθηναίων, περιφρούρησιν δὲ καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως (Πλουτ.
ρικλ. 11: καὶ τοῦτ' ἔπραττεν ὁ Περικλῆς ἀποκουφίζων μὲν ἀ
καὶ διὰ σχολὴν πολυπράγμονος ὄχλου τὴν πόλιν, ἐπανορθούμενο
τὰς ἀπορίας τοῦ δήμου, φόβον δὲ καὶ φρουρὰν τοῦ μὴ νεωτερίζε
παρακατοικίζων τοῖς συμμάχοις). Οἱ κληροῦχοι δὲν ἀπέβαλλον τὰ
καιώματα αὐτῶν ὡς πολιτῶν Ἀθηναίων, συνεκρότουν δὲ ἡ πό
ὁλοκλήρους ὡς ἐπέκτασιν αὐτῆς τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ἢ κατελάμβ
μεγάλα κτήματα, τὰ ὁποῖα ἠναγκάζοντο οἱ ὑποτελεῖς νὰ παραχω
σωσι. Δεκαπεντακισχίλιοι πένητες πολῖται Ἀθηναῖοι ἔγειναν τοιο
τρόπως ἐντὸς ἡμίσεως περίπου αἰῶνος κτηματίαι εἰς ξένας χώρας.
εἰς τὴν Δῆλον κατ' ἀρχὰς συνερχόμεναι σύνοδοι τῶν ἀντιπροσώ
τῶν συμμαχίδων πόλεων κατόπιν κατηργήθησαν, καθόσον ἑκάστ
αὐτῶν δι' ἰδίων συμβάσεων ἐκανόνιζε τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς
θήνας, ὁ περσικὸς δὲ πόλεμος περὶ οὗ πρότερον εἶχον οἱ σύμβουλο
συσκέπτωνται εἶχε παύσει πλέον. Τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος ὡς τοιο
δὲν εἶχεν ἰδιαίτερον καὶ ἐνιαῖον ὁμοσπονδιακὸν ὀργανισμόν.

Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀθηνῶν ἐπιρροὴ ἐξετείνετο καὶ πέραν
ὁρίων τοῦ μεγάλου αὐτῶν κράτους, διπλωματικὰς δὲ σχέσεις διετ
ὁ Περικλῆς πρός τε τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅσαι κατ' ἀρχὴν
λάχιστον δὲν διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ πρὸς βαρ
ρικὰ κράτη. Μετὰ τῶν Θεσσαλῶν συνεδέοντο οἱ Ἀθηναῖοι διὰ φι
ἀνέκαθεν, ὅσον καὶ ἂν αὕτη πολλάκις ἀμφίβολος καθίστατο τ
μὲν ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν πολιτευμάτων ἀμφοτέρων, τοῦτο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἕνεκα τῆς φιλίας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Φωκεῖς, τῶν ὁποίων ἔκπαλαι ἐχθροὶ ἦσαν οἱ Θεσσαλοί. Μετὰ τῆς Μακεδονίας στεναὶ ἦσαν αἱ σχέσεις τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α' (498 - 454), ὅστις ἦτο ξένος αὐτῶν, καὶ ὅταν δὲ ἀπέθνησαν αὐταὶ ἐχθρικαὶ διὰ τὴν τάσιν τῶν Μακεδόνων βασιλέων πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν παραλίων, ὅπου ἦρχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἡ διπλωματία αὐτῶν εἶχεν ἐνταῦθα πολλὴν ἐπασχόλησιν. (Ἡ ἵδρυσις τῆς ἀποικίας Ἀμφιπόλεως τὸ 437). Σπουδαῖα συμφέροντα ἔφερον τοὺς Ἀθηναίους εἰς ποικίλας σχέσεις καὶ πρὸς τὸ μέγα τῶν Θρᾳκῶν ἔθνος (συγγενὲς πρὸς τοὺς Ἕλληνας), μία τῶν φυλῶν τοῦ ὁποίου, οἱ Ὀδρύσαι, εἶχε σχηματίσει ἰσχυρὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς Σαλμυδησσοῦ παρὰ τὸν Εὔξεινον καὶ τῆς Ῥοδόπης ἀπέναντι τῆς Θάσου (Θουκυδ. Ἰ 29. 95 ἑ.). Καὶ πρὸς τὰς ἐν τῷ Πόντῳ πόλεις ἤδη ὁ Ἀριστείδης τὸ 479 ἐπέδειξε τοὐλάχιστον τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ Περικλῆς δὲ ἔπλευσεν εἰς αὐτὸν μετὰ στόλου μεγάλου καὶ λαμπρῶς κεκοσμημένου εἰς βοήθειαν τῶν Σινωπέων, ὅπου καὶ 600 Ἀθηναίους κληρούχους κατέλιπε (Πλουτ. Περικλ. 20). Σπουδαιότεραι ὅμως ἦσαν αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὰς πόλεις τῶν βορείων τοῦ Πόντου ἀκτῶν, ὅπου ἦσαν αἱ μεγάλαι ἀγοραὶ τοῦ σίτου. Ἡ σημαντικωτάτη αὐτῶν ἦτο τὸ Παντικάπαιον (σήμ. Κέρτς), ἧς οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες ἦρχον ὡς βασιλεῖς μεγάλου τμήματος τῆς σκυθικῆς χώρας. Ἐντεῦθεν οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάμβανον τοὺς Σκύθας αὐτῶν τοξότας (ἀστυνομικοὺς κλητῆρας κτλ.), εἶχον δὲ καὶ ἴδιον λιμένα ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ Παντικαπαίου, τὸ Νυμφαῖον, δι' οὗ ἐξῆγον μὲν πλὴν τοῦ σίτου καὶ ἰχθῦς, δέρματα, δούλους, εἰσῆγον δὲ οἶνον, ἔλαιον, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα προϊόντα τῆς βιομηχανίας των. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι διέτριβον ἐκεῖ καὶ συγγενικαὶ σχέσεις πρὸς Σκύθας συνήφθησαν (ἡ μάμμη τοῦ Δημοσθένους θυγάτηρ Σκυθίδος). Ἀπὸ τῆς Κύπρου μόνον καὶ Αἰγύπτου παντελῶς ἀπέσχεν ὁ Περικλῆς ἵνα μὴ δεινώσῃ τὰς πρὸς τοὺς Πέρσας σχέσεις. Ἀλλὰ πόσον πολύτιμος ἐθεωρεῖτο τῶν Ἀθηναίων ἡ φιλία καὶ ἐκεῖ, μαρτυρεῖ ἡ δωρεὰ τῶν 40,000 μεδίμνων σίτου ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Λιβύων Ψαμμήτιχος ἔκαμεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ 445/4 (Πλουτ. Περικλ. 37). Πρὸς τὴν Δύσιν ὡσαύτως διετέλουν ἐν σχέσει αἱ Ἀθῆναι, καθόσον μάλιστα τὸ ἐμπόριον πρὸς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ πόλεις ἦτο σπουδαῖον. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰσῆ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γον ἐκεῖ ἀγγεῖα καὶ ἐξῆγον σῖτον καὶ προϊόντα τῆς ἐτρουσκικῆς μ
ταλλουργίας. Διὰ τῆς ἱδρύσεως δὲ τῆς ἀποικίας Θούριοι (τὸ 44
εἰς τὴν χώραν τῆς πρώην καταστραφείσης τῶν Συβαριτῶν πόλε
ἀπέκτησαν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ πολιτικὴν ἐπιρροήν. Τὴν νέαν πόλιν,
ἣν συνέρρευσαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ οἱ διεσπαρμένοι Συβαρῖτ
ἐρρυμοτόμησεν ὁ Μιλήσιος ἀρχιτέκτων Ἱππόδαμος (ὁ αὐτὸς καὶ τ
Πειραιᾶ καὶ τὴν Ῥόδον). Μεταξὺ τῶν ἐκεῖσε μεταβάντων ἀποίκ
ἦσαν καὶ ὁ Πρωταγόρας, ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς. Εἰς τ
Ἑτρουρίαν ἔφερε τοὺς Ἀθηναίους τὸ ἐμπόριον (ἀττικὰ ἀγγεῖα
ταῦθα). Καὶ πρὸς τὴν Καρχηδόνα δὲ, ἥτις ἐδέσποζε τῆς δυτικῆς
κάνης τῆς Μεσογείου, εἶχον συνάψει πιθανῶς αἱ Ἀθῆναι ἀμέσους σχ
σεις. Εἰς τὰς δυτικὰς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀκτὰς ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀθ
ναίων ἐξησφαλίζετο διὰ τῆς φιλίας πρὸς τοὺς Κερκυραίους, ἐχθρ
όντας τῶν Κορινθίων, καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀκαρνᾶνας (Θουκ. II 68

Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐφαμίλλου πρὸς τὸ περσικὸν κρ
τος μεγάλης ἑλληνικῆς δυνάμεως, ἀπέβησαν τοιουτοτρόπως διὰ τ
Περικλέους καὶ τὸ κέντρον πολυπλόκων πολιτικῶν ἐνεργειῶν, αἵτι
περιελάμβανον σύμπαντα τὸν ἑλληνικὸν καὶ βαρβαρικὸν κόσμον
τὸν κύκλον αὐτῶν ἀπὸ τῶν βορείων τοῦ Πόντου ἀκτῶν μέχρι
Τυρρηνικοῦ καὶ Σικελικοῦ πελάγους. Ἄνευ τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισ
τῶν νεωτέρων χρόνων, τῶν καταλλήλων διπλωματικῶν ὀργάνων
τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα σήμερον ὑπὸ τῶν μεγάλων κρατῶν πρὸς
σκοπὸν τοῦτον διατίθενται, κατώρθωσεν ὁ μέγας τῶν Ἀθηνῶν πο
τικὸς ἀνὴρ (δυνάμει πολλῶν βασιλέων καὶ τυράννων ὑπέρτερ
Πλουτ. Περικλ. 15) νὰ κρατῇ τὰ νήματα τῆς πολιτικῆς ταύ
εἰς χεῖράς του καὶ νὰ διευθύνῃ ἀσφαλῶς τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ
Ἑλλάδος ὅλης τὰς τύχας. Τῆς πολιτικῆς ταύτης τὸ οἰκοδόμημα
ἐπιστεγάσῃ ὁ Περικλῆς ἀπεπειράθη ἔν ἔτι. Ἔγραψε ψήφισμα, δι
προσεκάλει πάντας τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁπουδήποτε κατοικοῦν
τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἀσίας, καὶ μικρὰν πόλιν καὶ μεγάλην, νὰ π
ψωσιν εἰς Ἀθήνας τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν πρὸς συγκρότησιν
νελληνίου συνεδρίου, ὅπερ θὰ συνεσκέπτετο περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἱε
ἃ κατέπρησαν οἱ βάρβαροι καὶ τῶν θυσιῶν ἃς ὤφειλον ὑπὲρ τῆς
λάδος εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ὅτε πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐμάχοντο,
τῆς θαλάσσης ὅπως πλέωσι πάντες ἀδεῶς καὶ τὴν εἰρήνην ἄγω

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Εἴκοσι δὲ Ἀθηναῖοι πρέσβεις ἐνετάλησαν νὰ φέρωσι τὴν πρόσκλησιν ταύτην πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ πείσωσι τοὺς Πανέλληνας νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μετάσχωσι τῶν θαυμαστῶν τούτων ἐπὶ εἰρήνῃ καὶ κοινοπραγίᾳ τῆς Ἑλλάδος βουλευμάτων (Πλουτ. Περικλ. 17). Ἀλλὰ τὸ μέγα ἄγγελμα οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ἀπεδέχθη· εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοιούτων ἰδανικῶν ἀνυπέρβλητα προσκόμματα ἔθετεν ἡ ἀκατανίκητος ἀντιπάθεια τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν πρὸς ἀλλήλας, ἡ ἀντίθεσις τῶν συμφερόντων τῶν δύο μεγάλων τῆς Ἑλλάδος πολιτειῶν καὶ οὐχ ἥκιστα αὐτὴ ἡ ἐπὶ τῶν συμμάχων ἀρχὴ τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ συντείνῃ πρὸς ἀπόκτησιν τῶν συμπαθειῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Τὰ μεγάλα τῆς τέχνης ἔργα ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Περικλέους. Τέχνη, φιλολογία καὶ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους. — Τὸ πολιτικὸν μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἦτο τὸ μόνον ἰδεῶδες τῆς ἀρχῆς τοῦ Περικλέους· ἡ φροντὶς αὐτοῦ πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως διὰ μεγάλων κατασκευασμάτων καὶ πολυτέχνων ἔργων, ἐξ ὧν δόξα ἀίδιος εἰς αὐτὴν περιήπτετο, ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότατον χαρακτῆρα τῆς μεγαλοπράγμονος πολιτικῆς τοῦ ἀνδρός.

Ἤδη ὁ Κίμων εἶχεν ἀφιερώσει πρὸς τοῦτο πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Πρῶτος ὁ Κίμων, λέγει ὁ Πλούταρχος (Κίμ. 14), ταῖς λεγομέναις ἐλευθερίοις καὶ γλαφυραῖς διατριβαῖς, αἳ μικρὸν ὕστερον ὑπερφυῶς ἠγαπήθησαν, ἐκαλλώπισε τὸ ἄστυ, τὴν μὲν ἀγορὰν πλατάνοις καταφυτεύσας, τὴν δ' Ἀκαδήμειαν ἐξ ἀνύδρου καὶ αὐχμηρᾶς κατάρρυτον ἀποδείξας ἄλσος ἡσκημένον ὑπ' αὐτοῦ δρόμοις καθαροῖς καὶ συσκίοις περιπάτοις. Ὁ Κίμων ἀνήγειρεν ὡσαύτως καὶ τὸ Θησεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ ἥρωος τῆς πόλεως, τοῦ ὁποίου τὰ ὀστᾶ μετεκόμισεν ἐκ τῆς Σκύρου (τὸ σήμερον οὕτω λεγόμενον Θησεῖον ἦτο ὁ ἐπὶ τοῦ ἀγοραίου Κολωνοῦ ναὸς τοῦ Ἡφαίστου). Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως δὲ κατὰ πρῶτον μὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὴν τελειοτέραν ὀχύρωσιν αὐτῆς, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν ἱερῶν ἀναθημάτων. Ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ αὐτῆς τείχους καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφέντων παλαιῶν ὀχυρωμάτων περιεβλήθη νῦν ἡ ἀκρόπολις τὸν εὐρύτερον αὐτῆς περίβολον, ὅστις σήμερον ἔτι περιβάλλει αὐτήν. Ὁ πύργος, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ μικρὸν οἰκοδόμημα τῆς ἀπτέρου Ἀθηνᾶς Νίκης, ἐκτί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σθη τότε. Πρὸς μεσημβρίαν ἤχθη εὐρύτερος ὁ περίβολος καὶ παρ' α
τὸν ὁ χῶρος πληρωθεὶς χώματος καὶ δι' ἀναλημμάτων στερεωθ
παρεσκευάσθη πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ νέου τῆς Ἀθηνᾶς ναοῦ, τοῦ ὁπο
τὴν ἀνέγερσιν ὁμοίως ὁ Κίμων ἦρχισε. Μὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ
λοσσιαίου ἀγάλματος τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς ἦρχισε νῦν ἐπὶ Κίμω
καὶ ὁ μέγας Φειδίας, ὁ υἱὸς τοῦ Χαρμίδου, τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ καλ
τεχνικὸν στάδιον. Ὁ Φειδίας κατεσκεύασε νῦν ὁμοίως καὶ τὰς
χαλκᾶς εἰκόνας, τὸν Μιλτιάδην μεταξὺ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἀπ
λωνος καὶ τῶν 10 ἀρχηγετῶν ἡρώων τῶν ἀττικῶν φυλῶν, αἵτι
εἰς τοὺς Δελφοὺς ἀνετέθησαν.

Τὴν συμπλήρωσιν ὅμως τοῦ ὑπὸ τοῦ Κίμωνος ἀρξαμένου καλλ
πισμοῦ τῆς πόλεως ἀνέλαβε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Περικλῆς
πολὺ ὑψηλοτέραν ἔννοιαν. Αἱ Ἀθῆναι ἀξίως τοῦ πολιτικοῦ αὐτ
μεγαλείου ἔπρεπε νὰ καταστῶσι καὶ ἡ λαμπροτέρα τῆς Ἑλλά
πόλις, τὸ κάλλος αὐτῆς νὰ ὑπερβῇ πᾶν ὅ,τι ἡ τέχνη ἠδύνατο
δημιουργήσῃ ἀλλαχοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ ἐν τῷ μεγάλῳ κέντρῳ
Ἑλληνισμοῦ βίος νὰ παρέχῃ τὰς εὐγενεστάτας πνευματικὰς ἀπολ
σεις εἰς τοὺς πολίτας, εἰς τοὺς συμμάχους, εἰς τοὺς πανταχόθεν
Ἑλλάδος συρρέοντας ξένους. Ἐνῷ δὲ ὁ Κίμων πρὸς τὰ μεγάλα
ἔργα ἐδαπάνα πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἰδίας του μεγάλης περιουσίας,
ηὔξησε διὰ τῆς ἐκ τῶν πολέμων λείας, ὁ Περικλῆς συνέλαβε
τολμηρὰν ἰδέαν, πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ νὰ μεταχειρισθῇ τὸ σ
μαχικὸν ταμεῖον ὅπερ αὐτὸς ἐκ Δήλου εἶχε μεταφέρει εἰς Ἀθήν
Τοὺς φόρους αὐτῶν οἱ σύμμαχοι ἐπλήρωναν τακτικῶς, ἀφοῦ δὲ
σαι τοῦ πολέμου αἱ ἀνάγκαι ἐπληροῦντο, ἐπερίσσευε πάντοτε ἱκα
ποσόν. Τοῦτο κυρίως ἦτο τὸ ἀποθεματικὸν τῆς συμμαχίας κε
λαιον, ἀλλ' ἡ χρῆσις μέρους αὐτοῦ πρὸς ἀναθήματα εἰς τὴν πολι
χον Ἀθηνᾶν, ἥτις καὶ τῆς συμμαχίας ἡ προστάτις ἦτο, δὲν ἠδύν
νὰ θεωρηθῇ ἀλλοτρία πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ σκοπόν. Ἡ τέχνη
γένει ἦτο παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπηρέτις τῆς θρησκείας καὶ ὁ Πε
κλῆς πρὸς τοὺς θρησκευτικοὺς μόνον σκοπούς, πρὸς ἵδρυσιν ναῶν
ἀνέγερσιν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν, τὰ περισσεύματα τοῦ συμμαχι
ταμείου ἐδαπάνησεν. Ὅτι μεγάλοι κοινωνικοὶ σκοποὶ τοῦ Περικλέ
συνάμα διὰ τῶν κατασκευασμάτων τούτων εὐωδοῦντο, διότι ἡ εὐ
ρία τῆς πόλεως ἐστρέφετο πρὸς παντοδαπὴν ἐργασίαν καὶ ποικί

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χρείας, αἵτινες πᾶσαν μὲν τέχνην ἤγειρον, πᾶσαν δὲ χεῖρα ἐκίνουν, ἦτο προφανὲς (Πλουτ. Περικλ. 12).

Τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων, τῶν ὁποίων πάντων ἄλλως ἀνώτατος διευθυντὴς καὶ ἐπόπτης κατέστη αὐτῷ ὁ Φειδίας, ἂν καὶ ἓν ἕκαστον πάλιν εἶχεν ἰδίους ἀρχιτέκτονας μεγάλους καὶ τεχνίτας τῶν ἔργων, ἦτο ὁ νέος τῆς Ἀθηνᾶς ναός, ὁ ἑκατόμπεδος Παρθενών. Τὰ θεμέλια αὐτοῦ εἶχε θέσει ὁ Κίμων πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου κοσμηθέντος καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν πυρποληθέντος ναοῦ (μόνον τὰ θεμέλια τούτου σήμερον σώζονται καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἰς τὸ ὑπ' αὐτὸν βόρειον τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως). Οἱ πόλεμοι καὶ ὁ ὀστρακισμὸς τοῦ Κίμωνος εἶχον διακόψει τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἣν ἐπὶ μεταβεβλημένου πως σχεδίου ἀνέλαβε νῦν ὁ Περικλῆς. Οἱ ἀρχιτέκτονες αὐτοῦ ἦσαν ὁ Ἰκτῖνος καὶ Καλλικράτης, ἐπὶ 15 δὲ ἔτη ἐξηκολούθησεν ἡ ἐργασία μέχρι περίπου τοῦ 438. Ὁ ναὸς ἦτο δωρικὸς περίπτερος μὲ κίονας 8 ἐπὶ 17, μὲ πρόναον καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ πρόστωον, τὸν σηκὸν (οὗτος ἦτο ἑκατόμπεδος· 1 ποῦς ἑλληνικὸς = 0,33 μ. περίπου) καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ μὲ τὸν ὀπισθόδομον ὅστις καὶ μόνος κυρίως ἐκαλεῖτο παρθενών. Τὸ 438 ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων πρὸς ἔκπληξιν τῶν Ἀθηναίων, τῶν συμμάχων καὶ τῶν ξένων ἡ χρυσελεφαντίνη Ἀθηνᾶ, τοῦ Φειδίου τὸ θαυμαστὸν ἔργον, ἧς κατοικία ἦτο ὁ ναὸς οὗτος. Μέχρι τοῦ 1687 ἐσώζετο ἔτι ἀκέραιον τὸ ἀθάνατον κτίσμα τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Φειδίου. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ σήμερον δύναται νὰ λεχθῇ ὅ,τι ἕνα αἰῶνα μετὰ Χριστὸν ὁ Πλούταρχος ἀκέραια τὰ ἔργα βλέπων εἶπε περὶ αὐτῶν: οὕτως ἐπανθεῖ καινότης τις ἄθικτον ὑπὸ τοῦ χρόνου διατηροῦσα τὴν ὄψιν, ὥσπερ ἀειθαλὲς πνεῦμα καὶ ψυχὴν ἀγήρω καταμεμιγμένην τῶν ἔργων ἐχόντων (Περικλ. 13).

Μεταξὺ τοῦ 437 καὶ 432 ἀνηγέρθησαν ἐν τῇ ἀκροπόλει καὶ τὰ προπύλαια διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Μνησικλέους. Τὸ Ἐρέχθειον ἤρχισε μὲν πιθανῶς τώρα, συνετελέσθη ὅμως κατὰ τὰ τέλη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸ 407. Πλεῖστα ἄλλα ἱερὰ ἀναθήματα καὶ ἀγάλματα ἐκόσμησαν τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἄλλα τὸ ἄστυ ὡς τὸ ᾠδεῖον κλ., συνεστάθησαν δὲ καὶ ἱππικοὶ καὶ γυμνικοὶ καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες κατὰ τὰ Παναθήναια, τὰ ὁποῖα κατ' ἔτος μὲν ἑωρτάζοντο, μεγαλοπρεπέστερον ὅμως κατὰ τετραετίαν. Ἡ μεγάλη πομπὴ ἥτις κατ' αὐτὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἔφερεν ἀπὸ τοῦ Κεραμεικοῦ εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐτελείωνε μὲ μεγάλο
θυσίας καὶ κατόπιν ἐστιάσεις τῶν πολιτῶν. Καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων
θεῶν καὶ ἐν Ἐλευσῖνι ὑπὲρ τῶν δύο θεοτήτων ἐκτίσθησαν μεγαλο
πρεπῆ ἱερά. Κτίσματα τῶν αὐτῶν χρόνων εἶνε καὶ τὸ ἐν Σουνί
ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Νεμέσεως ἐν Ῥαμνοῦντι (βορείως τοῦ Μα
ραθῶνος). Ἀλλὰ καὶ ἔργα πληροῦντα κοινωνικὰς ἢ πολεμικὰς χρεία
ἐκτίσθησαν νῦν ὡς ὑδραγωγεῖα (ὁ ἀστρονόμος Μέτων κατασκευα
στὴς αὐτῶν), ὀχετοί, αἱ κανονικαὶ ὁδοὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ ἡ σκευο
θήκη ἐν αὐτῷ (ὁπλοστάσιον κτλ.) καὶ τὸ δεῖγμα (πρὸς ἔκθεσιν τῶ
ἀντικειμένων τοῦ ἐμπορίου), τὸ διὰ μέσου τεῖχος παραλλήλως τῷ
βορείου καὶ ἀπ' αὐτοῦ περὶ τὰ 200 μ. ἀπέχον.

Οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τῶν Ἀθηνῶν εἰργάσθησαν τότε καὶ ἀλ
λαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Φειδίας ἐποίησε τὸ περίφημον χρυσελεφάν
τινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἀνταπε
κρίνετο πρὸς ὅ,τι ὁ θεῖος Ὅμηρος εἶπε περὶ τῆς μεγαλειότητος τοῦ
ὑπάτου τῶν θεῶν, τοῦ πατρὸς ἀνδρῶν τε θεῶν τε (ἦ καὶ κυανέησ
ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων κτέ., Ἰλ. Α 528 έ). Οἱ Ἕλληνες αὐτ
τοσοῦτον ἐθαύμαζον τὸ μέγα ἔργον ὥστε περὶ τοῦ καλλιτέχνου αὐτο
εἶπον ὅτι:

> ἦ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ εἰκόνα δείξων,
> Φειδία, ἢ σύ γ' ἔδης τὸν θεὸν ὀψόμενος.

Ὁ Ἰκτῖνος δὲ ἀνήγειρε τὸν παρὰ τὴν Φιγαλίαν ναὸν τοῦ Ἐπικου
ρίου Ἀπόλλωνος. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μεγάλοι καλλιτέχναι ἠμιλλῶντ
τότε ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὸν Φειδίαν. Ὁ συμμαθητὴς αὐτο
Πολύκλειτος ὁ Ἀργεῖος ἐποίησε τὸν δορυφόρον (ὡς τύπον καὶ γνώ
μονα τοῦ τελείου νεανικοῦ σώματος), τὸν διαδούμενον καὶ τὴν χρυ
σελεφαντίνην Ἥραν. Ὁ Λήμνιος δὲ Ἀλκαμένης, μαθητὴς τοῦ Φει
δίου, ἐποίησε τὸν δισκοβόλον καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἐν Ἀθήνα
ἄγαλμα τοῦ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ θεάτρου ναοῦ τοῦ Διονύσου.
Ὁ Μύρων δὲ ἐκ τῶν Ἐλευθερῶν τῆς Ἀττικῆς ἔδωκε νέαν ὥθησ
εἰς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ μεγάλην καλλιτεχνικὴν σχολὴν τοῦ Ἄργου
ἐξ ἧς καὶ ὁ Φειδίας καὶ ὁ Πολύκλειτος ἐξῆλθον. Ὁ ζωγράφος Πο
λύγνωτος ὁ Θάσιος ἤκμασεν ἐν Ἀθήναις πρὸ τοῦ Περικλέους. Πα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ Κίμωνι ὑπῆρξεν οὗτος ὅ,τι ἦτο ὁ Φειδίας παρὰ τῷ Περικλεῖ, εἰργάσθη δὲ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ἀθήναις (Ποικίλη στοά).

Ἀλλ' οὐχὶ μόνον ἐν τῇ τέχνῃ ἔφερον αἱ Ἀθῆναι τὸ σκῆπτρον τῆς ὑπεροχῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τῆς Ἑλλάδος πόλιν. Καὶ ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία, ἡ φιλοσοφία ἐν μέρει καὶ αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι τὴν ἀληθῆ αὐτῶν πατρίδα καὶ ἑστίαν εὗρισκον ἐν αὐταῖς, ὅσον καὶ ἂν πολλοὶ ἐν παντοδαπῇ σοφίᾳ μεγάλοι ἄνδρες προέρχονται καὶ νῦν ἔτι ἐκ τῶν ἄλλων ἰωνικῶν πόλεων. Ἀναγνώρισιν οὗτοι εὑρίσκουσι μόνον ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς αὐτὰς σπεύδει ἕκαστος πρὸς πλήρωσιν τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ.

Ἡ λυρικὴ ποίησις ἡ ἐκπροσωπουμένη ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου (556-468) καὶ τοῦ Πινδάρου (522-448) δὲν ἀνήκει εἰς τὰς Ἀθήνας οὔτε κυρίως εἰς τὴν ἐπὶ Περικλέους Ἑλλάδα ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων. Ἀλλὰ τὸ τρίτον εἶδος αὐτῆς, ἡ δραματικὴ ποίησις, ὄχι μόνον αὐτοφυὲς προϊὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος εἶνε ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἀκμὴν καὶ τελειότητα ἐν Ἀθήναις ἔφθασε. Τὸ 476 ἐπὶ ἄρχοντος Ἀδειμάντου, χορηγοῦντος τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Φρύνιχος τὸ δεύτερον αὐτοῦ ἱστορικὸν δρᾶμα, τὰς Φοινίσσας, εἰς τὰς ὁποίας παρέστησε τὴν ἐν τῇ περσικῇ αὐλῇ ἐντύπωσιν τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. Τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγώνων ἐγεννᾶτο ἡ τραγῳδία ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' εἰς ἀληθῆ τέχνην ἀνύψωσεν αὐτὴν ὁ Αἰσχύλος πρῶτος, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐφορίωνος. Ἡ νεότης αὐτοῦ συνέπιπτε μὲ τὴν ἀπὸ τῶν τυράννων ἀπελευθέρωσιν (ἐγενν. τὸ 525), ἡ ἀνδρική του ἡλικία μὲ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνα, συνεπολέμησε δὲ αὐτὸς ἐν Μαραθῶνι, ἐν Ἀρτεμισίῳ, ἐν Σαλαμῖνι, ἐν Πλαταιαῖς. Ἐκ τῶν 70 αὐτοῦ δραμάτων σώζεται μία τριλογία (ἡ Ὀρέστεια), ὁ Ἀγαμέμνων, αἱ Χοηφόροι, αἱ Εὐμενίδες, ἔτι δὲ οἱ Πέρσαι (τὸ 472), οἱ ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, αἱ Ἱκέτιδες, ὁ Προμηθεὺς δεσμώτης. Μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν, ἐν Γέλᾳ τῆς Σικελίας ἀπέθανεν ὁ Αἰσχύλος τὸ 456. Ἐπὶ τοῦ τάφου δὲ αὐτοῦ ἀνεγράφη τὸ ἐπίγραμμα ὅπερ αὐτὸς ὁ ποιητὴς συνέθηκεν:

Αἰσχύλον Εὐφορίωνος Ἀθηναῖον τόδε κεύθει
μνῆμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας·
ἀλκὴν δ' εὐδόκιμον Μαραθώνιον ἄλσος ἂν εἴποι
καὶ βαθυχαίτης Μῆδος ἐπιστάμενος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους ὅμως ὁ καθαυτὸ τραγικὸς ποιητὴς
Σοφοκλῆς ὁ Σοφίλλου. Τὸ 468 ἐν ἡλικίᾳ 28 ἐτῶν ἐνίκησε τὸν
σχύλον. Ὁ Σοφοκλῆς εἰσήγαγε καὶ τὸν τρίτον ὑποκριτὴν (ὁ Αἰσ
λος εἶχε μόνον δύο) ἤρχισε δὲ καὶ πρῶτος δρᾶμα πρὸς δρᾶμα ν' ἀ
νίζηται καὶ οὐχὶ διὰ τετραλογίας. Ἐκ τῶν 90 περίπου δραμά
αὐτοῦ σώζονται 7: ἡ Ἀντιγόνη, ἡ Ἠλέκτρα, αἱ Τραχίνιαι, δι
χθεῖσαι μετὰ τὸν Περικλέους θάνατον, τὸ 429, εἰς ὃν ὁ ποιητὴς α
φέρεται λέγων περὶ τοῦ Ἡρακλέους (στ. 1112-3):

ὦ τλῆμον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ
ἕξουσαν, ἀνδρὸς τοῦδέ γ' εἰ σφαλήσεται.

ὁ Οἰδίπους τύραννος, ὁ Αἴας, ὁ Φιλοκτήτης, ὁ Οἰδίπους ἐπὶ
λωνῷ, διδαχθεὶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ τὸ 401. Ὁ Σο
κλῆς ἀπέθανε τὸ 406.

Μετὰ τῶν Ἀθηνῶν στενῶς συνδέεται καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστο
Ἡρόδοτος ὁ Ἁλικαρνασσεύς. Κατὰ προτίμησιν διέτριβεν ἐν αὐ
καὶ πρὶν δὲ ἐκδώσῃ τὸ ἔργον του, ἦτο γνωστὸν ἐνταῦθα τοῦτο,
καὶ οἱ Ἀθηναῖοι 10 τάλαντα ἐχάρισαν εἰς αὐτόν. Μετὰ τοῦ Π
κλέους, ὃν καὶ μετὰ θαυμασμοῦ ἀναφέρει ἐν VI 131 (ἐδόκεε δὲ λ
τα τεκεῖν ἡ Ἀγαρίστη· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίκτει Περι
Ξανθίππῳ) διετέλει εἰς στενὰς σχέσεις. Ὁ Ἡρόδοτος περιηγήθη
Ἀσίαν μέχρι τῆς Ἀσσυρίας, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κυρήνην, μετ
εἰς τὸν Πόντον, εἰς τοὺς Θουρίους καὶ ἀπέθανε πρὸ τῆς ἐπὶ Σικε
ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐ
πης, ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων εἶνε ἡ συν
ουσα τὰς ἐκτεταμένας αὐτοῦ διηγήσεις ἰδέα. Ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἔγρ
διὰ τὴν ἀνθρωπότητα οὔτε διὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ διὰ τοὺς Ἕλλη
τῆς ἐποχῆς του. Διὰ τοῦτο διεξοδικώτατος εἶνε περὶ τῶν πραγμά
τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον, ἐνῷ τὴν
λάδα πρὸς τοὺς γνωρίζοντας αὐτὴν Ἕλληνας δὲν εἶχεν ἀνάγκην
μοίως διεξοδικῶς νὰ περιγράψῃ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ πρακτ
τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀξία διὰ τοὺς Ἀθηναίους πρὸ πάντων ἦτο μεγ
καὶ τὰ 10 τάλαντα, τὰ ὁποῖα ἐχάρισαν εἰς αὐτὸν οὗτοι, δὲν ἦτο
μητικὴ ἁπλῶς δωρεὰ ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀμοιβὴ τῶν κόπων καὶ
πανῶν τοῦ μεγάλου ἐρευνητοῦ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἂν ἡ φιλοσοφία ἐν μέρει μόνον νῦν ἐν Ἀθήναις ἀναπτύσσεται, αἰτία εἶνε ὅτι στάδιον ἐλεύθερον ἐνεργείας ἐνταῦθα δὲν εὑρίσκει. Τὸν Ἀναξαγόραν δὲν ἠνέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἡ Μιλησία Ἀσπασία, ἡ σύζυγος τοῦ Περικλέους, μόλις ἐσώθη ἀπὸ τῆς θανατικῆς καταδίκης, ὁ Δημόκριτος δὲ ὁ ἐξ Ἀβδήρων φιλόσοφος μόλις ἐπλησίασε τὰς Ἀθήνας· (ἦλθον εἰς Ἀθήνας, εἶπε περὶ αὐτῶν, καὶ οὔ τις με ἔγνωκεν). Αἱ τάσεις αὐτοῦ ἐφαίνοντο ὅτι ἀντιβαίνουσιν εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ ἀνεκτικότης ἐν Ἀθήναις ἦτο ἄγνωστος. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε διὰ τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Περικλέους οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκ τῆς ξένης ὁρμωμένων σοφῶν ἔζησαν ἱκανῶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπέδρασαν σπουδαίως ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς μορφώσεως τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Ἐλεάτης Ζήνων συναπετέλουν περὶ τὸν Περικλέα καὶ τὴν Ἀσπασίαν τὸν σύλλογον τῶν μεγαλοφυῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνδρῶν, εἰς ὃν ἀνῆκον ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Φειδίας, ὁ Ἰκτῖνος, ὁ Καλλικράτης, ὁ Μνησικλῆς, ὁ μουσικὸς Δάμων, ὁ μάντις Λάμπων, ὁ ἀρχιτέκτων ἅμα καὶ φιλόσοφος Ἱππόδαμος ὁ Μιλήσιος καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης Ἱπποκράτης ὁ Κῶος. Ὀλίγον κατόπιν διὰ τοῦ Πρωταγόρου καὶ τοῦ ἐκ Λεοντίνων τῆς Σικελίας Γοργίου ἐτέθησαν καὶ αἱ βάσεις τῆς ἀττικῆς ῥητορικῆς τέχνης, ἧς ὅμως ἀντιπρόσωποι εἰς τὸ πολιτικὸν εἶδος ὑπῆρξαν ἤδη οἱ μεγάλοι τῶν Ἀθηνῶν πολιτικοὶ ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ἰδίως ὁ Περικλῆς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δ'. ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1. Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος 431-404 π. Χ

Αἰτίαι καὶ ἀφορμαὶ τοῦ πολέμου. Τὰ Κερκυραϊκὰ κα
Ποτιδαιατικά.—Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμονίδων τῆς Ἑ
λάδος πολιτειῶν πρὸ πολλοῦ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ συγκαλυφθῇ. Τ
ποικίλα συμφέροντα τοῦ θαλασσίου αὐτῶν κράτους ἔφερον τοὺς Ἀθ
ναίους πολλάκις εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχί
καὶ ἡ αὔξουσα αὐτῶν δύναμις, ἥτις πανταχόθεν ἐπέκειτο εἰς ἐκείν
ἀπειλητική, ἐνέβαλλε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς φόβον περὶ διατηρήσε
τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἰδίου αὐτῶν κράτους (Θουκ. I 23. 88. 118
Ἐξ οὐδετέρας ἄλλως τῶν δύο δυνάμεων ἐδεικνύετο τάσις πρὸς συμ
βιβαστικὴν πολιτικὴν καὶ αἱ μεγάλαι φυλετικαὶ καὶ πολιτειακαὶ μ
ταξὺ αὐτῶν διαφοραί, τοῦ Δωρισμοῦ πρὸς τὸ ἰωνικὸν στοιχεῖον, τ
ἀριστοκρατίας πρὸς τὴν δημοκρατίαν, ὀξύτεραι καθίσταντο διὰ τ
ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποξενούσης ἐκείνας πολιτικῆς. Οἱ μετριοπα
θέστεροι ἄνδρες, ὡς ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος ἐν Σπάρτῃ, δὲν ἠκούοντ
καὶ ὁ Περικλῆς, ὅστις τὸν πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων ἐθεώρ
ἀναπόφευκτον (τὸν πόλεμον ἤδη φάναι καθορᾶν ἀπὸ Πελοποννήσ
προσφερόμενον· Πλουτ. Περικλ. 8), τὸ πᾶν ἔπραττε μόνον ἵνα πα
ρασκευάσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν πατρίδα του αὐταρκεστάτην. Ἐπὶ τέλο
καὶ αἱ ἀφορμαὶ δὲν ἔλειψαν, αἵτινες ἀμέσως πρὸς τὸν ἐμφύλιον σπ
ραγμὸν ἔφεραν.

Εἰς τὴν Ἐπίδαμνον, ἀποικίαν τῶν Κερκυραίων, οἱ δημοκρατικ
ἐξέβαλον τῆς πόλεως τοὺς ἀριστοκρατικούς. Οὗτοι δὲ ἑνωθέντες με
τῶν πέριξ οἰκούντων βαρβάρων ἔβλαπτον αὐτὴν διὰ τῶν ἐπιδρομ
των. Οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐζήτησαν τότε τὴν βοήθειαν τῶν Κερκυραί
καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα δὲν εἰσηκούσθησαν, ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Κορ
θίους. Οὗτοι δὲ οἵτινες ἀφορμὴν ἐζήτουν ἵνα συντρίψωσι τὴν δύναμ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν Κερκυραίων, ἐστράτευσαν εἰς τὴν Ἐπίδαμνον μετὰ μεγάλου στόλου (120 τριήρων) καὶ νέων ἀποίκων. Πλεῖσται ἑλληνικαὶ πόλεις ὡσαύτως ὑπεσχέθησαν εἰς αὐτοὺς τὴν σύμπραξίν των. Μάτην οἱ Κερκυραῖοι ἐπρότειναν συμβιβασμόν. Ἐν τούτοις ὁ στόλος αὐτῶν ἐξ 80 τριήρων κατεναυμάχησε τὸν ἐξ 75 συγκείμενον τῶν Κορινθίων παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κερκύρας Λευκίμμην τὸ 434 καὶ ἡ Ἐπίδαμνος ὁμοίως παρεδόθη εἰς τοὺς Κερκυραίους. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει, οὗτοι ἐζήτησαν τῶν Ἀθηναίων τὴν βοήθειαν. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν αὐτὴν παρὰ τὰς ἀντιπαρατηρήσεις τῶν Κορινθίων, διότι ἡ φιλία τῆς Κερκύρας διὰ τὴν ἐπὶ τῆς δυτικῆς θαλάσσης ἐπικράτησιν τῶν Ἀθηναίων ἦτο σπουδαιοτάτη. Ἐν τούτοις δύναμιν ἔπεμψαν μικράν, 10 τριήρεις, διότι κυρίως δὲν ἐσκόπουν νὰ προσβάλωσι τοὺς Κορινθίους, συμπεριλαμβανομένους εἰς τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς (Θουκυδ. Ι 45). Ἀλλ' ὅτε οἱ Κορίνθιοι διὰ τοῦ ἐξ 150 τριήρων στόλου των προσέβαλον καὶ ἐνίκησαν κατὰ Μάϊον τοῦ 432 τοὺς Κερκυραίους (παρὰ τὰ Σύβοτα, λιμένα τῆς Θεσπρωτίδος), οἱ Ἀθηναῖοι ἐπενέβησαν διὰ μεγαλειτέρας δυνάμεως καὶ ἡ Κέρκυρα ἐσώθη. Οἱ Κορίνθιοι ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ συγχωρήσωσι τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν ἐπέμβασιν ταύτην καὶ ἐπειδὴ τῶν Ἀθηνῶν ἡ ναυτικὴ δύναμις καιρίως ἔβλαψε τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν συμφέροντα καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμάς, ἠπείλει δὲ αὐτοὺς καὶ ἐντὸς τῆς ἰδίας θαλάσσης, διὰ παντὸς τρόπου νῦν ἐζήτουν νὰ ἐκδικήσωσι τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν.

Διότι καὶ πρὸς ἀνατολὰς νῦν οἱ Κορίνθιοι ὑπέστησαν συμφορὰς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἡ Ποτίδαια καίπερ ἀνήκουσα εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην, διετήρει ὅμως ποικίλας σχέσεις πρὸς τὴν μητρόπολιν Κόρινθον. Τὰς σχέσεις ταύτας, αἵτινες ταχύτερον ἢ βραδύτερον θὰ ἔφερον εἰς ἀποστασίαν, ἐζήτησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ διακόψωσι. Οἱ Ποτιδαιᾶται ὅμως ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἀθηναίων καὶ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 432 ἡ πόλις των ἐπολιορκήθη ὑπ' αὐτῶν (Θουκυδ. Ι 56 ἐ). Οἱ Κορίνθιοι τότε, ἡνωμένοι μετὰ τῶν Αἰγινητῶν, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὑποτελεῖς, καὶ τῶν Μεγαρέων, οὓς εἶχον ἀποκλείσει τῶν λιμένων τοῦ κράτους των καὶ τῆς ἀττικῆς ἀγορᾶς (τὸ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψήφισμα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 432) ἐστράφησαν πρὸς τὴν Σπάρτην (Ὀκτώβριος τοῦ 432) καὶ ἀπῄτησαν τὸν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

πόλεμον (I 67). Μετὰ τὰς ἀγορεύσεις δὲ τῶν Κορινθίων πρέσβεων, τῶν παρατυχόντων Ἀθηναίων πρέσβεων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου, ὁ ἔφορος Σθενελαΐδας ἔθεσεν ἁπλῶς τὸ ζήτημα, ἂν φρονοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀδικοῦσι καὶ τὰς σπονδὰς λύουσι, καὶ ἐπειδὴ εὐμενὴς διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δὲν ἠδύνατο νὰ δοθῇ, ὁ πόλεμος κατ' ἀρχὴν ἀπεφασίσθη (I 87). Ὀλίγον ὕστερον, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 432, φανερῶς ἐκηρύχθη οὗτος καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν εἰς τὴν Σπάρτην συγκληθέντων συμμάχων (I 119. 125). Οἱ Κορίνθιοι καὶ ἐνταῦθα ἦσαν οἱ κυρίως εἰς αὐτὸν παροξύνοντες, διότι καὶ αὐτοὶ πρὸ πάντων περιέμενον ἐξ αὐτοῦ νὰ ὠφεληθῶσι.

Τὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους (431-429). — Ἂν καὶ ἐψηφίσθη ὁ πόλεμος, ἡ ἔναρξις ὅμως τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐβράδυνεν ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος διότι οἱ Πελοποννήσιοι ἀπαράσκευοι ὄντες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσι τίποτε. Ὁ χρόνος ὅμως παρήρχετο δι' ἀμοιβαίων πρεσβειῶν καὶ ἀντεγκλήσεων, ἂν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἀπαράσκευον τῶν πολεμίων ἐπωφελούμενοι θὰ ἠδύναντο διὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν ναυτικῆς δυνάμεως νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ νὰ βλάψωσιν αὐτοὺς διαφοροτρόπως. Ἐν τούτοις ὁ Περικλῆς ἐπὶ τόσον χρόνον παραδόξως ἀνέμενε τὴν ἔφοδον τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἤθελεν ἴσως νὰ φανῇ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, τὸν πόλεμον δὲ ἐσχεδίαζε νὰ διεξαγάγῃ ἀμυντικῶς. Μὴ ἔχων ν' ἀντιτάξῃ κατὰ τῶν 60,000 Πελοποννησίων ὁπλιτῶν εἰμὴ 29,000 Ἀθηναίους, ἐξ ὧν αἱ 13,000 μόνον ἠδύναντο εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον νὰ χρησιμοποιηθῶσι, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀπόσχωσι πάσης κατὰ ξηρὰν ἀμύνης τοῦ ἐχθροῦ, προσφέροντες εἰς αὐτὸν θυσίαν ἐλαχίστην, τὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ αὐτῶν κτήματα (Θουκυδ. II 62. πρβλ. τὰ συμβάντα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου τῶν Ὁλλανδῶν κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα). Διὰ τὰς ἀπωλείας αὐτῶν ἐνταῦθα θ' ἀπεζημιοῦντο προσβάλλοντες διὰ τοῦ στόλου τὰ πελοποννησιακὰ παράλια, οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως ἐπὶ τέλους οὐδὲν ἐκ τοῦ πολέμου τούτου θὰ ἐκέρδιζον, ἀφοῦ τὰς μὲν ἀπορθήτους Ἀθήνας δὲν ἠδύναντο νὰ διανοηθῶσι νὰ προσβάλωσι, κατὰ θάλασσαν δὲ πολὺ ὀλιγώτερον ἠδύναντο νὰ κατα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στῶσιν ἐπίφοβοι εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τούτοις τὸ σχέδιον τοῦτο ὁ Περικλῆς συνέδεε μετὰ τῆς ῥητῆς ἐπιφυλάξεως ὅτι διαρκοῦντος τοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι κατ' οὐδένα τρόπον θὰ ἐσκέπτοντο ν' αὐξήσωσι τὸ κράτος των, κινδύνους αὐθαιρέτους προσθέτοντες εἰς τοὺς ὑπάρχοντας (I 144). Καὶ ἡ πρόνοια αὐτοῦ ἀπεδείχθη ὀρθὴ παρὰ τὰς ἀπροόπτους καὶ δεινὰς συμφορὰς ἃς οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν λοιμὸν κατόπιν ὑπέστησαν καὶ τὸν πρόωρον θάνατον αὐτοῦ τοῦ Περικλέους. Τῶν μετὰ ταῦτα ὅμως κακοπραγιῶν αἰτία κυριωτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἐγκατάλειψις τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀκριβῶς τοῦ Περικλέους (II 65).

Ὁ πόλεμος ἤρχισε τὸν Μάρτιον τοῦ 431 διὰ τῆς αἰφνιδίας ἐπιθέσεως ἣν οἱ Θηβαῖοι ἀριστοκρατικοὶ ἐμηχανεύθησαν κατὰ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ συμμαχίδος τῶν Ἀθηνῶν πόλεως, τῶν Πλαταιῶν. Οἱ ἐπιτεθέντες ὅμως συνελήφθησαν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τυφλοῦ πάθους ἐθανατώθησαν. Τοιουτοτρόπως ἤρχιζεν ὁ πόλεμος μὲ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἐμπάθειαν καὶ σκληρότητα, ἥτις ἐξηγρίωσε καὶ ἐξηχρείωσε τῆς Ἑλλάδος τὰ ἤθη κατὰ τοὺς ἀπαισίους τούτους χρόνους τοῦ δεινοτάτου ἐμφυλίου αὐτῆς πολέμου (πρβλ. Θουκυδ. III 81 ἑ.).

Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο αἱ παρασκευαὶ ἑκατέρωθεν πλέον ἐπεσπεύσθησαν. Οἱ Σπαρτιᾶται, μεθ' ὧν συνεμάχουν πάντες οἱ Πελοποννήσιοι πλὴν τῶν Ἀργείων καὶ Ἀχαιῶν, ἔτι δὲ οἱ Μεγαρεῖς, Βοιωτοί, Φωκεῖς, Λοκροί, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι, Ἀνακτόριοι, ἐζήτησαν καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως τὴν βοήθειαν, ἔτι δὲ τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων, παρ' ἀμφοτέρων προσδοκῶντες χρήματα καὶ πλοῖα ἵνα ὁπλίσωσι στόλον 500 τριήρων, καθὰ ἐμελέτων. Ἀλλ' ὁ μὲν Πέρσης μονάρχης, ὅστις τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν ἠδύνατο προσηκόντως νὰ ἐκτιμήσῃ, δὲν ἐπρόσεξεν εἰς αὐτούς, οἱ δὲ Ἰταλιῶται καὶ Σικελιῶται Ἕλληνες οὐδεμίαν προθυμίαν ἔδειξαν νὰ προστατεύσωσι τὰ ἐμπορικὰ τῆς Κορίνθου συμφέροντα, τὰ ὁποῖα τοσοῦτον εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ πολέμου τούτου ἐβάρυνον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ ἑτέρου, οἵτινες πάντων τῶν πρὸς τὸν πόλεμον μέσων ηὐπόρουν, ἔχοντες 600 μὲν ταλάντων ἐτησίαν ἐκ τῶν φόρων πρόσοδον, 6000 δὲ (36 ἑκατομμυρίων φράγκων) ἀποθεματικὰ κεφάλαια καὶ 300 ἑτοίμους πρὸς ἀπόπλουν τριήρεις (II 13), στηριζόμενοι εἰς τὰς ἰδίας ναυτικὰς δυνάμεις καὶ τὴν βοήθειαν τῶν Κερκυραίων, Κεφαλλήνων, Ἀκαρνάνων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ Ζακυνθίων διενοοῦντο νὰ προσβάλωσι τοὺς Πελοποννησίους πα
ταχόθεν. Ἐν τούτοις οὔτε τοῦτο ἔγινε, ὁ πόλεμος δὲ κατὰ τὰ πρῶ
ἔτη διεξήχθη μετὰ μικρᾶς μόνον δραστηριότητος.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ὁ συμμαχικὸς στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίω
ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀ
τικὴν καὶ περὶ τὰ μέσα Μαΐου (τοῦ σίτου ἀκμάζοντος· Θουκυδ. II 1
δηώσας τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον ἐπροχώρησε μέχρι τ
Ἀχαρνῶν ὅπου ἐστρατοπέδευσεν. Ἡ κίνησις ὅμως αὕτη τοῦ πελ
ποννησιακοῦ στρατοῦ τόσον βραδέως ἔγινεν ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβ
καιρὸν νὰ μετοικήσωσι μὲν αὐτοὶ ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας ἐντὸς τ
τειχῶν τῆς πόλεως, συμπεριλαμβάνοντες πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο νὰ σ
σωσιν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ μεταφέρωσι δὲ τὰ πρόβατα καὶ ὑποζύγ
εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰς ὑποκειμένας νήσους. Καὶ ἐχαλέπαινον μ
νῦν σφόδρα βλέποντες τὴν χώραν αὐτῶν δηουμένην καὶ τὰς πεφιλη
μένας αὐτῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς οἰκήσεις καταστρεφομένας (II 14 ἐ
ἀλλ' ὁ Περικλῆς συνεκράτει αὐτοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ οἱ Πελ
ποννήσιοι μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν ἐπιτηδείων διῆλθον εἰς τὴν Βοι
τίαν διὰ τοῦ Ὠρωποῦ ὁπόθεν ἔπειτα ἐπανῆλθον εἰς τὴν Πελοπόννη
σον. Ἐνῷ ὅμως ἔτι διέτριβον ἐν τῇ Ἀττικῇ, οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν 10
ναῦς ἀττικὰς καὶ 50 κερκυραϊκὰς καὶ ἐδήωσαν παράλιά τινα τ
Πελοποννήσου. Συγχρόνως ἐξέβαλον τοὺς Αἰγινήτας ἐκ τῆς Αἰγίνη
ὡς ἐνόχους ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τῶν Πελ
ποννησίων καὶ ἔπεμψαν ἰδίους οἰκήτορας εἰς τὴν νῆσον (II 23 ἐ). Τ
φθινόπωρον δὲ εἰσέβαλεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν Μεγαρίδα μετὰ μυρί
ὁπλιτῶν Ἀθηναίων καὶ τρισχιλίων μετοίκων καὶ πλήθους ἄλλου ψιλ
(3000 ἄλλοι ὁπλῖται ἐπολιόρκουν τὴν Ποτίδαιαν) καὶ ἐδήωσε τ
χώραν ἐν τῇ ὁποίᾳ βραδύτερον κατέλαβον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὴν Ν
σαιαν. Τὸν χειμῶνα μετὰ τὸ τέλος τῶν πολεμικῶν ἔργων τοῦ ἔτο
τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν δημοσίᾳ ταφὰς τῶν ἐν αὐτῷ πεσόντ
κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον καὶ ὁ Περικλῆς κατ' ἐντολὴν τῆς πόλεως ἐξεφ
νησεν ἐπ' αὐτῶν τὸν περίφημον αὐτοῦ ἐπιτάφιον λόγον.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος οἱ Πελοποννήσιοι εἰσέβαλον αὖθις εἰς τ
Ἀττικήν, ἣν καὶ ὁλοσχερῶς ἐδήωσαν. Τὸ κακὸν τοῦτο ὅμως δὲν ἦ
τὸ μόνον νῦν διὰ τοὺς Ἀθηναίους, διότι συμφορὰ πολὺ δεινοτέ
ἐπέπεσε παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα κατ' αὐτῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτου. Αὕτη ἦτο ὁ φρικτὸς λοιμός, ὅστις εἰς τὸν Πειραιᾶ πρῶτον ἐμφανισθείς, ὅπου ἄλλοθεν εἶχε μεταδοθῆ (Θουκυδ II 48), κατέλαβεν ἔπειτα πᾶσαν τὴν πυκνότατα κατοικουμένην πόλιν καὶ ἐπέφερεν ἀνυπολόγιστον εἰς αὐτὴν φθοράν. Διότι κατὰ τὰ 4 ἔτη τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπικρατήσεως αὐτῆς μόνον ὁπλίτας 4400 καὶ ἱππέας 300 ἀνήρπασε, τοῦ δὲ ἄλλου πλήθους ἀνεξεύρετον ἀριθμὸν (III 87). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν τούτοις ὁ Περικλῆς ἐξέπλευσεν ὁ ἴδιος μετὰ στόλου πρὸς δήωσιν τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ μέχρι τινὸς τὸν σκοπόν του ἐπέτυχε. Ἀλλ' εἰς τὸ σῶμα τῶν Ἀθηναίων τὸ πεμφθὲν κατὰ τῆς Ποτιδαίας ἐξερράγη ἡ φθοροποιὸς νόσος καὶ ἐκ τῶν 4000 ὁπλιτῶν ἀνήρπασε 1500 ἐντὸς 40 ἡμερῶν. Ἡ δυσαρέσκεια νῦν ἐν τῇ δεινῶς ὑπὸ τῆς νόσου καὶ τῶν ἐχθρῶν πιεζομένῃ πόλει ἔφθασε μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ὁ δῆμος θεωρῶν τὸν Περικλέα ὅλων τούτων τῶν κακῶν αἴτιον ἐζημίωσεν αὐτὸν χρήμασιν. Ἡ ὀργὴ ὅμως τῶν πολιτῶν ταχέως πάλιν παρῆλθε καὶ ὁ Περικλῆς ἐκλεχθεὶς αὖθις στρατηγὸς ἀνέλαβεν ὡς πρότερον τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῶν πραγμάτων. Ἡ ἀπόβασις τῶν Σπαρτιατῶν εἰς Ζάκυνθον καὶ ἡ σύλληψις τριῶν πρέσβεων αὐτῶν μεταβαινόντων εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰ γεγονότα ἦσαν τὰ μόνα τοῦ ἔτους τούτου συμβάντα (II 66 ἑ). Κατὰ τὰ τέλη δὲ αὐτοῦ, ἤτοι κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 429 παρεδόθη διὰ συμβάσεως καὶ ἡ Ποτίδαια, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς ὁποίας δισχίλια τάλαντα εἶχον δαπανήσει οἱ Ἀθηναῖοι.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ τρίτου ἔτους, ἤτοι κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 429, οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἐπανέλαβον τὴν εἰς τὴν Ἀττικὴν συνήθη αὐτῶν εἰσβολήν, ἀλλὰ προέβησαν εἰς πολιορκίαν τῶν Πλαταιῶν (Θουκυδ. II 71 ἑ). Αἱ πολεμικαὶ δὲ πράξεις ἐπασχολοῦσι νῦν τὰς δύο ἀντιμαχομένας δυνάμεις ἐν τῇ Χαλκιδικῇ (II 79), ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ, ὅπου ὁ ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων Φορμίων κατεναυμάχησε τοὺς Πελοποννησίους (II 83 ἑ). Ἀπόπειρά τις αὐτῶν νὰ καταλάβωσιν ἐξαπίνης τὸν Πειραιᾶ (II 93) ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Ἀλλ' ἡ μεγίστη ζημία ἐπῆλθε νῦν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Περικλέους. Ἀφοῦ ὁ λοιμὸς ἐστέρησεν αὐτὸν τοὺς δύο του υἱοὺς Ξάνθιππον καὶ Πάραλον καὶ τὴν ἀδελφήν του, ἁφήρπασε καὶ αὐτὸν δύο ἔτη καὶ μῆνας ἓξ μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου (II 65. Πλουτ. Περικλ. 38). Κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

του ἔτη ἐποτίσθη ὁ Περικλῆς καὶ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του πολλὰς πικρίας. Ἕνα πρὸς ἕνα οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατεδίωξαν μέχρι θανάτου τοὺς πλησιεστάτους φίλους του, τὸν Φειδίαν, τὸν Ἀναξαγόραν, τὴν Ἀσπασίαν. Ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν δὲν κατέβαλε τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρὸς (Πλουτ. Περικλ. 36). Ὅτε δὲ τῶν πολιτῶν οἱ βέλτιστοι καὶ τῶν φίλων οἱ περιόντες καθήμενοι παρὰ τὴν κλίνην αὐτοῦ, προσεγγίζοντος ἤδη τὸ τέρμα τοῦ βίου, καὶ νομίζοντες ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἀπολέσει πλέον τὰς αἰσθήσεις, διελογίζοντο περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῶν πράξεων τοῦ ἀνδρός, ἐκεῖνος, ὅστις εἰς πάντα ταῦτα προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀναφωνήσας εἶπεν ὅτι θαυμάζει «ὅτι ταῦτα μὲν ἐπαινοῦσιν αὐτοῦ καὶ μνημονεύουσιν ἃ καὶ πρὸς τύχην ἐστὶ κοινὰ καὶ γέγονεν ἤδη πολλοῖς στρατηγοῖς, τὸ δὲ κάλλιστον καὶ μέγιστον οὐ λέγουσιν. Οὐδεὶς γάρ, ἔφη, δι' ἐμὲ τῶν ὄντων Ἀθηναίων μέλανι μάτιον περιεβάλετο». Ὁ μέγας πολιτικὸς ἦτο καὶ τὸ πρότυπον πραότητος καὶ φιλανθρωπίας ἐν ἐποχῇ τὴν ὁποίαν ἀμαυρώνουσιν αἱ φρικαλέαι ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Κερκύρᾳ σκληρότητες καὶ αἱ ἀπάνθρωποι τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Μήλου σφαγαί. (Χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἐν II 65).

Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τῆς Νικιείου εἰρήνης (429—421).—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις δυνάμενος νὰ διαδεχθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἥτις ὅσῳ μᾶλλον νῦν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς δυνάμεως τῶν κατωτέρων τοῦ λαοῦ τάξεων, τόσῳ μᾶλλον ἀναπόφευκτον ἀνάγκην εἶχε τῆς ἀντιρρόπου μοναρχικῆς καὶ δραστηρίας ἐξουσίας, ἣν ὁ Περικλῆς ἤσκησεν (ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή· Θουκυδ. II 65, 9). Ὁ υἱὸς τοῦ Νικηράτου Νικίας, ἐπιφανὴς ἀνὴρ καὶ πλούσιος, ἀλλὰ βραδὺς καὶ περιωρισμένου πνεύματος, ὡς στρατηγὸς δὲ μόνον διὰ τὴν ἄκραν του ἐπιφυλακτικότητα διακρινόμενος καὶ δεισιδαίμων συνάμα, ἦτο ἀρχηγὸς τῶν εἰρηνοφίλων. Τοῦ πολεμικοῦ κόμματος κατ' ἀρχὰς προίστατο ὁ Λυσικλῆς, μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ὁ δραστήριος στρατηγὸς Δημοσθένης. Κυρίως ὅμως εἰς τὸ κόμμα τοῦτο διεκρίνετο ὡς δημαγωγὸς ὁ ἀνήσυχος Κλέων, ὅστις κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Ἀθην. πολιτ. 28) «δοκεῖ μάλιστα διαφθεῖραι τὸν δῆμον ταῖς ὁρμαῖς».

Ὁ πόλεμος ὅμως ἐξηκολούθησεν ἐπὶ χρόνον τινὰ ἔτι καθ' ὅμοιον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τρόπον μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι περιέλαβε περισσοτέρας ἑλληνικὰς χώρας, ἐπεκταθεὶς ἐπὶ τῆς Ἠπείρου, Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Μακεδονίας, Θράκης καὶ ἐπὶ τῆς Σικελίας (Θουκυδ. II 95 ἑ. καὶ III 7. 86 κτλ.) Τὰ σπουδαιότατα ὅμως τῶν γεγονότων ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 428 καὶ κατόπιν ἦσαν κατὰ πρῶτον ἡ ἀποστασία τῆς ἐν Λέσβῳ πόλεως Μυτιλήνης, ἥτις τὸ 427 ὑποταγεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πικρῶς ἐτιμωρήθη, χιλίων τῶν πολιτῶν αὐτῆς θανατωθέντων (III 50), καὶ ὁ ἐμφύλιος τῶν Κερκυραίων ἀγὼν μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν, ὅστις τὸ 425 ἐτελείωσε διὰ φρικτῆς τῶν πρώτων σφαγῆς (III 70 ἑ). Τὰ ἐν Κερκύρᾳ ἀνοσιουργήματα μαρτυροῦσι περὶ τοῦ ἀπαισίου χαρακτῆρος, ὃν ἐλάμβανε νῦν ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ὁ περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος ἀγὼν παρεῖχεν εὔκαιρον ἀφορμὴν εἰς λύσιν τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ὑπαρχουσῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἵτινες ὑποστήριξιν εὕρισκον ἐν Σπάρτῃ, καὶ τῶν δημοκρατικῶν, οἵτινες εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπέβλεπον, καὶ τὰ ζητήματά των αἱ λυσσωδῶς ἀντιμαχόμεναι πολιτικαὶ φατρίαι λύουσι διὰ φρικτῆς ἀλληλοσφαγίας. Πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἠθικὴ ἐκλείπουσιν ἐν Ἑλλάδι, αἱ ἱερώταται ἰδέαι καταγελῶνται καὶ πᾶν αἴσθημα εὐσεβὲς καὶ φιλάνθρωπον καταπνίγεται εἰς τὰς ἐξαγριωθείσας τῶν ἀνθρώπων ψυχάς (III 82 ἑ).

Τὸ θέρος τοῦ 427 ἔπεσαν καὶ αἱ Πλαταιαί, ἧς ἡ μικρὰ φρουρὰ (225 ἄνδρες) κατεσφάγη. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Ἀθηναῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Σικελίαν, πέμψαντες βοήθειαν εἰς τὴν ἰωνικὴν πόλιν Λεοντίνους, τῆς μὲν οἰκειότητος προφάσει, βουλόμενοι δὲ μήτε σῖτον εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄγεσθαι αὐτόθεν, πρόπειράν τε ποιούμενοι εἰ σφίσι δυνατὰ εἴη τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι (Θουκυδ. III 86 ἑ). Ἀλλ' οἱ ἀθηναϊκοὶ στόλοι δραστηριώτατα καὶ ἀλλαχοῦ ἐνεργοῦσι ὑπὸ τὸν Δημοσθένη καὶ Νικίαν παρὰ τὴν Λευκάδα, τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Μῆλον, τὴν Βοιωτίαν. Τοσοῦτον ἀνεξάντλητα ἦσαν τὰ μέσα τῆς πόλεως εἰς ἄνδρας, εἰς χρήματα, εἰς πλοῖα, καὶ ὑπέροχος ἡ δύναμις αὐτῆς. Τὸ 425 ἐπανέλαβον ἀληθῶς οἱ Πελοποννήσιοι τὴν εἰσβολήν των εἰς τὴν Ἀττικήν, ἀλλ' ἔκτακτόν τι γεγονὸς ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσι ταχέως οἴκαδε. 1ε' ἔτος

Ὁ Δημοσθένης πλέων μετὰ 40 ἀθηναϊκῶν πλοίων ἐπὶ τὴν Σικε-

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λίαν κατέλαβε κατὰ τὴν μεσσηνιακὴν παραλίαν τὴν Πύλον καὶ ἐ
χισεν αὐτήν. Ἀλλ' ἡ πόλις εἰς τὴν ὁποίαν κατόπιν οἱ Ἀθηναῖοι
καθίδρυσαν Μεσσηνίους ἐκ τῆς Ναυπάκτου, ἠδύνατο νὰ καταστῇ
φοβον ὁρμητήριον ἐκ τῆς στεναζούσης ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυ
χώρας κατὰ τοῦ κέντρου αὐτοῦ τῆς δυνάμεως τῶν Σπαρτιατῶν,
διὰ τοῦτο οὗτοι ἔσπευδον πάσῃ δυνάμει νὰ ἐκβάλωσιν ἐκεῖθεν
Ἀθηναίους (Θουκυδ. IV 2 ἑ). Αἱ πρὸς τοῦτο ὅμως προσπάθειαί
ὄχι μόνον ἀπέτυχον, ἀλλὰ καὶ εἰς κίνδυνον μέγαν περιέστησαν
περίπου ὁπλῖται αὐτῶν, οἵτινες ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν νῆσον Σ
κτηρίαν ἔμειναν ἐκεῖ ἐκτεθειμένοι εἰς τοὺς στενῶς διὰ τοῦ στό
των πολιορκήσαντας αὐτοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Σπαρτιᾶται περιδ
περὶ τῆς τύχης τοσούτων τῆς πόλεως ἀνδρῶν, ἔσπευσαν νὰ προτε
σιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην, τέλος τοῦ ὀλεθρίου πολέμου καὶ
μαχίαν ἔτι ἵνα τοὺς κινδυνεύοντας συμπολίτας ἀναλάβωσιν, ἀλλὰ κ
συμβουλὴν τοῦ Κλέωνος οὗτοι ἀπήτησαν πρῶτον τὴν παράδοσιν
ἀνδρῶν καὶ ὡς ὅρον τῆς εἰρήνης τὴν παραχώρησιν τῆς Νισαίας,
Πηγῶν, τῆς Τροιζῆνος καὶ Ἀχαΐας. Ὁ συμβιβασμὸς τοιουτοτρό
δὲν ἐπῆλθε καὶ ὁ πόλεμος περὶ τὴν Σφακτηρίαν ἐπανελήφθη, ἕω
οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Κλέωνα κατὰ τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ
ἄρχοντος αὐτοῦ Δημοσθένους ἠνάγκασαν τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ
δρας νὰ παραδοθῶσι, 292 ὁπλίτας ἐξ ὧν 120 ἦσαν Σπαρτι
(τὸ 425).

Τοὺς ἄνδρας τούτους ὡς ὁμήρους φυλάττοντες οἱ Ἀθηναῖοι κ
πάσης εἰσβολῆς τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικήν, ἀναλαμβάν
νῦν μετὰ μεγαλειτέρας δραστηριότητος τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον.
ταλαμβάνουσι τὰ Κύθηρα διὰ τοῦ Νικίου καὶ ἄλλα τῆς Πελοπο
σου σημεῖα, κυριεύουσι τὸ Ἀνακτόριον, ὅτε συγχρόνως καὶ τῆς
κύρας κύριοι ἐγίνοντο, μεταβάλλουσι δὲ καὶ τὴν πρὸς τοὺς συμ
χους πολιτικήν των, διπλασιάσαντες τὸν φόρον αὐτῶν, ἕνεκα τῶ
γάλων δαπανῶν, τὰς ὁποίας αἱ τελευταῖαι ἐπιχειρήσεις ἀπήτη
Μόνον ἐν Σικελίᾳ οὐδὲν ὠφέλησαν αἱ προσπάθειαί των, διότι οἱ
Ἕλληνες, εἰς οὓς φόβον ἐνέπνεεν ἡ μεγάλη τῶν Ἀθηνῶν δύν
συνεβιβάσθησαν καθ' ἑαυτούς. Καὶ ἐν Θράκῃ ὑπέστησαν ἀπωλ
ὅπου οἱ Σπαρτιᾶται κατ' αὐτῶν ἔπεμψαν τὸν δραστήριον καὶ
δρεῖον Βρασίδαν, ὅστις εἵλκυσε πρὸς ἑαυτὸν τὰς χαλκιδικὰς πό

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπισχνούμενος αὐτονομίαν καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ζυγοῦ (τὸ 424). Καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ὑπέστησαν οἱ Ἀθηναῖοι μεγάλην ἀπώλειαν, ὅπου οἱ δημοκρατικοὶ προσεκάλεσαν αὐτοὺς εἰς βοήθειαν. Συμπλακέντες μετὰ τοῦ βοιωτικοῦ στρατοῦ παρὰ τὸ Δήλιον τὸ 423, ὑπέστησαν ἥτταν πλήρη ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἰδίως, ἂν καὶ τοὺς λοιποὺς Βοιωτοὺς ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι. Τότε δὲ πρῶτον ἐφηρμόσθη ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἡ τακτικὴ ἐκείνη ἥτις τελείως ἔπειτα διεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Φιλίππου τῆς Μακεδονίας. Τὸ βάθος τῆς φάλαγγος αὐτῶν ἀπετελέσθη ἐξ 25 ἀνδρῶν, ἐνῷ ἡ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἡ συνήθης τῶν Ἑλλήνων ἀπετελεῖτο ἐξ 8. Ἀμέσως κατόπιν ἀπώλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὴν Ἀμφίπολιν, ἣν δὲν ἐπρόφθασε νὰ σώσῃ ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης, στρατηγὸς τότε ὢν (Θουκυδ. IV 104).

Τὸ 423 συνωμολογήθη ἀνακωχὴ μεταξὺ τῶν διαμαχομένων ἐπὶ ἔτος. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ παρέλευσιν αὐτοῦ εἰρήνη δὲν ἐπετεύχθη, ὁ Κλέων ἐστράτευσεν εἰς τὴν Θράκην πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἀμφιπόλεως. Ἀλλ' ἐνώπιον αὐτῆς ἔπεσε προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Βρασίδου, ὅστις ὁμοίως τὴν νίκην ἐξηγόρασε διὰ τῆς ζωῆς του. Ἀφοῦ δὲ τοιουτοτρόπως ἑκατέρωθεν οἱ ἄνδρες ἐξέλιπον, οἵτινες πρὸ πάντων ἦσαν ἐμπόδιον εἰς τὴν εἰρήνην (Θουκυδ. V 16), αὕτη συνωμολογήθη προθύμως ὑπό τε τῶν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων (ἔαρ τοῦ 421). Ἐκεῖνοι μὲν ἠσθάνοντο ὅτι ἡ περαιτέρω τοῦ πολέμου ἐξακολούθησις ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ νέας τῶν συμμάχων ἀποστασίας, εἶχον δὲ ἄλλως ἐλαττώσει τὴν εἰς τὰς δυνάμεις των πεποίθησιν αἱ ἐν Δηλίῳ καὶ Ἀμφιπόλει ἥτται· οὗτοι δὲ κατενόησαν ὅτι μάτην ἄλλοτε ἤλπισαν διὰ τῆς δηώσεως τῆς Ἀττικῆς νὰ καθαιρέσωσι τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον νῦν ἐφοβοῦντο περὶ τῆς ἰδίας χώρας, ἥτις ἐκ Πύλου καὶ Κυθήρων ἐπορθεῖτο, καὶ τὸ μέλλον συνάμα ἔτι κινδυνωδέστερον ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς ἕνεκα τῆς λήξεως τῶν πρὸς τοὺς Ἀργείους σπονδῶν, τὰς ὁποίας οὗτοι δὲν ἤθελον πλέον ν' ἀνανεώσωσιν ἂν δὲν ἀπεδίδετο εἰς αὐτοὺς ἡ Κυνοσουρία γῆ. Καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐζήτουν οἱ Σπαρτιᾶται διὰ παντὸς τρόπου νὰ σώσωσι τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ αἰχμαλωτισθέντας ἄνδρας των.

Τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης, ἥτις ἀποκαθίστα οὐσιωδῶς τὰς αὐτὰς καὶ πρότερον μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων σχέσεις, συνετέλεσαν οὕτως ἐν Σπάρτῃ μὲν ὁ βασιλεὺς Πλειστοάναξ, ἐν Ἀθήναις δὲ ὁ Νικίας, ὅστις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἀπέβη τὸ πρῶτον πολιτικὸν πρόσωπον ἐν τῇ πόλει, ἂν καὶ τὸν Κλέωνα κυρίως διεδέχθη ὁ Ὑπέρβολος. Ἡ εἰρήνη αὕτη εἶνε ἡ ἐπικληθεῖσα Νικίειος. Ὁ δεκαετὴς δὲ δι' αὐτῆς λήξας πόλεμος εἶνε ὁ λεγόμενος πρῶτος ἢ Ἀρχιδάμειος. Αἱ συνομολογηθεῖσαι σπονδαὶ ἦσαν πεντηκοντούτεις.

Ἡ ὕπουλος εἰρήνη καὶ ὁ αὖθις ἐπαναληφθεὶς πόλεμος. — Αἱ σπονδαὶ αὗται ἐν τούτοις δὲν ἦσαν ἄλλο τι εἰ μὴ ἁπλῆ τοῦ πολέμου διακοπή καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοιαι πρὸς τὰς τριακοντούτεις τοῦ 445, αἵτινες συντόμως τότε τὸν πραγματικῶς ἀρξάμενον πελοποννησιακὸν πόλεμον διέκοψαν προσωρινῶς. Καὶ ὁ προηγηθεὶς διὰ τοῦτο πόλεμος ἀπὸ τοῦ 431-421 ἐξωτερικῶς ὁμοιάζει πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον πολεμηθέντας μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ εὐθὺς ὅμως μετὰ τὰς τελευταίας σπονδὰς ἀρχομένη κατάστασις ὄχι μόνον εἶνε πολεμικὴ αὖθις, ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος, ὅστις τὸ τέλος αὐτοῦ λαμβάνει κατόπιν μόλις κατὰ τὸ 404, ἔχει οὐσιωδῶς χαρακτῆρα διάφορον τοῦ προτέρου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀναλαμβάνουσιν αὖθις τὴν πρὸ πολλοῦ ἐγκαταλειφθεῖσαν ἠπειρωτικὴν αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικήν, ἥτις καὶ νῦν οἰκτρῶς ἀποτυγχάνει· ὁμοίως ἐπιχειροῦσι τὴν ἐπέκτασιν τοῦ θαλασσίου αὐτῶν κράτους καὶ στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Σικελίαν, ὅπου ἡ δύναμις αὐτῶν ἄρδην καταστρέφεται· καὶ τέλος ἡ Σπάρτη ἐπιτυγχάνει τὴν μετὰ τοῦ περσικοῦ κράτους συμμαχίαν, ἥτις ἐπέφερε τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν. Ὁπωσδήποτε ὅμως τὸ 421 ἐπῆλθεν ἡ ποθητὴ εἰρήνη, διὰ τὴν ὁποίαν τὸ φιλειρηνικὸν κόμμα ἐν Ἀθήναις πρὸ πάντων ἐπιμόνως εἰργάσθη (αἱ κωμῳδίαι τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Κλέωνος καὶ πανηγυρισμὸς τῆς εἰρήνης). Οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύναντο πάλιν ἀφόβως νὰ γεωργήσωσι τὴν Ἀττικήν των. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἦτο ἐλάχιστον καὶ μηδαμινὸν κέρδος ἀπέναντι τῶν πλεονεκτημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ Σπάρτη ἀπελάμβανε διὰ τῆς εἰρήνης, οἱ Ἀθηναῖοι κατόπιν μόνον ἐννόησαν.

Τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβάντα μέχρι τῆς ἐπὶ Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων (421-415). — Κατ' ἀρχὰς οἱ Σπαρτιᾶται ὄχι μόνον εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συνωμολόγησαν, ἀλλὰ καὶ συμμαχίαν, ἐλπίζοντες δι' αὐτῆς νὰ τακτοποιήσωσι καλλίτερον τὰ ἐν Πελοποννήσῳ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῆς ἀρνήσεως συμμάχων τινῶν αὐτῶν τοῦ νὰ μετάσχωσι τῶν σπονδῶν, τῶν Κορινθίων, Ἠλείων

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ Μεγαρέων, καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Ἀργείων ἦσαν ἱκανῶς τεταραγμένα (Θουκυδ. V 17. 22). Ἀλλ' αἱ πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς ἠρνήθησαν ὁμοίως νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν εἰρήνην, ἡ Ἀμφίπολις ὡσαύτως δὲν παρεδίδετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ὥριζεν ἡ εἰρήνη, ἐντὸς ὀλίγου δὲ αἱ πόλεις αὗται ἡνωμέναι μετὰ τῶν Κορινθίων, Ἀργείων, Μαντινέων, Ἠλείων ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέραν συμμαχίαν (V 27 ἑ. 31.35). Οἱ Ἀθηναῖοι τότε βλέποντες ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται παρὰ τὰ ὑποσχεθέντα οὐδαμῶς ἔσπευδον ν' ἀποδώσωσιν εἰς αὐτοὺς ὅσας πόλεις ὑπεχρεοῦντο οὗτοι νὰ ἐκχωρήσωσιν οὔτε τοὺς ἀποστέργοντας τὴν εἰρήνην Βοιωτοὺς καὶ Κορινθίους ἐβίαζον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτήν, ὑπώπτευον τοὺς τέως ἐχθρούς των ὡς μηδὲν δίκαιον διανοουμένους καὶ δὲν ἀπέδιδον ὁμοίως τὴν Πύλον καὶ τοὺς ἄλλους τόπους. Ἰδίως ὅμως ἠγανάκτησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὅταν μετ' ὀλίγον ἔλαβον γνῶσιν τῶν ἐν Βοιωτίᾳ μηχανορραφιῶν (V 36 ἑ. 39), τὰς ὁποίας οἱ Σπαρτιᾶται ἔστησαν κατ' αὐτῶν ἵνα Βοιωτοὺς καὶ Ἀργείους προσλάβωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν των. Τὰ πράγματα περιεπλέκοντο πλέον ἐντελῶς πρὸς βλάβην τῶν Ἀθηναίων, διότι ἦτο πρόδηλον ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται μόλις ἐπετύγχανον τὴν μετὰ τῶν Ἀργείων εἰρήνην θὰ ἀνενέωνον τὸν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πόλεμον, ὅτε τὸ φιλοπόλεμον ἐν αὐταῖς κόμμα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν νῦν τοῦ νεαροῦ Ἀλκιβιάδου, υἱοῦ τοῦ Κλεινίου, ἔδωκεν ἄλλην τροπὴν εἰς αὐτά.

Ὁ Ἀλκιβιάδης διὰ δολίας συμπεριφορᾶς ἐξαπατήσας τοὺς Λακεδαιμονίους (Θουκυδ. V 43 ἑ. Πλουτ. Ἀλκιβ. 14), διέστησε μὲν ἐντελῶς αὐτοὺς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, κατώρθωσε δὲ νὰ συνάψωσιν οὗτοι συμμαχίαν πρὸς τοὺς Ἀργείους, Μαντινεῖς καὶ Ἠλείους καὶ νὰ προκαλέσῃ τοιαύτην ἀντίδρασιν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ, ὥστε ἐπὶ στιγμὴν ἐφάνη ὅτι ἡ πελοποννησιακὴ συμμαχία ἔμελλε νὰ διαλυθῇ. Ἀλλ' ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη τοῦ 418, καθ' ἣν οἱ Σπαρτιᾶται λαμπρῶς ἐνίκησαν τοὺς κατ' αὐτῶν ἀντιταχθέντας Πελοποννησίους καὶ Ἀθηναίους, διέλυσε τὰς ἐλπίδας ταύτας (V 64-75. 80. 81). Ὁ Ἀλκιβιάδης κατώρθωσε μόνον τὴν ἐν Ἄργει ἐγκαθιδρυθεῖσαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ὀλιγαρχικὴν κυβέρνησιν νὰ ῥίψῃ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ αὖθις τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο καὶ στενώτερον νῦν συνεδέθη πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ὁ πόλεμος ὅμως, ὅστις ἕνεκα τῆς ἐσχάτης ταύτης ἐντάσεως τῶν σχέσεων μεταξὺ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν ἐπέκειτο νῦν, δὲν ἐξερράγη καὶ μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα. Ὀλίγον κατόπιν, τὸ 416, οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν κατὰ τῆς οὐδετέρας νήσου Μήλου, ἀποικίας δωρικῆς, καὶ κυριεύσαντες αὐτὴν ἀπηνέστατα ἐτιμώρησαν, κατασφάξαντες τοὺς ἡβῶντας πολίτας, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαντες. Τὸ πολιτικὸν ἀξίωμα τὸ ὁποῖον ὁ Κλέων ἄλλοτε διετύπωσε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (III 37) ὅτι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ θεωρῶσιν ὡς τυραννίδα, καὶ ὅπερ ὁ Ἀλκιβιάδης θρασύτερον ἐξέφρασε πρὸς αὐτούς: ἀνάγκη, ἐπειδήπερ ἐν τῷδε καθέσταμεν, τοῖς μὲν ἐπιβουλεύειν, τοὺς δὲ μὴ ἀνιέναι (VI 18), εὗρισκεν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀπαισίαν ἐφαρμογὴν (πρβλ. καὶ τοὺς λόγους τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μηλίους V 89: ἐπισταμένους πρὸς εἰδότας ὅτι δίκαια μὲν ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ λόγῳ ἀπὸ τῆς ἴσης ἀνάγκης κρίνεται, δυνατὰ δὲ οἱ προὔχοντες πράττουσι καὶ οἱ ἀσθενεῖς συγχωροῦσιν!). Ὁ πόλεμος ὅμως μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν οὐδὲ μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξερράγη.

Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ἡ ἐπὶ Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων (415-413). — Ὅ,τι δὲν ἐπέτυχεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν Πελοποννήσῳ, ταχέως εὗρε περίστασιν ν' ἀποπειραθῇ ἐν Σικελίᾳ. Ἐν Ἀθήναις ὁ Ἀλκιβιάδης πλέον εἶνε ὁ τὴν μεγίστην πολιτικὴν δύναμιν ἀσκῶν ἀνήρ. Νέος, κάλλιστος τὴν μορφήν, ἐπιφανὴς τὸ γένος, πλούσιος καὶ ἐκτάκτων πνευματικῶν προσόντων ἀνὴρ ἤσκει ἀπεριόριστον γοητείαν ἐπὶ πάντων ὅσοι τὸν ἐγνώριζον. Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔτι πᾶσαι αἱ πράξεις αὐτοῦ εἶχόν τι τὸ ἔκτακτον καὶ μεγαλοφυΐαν ἐλέγχον. Ἀλλὰ καὶ φύσει πολλὰ καὶ μεγάλα πάθη ἐνυπῆρχον ἐν αὐτῷ. Ὡς παῖς καὶ νέος ἠλαύνετο μόνον ὑπὸ τῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης, ἥτις ὁμοίως κατεγοήτευε τοὺς ἄλλους (πρβλ. τὰ θελκτικὰ ἀνέκδοτα τοῦ βίου του παρὰ Πλουτάρχῳ), οὔτε ἡ ἐπίβλεψις δὲ τοῦ συγγενοῦς του Περικλέους, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁποίου ἀνετράφη, οὔτε ἡ φιλία τοῦ Σωκράτους, ὅστις τὸν εὐφυέστατον νέον διαφερόντως ἠγάπησεν, ὠφέλησαν αὐτόν. Ὡς ἀνὴρ ἔγινεν αἴτιος τοῦ ὀλέθρου τῆς πατρίδος του καὶ ἔπειτα ἑαυτοῦ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τῶν ἐκτάκτων προσόντων καὶ ἐλαττωμάτων ἅμα τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀθήναις δυσηρεστημένων μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 421 ἔγινεν ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκ προσωπικῶν λόγων (Θουκυδ. V 43. Πλουτ. Ἀλκιβ. 15), ἀγανακτῶν κατὰ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Σπαρτιατῶν καὶ ζηλοτυπῶν πρὸς τὸν Νικίαν· ὅτε ὅμως τῷ 417 ὁ Ὑπέρβολος μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην εἰσήγαγεν εἰς τὸν δῆμον πρότασιν ὀστρακισμοῦ, ἐλπίζων δι' αὐτοῦ ν' ἀπομακρύνῃ τῶν Ἀθηνῶν ἕνα τῶν δύο ἰσχυρῶν τῆς πόλεως, τὸν Ἀλκιβιάδην ἢ τὸν Νικίαν, οὗτοι συνεβιβάσθησαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐπέτυχον τὸν ὀστρακισμὸν ἐκείνου. Ὁ Ὑπέρβολος, ὅστις εἶνε καὶ ὁ τελευταῖος ὀστρακισθεὶς τῶν Ἀθηνῶν, ἀνεχώρησε τότε εἰς Σάμον, ὅπου ἐφονεύθη τὸ 411.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρέψει προηγουμένως ἤδη (τὸ 427) τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Σικελίαν. Ὄχι ἐναντίον τῶν ὑπαγορεύσεων τῆς πολιτικῆς, ἣς τὸν κύκλον ὁ Περικλῆς εἶχε χαράξει, ἐζήτουν ἐκεῖ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν περιστάσεων ἵνα γίνωσι κύριοι τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ χάριν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπεκτάσεως τοῦ ἐμπορίου των. Καὶ τότε μὲν ὁ Συρακούσιος Ἑρμοκράτης ἔπεισε τοὺς διαμαχομένους Σικελιώτας Ἕλληνας νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποφύγωσι τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων Ἀθηναίων, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσι τῆς νήσου (τὸ 425). Ἀλλὰ τὸ 415 οἱ Ἐγεσταῖοι πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Σελινουντίους ὑποστηριζομένους ὑπὸ τῶν Συρακουσίων καὶ μὴ λαβόντες βοήθειαν παρὰ τῶν Καρχηδονίων, οὓς ἐπεκαλέσθησαν, ἐστράφησαν πρὸς τὰς Ἀθήνας (Θουκυδ. V 6 ἑ) καὶ διὰ ψευδῶν ὑποσχέσεων ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις αὐτῶν. Καὶ ἀντέστη μὲν εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας ὁ Νικίας, ὅστις τὸ κίνημα ἐθεώρει παράτολμον καὶ ἐπικίνδυνον ἕνεκα τῆς ἐν Ἑλλάδι καταστάσεως τῶν πραγμάτων (VI 10). Ἀλλ' ἡ ἀντίστασις αὐτοῦ συνετέλεσε μόνον ἵνα ἀποφασίσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀποστολὴν πολὺ μεγαλειτέρων καὶ δαπανηροτέρων δυνάμεων εἰς τὴν Σικελίαν. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις ὄχι μόνον ἐν Ἀθήναις ἤθελε νὰ ἄρχῃ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκτελέσεως φιλοδοξοτάτων σχεδίων ἐσκέπτετο, ἐλπίζων διὰ τῆς παρούσης στρατηγίας αὐτοῦ τήν τε Σικελίαν καὶ Καρχηδόνα νὰ κυριεύσῃ, ἐκυριάρχει νῦν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Ὅτι ὅμως ὁ πόλεμος, ὃν ἀνελάμβανον, δὲν ἦτο κατὰ πολὺ ὑποδεέστερος τοῦ πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, οὐδεὶς ἤθελε νὰ σκεφθῇ τότε ἐν Ἀθήναις (VI 1).

Ἐν τούτοις ἐνῷ ἔτι αἱ παρασκευαὶ πρὸς τὴν μεγάλην στρατείαν ἐνηργοῦντο, συνέβη τι ἐν Ἀθήναις ὅπερ καὶ νῦν συνετάραξε σφοδρῶς τὰ πνεύματα καὶ ὅλων τῶν κατόπιν συμφορῶν κυριωτέρα αἰτία ἔγινε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Πρωΐαν τινὰ τοῦ Μαΐου τοῦ 415 εὑρέθησαν οἱ λίθινοι Ἑρμαῖ ἐν τῇ πόλει, οἵτινες κατὰ τὸ ἐπιχώριον ἔθος ἐστήνοντο εἴς τε τὰ πρόθυρα τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν καὶ εἰς τὰ ἱερά, περικεκομμένοι οἱ πλεῖστοι τὰ πρόσωπα. Τοῦτο ἦτο ἀνοσιούργημα κατὰ τῆς θρησκείας. Καὶ οἱ φύσει θεοσεβέστατοι Ἀθηναῖοι κατελήφθησαν ὑπὸ ἀληθοῦς παροξυσμοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο ν' ἀνακαλύψωσι τοὺς δράσαντας τὸ στυγερὸν ἔργον, διότι βεβαίως εἷς δὲν ἦτο ὁ διαπράξας αὐτό. Ἄλλως δὲ ὑπώπτευον ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο καὶ ἄνευ πολιτικῆς σημασίας, δὲν ἐθεωρεῖτο δὲ μόνον διὰ τὸν ἔκπλουν τοῦ στόλου κακὸς οἰωνός, ἀλλὰ καὶ ἔνδειξις μυστικῶς ἐξυφαινομένης συνωμοσίας σκοπὸν ἐχούσης τοῦ δήμου τὴν κατάλυσιν. Ἐνῷ ὅμως οὐδὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ φανερὸν περὶ τῶν Ἑρμοκοπιδῶν, καταγγελία ἐδόθη ὅτι καὶ ἄλλα ἀγάλματα πρότερον περιεκόπησαν ὑπὸ νεωτέρων «μετὰ παιδιᾶς καὶ οἴνου γεγενημέναι» καὶ ὅτι καὶ τὰ μυστήρια ἐν οἰκίαις πρὸς ἐμπαιγμὸν τελοῦνται ὑπ' ἄλλων τε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Τοῦτο ἦτο πλέον σαφὴς κατὰ τούτου κατηγορία καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἦσαν οἱ ἀχθόμενοι διὰ τὸν τρόπον καὶ τὸν βίον του, τὰς τάσεις δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐθεώρουν φερούσας πρὸς τυραννίδα, ἐπέπεσαν νῦν κατ' αὐτοῦ μεγαλύνοντες τὰ πράγματα καὶ βοῶντες ὅτι ἐπὶ καταλύσει τῆς δημοκρατίας πάντα ἔγιναν καὶ ὅτι πάντα συνεργοῦντος αὐτοῦ ἐπράχθησαν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κίμωνος Θεσσαλὸς καὶ ὁ δημοκρατικὸς Ἀνδροκλῆς (διότι ὕποπτος ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ εἰς τοὺς γνησίους δημοκρατικοὺς καὶ εἰς τοὺς εἰλικρινεῖς ἀριστοκρατικοὺς) ἦσαν οἱ ἐνεργοῦντες κατ' αὐτοῦ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐζήτησεν ἀμέσως νὰ διαταχθῶσιν ἀνακρίσεις, διότι ὡς στρατηγὸς τῆς ἐκστρατείας μετὰ τοῦ Νικίου καὶ Λαμάχου δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ἀναβολάς. Ἀλλ' οἱ ἐχθροί του ἀπήτησαν τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἐκστρατεία δὲν ἔπρεπε ν' ἀναβληθῇ καὶ ἐπέτυχαν τοῦτο. Ἂν ὁ Ἀλκιβιάδης ἀμέσως ἐδικάζετο, πιθανώτερον ἦτο ὅτι θ' ἀπελύετο τῆς ἐνοχῆς. Διὰ τῆς ἀναβολῆς ἐκέρδιζον οἱ ἐχθροί του καὶ ἀποσπάσαντες αὐτὸν κατόπιν ἐκ τῆς πολεμικῆς ἐνεργείας, ὅπου τὰ πάντα κράτιστα εἶχε διαθέσει ὁ Ἀλκιβιάδης (VI 15), κατέστρεψαν μὲν αὐτόν, κατέστρεψαν δὲ καὶ τὸ μέγα του ἔργον.

Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ θέρους μεσοῦντος ἤδη ἐξεκίνει ὁ στόλος τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν Κέρκυραν ἤτις ὡρίσθη πρὸς συνάντησιν τῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ τῶν συμμαχίδων πόλεων δυνάμεων,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

συνηθροίσθησαν ἐπὶ τέλους 134 τριήρεις, ἐξ ὧν 34 τῶν συμμάχων, ὁπλῖται ἐπ' αὐτῶν 5100, ὁλκάδες σιταγωγοὶ 30 μεθ' 100 ἄλλων φορτηγῶν πλοίων καὶ πλῆθος ἄλλο ὁλκάδων καὶ πλοίων συνακολουθούντων ἐμπορίας ἕνεκα. Οἱ ἀξιόμαχοι ἄνδρες τοῦ στόλου τούτου ἦσαν 36000 περίπου. Καὶ τόσην μὲν δύναμιν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν νεῶν καὶ ὁπλιτῶν καὶ ἄλλοτε εἶχον ἐξαποστείλει ἐκ Πειραιῶς οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐπὶ βραχεῖ πλῷ (ἐπὶ Περικλέους εἰς Ἐπίδαυρον καὶ μετὰ τοῦ Ἄγνωνος εἰς Ποτίδαιαν) καὶ παρασκευῇ εὐτελεῖ, ἐνῷ ἡ παροῦσα παρασκευὴ ἦτο ἡ πολυτελεστάτη καὶ εὐπρεπεστάτη τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. Ἐν γένει ἡ παροῦσα ἐκστρατεία πολὺ μᾶλλον, λέγει ὁ Θουκυδίδης (VI 31), «τόλμης τε θάμβει καὶ ὄψεως λαμπρότητι περιβόητος ἐγένετο ἢ στρατιᾶς πρὸς οὓς ἐπῆσαν ὑπερβολῇ καὶ ὅτι μέγιστος ἤδη διάπλους ἀπὸ τῆς οἰκείας καὶ ἐπὶ μεγίστῃ ἐλπίδι τῶν μελλόντων πρὸς τὰ ὑπάρχοντα ἐπεχειρήθη».

Ἂν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἡ ἐκστρατεία ἀπέβλεπε πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἐγεσταίων καὶ Λεοντίνων, οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἐπεθύμουν μεγάλας κατακτήσεις καὶ πρὸς τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπρόκειτο νὰ προσβάλωσι τοὺς Συρακουσίους οἵτινες καὶ τοὺς Σελινουντίους, τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἐγεσταίων, ἐβοήθουν καὶ ὡς οἱ πλεῖστον ἐν τῇ νήσῳ ἰσχύοντες ἦσαν οἱ ἀληθεῖς ἀντίπαλοι τῶν Ἀθηναίων ἐνταῦθα. Αὐτοὺς διὰ τοῦτο ἐπρότεινεν ὁ Λάμαχος καὶ νὰ προσβάλῃ ἀμέσως ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τριῶν στρατηγῶν Ἀλκιβιάδου ἐξενίκησε καθ' ἣν πρῶτον ἔπρεπε νὰ εὕρωσι συμμάχους μεταξὺ τῶν Σικελιωτῶν καὶ ἔπειτα νὰ προβῶσιν εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν. Εἶχον δὲ προσελκύσει εἰς τὴν συμμαχίαν των οἱ Ἀθηναῖοι μόλις τὴν Νάξον καὶ Κατάνην, ὅτε ἐξ Ἀθηνῶν ἦλθον διὰ τῆς Σαλαμινίας διαταγαί, δι' ὧν ἀνεκαλεῖτο εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἀλκιβιάδης ἵνα ἀπολογηθῇ μετ' ἄλλων τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευομένων περί τε τῶν Ἑρμῶν καὶ τῆς πρὸς τὰ μυστήρια ἀσεβείας (Θουκυδ. VI 53. 61). Καὶ ὑπήκουσε μὲν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ἠκολούθησε μετὰ τοῦ πλοίου τοῦ τὴν Σαλαμινίαν, ἐφ' ἧς ἐπέβαινον οἱ συνδιαβεβλημένοι· ὅτε ὅμως ἔφθασαν πάντες εἰς Θουρίους, ἐδραπέτευσαν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπεραιώθη κατόπιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐρήμην εἰς θάνατον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος καὶ στρατὸς ἐνήργουν νῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Νικίου μετ' ἄκρας προφυλακτικότητος, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Συρακούσιοι κατὰ τὸν ἐπελθόντα χειμῶνα τοῦ 415 ἠσχολοῦντο κυρίως εἰς παρασκευάς. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὅμως, ὅστις ἐν Πελοποννήσῳ νῦν εὑρισκόμενος ἀνέλαβεν ἐκθύμως νὰ ὑπηρετήσῃ τῶν Σπαρτιατῶν τὰ συμφέροντα, ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ πέμψωσι πρὸς βοήθειαν τῶν Συρακουσῶν εἰς Σικελίαν ἱκανὸν στρατηγόν, τὸν Γύλιππον, μετὰ στρατοῦ, συνάμα δὲ νὰ τειχίσωσιν ἐν Ἀττικῇ τὴν Δεκέλειαν καὶ διαρκῶς ἐν αὐτῇ νὰ ἐγκατασταθῶσι (Θουκυδ. VI 89 ἐ). Διὰ τῶν δύο τούτων συμβουλῶν παρεσκεύασεν ὁ Ἀλκιβιάδης τῆς πατρίδος του τὸν ὄλεθρον· δι' ἄλλων τινῶν μέτρων κατόπιν συνεπλήρωσεν αὐτὸν ἐντελῶς.

Τὴν ἄνοιξιν ὅθεν τοῦ 414 ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν δραστηρίως κατὰ τῶν Συρακουσῶν ἐνεργοῦντες καὶ ἐκ τῶν Ἐπιπολῶν, ὅπου ὠχυρώθησαν, ἐπίεζον αὐτὰς ἰσχυρῶς, ἔφθασεν ὁ Γύλιππος καὶ ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Προηγουμένως εἶχε πέσει κατά τινα συμπλοκὴν καὶ ὁ μόνος ἱκανὸς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Λάμαχος, ἡ ἀπώλεια δὲ αὕτη ἀπεδείχθη τάχιστα μεγίστη. Ὁ Νικίας οὐδὲν κατώρθωσε κατὰ τοῦ Γυλίππου καὶ τῶν Συρακουσίων, κατὰ τὰ τέλη διὰ τοῦτο τοῦ ἔτους ἔγραψεν εἰς τὰς Ἀθήνας παρακαλῶν αὐτὸν μὲν ν' ἀπαλλάξωσι τῆς στρατηγίας ἅτε ἀσθενοῦντα, διάδοχόν τινα πέμποντες, τὸν στρατὸν δὲ ἢ ν' ἀνακαλέσωσιν ἐκ τῆς ἐκστρατείας ἢ ν' αὐξήσωσι δι' ἄλλης τόσης δυνάμεως (Θουκυδ. VII 10-16). Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως περὶ ἐγκαταλείψεως μὲν τῆς Σικελίας τίποτε δὲν ἤθελον ν' ἀκούσωσι, βοήθειαν ὅμως ἔπεμψαν ἀμέσως μὲν περὶ τὰς χειμερινὰς τροπὰς 10 νεῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Εὐρυμέδοντα καὶ τάλαντα ἀργυρίου 120, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔαρ τοῦ 413 τὸν Δημοσθένη μετὰ 60 ἀττικῶν νεῶν, 5 τῶν Χίων καὶ ὁπλιτικοῦ στρατοῦ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν συμμάχων. Συγχρόνως ἤρχιζεν αὖθις ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Ἀττικήν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως Ἄγιδος (τειχισμὸς τῆς Δεκελείας, 120 σταδίους μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν), καὶ στρατὸς ἄλλος Σπαρτιατῶν, Κορινθίων, Σικυωνίων, Βοιωτῶν ἔπλευσεν εἰς Σικελίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Γυλίππου, ὅστις ἤδη ἐκ τῶν σικελικῶν πόλεων εἶχεν αὐξήσει ἱκανῶς τὸν στρατόν του.

Καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν ὅμως τοῦ Δημοσθένους ὅστις ἐν συνόλῳ ἔφερεν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

73 τριήρεις, 5000 ὁπλίτας καὶ πλῆθος ψιλῶν, τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων δὲν ἔλαβον εὐτυχεστέραν τροπήν. Ὁ Δημοσθένης διὰ τοῦτο ἐπρότεινε τὴν ἄμεσον τῶν Ἀθηναίων ἀναχώρησιν ἀπὸ τῆς Σικελίας, ἀλλ' ὁ Νικίας ἦτο τώρα ἐναντίας γνώμης. Ὅτε δὲ ἐπείσθη νὰ ὑποχωρήσωσι τοὐλάχιστον εἰς Κατάνην, ἡ ἔκλειψις τῆς σελήνης ἡ συμβᾶσα τὴν νύκτα τῆς 27 Αὐγούστου τοῦ 413 ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ δεισιδαίμονος ἀνθρώπου κακὸς διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὑποχώρησιν οἰωνὸς καὶ ἀνέβαλε ταύτην εἰς τὴν 27 ἡμέραν. Τοῦτο ὅμως ἦτο τὸ τέλος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Συρακούσιοι ἔκλεισαν τὸν λιμένα των καὶ ἐντὸς αὐτοῦ κατέστρεψαν τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον. Τῶν Ἀθηναίων ἡ κατάστασις ἦτο πλέον ἀπεριγράπτως φρικώδης (Θουκυδ. VII 75). Τεσσαράκοντα δὲ χιλιάδες ἀνδρῶν ἐπεχείρησαν νῦν τὴν ἀπελπιστικὴν πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου ὑποχώρησιν, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἐνέκειντο κατὰ πόδας καὶ μετὰ φρικαλέαν φθορὰν ἠνάγκασαν τοὺς ὑπολειπομένους μετὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Νικίου νὰ παραδοθῶσι. Οἱ δύο στρατηγοὶ κατόπιν ἀπεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, οἱ δὲ αἰχμάλωτοι Ἀθηναῖοι ἑπτακισχίλιοι περίπου ἄνδρες κατεβιβάσθησαν εἰς τὰς λιθοτομίας, ὅπου οἰκτρῶς ἐτελεύτησαν.

Ὁ πόλεμος ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ καταστροφήν. — Ἀπὸ τῆς Δεκελείας, ὅπου εἶχον ὀχυρωθῆ οἱ Σπαρτιᾶται, ἔβλαπτον σπουδαίως τὴν Ἀττικὴν καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 413, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτι ἐπολέμουν ἐν Σικελίᾳ. Ὄχι μόνον τὴν χώραν των οἱ χωρικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ καλλιεργήσωσι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Εὔβοιαν συγκοινωνία διεκόπη, 20000 δὲ δοῦλοι ἐδραπέτευσαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ὑφίστανται καὶ οἰκονομικὰς δυσχερείας, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτοὺς τὸν μὲν φόρον τῶν συμμάχων νὰ καταργήσωσι, νὰ ἐπιβάλωσι δὲ 5 % τέλος ἐπὶ πάντων τῶν διὰ θαλάσσης εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων (εἰκοστὴ τῶν κατὰ θάλασσαν· Θουκυδ. VII 28), ὥστε ὄχι μόνον ἀσφαλὲς εἰσόδημα νὰ ἔχωσι ἀλλὰ καὶ νὰ περιποιηθῶσί πως τοὺς μέχρι τοῦδε ὑποτελεῖς συμμάχους, μετὰ τῶν ὁποίων ἀνελάμβανον νῦν τὰ φορολογικὰ βάρη καὶ οἱ ἴδιοι Ἀθηναῖοι.

Ἐν τούτοις ὁ μέγας κίνδυνος ἐπῆλθε διὰ τὰς Ἀθήνας, ὅτε ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρίας. Ἐχθροὶ καὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων — καὶ οἱ σύμμαχοι δὲ ἦσαν ἐχθροὶ — ἀνέπνευσαν. Ὁ μὲν

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἄγις ἐκ Δεκελείας εἰργάζετο ἵνα εὕρῃ χρήματα καὶ συμμάχους εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται παρεσκεύαζον στόλον, ἵνα βοηθήσωσι τοὺς ἑτοίμους εἰς ἀποστασίαν συμμάχους. Εὐβοεῖς καὶ Λέσβιοι συνεννοοῦντο μετὰ τοῦ Ἄγιδος, ἐκ Χίου δὲ καὶ Ἐρυθρῶν μετέβαινον πρέσβεις εἰς Σπάρτην. Ἡ Σάμος ἔμεινε πιστή. Ἀλλὰ τὸ χείριστον ἦτο ὅτι καὶ οἱ Πέρσαι ἤρχισαν νῦν νὰ κινῶνται, οἱ σατράπαι δὲ Τισσαφέρνης τῶν Σάρδεων καὶ Φαρνάβαζος τῆς πρὸς βορρᾶν ἐπαρχίας τοῦ Δασκυλίου οἵτινες ἐζήτουν νὰ κατακτήσωσι τὰς παραλίους ἑλληνικὰς πόλεις, ἤρχισαν συνδέοντες σχέσεις πρὸς τὴν Σπάρτην. Καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης εὑρέθη νῦν πάλιν ἐπὶ τόπου ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν ποθητὴν ἐν Σπάρτῃ συνεννόησιν πρὸς τοὺς Πέρσας.

Ταῦτα πάντα παρεσκευάζοντο κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 413. Τὸ 412 δὲ κατὰ παρακίνησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔπεμψαν οἱ Σπαρτιᾶται 5 πλοῖα εἰς τὰ ἰωνικὰ παράλια, ὅπου ἀμέσως Χίος, Ἐρυθραί, Κλαζομεναί, Τέως καὶ διὰ τῶν μηχανορραφιῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου αὐτὴ ἡ Μίλητος ἐπανεστάτησαν. Καὶ μεταξὺ Τισσαφέρνους καὶ Σπαρτιατῶν ἐπετεύχθη νῦν συμφωνία, δι' ἧς αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ αἱ παρακείμεναι νῆσοι ἀνεγνωρίζοντο ὡς ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Πέρσας (Θουκυδ. VIII 7 ἐ. ἐν κεφ. 18 τὸ κείμενον τῆς ἀτιμωτικῆς συνθήκης). Ὁ σπαρτιατικὸς ὅμως στόλος ἔμελλε νὰ διατηρῆται νῦν διὰ περσικῶν χρημάτων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέλαβον ταχέως ἐκ τῆς πρώτης των καταπλήξεως καὶ παρεσκευάσθησαν ὅσον ἠδύναντο πρὸς τὸν ἀγῶνα (Θουκυδ. VIII 1.4.15), ἀφοῦ μετεχειρίσθησαν νῦν καὶ τὰ χίλια τάλαντα, τὰ ὁποῖα κυρίως ἐπεθύμουν διὰ παντὸς τοῦ πολέμου νὰ μὴ ἐγγίσωσιν. Ἐν Σάμῳ κατελύθη ἡ ὀλιγαρχικὴ κυβέρνησις, ἡ νῆσος δὲ αὕτη καθίσταται τώρα τὸ ὁρμητήριον τῶν κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας ἐπιχειρήσεων τῶν Ἀθηναίων. Ἡ ἐμφάνισις ὅμως ἰσχυρᾶς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Συρακουσίων ὑπὸ τὸν Ἑρμοκράτη κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀποστάσης Μιλήτου. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξ ἑτέρου ἐλάμβανον διαρκῶς χρήματα παρὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐν δευτέρᾳ μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους συνθήκῃ ἐπέτυχον παρ' αὐτῶν εὐνοϊκωτέρους ὅρους (Θουκυδ. VIII 38). Καὶ ἡ Ῥόδος δὲ ἀπεστάτησε πρὸς αὐτούς.

Τὰ πράγματα ὅμως λαμβάνουσιν αὖθις ἐναντίαν τροπὴν διὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅστις φοβούμενος νῦν τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Λακεδαιμο-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νίων (ὁ Ἄγις εἶχε δώσει ῥητὴν διαταγὴν νὰ θανατωθῇ ὁ προσωπικὸς αὐτοῦ ἐχθρὸς καὶ ἄπιστος Ἀθηναῖος) ἐγκαταλείπει τὸ πελοποννησιακὸν στρατόπεδον καὶ καταφεύγει πρὸς τὸν Τισσαφέρνη (Θουκυδ. VIII 45 ἑ). Παρ' αὐτῷ προσπαθεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολιτικὴν τῶν Περσῶν καὶ πείθει πράγματι τὸν Πέρσην σατράπην νὰ ἐλαττώσῃ τὸν πρὸς τοὺς ναύτας τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου διδόμενον μισθὸν ἀπὸ μιᾶς δραχμῆς εἰς τρεῖς ὀβολούς, καὶ ἄλλως δὲ νὰ παύσῃ ἐκθύμως τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἀθηνῶν ὑποστηρίζων. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ τούτων ἤλπιζεν ὁ Ἀλκιβιάδης νῦν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδόν του. Τὸ σχέδιον ὅμως ἀκόμη δὲν ἦτο ὥριμον. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀνάγκη ἦτο καὶ ἡ δημοκρατία ἐν Ἀθήναις νὰ καταλυθῇ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ αὐτὸς τότε εἰς τὴν πατρίδα του ὄχι μόνον ὡς ἰσχυρὸς ἐπίκουρος κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἀλλὰ καὶ ὡς σωτὴρ τῆς πατρίου πολιτείας. Καὶ τὰ σχέδια ταῦτα ἐπέτυχον πάντα.

Ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἀρχὴ τῶν τετρακοσίων (411). — Ὁ Ἀλκιβιάδης συνεννοήθη πρῶτον πρὸς τὸ ἐν Σάμῳ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, ὅπου οἱ τριήραρχοι καὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἐσκέπτοντο ἤδη περὶ καταλύσεως τῆς ἐν Ἀθήναις δημοκρατίας. Ὁ στρατιωτικὸς δὲ ὄχλος ἀκούων ὅτι ὁ μέγας βασιλεὺς θὰ ἐγίνετο φίλος τῶν Ἀθηναίων, ἂν ἡ δημοκρατία κατελύετο καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπανήρχετο, τοὐλάχιστον δὲν ἀντενήργει εἰς τὰ τεκταινόμενα (Θουκυδ. VIII 48). Ἐκ Σάμου ἔπειτα ἀπεστάλησαν εἰς Ἀθήνας ὁ Πείσανδρος καὶ ἄλλοι οἵτινες ἐπισείοντες τὸ φόβητρον τῆς νῦν δυνάμεως τῶν Πελοποννησίων καὶ ἅμα τὰς ἐλπίδας προσάγοντες περὶ τῆς παρὰ τῶν Περσῶν παρεχομένης βοηθείας, πείθουσι τὸν δῆμον ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸν Πείσανδρον πᾶσαν περὶ τοῦ ζητήματος διαπραγμάτευσιν μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ Τισσαφέρνους. Ἐνῷ δὲ ὁ πονηρὸς σατράπης «ἐπανισῶν τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἀλλήλους» σπένδεται αὖθις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ δίδει εἰς αὐτοὺς μισθὸν ναυτικὸν ἀντὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀρχῆς τοῦ βασιλέως ἐπὶ πάσης τῆς ἀσιατικῆς χώρας, κατὰ τὰς ἀρχὰς ἤδη τοῦ ἔτους 411 χάνουσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Ὠρωπὸν καταληφθέντα διὰ προδοσίας ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν. Νῦν καὶ ἡ Εὔβοια κινδυνεύει νὰ χαθῇ, ἣν μέχρι τοῦδε ἐπετήρουν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ. Συγχρόνως καὶ ἡ Ἄβυδος ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῷ Ἑλλησπόντῳ καὶ ἡ Λάμψακος ἀπέστησαν πρὸς τὸν Σπαρτιάτην στρατηγὸν Δερκυλίδαν καὶ τὸν Φαρνάβαζον.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατελύθη καὶ ἡ δημοκρατία ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Πεισάνδρου αἱ μυστικαὶ ἐνταῦθα «ἑταιρεῖαι» τῶν ὀλιγαρχικῶν ἔφερον τὸ ἔργον εἰς πέρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ῥήτορος Ἀντιφῶντος καὶ τοῦ πανούργου Θηραμένους, ἀφοῦ ἐξέβαλον ἐκ τοῦ μέσου διὰ δολοφονίας τὸν δημαγωγὸν Ἀνδροκλέα (ἕνα τῶν πρώτων ἐχθρῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου) καὶ ἄλλους τινὰς (Θουκυδ. VIII 68). Τὴν ἀνωτάτην δὲ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀρχὴν ἔλαβε βουλὴ ἐκ 400 ἀνδρῶν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἀπετέλεσαν 5000 ἄνδρες, οἵτινες ὅμως ποτὲ δὲν συνεκλήθησαν.

Ἡ βουλὴ αὕτη τῶν τετρακοσίων ἤρχισε συνάμα καὶ διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης μετὰ τοῦ ἐν Δεκελείᾳ Ἄγιδος (πρβλ. τὴν Λυσιστράτην τοῦ Ἀριστοφάνους ἥτις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 411 ἐδιδάχθη). Ἀλλ' ὁ Ἄγις ὅστις ἐσκέπτετο νὰ κατακτήσῃ τὰς Ἀθήνας, ἐδείχθη ψυχρὸς εἰς τὰς προτάσεις ταύτας. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἔπεμψαν διὰ τοῦτο πρέσβεις εἰς Σπάρτην, συνάμα δὲ εἰς Σάμον ἵνα ἑλκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς ἐκεῖ. Ἀλλ' ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν νῦν τοῦ τριηράρχου Θρασυβούλου καὶ τοῦ ἐν τῇ Παράλῳ ὑπηρετοῦντος ὁπλίτου Θρασύλου ἐσκέπτετο ἄλλως. Ὁ οὐχὶ εὔπορος «ναυτικὸς ὄχλος» ἐνταῦθα, ὡς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Θουκυδίδης (VIII 72), κανὲν συμφέρον δὲν εἶχε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχίαν. Ἑνωθεὶς δὲ μετὰ τῶν Σαμίων δημοκρατικῶν κατέβαλε τοὺς συνωμότας ὀλιγαρχικοὺς τῆς Σάμου. Ἀθηναῖοι καὶ Σάμιοι ὡρκίσθησαν νῦν ν' ἀντισταθῶσιν εἴς τε τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικοὺς καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, παύσαντες δὲ τοὺς πρώην στρατηγοὺς ἐξέλεξαν ἄλλους ἐννέα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Θρασύβουλον καὶ Θράσυλον, οἵτινες καὶ ἐξεφράσθησαν ἀμέσως περὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ Ἀλκιβιάδου. Τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀνάγκη πολιτικὴ πλέον, διότι διὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου μόνου ἤλπιζον νὰ λάβωσι τὸν παρὰ τῶν Περσῶν χρυσόν (Θουκυδ. VIII 76). Μετ' ὀλίγον ἐξέλεξαν αὐτὸν καὶ στρατηγὸν καὶ τὰ πράγματα πάντα ἐπέτρεψαν.

Ἡ κάθοδος αὕτη τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔκαμε καὶ τοὺς Πελοποννησίους δυσπιστοτέρους πρὸς τὸν Τισσαφέρνη, ὅστις ἄλλως κατὰ τὴν συνήθη πολιτικήν του δὲν ὑπεστήριζε τὸ ναυτικὸν διὰ τῆς μισθοδοσίας ἣν οὗτοι περιέμενον παρ' αὐτοῦ. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔπεμψαν διὰ τοῦτο τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κλέαρχον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Φαρναβάζου, τοῦ σατράπου τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίας. Καὶ ὁ μὲν Κλέαρχος ἀπέστησε τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται διέλυσαν τὰς πρὸς τὸν Τισσαφέρνη σχέσεις καὶ ἀντὶ τοῦ πρώην ναυάρχου των Ἀστυόχου πέμπουσι νῦν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας τὸν Μίνδαρον. Καὶ ἐπειδὴ οὗτος μετὰ τοῦ Φαρναβάζου ἐπικίνδυνος καθίστατο εἰς τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον, πρὸ πάντων διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐκ τοῦ Πόντου εἰσαγωγῆς σίτου εἰς Ἀθήνας, ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐκ τῆς Σάμου μετὰ τοῦ Θρασυβούλου καὶ Θρασύλου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου πλέει ἐκεῖσε καὶ νικᾷ τοὺς Πελοποννησίους κατὰ θάλασσαν (Θουκυδ. VIII 106). Αἱ ἐλπίδες τῶν Ἀθηναίων ἤρχισαν τοιουτοτρόπως πάλιν ἀναπτερούμεναι. Τῆς μεταβολῆς ὅμως ταύτης τῶν πραγμάτων αἴτιος ἔγινε νῦν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἠνήγκασε τοὺς Ἀθηναίους ἀντὶ νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καθὼς οὗτοι ἤθελον ἵνα καταλύσωσι τὴν ὀλιγαρχίαν, νὰ σώσωσι μᾶλλον τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Ἰωνίαν, ὅπου οἱ πολέμιοι εὐθὺς θὰ ἐγκαθιδρύοντο ἂν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔσπευδον ἐκεῖ ἀμέσως.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατελύθη καὶ ἐν Ἀθήναις ἡ ὀλιγαρχία. Τὰ ἐν Σάμῳ συμβάντα ἐφόβισαν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν πολλούς, ἐνῷ αἱ ἐλπίδες ἃς ὁ Ἀλκιβιάδης παρεῖχεν ἐπερρώνυον τοὺς δημοκρατικούς (Θουκυδ. VIII 89). Οἱ τετρακόσιοι ὅμως ἐπέμειναν εἰς τὰς προδοτικὰς μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν συνεννοήσεις καὶ προυθυμοῦντο νὰ τειχίσωσι τὴν παρὰ τὸν εἴσπλουν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς χηλὴν Ἠετιώνειαν, ἵνα δυνηθῶσι νὰ δεχθῶσιν αὐτοῦ τοὺς πολεμίους τῆς πατρίδος, ὅταν βούλωνται, καὶ ναυσὶ καὶ πεζῇ (VIII 90). Ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις πελοποννησιακοῦ στόλου εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον (VIII 91), ἡ ἧττα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου παρὰ τὴν Ἐρέτριαν, ἡ ἀποστασία τῆς Εὐβοίας πλὴν μόνου τοῦ Ὠρεοῦ ἔδωκαν τέλος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχίαν, τετράμηνον μόνον διαρκέσασαν. Τὸ κακὸν ἦτο τώρα τόσον μέγα ὥστε ἂν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν περισσότερον ἐπιχειρηματικοὶ καὶ ταχεῖς, ἢ τὴν πόλιν θὰ ἐκυρίευον ἢ τοὐλάχιστον πᾶσαν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι Βοιωτίας ἀρχὴν αὐτῆς θὰ κατέλυον, ἀναγκάζοντες τὸν παρὰ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας ἀθηναϊκὸν στόλον νὰ σπεύσῃ πρὸς τὰς στασιαζούσας καὶ πολιορκουμένας Ἀθή-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νας. Εὐτυχῶς τὰ πράγματα ἄλλως ἀπέβησαν (πρβλ. Θουκυδ. VIII 96: ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ μόνῳ Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίοις πάντων δὴ ξυμφορώτατοι προσπολεμῆσαι ἐγένοντο ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς. Διάφοροι γὰρ πλεῖστον ὄντες τὸν τρόπον, οἱ μὲν ὀξεῖς, οἱ δὲ βραδεῖς, καὶ οἱ μὲν ἐπιχειρηταί, οἱ δὲ ἄτολμοι, ἄλλως τε καὶ ἐν ἀρχῇ ναυτικῇ πλεῖστα ὠφέλουν. Ἔδειξαν δὲ οἱ Συρακόσιοι· μάλιστα γὰρ ὁμοιότροποι γενόμενοι ἄριστα καὶ προσεπολέμησαν) καὶ οἱ Ἀθηναῖοι σωθέντες ὁπωσδήποτε κατέπαυσαν μὲν τὴν ἀρχὴν τῶν 400, παρέδωκαν δὲ τὰ πράγματα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους πολίτας, ὅσοι ἐξ ἰδίας δαπάνης ἠδύναντο ὡς ὁπλῖται νὰ ὑπηρετήσωσιν, ὥστε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα περιωρίσθησαν νῦν εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος. Πᾶσα ἀρχὴ νῦν κατέστη ἄμισθος καὶ νομοθέται ἐξελέγησαν πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν καθ' ἕκαστα διατάξεων, ὥστε τὸ πολίτευμα τοῦτο κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VIII 97) ἀπέβη τὸ ἄριστον, ὅπερ ἐπ' αὐτοῦ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἡ ἐπάνοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἄλλων φυγάδων ἐψηφίσθη νῦν.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου (410-404). — Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει νῦν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον, τοῦ ὁποίου τὰ μὲν ἀσιατικὰ παράλια κατεῖχον οἱ Σπαρτιᾶται, μέρος δὲ τῶν εὐρωπαϊκῶν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες καὶ ἐνίκησαν αὖθις τοὺς Πελοποννησίους ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Κυνὸς σῆμα (ἔτι κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 411). Ὁμοίως καὶ παρὰ τὴν Ἄβυδον ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι τούς τε Πελοποννησίους κατὰ θάλασσαν, στρατηγοῦντος τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τοὺς Πέρσας ὑπὸ τὸν Φαρνάβαζον προσβοηθοῦντας ἐκ τῆς ξηρᾶς (Ξενοφ. Ἑλλην. Ι 1. Πλουτ. Ἀλκιβ. 27). Ὁ Τισσαφέρνης νῦν σπεύδει πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, διότι αἱ ἐπιτυχίαι αὗται τῶν ἀθηναϊκῶν ὅπλων ἀνησύχουν αὐτόν, καὶ συλλαμβάνει τὸν Ἀλκιβιάδην. Οὗτος ὅμως διαφεύγει ἐκ Σάρδεων καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 410 νικᾷ, ὁδηγῶν στόλον 86 πλοίων, τούς τε Πελοποννησίους κατὰ θάλασσαν καὶ τοὺς Πέρσας ὑπὸ τὸν Φαρνάβαζον κατὰ ξηρὰν παρὰ τὴν Κύζικον. Ὁ ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Μίνδαρος ἔπεσε μαχόμενος ἐν τῇ γῇ, τὰ δὲ παρὰ τοῦ ἐπιστολέως αὐτοῦ Ἱπποκράτους πεμπόμενα εἰς Σπάρτην γράμματα, διαλαμβάνοντα τὰς λακωνικὰς λέξεις: ἔρρει τὰ κᾶλα, Μίνδαρος ἀπεσσύα· πεινῶντι τῶνδρες, ἀπορίομες τί χρὴ δρᾶν συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξασφαλίζει νῦν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ Χερσονήσῳ, κυριεύει τὴν Χαλκηδόνα, συνομολογεῖ ἀνακωχὴν πρὸς τὸν Φαρνάβαζον καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν κυριεύει καὶ τὸ Βυζάντιον, ὅπερ ὑπερήσπιζεν ὁ Σπαρτιάτης Κλέαρχος (τὸ 409).

Ἀλλ' ἐν Περσίᾳ ἐλάμβανον νῦν τὰ πράγματα δυσμενῆ διὰ τοὺς Ἀθηναίους τροπήν. Ἐκ Σούσων ἐδόθησαν διαταγαὶ νὰ ὑποστηριχθῶσιν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ τούτων ἐκτελεστὴς ἦτο αὐτὸς ὁ νεώτερος υἱὸς Δαρείου Β' τοῦ Νόθου Κῦρος, ὅστις ἀπεστάλη «κάρανος τῶν εἰς Καστωλὸν ἀθροιζομένων» τ. ἔ. τῆς Λυδίας, Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας. Τοῦ Ἀλκιβιάδου τὰ τεχνάσματα ἐλάμβανον πλέον τέλος. Ὁ Κῦρος σκοπὸν εἶχε διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν, εὗρῆκε δὲ καὶ ἄνδρα Σπαρτιάτην νῦν, ὅστις ἐγνώριζεν ἐπιτηδείως νὰ φερθῇ πρὸς αὐτὸν (Ξενοφ. Ἑλλην. Ι 5). Οὗτος ἦτο ὁ Λύσανδρος, ὅστις ἐξεπέμφθη ναύαρχος ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, τὸν Μάϊον τοῦ 408, ἐπανῆλθε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐξελέχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ. Πρώτην φορὰν νῦν μετὰ μακρὸν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύναντο διὰ ξηρᾶς νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἐλευσῖνα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μυστηρίων ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ἐξήγαγεν ὁ Ἀλκιβιάδης τῆς πόλεως. Μετὰ ταῦτα δὲ λαβὼν 100 πλοῖα ἔπλευσεν εἰς Σάμον. Ἐνταῦθα ὅμως, ἐνῷ ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἠναγκασμένος ν' ἀργυρολογῇ τὰς πόλεις πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀναγκαίας διὰ τὸ ναυτικὸν δαπάνης, ὁ ὑποναύαρχος αὐτοῦ Ἀντίοχος παρὰ τὰς ἐντολὰς ἐκείνου συνῆψε ναυμαχίαν βορείως τῆς Ἐφέσου παρὰ τὸ Νότιον καὶ ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου (τὸ 407) ἀπολέσας 15 πλοῖα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδωκαν τὴν ἥτταν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ δὲν ἐξέλεξαν αὐτὸν πλέον στρατηγόν. Οὗτος δὲ μετέβη τότε εἰς τὰ ἐν Χερσονήσῳ κτήματά του (εἰς τὰ ἑαυτοῦ τείχη· Ξενοφ. Ἑλλην. Ι 5, 17), τὰ πράγματα ὅμως τῶν Ἀθηναίων ἐτράπησαν ἔκτοτε ἀνεπιστρεπτεὶ πρὸς τὸ κακόν.

Τὸ 406 ἐξεπέμφθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ναύαρχος ἀντὶ τοῦ Λυσάνδρου ὁ Καλλικρατίδας, ἀνὴρ γνησίου ἑλληνικοῦ φρονήματος. ὅστις τοὺς Πέρσας δὲν ἠνείχετο καὶ ἀναγκασθεὶς ποτε νὰ περιμείνῃ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Κύρου δύο ἡμέρας, ἵνα λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ζητουμένην περὶ τοῦ παρεχομένου μισθοῦ ἀπάντησιν, ὀργισθεὶς ἀπῆλθεν εἰπὼν ὅτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἀθλιώτατοι εἶνε οἱ Ἕλληνες κολακεύοντες τοὺς Πέρσας ἕνεκα χρημάτων καὶ ὑποσχεθεὶς ὅτι ἐπιστρέφων εἰς Σπάρτην τὸ πᾶν θὰ ἔπραττεν ἵνα συνδιαλλάξῃ τὰς δύο μεγάλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος (Ξενοφ. Ἑλλην. Ι 6). Τὸ ἔργον του κατ' ἀρχὰς ἤρχισε λαμπρῶς. Νικήσας μὲ 170 πλοῖα τὰ 70 τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Κόνωνος, ἔφερε τὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ ξηροῦ ἀκμῆς. Ἀλλ' οὗτοι ἀνθοπλίσαντες 150 πλοῖα ἐνίκησαν αὐτὸν παρὰ τὰς νήσους Ἀργινούσας ἀπέναντι τῆς Μυτιλήνης. Ὁ Καλλικρατίδας ἔπεσεν, 70 πλοῖα ἀπολέσας, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέβαλον μόνον 25 (τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 406).

Ἀλλ' οἱ νικηφόροι στρατηγοὶ οἱ σώσαντες τὴν πατρίδα ἀντὶ εὐγνωμοσύνης εὗρον ἐν Ἀθήναις τὸν θάνατον. Κατηγορηθέντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συστρατήγου των Θηραμένους ὅτι δὲν ἐφρόντισαν νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγοὺς μετὰ τὴν ναυμαχίαν, ὅπερ ἕνεκα τῆς ἐνσκηψάσης τρικυμίας κατέστη ἀδύνατον, κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ εὐερεθίστου καὶ τὰς μηχανορραφίας τῶν ὀλιγαρχικῶν τρέμοντος λαοῦ πάντες ὁμοῦ εἰς θάνατον πρὶν δοθῇ εἰς ἕνα ἕκαστον καιρὸς ν' ἀπολογηθῇ, ὡς ὁ νόμος ἀπήτει. Ἐκ τῶν πρυτάνεων εἷς μόνος, ὁ φιλόσοφος Σωκράτης, ἀντέστη κατὰ τῆς παρανομίας. Ὁ προτείνας τὸ ψήφισμα τοῦτο Καλλίξεινος, περιφρονηθεὶς κατόπιν ὑπὸ πάντων, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι συνεῖδον τὴν κακὴν των πρᾶξιν, ἀπέθανεν αὐτόχειρ. Ἀλλ' οἱ ἐξ παρόντες στρατηγοί, Περικλῆς ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας υἱὸς τοῦ Περικλέους, ὁ Διομέδων, ὁ Ἐρασινίδης, ὁ Θράσυλος, ὁ Λυσίας, ὁ Ἀριστοκράτης παρεδόθησαν εἰς τοὺς ἕνδεκα καὶ ἔπιαν τὸ κώνειον.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐπρότειναν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην «ἐφ' οἷς ἔχουσιν ἑκάτεροι», θ' ἀπεχώρουν δὲ καὶ ἐκ Δεκελείας (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 34). Ἀλλ' ὁ δῆμος ἐξαπατηθεὶς αὖθις ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ Κλεοφῶντος, ὅστις «μεθύων καὶ θώρακα ἐνδεδυκώς, ἔφασκεν οὐκ ἐπιτρέψειν, ἐὰν μὴ πάσας ἀφῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς πόλεις», ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις ταύτας. Ἓν ἔτος ὅμως μετὰ ταῦτα, τὸ 405, οἱ Σπαρτιᾶται πέμψαντες αὖθις τὸν Λύσανδρον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὄχι ὡς ναύαρχον, διότι ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε δὶς ὁ αὐτὸς νὰ λάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπιστολέα (βοηθὸν τοῦ ναυάρχου) ἔλαβον παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα καὶ ἔταξαν τὸν στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ἐνταῦθα ὁ Λύσανδρος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου διὰ τῆς πανουργίας αὐτοῦ καὶ ἔτι μᾶλλον ἕνεκα τῆς μωρίας τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν κατέστρεψεν, ἄνευ ναυμαχίας κυρίως, σύμπαντα τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον ἐξ 180 πλοίων συγκείμενον (κατ' Αὔγουστον τοῦ 405). Σχεδὸν μόνον 8 πλοῖα ὑπὸ τὸν Κόνωνα ἐσώθησαν, διαφυγόντα εἰς Κύπρον πρὸς τὸν Εὐαγόραν. Καὶ ἡ Πάραλος ἐσώθη, αὕτη δὲ ἔφερεν εἰς Ἀθήνας τὴν ἀγγελίαν τοῦ ὀλέθρου. Ὁ Λύσανδρος ἔσφαξε τοὺς τρισχιλίους αἰχμαλώτους Ἀθηναίους πλὴν τοῦ στρατηγοῦ Ἀδειμάντου, ὅστις ὡς φαίνεται ἦτο ὁ προδότης. Κατόπιν περιπλέων τὰς πόλεις καὶ ἀναγκάζων πάντας τοὺς Ἀθηναίους κληρούχους καὶ ἄλλους νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀθήνας, κατέπλευσεν ἐνώπιον τοῦ Πειραιῶς μὲ 200 πλοῖα. Ὁ Ἄγις ἐκ Δεκελείας ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας κατὰ ξηράν, καὶ ἄλλοι δὲ Σπαρτιᾶται μετὰ Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν ἕτερον βασιλέα Παυσανίαν ἔσπευσαν νὰ συνενωθῶσι μετ' αὐτῶν.

Οἱ ὀλιγαρχικοὶ ἤρχισαν νῦν τὴν ἐργασίαν των ἐν τῇ πολιορκουμένῃ πόλει, τῆς ὁποίας ἡ παράδοσις ἐπὶ τέλους ἔγινε κατὰ συνεννόησιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ὁ δημαγωγὸς Κλεοφῶν ἐθανατώθη. Κατόπιν ἐπέμφθησαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ἀλλ' ἀπεπέμφθησαν ἐκ Σελλασίας ἵνα λάβωσι καλλιτέρας ὁδηγίας. Ὁ Θηραμένης ἀνέλαβε τότε νὰ μεταβῇ εἰς Σπάρτην ἵνα μάθῃ τί ἀπῄτουν οἱ Σπαρτιᾶται, ἀλλ' οὗτος ἔμεινε τρεῖς μῆνας παρὰ τῷ Λυσάνδρῳ καὶ κατόπιν ἀπῆλθεν εἰς Σπάρτην. Ἐνταῦθα εὑρῆκε τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς Θηβαίους συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῆς κατεδαφίσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἡ Σπάρτη ἠρνήθη νὰ ἀνδραποδίσῃ πόλιν Ἑλληνίδα μέγα ἀγαθὸν εἰργασμένην ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις γενομένοις τῇ Ἑλλάδι, καὶ συγκατένευσεν εἰς τὴν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ καθαιρεθῶσι τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, νὰ παραδώσωσι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι πάσας τὰς ναῦς πλὴν δώδεκα καὶ νὰ δεχθῶσι τοὺς φυγάδας, τέλος νὰ ἀναγνωρίσωσι τοὺς Σπαρτιάτας ὡς ἡγεμόνας των κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἐκ τοῦ λιμοῦ ἀπέθνησκον ἤδη ἐν Ἀθήναις πολλοὶ καὶ ὁ δῆμος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης. Ὁ Λύσανδρος εἰσέπλευσεν οὕτως εἰς τὸν Πειραιᾶ τὴν 16 τοῦ Μουνυχιῶνος (κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 404), οἱ φυγάδες ἐπανῆλθον, πολέμιοι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν μετὰ πολλῆς προθυμίας τὴν ἔναρξιν τῆς κατασκαφῆς τῶν μακρῶν τειχῶν καὶ τῶν τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τοὺς ἤχους

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐλῶν, «νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῇ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆ
ἐλευθερίας».

Εὐθὺς κατόπιν ἔπλευσεν ὁ Λύσανδρος καὶ εἰς Σάμον, τὴν πιστὴ
μέχρι τέλους εἰς τοὺς Ἀθηναίους μείνασαν καὶ καταλύσας τὴν δημο
κρατίαν ἀποκατέστησε καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀλλαχοῦ ἤδη τὴν ὀλιγαρχίαν
Ἔπειτα ἐπανῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν Σπάρτην φέρων καὶ 470 τά
λαντα περισσεύματα ἐκ τοῦ περσικοῦ χρυσοῦ. Ἐν Δελφοῖς ἔστησε τὸ
ἀνδριάντα ἑαυτοῦ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων Πελοποννησίων συστρατήγω
καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων δὲ Ἑλλήνων ἐτιμήθη δι' ὕμνων, ἀνδριάντων κα
βωμῶν ἔτι καὶ θυσιῶν (Πλουτ. Λύσανδρος 18). Οἱ Σάμιοι μάλιστ
μετωνόμασαν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑορτὴν τῆς Ἥρα
Λυσάνδρεια. Οὕτως ὁ Λύσανδρος ἠξιώθη καὶ θείων τιμῶν. Ἀλλ'
μόνη ἐθνικὴ δύναμις καὶ τὸ ἰσχυρὸν προπύργιον τῆς Ἑλλάδος κατ
τῶν βαρβάρων κατελύθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ περσικοῦ χρυσίου.

Ἐπιστήμη καὶ φιλολογία ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰῶνος. — Ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ πεδίου οὐσιῶδες τοῦ αἰῶνο
τούτου γνώρισμα κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ αὐτοῦ εἶνε ἡ νέα ἐπιστήμη
τὴν ὁποίαν οἱ καλούμενοι σοφισταί, τ. ἔ. τῆς σοφίας διδάσκαλοι ἐγ
καινίζουσιν ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἐπιδιώκει τὴν ἐλευθέρα
ἔρευναν περὶ πάντων τῶν ζητημάτων τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆ
ἠθικῆς ἔν τε τῇ θρησκείᾳ καὶ πολιτείᾳ καὶ κοινωνίᾳ, τὰς ὁποίας ἀρ
χαὶ καὶ πεποιθήσεις ἀπὸ παλαιοῦ παραδεδομέναι μέχρι τοῦδε διεῖπον

Ὡς τοιαύτη ἡ ἐπιστήμη αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ κατ' ἀρχὰ
συνέχεια τῆς φιλοσοφικῆς ἐργασίας τῶν Ἰώνων σοφῶν τοῦ 6ου αἰῶ
νος. Ἀλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία τούτων οὔτε εἰς τὴν κυρίως Ἑλ
λάδα πᾶσαν τότε εἶχε διαδοθῇ καὶ εἰς τὸν ἴδιον μόνον φιλοσοφικὸ
κύκλον περιωρίσθη. Οἱ Ἴωνες φιλόσοφοι ἐνησχολήθησαν μὲ τὴν ἐξή
γησιν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως καὶ μὲ τὸ ἀνώτατον πάντων τὴ
γένεσιν τοῦ παντός. Ἡ πρακτικὴ δὲ ἠθικὴ τότε περιεβάλλετο ἔτι τ
ἔνδυμα τῆς αὐθεντίας, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἔργον ἐρεύνης ἐπιστημονικῆς
Οἱ ἑπτὰ σοφοὶ καὶ τὸ δελφικὸν μαντεῖον ἐξέφραζον τὰς ἠθικὰς τω
ἀρχὰς ὡς ἀποφθέγματα, τῶν ὁποίων τὴν ἀπόδειξιν ἀνέθετον εἰς τὴ
ὀξύνοιαν τοῦ ἀκούοντος. Κατὰ τὸν 5ον ὅμως αἰῶνα ἡ σοφία προῆλθ
προσωτέρω καὶ κατέγινεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν θεωρητικῶν βάσεω
τοῦ πρακτικοῦ βίου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Καὶ ἡ θεωρητικὴ μὲν διδασκαλία, τὴν ὁποίαν οἱ σοφισταὶ ὑπισχνοῦντο ἐπὶ μισθῷ νὰ δώσωσιν εἰς τὴν διψῶσαν μάθησιν νεότητα, σκοπὸν εἶχε πρακτικόν, ὡς ἡ διδασκαλία π. χ. τοῦ Κείου Προδίκου (περὶ τὸ 400) μαρτυρεῖ, τοῦ ὁποίου γνωστὸς εἶνε ὁ παρὰ Ξενοφῶντι ὡραῖος περὶ τοῦ Ἡρακλέους μῦθος. Μόνον ὅτι ἡ μόρφωσις αὕτη δὲν ἐπεδιώκετο ὡς σήμερον διὰ σπουδῶν εἰδικῶν καὶ μελέτης πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ γενικῶν κανόνων καὶ ἀσκήσεως εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ διαλεκτικήν. Εἰς τοῦτο δὲ ἡ φιλοσοφία πάλιν ἔδειξε τὴν μέθοδον καὶ παρέσχε τὴν θεωρητικὴν βάσιν, διότι ὁ μὲν Ἐλεάτης Ζήνων (περὶ τὸ 460) ἐφεῦρε τὴν διαλεκτικήν, δι' ἧς καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ προφανὲς θεωρούμενον ἀπεδείκνυε μὴ ὑπάρχον, ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἐξέφρασε τὸ τὰ πάντα ῥεῖ. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ τῆς τοιαύτης μεθόδου ὁρμώμενοι ἔπειτα οἱ σοφισταὶ ἠρνήθησαν πᾶσαν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν τῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων λαμβανομένων καὶ τῶν τοῦ πνεύματος παραστάσεων καὶ ἐπὶ τέλους πάσας τὰς βάσεις τῆς θρησκείας καὶ ἠθικῆς κατέρριψαν. Ὁ ἐξ Ἀβδήρων Πρωταγόρας, ὅστις ἐξ Ἀθηνῶν ἐξωρίσθη τὸ 416, ἔθεσε τὴν ἀρχήν, ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν, ὅτι δηλαδὴ τὸ πᾶν εἶνε τοιοῦτον ὅπως εἰς ἕκαστον φαίνεται (δόξα, οὐχὶ ἐπιστήμη), ἐξ οὗ κατόπιν τὸ συμπέρασμα ἠδύνατο νὰ ἐξαχθῇ ὅτι ἀληθινὰ κριτήρια περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου δὲν ὑπάρχουσιν. Ὁ Πρωταγόρας δὲ πρῶτος κατηγορήθη ὅτι ὑπισχνεῖτο «τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν». Καὶ ὁ Γοργίας ὁ ἐκ Λεοντίνων (τὸ 427 ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις) ἔφθασεν εἰς ὁμοίας ἀρχάς.

Κατὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου μηδενισμοῦ ἀντεπεξῆλθε μὲ νέα ὅπλα ὁ Σωκράτης, ὅστις πρῶτος ἔθηκε τὸ θεμελιῶδες ζήτημα περὶ τοῦ πόθεν πηγάζει καὶ τί εἶνε κυρίως ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις: «τί ἐστιν ἐπιστήμη». Θέσας τὰς αἰωνίας βάσεις τῆς λογικῆς, τὰς ὁποίας ἡ σοφιστικὴ εἶχε παντελῶς λησμονήσει — ὁ Σωκράτης ἐξηκρίβωσεν αὐστηρότατα τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὰς ἐννοίας: τὸ τί ἐστι τῶν πραγμάτων — ἀνεῦρεν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι τὸ κριτήριον πάσης ἀληθείας. Καθὼς δὲ δὲν παρουσιάσθη ὡς διδάσκαλος σοφίας ἐπὶ μισθῷ, ὅπως ἔπραττον οἱ σοφισταί, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ διδασκαλία του δὲν ἐγίνετο διὰ λόγων ἀλλὰ διὰ τῆς ζητήσεως τῆς ἀληθείας (μαιευ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τική). Ὁ ἴδιος μάλιστα ἔλεγεν ὅτι ἓν οἶδεν, ὅτι οὐδὲν οἶδεν. Ὁ Σωκράτης εἶχε βαθυτάτην συναίσθησιν τοῦ μυστηριώδους συνδέσμου τῆς θεότητος μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς (τὸ δαιμόνιον, ὅπερ ἀπέτρεπεν αὐτὸν ἀπὸ παντὸς ὅ,τι δὲν ἔπρεπε νὰ πράξῃ), στηριζόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ περιεχομένου τῆς δημώδους ἑλληνικῆς θρησκείας, ἥτις ἀπήτει ἠθικὴν καθαρότητα, εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν, ἐζήτει νὰ καθαρίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν κατωτέρων στοιχείων καὶ ὑπὸ ἠθικὴν ἔννοιαν νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν βίον διὰ τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ· αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ αἱ περὶ πολιτείας ἰδέαι του ἔφερον αὐτὸν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον καὶ πρὸς τὴν ἀθηναϊκὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν περιωρισμένην τῶν Ἀθηναίων εὐσέβειαν· οἱ ὀλίγοι μαθηταί του τὸν ἐθαύμαζον, ἀλλὰ πόσον ὀλίγον ἠννόει αὐτὸν τὸ μέγα πλῆθος τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ δεικνύουσιν αἱ κατὰ τὸ 423 διδαχθεῖσαι Νεφέλαι τοῦ Ἀριστοφάνους. Εἰς ἐποχὴν δὲ καθ' ἣν βαθὺ ἔτι ἦτο τὸ μῖσος κατὰ τῆς ὀλιγαρχίας τῶν τριάκοντα, ἡ πρὸ ὀλίγου πρὸς τὸν Κριτίαν, τὸν Θηραμένη καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην σχέσις αὐτοῦ παρεῖχε προχείρους ἀφορμὰς εἰς καταγγελίας κατὰ τῆς ἐπικινδύνου δῆθεν διὰ τὴν δημοκρατίαν διδασκαλίας του. Κατηγορηθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ὡς εἰσάγων καινὰ δαιμόνια καὶ τοὺς νέους διαφθείρων κατεδικάσθη διὰ μικρᾶς πλειονοψηφίας νὰ πίῃ τὸ κώνειον τὸ 399. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι τοῦ Σωκράτους ἐχρησίμευσαν ὡς τὸ θεμέλιον τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας τῶν ἑπομένων αἰώνων. Ὁ μέγας δὲ αὐτοῦ μαθητὴς Πλάτων ἀνήγειρε τὸ φιλοσοφικὸν οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου τὰς βάσεις εἶχε στήσει ἐκεῖνος.

Οἱ σοφισταὶ ὅμως ὡς διδάσκαλοι πρακτικῆς σοφίας μεταχειρισθέντες ὡς ὄργανον ἢ σκοπὸν τὴν ῥητορικήν, ἥτις ἦτο σπουδαιότατον μέρος τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, ἔδωκαν ὤθησιν εἰς θαυμασίαν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης ταύτης, ὅσον καὶ ἂν ἐπὶ τέλους καὶ αὕτη ἐπίσης ἔβλαψεν ὡς καὶ ἡ σοφιστική, διότι τρέψασα τὴν προσοχὴν εἰς τὴν μορφὴν μόνον, ἐθυσίασεν εἰς αὐτὴν τὰ πράγματα (αὐτὴ ἡ ἱστορία κατήντησεν ἔπειτα ῥητορική). Οἱ σοφισταὶ σχεδὸν πάντες ἦσαν καὶ ῥήτορες ἅμα, καθόσον ὄχι ἁπλῶς τὴν διδασκομένην ὕλην ὑπ' ὄψιν ἐλάμβανον ἀλλὰ καὶ τὴν μορφὴν αὐτῆς. Ὁ Πρωταγόρας, ὁ Γοργίας, ὁ Ἀκραγαντῖνος Πῶλος ἦσαν ῥήτορες καταγόμενοι ἐκ τῆς Σικελίας ἢ διατρίψαντες εἰς αὐτήν, τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κυρίως πατρίδα τῆς ῥητορικῆς. Ὁ Συρακούσιος Κόραξ ἦτο ὁ πρῶτος διδάσκαλος αὐτῆς (περὶ τὸ 460), περίφημος μαθητὴς αὐτοῦ ἦτο ὁ Τισίας, ἐξόχως δὲ τῆς ῥητορικῆς μόνον διδάσκαλος παρουσιάσθη ὁ Γοργίας, δι' οὗ ἀπέκτησεν αὕτη εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα μεγίστην σπουδαιότητα. Ἀλλὰ πάντες οὗτοι στάδιον εὐρὺ ἐνεργείας εὑρῆκαν κυρίως ἐν Ἀθήναις, ὅπου τόσῳ μᾶλλον ῥητορικὴ καὶ σοφιστικὴ ἦσαν χρήσιμοι εἰς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, καθόσον ἡ πολιτεία αὕτη διὰ τοῦ λόγου ἐκυβερνᾶτο. Ὁ Γοργίας ἂν καὶ Σικελιώτης πρῶτος ἔγραψεν εἰς τὴν ἀττικὴν διάλεκτον, ἥτις δι' αὐτοῦ ἔκαμε τοιουτοτρόπως τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τὴν νικηφόρον αὐτῆς ἔπειτα διὰ τοῦ κόσμου πορείαν.

Τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου ὁ μέγας καὶ μόνος ἱστορικὸς εἶνε ὁ Θουκυδίδης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 470, ἦτο πλούσιος, κύριος μεταλλείων ἐν Θράκῃ ἀπέναντι τῆς Θάσου. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ὄλορος (οὕτως ὠνομάζετο καὶ ὁ πενθερὸς τοῦ Μιλτιάδου) δεικνύει ὅτι ἦτο συγγενὴς Θρᾳκῶν ἡγεμόνων καὶ τοῦ Κίμωνος. Ὁ πατήρ του ὅμως ἦτο Ἀθηναῖος πολίτης. Προϊδὼν τὴν σημασίαν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ Θουκυδίδης, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, ἤρχισεν ἀμέσως συνάγων τὴν ὕλην, σπουδάζων παντᾳχοῦ νὰ γνωρίσῃ ἀκριβῶς τοὺς τόπους καὶ τὰ πράγματα, εἰς ὃ διηυκόλυνεν αὐτὸν ἡ μακρὰ ἐξορία του μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς σωτηρίας τῆς Ἀμφιπόλεως (ἴδε ἀνωτ. σελ. 185). Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀπέθανεν ὅμως δολοφονηθεὶς εἰς τὴν θρᾳκικήν του κτῆσιν Σκαπτὴν ὕλην πρὶν τελειώσῃ τὸ μέγα ἱστορικόν του ἔργον. Τὸ τέλος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 410-404 λείπει, καὶ τὸ τελευταῖον δὲ βιβλίον (τὸ ὄγδοον) δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐπεξεργασθῇ ὁ συγγραφεύς. Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν δημηγοριῶν καὶ τὴν ἔντεχνον καθόλου τοῦ πρώτου βιβλίου κατασκευὴν δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν ἣν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ ῥητορικὴ καὶ σοφιστικὴ ἔσχε (κάλλος τοῦ λόγου καὶ ἁρμονία τῶν μερῶν). Περιορισθεὶς μόνον εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον ζητεῖ κἄπως σοφιστικῶς νὰ ἐξάρῃ ὑπὲρ πάντα ἄλλον πρόηγούμενον, ἀνέπτυξεν ἐν αὐτῷ τὰ μέγιστα τοῦ ἱστορικοῦ προσόντα. Τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶνε μέγα δρᾶμα, εἰς τὸ ὁποῖον δρῶντα πρόσωπα εἶνε αἱ μεγάλαι πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος. Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ψυχολογικὰ ἐλατήρια τῶν πράξεων αὐτῶν χαρακτηρίζουσιν οἱ ἐν τῇ ἱστο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρίᾳ παρενειρόμενοι λόγοι, καὶ τὰς βαθυτάτας ἐπίσης περὶ τῶν πραγμάτων κρίσεις κατοπτρίζουσιν οὗτοι. Ὁ συγγραφεὺς πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων ἀποφεύγει τὰς ὑποκειμενικὰς κρίσεις, ἐπιδιώκει βραχυλογίαν, ἀπαράμιλλον ἀκρίβειαν — αἱ λέξεις του πανταχοῦ συμφωνοῦσι πρὸς τὰ πράγματα — καὶ εἰς αὐτὰ περιορίζεται αὐστηρῶς. Ἂν καὶ μᾶλλον πρὸς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς κλίνει παρὰ πρὸς τοὺς δημοκρατικούς, ἀκριβέστατα ὅμως διδάσκει ἡμᾶς περὶ τῶν ἀνοσιουργημάτων τῶν ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικῶν. Ὁ συγγραφεὺς συμπαθεῖ πρὸς τὸν Περικλέα καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ.

Τὴν τραγικὴν ποίησιν ἀντιπροσωπεύει ὁ Εὐριπίδης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἰδίως ἡ νέα ἐπιστήμη τῶν σοφιστῶν μεγίστην ἐπίδρασιν ἔσχε. Κατά τι νεώτερος τοῦ Σοφοκλέους — ἐγεννήθη τὸ 480 — ἀνέβη ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἔγραψεν 92 δράματα, ἐξ ὧν 17 σώζονται. Ἔζη πολὺ ἀπομονωμένον βίον, μακρὰν τῆς πολιτικῆς, καὶ εἰς τὴν ποίησιν ἠκολούθησεν ἰδίας ὁδούς, συναναστρεφόμενος πολὺ τοὺς φιλοσόφους. Ἀκριβῶς ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Σωκράτης, οἵτινες τόσον ὕποπτοι ἐφάνησαν εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν λαόν, ἦσαν φίλοι του. Οἱ σοφώτεροι δὲ ἄνδρες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐτίμων αὐτὸν ἐξόχως. Εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του μετέβη εἰς τὴν μακεδονικὴν αὐλὴν καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τὸ 406, ὀλίγον πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνῃ ὁ Σοφοκλῆς. Τοὺς ἥρωας λαμβάνει εἰς τὴν ποίησίν του ὡς κοινοὺς ἀνθρώπους. Ἀφήσας δὲ τὸν ὑψηλὸν τόνον τοῦ Αἰσχύλου καὶ αὐτὸν τὸν μετριώτερον τοῦ Σοφοκλέους, ἐπραγματεύθη θεοὺς καὶ ἥρωας μὲ τὰς ἀνθρωπίνους αὐτῶν ἰδιότητας. Τὰς παρεκτροπὰς τῶν προσώπων του ἐπιφέρουσιν ἀδυναμίαι καὶ ἐλλείψεις τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, ἐνῷ εἰς τὰ δράματα τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους ἄρχει ἡ ἰδέα τῆς εἱμαρμένης καὶ τῆς αὐθαδίας. Τὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων του πραγματεύονται τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐπησχόλουν τὸν λαόν. Εἶνε δὲ ἡ ποίησίς του καὶ πλήρης λαμπρῶν καὶ θαυμασίως διατυπωμένων γνωμῶν. Ὑπὸ ταύτην τὴν ἔννοιαν ὑπῆρξεν αὐτὴ διὰ τοῦτο διδάσκαλος τοῦ λαοῦ. Τὰ σωζόμενα τοῦ Εὐριπίδου δράματα εἶνε ἡ Ἑκάβη, ὁ Ὀρέστης, αἱ Φοίνισσαι, ἡ Μήδεια, ὁ Ἱππόλυτος, ἡ Ἄλκηστις, ἡ Ἀνδρομάχη, αἱ Ἱκέτιδες, Ἰφιγένεια ἡ ἐν Αὐλίδι, Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις, αἱ Τρῳάδες, τὸ σατυρικὸν δρᾶμα ὁ Κύκλωψ, αἱ Βάκχαι, οἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡρακλεῖδαι, ἡ Ἑλένη, ὁ Ἴων, ὁ Ἡρακλῆς μαινόμενος, ἡ Ἠλέκτρα καὶ ὁ ἀμφιβαλλόμενος Ῥῆσος.

Ἡ κωμῳδία ἤνθησεν ἐν Σικελίᾳ πρῶτον διὰ τοῦ Κώου Ἐπιχάρμου περὶ τὸ 500 πρ. Χρ., διὰ τοῦ Συρακουσίου Σώφρονος (οἱ μῖμοι αὐτοῦ) ἐπὶ Εὐριπίδου καὶ δι' ἄλλων. Καθόλου οἱ Δωριεῖς εἶχον τὴν κωμικὴν αὐτῶν ποίησιν ὡς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐν Ἀττικῇ δὲ ἀνεπτύχθη ἡ κωμῳδία ἐκ τῶν ἐν ἀγροῖς Διονυσίων. Ὁ περιφημότατος μεταξὺ τῶν ἀρχαίων κωμῳδοποιῶν ἦτο ὁ Κρατῖνος, ὀλίγον μετὰ τὸ 460. Ἀντικείμενον αὐτοῦ ἦτο ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ κοινωνία. Ὁ Εὔπολις καὶ ὁ Φρύνιχος εἶνε οἱ περιφημότεροι τῶν μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀριστοφάνη συναγωνισθέντων. Ἀλλ' ὁ μόνος τοῦ ὁποίου πλήρη ἔργα σώζονται εἶνε ὁ Ἀριστοφάνης. Τὰς πρώτας αὐτοῦ κωμῳδίας ἐδίδαξε τὸ 428, ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ ἑπομένως συμπίπτει μετὰ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐξηκολούθησε γράφων μέχρι τοῦ 388, ὁπότε ὁ Πλοῦτος αὐτοῦ ἐδιδάχθη. Ὁ Ἀριστοφάνης ὑπῆρξεν ὁ κῆρυξ τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τοῦ ἰσχύοντος πολιτικοῦ συστήματος καὶ τῶν κρατούντων ἀνδρῶν, ἡ κωμῳδία αὐτοῦ ἀντικαθίστα τοιουτοτρόπως τότε τὰς σημερινὰς ἐφημερίδας, γελοιογραφίας καὶ σατυρικὰ φύλλα. Ὁ Ἀριστοφάνης ἦτο τὸ ὄργανον πάντων τῶν μὲ τὸ καθεστὼς δυσηρεστημένων, καὶ τὸ καθεστὼς τοῦτο ἦτο τοῦτο μὲν τὸ πολιτικόν, ἡ ἄκρα δημοκρατία, τοῦτο δὲ τὸ νέον ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, ἡ ἰωνικὴ φυσικὴ φιλοσοφία καὶ ἡ σοφιστικὴ καὶ ῥητορική. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἐπειδὴ τοῦ κωμικοῦ τὸ ἔργον εἶνε νὰ προξενῇ γέλωτα καὶ τοῦτο νὰ πράττῃ ὄχι περὶ κοινῶν ἀλλὰ περὶ τῶν μάλιστα ἐνδιαφερόντων πραγμάτων, διὰ τοῦτο ὅ,τι μὲ σοβαρότητα αὐτὴ λέγει δὲν πρέπει ὡς αὐθεντικὴ μαρτυρία περὶ τῶν σατυριζομένων προσώπων καὶ πραγμάτων νὰ λαμβάνηται, οὔτε αἱ κρίσεις δηλονότι αὐτῆς οὔτε τὰ ἀναφερόμενα πράγματα. Εἶνε γνωστὸν π. χ. ὅτι ὁ Σωκράτης τῶν Νεφελῶν τοῦ κωμικοῦ οὐδεμίαν ὁμοιότητα ἔχει μὲ τὸν πραγματικὸν Σωκράτη. Οὕτω δὲ ἐπιπολαίως καὶ τὸν Εὐριπίδην ὁ κωμικὸς κατέκρινε. Ὁ Ἀριστοφάνης εἶνε ἐξόχου πνεύματος καὶ δημιουργικῆς φαντασίας ποιητής, ἀλλ' ἡ φιλειρηνικὴ αὐτοῦ πολιτικὴ ἥκιστα εἶνε φιλοπατρίας μεγάλης τεκμήριον. Ὅσῳ δὲ μᾶλλον τοὺς ἀρχαίους καλοὺς χρόνους ἐπαινεῖ, τόσῳ ἐμφανέστερον καταδικάζει ἑαυτόν, διότι ἡ πολιτικὴ τῶν θαυμαζομένων ὑπ' αὐτοῦ ἀνδρῶν τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο ὁ πόλεμος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὅ,τι ὁ Ἀριστοφάνης ποθεῖ διὰ τοὺς συγχρόνους του συμπατριώτας, ἀπράγμονα καὶ εἰρηνικὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ἐχάριζεν ὁ Πέρσης δεσπότης εἰς τοὺς Μαραθωνομάχους καὶ Σαλαμινομάχους. Τί θὰ ἐγίνετο ὅμως ἡ Ἑλλὰς καὶ τί θὰ ἦσαν αἱ Ἀθῆναι ἂν οἱ ἄνδρες τοῦ 480 χάριν τῆς «εἰρήνης» ἐδέχοντο τὴν πρόθυμον προσφορὰν τῶν δεσποτῶν των; Ὁ Ἀριστοφάνης δεικνύει ὅτι μικρὰν ἰδέαν εἶχε περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ ἀξιώματος τῆς πατρίδος του. Ἦτο μέγας σατυρικὸς ἀλλ' οὐχὶ διορθωτὴς τῶν ἠθῶν αὐτῆς. Τὰ σωζόμενα ἔργα αὐτοῦ διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας, τὰ ἀπὸ τοῦ 425-414 διδαχθέντα, Ἀχαρνεῖς, Ἱππεῖς, Νεφέλαι, Σφῆκες, Ὄρνιθες, τὰ ἀπὸ τοῦ 411-405 Λυσιστράτη, Θεσμοφοριάζουσαι, Βάτραχοι καὶ τὰ μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον αἱ Ἐκκλησιάζουσαι (τὸ 392) καὶ ὁ Πλοῦτος (τὸ 388).

2. Ἡ ἐν Ἑλλάδι κυριαρχία τῶν Σπαρτιατῶν 404-379 πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ τριάκοντα τύραννοι καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς δημοκρατίας ἐν Ἀθήναις.— Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Λυσάνδρου, ὅστις εἰς πολλὰς πόλεις τῆς πρώην τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας ἐγκατέστησεν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα (δεκαρχίας καὶ ἁρμοστὰς Σπαρτιάτας), καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἡ κυβέρνησις παρεδόθη εἰς τριάκοντα ἄνδρας ἐκ τῆς φιλολακωνικῆς φατρίας. Τῆς εἰρήνης εἷς ὅρος ἦτο νὰ πολιτευθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τοὺς πατρίους νόμους (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 34) καὶ οἱ τριάκοντα ἐπρόκειτο νὰ συντάξωσι τὸ νέον τοῦτο πολίτευμα. Ἀφοῦ ὅμως ἅπαξ ἔγιναν κύριοι τῆς πόλεως (διὰ συνεργείας τοῦ Λυσάνδρου ἔφεραν καὶ φρουρὰν σπαρτιατικὴν εἰς αὐτὴν κατόπιν), πᾶσαν μὲν ἄλλην σκέψιν περὶ τῆς πολιτείας ἀφῆκαν κατ' ἄκραν, ἐγκαταστήσαντες δὲ 500 βουλευτὰς καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καὶ ἐκλέξαντες δέκα ἄρχοντας διὰ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοῦ δεσμωτηρίου φύλακας ἕνδεκα καὶ μαστιγοφόρους τριακοσίους ὑπηρέτας κατεῖχον τὴν πόλιν δι' ἑαυτῶν. Ὁπωσδήποτε ὅμως κατ' ἀρχὰς ἔδειξαν ὅτι ἦσαν μετριοπαθεῖς καὶ προσποιούμενοι ὅτι ζητοῦσιν ὄντως ἀποκατάστασιν τῆς πατρίου πολιτείας κατήργησαν τοὺς νόμους τοῦ Ἐφιάλτου περὶ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν καὶ ἐθανάτωσαν συκοφάντας τινάς. Ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐνισχύθησαν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἤρχισαν νὰ φονεύωσιν ἀδιακρίτως πάντας τοὺς πολίτας, ὅσοι προεῖχον κατὰ τὴν περιουσίαν καὶ τὸ γένος καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ νὰ διαρπάζωσι τὰς περιουσίας αὐτῶν. Ἐντὸς βραχέος χρόνου ἐθανάτωσαν τοιουτοτρόπως ὄχι ὀλιγωτέρους τῶν 1500 πολιτῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διὰ συνεργείας τοῦ Κριτίου, ἑνὸς τῶν τριάκοντα, καὶ τοῦ Λυσάνδρου ἐθανατώθη καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν Φαρνάβαζον (Πλουτ. Ἀλκιβ. 37-39). Ἡ τρομοκρατία ὅμως αὕτη τῶν μετὰ ταῦτα τριάκοντα τυράννων ἐπικληθέντων τούτων ἀνδρῶν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον, ὅταν ὁ μεταξὺ αὐτῶν διακρινόμενος Κριτίας ἠνάγκασε καὶ τὸν συνάρχοντα αὐτοῦ Θηραμένην νὰ πίῃ τὸ κώνειον (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 35-37· Ξενοφ. Ἑλλην. Ι 3 έ). Ὁ Κριτίας ἐνθυμίζει πολλαχῶς τὸν Ροβεσπιέρρον τῆς ἐν Γαλλίᾳ τρομοκρατίας κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1789.

Οἱ τριάκοντα ἀφαιρέσαντες τότε τὰ ὅπλα πάντων τῶν πολιτῶν πλὴν τῶν τρισχιλίων ἐκλεκτῶν αὐτῶν εἰς οὓς καὶ μόνους διενοοῦντο δῆθεν νὰ δώσωσι πολιτικὰ δικαιώματα, ἐπέδιδον πρὸς πᾶσαν ὠμότητα καὶ πονηρίαν. Ἐκ τῶν φυγάδων ὅμως περὶ τοὺς 70 μετὰ τοῦ Θρασυβούλου, οἵτινες ἐν Θήβαις εὑρῆκαν προστασίαν, ἐνῷ ἄλλοι εἶχον καταφύγει εἰς τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Κόρινθον, κατέλαβον αἴφνης τὸ ἐν τῇ Πάρνηθι φρούριον Φυλὴν καὶ κατέστησαν αὐτὸ καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων. Οἱ τριάκοντα μετὰ τῶν τρισχιλίων μάτην προσέβαλον αὐτό, ἀναγκασθέντες ἕνεκα τῆς πολλῆς πεσούσης χιόνος (ἡ Φυλὴ κεῖται 650 μ. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν) νὰ ὀπισθοχωρήσωσιν εἰς Ἀθήνας (Ἑλλην. Ι 4). Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐκ τῆς Φυλῆς προσέβαλον καὶ τὸ 15 στάδια ἀπέχον στρατόπεδον τῶν Λακώνων καὶ ἱππέων καὶ ἐθανάτωσαν πολλούς, οἱ τριάκοντα ὠχυρώθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἐλευσῖνος, ὁπόθεν τριακοσίους Ἐλευσινίους ἀπαγαγόντες εἰς Ἀθήνας ἐθανάτωσαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον αὐξηθέντες εἰς χιλίους κατέλαβον τὸν Πειραιᾶ καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὴν ὑψηλὴν Μουνιχίαν, ἐνίκησαν ἐξ αὐτῆς ἀμυνόμενοι τοὺς προσβαλόντας αὐτοὺς ὀλιγαρχικούς· ὁ μάντις ὅμως, ὅστις πρῶτος μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν ἐρρίφθη, ἔπεσε καὶ πρῶτος εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐκ τῶν τριάκοντα δὲ ὁ Κριτίας. Συγκινητικὴ καὶ πατριωτικὴ ὁμιλία τοῦ κήρυκος τῶν μυστῶν Κλεοκρίτου (ἴδε αὐτὴν ἐν Ἑλλην. Ι 4, 20-22), ὁποία εἰς τοὺς πικροὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τούτους χρόνους ἀπὸ πολλοῦ δὲν εἶχεν ἀκουσθῇ ἀπὸ στόμα Ἕλληνος, κατεσίγησε τὰ ζέοντα πάθη καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεως ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτοὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ κατέλυσαν πλέον ἐνταῦθα τῶν τριάκοντα τὴν ἀρχὴν καὶ παρέδωκαν τὴν κυβέρνησιν εἰς δέκα ἄνδρας, ἕνα ἀπὸ φυλῆς ἐκλέξαντες.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔσπευσαν καὶ οἱ Σπαρτιᾶται εἰς βοήθειαν μετὰ τοῦ Λυσάνδρου ὡς ἁρμοστοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Λίβυος ὡς ναυάρχου μετὰ 40 πλοίων (Ἑλλην. Ι 4, 28 ἑ. Πλουτ. Λύσανδρ. 21). Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Παυσανίας, ὅστις τὸν Λύσανδρον δὲν ἤθελε νὰ ἰδῇ ἰσχυρότερον, ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, καθόσον μάλιστα καὶ αὐτοὶ οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἠρνήθησαν νῦν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἀπεσταλμένοι ἐκ Σπάρτης συνήνεσαν τότε νὰ μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἀθήνας οἱ τριάκοντα, οἱ ἔνδεκα καὶ οἱ δέκα ἐν Πειραιεῖ ἄρξαντες, οὕτω δὲ οἱ ἐν Πειραιεῖ ἄνδρες τοῦ Θρασυβούλου ἀνέβησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐθυσίασαν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ εἰς τὴν Ἐλευσῖνα καταφυγόντες τριάκοντα ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, ὁ Θρασύβουλος ἐστράτευσε κατ' αὐτῶν, ἐθανάτωσε τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ἀποκαταστήσας τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 41 ἑ) ἐκήρυξε γενικὴν ἀμνηστίαν, ἣν καὶ πιστῶς ὁ δῆμος ἐφύλαξεν (ἐπὶ Εὐκλείδου ἄρχοντος 404/3). Μὲ μίαν ἔντιμον καὶ ἀγαθὴν πρᾶξιν τελειώνουσι τοιουτοτρόπως οἱ αἱματηροὶ καὶ ὀλέθριοι ἐμφύλιοι ἀγῶνες τοῦ 5ου αἰῶνος.

Ἡ ἀρχὴ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ὁ Λύσανδρος.— Ἂν αἱ Ἀθῆναι τοιουτοτρόπως ἀπηλλάγησαν τοῦ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπιβληθέντος ζυγοῦ, ἡ λοιπὴ ὅμως Ἑλλὰς μόλις ἠσθάνετο νῦν ὅτι πολὺ χειρότερον δεσπότην τοῦ προτέρου ἀπέκτησεν. Οἱ Σπαρτιᾶται διὰ τῶν δεκαρχιῶν καὶ τῶν ἁρμοστῶν αὐτῶν, ὑποστηριζομένων ὑπὸ σπαρτιατικῆς φρουρᾶς, δὲν ἐφρόντισαν μόνον νὰ ἐξασφαλίσωσι τῆς νίκης αὐτῶν τοὺς καρπούς, ἀλλὰ καὶ νὰ δεσπόσωσι τυραννικῶς τῶν συμμάχων. Ἤδη δὲ τὸ 403 Κορίνθιοι καὶ Θηβαῖοι ἠρνήθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς ἐκστρατεύοντας κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, διότι καὶ ἡ Σπάρτη οὔτε ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος οὔτε εἰς τὰς ἀποικίας ἠνείχετο πλέον ἐπιρροὴν τῆς Κορίνθου ἢ τῶν Θηβῶν. Κυρίως ὅμως ὁ Λύσανδρος ἦτο, ὅστις κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν τυραννικὴν ταύτην τῆς πατρίδος του πολιτικὴν τὴν ὁδὸν ἔδειξεν. Ὄχι μόνον αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σταθεῖσαι δεκαρχίαι τῶν φίλων του ἐκυβέρνων τὰς πόλεις ὡς οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐπέτρεπεν εἰς ἄλλους ἢ ἐνήργει ἀποτροπαίας πράξεις. Ἐν Μιλήτῳ διὰ νὰ συλλάβῃ τοὺς προϊσταμένους τοῦ δήμου ὤμοσεν ὅτι οὐδόλως θὰ βλάψῃ αὐτούς· ὅτε δὲ οὗτοι κρυπτόμενοι πρότερον ἐθάρρησαν ἕνεκα τούτου νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ φανερόν, παρέδωκε πάντας εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς, ἵνα τοὺς σφάξωσιν ὀκτακοσίους ὄντας. Ἀναρίθμητος δὲ ἦτο καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις ὁ φόνος τῶν δημοκρατικῶν, διότι ὄχι μόνον αὐτὸς κατ' ἰδίας αἰτίας ἐφόνευεν, ἀλλ' ἐχαρίζετο εἰς τὰς πολλὰς ἔχθρας καὶ πλεονεξίας τῶν ἑκασταχόθι φίλων καὶ συνήργει μετ' αὐτῶν τὰ τοιαῦτα. Ἡ πολιτικὴ αὕτη βεβαίως ἔμελλε νὰ βλάψῃ τὴν Σπάρτην καὶ ἀληθῶς ἔβλαψεν αὐτὴν βραδύτερον καιρίως. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως ἔπαθε μόνον ὁ Λύσανδρος. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Σπάρτης ἔβλεπον ἐν αὐτῷ νέον Παυσανίαν καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἀντεπεξῆλθον κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους καὶ ὁ ἴδιος ἐνέπεσεν εἰς φοβερὰν πλεκτάνην, ἣν ἔστησε κατ' αὐτοῦ ὁ Πέρσης σατράπης Φαρνάβαζος, καὶ τότε ἐννοήσας ὡς «Οὐκ ἄρα Ὀδυσσεύς ἐστιν αἰμύλος μόνος», αἰσχυνθεὶς ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν ν' ἀπέλθῃ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος Διὸς εἰς Λιβύην (Πλουτ. Λύσανδρ. 20). Ἐν τούτοις ἂν τὸν ἄνδρα ἀπεμάκρυναν, τὸ σύστημα ὅμως αὐτοῖ οἱ Σπαρτιάται δὲν ἀπέβαλον.

Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ Πέρσαι· ἡ ἀνάβασις τῶν μυρίων.— Ὁ Κῦρος δὲν εἶχε προσφέρει μάτην τὴν πρόθυμον αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας βοήθειαν. Εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἐζήτησε τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἵνα ῥίψῃ ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην (τὸν Μνήμονα, 404-359) καὶ αὐτὸς βασιλεύσῃ ἀντ' ἐκείνου. Ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχον τότε πολλοὶ χειροδύναμοι ἄνδρες, οἵτινες ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ἀνατροπῶν ἔμειναν ἄνευ πατρίδος καὶ ἐνασχολήσεως καὶ ἐκ τούτων συνήθροισεν ὁ Κῦρος περὶ ἑαυτὸν 13000 ὁπλίτας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐξορίστου Σπαρτιάτου Κλεάρχου, ὅστις ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν ὑπῆρξε καὶ ἁρμοστής, ἐζήτησε δὲ καὶ τύραννος νὰ γίνῃ ἐν Βυζαντίῳ (ἴδε ἀνωτ. σελ. 197). Ἀλλ' ὁ Κῦρος ἐζήτει ἐπίσημον παρὰ τῆς Σπάρτης βοήθειαν, ἥτις τοσαύτην εὐγνωμοσύνην ὤφειλεν εἰς αὐτόν, καὶ μολονότι ταύτην δὲν ἔλαβεν, ἐνισχύθη ὅμως δι' 700 ὁπλιτῶν ὑπὸ τὸν Χειρίσοφον. 100,000 βαρβάρων ὑπὸ τὸν Ἀρταῖον καὶ 13,000 Ἑλλήνων ἀπετέλεσαν οὕτω τὸν στρατὸν τοῦ Κύ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρου, ὅστις τὴν ἄνοιξιν τοῦ 401 ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἄλλης ἐκστρατείας ἀνέβη κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του (Ξενοφῶντος Κύρου ἀνάβασις). Παρὰ τὰ Κούναξα ὅμως (εἰς τὴν μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος πεδιάδα), ἂν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας (400,000 ἀνδρῶν, ὡς λέγεται, ἢ κατ' ἄλλους 900,000), ὁ Κῦρος ἔπεσε (τὸ ριψοκίνδυνον τοῦ Κύρου, ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τοῦ Κλεάρχου· Πλουτ. Ἀρτοξ. 8) καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχεν. Ἀπολέσαντες ἔπειτα οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς δολιότητος τοῦ Τισσαφέρνους τοὺς στρατηγούς των, ἀπίστως ὑπὸ τῶν Περσῶν σφαγέντας, ἐνεθαρρύνθησαν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ των ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Ξενοφῶντος καὶ διὰ μεγάλων ταλαιπωριῶν καὶ κινδύνων, δι' ὀρέων καὶ ὅλως ἀγνώστων εἰς αὐτοὺς τόπων τὸν χειμῶνα πορευόμενοι ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πανταχοῦ ἀπειλούμενοι ἐσώθησαν κατὰ Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον τοῦ 400 εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πρᾶξιν τὸ κατόρθωμα τοῦτο μιᾶς δρακὸς ἀνδρείων Ἑλλήνων δεικνύει τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους ὑπὸ τὴν καλλίστην αὐτοῦ ὄψιν. Πιστοὶ εἰς τὴν ἐθνικότητα καὶ τὴν θρησκείαν των ἔμειναν ἡνωμένοι καὶ εὐπειθεῖς καὶ ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐκλεχθέντας στρατηγούς. Ὁ ἀρχηγὸς εἶνε Σπαρτιάτης, ἀλλ' Ἀθηναῖος ἀνὴρ συγκρατεῖ αὐτοὺς διὰ τῶν γνησίως ἑλληνικῶν μέσων, διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἐν τῇ καταφρονήσει τῶν κινδύνων καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιάζοντος λόγου. Καὶ οἱ σύγκλυδες οὗτοι ἄνδρες, οἵτινες τοιαύτην ἀνδρίαν καὶ εὐστάθειαν ἔδειξαν, δὲν ἦσαν βεβαίως τὸ ἄνθος τοῦ ἔθνους. Τί θὰ ἠδύνατο ὅμως τὸ ἔθνος ἅπαν νὰ κατορθώσῃ ἂν τοὺς πρέποντας αὐτῷ ὁδηγοὺς εὕρισκεν!

9000 Ἕλληνες ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ἄλλας δυσκολίας κατήντησαν ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὸ Βυζάντιον. Τὰ πράγματα ὅμως ἐν Ἑλλάδι εἶχον λάβει ἐν τῷ μεταξὺ τοιαύτην μεταβολήν, ὥστε οἱ «Κύρειοι» εὑρῆκαν ἀμέσως πάλιν ἐνασχόλησιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας πόλεμος (400-394). Ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ ἐν Σπάρτῃ.— Διὰ τὰς πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην ὑπηρεσίας ὁ Τισσαφέρνης ἐτιμήθη μὲ τὴν σατραπείαν τῆς μεγάλης Φρυγίας καὶ Ἰωνίας καὶ ὁ μισελληνικώτατος βάρβαρος παρευθὺς ἀνέλαβε νῦν νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ περσικὸν κράτος πάσας τὰς παραλίους ἑλληνικὰς πόλεις. Ἤρχισε δὲ τὸ ἔργον του μὲ τὴν πολιορκίαν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς Κύμης (Ξενοφ. Ἑλλην. III 3, 3). Ἀλλ' αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις ἔπεμψαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὡς τοὺς προστάτας νῦν πάσης τῆς Ἑλλάδος πρέσβεις ζητοῦντες βοήθειαν, οὗτοι δ' ἔπεμψαν ἁρμοστὴν τὸν Θίβρωνα μὲ στρατὸν ἐκ Λακεδαιμονίων, Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων. Μετ' αὐτῶν ἠνώθησαν ἔπειτα καὶ 8000 ἐκ τῶν Κυρείων. Ἐν τούτοις ὁ Θίβρων μικρά τινα μόνον κατώρθωσε (ὁ στρατός του ἔβλαπτε τοὺς ἰδίους συμμάχους), τὸ φθινόπωρον τοῦ 399 ἐστάλη διὰ τοῦτο ἀντ' αὐτοῦ ὁ Δερκυλίδας, ὁ διὰ τὴν πανουργίαν του Σίσυφος ἐπικληθείς. Μὲ τὸν Τισσαφέρνην ὁ Δερκυλίδας ἐχθρὸν ὄντα τοῦ Φαρναβάζου συνωμολόγησεν εἰρήνην, τὴν Αἰολίδα δὲ ἣν οὗτος κατεῖχε κατέκτησεν ἐντὸς 8 ἡμερῶν καὶ ἐν γένει τόσον ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Πέρσας ὥστε καὶ ὁ σατράπης οὗτος ἠναγκάσθη μακρὰν ἀνακωχὴν νὰ συνομολογήσῃ πρὸς αὐτὸν τὸ 397.

Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται τὰς περιστάσεις ταύτας δὲν ἐπωφελήθησαν ἵνα καὶ τὴν εἰρήνην ἐπιτύχωσι, δι' ἧς ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας θ' ἀνεγνωρίζετο. Τὸ 398 καὶ 397 εἶχον πόλεμον πρὸς τοὺς Ἠλείους (Ἑλλην. III 2, 21). Τὸ δὲ 397 ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως Ἄγιδος ἠγέρθη ἔρις περὶ τῆς διαδοχῆς καὶ ἀντὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λεωτυχίδου διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Λυσάνδρου τὴν βασιλείαν διεδέχθη ὁ χωλὸς ἀδελφὸς τοῦ Ἄγιδος καὶ υἱὸς τοῦ Ἀρχιδάμου Ἀγησίλαος εἰς ἡλικίαν 44 ἐτῶν (Ἑλλην. III 3. Πλουτ. Λύσανδρ. 22· ὁ χρησμὸς περὶ τῆς χωλῆς βασιλείας). Μόλις ὅμως ἔγινε βασιλεὺς ὁ Ἀγησίλαος καὶ δεινὸς ἐσωτερικὸς κίνδυνος ἐπεκρεμάσθη εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐνταῦθα δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ περιοίκων, εἱλώτων, νεοδαμώδων (ἀπελευθερωθέντων εἱλώτων) καὶ Σπαρτιατῶν μεγάλη, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἠνοίγετο νῦν μέγα χάσμα, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν «ὁμοίων» εἶχεν ἐλαττωθῇ ἕνεκα τοῦ πολέμου, σφόδρα δὲ αὐξηθῇ ὁ τῶν «ὑπομειόνων» τ. ἔ. ἐκείνων οἵτινες ἂν καὶ γνήσιοι Σπαρτιᾶται δὲν εἶχον ὅμως ταὐτὰ καὶ οἱ ὅμοιοι δικαιώματα ἅτε μὴ εὐπορουῦντες ἱκανῶς ἵνα συνεισφέρωσι τὰπαιτούμενα πρὸς τὰ συσσίτια. Ἐκ τῶν ὑπομειόνων τις λοιπὸν Κινάδων ὀνόματι ἐμελέτησεν ἐπανάστασιν, ἥτις τόσον ἐπίφοβος ἐθεωρήθη ἀνακαλυφθεῖσα, ὥστε τὸν Κινάδωνα οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐτόλμησαν ἐντὸς τῆς πόλεως νὰ συλλάβωσιν ἀλλ' ἔξω αὐτῆς, εἰς μυστικὴν δῆθεν ἀποστολὴν πέμψαντες. Μὲ τὸν θάνατον ὅμως αὐτοῦ τε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῶν συνωμοτῶν τὸ κακὸν προελήφθη ἐν τῇ γενέσει του (Ἑλλην. III 3, 4 ἑ).

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 396 ἐπανελήφθη καὶ ὁ πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμος, εὐθὺς ὡς ἀνηγγέλθη εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὅτι στόλος 300 φοινικικῶν τριήρων ὡπλίζετο καὶ δὴ κατ' οὐδενὸς ἄλλου ὡς εἰκάζετο εἰ μὴ κατὰ τῆς Σπάρτης. Καὶ πραγματικῶς ὁ παρὰ τῷ Εὐαγόρᾳ διατρίβων Κόνων διενήργει τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος του ταύτην ἐκστρατείαν, ταχθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Φαρναβάζου καὶ τῶν Περσῶν. Κατὰ προτροπὴν δὲ τοῦ Λυσάνδρου, ὅστις ἤλπιζε τώρα νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐπιρροήν, ἐπέμφθη εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Ἀγησίλαος μὲ 30 Σπαρτιάτας, δισχιλίους νεοδαμώδεις καὶ ἑξακισχιλίους συμμάχους. Καὶ αἱ μὲν ἐλπίδες τοῦ Λυσάνδρου νὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην τὸν Ἀγησίλαον ὡς ὄργανόν του ἀπεδείχθησαν φροῦδαι. Ὁ ἀνδρεῖος, ἁπλοῦς τὸ ἦθος καὶ χρηστὸς Σπαρτιάτης βασιλεὺς ταχέως ἀπηλλάγη τοῦ ὀχληροῦ Λυσάνδρου. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία, ἥτις πανηγυρικῶς ἤρχισε διὰ τοῦ ἀπὸ τῆς Αὐλίδος ἔκπλου (Ξενοφ. Ἑλλην. III 4, 3), δὲν ἐπέφερε σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ὁ στρατὸς ἦτο μικρός, Ἀθηναῖοι, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι ἠρνήθησαν ὅλως νὰ συμμετάσχωσι τοῦ πολέμου καὶ κατεπολέμησε μὲν ὁ Ἀγησίλαος τοὺς σατράπας Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον, ἀλλ' ὅτε ἐκ τῆς Ἐφέσου, ὅπου κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 395/6 παρεσκευάσθη (Ἑλλην. III 4, 15· πρβλ. ἰδίως ἐνταῦθα περὶ τοῦ πνεύματος τῆς σπαρτιατικῆς στρατιωτικῆς ἀγωγῆς: ὅπου γὰρ ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοιντο, τὰ δὲ πολεμικὰ ἀσκοῖεν, πειθαρχεῖν δὲ μελετῷεν, πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεστὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶναι;), ἐπεχείρησε τὸ ἔαρ τοῦ 395 συντονώτερον κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνα, ταραχαὶ ἐγερθεῖσαι ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ περσικοῦ χρυσίου ἠνάγκασαν τοὺς Σπαρτιάτας ν' ἀποσύρωσι τάχιστα τὸν στρατὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας. Μόνον ὁ παλαιὸς τῶν Ἑλλήνων ἐχθρὸς Τισσαφέρνης ἕνεκα τῆς ἥττης αὐτοῦ πεσὼν εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἀμειλίκτως κατεδίωκε πάντας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κύρου ἡ βασιλομήτωρ Παρύσατις (πρβλ. Πλούτ. ἐν βίῳ Ἀρτοξέρξου περὶ τῶν φρικτῶν μηχανορραφιῶν καὶ μιαιφονιῶν ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Σούσων), ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Τιθραύστου ἐν Κελαιναῖς τὸ 395. Καὶ ὁ στόλος τῶν Σπαρτιατῶν ἐξ 120 πλοίων ὑπὸ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναύαρχον Φάρακα οὐδὲν κατώρθωσε κατὰ τοῦ Κόνωνος, ὅστις 40 μόνον πλοῖα ὡδήγει. Ὅτε δὲ οἱ Σπαρτιᾶται ἐδιπλασίασαν τὸν στόλον των, ὁ Τιθραύστης εἶχεν ἤδη ἐνεργήσει τὰ δέοντα ἐν Ἑλλάδι διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτειῶν· ὁ κορινθιακὸς πόλεμος (394-393) — Ὅσῳ μᾶλλον ἡ δυσαρέσκεια τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ηὔξανε κατὰ τῆς δεσποτικῆς πολιτικῆς τῆς Σπάρτης ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, τόσῳ μᾶλλον καὶ ἡ δύναμις τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς ἐκραταιοῦτο καὶ ἐστρέφετο κατ' αὐτῆς.

Αἱ Ἀθῆναι παρὰ τὰς βαρείας συμφοράς των δὲν ἦσαν τόσον ἀσθενεῖς ὅσον ἤθελεν ὑποθέσει τις. Ἡ δύναμις αὐτῶν ἐνέκειτο εἰς τὸ μέγα ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον καὶ πρότερον συνεκεντροῦτο εἰς αὐτὰς καὶ τώρα νέαν ζωὴν ἀνελάμβανε. Αἱ ἐκ τοῦ πολέμου πληγαὶ τοιουτοτρόπως κατὰ μικρὸν ἐπουλοῦντο, ἡ ἐσωτερικὴ δὲ πολιτικὴ κατάστασις τόσῳ ἀσφαλεστέρα καθίστατο, καθόσον ἡ ὀλιγαρχικὴ φατρία διὰ τῆς καταχρήσεως τῆς δυνάμεώς της αὐτὴ ἑαυτὴν ἐξεμηδένισεν. Ὀλιγαρχικαὶ ἑταιρεῖαι δὲν ὑφίστανται πλέον εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ φόβος ἀπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν, ὅστις κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἀπὸ τοῦ Κίμωνος μέχρι τοῦ Κριτίου κατεῖχε διηνεκῶς τοὺς Ἀθηναίους, ἐξέλιπε παντελῶς κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα. Ἡ δημοκρατία ἐδείχθη καὶ ἐξόχως μετριοπαθής, οἱ ἐπανελθόντες δὲ φυγάδες ἀντὶ νὰ ζητήσωσιν ἀποζημίωσιν διὰ τὰς δημευθείσας περιουσίας ἐπροτίμησαν ν' ἀπολέσωσιν αὐτὰς ἵνα μὴ διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη τῆς πατρίδος. Τὸ παράδειγμα δὲ τῆς γενναιοφροσύνης ταύτης παρέσχεν αὐτὸς ὁ Θρασύβουλος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἡ νομοθεσία ἀνεθεωρήθη ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν νομοθετῶν, οἵτινες εἰδήμονας ἄνδρας βοηθούς των προσέλαβον. Πάντα ταῦτα ἐτελέσθησαν κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχοντίας τοῦ Εὐκλείδου 403/2 (Ὀλυμπ. 94, 2), κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου, ὅπερ εἰς ἰδιωτικὰ ἔγγραφα ἤδη πρότερον μετεχειρίζοντο οἱ Ἀθηναῖοι, εἰσήχθη ἐπισήμως εἰς τὰς Ἀθήνας (τὰ μακρὰ φωνήεντα Η καὶ Ω καὶ τὰ διπλᾶ σύμφωνα). Καὶ οἱ πρώην δὲ μισθοὶ τῶν πολιτῶν, τὸ θεωρικόν, τὸ δικαστικόν, τὸ ἐκκλησιαστικὸν (Ἀριστοτ. Ἀθην. πολιτ. 41,3 ἐπειδὴ ἄλλως δὲν κατώρθωνον οἱ πρυτάνεις νὰ συναγάγωσι τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν!) πάλιν εἰσήχθησαν, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν διόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς πόλεως, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τὰ χρέη τῶν τριά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κοντα, 100 τάλαντα, ἐπληρώθησαν ὑπ' αὐτῆς καὶ τὰ νεώρια πάλιν ἀποκατεστάθησαν. Καὶ ὡς πνευματικὸν δὲ κέντρον τῆς Ἑλλάδος ὄχι μόνον δὲν ἀπώλεσαν τὴν δόξαν των αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ καὶ ηὔξησαν αὐτὴν κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα.

Ἐκ τοῦ μεγάλου ἐμφυλίου πολέμου τὴν μικροτάτην ὠφέλειαν ἀπέλαυσε μόνον ἡ πόλις ἐκείνη ἀκριβῶς, ἥτις χάριν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων της προεκάλεσεν αὐτόν, ἡ Κόρινθος. Ὅ,τι ἐπεθύμουν οἱ Κορίνθιοι, νὰ ἄρχωσι μὲν ἐν Κερκύρᾳ, ἐν Συρακούσαις δὲ νὰ ἔχωσιν ὑπέροχον θέσιν, τοῦτο ἀκριβῶς ἀπώλεσαν διὰ τοῦ πολέμου καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ μὲν Κέρκυρα παρέμεινεν ἀνεξάρτητος, εἰς δὲ τὰς Συρακούσας ὑπεστήριξαν οἱ Σπαρτιᾶται τὸν ὑπὸ τῶν Κορινθίων πολεμούμενον τύραννον Διονύσιον. Ταχέως διὰ τοῦτο ἀπεμακρύνθη ἡ Κόρινθος ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ συνετάχθη ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ἀνεξαρτησίας της πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνων, μόνον ἵνα βλάψῃ τὴν Σπάρτην ἔτι μᾶλλον. (Οἱ Κορίνθιοι ἀποτελοῦσι μίαν πολιτείαν μετὰ τοῦ Ἄργους· Ἑλλην. IV 4, 5: αἰσθανόμενοι δὲ ἀφανιζομένην τὴν πόλιν διὰ τὸ καὶ ὄρους ἀνεσπάσθαι καὶ Ἄργος ἀντὶ Κορίνθου τὴν πατρίδα αὐτοῖς ὀνομάζεσθαι καὶ πολιτείας ἀναγκαζόμενοι τῆς ἐν Ἄργει μετέχειν κτέ.).

Τὸ Ἄργος ἐξηκολούθει νὰ φυλάττῃ τὴν ὑπέροχον θέσιν του μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' αἱ Θῆβαι ἀνυψοῦνται νῦν εἰς πολλὴν δύναμιν καὶ οἱ πρώην θερμοὶ τῶν Σπαρτιατῶν σύμμαχοι οἵτινες πιθανῶς περιέμενον νὰ ὑποστηριχθῶσιν ὑπ' αὐτῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἀρχῆς των ψευσθέντες εἰς τὰς ἐλπίδας των ἀντεπεξέρχονται νῦν ἐπιμόνως κατ' αὐτῶν. Περιφρονοῦσι τοὺς μεγίστους ἄνδρας τῆς Σπάρτης, τὸν Λύσανδρον, προσκαλοῦντα αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸν Ἀγησίλαον, τοῦ ὁποίου τὴν θυσίαν θρασύτατα διετάραξαν ἐν Αὐλίδι.

Μικρὰ ὤθησις ἐχρειάζετο νῦν ἵνα κινήσῃ τὰς δύο πρὸ πάντων δυσηρεστημένας κατὰ τῆς Σπάρτης δυνάμεις, τὰς Θήβας καὶ τὴν Κόρινθον, εἰς πόλεμον κατ' αὐτῆς. Καὶ ταύτην ἔδωκαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Τιθραύστης ἔστειλε τὸν Ῥόδιον Τιμοκράτην μὲ 50 τάλαντα διὰ νὰ διαμοιρασθῶσιν εἰς τοὺς πρωτεύοντας ἄνδρας τῶν Θηβῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἄργους καὶ ὁ Τιμοκράτης ἐξεπλήρωσε καλῶς τὴν ἀποστολήν του. Ἔρις δέ τις περὶ ὁρίων μεταξὺ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ τῶν Φωκέων, οὓς ὑπεστήριζον οἱ Σπαρτιᾶται, ἔδωκε τὴν πρώτην ἀφορμὴν εἰς τὸν πόλεμον. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔπεμψαν τὸν Λύσανδρον τὸ 395 εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι βοηθοῦντες τοὺς Λοκροὺς εἰσέβαλον εἰς τὴν Φωκίδα. Ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ καὶ ὁ βασιλεὺς Παυσανίας μετὰ τοῦ λοιποῦ πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, ὁ Λύσανδρος ἔπεσεν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Ἁλιάρτου. Ὅτε δὲ καὶ ὁ Παυσανίας ἔφθασεν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον σπεύσει εἰς βοήθειαν τῶν Θηβαίων καὶ οἱ Σπαρτιᾶται μὲ τὰς ἀνεπαρκεῖς των δυνάμεις ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι. Τὸν βασιλέα Παυσανίαν κατεδίκασαν διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται εἰς θάνατον (οὗτος ἔφυγεν εἰς Τεγέαν), περὶ τοῦ Λυσάνδρου δὲ ἐκ καταλειφθέντων ἐγγράφων ἐπείσθησαν ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος μεγάλας ἀνατροπὰς ἐν Σπάρτῃ ἐμελέτα (Πλουτ. Λύσανδρ. 25. 26. 30). Οἱ ἐχθροὶ ὅμως τῆς Σπάρτης συνησπίσθησαν νῦν πάντες, Θηβαῖοι, Ἀθηναῖοι, Κορίνθιοι, Ἀργεῖοι καὶ προσέβαλον τὸν στρατὸν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων παρὰ τὴν Κόρινθον ἥτις νῦν καθίσταται τὸ κέντρον τῶν πολεμικῶν ἐργασιῶν τῶν συμμάχων (Ξενοφ. Ἑλλην. VI 2, 9-23· τὸ μνημεῖον τοῦ ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ πεσόντος Ἀθηναίου Δεξίλεω σώζεται ἐν τῷ Κεραμεικῷ). Καὶ ἐνίκησαν μὲν οἱ Σπαρτιᾶται ἀλλὰ νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω δὲν ἠδυνήθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ προσεκάλεσαν τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέψας ἐντὸς 30 ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ ξηρᾶς εὑρίσκετο παρὰ τὴν Βοιωτίαν ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν τῆς ἥττης τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου διοικουμένου ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Πεισάνδρου παρὰ τὴν Κνίδον ὑπὸ τοῦ Κόνωνος, διοικοῦντος τὸν περσικὸν στόλον, κατ' Αὔγουστον τοῦ 394 (ἔκλειψις ἡλίου τὴν 14 Αὐγούστου 394). Καὶ ἐνίκησε μὲν ὁ Ἀγησίλαος κατὰ ξηρὰν αὖθις τοὺς κατὰ τῆς Σπάρτης συμμαχοῦντας ἐν τῇ φοβερᾷ παρὰ τὴν Κορώνειαν μάχῃ (Ἑλλην. IV 3, 16 ἑ), ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Σπάρτην διὰ θαλάσσης, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκβιάσῃ τὴν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ δίοδον.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε περὶ τὴν Κόρινθον καὶ τὰ στενὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπὶ 6 ὅλα ἔτη καὶ δὴ ἐκ μέρους τῶν συμμάχων διὰ στρατοῦ μισθοφορικοῦ, τοῦ ὁποίου στρατηγὸς ἦτο ὁ περίφημος νῦν καταστὰς Ἀθηναῖος Ἰφικράτης. Τὸν ὁπλισμὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ μετέβαλεν ὁ Ἰφικράτης (πελτασταὶ ἀντὶ ὁπλιτῶν, μικροτέρα στρογ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

γύλη ἀσπὶς ἀλλὰ μακρότερα δόρατα καὶ μάχαιραι) καὶ διὰ τῆς νέας ταύτης τακτικῆς κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν συμμάχων ἐπὶ τοῦ δυσκινητοτέρου ἐχθροῦ. Παρὰ τὸ Λέχαιον ἔφθειρε μάλιστα διὰ τῶν πελταστῶν του μόραν ὁλόκληρον τῶν Λακεδαιμονίων (τὸ 390 πιθανῶς) ὅπερ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνικήτων αὐτῆς ὁπλιτῶν ὄχι ὀλίγον ἠμαύρωνεν.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν αἱ ζημίαι τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν μεγάλαι. Ἡ ἐν Κνίδῳ ἧττα ἐστέρησεν αὐτοὺς παντελῶς τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἀρχῆς, διότι αἱ σπαρτιατικαὶ φρουραὶ πανταχόθεν ἐξεδιώκοντο ἐκ τῶν νήσων καὶ παραλίων πόλεων (πρβλ. Διοδώρου 14, 84), τὸ δὲ 393 ἔπλευσεν ὁ Φαρνάβαζος μετὰ τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ τοῦ Κόνωνος μέχρι τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅπου ἦλθεν εἰς συνεννόησιν πρὸς τοὺς συμμάχους, δώσας εἰς αὐτοὺς καὶ χρήματα. Καὶ ὁ μὲν Φαρνάβαζος ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὁ δὲ Κόνων ἔπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, φέρων περσικὸν χρυσόν, καὶ ἀνῳκοδόμησε τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανακτῶσι τὰς ἀρχαίας κληρουχίας ἐν Λήμνῳ, Ἴμβρῳ, Σκύρῳ.

Προσέγγισις μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας· ὁ κορινθιακὸς πόλεμος μέχρι τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης (392 - 386). — Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐπέδρασαν εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς πρὸς τοὺς Πέρσας πολιτικῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐκ Σπάρτης ἀπεστάλη ὁ Ἀνταλκίδας τὸ 392 πρὸς τὸν νέον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κάρανον Τιρίβαζον, ὁδηγίας ἔχων ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπὶ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κυριαρχίαν τῶν Περσῶν, ἀντὶ τούτου δὲ ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς κατ' αὐτῆς συμμάχους, διότι θὰ ἠναγκάζοντο τοιουτοτρόπως οἵ τε Θηβαῖοι ν' ἀφήσωσι τὰς ἐν Βοιωτίᾳ πόλεις αὐτονόμους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ διαλύσωσι τὴν μόλις συγκροτουμένην νέαν συμμαχίαν των καὶ οἱ Κορίνθιοι ὁμοίως νὰ διαλύσωσι τὸν πρὸς τοὺς Ἀργείους στενὸν σύνδεσμον. Ὁ Τιρίβαζος ἔδωκε τότε χρήματα εἰς τὸν Ἀνταλκίδαν, ἐφυλάκισε δὲ καὶ τὸν Κόνωνα, ὅστις κατόπιν ἀπέθανεν ἐν Κύπρῳ. Ὁ πόλεμος ἐν τούτοις ἐξηκολούθει ἀκόμη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν καὶ πρὸς τὸν Εὐαγόραν τῆς Κύπρου βοήθειαν πολεμοῦντα κατὰ τῶν Περσῶν, ἂν καὶ διέλυον οὕτως τὴν μετὰ τούτων συμμαχίαν, καὶ τὸν Θρασύβουλον μετὰ 40 πλοίων τὸ 389 πρὸς τὸν Ἑλ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ήσποντον. Ὁ Θρασύβουλος προσέλαβε τότε εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων τὴν Θάσον, Σαμοθρᾴκην, Χερσόνησον, Τένεδον, τὸ Βυάντιον (ἡ δεκάτη τῶν ἐκ τοῦ Πόντου διὰ τοῦ Βοσπόρου ἐξαγομένων ς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων), τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὴν Λέσβον ἔτι καὶ ας Κλαζομενάς, ἀλλὰ πλεύσας καὶ εἰς Παμφυλίαν πρὸς ἀργυρολοαν ἔπεσεν ἐνταῦθα. Κατόπιν ἔπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Ἑλλήτοντον τὸν Ἰφικράτην, ὅστις ἐπιτυχῶς πολεμεῖ, ἐνῷ καὶ ἄλλος ικας Ἀθηναῖος στρατηγός, ὁ Χαβρίας, ἀρχίζει συγχρόνως τὸ στάδιόν ου. Ὁ Χαβρίας ἐβοήθησε τὸν Εὐαγόραν εἰς κατάκτησιν τῆς Κύπρου τὸ 388), ἔπειτα ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ μισθοφοριτοῦ στρατοῦ τοῦ ἀποστατήσαντος βασιλέως Νεκτανεβὼ τοῦ Α' (387-69). Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξ ἑτέρου ἐπέτυχαν νὰ εἰσδύσωσιν εἰς αὐτὸν ν λιμένα τοῦ Πειραιῶς καὶ νὰ ἁρπάσωσι πλοῖα καὶ ὅπλα, νὰ ἰσχύωσι δὲ καὶ ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ οῦ πολέμου τὸ τέλος ἐπέφερε πάλιν ἡ μετὰ τῶν Περσῶν συνεννόησις· οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουῶν). Ὁ Ἀνταλκίδας ἐπέστρεψεν ἐκ Σούσων τὸ 386 φέρων τὴν ἐξῆς οῦ μεγάλου βασιλέως διαταγήν: Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκιον τὰς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἑαυτοῦ εἶναι καὶ τὴν νῆσον Κλαμενὰς καὶ τὴν Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς αὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι πλὴν Λήμνου καὶ Ἴμβρου καὶ Σκύου· ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων. Ὁπότεροι δὲ αύτην μὴ δέχονται, τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταὐτὰ βουλοένων καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασιν.

Αὕτη ἦτο ἡ εἰρήνη («ἡ βασιλέως εἰρήνη», «ἡ εἰρήνη ἣν βασιλεὺς ατέπεμψε»), τὴν ὁποίαν Σπαρτιᾶται μετὰ τῶν Περσῶν ἐπέβαλλον ς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ Ἕλληνες πάντες ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν χθῶσι. Μόνον οἱ Θηβαῖοι ἠρνήθησαν κατ' ἀρχὰς ν' ἀφήσωσιν αὐτομους τὰς Βοιωτίδας πόλεις, ἀλλ' ὅτε ὁ Ἀγησίλαος ἡτοιμάσθη νὰ σβάλῃ εἰς τὴν χώραν των, ὑπεχώρησαν καὶ οὗτοι (Ἑλλην. V 1, 2). Οἱ Θηβαῖοι ἦσαν οἱ πλεῖστον ἐκ τῆς εἰρήνης ταύτης ζημιωθέντες. Ὅτε δὲ κατόπιν ἡ Σπάρτη ἔτι μᾶλλον κακῶς ἠθέλησε νὰ μεταιρισθῇ αὐτούς, προὐκάλεσε τὰς μεταβολὰς ἐκείνας, δι' ὧν ἡ δύναμις ὑτῆς διὰ παντὸς συνετρίβη. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν πάρτην διετήρουν ἔτι τὸ μεγαλείτερον ἑλληνικὸν κράτος, εἶχον καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ τὴν εἰρήνην τὸ στάδιον ἀνοικτὸν πρὸς αὔξησιν τῆς ἑαυτῶν δυ
νάμεως, διότι ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν ἐκώλυε τοὺς αὐτονόμους νῦν Ἕλ
ληνας νὰ συνταχθῶσιν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτῶν. Καὶ τὴν συμμαχία
ταύτην κατήρτισαν οἱ Ἀθηναῖοι πράγματι μετ' οὐ πολύ.

Ὁ ἐν Ἑλλάδι δεσποτισμὸς τῶν Σπαρτιατῶν· τὰ ἐν Μαν
τινείᾳ, Φλιοῦντι, Ὀλύνθῳ, Θήβαις (385-379).— Οἱ Σπαρ
τιᾶται τὴν ὑποστήριξιν νῦν ἔχοντες τοῦ περσικοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς περ
σικῆς πολιτικῆς, ἧς πράκτορες πλέον ἐπονείδιστοι καθίσταντο, κύριο
δὲ καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅπου πρῴην τοσαύτη δύναμις ἀντετάχθη κατ
αὐτῶν, ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιβληθῶσι μετὰ πάσης τυραννικῆς βίας ἐπ
ἐκείνων, ὅσοι κατὰ τὸν πόλεμον εὐμενέστεροι πρὸς τοὺς πολεμίου
ἐφάνησαν ἢ πρὸς αὐτούς (Ξενοφ. Ἑλλην. V 2).

Τὸ 385 ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Μαντινέων καὶ διαλύσαντες τὴν πό
λιν των διῴκισαν αὐτοὺς κατὰ κώμας. Τὸ 384 ἐνέπεσαν κατὰ τοῦ
Φλιοῦντος καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Φλιασίους νὰ δεχθῶσι πάλιν τοὺς
φυγάδας ἀριστοκράτας, βραδύτερον δέ, κατὰ τὸ 380, καὶ τὴν ἀκρο
πολίν των εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδώσωσι καὶ εἰς θάνατον πολ
λοὺς τῶν συμπολιτῶν των. Τὸ 383 δὲ ἐδόθη εἰς τὴν Σπάρτην ἀφορμ
ν' ἀναμιχθῇ εἰς πολὺ ἀπωτέρας ἐπιχειρήσεις. Ἐξ Ἀκάνθου καὶ Ἀπολ
λωνίας ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς ἦλθον πρέσβεις, οἵτινες ἐφίστων τὴν προ
σοχὴν τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν δύναμιν τὴν ὁποίαν ἡ Ὄλυνθος
μεγίστη τῶν ἐπὶ Θράκης πόλις συνεκρότει κατὰ μικρὸν εἰς τὰ βόρει
τῆς Ἑλλάδος διὰ πολιτικῆς σχεδὸν παντελῶς νέας εἰς τὴν Ἑλλάδα
Οἱ Ὀλύνθιοι ἀπετέλεσαν ἀληθῆ συμπολιτείαν ἐκ τῶν πέριξ πόλεων
προσλαβόντες τοὺς πολίτας αὐτῶν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαιώμασιν ε
τὴν ἑαυτῶν πολιτείαν (ἐφ' ᾧ τε νόμοις τοῖς αὐτοῖς χρῆσθαι καὶ συμ
πολιτεύειν, ὅπως κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον καὶ ἡ Κόρινθος μετ
τοῦ Ἄργους ἔπραξε), διὰ τῆς οὕτω δὲ αὐξηθείσης αὐτῶν δυνάμεω
ἐπεχείρουν νῦν νὰ ἐλευθερώσωσι καὶ τὰς τῆς Μακεδονίας πόλεις ἀπ
τοῦ βασιλέως Ἀμύντου, καὶ αὐτὴν τὴν Πέλλαν. Τὴν δύναμιν λοιπὸ
ταύτην παρίστων εἰς τὴν Σπάρτην οἱ Ἀκάνθιοι πρέσβεις ὡς ἐπικίν
δυνον εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῆς διὰ τὰ μεγάλα μέσα τὰ ὁποῖα θ
ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ ἐκείνη, τὰς προσόδους, τὸν στόλον, τὸν στρατόν
τοὺς συμμάχους καὶ διὰ τὴν φιλίαν τῶν Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων, δ
οἱ Σπαρτιᾶται πέμψαντες στρατὸν ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τοῦτο κ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 384 τὸν πόλεμον ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, ἕως οὗ διὰ τοῦ Ἀγησιλάου κατώρθωσαν τὴν μὲν συμπολιτείαν τῶν Ὀλυνθίων νὰ διαλύσωσιν, αὐτὴν δὲ τὴν Ὄλυνθον ν' ἀναγκάσωσι νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς συμμάχους τῆς Σπάρτης (τὸ 379· Ἑλλην. V 3, 26).

Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τὸν Ὄλυνθον ἐκστρατεία εἶχε καὶ ἄλλα ἐν Ἑλλάδι ἐπακόλουθα. Τὸν πρῶτον ἐκεῖσε ἐκπεμφθέντα Σπαρτιάτην στρατηγὸν Εὐδαμίδαν ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φοιβίδας (τὸ θέρος τοῦ 383), ἀλλ' οὗτος διερχόμενος διὰ τῆς Βοιωτίας καὶ στρατοπεδεύσας ἔξω τῶν Θηβῶν ἐνήργησεν ἐν πλήρει εἰρήνῃ κατὰ συνεννόησιν πρὸς τοὺς προδίδοντας τὴν πόλιν πραξικόπημα, ὅπερ μέγα ὄνειδος προσέτριψεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὰς βαρυτάτας συμφορὰς ἐπέφερεν εἰς αὐτήν. Ἐν Θήβαις δύο κόμματα ἐπάλαιον πρὸς ἄλληλα, τὸ μὲν ἀρχηγὸν ἔχον τὸν πολέμαρχον Ἰσμηνίαν, τὸ δὲ τὸν συνάρχοντα αὐτοῦ Λεοντιάδην. Ὁ δεύτερος οὗτος λοιπὸν εἰσήγαγε τὸν Φοιβίδαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐνῷ ἡ μὲν βουλὴ ἐκάθητο ἐν τῇ ἐν ἀγορᾷ στοᾷ, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν τῇ Καδμείᾳ ἐθεσμοφορίαζον, πλείστη δ' ἐρημία ἦτο εἰς τὰς ὁδοὺς ἕνεκα τοῦ καύσωνος, ἐγκαθίδρυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Καὶ ὁ μὲν Ἰσμηνίας συνελήφθη ἀμέσως, τριακόσιοι ὅμως ἄλλοι κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιᾶται κατεδίκασαν ἔπειτα τὸν Φοιβίδαν εἰς πρόστιμον διὰ τὴν παράνομον πρᾶξιν, ἀλλὰ τὴν Καδμείαν ὅμως δὲν ἀπέδωκαν, ἐθανάτωσαν δὲ καὶ τὸν Ἰσμηνίαν, ὡς δεχθέντα παρὰ τῶν βαρβάρων χρήματα! Ἡ πολιτικὴ ἀδικία ἐκαλύπτετο τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς πολιτικῆς ἀναιδείας (Ἑλλην. V 2, 25 ἑ).

Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον κατορθώσει πολλὰ καὶ ἤδη ἐνόμιζον ὅτι τὴν δεσποτικὴν αὐτῶν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καλῶς εἶχον ἐξασφαλίσει, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καθ' ὃ καὶ τὸν πρὸς τὴν Ὄλυνθον πόλεμον εὐτυχῶς διεπέραινον, ἡ δίκη κατέλαβεν αὐτοὺς διὰ τὰ ἀσεβῆ καὶ ἀνόσια τῆς πολιτικῆς των ἔργα (Ἑλλην. V 4, 1).

3. Ἡ νέα συμμαχία τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν 379-362 π. Χ.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν καὶ ὁ βοιωτικὸς πόλεμος μέχρι τοῦ 374. — Οἱ ἐν Ἀθήναις φυγάδες Θηβαῖοι διενήργησαν καὶ ἐπέτυχον τὴν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των τρία ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ Φοιβίδου. Ὁ γραμματεὺς τῶν περὶ τὸν Ἀρχίαν πολεμαρχῶν Φιλλίδας ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας συνεννοήθη μετὰ τοῦ Μέλωνος, ἕνα τῶν ἐνταῦθα φυγάδων, οὗτος δὲ λαβὼν ἐξ ἑκ τούτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότατος ἦτο ὁ Πελοπίδας, εἰσῆλθε κρυφίως εἰς τὰς Θήβας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν «ὡς δὴ ἐξ ἀγροῦ ἀπιόντες, ἡνίκαπερ οἱ ἀπὸ τῶν ἀγρῶν ὀψιαίτατοι» (κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 379). Εἰς τῶν ἐν Θήβαις συνωμοτῶν, ὁ Χάρων, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ Φιλλίδας ἐφρόντισαν ἔπειτα περὶ τῶν λοιπῶν. Τὴν νύκτα ἐν συμποσίῳ εἰσήχθησαν οἱ συνωμόται πρὸς τοὺς περὶ Ἀρχίαν, κοσμημένοι οἱ μὲν τρεῖς ὡς δέσποιναι, οἱ δὲ τρεῖς ἄλλοι ὡς θεράπαιναι, καὶ ἐφόνευσαν αὐτούς. Ὁ Φιλλίδας μετὰ τριῶν μετέβη ἔπειτα καὶ εἰς τοῦ Λεοντιάδου τὴν οἰκίαν καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, κατόπιν δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐλευθερώσας τοὺς δεσμώτας κατέλαβε μετ' αὐτῶν τὸν πρὸ τῆς Καδμείας χαμηλότερον λόφον Ἀμφεῖον. Τὴν πρωΐαν συνηνώθησαν πάντες οἱ πολῖται καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Καδμείαν, παρόντων ἤδη καὶ τῶν πρὸς βοήθειαν σπευσάντων Ἀθηναίων. Ἡ σπαρτιατικὴ ὅμως φρουρὰ δὲν ἀντέστη καὶ ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν ὅπλων ἐγκατέλιπε τὴν Καδμείαν μετὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν (Ξενοφ. Ἑλλην. V 4, 2-13· Πλουτ. Πελοπίδας καὶ Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου). Σφαγαὶ ἐν τούτοις τῶν ἐναντίων ὑπὸ τῶν νικηφόρων νῦν Θηβαίων δὲν ἔλειψαν ἐν τῇ πόλει.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ πέμψωσι στρατιὰν εἰς τὴν Βοιωτίαν ὑπὸ τὸν βασιλέα Κλεόμβροτον ἐντὸς τοῦ χειμῶνος, ἀλλ' οὗτος χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ βλάψῃ τοὺς Θηβαίους ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἡ ἔφοδος ὅμως αὕτη τῶν Λακεδαιμονίων ἐφόβισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν ἐκείνων ἀπέκτειναν ἕνα τῶν δύο στρατηγῶν, οἵτινες ἐβοήθησαν τοὺς Θηβαίους ἐπαναστάτας. Ἀλλ' ἡ αἰφνιδία εἰσβολὴ τοῦ ἐν Θεσπιαῖς ἁρμοστοῦ τῶν Σπαρτιατῶν Σφοδρίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὴν Ἀττικήν (Ἑλλην. V 4, 20-24) ἐπὶ σκοπῷ νὰ καταλάβῃ τὸν ἀπύλωτον Πειραιᾶ ἔτρεψε πάλιν τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τὴν φιλίαν τῶν Θηβαίων καὶ ἠνάγκασε νὰ λάβωσι δραστήρια μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀθηνῶν, ἔπεμψαν δὲ καὶ τὸν Χαβρίαν μετὰ τῶν πελταστῶν πρὸς βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Καὶ παρέσχε δὲ οὗτος μεγάλας εἰς αὐτοὺς ὑπηρεσίας, ὅτε τὸ ἑπόμενον ἔτος (378) ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁ Ἀγησίλαος, ὅστις διὰ τοῦτο ὁμοίως ἀπῆλθε τῆς χώρας χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τι, ἐγκαταλιπὼν μόνον εἰς Θεσπιὰς τὸν Φοιβίδαν ἁρμοστήν. Ἀλλ' εἰς προσβολήν τινα τῶν Θηβαίων οὗτος ἔπεσε καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν δημοκρατικῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος μετεδόθη νῦν ἀπὸ τῶν Θηβῶν εἰς πάσας τὰς βοιωτικὰς πόλεις. Τὸ ἔαρ τοῦ 377 ἐνεφανίσθη ὁ Ἀγησίλαος αὖθις εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστενοχώρησε τοὺς Θηβαίους, ἀλλ' ἀσθενήσας ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην καὶ τὸ 376 ἀπεστάλη κατ' αὐτῶν αὖθις ὁ Κλεόμβροτος. Ἀλλ' οὗτος νῦν οὐδὲ νὰ διέλθῃ κἂν τὰ ὅρια τῆς Βοιωτίας ἠδυνήθη, τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος (375) ὁ Πελοπίδας ἐδόξασε τὰ θηβαϊκὰ ὅπλα διὰ τῆς λαμπρᾶς νίκης, ἣν μετὰ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λόχου κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν κατήγαγε παρὰ τὰς Τεγύρας (Πλουτ. Πελοπ. 17).

Τοιουτοτρόπως αἱ ἀπόπειραι πᾶσαι τῶν Σπαρτιατῶν ἐχρησίμευσαν μόνον ἵνα τὸ φρόνημα τῶν Θηβαίων ἀναζωπυρήσωσι (Πλουτ. Πελοπ. 15) καὶ δώσωσι καιρὸν εἰς τοὺς μεγαλοπράγμονας τῆς ἐλευθερωθείσης πόλεως ἄνδρας νὰ στερεώσωσι μὲν τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐντὸς τῆς Βοιωτίας, νὰ παρασκευάσωσι δὲ καλῶς τὰ πάντα διὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ μὴν ἐπέλθῃ, μόλις ἤθελον ἀναλάβει οἱ Σπαρτιᾶται ἀπὸ τοῦ στενοχωροῦντος αὐτοὺς πανταχόθεν πολέμου. Διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐπίεζεν αὐτοὺς οὐχ ἧσσον ὁ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἢ ὁ ἐν Βοιωτίᾳ πόλεμος.

Ἡ ἀνασύστασις τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας τὸ 377. — Ἡ ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου ἐπιχειρήματος τῶν ἐν Θήβαις φιλοπατρίδων ἀνδρῶν καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς Σπάρτης, ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀναλάβωσι τὴν πολιτικήν, ἣν εἶχον ἐγκαινίσει πρό τινων ἐτῶν διὰ τοῦ Κόνωνος καὶ Θρασυβούλου. Ἡ τότε συγκροτηθεῖσα νέα ἀθηναϊκὴ συμμαχία (ἴδε ἀνωτ.σ.219) ὑπέστη σπουδαίαν βλάβην διὰ τῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὴν δὲν ἀπώλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὐλάχιστον τὸ δικαίωμα νὰ προσλαμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βάνωσιν ἐκ τῶν μὴ ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων συμμάχους. Ὅτε δὲ ἐπῆλθεν ὁ μετὰ τῶν Θηβῶν πόλεμος τῆς Σπάρτης, ἡ συνένωσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν κατὰ τῆς δεσποτείας τῶν Σπαρτιατῶν ἔταξε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νέας ταύτης συμμαχίας. Καὶ πράγματι σκοπὸς αὐτῆς τώρα ἀνεκηρύχθη ἡ προστασία τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλλήνων κατὰ τῆς Σπάρτης, διότι κατὰ τὰ λοιπὰ τὴν πλήρη αὐτῆς ἰσχὺν ἐφύλαττε πάντοτε ἡ βασιλέως εἰρήνη. Ἡ Χίος, Λέσβος, Τένεδος, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ῥόδος, Χαλκίς, Ἐρέτρια, αἱ Θῆβαι ἔγιναν μέλη τῆς συμμαχίας (ψήφισμα ἐκ τοῦ ἔτους τούτου ἐν CIA II 17). Συνέδριον ἀντιπροσώπων πάντων τῶν συμμάχων ἑδρεῦον ἐν Ἀθήναις διοικεῖ νῦν αὐτήν, περὶ τῶν ἀποφάσεων δὲ αὐτοῦ ἔκρινε κατόπιν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου. Ἐπισήμως ὀνομάζεται ἡ συμμαχία αὕτη «Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι». Αἱ πόλεις διετήρουν πλήρη τὴν αὐτονομίαν των, ἔμειναν ἐλεύθεραι ἀθηναϊκῶν ἀρχόντων, φρουρῶν καὶ ἀπηλλαγμέναι κληρουχιῶν, αἱ εἰσφοραὶ δὲ αὐτῶν δὲν λέγονται νῦν φόροι ἀλλὰ συντάξεις. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπὶ Ναυσινίκου ἄρχοντος 378/7 μετερρύθμισαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὸ φορολογικόν των σύστημα, σχηματίσαντες 20 συμμορίας, αἵτινες ἀνεδέχοντο νῦν τὰ μεγάλα βάρη τῶν τριηραρχιῶν, τὰ ὁποῖα πρότερον καθ' ἑαυτοὺς οἱ πλούσιοι ἔφερον.

Ὁ σκοπὸς τῆς οὕτω συγκροτηθείσης νέας τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας καθίστα αὐτὴν οὐσιωδῶς διάφορον καὶ τῆς παλαιᾶς μετὰ τὰ Περσικὰ ἱδρυθείσης καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κόνωνος αὖθις καὶ Θρασυβούλου λαμπρῶς ἀνακαινισθείσης. Διότι μόλις ἤθελεν ἐκλίπει ὁ ἀπὸ τῆς Σπάρτης φόβος καὶ οὐδὲν πλέον θὰ ὑπῆρχεν ὅπερ θὰ συνεκράτει τὸν σύνδεσμον τοῦτον τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο δὲ καὶ πραγματικῶς ἐπῆλθε μετ' οὐ πολύ. Ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι ἡ δύναμις τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ἦτο ἥτις ἀνυπέρβλητον πρόσκομμα ἔστησε κατὰ τῆς προόδου τῶν σπαρτιατικῶν ὅπλων καὶ τοὺς Θηβαίους ὑπεστήριξεν εἰς τὸν κατὰ τῆς Σπάρτης ἀγῶνα, μέχρις οὗ ἐνισχυθέντες οὗτοι ἐπαρκῶς ἀνέλαβον νὰ διαπεράνωσιν αὐτὸν ἐπὶ τέλους μόνοι.

Οἱ σύμμαχοι τῆς Σπάρτης εἶχον βαρυνθῆ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου, τῆς ὁποία αἰτία ἦτο ἡ δραστηρία σύμπραξις τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν Θηβαίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπρότειναν ἐνεργητικωτέραν διεξαγωγὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἰδίως κατὰ θάλασσαν. Παρεσκευά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σθη λοιπὸν στόλος ἰσχυρός, διὰ τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἐφοβίζοντο, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβίβασις πελοποννησιακοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου θὰ καθίστατο δυνατή. Ἀλλ' ὁ Χαβρίας ἡγούμενος τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου κατεναυμάχησε τὸ 376 τοὺς Πελοποννησίους παρὰ τὴν Νάξον. Καὶ ἐνῷ ἡ νίκη αὕτη, ἡ πρώτη ἀληθῶς ἀθηναϊκὴ ἀπὸ τοσούτου χρόνου, ἐδόξασε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὴν θάλασσαν παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ἐλευθέραν, ἡ ἀποστολὴ ἀθηναϊκοῦ στόλου ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Κόνωνος Τιμόθεον, ἕνα τῶν ἱκανωτάτων στρατηγῶν τῆς πόλεως, πρὸς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῆς Κερκύρας ἐξέτεινε διὰ νέων νικῶν τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς δυτικῆς θαλάσσης (τὸ 375) καὶ ἀπήλλαξε τὴν Βοιωτίαν νέας εἰσβολῆς τῶν Σπαρτιατῶν (Ἑλλην. V 4, 60-66). Τὸ ἔργον τοῦ Τιμοθέου ἐξηκολούθησεν ἔπειτα κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἐνδόξως ὁ Ἰφικράτης (τὸ 373· Ἑλλην. V 2, 13 ἑ).

Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως ὑπὸ τῶν πολέμων τούτων τοσοῦτον κατετρίβοντο ὥστε ὅτε κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Φαρσαλίου Πολυδάμαντος νὰ ἐπέμβωσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας, ἵνα ταπεινώσωσι τὸν εἰς μεγάλην δύναμιν ἐκεῖ ἀρθέντα τύρανον τῶν Φερῶν Ἰάσονα, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἡ δύναμίς των δὲν ἐξήρκει πλέον πρὸς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις. Τοιουτοτρόπως εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος ἐμορφώθη νῦν μεγάλη στρατιωτικὴ δύναμις, ἥτις ἦτο περιφανὲς σημεῖον τῆς μεταβολῆς τῶν καιρῶν ἐν αὐτῇ. Ὁ Ἰάσων ὡς μονάρχης ἐν Θεσσαλίᾳ, κατήρτισε τὴν δύναμιν ταύτην κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ ἐν Ἑλλάδι. Ὀκτακισχίλιοι ἱππεῖς, δισμύριοι ὁπλῖται καὶ ἀνάριθμον πελταστῶν πλῆθος, πάντες εὔρωστοι τὰ σώματα, σωμασκοῦντες καὶ ἄλλως φιλόπονοι ὑπήκουσιν εἰς τὰ νεύματα ἑνὸς δραστηρίου καὶ φιλοδόξου ἡγεμόνος, ὅστις χώρας ἠπειρωτικῆς μεγάλης καὶ πάντων εὐπορούσης ἄρχων ἐγνώριζεν ὅτι ἐπὶ πολὺ στερεωτέρας καὶ πλατυτέρας βάσεως τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐστήριζεν ἢ ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς νησύδρια ἀπέβλεπον καὶ οὔτε τὸν σῖτον ἱκανὸν παρ' ἑαυτοῖς εἶχον, ἂν μὴ ἠγόραζον αὐτὸν παρ' ἄλλων. Ὁ Ἰάσων ἐφρόνει ἤδη ὅτι εὐκολώτατον θὰ ἦτο δι' αὐτὸν νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὸ κράτος τῶν Περσῶν, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῆς μικρᾶς μετὰ τοῦ Κύρου ἀναβάσης δυνάμεως καὶ μετὰ ταῦτα τῆς τοῦ Ἀγησιλάου σχεδὸν τὸν ἔσχατον κίνδυνον διέτρεξε (Ξενοφ. Ἑλλην. VI 1, 2-19). Καὶ ὁ μὲν ταῦτα δια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νόηθεὶς ταγὸς τῶν Θεσσαλῶν ἀποθανὼν μετ' οὐ πολύ, ἀφῆκε τὰ σχέδια αὐτοῦ ἀνεκτέλεστα. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπήβολον ἔργον του ἀνέλαβεν ὀλίγον βραδύτερον ἄλλος ἡγεμὼν τοῦ βορρᾶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς ν' ἀγωνίζηται ἀκόμη πρὸς ἑαυτὴν ἕως οὗ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τῶν ἰδίων της δυνάμεων.

Ὁ πόλεμος ἀπὸ τοῦ 374· εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη, 371.— Ἡ ἀπασχόλησις τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τῶν κατὰ θάλασσαν εὐτυχῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Ἀθηναίων ὠφέλησε πλεῖστον ὅσον τοὺς Θηβαίους. Ἐν Βοιωτίᾳ ἔλαβον καιρὸν μετὰ τὸ ἐν Τεγύραις κατόρθωμά των κατὰ τὸ 375 νὰ ὑποτάξωσι πάσας τὰς πόλεις (Ἑλλην. VI 1, 1), νὰ προβῶσι δὲ ἤδη καὶ εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον ἔξω τῶν ὁρίων τῆς χώρας, εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Φωκίδα. Οἱ Λακεδαιμόνιοι διεβίβασαν τότε κατὰ θάλασσαν εἰς βοήθειαν τῶν Φωκέων στρατόν. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲ βλέποντες νῦν ὅτι διὰ τῶν πολέμων των συνέτειναν μόνον εἰς αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Θηβαίων, ἐνῷ οἱ ἴδιοι ὑφίσταντο πάντα τὰ βάρη τοῦ ναυτικοῦ πολέμου καὶ πολλὰς ἄλλας ζημίας, ἔπεμψαν εἰς Λακεδαίμονα πρέσβεις καὶ συνωμολόγησαν εἰρήνην (τὸ 374· Ἑλλην. VI 2, 1).

Ἡ εἰρήνη ὅμως αὕτη μικρὸν διήρκεσε καὶ ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη πάλιν διὰ τοῦ Ἰφικράτους τὸ 373 κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ αὔξουσα τῶν Θηβαίων δύναμις ἐν Βοιωτίᾳ ὅπου σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἔπασχον ὑπ' αὐτῶν, οἵ τε Πλαταιεῖς ὧν τὴν πόλιν ἀνάστατον ἔκαμον οἱ Θηβαῖοι (χειμὼν τοῦ 373/2) καὶ οἱ Θεσπιεῖς τοὺς ὁποίους εἰς κώμας διῴκισαν, παρεκίνησαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐνεργήσωσιν ἐν Σπάρτῃ πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης μεταξὺ πάντων τῶν διαμαχομένων (τὸ 371· Ἑλλην. VI 3). Καὶ νῦν ἐπετεύχθη αὕτη, ἀφοῦ οἱ Σπαρτιᾶται ἐδέχθησαν νὰ ἐκβάλωσι μὲν τοὺς ἁρμοστὰς ἐκ τῶν πόλεων, νὰ διαλύσωσι δὲ τά τε ναυτικὰ καὶ τὰ πεζικὰ στρατόπεδα καὶ νὰ ἀφήσωσιν αὐτονόμους τὰς πόλεις. Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι, τοὺς ὁποίους ἀντεπροσώπευεν ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Σπάρτης εἷς ἐκ τῶν πρωτευόντων πολιτικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ὁ Ἐπαμεινώνδας, δὲν ἐδέχθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὴν συνθήκην ταύτην ἄλλως ἢ ὡς Βοιωτοί, διὰ νὰ μὴ παραιτηθῶσι τῆς ἀξιώσεως τοῦ νὰ ἄρχωσιν ἐν Βοιωτίᾳ ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐν τῇ Λακωνικῇ. Διότι εἰς τοῦτο ἀπέβλεπον πᾶσαι αὐτῶν αἱ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

προσπάθειαι, τὴν Βοιωτίαν νὰ μεταβάλωσιν εἰς μίαν πολιτείαν «ἀφανίζοντες» τὰς περιοικίδας πόλεις, καταργοῦντες δηλονότι τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν κυβερνήσεις, καὶ ἀναγκάζοντες πάντας νὰ μετέχωσι τῆς ἰδίας αὐτῶν πολιτείας (πρβλ. Διοδώρου XV 38. 50. Ἰσοκρ. Πλατ. 8). Ἀλλ' ὅτε καὶ εἰς τοὺς παρ' αὐτῶν μετὰ τὸ συνέδριον ἀποσταλέντας εἰς Θήβας πρέσβεις ἀπήντησαν οἱ Θηβαῖοι «ὡς οὔτ' αὐτοὶ πολυπραγμονοῦσί τι τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν οὔτ' ἐκείνοις ἅπτεσθαι προσήκειν τῆς Βοιωτίας» (Διοδ. XV 51), οἱ Σπαρτιᾶται διέταξαν τὸν ἐν Φωκίδι διατρίβοντα μετὰ τοῦ στρατοῦ Κλεόμβροτον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων δεκτῆς γενομένης εἰρήνης.

Οἱ Θηβαῖοι ἀνέλαβον νῦν τὸν ἀγῶνα μόνοι καὶ ἐξήγαγον τὸν στρατὸν αὐτῶν εἰς τὰ Λεῦκτρα, χωρίον ἐγγὺς τῶν Θεσπιῶν, ὅπου εἶχον παραταχθῆ οἱ Σπαρτιᾶται. Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θηβαϊκοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, εἷς ὢν τῶν ἑπτὰ βοιωταρχῶν τῆς ὁμοσπονδίας, ὅστις κατὰ πᾶσαν τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς ἔξοχος ὢν ἀνήρ, ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τὸ πρῶτον ἀπέδειξε καὶ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα στρατηγικὰ προσόντα, δι' ὧν ἀνεδείχθη ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἅμα εἷς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τοῦ κόσμου. Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἀφρόνως τὴν μάχην ταύτην ἤρχισαν, διότι ὄχι νήφοντες ἐπεχείρησαν αὐτήν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀγῶνι ἀδεξίως ἠνάγκασαν τοὺς Βοιωτοὺς καὶ ἄκοντάς τινας νὰ πολεμήσωσιν ἀθρόοι καὶ κατὰ τὸ ἱππικὸν ἀπεδείχθησαν κακῶς παρεσκευασμένοι. Ἀλλὰ τὴν νίκην ὅμως κυρίως ἀπεφάσισεν ἡ τακτικὴ τὴν ὁποίαν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφήρμοσε τὸ πρῶτον ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ. Προσβαλὼν διὰ τῆς λοξῆς λεγομένης φάλαγγος, ἣν εἰς βάθος 50 ἀσπίδων ἐσχημάτισε, τὴν δεξιὰν τῶν Σπαρτιατῶν πτέρυγα, ἔχουσαν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως 12 μόνον ἀνδρῶν βάθος, διέσπασεν αὐτὴν καὶ συνετάραξε τοιουτοτρόπως πᾶσαν τὴν ἐχθρικὴν δύναμιν. Ὁ Κλεόμβροτος ἔπεσε καὶ μετ' αὐτοῦ 400 μὲν ἐκ τῶν 700 Σπαρτιατῶν, 1000 δὲ ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ διενοοῦντο μὲν ἔτι τινὲς τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν μάχην, ἀφόρητον τὴν συμφορὰν θεωροῦντες, ἀλλ' ἡ ἀπροθυμία τῶν συμμάχων ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ πέμψωσι κήρυκα καὶ ζητήσωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ὑποσπόνδους (Ἑλλην. VI 4, 4-16· Πλουτ. Πελοπ. 20. 23).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ πόλεμος μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου (371-362). — Τὸ ἠθικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῆς νίκης τῶν Θηβαίων ἦτο μεγαλείτερον καὶ τῆς πραγματικῆς σημασίας τῆς μάχης. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν διεσκορπίσθησαν μετ' αὐτήν, ἀλλ' ἐν τάξει ὑπεχώρησαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, τὸ ὁποῖον οἱ Θηβαῖοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ προσβάλωσιν, ἐντὸς ὀλίγου δὲ μὲ δεύτερον στρατὸν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγησιλάου Ἀρχίδαμος. Ὁμοίως καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς χώρας των ἀπέδειξαν ὅτι οὐδὲν ἀπώλεσαν ἐκ τῆς ἀηττήτου αὐτῶν ῥώμης. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἡ πρώτη αὕτη ἧττα πολυαριθμοτέρου σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ ὑπὸ ὁπλιτικῆς φάλαγγος ἐνεποίει μεγίστην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐκλόνει δὲ καὶ αὐτῶν τῶν καταπληκτικῶς ὀλονὲν ἐλαττουμένων Σπαρτιατῶν τὴν εἰς τὰς οἰκείας δυνάμεις πεποίθησιν. Ἐξ ἑτέρου ἀνίστατο νῦν πλήρης ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τοῦ δικαίου τοῦ ἀγῶνος καὶ πεποιθήσεως εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ στρατηγὸν τῶν μεγάλων Θηβῶν ὁ λαός, πρὸς τοῦ ὁποίου τὴν ἀνδρείαν καὶ πειθαρχίαν ἀποβλέπει μετὰ θαυμασμοῦ ἡ Ἑλλάς. Ἡ πολιτικὴ τῶν Θηβῶν περιλαμβάνει νῦν πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, οἱ δύο αὐτῆς μεγάλοι ἄνδρες, ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας περιάγουσι τὰ νικηφόρα αὐτῶν ὅπλα ἀπὸ τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς Λακωνικῆς καὶ ἐπί τινα χρόνον αἱ Θῆβαι διαμφισβητοῦσι πρὸς τὴν καιρίως πληγεῖσαν Σπάρτην καὶ τὰς μόλις ἀναλαβούσας Ἀθήνας τὸ κράτος ἐπὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐν Λεύκτροις νίκη ἐνίσχυσε πρῶτον τὴν ἐπιρροὴν τῶν Θηβαίων ἐν τῇ μέσῃ Ἑλλάδι. Τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες τὴν μεγάλην ταύτην αὔξησιν τῶν Θηβῶν μετὰ δικαίου φόβου ἔβλεπον, δὲν ἠδύναντο πλέον φίλους ἑαυτῶν νὰ ἔχωσιν οἱ Θηβαῖοι (Ἑλλην. VI 4, 19). Πρὸς βορρᾶν ὅμως ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως τῶν Θεσσαλῶν Ἰάσονος καὶ ἡ μετὰ ταῦτα μεταβολὴ τῆς δυναστείας τῶν διαδόχων του εἰς ἀληθῆ τυραννίδα (Ἑλλην. VI 4, 33-37) ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἰσχυροῦ καὶ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου, ὅστις ἤδη τὴν μεγάλην διὰ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν διπλωματικῶς καὶ στρατηγικῶς εἰργάζετο νὰ ὠφεληθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ (Ἑλλην. VI 4, 20-25 καὶ 27-32). Καὶ ἡ σύγκλησις συνεδρίου τῶν συμμάχων πάντων πλὴν τῶν Ἠλείων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς Ἀθήνας (τὸ 371 ἢ 370), δι' οὗ ἐμπεδοῦτο ἡ μεταξὺ αὐτῶν εἰρήνη πρὸς κοινὴν ἀσφάλειαν ἀπό τε τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Θηβαίων (Ἑλλην. VI 5, 1-3), δὲν ἐπέφερεν οὐδὲν πραγματικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐν Πελοποννήσῳ ἤρχισεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ φιλολακώνων εἰς πάσας τὰς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν πιεζομένας πόλεις καὶ οἱ Θηβαῖοι προσεκλήθησαν νὰ ταπεινώσωσι καὶ ἐνταῦθα τὴν ὀφρὺν τῆς Σπάρτης. Τὸν χειμῶνα τοῦ 370/69 εἰσέβαλεν ὁ θηβαϊκὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ Πελοπίδαν εἰς Πελοπόννησον καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀργείων ὥρμησεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ προσήγγισεν ἤδη τὴν Σπάρτην, καίων καὶ πορθῶν τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Εὐρώτα οἰκίας αὐτῆς. Καὶ τὴν μὲν ἀτείχιστον πόλιν, τὴν ὁποίαν πρώτην φορὰν νῦν ἐπλησίαζεν ἐχθρὸς (Ἑλλην. V 5, 28. Πλουτ. Ἀγησίλ. 31. 32) καὶ τὴν ὁποίαν ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος ἐρρωμένως καὶ στρατηγικῶς ὑπερήσπιζε, δὲν ἴσχυσαν νὰ βλάψωσι περισσότερον οἱ Θηβαῖοι, προχωρήσαντες ὅμως πρὸς τὸ Ἕλος καὶ τὸ Γύθειον ἐπόρθησαν τὰς ἀτειχίστους πόλεις καὶ ἔκαυσαν αὐτὰ τὰ νεώρια τῶν Λακεδαιμονίων. Κατόπιν δὲ ἔτι σπουδαιότερα ἐπεχείρησαν εἰσβαλόντες εἰς τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ἀνοικοδομήσαντες τὴν Μεσσήνην παρὰ τὴν παλαιὰν ἀκρόπολιν Ἰθώμην (τείχη ἔτι σωζόμενα καὶ ἡ βορεία πύλη), εἰς ἣν συνέρρευσαν οἱ ἀλλαχοῦ ζῶντες Μεσσήνιοι, συνέτριψαν διὰ παντὸς ἐνταῦθα τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης. Καὶ ἡ Ἀρκάδες δὲ νῦν συνῆλθον εἰς μίαν πολιτείαν κτίσαντες τὴν Μεγαλόπολιν. Ὁ τοσαῦτα δὲ διαπράξας θηβαϊκὸς στρατὸς ἐπανῆλθε κατόπιν εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνενόχλητος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ μεταξύ, φοβούμενοι τὴν ὑπερβολικὴν ταύτην αὔξησιν τῶν Θηβῶν, συνεμάχησαν μετὰ τῆς Σπάρτης καὶ πρὸς βοήθειαν ἐπέμφθη ὁ Ἰφικράτης, ἀλλ' οὗτος οὐδὲν κατὰ τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπανακαμπτόντων Θηβαίων ἐπεχείρησε. Πιθανῶς οὐδὲ ἐσκέπτοντο οἱ Ἀθηναῖοι δραστηρίως νὰ ἐπέμβωσιν ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν.

Κατόπιν ἐν ἀρχῇ τοῦ 369 συνωμολογήθη ἡ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν εἰρήνη ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἑκάτεροι κατὰ πενθήμερον νὰ ἄρχωσι τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων (Ἑλλην. VII 1, 1-15), ὀλίγον δὲ βραδύτερον, τὸ 368, ὁμοίως καὶ ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ἔπεμψεν ἐπικουρίας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἡ δευτέρα τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰσβολὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον (τὸ θέρος τοῦ 369) δὲν ἔ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σχεν ἀποτελέσματα σπουδαῖα, ἤρχισαν δὲ ἤδη καὶ οἱ Πελοποννήσιοι σύμμαχοι αὐτῶν, ἰδίως οἱ Ἀρκάδες ἐν τῇ συνειδήσει τῆς δυνάμεως αὐτῶν νὰ ἐπιδιώκωσιν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν Θηβαίων πολιτικήν (Ἑλλην. VII 1, 22-27). Ἄρχονται δὲ αὖθις καὶ οἱ Πέρσαι εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἀναμιγνυόμενοι καὶ αὐτοὶ ζητοῦντες νὰ ἐπιβάλωσι τὴν εἰρήνην εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τοῦ ἐν Δελφοῖς συγκληθέντος συνεδρίου, ὅπου ἀντιπρόσωπος τοῦ σατράπου Ἀριοβαρζάνους ἐνεφανίσθη ὁ Ἀβυδηνὸς Φιλίσκος πολλὰ χρήματα φέρων (Ἑλλην. VII 27). Τοὺς Πέρσας ὅμως εἴλκυσαν μετ' ὀλίγον εἰς ἑαυτοὺς οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες τὸν Πελοπίδαν εἰς τὰ Σοῦσα τὸ 367, ἐν ᾧ συγχρόνως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἔπεμπον πρὸς τὸν Πέρσην μονάρχην τοὺς πρέσβεις των (Ἑλλην. VI 1, 33-39). Ἀλλὰ τοῦτο ἔφθειρεν ἔτι μᾶλλον τὰ πράγματα τῶν Θηβαίων. Οἱ Ἕλληνες συγκληθέντες εἰς Θήβας τὸ 367 εἰς συνέδριον ἀπέκρουσαν τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπιτασσομένην εἰρήνην (τροποποίησιν τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου διὰ τῆς προσταγῆς νὰ μείνῃ μὲν ἐλευθέρα ἡ Μεσσήνη, ν' ἀνελκύσωσι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ πολεμικά των πλοῖα). Ἡ ἐκστρατεία δὲ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον (τὸ 366), ὅπου νῦν ἁρμοσταὶ ἐκ Θηβῶν πέμπονται καὶ αἱ πόλεις πιέζονται, παρώργισεν ἔτι μᾶλλον τοὺς Πελοποννησίους κατὰ τῶν δεσποτικῶς πλέον ἐπιβαλλομένων Θηβαίων (Ἑλλην. VI 1, 41 ἑ).

Ἡ ἐπιρροὴ αὐτῶν ἐνισχύθη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σπουδαίως ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν προσεκλήθησαν οἱ Θηβαῖοι ὑπὸ τῶν πόλεων, αἵτινες ἐτυραννοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἰάσονος Ἀλεξάνδρου (ταγοῦ τῆς Θεσσαλίας 369-358), καὶ ὁ Πελοπίδας μετέβη ἐπανειλημμένως μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν χώραν, ἐξέβαλεν αὐτῆς τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες προσκληθέντες ὁμοίως ὑπὸ τῶν τυραννουμένων Θεσσαλῶν ἐπεδίωξαν μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον (βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου), περιώρισε τὸν ταγὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὰς Φερὰς καὶ διῄρεσε τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν εἰς 4 τετράδας, τὴν Πελασγιώτιδα, Φθιώτιδα, Θεσσαλιώτιδα, Ἑστιαιώτιδα, τάξας ἐφ' ἑκάστῃ ἕνα πολέμαρχον καὶ ἕνα ἄρχοντα. Συνάμα εἰσῆλθεν ὁ Πελοπίδας καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰς ὑποστήριξιν ἑνὸς τῶν δύο ἀπαιτητῶν τοῦ θρόνου, τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Ἀλωρίτου. Καὶ τὸ 368 μετεκλήθη ὁ Πελοπίδας εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θεν πάλιν εἰς Μακεδονίαν, ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε δολοφονηθῆ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλ' ἐν τρίτῃ ἀποστολῇ συνελήφθη ἔν Θεσσαλίᾳ ὑπὸ τοῦ τυράννου Ἀλεξάνδρου τὸ 367 καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ ἐκστρατεύσαντος Ἐπαμεινώνδου ἀπηλευθερώθη. Ἐπαναλαβὼν δὲ ὁ ἴδιος τὴν ἐκστρατείαν εἰς Θεσσαλίαν τὸ 364 ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Οἱ Θηβαῖοι ἐν τῷ μεταξὺ συνεπλήρουν τὸ ἔργον τοῦ καταρτισμοῦ ἐνιαίου ἐν Βοιωτίᾳ κράτους, συγχωνεύοντες τὰς λοιπὰς πολιτείας τῆς χώρας μετὰ τῆς ἑαυτῶν, ἂν καὶ ἡ τοιαύτη μεταβολὴ ἐνταῦθα ἀδύνατον ἦτο νὰ καταστῇ μόνιμος καὶ διαρκὴς ἕνεκα τῆς βαθείας ἀποστροφῆς τῶν Βοιωτίδων πόλεων πρὸς τὰς ἀρχούσας Θήβας καὶ τῶν ἀκατανικήτων αὐτονόμων αὐτῶν τάσεων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἐσκέπτετο, καθὼς ἔλεγε, νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Καδμείαν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὰ προπύλαια, νὰ καταστήσῃ δηλαδὴ τὰς Θήβας τὸ μέγα πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν τῆς Ἑλλάδος κέντρον, ἔπεισε τοὺς Θηβαίους νὰ γίνωσι καὶ ναυτικοὶ καὶ ὁ ἴδιος παραλαβὼν τὸν στόλον ἐπέδειξε τῆς ἐξαισίως μεγαλυνομένης πατριδος του τὴν δύναμιν μέχρι τοῦ Βυζαντίου (τὸ 364· Διοδώρου XV 78 ἑ).

Ἀλλὰ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ πράγματα ἐλάμβανον δυσμενῆ διὰ τοὺς Θηβαίους τροπὴν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων κατάληψιν τῆς Ὀλυμπίας τὸ 364. Ἡ ἀριστοκρατικὴ φατρία αὐτῶν ἡγουμένων τῶν Μαντινέων προσκολλᾶται εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ συμμαχίᾳ ἀντιθηβαϊκὴ βοηθούντων καὶ τῶν Ἀθηναίων σχηματίζεται ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Τὸ 362 εἰσβάλλει διὰ τοῦτο τὸ τέταρτον ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς αὐτὴν ἵνα ἑνωθῇ μετὰ τῶν Ἀρκάδων δημοκρατικῶν, τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Μεσσηνίων (Ἑλλην. VII 5, 4 ἑ). Καὶ ἡ μὲν ἀπόπειρα αὐτοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν Μαντίνειαν καὶ τὴν Σπάρτην ἐξαπίνης δὲν ἐπέτυχε, ἀλλὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ μεγαλοφυίαν ἐπέδειξεν ὁ ἀνὴρ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυνάμει. Ἡ Σπάρτη ἐσώθη μόνον διότι Κρής τις ἐπρόφθασε νὰ φέρῃ τὴν εἴδησιν τῆς καταπληκτικῆς τῶν Θηβαίων ἐφόδου ἐγκαίρως εἰς τὸν πρὸς τὴν Μαντίνειαν ἤδη σπεύδοντα Ἀγησίλαον. Ὁ Θηβαῖος δὲ στρατηγὸς ἀναλογιζόμενος τότε τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἀποτυχούσης εἰσβολῆς, τὰ ὁποῖα χειρότερα θὰ ἦσαν ἂν ἀπήρχετο ἄπρακτος ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ὅπου καὶ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς ὑποχώρησιν ἠναγκάσθη καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἱππέων παρὰ τὴν Μαντίνειαν ἐρρωμένως ἀπεκρούσθη, ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐνταῦθα τὴν τελευταίαν περὶ τῶν ὅλων μάχην (Ἑλλην. VII 5, 18). Στρατὸς νῦν καὶ στρατηγὸς ἐπέδειξαν τὰς μεγάλας ἐκείνας ἀρετὰς τῆς ἀνδρείας, πειθαρχίας, στρατιωτικῆς ῥώμης καὶ στρατηγικῆς μεγαλοφυΐας, δι' ὧν καὶ τὴν μέχρι τοῦδε δύναμιν ἀπέκτησαν οἱ Θηβαῖοι καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἀθάνατον κατέλιπον εἰς τὸν κόσμον (πρβλ. τὴν λαμπρὰν περιγραφὴν τῶν πρὸ τῆς μάχης καὶ τῶν κατ' αὐτὴν παρὰ Ξενοφ. ἐν Ἑλλην. VII 5, 19-26). Μὲ τὴν συνήθη αὐτοῦ τακτικὴν ὁ Ἐπαμεινώνδας τῆς ὁποίας ἐπιδεξιωτάτην χρῆσιν ἔκαμεν ἐνταῦθα προσάγων «τὸ στράτευμα ἀντίπρῳρον ὥσπερ τριήρη, νομίζων, ὅπου ἐμβαλὼν διακόψειε, διαφθερεῖν ὅλον τὸ τῶν ἐναντίων στράτευμα», συνέτριψε τὴν φάλαγγα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ εἰς φυγὴν ὅλην αὐτῶν τὴν δύναμιν ἔτρεψε. Ἀλλ' εἰς τὴν νίκην αὐτοῦ δὲν ἐπέζησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας· ἔπεσεν ἀγωνιζόμενος μετὰ τῶν ἀνδρειοτάτων αὐτοῦ καὶ ὅτε πρὶν ἐκπνεύσῃ ἔμαθεν ὅτι καὶ οἱ κράτιστοι τῶν Θηβῶν μετ' αὐτὸν ἄνδρες ἀπέθανον, συνεβούλευσε τοὺς Θηβαίους νὰ κλείσωσι τὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. «Τούτων δὲ πραχθέντων», λέγει ὁ Ξενοφῶν καὶ μὲ τὰς λέξεις του ταύτας τελειώνει τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν πράξεων ἀπὸ τοῦ 411 μέχρι τοῦ 362, «τοὐναντίον ἐγένετο οὗ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι». Σχεδὸν ἅπασα ἡ Ἑλλὰς εἶχε συνέλθει εἰς τὸν ἀποφασιστικὸν παρὰ τὴν Μαντίνειαν ἀγῶνα, ἀλλ' οὔτε οἱ κρατήσαντες ἐπ' αὐτῷ ἦρξαν ὡς περιεμένετο, οὔτε οἱ κρατηθέντες ὑπήκοοι ἔγιναν. Ἀμφότεροι ἦσαν κυρίως καὶ νικημένοι καὶ νικηταί, «νενικηκέναι δὲ φάσκοντες ἑκάτεροι οὔτε χώρᾳ οὔτε πόλει οὔτ' ἀρχῇ οὐδέτεροι οὐδὲν πλέον ἔχοντες ἐφάνησαν ἢ πρὶν τὴν μάχην γενέσθαι· ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλείων μετὰ τὴν μάχην ἐγένετο ἢ πρόσθεν ἐν τῇ Ἑλλάδι». Τῆς Σπάρτης ἡ δύναμις εἶνε συντετριμένη, ἡ Θηβαϊκὴ συμμαχία καὶ ἡγεμονία παρέρχονται, ὡς ὑποχωρεῖ καὶ ἡ πανελλήνιος τοῦ Ἐπαμεινώνδου πολιτικὴ — ἣν ἄλλως ἐκηλίδωσεν ἡ μετὰ τῶν Περσῶν ἐπονείδιστος σύμπραξις καὶ ἡ δουλικὴ εἰς αὐτοὺς ὑποταγὴ τῶν Θηβαίων — εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς ἰδιοτελοῦς τῆς πόλεως μικροπολιτικῆς· αἱ Ἀθῆναι δὲ μόνον φυλάττουσιν ἀκόμη διαπρεπεστέραν ἐν Ἑλλάδι θέσιν καὶ ὑπὸ τῶν ἰδανικῶν τοῦ παλαιοῦ αὐτῶν μεγαλείου ἐπὶ χρόνον τινὰ ἔτι τρέφονται. Ἀλλ' αἱ δύναμεις τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἐξηντλημέναι πλέον καὶ ἀνεπαρκεῖς πρὸς οἱονδήποτε μέγα ἔργον.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Φιλολογία καὶ τέχνη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 4ου αἰῶνος. — Τὸ σκῆπτρον τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς αἱ Ἀθῆναι φέρουσι πάντοτε ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ πνευματικὴ ἐπίδοσις αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἀποτελεῖ νέαν μεγάλην φάσιν τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Τὸ πνεῦμα δὲ αὐτῆς ἐπιδρᾷ νῦν λίαν εὐεργετικῶς καὶ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῆς κοινωνίας, ἣν ἡ σοφιστικὴ προηγουμένως εἶχε κλονήσει σημαντικῶς.

Ἡ ποίησις ἡ ἐπική, ἡ λυρική, ἡ τραγικὴ δὲν ἔλαβε καμμίαν νέαν ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον. Οἱ μῦθοι, αἱ ὑποθέσεις ἦσαν αἱ αὐταὶ καὶ πρότερον καὶ οἱ ἀρχαιότεροι ποιηταὶ εἶχον πράξει ὅ,τι ἀπῃτεῖτο ἵνα καταστῶσιν ἀνέφικτοι, μετεβλήθη δὲ καὶ τὸ διαφέρον τῶν ἀνθρώπων ὑπὲρ τῶν ὑποθέσεων τούτων καὶ τῶν πανηγύρεων ἔτι καὶ τελετῶν, πρὸς τὰς ὁποίας στενῶς ἦτο συνδεδεμένη ἡ ποιητικὴ ἐκείνων διαμόρφωσις. Ὁ λαός, τὸν ὁποῖον ἡ ποίησις πρότερον ἐδίδασκε, ζητεῖ νῦν τὴν διδασκαλίαν, τὴν ὁποίαν τὸ νέον ἐπιστημονικὸν καὶ φιλοσοφικὸν πνεῦμα ἐπιβάλλει, κατ' ἄλλον τρόπον καὶ τοῦτον ὁ πεζὸς λόγος πολλαχῶς παρέχει. Ἡ κωμικὴ μόνον ποίησις ἐγκαταλιποῦσα τὴν πολιτικὴν καθίσταται καθαρὰ ἠθολογία καὶ μεταβαίνει τοιουτοτρόπως εἰς νέον εἶδος, τὴν λεγομένην «νέαν κωμῳδίαν».

Ὁ πεζὸς λόγος ὅμως διὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ κλάδων, τῆς ἱστοριογραφίας, τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας δημιουργεῖ ὅλως νέαν περίοδον ἀναπτύξεως. Ταύτης δὲ ἀντιπρόσωποι εἶνε ὁ Λυσίας, ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων. Εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν ἄλλως διαφαίνονται πᾶσαι αἱ τάσεις τοῦ συγχρόνου πνευματικοῦ βίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος πάσης.

Ὁ Λυσίας, υἱὸς τοῦ Συρακουσίου Κεφάλου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 445 ἐν Συρακούσαις, μέτοικος ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν τριάκοντα δημευθεὶς τὴν περιουσίαν, οἵτινες καὶ τὸν ἀδελφόν του Πολέμαρχον ἐθανάτωσαν, θερμὸς ὑποστηρικτὴς τῶν δημοκρατικῶν ἦτο ῥήτωρ, ὅστις τὴν τέχνην του πρὸς πρακτικοὺς ὅλως σκοποὺς ἐφήρμοσεν. Ὡς ἰσοτελὴς ἁπλῶς (ἐξ ἴσου μὲ τοὺς Ἀθηναίους πολίτας φορολογούμενος) ἀπεκλείετο τῆς μετοχῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καὶ διὰ τοῦτο ἐνησχολήθη μόνον μὲ τὴν λογογραφίαν ἤτοι μὲ τὴν σύνταξιν λόγων, τοὺς ὁποίους ἄλλοι εἰς τὰς ἰδίας δίκας ἀπήγγελλον. Μεγάλη σαφήνεια καὶ ζωηρότης ὕφους διακρίνει τοὺς λόγους του, οἵτινες καὶ πολ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λὴν ὕλην παρέχουσι πρὸς γνῶσιν τῆς τότε πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ὁ ἐκ Χαλκίδος μέτοικος Ἰσαῖος ἦτο λογογράφος (διδάσκαλος τοῦ Δημοσθένους). Ὀλιγώτερον σημαντικὸς ἦτο ὁ Ἀνδοκίδης, ὅστις κατὰ τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον ἀπεστάλη πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης πρεσβευτὴς εἰς Σπάρτην.

Διάφορος ἦτο ὁ χαρακτὴρ τῆς ῥητορικῆς τοῦ Ἰσοκράτους (436-338). Τὸ 390 παρουσιάσθη τὸ πρῶτον ὡς διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς πρακτικῆς σοφίας, ἀφοῦ ἐχρημάτισε πρότερον μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καὶ τὴν ῥητορικὴν παρὰ τῷ Προδίκῳ καὶ Γοργίᾳ ἐσπούδασεν. Ἵδρυσε σχολὴν ἐν Ἀθήναις, εἰς ἣν ἐφοίτων πληρώνοντες οἱ πανταχόθεν συρρέοντες μαθηταὶ (1000 δρ. διὰ 3-4 ἐτῶν διδασκαλίαν). Ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικήν, ὄχι ὅμως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ εἰς τὰς ἔριδας τῶν φατριῶν ἀλλ' εἰς τὴν καθόλου ἑλληνικήν. Ἐνθουσιώδης ὀπαδὸς τῆς ἑνότητος τῶν Ἑλλήνων, ἐδίδασκεν ὁμόνοιαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸν κοινὸν κατὰ τῶν βαρβάρων πόλεμον. Πραγματικῶς οἱ ἀνήσυχοι, μεγάλην πολιτικὴν πάντοτε θηρεύοντες Ἕλληνες στάδιον ἀληθὲς τῶν φιλοδόξων καὶ φιλαρχικῶν σκοπῶν των μόνον ἐν Ἀσίᾳ ἠδύναντο νὰ εὕρωσιν. Ἕνεκα τούτου ὁ Ἰσοκράτης συνεπάθησε κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του πρὸς τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες τὴν ἐκτέλεσιν τούτου τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ προγράμματος ἀνέγραψαν εἰς τὴν σημαίαν των. Οἱ λόγοι του εἶνε ἀληθῆ καλλιτεχνήματα, ὁ δὲ Πανηγυρικὸς αὐτοῦ (περὶ τὸ 380) κατέστησε τὸ ὄνομα τοῦ ῥήτορος ἐκπρεπέστατον εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ περὶ εἰρήνης (διαρκοῦντος τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου γραφείς), ὁ Ἀρεοπαγιτικὸς (ὀλίγον μετὰ ταῦτα), ὁ Παναθηναϊκὸς (περὶ τὸ 339) ἐκφράζουσι τὰς ὑγιεῖς αὐτοῦ πολιτικὰς ἀρχάς. Ἂν ἀπέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῶν συμμάχων, εἰς τοῦτο εἶχε σύμφωνον κατόπιν καὶ αὐτὸν τὸν Δημοσθένη.

Ὁ Ξενοφῶν περὶ τὸ 434 γεννηθείς, πιστότατος τοῦ Σωκράτους μαθητής, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις δημοκρατίαν ἐζήτησε στάδιον ἐνεργείας ἐν Ἀσίᾳ μετὰ τῶν Κυρείων, εἶτα παρὰ τὸν Ἀγησίλαον. Παρὰ τῆς Σπάρτης ἔλαβε δῶρον κτῆμα ἐν Σκιλλοῦντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ἐκεῖ ἔζη (ἐξόριστος ἐξ Ἀθηνῶν) ἕως οὗ τὸ 370 ἔχασεν αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Θηβαίων. Οἱ υἱοί του Γρύλλος καὶ Διόδωρος ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῆς Σπάρτης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰ ὁ πρῶτος ἔπεσε παρὰ τὴν Μαντίνειαν. Εἰς Ἀθήνας ὁ Ξενοφῶν
ν ἐπανῆλθε καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησιν. Ἀπέθανε περὶ
359. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἶνε ἢ ἱστορικὰ ἢ διδάσκουσι πρα-
τικὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ ἱστορικὴν ὁμοίως μορφήν. Ἁπλῶς καὶ ἀφελῶς
κρέδωκε διὰ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τὰς γνώμας τοῦ διδασκάλου
υ Σωκράτους ἐν διαλόγοις ὡς ἐκεῖνος ἔπραττε τοῦτο καὶ ὡς πάντες
ἄλλοι μαθηταὶ αὐτοῦ ἔπραξαν. Ἡ μορφὴ αὕτη τοῦ λόγου (ἄμιλλα
γων) ἀνταπεκρίνετο ἐντελῶς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πνεύματος
ῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηναίων (ἤδη ἡ τραγῳδία τοιαύτη
αρ' Εὐριπίδῃ). Ὁ Οἰκονομικός του (περὶ οἰκογενειακοῦ βίου) εἶνε
ύμνησις τῆς Ἀσπασίας καὶ τοῦ Σωκράτους. Εἰς τὰ Ἑλληνικά του
νε ἀληθὴς μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, φίλος τῆς ἁπλῆς ἀληθείας,
τριόφρων ὡς γνήσιος Σωκρατικός, αὐτὸς ὅστις τὸ λαμπρότατον
ῶν κατορθωμάτων διέπραξε, νὰ στρατηγήσῃ τῶν μυρίων καὶ σώσῃ
τούς, ἂν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἔχει τὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα τὸν
ουκυδίδην μέγαν καθιστῶσι, οὔτε καλλιτεχνικὸν ἀριστούργημα ἠθέ-
ησε νὰ δημιουργήσῃ ὡς ἐκεῖνος. Ἂν καὶ φιλολάκων, μέμφεται τὴν
πάρτην ὅπου ἀξία εἶνε αὕτη μομφῆς.

Ὁ Πλάτων (428-347), ἐξ ἐπιφανοῦς γένους, μαθητὴς τοῦ Σω-
άτους, ἀριστοκρατικὸς καὶ αὐτὸς τὸ φρόνημα ὡς ὁ Ξενοφῶν καὶ
αὶ τόσοι ἄλλοι μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους καὶ διάσημοι τῶν χρόνων
είνων ἄνδρες. Εἰς τὴν Ἑλλάδα μᾶλλον ὅλην ἀνήκει καὶ ὁ Πλάτων
αρὰ εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἰσοκράτης. Ὁ διάλογος
θασε παρ' αὐτῷ τὴν ὑψίστην καλλιτεχνικὴν τελειότητα, τοῦ φιλο-
φικοῦ αὐτοῦ συστήματος βάσις εἶνε ἡ ἀνύψωσις τῆς ἀνθρωπίνης
υχῆς πρὸς τὸ ὑψηλόν, πρὸς τὸ ἰδεῶδες, τὸ ὄντως ὄν, ἐξ οὗ αὕτη
ροῆλθε, αἱ ὑπερφυεῖς αὐτοῦ ἰδέαι εἶνε τὸ μεγαλοπρεπέστατον οἰκο-
ήμημα, τὸ ὁποῖον φιλοσοφικὴ διάνοιά ποτε ἐδημιούργησεν. Ἡ Πο-
τεία αὐτοῦ εἶνε ἡ ἰδεώδης ἀνεφάρμοστος πολιτεία, ἧς μετριωτέραν
ορφὴν παρέχουσιν οἱ Νόμοι μὲ τοὺς ἐφαρμοσίμους κἄπως τύπους
οῦ ἀριστοκρατικοῦ αὐτοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πολιτεύματος. Ὁ λόγος
υτοῦ ὅτι ἡ πολιτεία δὲν δύναται νὰ εὐτυχήσῃ, ἂν μὴ οἱ βασιλεῖς
λοσοφήσωσιν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσι, παραμένει αἰωνίως ἀλη-
ης, ὅσον καὶ ἂν συνειθέστερον εἰς τὸν κόσμον μένει ἀπραγματοποίη-
ος. Ὁ κῆπος τοῦ Ἀκαδήμου (Ἀκαδήμεια) καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἱερὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῶν Μουσῶν ἦτο ἡ συνήθης διατριβὴ τοῦ Πλάτωνος καὶ εἰς τῶν μά
λιστα συχναζομένων καὶ ἀξιοθεάτων τόπων τῆς πόλεως. Ἡ σπουδ
τῆς φιλοσοφίας ἀποβαίνει μία τῶν προσφιλεστάτων ἐνασχολήσεω
Ἀθηναίων καὶ ξένων καὶ ἡ Ἀκαδήμεια ἡ ἑστία τῆς φιλοσοφικῆς μορ
φώσεως τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος.

Καὶ ἡ τέχνη εἰσέρχεται εἰς νέον στάδιον ὑψηλῆς ἀναπτύξεως. Ἡ
ζωγραφικὴ μετὰ τὸν Πολύγνωτον ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὸν 5ο
ἔτι αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Σαμίου Ἀγαθάρχου, ὅστις ἐκόσμησε διὰ γραφῶ
τοῦ Ἀλκιβιάδου τὸν οἶκον, καὶ διὰ τοῦ Ἀθηναίου Ἀπολλοδώρου
Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰῶνος ἐργάζεται ὁ ἐξ Ἡρακλείας τῆς Ποντι
κῆς Ζεῦξις ἐν Ἑλλάδι καὶ τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, διαμένει δὲ πρ
πάντων ἐν Ἐφέσῳ. Περίφημος ἦτο ἡ Ἑλένη αὐτοῦ. Καὶ ὁ ἀντίζηλο
αὐτοῦ Παρράσιος ἦτο Ἐφέσιος, ἀμφότεροι διὰ τῆς τέχνης αὐτῶν σφο
δρα πλουτήσαντες. Τῆς ἐν Σικυῶνι σχολῆς ζωγράφοι εἶνε ὁ Τιμάνθη
καὶ ὁ Παυσίας· ὁ Τιμάνθης ἔγραψε τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας. Ἡ
πλαστικὴ ὅμως ἀνθεῖ ἐν Ἀθήναις. Ὁ Κηφισόδοτος εἰργάσθη τὴν Εἰ
ρήνην φέρουσαν τὸν Πλοῦτον (ἀντίτυπον εὑρίσκεται ἐν τῇ Γλυπτο
θήκῃ τοῦ Μονάχου). Ὁ Πάριος Σκόπας εἰργάσθη τὸ 395 ἐν Τεγέ
(τεμάχια τῶν γλυπτῶν αὐτοῦ ἔργων σώζονται) καὶ τὸ 351 διὰ τ
μνημεῖον τοῦ ἐν Καρίᾳ βασιλέως Μαυσώλλου. Ὁ Πραξιτέλης υἱὸ
τοῦ Κηφισοδότου ἀπέβη μέγας εἰς τὴν παράστασιν τοῦ νεανικοῦ σώ
ματος· ἔργα αὐτοῦ ἡ Κνιδία Ἀφροδίτη, ὁ σαυροκτόνος Ἀπόλλω
καὶ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ χώραν ἀνευρεθεὶς τῷ 1877 ἐν τῷ Ἡραί
Ἑρμῆς. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Κηφισόδοτος καὶ Τίμαρχος ἦσαν γλύπτα

4. Αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Μακεδονία 461-338 π. Χ

Ἡ ἐν Ἑλλάδι κυριαρχία τῶν Μακεδόνων.

Αἱ Ἀθῆναι περὶ τὸ 360.— Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰ τελευταῖ
ἔτη τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβαίων, ἰδίως μετὰ τὴν συμμαχίαν τούτω
πρὸς τοὺς Πέρσας τὸ 367 εἶχον ν' ἀντιπαλαίσωσι πρὸς ἀνταγωνιστά
οἵτινες πολλαχῶς ἔβλαψαν αὐτούς. Οἱ Θηβαῖοι πρῶτον τὸ 367 ἤρ
πασαν παρ' αὐτῶν τὸν Ὠρωπὸν καὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην ὑπ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βλήθησαν εἰς δίκην ὁ ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Καδμείας πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν Καλλίστρατος, ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς νέας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, καὶ ὁ στρατηγὸς Χαβρίας. Πρὸς βορρᾶν ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν Θρᾳκῶν Κότυς (ἀπὸ τοῦ 383 ἄρχει οὗτος ἐν Θρᾴκῃ) κατέλαβε τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον, οἱ Βυζάντιοι δέ, Χαλκηδόνιοι καὶ Κυζικηνοὶ ἐκώλυσαν τὴν ἐκ τοῦ Πόντου εἰσαγωγὴν τοῦ σίτου εἰς Ἀθήνας. Καὶ μετὰ τοῦ Περδίκκου τῆς Μακεδονίας συνωμολόγησαν ἐπιβλαβῆ συνθήκην. Τὸ δὲ 361 ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς συμμαχίας αὐτῶν ἡ Κέρκυρα. Ἀλλὰ θρασύτατα πρὸ πάντων ἐπετέθη κατ' αὐτῶν ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος, ὅστις καταρτίσας ἀξιόλογον στόλον ἐλῄστευε τὰ πλοῖα κατὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ καταλαβὼν τὴν νῆσον Πεπάρηθον ἐνίκησε τὰ ὑπὸ τοῦ Λεωσθένους διοικούμενα ἀθηναϊκὰ πλοῖα. Αὐτὸν τὸν Πειραιᾶ ἐτόλμησεν ὁ στόλος τοῦ τυράννου νὰ προσβάλῃ καὶ νὰ ἁρπάσῃ λείαν ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ λιμένι Δείγματος. Ὁ στρατηγὸς Λεωσθένης καταδικασθεὶς διὰ τοῦτο εἰς θάνατον ἔφυγεν ἐξ Ἀθηνῶν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Καλλίστρατος, ὅστις κατόπιν ἐπανελθὼν ἐθανατώθη. Τοῦτον διεδέχθη ἔπειτα ὁ Ἀριστοφῶν. Ἀλλὰ πόσον δύσκολος εἶχε καταστῇ ἡ θέσις τῶν πολιτικῶν καὶ στρατηγῶν τότε ἐν Ἀθήναις μαρτυροῦσιν αἱ ἀλλεπάλληλοι εἰς θάνατον καταδίκαι αὐτῶν. Ὁ Ἀριστοφῶν 75κις εἰσήχθη εἰς δίκην, ἂν καὶ πάντοτε ἠθωώθη. Ὀλίγον κατόπιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθον καὶ ἄλλας σπουδαίας ἀπωλείας, διότι ἀπέβαλον μὲν τὸ 357 τὴν πάντοτε ἀμφισβητουμένην Ἀμφίπολιν, καταληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος περιέπεσαν καὶ εἰς τὸν μακρὸν καὶ δαπανηρὸν καὶ ἐπὶ τέλους ἀτυχῆ δι' αὐτοὺς πόλεμον τῶν ἐπαναστατησάντων συμμάχων. Συγχρόνως ἄρχεται δραστηρίως ἐκ πάντων τῶν σημείων ἐνεργῶν κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος. Αἱ πρὸς τὴν Μακεδονίαν δὲ καὶ τὸν Φίλιππον σχέσεις εἶνε αἱ ὁρίζουσαι ἀπὸ τοῦδε τὴν πορείαν πᾶσαν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ἐν πλήρει ἀντιθέσει τῶν συμφερόντων καὶ σκοπῶν συγκρούονται αἱ δύο παντελῶς διάφοροι ἀλλήλων δυνάμεις καὶ ἡ μεγάλη δημοκρατουμένη πολιτεία τῆς Ἑλλάδος ὑποχωρεῖ ὁλοσχερῶς εἰς τὴν ἰσχυρὰν μοναρχίαν τοῦ βορρᾶ.

Ἡ πολιτεία καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν.— Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἦτο καὶ νῦν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ Περικλέους μὲ τὰ αὐτὰ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς βουλῆς, τῶν ἡλιαστῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου δικαιώματα, πλὴν μόνον ὅτι τὴν προεδρείαν τῆς ἐκκλησιας ἔλαβεν ὁ ἐπιστάτης, κληρούμενος ἐκ τῶν προέδρων, οἵτινες ὁμοίως ἐκληροῦντο ἐκ τῶν φυλῶν πλὴν τῆς πρυτανευούσης. Τοιουτοτρόπως περιωρίσθησαν ἔτι μᾶλλον τῆς βουλῆς τὰ δικαιώματα. Ἡ ἐκκλησία ὅμως αὕτη οὐδαμῶς εἶχεν ὀχλοκρατικὸν χαρακτῆρα, εἰς τοὺς διαπρεπεστέρους δὲ ἀρχηγοὺς αὐτοῦ πάντοτε ἐπείθετο ὁ λαός, οὔτε ἀδικίας πλέον ἔπραξε τοιαύτας ὁποία ἦτο ἡ δίκη τῶν ἐν Ἀργινούσαις πολεμησάντων στρατηγῶν. Τὸ κακὸν τοῦ πολιτεύματος τούτου ἦτο μόνον ὅτι κυβέρνησις σταθερὰ καὶ διαρκὴς δὲν ὑπῆρχε, διότι κυβέρνησις ἦτο αὐτὸς ὁ λαός, ὅστις ὑπ' οὐδενὸς ἠδύνατο νὰ ἐμποδισθῇ νὰ λάβῃ οἱασδήποτε ἀποφάσεις ἤθελε, ἐνῷ συγχρόνως ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς διοικήσεως ἀνεξαιρέτως ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξήρτα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα πάλιν ὁ λαὸς ἔπρεπε ῥητῶς νὰ ὑποδείξῃ, ὅταν ταῦτα ἢ ἔλειπον ὅλως ἢ δὲν ἐξήρκουν, αἱ ἀποφάσεις ἔμενον κενὰ ψηφίσματα, ὡς συνέβαινε πάντοτε εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Φιλίππου πολέμους. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτικὴ μηχανὴ πολλάκις ἐσταμάτα εἰς αὐτὰς τὰς κρισίμους στιγμάς, καθόσον μάλιστα οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ Χαβρίας, Τιμόθεος, Ἰφικράτης, οἵτινες τοὺς πολέμους ἔξω διεξῆγον δὲν ἦσαν πλέον ὡς κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις τὴν πολιτικὴν διευθύνοντες (ὁ δῆμος ἐδυσπίστει πρὸς αὐτούς), ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἑνότης κατὰ τὰς ληπτέας ἀποφάσεις καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Ὁ Φωκίων ὑπῆρξε κατόπιν στρατηγὸς ἅμα καὶ πολιτικός, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ὑπήκουεν εἰς αὐτὸν ὡς εἰς τὸν Περικλέα ἄλλοτε.

Καὶ τὰ οἰκονομικὰ ἄλλως τοῦ κράτους δὲν ἦσαν εἰς ἀνθηρὰν κατάστασιν ὅπως κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα. Αἱ συντάξεις τῶν συμμάχων ἦσαν κατώτεραι τῶν προτέρων φόρων, αἱ δὲ δαπάναι μεγαλείτεραι διότι ὁ πόλεμος ἦτο διαρκής. Ἕνεκα τούτου διωργανώθησαν τὸ 378/7 αἱ συμμορίαι, σωματεῖα δηλαδὴ πρὸς καταβολὴν τῶν εἰσφορῶν διὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας (εἰσφορὰς δὲν ἐπλήρωνον οἱ ἔχοντες περιουσίαν κατωτέραν τῶν 25 μνῶν), εἰς συμμορίας δὲ κατόπιν ἀνετέθη καὶ ἡ τριηραρχία ἐκ πλειοτέρων ἢ δύο συμμοριτῶν συνισταμένας, ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκοντο πλέον πλούσιοι δυνάμενοι εἷς ἕκαστος νὰ τριηραρχήσωσιν. Ἀλλὰ τοιουτοτρόπως ἐνῷ ἡ προτέρα τριηραρχία ἦτο τιμὴ καὶ δόξα δι' ἕκαστον, τώρα ὁ εἷς ἐκ τῶν πολλῶν συντελούντων εἰς ὁπλισμὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς τριήρους ἐκυβέρνα αὐτήν, ἂν δὲ οὗτος διεκρίνετο μὲν ἐν τῷ πολέμῳ, ἀλλὰ τὸ πλοῖον ὑφίστατο βλάβην, οἱ ἄλλοι μετεῖχον αὐτῆς, οὐχὶ ὅμως τῆς δόξης. Τοῦτο ἦτο ἐπόμενον νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ζῆλον τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς ναυτικὰς θυσίας καὶ τὸν ἠλάττωσε πραγματικῶς.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος τοῦ 4ου αἰῶνος δὲν εἶνε ὅ,τι ἄλλοτε ἦτο τοῦτο, κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα. Συγκρούσεις ὡσαύτως πρὸς τοὺς συμμάχους, οἵτινες τώρα ἀντεπροσωπεύοντο καὶ ὑπὸ ἰδίου συνεδρίου, δὲν ἔλειπον καὶ κατ' ἔτος διὰ τοῦτο συνέβαινε ν' ἀποχωρισθῇ αὐθαιρέτως τῆς χαλαρᾶς συμμαχίας ἓν ἢ ἄλλο μέλος αὐτῆς, χωρὶς οἱ Ἀθηναῖοι νὰ δύνανται νὰ ἐμποδίσωσι τοῦτο ὡς κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα (μόνον τὴν Σάμον τὸ 365 ὑπέταξεν ὁ Τιμόθεος καὶ παρέδωκεν εἰς Ἀθηναίους κληρούχους). Ὁπωσδήποτε διὰ τῆς κατοχῆς τῶν νήσων Λήμνου, Ἴμβρου, Σκύρου, τοῦ Ἑλλησπόντου (ἡ Χερσόνησος ἐπανεκτήθη πλὴν τῆς Καρδίας τὸ 357), τῶν μετὰ τοῦ Πόντου σχέσεων, τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Πύδνας καὶ Μεθώνης ἐν Μακεδονίᾳ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἔτι ὡς μία τῶν μεγίστων τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ στόλος της ἦτο σπουδαῖος, οἱ στρατηγοί της ἱκανωτατοι καὶ ἂν ὁ στρατὸς συνέκειτο μᾶλλον ἐκ μισθοφόρων, ἕνεκα τοῦ ἀδιαλείπτου πολέμου, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ πολῖται δὲν ἠδύναντο πάντοτε νὰ ἀσχολῶνται, τοῦτο εἶχε καὶ τοὺς τεχνικούς του λόγους καὶ μολονότι δὲν ἔλειπον σοβαρὰ μειονεκτήματα κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, καθίστατο ὅμως ἀνάγκη διὰ τοὺς μακρὰν τῆς οἰκείας γῆς πολέμους, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει τοῦτο μὲ τὰς ἀποικιακὰς δυνάμεις.

Ἡ Μακεδονία καὶ οἱ Μακεδόνες. — Ἡ βασιλευομένη πολιτεία τῆς βορείας Ἑλλάδος, ἥτις καθίσταται νῦν ἰσχυρότατος παράγων ἐν τῇ περαιτέρω πορείᾳ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, παρουσιάζει τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον ὄψιν τῶν πραγμάτων τούτων.

Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν ἡ μακεδονικὴ φυλὴ κατῴκει, εἶνε κατὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς οὕτως εἰπεῖν δευτέρα Θεσσαλία. Ἐνῷ δὲ ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ βορειοτέρα ἐπανάληψις αὐτῆς, ἡ Ἰλλυρία, ἀποτελοῦσι σειρὰν κοιλάδων ποταμῶν, αἵτινες ἑκάστη καθ' ἑαυτὴν φέρουσι πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία σχηματίζουσι δύο μεγάλα ὑπὸ δικτύου ποταμῶν διαρρεόμενα λεκανοπέδια μὲ μίαν μόνον πρὸς τὴν θάλασσαν ἔξοδον. Τὸ μακεδονικὸν ὅμως λεκανοπέδιον εἶνε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μεγαλείτερον τοῦ θεσσαλικοῦ. διαρρεόμενον ὑπὸ τριῶν ἐγγὺς ἀλλήλων ῥεόντων ποταμῶν, ἐκβαλλόντων χωριστὰ εἰς τὴν θάλασσαν, τῶν δύο μεγαλειτέρων τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν μικροτέρου Λουδίου. Αἱ ἐκβολαὶ τῶν δύο μεγαλειτέρων ἀπέχουσιν ἀλλήλων μόλις 15 χιλιόμετρα. Τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀξιοῦ ὄρη διήκουσιν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἧς ἡ δυτικὴ παραλία μετὰ τῆς ἀπέναντι Θεσσαλίας ἀποτελεῖ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ κυρίως Μακεδονία. Διὰ τῆς μακρᾶς αὐτῆς παραλίας ἐξανοίγεται τοιουτοτρόπως ἡ χώρα πολὺ μᾶλλον πρὸς τὴν θάλασσαν ἢ ἡ Θεσσαλία καὶ ἀμέσως μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου συνδέεται. Οἱ Βοττιαῖοι, οἱ Ἐλιμιῶται, οἱ Ἐορδαῖοι, οἱ Λυγκησταί, οἱ Πελαγόνες, καὶ Ὀρέσται ἦσαν αἱ ὑποδιαιρέσεις τῆς μακεδονικῆς φυλῆς, ἧς τά τε ἤθη καὶ ἡ διάλεκτος (συγγενὴς πρὸς τὴν δωρικὴν) ἦσαν τόσον ὅμοια πρὸς τὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὅσον καὶ τὰ τῶν Ἠπειρωτῶν π. χ. καὶ Κρητῶν. Κατὰ τὴν πολιτικὴν ὅμως μόρφωσιν οἱ Μακεδόνες εὑρίσκονται ἔτι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀναπτύξεως ἐκείνης, ἥτις τὸ ἔσχατον αὐτῆς τέρμα ἔφθασεν ἐν Ἀθήναις. Οἱ Μακεδόνες εἶνε ἔτι οἱ Ἕλληνες τῶν ὁμηρικῶν χρόνων· ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀριστοκρατία ἄρχουσιν ἐπὶ ἔθνους γεωργῶν καὶ χωρικῶν. Τὰ ἤθη εἶνε πολεμικά, ἔθος ἦτο νὰ μὴ παρακάθηταί τις εἰς συμπόσιον ἂν δὲν εἶχε φονεύσει κάπρον εἰς τὸ κυνήγιον. Οἱ ἀνώτατοι εὐγενεῖς περιεστοίχιζον τὸν βασιλέα (οἱ ἑταῖροι), πρῶτοι εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῆς λείας (πρβλ. τὰ ἤθη τῶν Γερμανῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἀρχαίου κόσμου· εἰς τὴν οἰνοποσίαν καὶ οἱ Μακεδόνες ἦσαν ἔκδοτοι). Νόμοι γραπτοὶ δὲν ὑπάρχουσιν, ἡ προσωπικὴ αὐθεντία εἶνε τὸ πᾶν. Οὕτως ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὅστις τόσον ἠγάπα τὸν Ὅμηρον, ᾐσθάνετο πραγματικῶς πολὺ ἐγγυτέραν τὴν συνάφειαν πρὸς τὸν κόσμον ἐκεῖνον παρὰ ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ σύγχρονοί του. Αἱ διάφοροι φυλαὶ τῶν Μακεδόνων ἀπετέλουν ἰδιαιτέρας ἡγεμονίας (Θουκυδ. II 99). Οἱ ἡγεμόνες τῆς Λυγκηστίδος ἀνέφερον τὴν καταγωγήν των εἰς τοὺς Κορινθίους Ἡρακλείδας, οἱ δὲ τῆς Ὀρεστίδος Ἀργεάδαι εἰς τοὺς Ἀργείους Ἡρακλείδας, διὸ καὶ Τημενίδαι ἐλέγοντο. Οὗτος δὲ ὁ ἡγεμονικὸς οἶκος ἦρξε κατὰ μικρὸν πάσης τῆς Μακεδονίας, πρωτεύουσαν αὐτῆς καταστήσας τὴν Ἔδεσσαν ἢ Αἰγὰς ὄχι μακρὰν τῆς θαλάσσης (πρῶτος βασιλεὺς ὁ Κάρανος). Ἐντεῦθεν ἔπειτα οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἠγωνίζοντο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατά τε τῶν ἡγεμόνων τῶν λοιπῶν φυλῶν καὶ τῶν βαρβάρων, ἰδίως τῶν Ἰλλυριῶν. Ὁ βασιλεὺς Περδίκκας (455-413) ἤδη ἀπέβλεψε διὰ τῆς ἐπαμφοτεριζούσης αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πολιτικῆς μόνον εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κράτους του. Λαμπρὰ ὑπῆρξε τοῦ διαδόχου του Ἀρχελάου ἡ βασιλεία μέχρι τοῦ 399 (Θουκυδ. II 100). Κατόπιν ἠκολούθησαν χρόνοι δυναστικῶν ἐρίδων (φόνοι βασιλέων) καὶ δεινῶν πολέμων πρὸς τοὺς Ἰλλυριούς. Τὸ 370 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας Β΄ (ἀπὸ τοῦ 389) καταλιπὼν υἱοὺς τὸν Ἀλέξανδρον, Περδίκκαν καὶ Φίλιππον. Ἀλλ' οἱ φόνοι καὶ αἱ δυναστικαὶ ἔριδες πάλιν ἦρχισαν, εἰς ἃς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι διὰ τοῦ Πελοπίδου ἐπενέβησαν, οὗτος δὲ μεταξὺ ἄλλων ὁμήρων ἔφερε τὸ 368 καὶ τὸν νεαρὸν βασιλόπαιδα Φίλιππον εἰς Θήβας. Τὸ 365 ἐβασίλευσεν ὁ Περδίκκας, τὸ 359 ὅμως ἔπεσεν οὗτος ἐν τῇ πρὸς τοὺς εἰσβαλόντας Ἰλλυριοὺς μάχῃ μετὰ 4000 Μακεδόνων, καὶ ἡ βασιλεία περιῆλθεν ὄχι εἰς τὸν ἀνήλικον υἱόν του Ἀμύνταν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀδελφόν του Φίλιππον (Διοδώρου 16ον βιβλίον).

Ὁ Φίλιππος, αἱ πρῶται αὐτοῦ πράξεις καὶ ὁ συμμαχικὸς πόλεμος (357-355/4). — Ὁ Φίλιππος εἶχε νὰ σώσῃ τὴν Μακεδονίαν πρῶτον ἀπὸ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Παιόνων, νὰ στερεώσῃ δὲ συνάμα τὸν θρόνον του κατὰ τῶν ἀνταπαιτητῶν αὐτοῦ. Ἡ στρατηγικὴ αὐτοῦ ὅμως καὶ πολιτικὴ ἱκανότης κατίσχυσε πασῶν τῶν δυσκολιῶν τούτων, ὠργάνωσε δὲ συνάμα ὁ Φίλιππος καὶ τὸν μακεδονικὸν στρατὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νέας πολεμικῆς τέχνης. Δημιούργημα αὐτοῦ ἰδίως εἶνε ἡ περίφημος μακεδονικὴ φάλαγξ μὲ τὰ μακρὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτῆς δόρατα, τῆς σαρίσσας, τὴν πυκνὴν παράταξιν καὶ τὴν ἀκαταγώνιστον δύναμιν ἐν τῇ προσβολῇ (τὸ βάθος αὐτῆς 16 μέχρι 32 ἀνδρῶν, τὸ μῆκος τῶν σαρισσῶν 16 ποδῶν, ὧν «οἱ 12 προεῖχον πρὸ τῶν σωμάτων ἑκάστου τῶν πρωτοστατῶν»· ἤδη οἱ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ ἄνδρες εἶχον τὴν σάρισσαν «προβεβλημένην ὑπὲρ τοὺς πρωτοστάτας εἰς δέκα πήχεις», οἱ δὲ τοῦ ἕκτου «εἰ μὴ αὐταῖς ταῖς σαρίσσαις, τῷ δὲ βάρει τῶν σωμάτων ξυνεπέρειδον τοῖς πρὸ σφῶν τεταγμένοις»). Ἀμέσως δὲ κατόπιν ἐστράφη πρὸς κατοχὴν τῶν παραλίων τῆς χώρας. Καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν κατ' ἀρχὰς κατέλιπεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες διεξεδίκουν αὐτήν, χωρὶς ὅμως καὶ τώρα νὰ δυνηθῶσι νὰ λάβωσι, διότι οἱ Ἀμφιπολῖται δὲν ἤθελον νὰ θυσιά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Ἀθηναῖοι δραστηρίως ἐνήργουν ἔτι παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Θράκην διὰ τῶν ἐξόχων στρατηγῶν τῶν ξενικῶν αὐτῶν στρατῶν, τοῦ Τιμοθέου, τοῦ Ἰφικράτους, τοῦ Χαβρίου, πρὸς δὲ τοῦ Χάρητος καὶ τοῦ ἐξ Ὠρεοῦ Χαριδήμου, οἵτινες συχνάκις καὶ ξένην ὑπηρεσίαν ἀνελάμβανον, ἥτις ἐπλούτιζε μὲν καὶ ἐδόξαζεν αὐτούς, ὠφέλει δὲ καὶ τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' εἰς τὰ μακεδονικὰ παράλια, ὅπου δὲν ἴσχυσαν νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀμφίπολιν περιεπλέχθησαν εἰς μυστικὰς διπλωματικὰς μετὰ τοῦ Φιλίππου ἐνεργείας, ὅστις ὑπισχνεῖτο νὰ καταλάβῃ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν Ἀμφίπολιν, λαμβάνων ὡς ἀμοιβὴν τὴν συμμαχίδα ἐκείνων αὐτόνομον Πύδναν (τοῦτο ἦτο τὸ ἀπόρρητον, ὅπερ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ Ϛ'. Ὀλυνθ. 6 ὑπαινίττεται) καὶ ἐν τῇ διπλωματικῇ ταύτῃ πλεκτάνῃ αὐτοὶ ἀπεδείχθησαν οἱ ἀπατηθέντες. Ὁ Φίλιππος ἐκράτησε μὲν τὴν Ἀμφίπολιν τὸ 357, ἥρπασε δὲ μόνος καὶ τὴν Πύδναν, χωρὶς νὰ περιμείνῃ νὰ λάβῃ αὐτὴν χάρισμα παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι ὅμως ἀγανακτοῦντες νῦν διὰ τὴν οἰκτρὰν των ἀποτυχίαν ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου.

Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ἔδωκε κατάλληλον εὐκαιρίαν νῦν εἰς δυσηρεστημένους συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν, ὑποκινουμένους καὶ ὑπὸ τοῦ δυνάστου τῆς Καρίας Μαυσώλλου (375-351· πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ Ἁλικαρνασσός), νὰ διαλύσωσι τὴν μετ' αὐτῶν συμμαχίαν, ἥτις διὰ τὸν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Περσῶν φόβον πρότερον σχηματισθεῖσα ἐχρησίμευε νῦν ἁπλῶς εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς καθαρᾶς ἀθηναϊκῆς πολιτικῆς. Οἱ ἰσχυροὶ καταστάντες καὶ πλούσιοι Βυζάντιοι, Χῖοι, Ῥόδιοι καὶ Κῶοι ἀποστατοῦσι καὶ ἄρχεται ὁ φθοροποιὸς διὰ τὰς Ἀθήνας συμμαχικὸς πόλεμος (357-355/4). Ὁ Χαβρίας πίπτει εἴς τινα προσβολὴν κατὰ τῆς Χίου, ὁ Ἰφικράτης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μενεσθεὺς καὶ ὁ Τιμόθεος ἀνακαλοῦνται εἰς Ἀθήνας ἵνα δώσωσι λόγον διὰ τὰς ἀποτυχίας, ὁ Χάρης μὴ λαμβάνων χρήματα ἐξ Ἀθηνῶν δέχεται ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ ἐπαναστατήσαντι σατράπῃ τῆς Περσίας Ἀρταβάζῳ (356/5), οἱ Πέρσαι ἀπειλοῦσι διὰ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους (μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης Ὦχος 359-338) καὶ τοιουτοτρόπως οὗτοι οἰκονομικῶς πλέον ἐντελῶς ἐξηντλημένοι ἀναγκάζονται ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποστατησάντων συμμάχων. Οἱ μεγάλοι των στρατηγοὶ Τιμόθεος καὶ Ἰφικράτης μετ' ὀλίγον ἀπέθανον, καὶ ὁ Ἀριστοφῶν ἐγκαταλείπει τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς εἰς τὸν διάδοχον

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοῦ Εὔβουλον, τὰ ἐκ τῶν φόρων δὲ τῶν συμμάχων εἰσοδήματα τῶν Ἀθηνῶν ἐλαττοῦνται εἰς 45 μόνον τάλαντα.

Ὁ Εὔβουλος καὶ ὁ πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμος. — Αἱ ἀποτυχίαι τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς πρὸς ἀνατολὰς ταύτας ἐπιχειρήσεις μεταβάλλουσι παντελῶς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν πολιτικήν. Ὁ Εὔβουλος ὅστις μέχρι τοῦ 338 ἐξασκεῖ τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ, ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς πόλεως, διὰ φειδοῦς καὶ περισυλλογῆς τῶν δυνάμεων αὐτῆς καὶ ἀποφυγῆς πάσης ἐπιδιώξεως τῶν ἀνεκπληρώτων πλέον καταστάντων παλαιῶν ἰδανικῶν. Ἄλλως ὅμως οὔτε εἰς ἀπραξίαν κατὰ τοῦ Φιλίππου κατεδίκασε τοὺς Ἀθηναίους, μάλιστα κατὰ τὸ 352 αὐτὸς ἦτο ὁ δι' ἐγκαίρου ἀποστολῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως εἰς Θερμοπύλας ἐμποδίσας τὸν Φίλιππον νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὔτε διέφθειρεν αὐτοὺς ὡς λέγεται διὰ τῶν μισθῶν, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἤδη οὗτοι εἶχον συνειθίσει νὰ λαμβάνωσιν.

Ὁ Φίλιππος ὅμως ἐκ τοῦ μακροῦ συμμαχικοῦ πολέμου ὠφελήθη θαυμασίως. Διαρκοῦντος αὐτοῦ τὰ βλέμματά του ἔρριψε πρὸς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ προσέφερε τὴν συμμαχίαν του πρὸς τοὺς Ὀλυνθίους. Καὶ οὗτοι μὲν κατ' ἀρχὰς δὲν ἐδέχθησαν αὐτήν, ἀλλ' ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι (τὸ 357) ὁμοίως ἠρνήθησαν νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτῶν, συνεννοήθησαν εὐθὺς μετὰ τοῦ Φιλίππου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ τὴν Ἀνθεμοῦντα καὶ Ποτίδαιαν. Καὶ ταύτην μὲν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ὀλυνθίους ὁ Φίλιππος, ἀλλὰ συγχρόνως προσκληθεὶς ὑπὸ Θρᾳκῶν εἰς βοήθειαν κατέλαβε τὰς πέραν τοῦ Στρυμόνος Κρηνίδας (τὸ 356), ηὔξησεν αὐτὰς μετονομάσας Φιλίππους καὶ ἔγινε κύριος τῶν μεταλλείων τοῦ Παγγαίου, ὁπόθεν ἀποκτᾷ νῦν 1000 ταλάντων ἐτήσιον εἰσόδημα. Ἐναυπήγησε δὲ καὶ στόλον καταδρομικὸν δι' οὗ βλάπτει τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Ἀνάμιξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ὁ ἱερὸς πόλεμος (356 - 352). — Πρὸ τοῦ τέλους δὲ ἔτι τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι οὔτε νὰ ἐνεργήσωσί τι κατὰ τοῦ Φιλίππου ἠδύναντο ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον κατέπαυον, νέος ἐμφύλιος σπαραγμὸς τῶν Ἑλλήνων παρέσχεν εὐκαιρίαν εἰς ἐπέκτασιν τῆς δυνάμεως τῶν Μακεδόνων ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Μεταξὺ Θεσσαλῶν καὶ Φωκέων ὑπῆρχε πατροπαράδοτος ἐχθρότης, τοὺς Φωκεῖς δὲ ἐμίσουν καὶ οἱ Θηβαῖοι, πρὸ πάντων ἀφότου ἠρνήθησαν οὗτοι νὰ συνεκστρατεύσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰσβολὴν (Ξενοφ. Ἑλλην. VII 5,4). Οἱ Θηβαῖοι ὅμως οἵτινες καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀνεμίχθησαν ἐπὶ στιγμὴν αὖθις εἰς τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου, πέμψαντες ἐκεῖσε τὸν στρατηγὸν Παμμένην (παρ' αὐτῷ εἶχε διατρίψει ὁ Φίλιππος ἐν Θήβαις), ἐζήτησαν νῦν τοὺς Φωκεῖς ἰδίως νὰ τιμωρήσωσιν, ἀφορμὴν πρὸς τὸν πόλεμον λαβόντες ἄλλην. Ἐν τῷ ἀμφικτιονικῷ συνεδρίῳ, ὅπου ἐδέσποζον αὐτοὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ μὲ τὰς ψήφους τῶν ἄλλων ἀσημάντων φυλῶν, Περραιβῶν, Μαγνήτων, Λοκρῶν, Αἰνιάνων, Ἀχαιῶν τῆς Φθιώτιδος, Δολόπων καὶ λοιπῶν (οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται ὡς ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν Δωριέων καὶ Ἰώνων εἶχον ἀνὰ μίαν μόνον ψῆφον ὅπως καὶ πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως!), κατεδίκασαν τοὺς Φωκεῖς εἰς μέγα χρηματικὸν πρόστιμον ὡς γεωργήσαντας χώραν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς Δελφούς (τὸ 356). Καὶ ἐπειδὴ τὸ πρόστιμον ὡς εἰκὸς δὲν ἐπληρώνετο, οἱ δὲ Φωκεῖς κατέλαβον διὰ τοῦ στρατοῦ των τοὺς Δελφοὺς (τὸ 354), ἐκηρύχθη ἱερὸς κατ' αὐτῶν πόλεμος. Οἱ Θηβαῖοι μετεχειρίσθησαν τοιουτοτρόπως πανούργως τὴν θρησκείαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ κατὰ τῶν Φωκέων σκοποῦ των, ἀλλὰ τὰ πράγματα κατόπιν ἀπέβησαν πρῶτον δι' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ὀλέθρια.

Οἱ Φωκεῖς ἔλαβον ἀσθενῆ μόνον βοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν (1000 ἄνδρας), παρὰ τῶν φίλων των δὲ Ἀθηναίων οὐδεμίαν. Ἐστρατολόγησαν διὰ τοῦτο ὅσον πλείστους μισθοφόρους καὶ τούτους ἐπλήρωνον ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν Δελφῶν. Τοῦτο δὲν ἦτο ἀσύνηθες εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου Σπαρτιᾶται καὶ Κορίνθιοι τὴν πρόθεσίν των ἐδήλωσαν νὰ μεταχειρισθῶσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν (Θουκυδ. I 143· πρβλ. καὶ Διοδ. XVI 57). Ὁ στρατηγὸς των Φιλόμηλος ἐν τούτοις, ἂν καὶ ἐνίκησε τοὺς Θεσσαλοὺς ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Θηβαίων καὶ ἀπέθανε ῥιφθεὶς κατὰ τῶν βράχων τοῦ Παρνασσοῦ (τὸ 354). Ὁ διάδοχος δὲ αὐτοῦ Ὀνύμαρχος αὐξήσας ἔτι μᾶλλον τοὺς μισθοφόρους εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Λυκόφρονος, καθ' οὗ οἱ Ἀλευάδαι τῆς Λαρίσης προσεκάλε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σαν τὸν Φίλιππον, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν νικᾷ τοὺς Μακεδόνας, ἔπειτα ὅμως νικᾶται καὶ αὐτὸς καὶ πίπτει εἰς τὴν μάχην (τὸ 352· τρισχιλίους τῶν ἡττηθέντων ῥίπτει ὁ Φίλιππος εἰς τὴν θάλασσαν ὡς ἱεροσύλους). Οἱ Θηβαῖοι ὅμως, οἵτινες τὸ 353 ἔπεμψαν τὸν Παμμένην μὲ 5000 μισθοφόρους εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀρταβάζου διὰ τῆς Μακεδονίας ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Φιλίππου (κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οὗτος κατέλαβε τὰ Ἄβδηρα, τὴν Μαρώνειαν καὶ τὴν Μεθώνην πρὸς δυσμάς), συγχρόνως ὅμως ἐντὸς τῆς Βοιωτίας ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Φωκέων (ἀνεκτίσθη καὶ ὁ Ὀρχομενὸς ὑπ' αὐτῶν), μόλις δύνανται νῦν νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἀσθενῶς τὸν πόλεμον. Ὁ Φίλιππος διὰ τοῦτο ὅστις ἠλευθέρωσε τὰς Φερὰς καὶ κατέλαβε τὰς Παγασάς, τὸν μόνον λιμένα τῆς Θεσσαλίας, ἡτοιμάζετο νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ δώσῃ ὁριστικὴν τροπὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἰς τὰ ἐκεῖ πράγματα. Ἀλλ' ὅτε ἐπλησίασε τὰς Θερμοπύλας, εὗρεν αὐτὰς προκατειλημμένας ὑπὸ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ καὶ στόλου. Τοῦτο ἦτο ἔργον τῆς πολιτικῆς τοῦ Εὐβούλου. Ὁ Φίλιππος δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον τότε νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀπεσύρθη πάλιν. Ἀλλ' ἡ χερσόνησος Μαγνησία καὶ αἱ Παγασαὶ ἔμειναν ὑπὸ τὴν κατοχήν του. Ἡ ἡγεμονία δὲ αὐτοῦ ἐκτείνεται νῦν ἀπὸ τῶν πορθμῶν, ὅπου μετὰ τῶν Καρδιανῶν, Περινθίων καὶ Βυζαντίων συνάπτει συνθήκας καὶ τὸν διάδοχον τοῦ Κότυος Κερσοβλέπτην νικᾷ, μέχρι τοῦ Σκάρδου, τῶν ἰλλυρικῶν ὀρέων καὶ τῶν Θερμοπυλῶν. Τὸ 352 ἀπειλεῖ ἤδη καὶ τὴν Ὄλυνθον.

Ὁ Δημοσθένης ἐν Ἀθήναις.— Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ῥαγδαίως ἐπελθούσης αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τῶν Μακεδόνων ἐμφανίζεται ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ἀμείλικτος πολέμιος τοῦ Φιλίππου καὶ θερμότατος ὑπερασπιστὴς τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς ὁλονὲν ἀπειλητικῆς δι' αὐτὴν καθισταμένης πολιτικῆς ἐκείνου ὁ Δημοσθένης. Ἀλλ' αἱ ἐνθουσιώδεις προσπάθειαι τοῦ μεγάλου ῥήτορος καὶ φιλοπάτριδος Ἀθηναίου οὔτε ὑπὸ τῆς ἀναγκαίας ὑλικῆς δυνάμεως ὑποστηρίζονται οὔτε πάντοτε ἐπὶ ὑγιῶν πολιτικῶν ἀρχῶν βασίζονται. Καὶ κατὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Φίλιππος ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ μόνων ἀντιπάλων του καὶ ὑπερισχύει ὁριστικῶς ἐπὶ τέλους.

Ὁ Δημοσθένης ἐγεννήθη τὸ 384. Εἰς ἡλικίαν 8 ἐτῶν μείνας ὀρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

φανὸς πατρὸς κατέγινε σοβαρῶς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ῥητορικῆς τέ-
χνης καὶ τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς περὶ αὐτὴν ἱκανότητός του παρέσχε
τὸ 364 ἐν τῇ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων αὐτοῦ δίκῃ, οἵτινες εἶχον στερήσει
αὐτὸν τῆς πατρικῆς περιουσίας. Ἀκολούθως διέπρεψεν ὡς συνήγορος
(ὡς δικηγόρος δηλονότι) εἰς δίκας ἰδιωτῶν· ὁ πρὸς Λεπτίνην λόγος
αὐτοῦ εἶνε συνηγόρου λόγος (τὸ 354). Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος, ἐγκα-
ταλείψας τὸ ἔργον ἐκεῖνο, παρῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ὡς
πολιτικὸς ἀνήρ. Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐνήργησε δραστηριώτερον τότε
κατὰ τῶν ἀποστατῶν σατραπῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ αἱ παρασκευαὶ
αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ἐν Ἑλλάδι ὡς προμήνυμα νέας ἐπιδρομῆς τῶν
Περσῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Ἀθήναις ἐγίνετο σκέψις περὶ πολέμου κατ' αὐ-
τῶν, ὁ Δημοσθένης διὰ τοῦ περὶ συμμοριῶν λόγου του ἀπέδειξεν ὅτι ὁ
ὀργανισμὸς τῶν σωματείων τούτων ἦτο ἀνεπαρκὴς πρὸς παρασκευὴν
τῶν ἀπαιτουμένων εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα δυνάμεων. Τὸ 352 παρου-
σιάσθη αὖθις διὰ τοῦ ὑπὲρ τῶν Μεγαλοπολιτῶν λόγου του ὡς ὑπαδὸς
τῆς παλαιᾶς πολιτικῆς, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ ἐργάζωνται
πρὸς ἐξασθένησιν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν ἵνα αὐξάνωσι τὴν
ἑαυτῶν δύναμιν, ἂν καὶ τοιαύτη πολιτικὴ εἰς τὰς τότε μάλιστα πε-
ριστάσεις ἦτο ἐσφαλμένη. Οὐδέποτε διὰ τοῦτο καὶ ἡ Σπάρτη ἔκτοτε
ἂν καὶ ἐχθρὰ τοῦ Φιλίππου, προσῆλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηνῶν κα-
ἀπὸ τοῦ 360 μέχρι τοῦ 338 ἔμεινεν ἐντελῶς ἀμέτοχος πάντων τῶν
ἑλληνικῶν πραγμάτων. Τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτικὴ οὔτε
διὰ τοῦ Δημοσθένους ἠδυνήθη νὰ ἀρθῇ ἐγκαίρως εἰς ὑψηλοτέρας ἀρ-
χὰς ἀληθοῦς πανελληνίου πολιτικῆς οὔτε νὰ διατυπωθῇ εἰς πρακτι-
κώτερον πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἑλληνι-
κῶν πολιτειῶν τρόπον. Καὶ πρὸς τὸν πάσης στρατηγικῆς ἄμοιρον
ῥήτορα τῶν Ἀθηνῶν πολιτικὸν ἀντεπεξέρχεται συνετὸς πολιτικὸς ἀμ
καὶ ἔξοχος στρατηγὸς ὁ Φίλιππος, μονάρχης ἰσχυρᾶς καὶ μεγάλη
φυλῆς, ὅστις ἐπὶ πᾶσι θαυμασίως ὑποβοηθεῖται ὑπὸ τῶν ἐλεεινῶν τῶ
Ἑλλήνων ἐρίδων εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κυριαρχίας του.

Ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς Φιλοκρατείου εἰρήνης καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Φωκέων (352-346).— Ἡ ἀπειλητικὴ θέσις, ἣν ὁ Φίλιππος ἔλαβε πρὸς τοὺς Ὀλυνθίους μετὰ τὰ ἐν Θράκῃ κατορθώματά του τὸ 352, ἐπέφερε προσέγγισιν αὐτῶ
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος ἐφανέρωσε μετ' οὐ πολ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

οὺς σκοποὺς αὐτοῦ περί τε τῆς Ὀλύνθου καὶ τῆς Χαλκιδικῆς πάσης.
Ὥρα δὲ ἄρχεται καὶ ὁ Δημοσθένης δραστηρίως κατὰ τῶν σκοπῶν
οῦ Φιλίππου ἀντενεργῶν διὰ τῶν κατ' αὐτοῦ κεραυνοβόλων λόγων
ου. Τὸ 352 ἐξεφώνησε τὸν πρῶτον αὐτοῦ Φιλιππικόν, ἀλλὰ τὴν
υμβουλὴν αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ ἀποστολῆς στρατοῦ εἰς Θρᾴκην
ὲν δύνανται ν' ἀκολουθήσωσιν ἕνεκα περιπλοκῶν ἐν τῇ γειτονικῇ Εὐ-
οίᾳ (ὁ στρατηγὸς Φωκίων πρὸς βοήθειαν τοῦ τυράννου τῆς Ἐρετρίας
Πλουτάρχου, ἐχθροῦ τοῦ Φιλίππου· Πλουτ. Φωκ. 12). Ἀλλὰ καὶ ἐν-
εῦθεν μετ' ὀλίγον ἀποσύρονται οἱ Ἀθηναῖοι (τὸ 350), ὑποχωροῦντες
ς τὰς διπλωματικὰς ἐνεργείας τοῦ Φιλίππου καὶ κατὰ τὸν ἐκραγέντα
λέον τὸ 349 πόλεμον αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ὀλυνθίους οὐδὲν ἰσχύουσι
α πράξωσι. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (349/8) ἐξεφώνησεν ὁ Δημοσθένης
ούς τρεῖς Ὀλυνθιακοὺς αὐτοῦ, εἰς τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ὁποίων ἀνα-
τύσσει τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ σχέδιον, προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους
ρῶτον νὰ προσδιορίσωσι διὰ στρατιωτικὰς δαπάνας τὰ περισσεύ-
ατα τοῦ προϋπολογισμοῦ των ἀντὶ νὰ λαμβάνωσιν αὐτὰ ὡς θεωρικά,
ῷ εἰς τὸν δεύτερον ζητεῖ θάρρος εἰς τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐμ-
νεύσῃ, παριστάνων πόσον ἐπισφαλὴς ἦτο δῆθεν ἡ δύναμις τοῦ Φι-
ππου. Καὶ ἐστάλη μὲν ὁ Χάρης ἀμέσως μὲ δισχιλίους μισθοφόρους,
λλ' ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, ὅπως καὶ ὁ Χαρίδημος κατόπιν (κατὰ τὸ
ρ τοῦ 348). Ὁ Φίλιππος ἐν τούτοις ἐκυρίευε μίαν μετὰ τὴν ἄλλην
ας Χαλκιδικὰς πόλεις καὶ ἐπὶ τέλους ἐπολιόρκησε τὴν Ὄλυνθον. Οἱ
Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τότε τὸν Χάρητα μὲ ὁπλίτας ἐκ τῶν πολιτῶν,
λλὰ πρὶν οὗτοι φθάσωσιν εἰς Μακεδονίαν, ἡ Ὄλυνθος εἶχε πέσει διὰ
ροδοσίας (τὸ 348).

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐν Φωκίδι ὁ Φίλιππος ἐνήργει ἐπιτηδείως. Οἱ
ηβαῖοι ἄνευ χρημάτων ὄντες ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ ἔλα-
ον παρ' αὐτῶν 300 τάλαντα ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει νὰ παράσχωσι 1000
νδρας εἰς τὸν κατὰ τῶν Αἰγυπτίων πόλεμον τοῦ μεγάλου βασιλέως.
ετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ στρατηγοῦ Φαύλλου (τὸ 351) ἐν Φωκίδι ὁ
ὸς τοῦ Ὀνυμάρχου Φάλαικος μὴ δυνάμενος πλέον νὰ διατηρῇ τοὺς
ισθοφόρους συνενοεῖτο μετὰ τοῦ Φιλίππου καὶ δὲν ἐπέτρεπεν εἰς
οὺς Ἀθηναίους νὰ καταλάβωσι τὰς Θερμοπύλας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπε-
άσισαν διὰ τοῦτο μετὰ πάσης σπουδῆς νὰ εἰρηνεύσωσι πρὸς τὸν Φί-
ππον καὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 346 ἀφοῦ ματαίως ἐζήτησαν συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μάχους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἔπεμψαν τοὺς πρέσβεις των εἰς τὴν Μα
κεδονίαν (ὁ Αἰσχίνης, ὁ Δημοσθένης, ὁ Φιλοκράτης καὶ ἄλλοι ἑπτά)
Ἀλλ' ἐνταῦθα ἤρχισε μακρὸν παιγνίδιον διπλωματικῶν ἐνεργειῶν. Ὁ
Φιλοκράτης δωροδοκεῖ παρὰ τοῦ Φιλίππου καὶ ἀποφασίζεται μὲν ὑπ
τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου ἡ εἰρήνη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 346, ἀλλ' ὁ Φίλιπ
πος ἀναβάλλει τὴν ὑπογραφὴν αὐτῆς, ἐνῷ ἐξακολουθεῖ τὰς ἐν Θράκ
κατακτήσεις του, πέμπεται δὲ δευτέρα πρεσβεία τῶν Ἀθηναίων (Α
σχίνης, Δημοσθένης). Ἀλλὰ τῆς συνομολογηθείσης τέλος εἰρήνης ἀπ
κλείονται οἱ Φωκεῖς. Ὁ Φίλιππος δὲ ἐμφανίζεται νῦν ἀπροσδοκήτω
πρὸς μεσημβρίαν, διέρχεται τὰς Θερμοπύλας, συνθηκολογεῖ μετὰ τ
Φαλαίκου, ὅστις σώζεται μὲ τοὺς ὀκτακισχιλίους μισθοφόρους του
καὶ ἐν τῷ συγκληθέντι ἀμφικτιονικῷ συνεδρίῳ ἀποφασίζεται ἡ κατα
στροφὴ τῶν φωκικῶν πόλεων, ὁ διοικισμὸς τῶν κατοίκων εἰς κώμα
ἡ ἀπόδοσις τῶν ἁρπαγέντων θησαυρῶν τοῦ ἱεροῦ διὰ πληρωμῆς ἐτ
σίας 50 ταλάντων καὶ ἡ ἀντικατάστασις τῶν Φωκέων ἐν τῷ ἀμφ
κτιονικῷ συνεδρίῳ διὰ τοῦ Φιλίππου. Τὸν Ὀρχομενὸν καὶ τὴν Κ
ρώνειαν λαμβάνουσιν οἱ Θηβαῖοι καὶ ἀνδραποδίζουσι τοὺς κατοίκο
αὐτῶν, τὸν Σεπτέμβριον δὲ τοῦ 346 ἑωρτάσθησαν τὰ Πύθια ὑ
τὴν προεδρείαν τοῦ Φιλίππου. Οἱ Ἀθηναῖοι πλήρεις ὀργῆς διὰ τ
δεινὴν διπλωματικὴν καὶ πολιτικὴν ἦτταν δὲν μετέσχον αὐτῶν, δε
κνύοντες τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον ἔχθραν. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης παρῆλ
τότε εἰς τὸ μέσον ὡς πρόμαχος τῆς εἰρήνης (ὁ περὶ εἰρήνης λόγ
καὶ ἐπροφύλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἱεροῦ πολ
μου, ὅστις νῦν κατ' αὐτῶν θὰ ἐκηρύσσετο. Εἰς ὁμοίαν ὅμως θέ
περιέρχονται νῦν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες πα
τὴν φαινομένην ἐπιτυχίαν ἔβλεπον πλέον ὅτι οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσ
ἢ νὰ ἐγκαθιδρύσωσι τὸν Φίλιππον ἐγγὺς τῶν ὁρίων τῆς χώρας τω
Τοῦ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ οἱ Θηβαῖοι μετεχει
σθησαν ὡς ὁλέθριον ὄργανον ἰδιοτελῶν σκοπῶν, ἦρχε τώρα ὁλοσχερ
ὁ Φίλιππος.

Ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνε
μάχης (345 - 338).—Ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν Φιλοκράτειον εἰρήν
ἰσχύει πλέον παρὰ πολὺ τὸ πολεμικὸν κόμμα τοῦ Δημοσθένους καὶ τ
περὶ αὐτὸν (Λυκούργου, Ὑπερείδου, Ἡγησίππου, Τιμάρχου) έναντ
τῆς μακεδονιζούσης φατρίας τοῦ Φιλοκράτους καὶ Αἰσχίνου, οἵτι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν σωτηρίαν τῶν ἀθηναϊκῶν συμφερόντων ἔβλεπον μόνον ἐν τῇ μετὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίᾳ. Καὶ ὁ ἀδέκαστος καὶ χρηστὸς Φωκίων, πολιτικὸς ἅμα καὶ στρατηγός, συνεφώνει μετὰ τοῦ εἰρηνικοῦ κόμματος. Ἐνῷ δὲ ὁ Δημοσθένης καὶ Αἰσχίνης νῦν ἀμοιβαίως ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλους (ὁ περὶ τῆς παραπρεσβείας, ὁ κατὰ Τιμάρχου λόγος), ὁ Φίλιππος ἐργάζεται ἐν Θρᾴκῃ καὶ Θεσσαλίᾳ· ἐπεμβαίνει δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Ἄργους, τῆς Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας κατὰ τῆς Σπάρτης. Ὁ Δημοσθένης ἀντεπεξέρχεται ἐνταῦθα κατ' αὐτοῦ, ὁ Φίλιππος ἐγείρει παράπονα ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ Δημοσθένης ἐκφωνεῖ τὸν δεύτερον Φιλιππικὸν (τὸ 344). Ἡ ἀντιμακεδονικὴ μερὶς φανερὰ πλέον ἐνεργεῖ κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐν Ἀθήναις παρὰ τὴν πρὸς αὐτὸν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην καὶ συμμαχίαν. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος καὶ ἐν Ἠπείρῳ ἐγκαθιδρύει τὴν μακεδονικὴν ἐπιρροήν, ἀναβιβάσας ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἀδελφὸν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος Ἀλέξανδρον, ἀπειλεῖ ἐντεῦθεν τὴν Αἰτωλίαν, συμμαχεῖ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐγκαθιδρύει τετράρχας. Τὸ 342 ἐκστρατεύει εἰς τὴν Θρᾴκην, ἐγκαταλιπὼν ἐν Μακεδονίᾳ ἀντιβασιλέα τὸν δεκαπενταετῆ υἱόν του Ἀλέξανδρον, νικᾷ τοὺς Θρᾷκας καὶ προσλαμβάνει παρὰ τὸν Πόντον τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ Ὀδησσόν (τὴν σημερινὴν Βάρναν). Ἕνεκα τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Διοπείθους ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ὅστις ὡδήγησεν ἐκεῖ Ἀθηναίους κληρούχους, παραπονεῖται ὁ Φίλιππος ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ Δημοσθένης ἐκφωνεῖ τὸν μέγιστον τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ λόγων, τὸν τρίτον Φιλιππικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ παριστάνει τὸν Φίλιππον ὡς αἴτιον πάντων τῶν συμφορῶν τῆς Ἑλλάδος, παρέχει ὅμως καὶ λίαν ἀπατηλὴν εἰκόνα τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ δυνάμεως εἰς τοὺς Ἀθηναίους (τὸ 341).

Ὁ Δημοσθένης λαμβάνει πλέον ἐντελῶς εἰς χεῖράς του τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπιτυγχάνει νὰ συνενώσῃ κατὰ τοῦ Φιλίππου τοὺς Βυζαντίους, Ἀβυδηνοὺς καὶ Εὐβοεῖς. Ὁ Φίλιππος, ὅστις μάτην ἐπολιόρκησε τὴν Πέρινθον προσέβαλε καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κηρύττουσι πλέον τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ (τὸ 340). Ἀθηναῖοι, Χῖοι, Ῥόδιοι καὶ ἄλλοι πέμπουσιν ἐπικουρίας εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ Φίλιππος λύει τὴν πολιορκίαν (τὸ 339), ἀφοῦ δὲ μέχρι τοῦ Δουνάβεως προήλασεν ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν (τέλος τοῦ θέρους τοῦ 339).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κληρίθης Εκκλησιαστών Θρακών

Ὁ Δημοσθένης πράττει νῦν πάντα πρὸς παρασκευὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν πόλεμον, διέταξε καλλίτερον τὰ κατὰ τὰς τριηραρχικὰς συμμορίας καὶ διέκοψε τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐβούλου ἀρξαμένην οἰκοδομίαν τῶν νεωρίων, χρησιμοποιήσας τὰ χρήματα πρὸς μισθοδοσίαν τοῦ στρατοῦ. Τὸ 338 δὲ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν ὁ Λυκοῦργος, ὅστις ἐπὶ 12 ἔτη κατόπιν λαμπρῶς διηύθυνεν αὐτὰ (ταμίας τῆς κοινῆς προσόδου, ὁ ἐπὶ τῇ διοικήσει). Ἐν τούτοις οὐδὲν καὶ διὰ τούτων κατωρθώθη πλὴν προσβολῶν τινων εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ Φίλιππος ὅστις καὶ μακρόθεν ἐπέβλεπεν ἀσφαλῶς τὰ ἐν Ἑλλάδι, εὗρεν αὖθις εὐκαιρίαν νὰ ἐμφανισθῇ ἐξ ἀπροόπτου ἐν αὐτῇ καὶ κρίνῃ ὁλοτελῶς τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα.

Τὸ 340 ἐπέμφθησαν Πυλαγόραι εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δημοσθένους Μηδίας καὶ Αἰσχίνης, ὅστις κατὰ τὴν ἐαρινὴν πυλαίαν τοῦ 339 ἐνήργησε νὰ κηρυχθῇ ἱερὸς πόλεμος κατὰ τῶν Ἀμφισσέων καὶ κατὰ προμελετηθὲν σχέδιον ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν πλειονοψηφούντων ὀργάνων τοῦ Φιλίππου κατὰ τὴν χειμερινὴν πυλαίαν ν' ἀνατεθῇ εἰς τοῦτον ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος σπεύδει, καταλαμβάνει τὴν Ἐλάτειαν καὶ γίνεται οὕτως κύριος τῆς κοιλάδος τοῦ Κηφισοῦ καὶ τῶν πρὸς τὴν Βοιωτίαν ὁδῶν, ἀπειλῶν τοὺς φίλους τῶν Ἀμφισσέων Θηβαίους καὶ τοὺς ἐν πολέμῳ μετ' αὐτοῦ εὑρισκομένους Ἀθηναίους. Ἡ εἴδησις ἔφθασεν ἑσπέραν τινὰ εἰς Ἀθήνας καὶ ἡ κατάπληξις ἦτο τοσαύτη ὥστε οὐδεὶς κατὰ τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἐτόλμα νὰ παρουσιασθῇ μὲ πρότασίν τινα εἰς τὴν συγκληθεῖσαν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ὁ Δημοσθένης ἠγέρθη τότε καὶ ἐπρότεινε νὰ ἐκστρατεύσωσι μὲν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Βοιωτίαν, νὰ ζητήσωσι δὲ τὴν συμμαχίαν τῶν Θηβαίων. Καὶ οἱ Θηβαῖοι προσέφεραν αὐτὴν ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνέδωκαν εἰς πάσας αὐτῶν τὰς ἀπαιτήσεις, διότι καὶ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις συγχρόνως ἐπὶ μεγάλαις ὑποσχέσεσιν ἐζήτουν τὴν ἐλευθέραν διὰ τῆς χώρας δίοδον τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ Φίλιππος εἶχεν ἀπέναντί του ἡνωμένους τοὺς Ἀθηναίους καὶ Θηβαίους. Καὶ οἱ Εὐβοεῖς, Μεγαρεῖς, Κορίνθιοι, Ἀκαρνᾶνες, Λευκάδιοι καὶ Κερκυραῖοι ἔπεμψαν μικρὰν βοήθειαν, ἀλλ' αἱ σπουδαιόταται ἑλληνικαὶ φυλαί, οἱ Σπαρτιᾶται, Μεσσήνιοι, Ἠλεῖοι, Ἀρκάδες, Ἀργεῖοι ἔμειναν ἀδιάφοροι εἰς τὸν ἀγῶνα.

Κατ' ἀρχὰς οἱ σύμμαχοι διασπῶντες ἐν ἀκαταλλήλῳ στιγμῇ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρατὸν αὐτῶν ἔπεμψαν 10,000 μισθοφόρους πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀμ-
σσέων καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 338 οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον ἀκόμη τόσον εἰς
ην ἐπιτυχίαν ὥστε ἐστεφάνωσαν τὸν Δημοσθένη χρυσῷ στεφάνῳ διὰ
ς φιλοπάτριδας ἐνεργείας του. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐνίκησε τὸν Χά-
τα, κατέλαβε τὴν Ἄμφισσαν καὶ τὴν Ναύπακτον καὶ προέτεινεν
ρήνην εἰς τοὺς Θηβαίους καὶ Ἀθηναίους. Ὁ Δημοσθένης ὅμως ἐνήρ-
ησε ν' ἀπορριφθῇ αὕτη ὑπ' ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος τότε διὰ
ρατηγήματος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖ παρὰ τὴν Χαιρώ-
ειαν προσέφερε τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην πρὸς τὸν συμμαχικὸν στρα-
ὸν τῶν Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων (κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον
οῦ 338). Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη 338.

Ὁ μακεδονικὸς στρατὸς συνέκειτο ἐκ 30000 πεζῶν καὶ δισχιλίων
ὐλάχιστον ἱππέων, ἐνῷ οἱ σύμμαχοι ἦσαν κατά τι πολυαριθμότεροι.
Μακεδόνες ἦσαν σκληραγωγημένοι πολεμισταί, ὑπήκουον εἰς τὴν θέ-
σιν ἑνὸς ἐξόχου στρατάρχου, ἔχοντος περὶ ἑαυτὸν καὶ ἄλλους σπου-
αίους στρατηγοὺς καὶ τὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον. Οἱ σύμμαχοι ἦσαν
νδρεῖοι πολεμισταὶ καὶ ἐνθουσιασμένοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των πο-
ται, ἀνδρεῖοι μάλιστα οἱ Θηβαῖοι καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἰδίως οἱ 300
οῦ ἱεροῦ λόχου ἄνδρες, ἀποφασισμένοι ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ ν' ἀποθά-
ωσι. Τῶν Θηβαίων στρατηγὸς ἦτο ὁ Θεαγένης, τῶν Ἀθηναίων ὁ
τρατοκλῆς, ὁ Χάρης καὶ ὁ Λυσικλῆς, ὅστις κατεδικάσθη κατόπιν ὡς
μὴ ἐκτελέσας τὸ καθῆκόν του. Αἱ δυνάμεις οὕτως ἦσαν ἴσαι ἀλλ' ἡ
συγκρίτως ὑπερτέρα ἱκανότης τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν ὑπερίσχυσε
οῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των μαχομένων συμμάχων.
κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸ ἀριστερὸν κέρας ἐνίκων τὸν Φίλιππον
στις φαίνεται ὑπεχώρησε διὰ νὰ σχηματισθῇ ἡ φάλαγξ πρὸς ἐπίθε-
ν σφηνοειδὴς κατὰ τὸ ἀριστερὸν κέρας, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀλε-
άνδρου, καὶ εἰς τοῦτο πραγματικῶς ὑπέκυψαν οἱ Θηβαῖοι. Ὁ Θεα-
έννης ἔπεσεν, ὁ ἱερὸς λόχος κατεσφάγη καὶ πάντες τότε ἐτράπησαν
ς φυγήν. 1000 Ἀθηναῖοι ἔπεσαν, δισχίλιοι δὲ ᾐχμαλωτίσθησαν. Ὁ
ημοσθένης, ὅστις ἠγωνίσθη ὡς ὁπλίτης, ἠκολούθησε τοὺς φεύγοντας.
Φίλιππος ἦτο ὁ νικητής. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των
γωνισθέντες ἐπολέμησαν ἐντίμως. Ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν πεσόντων
ηβαίων ἀνηγέρθη σιωπηλὸν μαρτύριον τῶν τελευταίων ἀνδρείων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπερμάχων τῆς αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος ὁ μαρμάρινος λέων, ὅστις μέχρι τῆς σήμερον σώζεται (Παυσαν. IX 40, 5).

Ἡ νίκη τῶν Μακεδόνων καὶ οἱ Ἕλληνες. — Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ τοῦ Φιλίππου νίκη ἥκιστα ἐσήμαινεν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Μακεδόνας. Τὸ σχέδιον τοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμου εἶχον συλλάβει πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἤδη, οἵτινες ἐν αὐτῷ ἔβλεπον τὴν μόνην ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ματαίων καὶ φθοροποιῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Ὁ πρῶτος δὲ ἰσχυρὸς ἡγεμὼν ἑλληνικοῦ κράτους, ὁ ταγὸς τῆς Θεσσαλίας Ἰάσων, διενοήθη καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Τὴν πραγμάτωσιν ὅμως τῆς ἰδέας ταύτης πολὺ σοβαρώτερον ἐμελέτησεν ὁ Φίλιππος καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνες αὐτοῦ σκοπὸν εἶχον μόνον νὰ ὑποβοηθήσωσι τὸ ἔργον τοῦτο. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ πολλοῦ διετήρουν τὸ καταρρέον περσικὸν κράτος διὰ τῶν μισθοφορικῶν στρατῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Πέρσαι ἐστρατολόγουν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας, οἱ Θηβαῖοι μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας δὲν ἐθεώρησαν αἶσχος ἑαυτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος νὰ ὑπηρετήσωσι τῶν βαρβάρων τὰ συμφέροντα, τρεφόμενοι διὰ τοῦ χρυσοῦ αὐτῶν, καὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ Δημοσθένους, ἡ πολιτικὴ τῆς λεγομένης ἰσορροπίας τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων δι' ἐξασθενήσεως τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν, εἰς τίποτε ἄλλο πάλιν δὲν κατέληγεν ἢ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν Περσῶν. Ὁ Φίλιππος λοιπὸν ἐξ ἑνὸς ἀνάγκην εἶχε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς στρατιωτικὰς τῶν Ἑλλήνων δυνάμεις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν τῷ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμῳ, ἐξ ἑτέρου δὲ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Εἰς τοῦτο δὲ ἀπέβλεψεν ὁ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀγὼν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐλπὶς δὲν ὑπῆρχε καμμία αὐτοπροαιρέτου συνεννοήσεως τῶν δημοκρατικῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν μετὰ τῆς μακεδονικῆς μοναρχίας πρὸς κοινὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ πολέμου. Τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐκήρυξεν ἀληθῶς καὶ ὑπεστήριξεν ὁ Ἰσοκράτης, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὗται οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἔσχον. Ἡ ἐναντία πολιτικὴ ἦτο ἡ τοῦ Δημοσθένους, ἥτις ἀπέτυχε καὶ ἔβλαψε τὰς Ἀθήνας ὁμοῦ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐν Ἑλλάδι σώφρων πολιτικὴ ἰδέα δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ ἐπικρατήσῃ, ἀφοῦ καὶ τὴν μετὰ τῶν Θηβῶν συμμαχίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέτυχον μόλις δι' ἄλλων τε θυσιῶν, αἵτινες κατ' οὐδένα τρόπον συνετέλουν εἰς στερέωσιν τῶν ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν δύο πολιτειῶν σχέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σεων, καὶ διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς τυραννικῆς κυριαρχίας τῶν Θηβῶν ἐπὶ τῶν φρικτῶς ὑπ' αὐτῶν κακοποιηθεισῶν βοιωτικῶν πόλεων. Ἀλλὰ τοῦτο ἐν περιπτώσει νίκης θὰ ἦτο μόνον ἀφορμὴ νέων σπαραγμῶν καὶ καταστροφῶν ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τοῦτο ἡ νίκη τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Μακεδόνων τοῦτο τοὐλάχιστον τὸ ἀγαθὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶχεν ὅτι ἐπεράτωσε προσωρινῶς τοὺς ὀλεθρίους τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀγῶνας, οἵτινες οὐδένα ὑψηλότερον σκοπὸν πλέον εἶχον. Τὴν στενωτέραν ὅμως πολιτικὴν ἕνωσιν τοῦ ἔθνους, διὰ τὴν ὁποίαν ἀνίκαναι ἀπεδείχθησαν καὶ αἱ τρεῖς μεγάλαι τῆς Ἑλλάδος ἐλεύθεραι πολιτεῖαι, δὲν κατώρθωσαν καὶ οἱ Μακεδόνες, διότι αὕτη καὶ μακρὰν ἦτο τῶν σκέψεων τῶν Ἑλλήνων, οὔτε ἦτο δυνατὸν ἄνευ πολέμων πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν νὰ ἐπιτευχθῇ, ἂν ὅλως ἦτο κατορθωτή. Κατὰ τοῦτο ἑπομένως καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Μακεδόνων οὐδεμίαν μεταβολὴν ἐν Ἑλλάδι ἔφερεν, ἧς ἡ λαμπρὰ ἐποχὴ τελειώνει μετὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης. Τὴν δόξαν ὅμως καὶ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἐζήτησαν οἱ Μακεδόνες ἀλλαχοῦ ἄνευ ἀπωλείας πολυτίμου χρόνου καὶ τῶν ἀμφιβόλου ἀποτελέσματος διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν Ἑλλήνων ἀπαιτουμένων θυσιῶν.

Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Φιλίππου (338-336).— Τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ ἥττης τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα ἠσθάνθησαν μόνοι οἱ Θηβαῖοι. Ὁ Φίλιππος ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Καδμείαν μακεδονικὴν φρουράν, ἀνῳκοδόμησε δὲ καὶ τὸν Ὀρχομενόν, τὰς Θεσπιὰς καὶ τὰς Πλαταιάς. Καὶ οἱ φυγάδες ἐπανῆλθον νῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Φιλίππου εἰς Θήβας καὶ τινας τῶν ἀντιπάλων των κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὅμως προσηνέχθη πρᾴως (ὁ Δημάδης, ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Φωκίων διαπραγματεύονται τὴν εἰρήνην) καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέλυσεν ἄνευ λύτρων, ἔπεμψε δὲ εἰς Ἀθήνας τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Φίλιππος «δόξης θέατρον» ὠνόμασεν, ἄφινεν ἐλευθέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν Δῆλον, Σάμον, ἴσως καὶ τὴν Λῆμνον καὶ Ἴμβρον, καὶ τὸν Ὠρωπὸν ἔτι ἀνεγνώρισεν ὡς κτήσεις ἀθηναϊκάς.

Ἀκολούθως ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, ἐγκατέστησε φρουρὰν μακεδονικὴν εἰς τὴν Κόρινθον, συνωμολόγησε συνθήκας πρὸς τοὺς Ἀρκάδας, Μεσσηνίους, Ἠλείους καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν Σπάρτην

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐδήωσε τὴν Λακωνικὴν καὶ ἀφήρεσε παρ' αὐτῆς πᾶσαν τὴν ἔξω τῶν ἀρχαίων λακωνικῶν ὁρίων χώραν. Ἐν Κορίνθῳ τέλος συγκαλεῖ συνέδριον τῶν συμμάχων, κηρύσσει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων, ὁρίζει τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ὡς δικαστήριον διὰ τοὺς παραβαίνοντας τὰς συνθήκας καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων ἐθνικὸν πόλεμον. Οἱ Ἕλληνες ἐν τούτοις κατόπιν ἀπέδειξαν ὅτι προετίμων νὰ λαμβάνωσι παρὰ τῶν Περσῶν χρυσὸν διὰ νὰ πολεμῶσι κατὰ τῶν Μακεδόνων παρὰ νὰ ζητήσωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ κερδήσωσι τὰ πλούτη ταῦτα συμπολεμοῦντες μετὰ τῶν Μακεδόνων κατὰ τῶν βαρβάρων.

Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Μακεδονίαν ἵνα παρασκευάσῃ τὴν ἐπὶ τοὺς Πέρσας στρατείαν. Ἀλλ' οἰκογενειακὰ σκάνδαλα (ὁ Φίλιππος ἐνυμφεύθη τὴν Κλεοπάτραν, ὁ θεῖος αὐτῆς Ἄτταλος ὑβρίζει τὸν Ἀλέξανδρον· Πλουτ. Ἀλέξ. 9) ἔδωκαν ἐνταῦθα ἀφορμὴν εἰς τὴν δολοφονίαν του (κατὰ Ἰούλιον τοῦ 336) ὑπό τινος Παυσανίου (ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Λυγκηστῶν ἡγεμονιδῶν), ὃν ὑβρισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου δὲν ἱκανοποίησεν ὁ Φίλιππος. Ὁ Παυσανίας ὅμως ἀμέσως ἐθανατώθη, συγχρόνως ὁ Λυγκηστὴς Ἀλέξανδρος ἀνεκήρυξε τὸν βασιλόπαιδα Ἀλέξανδρον διάδοχον καὶ ὁ στρατὸς ἔπραξεν ἀμέσως τὸ αὐτό. Ὁ Φίλιππος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν μετὰ 24 ἐτῶν βασιλείαν. Ἔξοχος στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς κατώρθωσε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως ὅ,τι ἀδύνατον ἐφαίνετο καὶ ὅ,τι ἀκατόρθωτον ἦτο διὰ τῶν μέσων συνήθους πολιτικῆς, νὰ καταστήσῃ τὴν Μακεδονίαν μέγα κράτος καὶ τοὺς ἀνδρείους Ἕλληνας νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. Καὶ αἱ προσωπικαὶ αὐτοῦ ἀρεταὶ ἦσαν ὄντως βασιλικαί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ε'. Η ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

1. Ἡ κατάκτησις τοῦ περσικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τῆς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατείας, 336-334· ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν.— Ὁ Ἀλέξανδρος διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἰκοσαετὴς τὴν ἡλικίαν. Ἤδη δὲ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἶχεν ἐπιδείξει τὰ μεγάλα τῆς φύσεως αὐτοῦ προσόντα. Ὁ Φίλιππος ἐνεπιστεύθη τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ εἰς τὸν μέγαν ἐκ Σταγείρων φιλόσοφον, εἰς τὸν Ἀριστοτέλη, μακρὰν τῆς τύρβης τῆς αὐλῆς ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Μιέζᾳ. Καὶ τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως ἐπεμελήθη ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς ἀπήτει τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ ἀνατροφὴ καὶ ὁμοίως ἡ μακεδονική, τὴν δύναμιν δὲ καὶ ὀξύτητα αὐτοῦ καὶ ἐν ταύτῃ ἀπέδειξε νεώτατος ἔτι ὤν, ὅταν ἐδάμασε τὸν περίφημον ἵππον Βουκέφαλον. Εἰλικρινὴς τὸν χαρακτῆρα, ἀνύποπτος πρὸς τοὺς φίλους, ἐν πᾶσιν ἔτεινε πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ὑψηλότατα τῶν ἔργων, οὐδένα μόχθον ἀποφεύγων, ἐπιρρεπὴς πολλάκις εἰς δεινὰς ἐξάψεις ὀργῆς, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸς νὰ κρατῇ ἑαυτοῦ καὶ εἰλικρινῶς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ ἐκδηλῶν, ὅταν ἠσθάνετο τὸ σφάλμα του. Ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ μετώπου ἀνυψουμένη καὶ ἑκατέρωθεν καταπίπτουσα κόμη ὑπενθύμιζε τὸν καλλιτεχνικὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. Τὴν κεφαλὴν ἐκράτει ὀλίγον πρὸς τἀριστερὰ κεκλιμένην (Πλουτ. Ἀλέξ. 4).

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε νὰ παλαίσῃ εὐθὺς ἅμα ἀνελθὼν τὸν θρόνον πρὸς μεγάλας δυσχερείας. Τὸ μακεδονικὸν κράτος ἦτο μὲν ἰσχυρὸν ἀλλὰ καὶ ἐχθροὺς εἶχε πανταχόθεν ἐνεδρεύοντας ἰσχυρούς. Ἰλλυριοὶ καὶ Θρᾷκες μόλις ὑπέφερον τὸν ζυγὸν καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Μακεδονίᾳ ὑπῆρχον ἐχθροί. Κατὰ τούτων δὲ πρῶτον ἐστράφη ὁ Ἀλέξανδρος εἴτε ὡς συνενόχων τοῦ φόνου τοῦ πατρός του εἴτε ὡς ἐπικινδύνων ἀνταπαιτητῶν τοῦ θρόνου. Πάντες οὗτοι ἐθανατώθησαν. Τὸ φθινόπωρον δὲ τοῦ 336 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἀμέσως ἤρχισαν ἑτοιμασίαι πρὸς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

στασιαστικὰ κινήματα ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου, ἰδίως ἐν Ἀθήναις ὅπου ὁ Δημοσθένης ἐπεμελήθη τῆς διορθώσεως τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· (ἀφορμὴ τῆς περὶ τοῦ στεφάνου κατόπιν δίκης τὸ 330).

Τὰς Θερμοπύλας παρῆλθε ταχέως ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὑπὸ τῶν Ἀμφικτιόνων ἀνεγνωρίσθη ἡ ἡγεμονία αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν διὰ πρεσβείας νὰ μαλάξωσιν αὐτὸν διὰ τὰς ἀντιμακεδονικὰς διαθέσεις των (εἶχον ψηφίσει στέφανον εἰς τὸν δολοφόνον τοῦ Φιλίππου κτλ.) καὶ ὁ Ἀλέξανδρος οὐδένα λόγον ἔκαμε περὶ τούτων. Καὶ ἐν Κορίνθῳ, ὅπου κατόπιν μετέβη, τὸ ἑλληνικὸν συνέδριον πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ἡγεμόνα τῶν Ἑλλήνων ὡς τὸν Φίλιππον (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. Ι 1). Ἐπιστρέφων ἔλαβε τὸν χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ἣν ἠνάγκασε νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ τρίποδος εἰς ἡμέρας καθ' ἃς αὕτη δὲν ἔπραττε τοῦτο, «ἀνίκητος εἶ ὦ παῖ»! (Πλουτ. Ἀλέξ. 14).

Τὸ 335 διαβὰς τὸν Νέστον διήλασε τὰς θρᾳκικὰς χώρας, ἵνα ἐπιδείξῃ εἰς τοὺς βαρβάρους τὴν δύναμίν του πρὶν ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ὑπερβὰς τὸν Αἷμον ἔφθασε μέχρι τοῦ Δουνάβεως (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. Ι, 1 5έ.). Ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἐχθρῶν διέβη τὸν μέγαν ποταμὸν χωρὶς νὰ χάσῃ οὐδένα στρατιώτην, καὶ κατόπιν ἐπανῆλθεν αὖθις πρὸς μεσημβρίαν. Ἡ στρατεία αὕτη ἐπέδειξε καὶ τοῦ στρατηγοῦ τὴν ἔκτακτον ἐμπειρίαν καὶ τοῦ στρατοῦ τὴν θαυμασίαν ἄσκησιν ἅμα καὶ ἀνδρείαν. Ἡ ἐντύπωσις ἐξ αὐτῆς ἦτο διὰ τοῦτο μεγάλη καὶ αἱ βαρβαρικαὶ φυλαὶ ἔπεμπον πανταχόθεν πρεσβείας ζητοῦσαι εἰρήνην.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῇ. Οἱ Πέρσαι ἐπολέμουν ἤδη διὰ τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος μισθοφόρων (στρατηγὸς ὁ Ρόδιος Μέμνων) τοὺς προπεμφθέντας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Μακεδόνας στρατηγούς, καὶ ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ὁ Κοδομμανὸς (ἀπὸ τοῦ 336 ἢ 335) παροτρυνόμενος ὑπὸ τῶν προσφύγων Ἑλλήνων ἀπεφάσισε νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ χρημάτων τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἐχθροὺς τῶν Μακεδόνων. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδέχθησαν τὴν ὑποστήριξιν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὁμοίως ἂν καὶ μετά τινος ἐπιφυλακτικότητος. Εἰς τὰς Θήβας ὅμως ἦλθον τὰ πλεῖστα χρήματα. Θηβαῖοι δὲ φυγάδες διαδίδοντες ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε πολεμῶν τοὺς Θρᾷκας, ἐπιστεύθησαν εἰς Θή-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βας, ἠρέθισαν τὸν λαόν, ἐφόνευσαν τοὺς ἀφυλάκτους Μακεδόνας φρουράρχους ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν φρουρὰν ἐν τῇ Καδμείᾳ (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. Ι 7 ἑ).

Ἀλλ' ἀπροσδοκήτως ἀπὸ τῆς ἄνω Μακεδονίας ἐμφανίζεται ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ εὑρίσκετο ἤδη παρὰ τὴν Κωπαΐδα λίμνην ἐν Ὀγχηστῷ, ὅταν μόλις ἐμάνθανον οἱ Θηβαῖοι ὅτι τὰς Θερμοπύλας διῆλθεν. Οἱ σύμμαχοι τῶν Θηβαίων Ἀρκάδες εἶχον κινηθῆ ἀλλὰ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ δὲν ἐπροχώρουν, ὁ Δημοσθένης δὲ εἶχε πέμψει ὅπλα εἰς Θήβας, ἀλλ' ὄχι ἄνδρας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπρότεινε συνδιαλλαγήν, ἡ ἀντιμακεδονικὴ ὅμως φατρία ἀπέρριψεν αὐτήν, καὶ οἱ Μακεδόνες ἐτάχθησαν τότε εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς πόλεως, ὅπου τὸ τεῖχος τῆς Καδμείας καὶ τὸ τῆς πόλεως συνέπιπτον, κατὰ τὰς Ἠλέκτρας πύλας. Ἐκεῖ εἶχον ἐγείρει οἱ Θηβαῖοι διπλοῦν πρὸ τοῦ τείχους χαράκωμα καὶ ἐντὸς αὐτοῦ παρέταξαν τὸν στρατόν των. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέφευγεν ἔτι τὴν διὰ τῶν ὅπλων λύσιν, ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι ἐκ τῶν τειχῶν εἰς τὰς περὶ παραδόσεως προτάσεις ἀπήντησαν ὅτι προσκαλοῦν εἰς τὴν πόλιν πάντα ὅστις μετ' αὐτῶν καὶ τῶν Περσῶν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλλάδα! Τὴν τρίτην ὅμως ἤδη ἡμέραν σῶμα μακεδονικὸν ὑπὸ τὸν Περδίκκαν διέσπασε τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον χαράκωμα καὶ ὅτε οἱ Θηβαῖοι πάλιν ἀπώθησαν τοὺς εἰσπεσόντας, ὁ Ἀλέξανδρος ἐκίνησε τὴν φάλαγγα, συνέτριψε τοὺς τεταραγμένους Θηβαίους καὶ ὠθήσας αὐτοὺς πρὸς τὴν πόλιν εἰσήλασε μετὰ τῶν φευγόντων εἰς αὐτήν. Τότε καὶ ἐκ τῆς Καδμείας ἡ φρουρὰ ἐρρίφθη κατ' αὐτῶν καὶ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς, τὸ ὁποῖον οἱ σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων Βοιωτοὶ μετὰ μεγαλειτέρου πάθους ἐξετέλεσαν ἢ αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες, ἐτελείωσε ταχέως. Ἑξακισχίλιοι Θηβαῖοι ἔπεσαν, τριακοντακισχίλιοι δὲ ἠνδραποδίσθησαν κατ' ἀπόφασιν τῶν Φωκέων, Ὀρχομενίων, Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων καὶ ἡ πόλις κατεσκάφη πλὴν τῶν ἱερῶν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ Πινδάρου (τὸ φθινόπωρον τοῦ 335). Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔσπευσαν νὰ συγχαρῶσι τὸν Ἀλέξανδρον διότι αἰσίως ἐπανῆλθεν ἐκ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τὰς Θήβας ἐτιμώρησεν. Οἱ Ἀρκάδες κατεδίκασαν εἰς θάνατον τοὺς ἐξεγείραντας αὐτοὺς κατὰ τῶν Μακεδόνων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπήτησε κατ' ἀρχὰς τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους, Λυκούργου, Χαριδήμου καὶ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ πάλιν παρητήθη αὐτῆς. Τὰς Ἀθήνας ἐσέβετο ὡς καὶ ὁ πατήρ του, ὡς ἐσε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βάσθησαν αὐτὰς ἐπὶ αἰῶνας κατόπιν πολλοὶ νικηταὶ καὶ ἰσχυροί.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἠδύνατο πλέον ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν.

Ἡ κατάστασις τοῦ περσικοῦ κράτους. — Ἀπὸ πολλοῦ τὸ περσικὸν κράτος ἐδείκνυε προφανῆ σημεῖα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ παρακμῆς. Ἔτι ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀναβάσεως τοῦ Κύρου καὶ τῶν κατόπιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πολέμων τοῦ Ἀγησιλάου εἶχε καταστῆ αὕτη γνωστὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας, καθημέραν δὲ ἐπολλαπλασιάζοντο ἔκτοτε τὰ συμπτώματα τῆς διοικητικῆς αὐτοῦ καταπτώσεως καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀδυναμίας, ὡς αἱ ἐπανειλημμέναι σατραπῶν (τῆς Καππαδοκίας, Φρυγίας, Μυσίας, Λυδίας), ἑλληνικῶν πόλεων, ἡμιελλήνων τυράννων καὶ ἐπαρχιῶν ὡς τῆς Λυκίας, Πισιδίας, Κιλικίας, Φοινίκης καὶ μάλιστα τῆς Αἰγύπτου ἐπαναστάσεις καὶ αἱ αὐλικαὶ μιαιφονίαι ἀπεδείκνυον. Τοὺς πολέμους ὅμως πάντας τούτους νῦν οἱ Πέρσαι οὐδὲ δι' ἰδίων δυνάμεων πλέον διεξῆγον ἀλλὰ μόνον διὰ μισθοφόρων Ἑλλήνων καὶ τῶν περιφήμων στρατηγῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι πλεοναζάντων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἤδη αἰῶνος ἀνδρῶν τούτων, οἵτινες κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς χώρας τοῦ περσικοῦ κράτους συνέρρεον τασσόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἢ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἢ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Χαβρίας, ὁ Ἰφικράτης, ὁ Τιμόθεος καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἀγησίλαος παρέσχον εἰς τοὺς Πέρσας ἢ τοὺς ἐπαναστάτας Ἀσιάτας τὰς ὑπηρεσίας των. Τὸ 361 δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ταχὼς (ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ 60 ἔτη ὑπερήσπισε τὴν αὐτονομίαν της, ἀπὸ τοῦ 410 περίπου, ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς Ἀμυρταῖον, Ψαμμήτιχον, Ἄκοριν καὶ Νεκτάνεβιν) ἐπεχείρησε διὰ τοῦ Χαβρίου καὶ Ἀγησιλάου αὐτὰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τοῦ περσικοῦ κράτους νὰ προσβάλῃ. Καὶ ἡ προσβολὴ αὕτη ἀπέτυχε μόνον διότι ἐναντίον Νεκτανέβιος τοῦ Α΄ ἠγέρθη ἐν Αἰγύπτῳ Νεκτάνεβις ὁ Β΄ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις μετὰ τοῦτο (τὸ 360) ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Σπάρτην ἀπέθανε.

Κατόπιν ἐφάνη τὸ κράτος ἀναλαμβάνον πάλιν ὑπὸ τὸν Ἀρταξέρξην Γ΄ τὸν Ὦχον (359 - 338), ὅστις τὴν βασιλείαν ἀνέλαβεν ἀφοῦ πλῆθος τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐθανάτωσεν. Ὁ βασιλεὺς ἄγων 10,000 μισθοφόρους Ἕλληνας (ἐξ ὧν 1000 ἦσαν Θηβαῖοι ὑπὸ τὸν Λακράτην καὶ 3000 Ἀργεῖοι ὑπὸ τὸν Νικόστρατον) προσέβαλε τὴν Σιδῶνα, ἧς ὁ βασιλεὺς συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ ἐξ Αἰγύπτου εἰς βοήθειαν ἐλθόν-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τος ἀρχηγοῦ μισθοφόρων Ῥοδίου Μέντορος (συγγενοῦς τοῦ ἐπαναστάτου σατράπου τῆς Φρυγίας Ἀρταβάζου) ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὰς πύλας. Οἱ Σιδώνιοι ἐπροτίμησαν νὰ πυρπολήσωσι τότε τὴν πόλιν των καὶ νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὰς φλόγας ἀντὶ νὰ ὑποταγῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας. Τὸν Μέντορα ὅμως προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὁ μέγας βασιλεύς, ὑπέταξε δὲ καὶ τὴν ἐπαναστατήσασαν αὖθις Κύπρον (τὸ 383 εἶχεν ὑποταγῆ αὕτη τὸ πρῶτον) διὰ τοῦ σατράπου τῆς Καρίας Ἰδριέως ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Φωκίωνος καί τινος Εὐαγόρου. Κατόπιν δὲ προσβαλὼν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπέταξε καὶ αὐτὴν (μεταξὺ 350 καὶ 340). Ὁ εὐνοῦχος Βαγώας μετὰ ταῦτα (τὸ 338) ἐδολοφόνησε τὸν Ἀρταξέρξην, μετ' αὐτὸν καὶ τὸν διαδεχθέντα τὴν βασιλείαν Ἄρσῆν καὶ πᾶσαν τὴν οἰκογένειάν του, ἀνύψωσε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου μακρυνόν τινα συγγενῆ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, Δαρεῖον Γ' (Κοδομαννὸν λεγόμενον). Ὁ Ῥόδιος ὅμως Μέντωρ, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (περὶ τὸ 336) ὁ ἀδελφός του Μέμνων, ἀμφότεροι μὲ στρατηλαρχικὴν πληρεξουσιότητα, ἐξηκολούθησαν τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπαναστατῶν. Καὶ ἀπέστειλε μὲν ἐνταῦθα ὁ Φίλιππος τὸν Παρμενίωνα μετὰ μικροῦ στρατοῦ ἀλλ' ὅτε οὗτος μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ βασιλέως του ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, ὁ Μέμνων ἀνέκτησεν ὅ,τι οἱ Μακεδόνες εἶχον καταλάβει, πλὴν τῆς Ἀβύδου.

Ἕλληνες στρατηγοὶ καὶ Ἕλληνες μισθοφόροι σώζουσι τοιουτοτρόπως τὴν δύναμιν τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ καθίστανται ὑπὸ μίαν ὄψιν κύριοι αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἠσθάνοντο ποίαν θέσιν κατελάμβανον διὰ τούτου ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἔσωζον τὸ περσικὸν κράτος καὶ ηὐχαριστοῦντο μόνον μὲ τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ των! Οἱ Μακεδόνες ἐσκέφθησαν ἄλλως.

Διάβασις τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ ἐπὶ τῷ Γρανικῷ ποταμῷ μάχη (334).— Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 334 ἀνέζευξεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Μακεδονίας ἵνα διαβῇ τὸν Ἑλλήσποντον, ἄγων στρατὸν 30,000 καὶ ὀλίγον τι πλέον πεζῶν καὶ 5000 ἱππέων, ἀφοῦ ἐν Μακεδονίᾳ κατέλιπε τοποτηρητὴν τὸν Ἀντίπατρον μετὰ 12000 πεζῶν καὶ 1500 ἱππέων. Τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπετέλει ἡ βαρεῖα μακεδονικὴ φάλαγξ καὶ τὸ βαρὺ ἱππικὸν μὲ τοὺς σιδηροφράκτους αὐτοῦ ἄνδρας καὶ ἵππους. Ἡ φάλαγξ ἀπετελεῖτο ἐκ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

12000 πεζεταίρων, διαιρουμένων εἰς 6 τάξεις, ὧν ὑποδιαίρεσις ἦτο τὸ σύνταγμα, τετράγωνον ἐκ 256 ἀνδρῶν· 4 τοιαῦτα συντάγματα ἀπετέλουν τὴν χιλιαρχίαν (1024 ἄνδρες), 4 δὲ χιλιαρχίαι τὴν φάλαγγα, ἧς τὸ τετραπλάσιον (16384 ἄνδρες) ἀπετέλουν τὸ ὅλον σῶμα τῶν Μακεδόνων φαλαγγιτῶν. Ὡς ὁπλῖται ὑπηρέτουν μισθοφόροι, Ἕλληνες ἰδίως (μεγάλη ἀσπίς, βραχὺ δόρυ). Ἐλαφρότερον δὲ ὡπλισμένοι ἦσαν οἱ ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς πελταστὰς τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνες ὑπασπισταί (ἐλαφρὸν πεζικὸν τῆς γραμμῆς, χρησιμεῦον ἰδίως ὅπου τὸ ἔδαφος τὴν χρῆσιν τῆς φάλαγγος καθίστα ἀδύνατον). Τῶν ὑπασπιστῶν ἐκλεκτὸν σῶμα ἔφερε τὸ ὄνομα «ὑπασπισταὶ οἱ βασιλικοὶ» ἢ «σωματοφύλακες» ἢ «ἄγημα», ἐξ εὐγενῶν ἀποτελούμενον (βασιλικοὶ παῖδες), οἵτινες ὡς μειράκια ἤδη κατελέγοντο εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως. Ἑπτὰ ἐκ τῶν εὐγενῶν τούτων ἦσαν οἱ ἰδίως ὑπασπισταὶ ἢ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ἀνώτατα τῆς αὐλῆς πρόσωπα. Θρᾷκες δὲ καὶ Παίονες καὶ Ἀγριᾶνες ἀπετέλουν ψιλῶν καὶ ἱππέων καὶ ἄλλα τάγματα, συνεστράτευον δὲ ἔτι καὶ Θεσσαλοὶ καὶ Ἕλληνες ἐπίκουροι. Τοῦ βαρέος ἱππικοῦ τὸ σπουδαιότατον σῶμα ἦσαν οἱ Μακεδόνες ἱππεῖς τῶν ἑταίρων ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Φιλώτα, ἀποτελούμενοι ἐξ 8 ἢ 15 ἴλων (ἐξ 150-250 ἀνδρῶν) καὶ ὧν ἡ πρώτη ἦτο ἡ βασιλικὴ ἴλη ἢ ἄγημα, ἡ ἱππικὴ σωματοφυλακὴ τοῦ βασιλέως συνισταμένη ἐξ εὐγενῶν Μακεδόνων. Ἐν συνόλῳ οἱ πεζοὶ «σύμμαχοι» ἀνήρχοντο εἰς 7000 ἄνδρας, οἱ σύμμαχοι δὲ ἱππεῖς πλὴν τῶν ἐκ τῶν βορείων λαῶν ἦσαν 1500 Θεσσαλοὶ καὶ 600 μόνον Ἕλληνες. Οἱ μισθοφόροι ἦσαν πεντακισχίλιοι, ἑξασκισχίλιοι δὲ οἱ ἐκ τῶν βορείων λαῶν καὶ ἄλλοι ψιλοί.

Ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἔφθασεν ὁ στρατὸς εἰς τὴν Σηστόν, ὁπόθεν ἐπὶ 160 τριήρων καὶ ἄλλων πλοίων διεβιβάσθη εἰς τὴν Ἄβυδον. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς ναυαρχίδος αὐτοῦ ἔσπεισε κατὰ μέσον τὸν πόρον εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὰς Νηρηίδας ἐκ χρυσῆς φιάλης, ἀποβὰς δὲ πρῶτος πάνοπλος ἐκ τῆς νεὼς εἰς τὸ ἀσιατικὸν ἔδαφος ἔθυσεν εἰς τὸν ἀποβατήριον Δία, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὸν Ἡρακλέα. Ἀνελθὼν κατόπιν εἰς τὸ Ἴλιον ἐθυσίασεν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ἔστεψε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως ὡς ἀπόγονος αὐτοῦ, τὸν δὲ τοῦ Πατρόκλου ὁ φίλος αὐτοῦ Ἡφαιστίων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμακάρισεν ἐνταῦθα τὸν Ἀχιλλέα ὅτι Ὁμήρου κήρυκος εἰς τὴν ἔπειτα μνήμην ἔτυχε.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος παρατεταγμένον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὑψηλῆς ὄχθης τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ καὶ ὁδηγούμενον ὑπὸ εὐγενῶν Περσῶν, συγκείμενον δὲ ἐξ 20,000 Περσῶν ἱππέων καὶ 20,000 πεζῶν τὸ πλεῖστον Ἑλλήνων μισθοφόρων. Ὁ Μέμνων εἶχε συμβουλεύσει τοὺς μεγιστᾶνας Πέρσας στρατάρχας νὰ μὴ διακινδυνεύσωσι μάχην, ἀλλὰ νὰ ὀπισθοδρομῶσι καίοντες καὶ φθείροντες τὴν χώραν. Τὴν πρότασιν ὅμως ταύτην ἀπέρριψαν ἐκεῖνοι καὶ διὰ τοῦ ἱππικοῦ κατέλαβον τὴν ὑψηλὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ Μακεδόνες ἔμελλον νὰ διαβῶσι, ἐκτεθειμένοι εἰς τὰ βέλη καὶ ἀκόντια τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Καὶ ὁ Παρμενίων συνεβούλευσε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ μὴν ἀναλάβῃ τὴν προσβολὴν ἀμέσως, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὅτι ἠσχύνετο νὰ ἐμποδισθῇ πρὸ τοῦ Γρανικοῦ, ἀφοῦ τὸν Ἑλλήσποντον εὐπετῶς διέβη. Τοιουτοτρόπως ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων διετάχθη ἡ προσβολή. Πρῶτος δὲ ὥρμησεν εἰς τὸν ποταμὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ὁδηγῶν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ στρατοῦ, εὐδιάκριτος ἐκ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ πανοπλίας καὶ τοῦ λευκοῦ ἀπὸ τοῦ κράνους νεύοντος λόφου, ἀναζητῶν ἐν τῷ κλόνῳ τῆς μάχης αὐτοὺς τοὺς Πέρσας στρατάρχας. Ἐν τῷ ἀγῶνι ἔθραυσε τὸ δόρυ του καὶ μὲ τὸ δεύτερον ὅπερ ὁ ἐκ τῶν ἑταίρων Κορίνθιος Δημάρατος ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ βασιλέως, ὁ Ἀλέξανδρος διετρύπησε τὸν Μιθριδάτην, γαμβρὸν τοῦ Δαρείου, καὶ τὸν Ροισάκην, ὅστις διὰ τῆς μαχαίρας ἀπέκοψε μέρος τοῦ κράνους αὐτοῦ, ἐνῷ δὲ ἄλλος εὐγενὴς Πέρσης ὁ Σπιθριδάτης ἡτοιμάζετο νὰ καταφέρῃ ὄπισθεν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ πληγήν, ὁ Μακεδὼν Κλεῖτος ὁ μέλας λεγόμενος ἀπέκοψε τὸν ὦμον τοῦ Πέρσου καὶ ἔσωσε τὸν Ἀλέξανδρον. 1000 Πέρσαι ἱππεῖς ἔπεσαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν οἱ ἀνώτατοι ἡγεμόνες τοῦ στρατοῦ καὶ συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οἱ δὲ λοιποὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν, χωρὶς νὰ καταδιωχθῶσι περισσότερον. Ὑπελείποντο οὕτω μόνον οἱ μισθοφόροι οἵτινες μακρὰν τῆς μάχης ἔτι ἵσταντο. Κατὰ τούτων λοιπὸν διηύθυνε τὴν φάλαγγα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ κατέκοψεν αὐτοὺς πάντας πλὴν δισχιλίων αἰχμαλωτισθέντων. Ἐκ τῶν Μακεδόνων ἑταίρων ἔπεσαν 25, χαλκοῖ δὲ ἀνδριάντες αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Λυσίππου ποιηθέντες ἐστήθησαν πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἱππέων ἔπεσαν 60, πεζοὶ δὲ περὶ τοὺς 30. Αἱ ἐλάχισται αὗται ἀπώλειαι τῶν Μακεδόνων ἐξηγοῦνται κατὰ πρῶτον διὰ τῆς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπερτέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγικῆς, εἶτα δὲ διὰ τοῦ τελειοτέρου ὁπλισμοῦ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες καὶ μὲ μακρὰ καὶ σκληρὰ (κρανέϊνα) δόρατα ἐμάχοντο, ἐνῷ οἱ Πέρσαι ἔφερον βραχέα ἀκόντια. Τοὺς πεσόντας ὁ Ἀλέξανδρος ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς, εἰς τὰς οἰκογενείας δὲ αὐτῶν ἐχάρισεν ἀτέλειαν. Καὶ τοὺς τραυματίας ἐπεμελήθη ὁ ἴδιος. Τοὺς αἰχμαλώτους Ἕλληνας ἔπεμψεν εἰς Μακεδονίαν εἰς καταναγκαστικὴν ἐργασίαν, 300 δὲ πανοπλίας ἐκ τῆς περσικῆς λείας ἔπεμψεν ἀνάθημα εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὴν ἐπιγραφήν: Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων. Ὁ νεαρὸς ἥρως τῆς Μακεδονίας ἤνοιγε τὴν στιγμὴν ταύτην στάδιον δόξης καὶ ἀγώνων εὐγενῶν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, τοὺς ὁποίους ὡς τὸ ὄνειρον τοῦ ἐθνικοῦ του βίου ἐθεώρησεν οὗτος· ἀλλὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων δὲν ἴσχυον νὰ ἐξεγείρωσιν οὔτε αἱ λαμπραὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου πράξεις οὔτε ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα γενναιοφροσύνη αὐτοῦ. Ὁ πολιτικὸς ὁρίζων τῶν δημοκρατουμένων Ἑλλήνων παρέμεινεν ὁ στενὸς ἐκεῖνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ ῥήτορες καὶ δημαγωγοὶ αὐτοῦ ἐνόμιζον ὅτι ὤφειλον νὰ περιορίσωσι τὰς εὐχὰς καὶ ἐλπίδας τοῦ ἔθνους.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ Γρανικῷ νίκης. — Εἰς τὸν νικητὴν τῆς ἐπὶ Γρανικῷ μάχης ἤνοιξεν ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας, αἱ Σάρδεις, ἀμέσως τὰς πύλας της. Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς ὁ Ἀλέξανδρος ᾠκοδόμησε ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, διωργάνωσε δὲ ἀμέσως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Λυδίας, χωρίσας τὴν οἰκονομικὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς, καὶ κατόπιν ἐστράφη πρὸς τὰς παραλίους ἑλληνικὰς πόλεις. Ἡ Ἔφεσος καὶ ἡ Μαγνησία καὶ αἱ πλεῖσται ἄλλαι πόλεις ἐδέχθησαν αὐτὸν προθύμως ὡς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, καταλύονται δὲ αἱ ἐν αὐταῖς ὑπὸ τοῦ Μέμνονος ἐγκαθιδρυθεῖσαι ὀλιγαρχίαι καὶ ἀποκαθίστανται τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Κατόπιν ἐκυρίευσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν Μίλητον, ὑπερασπιζομένην ὑπὸ Ἑλλήνων μισθοφόρων, μεταχειρισθεὶς πρὸς τοῦτο καὶ τὸν μικρὸν ἐξ 160 τριήρων στόλον του τὸν ὁποῖον καὶ ἀμέσως ἔπειτα διέλυσεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἁλικαρνασσόν, ὑπερασπιζομένην ἀνδρείως ὑπὸ τοῦ Μέμνονος καὶ τοῦ πολυαρίθμου περσικοῦ στόλου, κυριεύσας δὲ αὐτὴν κατηδάφισε.

Ὁ πρῶτος σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ ἀπελευθέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρωσις τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων, ἐπληρώθη τοιουτοτρόπως ταχέως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ δραστήριος Μέμνων καταστασθεὶς ἡγεμὼν τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δαρείου καὶ τῆς παραλίου συμπάσης ἐπεχείρησε διὰ τοῦ ἰσχυροῦ περσικοῦ στόλου ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ νῶτα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ καταλαβὼν διὰ προδοσίας τὴν Χίον καὶ τὰς πόλεις τῆς Λέσβου πλὴν τῆς Μυτιλήνης ἐπολιόρκησε ταύτην. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέθανε κατὰ τὴν πολιορκίαν, οἱ Πέρσαι ὅμως ἐξηκολούθησαν αὐτὴν καὶ ἐκυρίευσαν ἐπὶ τέλους τὴν πόλιν, εἰσαγαγόντες δὲ φρουρὰν καὶ τύραννον ἐγκαταστήσαντες τὸν Διογένη, ἕνα τῶν φυγάδων, ἔπλευσαν οἱ μὲν ἐπὶ Τενέδου, οἱ δὲ πρὸς τὰς Κυκλάδας. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως ἀδιαφορῶν περὶ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῶν Περσῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, προέβη μετὰ τοῦ στρατοῦ του διὰ τῆς Λυκίας, ἧς αἱ πόλεις παρεδόθησαν εἰς αὐτόν, εἰς τὴν Φρυγίαν, ἥτις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων συνεδέετο μετὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Γόρδιον (κόπτει τὸν Γόρδιον δεσμὸν διὰ τοῦ ξίφους). Ἐνταῦθα διεχείμασεν ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸ θέρος δὲ τοῦ 333, ἀφοῦ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ Ἅλυος καὶ πέραν ἔτι αὐτοῦ ὑπέταξεν εἰς τὰ μακεδονικὰ ὅπλα, ἐκβιάσας τὴν δίοδον διὰ τῶν πυλῶν τῆς Κιλικίας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ταρσόν, ἐγκαταλειφθεῖσαν πρὸ τῆς ἀφίξεώς του ἔτι ὑπὸ τοῦ Πέρσου διοικητοῦ. Καὶ ἐν Κιλικίᾳ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἦτο ἰσχυρόν. Ἡ Μικρὰ Ἀσία καθόλου ἦτο ἡ πατρὶς τοῦ τριτημορίου τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ εὐδαίμονα χώραν, ἑλληνικὴν ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἡ ἐκπαλαι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διατελοῦσαν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀνέκτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ἰσχυρὸς πυρετός, εἰς ὃν ὑπέπεσεν ὁ βασιλεὺς ἐν Ταρσῷ λουσθεὶς ἱδρῶν καὶ καύματι ἐχόμενος εἰς τὸν ψυχρὸν ποταμὸν Κύδνον, ἠπείλησε τὴν ζωήν του. Ἀπὸ τοῦ κινδύνου ἔσωσεν αὐτὸν ἐνταῦθα ὁ Ἀκαρνὰν ἰατρός του Φίλιππος, ἡ δὲ πρὸς τὸν φίλον ἐνδειχθεῖσα ἀπόλυτος ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἀλεξάνδρου (ἐπιστολὴ τοῦ Παρμενίωνος ὅτι ὁ Φίλιππος ὑπὸ τοῦ Δαρείου χρήμασι διαφθαρεὶς ἐμελέτα νὰ δηλητηριάσῃ τὸν βασιλέα) ἐπέδειξεν εἰς πάντας ὅτι «αὐτοῖς τε τοῖς φίλοις βέβαιος εἰς τὸ ἀνύποπτον τυγχάνει ὢν καὶ πρὸς τὸ ἀποθανεῖν ἐρρωμένος». Τοιαῦτα αἰσθήματα ἦσαν ἀκατανόητα εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ ξένα ἔτι πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὸν μεγαλόφρονα καὶ ἡρωϊ-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιος

κὸν βασιλέα ὑπετάχθη ἀμέσως καὶ ἡ Καρία μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων. Τοὺς ἡμιβαρβάρους ὅμως λαοὺς τῶν χωρῶν, ἃς κατέκτα, προσείλκυεν ἀμέσως εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἑορτὰς ἑλληνικὰς πανηγυρίζων καὶ ἄλλως τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν ἐπιδεικνύων. Εἰς τοὺς Σολεῖς ἔδωκε δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐν τῇ πόλει Μαλλῷ ἐθυσίασεν εἰς τὸν μάντιν Ἀμφίλοχον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμφιαράου ὡς κτίστην αὐτῆς καὶ ὡς εἰς ἀποίκους τῶν Ἀργείων τοὺς Μαλλωτὰς ἐχάρισε τοὺς φόρους, οὓς εἰς τὸν Δαρεῖον ἐπλήρωνον.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη (333).— Ὁ Δαρεῖος ἐν τῷ μεταξὺ συνήθροισε τοὺς πολυαρίθμους αὐτοῦ στρατοὺς εἰς τὰς πέραν τῶν ὀρέων πεδιάδας τῆς Συρίας, μεταξὺ Ὀρόντου καὶ Εὐφράτου, ἀνυπομονῶν δὲ διότι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔσπευδεν εἰς ἀπάντησίν του, διέβη τὰς πύλας τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ καὶ ἐπλησίασε τὰ παράλια τοῦ κόλπου τῆς Ἰσσοῦ (κατὰ Νοέμβριον τοῦ 333). Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν Ἰσσὸν κατέλαβον οἱ Πέρσαι τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπολειφθέντας ἀσθενεῖς στρατιώτας καὶ τούτους χαλεπῶς αἰκισάμενοι ἀπέκτειναν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως εἶχε σπεύσει ἤδη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς μακρᾶς τέρας πρὸς μεσημβρίαν τῶν πυλῶν παραλίας ὁδοῦ παρὰ τὴν πόλιν Μυρίανδρον καὶ ἐνταῦθα ἀφικόμενος ἔμαθεν ὅτι ὁ Δαρεῖος εὑρίσκετο εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ. Ἀμέσως λοιπὸν ἀνέστρεψε καὶ εὑρῆκε τοὺς Πέρσας στρατοπεδευμένους ἐν τῇ πρὸ τῆς Ἰσσοῦ παραλίᾳ πεδιάδι, 5 χιλιόμετρα πλατείᾳ, μὲ τὸ μέτωπον πρὸς ἀνατολὰς καὶ παρὰ τὰ ὄχθας τοῦ Πινάρου ποταμοῦ.

Τοῦ περσικοῦ στρατοῦ συγκειμένου ἐξ 600,000 ἀνδρῶν τὸν πυρῆνα ἀπετέλουν μισθοφόροι Ἕλληνες μὲν τριακοντακισχίλιοι, βάρβαροι δὲ ἑξηκοντακισχίλιοι, οἱ Κάρδακες λεγόμενοι (τ.ἔ. πολεμικοί) ἀμφότεροι ἀποτελοῦντες τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς παρατάξεως, μὲν Ἕλληνες ἐν τῷ κέντρῳ καὶ ἀπέναντι τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος οἱ δὲ βάρβαροι ἀνὰ 30,000 ἑκατέρωθεν. Ὄπισθεν αὐτῶν ἐτάχθη ε μέγα ἀλλ' ἀνωφελὲς βάθος ἡ λοιπὴ τῶν βαρβάρων στρατιά. Τὸ ἱππικὸν δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐτάχθη εἰς τὸ ἀριστερὸν κέρας παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐνῷ τὸ δεξιὸν κέρας παρὰ τὰ ἐξ ἀνατολῶν ὑψώματα ἀνεπτύχθη τοσοῦτον ὥστε μέρος αὐτοῦ κατελάμβανε τὰ νῶτα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Δαρεῖος εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς παρατάξεως ἐπὶ ἁρματος. Καὶ κατὰ μὲν τῶν χιλιάδων τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ ἐχ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θροῦ ἤρκεσαν ὀλίγοι Μακεδόνες ἵνα καταστήσωσιν αὐτοὺς ἀβλαβεῖς· τὸ ἀριστερὸν δὲ κέρας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα ἔταξεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἀμυντικὴν ἁπλῶς θέσιν, ἐνῷ μὲ τὸ κέντρον καὶ δεξιὸν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίθεσιν. Ὡς καὶ παρὰ τὸν Γρανικὸν καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀλέξανδρος διῆλθε τὸν ποταμὸν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἐχθρῶν, προσέβαλε τὸ ἀριστερὸν κέρας αὐτοῦ καὶ τὸ ἔτρεψεν εἰς φυγήν. Μόνον οἱ Ἕλληνες μισθοφόροι τοῦ Δαρείου ἠγωνίσθησαν ἀνδρείως κατὰ τῆς φάλαγγος, ἥτις κρημνώδεις ὄχθας ἀναβαίνουσα διεσπάσθη, καὶ ἐνταῦθα ἔπεσαν πολλοὶ τῶν ἀρίστων Μακεδόνων. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἐμβαλὼν εἰς τὰ πλάγια κατέκοπτεν αὐτούς, τότε δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ δεξιοῦ τῶν Περσῶν κέρατος εἰς τὸν ποταμὸν ἐμβαλόντες ἱππεῖς καὶ εὐρώστως πρὸς τοὺς ἀπέναντι Θεσσαλοὺς καὶ ἄλλους τῶν Μακεδόνων ἀγωνιζόμενοι ἐνέκλιναν καὶ ἡ φυγὴ κατέστη γενική. Ἐν τῇ φοβερᾷ δὲ συγχύσει ἥτις κατέλαβε νῦν τοὺς πανταχόθεν φεύγοντας βαρβάρους, 100,000 πεζοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ 10,000 πεζοὶ ἔπεσαν. Ὁ Δαρεῖος εἶχε φύγει ἤδη μετὰ τῶν πρώτων μόλις τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ κέρας διεσπάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὰ ὁμαλὰ χωρία ἐπὶ τοῦ ἅρματος διεσώζετο, κατόπιν ὅμως ἐμπεσὼν εἰς δυσχωρίας τὸ μὲν ἅρμα ἀπέλιπε καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸν κάνδυν ἐκδύς, ἵππου δὲ ἐπιβὰς ἔφευγεν (παράστασις τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης ἐν τῷ ἐκ Πομπηίας ψηφιδωτῷ τῷ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως). Ἡ νὺξ ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ καταδιώκοντος Ἀλεξάνδρου. Τὸ στρατόπεδον ὅμως πᾶν καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ μεγάλου βασιλέως μετὰ τῆς μητρός, τῆς γυναικός, τῶν δύο θυγατέρων καὶ τοῦ μικροῦ του υἱοῦ ἔγιναν λεία τοῦ νικητοῦ. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς Ἕλλην ἡγεμὼν προσηνέχθη πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς αἰχμαλώτους μετὰ μεγαλοφροσύνης καὶ ἱπποτικότητος, ἥτις τῶν Ἀσιατῶν δεσποτῶν τὴν ἔκπληξιν διήγειρε καὶ τοὺς δούλους ὑπηκόους προσείλκυεν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ νικητοῦ.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰσήλασε κατόπιν εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου ἡ Ἄραδος καὶ Μάραθος καὶ ἡ Σιδὼν κατόπιν καὶ ἄλλαι πόλεις ἐδέχθησαν αὐτόν. Ἐν Μαράθῳ ἔλαβεν ἐπιστολὰς τοῦ Δαρείου, παρακαλοῦντος ν' ἀποδοθῶσιν αὐτῷ οἱ αἰχμαλωτισθέντες οἰκεῖοι καὶ προτείνοντος φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπήντησεν ὅτι ὁ Δαρεῖος ὤφειλε πρῶτον ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν βασιλέα τῆς Ἀσίας, ἔπειτα δὲ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νὰ ζητήσῃ νὰ συνεννοηθῇ περὶ τῶν λοιπῶν. Ἄλλως ἠδύνατο καὶ αὖθις τὴν τύχην τῶν ὅπλων νὰ δοκιμάσῃ. Διὰ τοῦ Παρμενίωνος κατόπιν κατέλαβε τὴν Δαμασκὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ θησαυρῶν, συνέλαβε δὲ αὐτόθι καὶ πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν, Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων, οἵτινες πρὸς τὸν Δαρεῖον πρὸ τῆς μάχης εἶχον ἀποσταλῆ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέλυσε καὶ τούτους χωρὶς νὰ βλάψῃ τι, τὸν Ἀθηναῖον μάλιστα Ἰφικράτην τὸν τοῦ στρατηγοῦ Ἰφικράτους υἱὸν διαφερόντως ἐτίμησε.

Ἅλωσις τῆς Τύρου (332). — Ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπευδε νῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀλλ' ἡ ἄρνησις τῶν Τυρίων νὰ δεχθῶσι τὸν βασιλέα εἰς τὴν πόλιν, προὐκάλεσε μακρὰν καὶ δυσχερῆ πολιορκίαν. Τὴν πόλιν ταύτην, τὸ κέντρον τῆς φοινικικῆς δυνάμεως, δὲν ἠδύνατο ὁ Ἀλέξανδρος ν' ἀντιπαρέλθῃ ἐπὶ μόνῃ τῇ ὑπὸ τῶν πρέσβεων αὐτῆς γενομένῃ δηλώσει τῆς ὑποταγῆς, διότι ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆς ὑπέθαλπε τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐκ Φοινίκων ἀποτελουμένου περσικοῦ στόλου, ὅστις δραστηρίως ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει συνέπραττε μετὰ τῶν Ἑλλήνων διασκορπίζων περσικὸν χρυσὸν κατὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀρχῆς τῶν Μακεδόνων. Ἀπὸ τῆς Σίφνου ὁ στόλος οὗτος, εἰς ἣν ἔπλευσε μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Τενέδου, εἶχεν ἀναπλεύσει εἰς τὴν Χίον ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐν Ἰσσῷ νίκης τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' οἱ Πέρσαι ναύαρχοι διατρίβοντες ἐν Σίφνῳ συνεννοήθησαν μετὰ τοῦ ἐνταῦθα προσελθόντος βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἄγιδος, οὗτος δὲ λαβὼν παρ' αὐτῶν χρήματα ἀπεπειράθη διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀγησιλάου καὶ τῶν στρατολογηθέντων μισθοφόρων νὰ καταλάβῃ τὴν Κρήτην. Ὁ κατὰ τῶν Μακεδόνων ἀναβρασμὸς δὲν ἦτο μικρὸς καὶ ἄλλως ἐν Ἑλλάδι, μολονότι δὲ ὁ Ἀντίπατρος κατέχων τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν Κόρινθον ἐπέβλεπεν ἐνταῦθα τὰ γινόμενα, οἱ Ἕλληνες ὅμως ἤλπιζον ἔτι μεγάλα παρὰ τῶν Περσῶν, ἐν Ἀθήναις μάλιστα πρὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης ἐπίστευον ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμὴ καθ' ἣν οἱ Μακεδόνες θὰ «κατεπατοῦντο» ὑπὸ τῶν περσικῶν στρατιῶν.

Τὴν πολιορκίαν τῆς ἐπὶ νήσου κειμένης Τύρου ἤρχισεν ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς καταχώσεως τοῦ χωρίζοντος αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἠπείρου πορθμοῦ. Τὸ ἔργον ἐν τούτοις τοῦτο καθίστατο δυσχερὲς καθ' ὅσον πρὸς τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐπλησίαζε καὶ πρὸς τὴν κατ' αὐτὰ βαθυτέραν θάλασσαν, ὁπόθεν ἀπό τε τῆς πόλεως καὶ τοῦ στόλου τῶν θα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λασσοκρατούντων Τυρίων προσεβάλλοντο οἱ Μακεδόνες. Διὰ πυρπολικῶν κατέκαυσαν οἱ Τύριοι τοὺς ἐπὶ τῆς προσχώσεως στηθέντας πολιορκητικοὺς πύργους καὶ ἡ ἐργασία τῶν Μακεδόνων ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου. Νῦν ὅμως ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον ἐξ 80 φοινικικῶν, 120 κυπριακῶν, 10 ροδιακῶν καὶ 14 ἄλλων πλοίων συνεκρότησε. Τὰ φοινικικὰ πλοῖα προήρχοντο ἐκ τοῦ κατὰ τὸ Αἰγαῖου στόλου τῶν Περσῶν, τὸν ὁποῖον ἐγκατέλιπον οἱ Φοίνικες καθὼς ἔμαθον τὴν πατρίδα των κατεχομένην πλέον ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ δὲ κυπριακὰ ἔπεμψαν οἱ Κύπριοι βασιλεῖς πρὸς αὐτὸν μετὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Ἰσσῷ ἥττης τοῦ Δαρείου. Ἀλλ' ὁ στόλος τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκβιάσῃ τὰς στενὰς τῶν λιμένων εἰσόδους, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκλείσθη ὁ στόλος τῶν Τυρίων, καὶ ἡ εἰς τὰ τείχη δὲ προσέγγισις καθίστατο ἀδύνατος, διότι λίθοι πολλοὶ εἰς τὸ πέλαγος προβεβλημένοι ἐξεῖργον αὐτὰ ἐντεῦθεν. Καὶ τοὺς προβόλους τούτους διὰ παντοίων μηχανημάτων, καθ' ὧν καὶ οἱ Τύριοι τὸ πᾶν ἀντεμηχανῶντο, ἔπρεπε νὰ ἐξελκύσωσι πρῶτον οἱ Μακεδόνες ὄχι ἄνευ μεγάλων δυσκολιῶν καὶ ἀγώνων. Οἱ Τύριοι ἐπεχείρησαν κατόπιν νὰ προσβάλωσιν ἐξαίφνης τὸν πρὸ τοῦ λιμένος των παραφυλάττοντα κυπριακὸν στόλον, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δι' ὀλίγων πλοίων ἀντεπεξῆλθεν ὁ ἴδιος κατ' αὐτῶν καὶ ἡ προσβολὴ ἀπέτυχεν. Αἱ πολιορκητικαὶ τῶν Μακεδόνων μηχαναὶ εἶχον πλησιάσει τοιουτοτρόπως τὸ τεῖχος ἐκ τῆς προσχώσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀχυρότητα αὐτοῦ εἰς 150 πόδας ὑψουμένου ἐνταῦθα καὶ ἐκ λίθων μεγάλων συγκειμένου οὐδὲν κατωρθώνετο. Μόνον εἰς τὰ πρὸς τὴν νοτίαν θάλασσαν διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ στόλου μηχανῶν ἠνοίχθη ῥῆγμα καὶ ἐνῷ ὁ στόλος διασπάσας τὰ κλεῖθρα τῶν λιμένων εἰσέπλεεν εἰς αὐτούς, ἀνέβη αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐκλεκτῶν εἰς τὰ παραρραγέντα τείχη καὶ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξωργισμένοι οἱ Μακεδόνες διὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν καὶ πρὸ πάντων διότι οἱ Τύριοι συλλαβόντες αἰχμαλώτους τινὰς ἔσφαξαν ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ἀνθισταμένων καὶ φευγόντων καὶ ἐθανάτωσαν ὀκτακισχιλίους. Οἱ ἴδιοι δὲ ἀπώλεσαν 400 ἄνδρας κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ 20 ὑπασπιστὰς κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ τείχους, ὅπου καὶ ὁ πρῶτος ἐπ' αὐτοῦ ἀναβὰς ἀρχηγὸς τῶν ὑπασπιστῶν Ἄδμητος γενναίως μαχόμενος ἔπεσε. Τοὺς εἰς τὸ ἱερὸν ὅμως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοῦ Ἡρακλέους καταφυγόντας καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ἐκ Καρχηδόνος θεωροὺς ἀφῆκεν ἐλευθέρους ὁ Ἀλέξανδρος, τοὺς δὲ λοιποὺς τρισμυρίους Τυρίους ἠνδραπόδισε (κατ' Αὔγουστον τοῦ 332).

Ἅλωσις τῆς Γάζης καὶ κατάληψις τῆς Αἰγύπτου (332). — Τὴν ἅλωσιν τῆς Τύρου ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ἡ κατάληψις τῆς Αἰγύπτου πρὸς παντελῆ ἐξασφάλισιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ περαιτέρω ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ παντὸς ἀντιπερισπασμοῦ, ὃν οἱ Πέρσαι θὰ ἠδύναντο ν' ἀναλάβωσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης μετὰ τῶν ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν ὅλως διόλου ἐνεργούντων Ἑλλήνων (πρβλ. τὸν πρὸς τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ λόγον τοῦ Ἀλεξάνδρου παρ' Ἀρριανῷ ἐν Ἀναβ. II 17). Τὰς δευτέρας περὶ εἰρήνης προτάσεις τοῦ Δαρείου, ὅστις λύτρα μὲν ἔδιδεν ὑπὲρ τῆς γυναικός, μητρὸς καὶ τῶν παίδων μύρια τάλαντα, πᾶσαν δὲ τὴν ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου χώραν μέχρι τῆς θαλάσσης παρεχώρει, τὴν θυγατέρα δὲ αὐτοῦ εἰς γάμον, εἶχεν ἀπορρίψει ὁ Ἀλέξανδρος ἤδη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου (ἀπάντησις πρὸς τὸν Παρμενίωνα, εἰπόντα ὅτι θὰ ἐδέχετο αὐτὰς ἂν ἦτο Ἀλέξανδρος: καὶ αὐτὸς ἄν, εἴπερ Παρμενίων ἦν, οὕτως ἔπραξεν). Νῦν δὲ διευθυνόμενος πρὸς τὴν Αἴγυπτον διέτριψε μόνον ἐπὶ μικρὸν εἰς ἅλωσιν τῆς Γάζης, ἥτις ὁμοίως ὡς καὶ ἡ Τύρος ἐπίμονον ἀντίστασιν ἀντέταξεν εἰς αὐτόν. Ἡ πόλις ἔκειτο μακρὰν τῆς τεναγώδους θαλάσσης ἐπὶ ὑψώματος, περιεβάλλετο δὲ ὑπὸ ἰσχυρῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα οἱ μηχανικοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐθεώρουν διὰ πολιορκητικῶν μηχανῶν ἀπόρθητα. Τὴν προσβολὴν διὰ τοῦτο ἐπεχείρησαν οἱ Μακεδόνες μόνον ἀφοῦ προσέχωσαν πρὸς τὰ τείχη χῶμα 250 ποδῶν ὕψους καὶ 1200 πλάτους ἐξ οὗ ἠδύναντο αἱ μηχαναὶ νὰ ἐνεργήσωσιν, ἐνῷ συνάμα ὑπόνομοι ὠρύσσοντο ὑπὸ τὸ τεῖχος αὐτό. Κατὰ τὴν τετάρτην δὲ ἔφοδον (εἰς μίαν τῶν προηγουμένων αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τρωθῆ) εἰσῆλθον οἱ Μακεδόνες εἰς τὴν πόλιν, ἧς οἱ μὲν ἄνδρες μαχόμενοι ἀπέθανον, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες ἠνδραποδίσθησαν (κατὰ Νοέμβριον τοῦ 332).

Τὴν ἑβδόμην ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Γάζης ἡμέραν ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὸ Πηλούσιον τῆς Αἰγύπτου, ὅπου καὶ ὁ στόλος αὐτοῦ ἐκ τῆς Φοινίκης κατέπλευσε. Ὁ σατράπης τῆς χώρας Μαζάκης, ὅστις στρατὸν δὲν εἶχε, ἐδέχθη ἀμέσως τοὺς Μακεδόνας, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι δὲ οἵτινες τοὺς Πέρσας ἀπεστρέφοντο οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἐπεχείρησαν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μέμφιν, ἐθυσίασεν εἰς τοὺς θεοὺς τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὸν Ἄπιν καὶ προσείλκυσε τοιουτοτρόπως ἀμέσως τὸν λαόν. Συγχρόνως ὅμως ἐτέλεσε καὶ ἑλληνικὰς ἑορτάς, ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ μουσικόν, προσελθόντων ἐκ τῆς Ἑλλάδος τῶν δοκιμωτάτων περὶ ταῦτα τεχνιτῶν. Ἡ ἑλληνικὴ ποίησις καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα εἰσήγοντο τοιουτοτρόπως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπισήμως εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἐκ τῆς Μέμφιδος κατέπλευσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ποταμὸν καὶ ἐλθὼν εἰς Κάνωβον κατὰ τὴν λίμνην Μαρίαν ἢ Μαρεώτιδα (σύμ. Μαριούτ), ἐξέλεξεν ἐνταῦθα τόπον ὃν ἐνόμισε καταλληλότατον πρὸς κτῆσιν μεγάλης πόλεως καὶ τὸ σχέδιον αὐτῆς ἀμέσως διέγραψε. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῦτο ἔλειπε λευκὴ γῆ, μετεχειρίσθησαν ἄλευρον πρὸς διαγραφὴν τῶν γραμμῶν ἐπὶ μελαγγείου ἐδάφους κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπερ ὑπὸ τῶν μάντεων ἐθεωρήθη ὡς προοιωνίζον τὴν μέλλουσαν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν. Αὕτη ἦτο ἡ μεγάλη Ἀλεξάνδρεια. Ἀφοῦ δὲ ἐδέχθη ἐνταῦθα τὸν ἐκ τοῦ Αἰγαίου καταπλεύσαντα μακεδονικὸν στόλον ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἡγέλοχον, ὅστις ἀνήγγελλεν ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ νῆσοι αἱ προσχωρήσασαι κατ' ἀνάγκην εἰς τοὺς Πέρσας ἐπανῆλθον αὖθις εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὥρμησε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 331 εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ παναρχαίου μαντείου τοῦ Ἄμμωνος. Ἡ πρὸς αὐτὸ ὁδὸς δὲν θὰ ἦτο βεβαίως ἄγνωστος, διότι πολλοὶ ἐπεσκέπτοντο τὸ μαντεῖον, ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου διεδίδετο ὅτι δύο δράκοντες πρὸ τοῦ στρατεύματος φωνὴν ἱέντες ὡδήγησαν αὐτὸν κατά τε τὴν ἐκεῖσε πορείαν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. III 3 ἑ.). Ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβεν ἐνταῦθα τὸν χρησμὸν παρὰ τοῦ προφήτου καὶ ἀκούσας, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, «ὅσα αὐτῷ πρὸς θυμοῦ ἦν» ἀνέζευξεν ἐπ' Αἰγύπτου. Εἰς τὸν κόσμον ὅμως διεδόθη ὅτι ὁ θεὸς προσεῖπεν αὐτὸν ἐνταῦθα παῖδα Διὸς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτοτε πραγματικῶς ἂν καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μετρίως καὶ ὑποφειδομένως ἑαυτὸν ἐξεθείαζε, πολλάκις δὲ καὶ κατειρωνεύθη τῆς θειότητος ἑαυτοῦ, ὅμως πρὸς τοὺς βαρβάρους σοβαρὸς ἐδεικνύετο καὶ ὅμοιος πρὸς ἄνθρωπον σφόδρα πεπεισμένον περὶ τῆς ἐκ θεοῦ γεννήσεως καὶ τεκνώσεως (Πλουτ. Ἀλεξ. 28). Καὶ ἀληθῶς ἡ πρώτη περίοδος τοῦ βίου τοῦ μεγάλου υἱοῦ τοῦ Φιλίππου λήγει ἐνταῦθα. Τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, κατορθώματα ἡμιθέου, ἠδύναντο νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τοὺς ἱερεῖς τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ μαντείου τὴν ἰδέαν ὅτι υἱός τις τῶν θεῶν ἐνεφανίσθη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἰδέα δὲ αὕτη ἠδύνατο νὰ καταστῇ πεποίθησις καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐπείθετο ν' ἀναγνωρίσῃ, ἦτο φυσικὸν πλέον νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν τὸν ὑπὸ τῆς θεότητος προωρισμένον βασιλέα τοῦ κόσμου.

Εἰς τὴν Μέμφιν ἐπανελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐδέχθη τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐκ Μακεδονίας πεμφθέντας αὐτῷ ἐπικούρους, ἑώρτασε μετὰ στρατοῦ πανηγύρεις ἑλληνικὰς καὶ θυσίας καὶ ἀκολούθως διηυθέτησε τὰ τῆς κατακτηθείσης χώρας. Δύο Αἰγυπτίους κατέστησε νομάρχας αὐτῆς, τὸν στρατὸν δὲ τῆς κατοχῆς ἔταξεν ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγοὺς Μακεδόνας καὶ Ἕλληνας. Ἐπὶ τῶν φόρων ἔταξε τὸν ἐκ Ναυκράτιος Κλεομένη, εἰς ὃν ἔδωκε καὶ τὴν διοίκησιν τῆς προσχώρου Ἀραβίας. Ἡ κατανομὴ αὕτη τῆς ἀρχῆς, ἣν καὶ οἱ Ρωμαῖοι κατόπιν ἐμιμήθησαν (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. III 5), σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ξενικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης χώρας.

Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 331 ἐπανῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Φοινίκην, ἑώρτασεν ἐν Τύρῳ ἑλληνικὰς αὖθις ἑορτὰς καὶ ἐδέχθη τοὺς ἐξ Ἀθηνῶν πεμφθέντας πρέσβεις. Τὰς αἰτήσεις αὐτῶν ἐξεπλήρωσε πάσας ὁ Ἀλέξανδρος, ἠλευθέρωσε δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ Γρανικῷ αἰχμαλωτισθέντας συμπολίτας των. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ὅμως, ὅπου ὁ ἀναβρασμὸς δὲν ἔπαυεν, ἔπεμψε στόλον 100 πλοίων. Καὶ τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν τῶν ὑποτεταγμένων χωρῶν ἐνταῦθα διέταξε, τὸν Ἅρπαλον, ὅστις πρὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης εἶχε δραπετεύσει εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν θησαυρῶν, συνεχώρησε καὶ κατέστησε πάλιν θησαυροφύλακα, αὐτὸς δὲ ἐτράπη πρὸς τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγριν, πέραν τῶν ὁποίων ὁ Δαρεῖος συνέλεγεν αὖθις τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ.

Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη (331). — Ὁ πρὸς φύλαξιν τοῦ παρὰ τὴν Θάψακον πόρου τοῦ Εὐφράτου ταχθεὶς ὑπὸ τὸν Μαζαῖον περσικὸς στρατὸς κατέλιπε τὴν θέσιν του ἅμα ἐπλησίασεν ὁ Ἀλέξανδρος (κατ' Αὔγουστον τοῦ 331) καὶ ὁ μακεδονικὸς στρατὸς διῆλθεν ἀνενόχλητος τὸν διὰ δύο γεφυρῶν ἐζευγμένον ποταμόν. Ἐν ἀριστερᾷ ἔχων κατόπιν τὸν Εὐφράτην ἐπορεύθη ὀλίγον βορειότερον εἶτα ἐστράφη πρὸς ἀνατολάς, ἀριστερόθεν ἔχων τὰ ὄρη τῆς Ἀρμενίας διὰ Καρρῶν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Νισίβιος, διέβη ἀνενόχλητος τὸν Τίγριν (ἔκλειψις σελήνης τὴν 20/21 Σεπτεμβρίου τοῦ 331) καὶ ἀναπαύσας ἐνταῦθα τὸν στρατὸν ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν πρὸς νότον. Ἐν δεξιᾷ εἶχε νῦν αὐτὸν τὸν Τίγριν πορευόμενος διὰ τῆς ἀσσυριακῆς χώρας Ἀτουρίας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὰ Γορδιαίων (τῶν Καρδούχων) ὄρη. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς διαβάσεως ἐξήγγειλαν ἤδη αὐτῷ οἱ πρόδρομοι ὅτι ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς δὲν ἦτο μακράν.

Ὁ Δαρεῖος συνεκρότησε τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου πεζῶν, ὡς λέγεται, ἐκ πάντων τῶν μεταξὺ Ἰαξάρτου καὶ Εὐφράτου οἰκούντων λαῶν, 40,000 ἱππέων, 200 δρεπανηφόρων ἁρμάτων, 15 ἐλεφάντων καὶ Ἑλλήνων μισθοφόρων. Μὲ τὴν δύναμιν ταύτην ἐστρατοπέδευσεν ἐν Γαυγαμήλοις πρὸς τῷ ποταμῷ Βουμώδῳ (σήμ. Γκαζίρ), ἐγγὺς τῶν ἐρειπίων τῆς Νινευὴ καὶ 120 χιλιόμετρα μακρὰν τῆς νοτιοανατολικῶς κειμένης πόλεως Ἀρβήλων (σήμ. Ἀρμπίλ), ἐν χωρίῳ ὁμαλῷ πάντη. Ὅταν ἐπληροφορήθη ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀνέπαυσε τὸν στρατὸν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ὀχυρώσας δὲ τὸ στρατόπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέλιπε τὰ σκευοφόρα καὶ τοὺς ἀπομάχους ὥρμησεν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἓξ χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ στρατοπέδου τῶν Περσῶν, ἔστησε τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μεταξὺ γηλόφων καὶ ἀναλαβὼν τοὺς ψιλοὺς καὶ τῶν ἱππέων τοὺς ἑταίρους κατεσκόπευσε τὸν χῶρον πάντα καὶ τὴν παράταξιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὴν μὲν γνώμην τοῦ Παρμενίωνος ὅστις συνεβούλευε νύκτα νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπέκρουσεν εἰπὼν ὅτι δὲν ἤθελε νὰ κλέψῃ τὴν νίκην, διότι ὁ Ἀλέξανδρος ἔπρεπε φανερῶς καὶ ἄνευ σοφίσματος νὰ νικήσῃ· ὁ στρατὸς ὅμως τοῦ Δαρείου κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἔμεινε συντεταγμένος ὅπως ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθη, φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν, ἡ κόπωσις δὲ αὕτη καὶ τὸ δέος «ὅ τι περ φιλεῖ πρὸ τῶν μεγάλων κινδύνων γίγνεσθαι, οὐκ ἐκ τοῦ παραυτίκα σχεδιασθέν, ἀλλ' ἐν πολλῷ χρόνῳ μελετηθέν τε καὶ τὰς γνώμας αὐτοῖς δουλωσάμενον» ὄχι ὀλίγον ἠλάττωσε τὸ πολεμικόν του σθένος. Τὸν χῶρον ἐγνώρισε τοιουτοτρόπως ὁ Δαρεῖος νῦν καλλίτερα νὰ ἐκλέξῃ ἢ ἐν Ἰσσῷ, ἀλλὰ τὸν χρόνον ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐκλέξῃ (1 Ὀκτωβρίου 331).

Τὸ σχέδιον τῆς παρατάξεως τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἐγνώσθη ἔπειτα καὶ ἐκ τοῦ σχεδίου τῆς μάχης, τὸ ὁποῖον μετ' αὐτὴν εὑρέθη ἐν τῷ κυριευθέντι στρατοπέδῳ. Τὸ κέντρον κατεῖχεν ὁ Δαρεῖος μετὰ τῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπιφανῶν Περσῶν, ἐκλεκτῶν τινων σωμάτων καὶ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων καὶ Περσῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ ὄπισθεν τῆς πρώτης αὐτοῦ παρατάξεως ἔταξε δευτέραν στρατοῦ γραμμήν, τὸ ἥμισυ δηλαδὴ τῶν λόχων μὲ τὸ μέτωπον ὄπισθεν (ἀμφίστομος φάλαγξ), ἵνα δυνηθῇ νὰ χρησιμοποιήσῃ ταύτην κατὰ τῶν περσικῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα ἤθελον ἀποπειραθῇ νὰ παρακάμψωσι τὸν ὀλιγαριθμότερον μακεδονικὸν στρατὸν καὶ προσβάλωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν νώτων. Ὅτε ἤρχισεν ἡ προσβολή, ὁ Δαρεῖος μὲ τὸ κέντρον αὐτοῦ ἐκινεῖτο κατὰ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν Μακεδόνων, τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ὠδήγει ὀλίγον λοξῶς ἐπὶ δεξιὰ μᾶλλον, κατασκοπῶν ποῦ καταλληλότατα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμπέσῃ εἰς τὴν ἐχθρικὴν φάλαγγα, ἧς τὸ ἀριστερὸν κέρας ἠπείλει ἤδη νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ δεξιὸν τῶν Μακεδόνων. Καὶ πραγματικῶς ὁ Δαρεῖος διέταξε τοὺς προτεταγμένους τοῦ εὐωνύμου αὐτοῦ νὰ παριππεύσωσιν εἰς κύκλωσιν τὸ δεξιὸν τῶν Μακεδόνων, τὰ δρεπανηφόρα δὲ ἅρματα ἔπεμψε κατ' αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον ἵνα συνταράξωσι τὴν φάλαγγα αὐτοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατέστησαν οἱ Ἀγριᾶνες καὶ οἱ ἀκοντισταὶ ἀβλαβῆ, ὅτε δὲ ὁ Δαρεῖος πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκ τοῦ εὐωνύμου αὐτοῦ παριππευόντων τὸ δεξιὸν τῶν Μακεδόνων, τοὺς ὁποίους εὐρώστως οἱ ἱππεῖς αὐτῶν ἐδέχθησαν, ἔπεμψε νέας ἐπικουρίας, ἐξ οὗ ῥῆγμά τι προέκυψεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν βαρβάρων, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέψας ἀμέσως καὶ «ὥσπερ ἔμβολον ποιήσας τῆς τε ἵππου τῆς ἑταιρικῆς καὶ τῆς φάλαγγος τῆς ταύτῃ τεταγμένης ἦγε δρόμῳ τε καὶ ἀλαλαγμῷ ὡς ἐπὶ αὐτὸν Δαρεῖον». Ὁ ὅλεθρος τῶν Περσῶν κατέστη τοιουτοτρόπως ἀναπόφευκτος. Οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἱππεῖς διὰ τῶν φοβερῶν αὐτῶν ὠθισμῶν διασπῶντες τὰς γραμμὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἐκτύπουν μὲ τὰ ξυστὰ τὰ πρόσωπα τῶν Περσῶν, ἐνῷ συνάμα ἡ πυκνὴ φάλαγξ «ταῖς σαρίσσαις πεφρικυῖα» ἐνέβαλλεν ἀκαταγώνιστος κατ' αὐτῶν. Ὁ Δαρεῖος καὶ ἐνταῦθα ἔφυγε πρῶτος. Καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες ἐφεπόμενοι ἐφόνευον τοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ τὸ ἀριστερὸν κέρας αὐτῶν ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα ἠγωνίζετο ἔτι δυσχερῆ ἀγῶνα καὶ τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ παύσῃ μὲν τὴν δίωξιν, νὰ στραφῇ δὲ πρὸς βοήθειαν τοῦ Παρμενίωνος. Ἐπανέλαβεν ὅμως αὐτὴν μέχρι νυκτός, ἀφοῦ ἐκράτησε τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἀριστερὸν τῶν Μακεδόνων, καὶ αὐτὸς μὲν διαβὰς τὸν ποταμὸν Λύκον (σήμ. μέγας Ζὰβ) κατεστρατοπέδευσεν αὐτοῦ ἵνα ἀναπαύσῃ ἵππους καὶ ἄνδρας, ὁ δὲ Παρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μενίων τό τε στρατόπεδον τῶν βαρβάρων εἶλε καὶ τὰ σκευοφόρα καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ τὰς καμήλους. Οἱ Μακεδόνες ἀπώλεσαν ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον 100 ἄνδρας καὶ χιλίους ἵππους ἕνεκα τῶν τραυμάτων καὶ τῆς κακοπαθείας, ἐκ τῶν Περσῶν δὲ 30,000 ἐφονεύθησαν, διπλάσιοι ἠχμαλωτίσθησαν.

Ἡ μέχρι τοῦ Ἰαξάρτου προέλασις τοῦ Ἀλεξάνδρου (331-329). Θάνατος τοῦ Φιλώτα καὶ Παρμενίωνος.—Μετὰ τὴν ἐν Γαυγαμήλοις μάχην ἡ ἀρχὴ τῶν Περσῶν ἐθεωρήθη πλέον καταλελυμένη καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς Ἀσίας. Τὴν Ἑλλάδα ὅμως δὲν ἐλησμόνησεν ὁ νικητὴς τῶν βαρβάρων καὶ ἐνταῦθα. Διέταξε τὴν κατάλυσιν τῶν τυραννίδων, ἀνεκήρυξε τῶν πόλεων τὴν αὐτονομίαν, εἰς τοὺς Πλαταιεῖς ἔγραψεν ὅτι ἀνοικοδομεῖ τὴν πόλιν αὐτῶν, παρὰ τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ αἵματός των οἱ Ἕλληνες ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν των, εἰς δὲ τοὺς Κροτωνιάτας ἔπεμψε μέρος τῶν λαφύρων, τὴν Φαύλου τοῦ ἀθλητοῦ τιμῶν προθυμίαν καὶ ἀρετήν, «ὃς περὶ τὰ Μηδικὰ τῶν ἄλλων Ἰταλιωτῶν ἀπεγνωκότων τοὺς Ἕλληνας ἰδιόστολον ἔχων ναῦν ἔπλευσεν εἰς Σαλαμῖνα τοῦ κινδύνου τι μεθέξων» (Πλουτ. Ἀλέξ. 34).

Ἐνῷ ὁ Δαρεῖος ἔφευγεν ἔπειτα διὰ τῆς Μηδίας, ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἄρβηλα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐκεῖ θὰ κατελάμβανε τὸν Δαρεῖον, παρέλαβε τοὺς ἐνταῦθα καταλειφθέντας θησαυροὺς καὶ προῆλθε πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, διότι ἡ πόλις αὕτη καὶ τὰ Σοῦσα ἦσαν τὸ ἆθλον τῆς ἐν Γαυγαμήλοις νίκης. Οἱ Βαβυλώνιοι πανδημεὶ εἰς ὑπάντησιν ἐξελθόντες μετὰ τῶν ἱερέων καὶ ἀρχόντων αὐτῶν ἔφερον πρὸς αὐτὸν δῶρα καὶ τὴν πόλιν παρέδωκαν καὶ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ χρήματα. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ διέταξε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου κατασκαφέντων τῆς πόλεως ἱερῶν, κατέστησε σατράπην αὐτῆς τὸν Μαζαῖον, φρούραρχον δὲ Μακεδόνα καὶ χωρὶς ἀπ' αὐτῶν ἄλλον οἰκονομικὸν διοικητὴν ὁμοίως Μακεδόνα καὶ ἐστράφη πρὸς τὰ Σοῦσα, εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ 20 ἡμέρας ἔφθασεν. Ἡ πόλις ὁμοίως ἐδέχθη τὸν νικητήν, ὅστις εὗρεν ἐνταῦθα 50,000 τάλαντα ἀργυρίου, τὴν ἄλλην βασιλικὴν κατασκευὴν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου λαφυραγωγηθέντα ἑλληνικὰ καλλιτεχνήματα, ὡς τὰς χαλκᾶς τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος εἰκόνας, ἃς ἔπεμψεν εἰς Ἀθήνας. Θυσίαι ἑλληνικαὶ καὶ λαμπαδηδρομίαι καὶ ἀγῶνες γυμνικοὶ ἐτελέσθησαν καὶ ἐν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταῦθα. Ἐκ τῶν χρημάτων δὲ ἔπεμψε καὶ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον διὰ τὸν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν πόλεμον (μάχη παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν καὶ νίκη τοῦ Ἀντιπάτρου τὸ 330).

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 331 ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν πορείαν διὰ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῶν Οὐξίων (βορειοανατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τίγριδος) δι' ὁδοῦ τραχείας καὶ δυσπόρου, διῆλθε τὰ ὑπὸ 40,000 πεζῶν φυλαττόμενα στενὰ τῆς Περσίδος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Περσέπολιν. Τὰ βασίλεια αὐτῆς ἐπυρπολήθησαν — σύμβολον τῆς ἐκλιπούσης πλέον λαμπρότητος καὶ δυνάμεως τῶν Περσῶν, κατελήφθησαν δὲ καὶ οἱ Πασαργάδαι μετὰ τῶν ἀπὸ Κύρου τοῦ πρώτου θησαυρισθέντων ἐνταῦθα ἐπὶ αἰῶνας χρημάτων. Κατ' αὐτὰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου 10,000 ἡμίονοι καὶ πεντακισχίλιαι κάμηλοι ἐχρειάσθησαν πρὸς μεταφορὰν τῶν αὐτόθι εὑρεθέντων θησαυρῶν (Πλουτ. Ἀλέξ. 37).

Μετὰ 4 μηνῶν ἐνταῦθα διαμονὴν ἐστράτευσεν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 330 εἰς Μηδίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὁπόθεν ἔπεμψεν ὀπίσω εἰς τὰς πατρίδας των μὲ πλούσια δῶρα τοὺς Θεσσαλοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συμμάχους. Καταδιώκων δὲ τὸν φεύγοντα Δαρεῖον διῆλθε τὰς Κασπίας πύλας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς πρωτευούσης τῆς Περσίας Τεχεράνης κειμένην χώραν. Ἐδῶ ἔμαθεν ὅτι σατράπαι τινὲς κατεῖχον αἰχμάλωτον τὸν Δαρεῖον, ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ Βῆσσος ὁ σατράπης τῆς Βακτριανῆς ἀνέλαβε τὴν ἡγεμονίαν, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Σπεύσας διὰ τοῦτο μετ' ὀλίγων μόνον, κατέλαβε μὲν μόλις τοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ τὸν Δαρεῖον εὑρῆκε νεκρὸν ἤδη, κατατρωθέντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν (κατ' Ἰούλιον τοῦ 330). Οἱ δολοφόνοι σατράπαι εἶχον ἤδη διαφύγει, τὸν νεκρὸν δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔπεμψε νὰ ταφῇ εἰς τοὺς βασιλικοὺς τάφους τῶν Περσῶν. Καὶ τοὺς δολοφόνους αὐτοῦ κατόπιν συλλαβὼν ἐτιμώρησε διὰ θανάτου.

Μέχρι τοῦ φθινοπώρου ὁ Ἀλέξανδρος ἠσχολεῖτο εἰς τὰ τῶν ἀνατολικῶν τούτων ἐπαρχιῶν πράγματα, ἐπολέμησε τοὺς Μάρδους (κατὰ τὴν νοτίαν ὄχθην τῆς Κασπίας), ἐδέχθη τὴν ὑποταγὴν τῆς Ὑρκανίας καὶ Παρθυαίας (ΝΑ τῆς Κασπίας), εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἀρείαν (τὸ σημερινὸν Ἀφγανιστάν), ἧς ἡ θέσις ἦτο σπουδαιοτάτη ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἰρὰν καὶ μεταξὺ τῶν τουρανικῶν χωρῶν καὶ τῶν Ἰνδιῶν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἀρτακόανα, (παρὰ τὸ σημερινὸν Χεράτ). Ἐνταῦθα ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Φιλώτας, ὁ υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος, εἷς τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ στρατηγῶν κατεσιώπησε πρὸς τὸν βασιλέα αὐτοῦ συνωμοσίαν, περὶ ἧς ἤδη αὐτὸς τὰ πάντα καλῶς ἐγνώριζεν. Ὁ Ἀλέξανδρος, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἄλλοτε καταγγελίαι ἔγιναν περὶ ἐπιβουλῆς ἣν ἐξύφαινε κατ' αὐτοῦ ὁ Φιλώτας, κατηγόρησε νῦν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ του καὶ ὁ στρατὸς ἀναγνωρίσας τὴν ἐνοχὴν κατηκόντησεν αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς ἐπιβουλῆς μετασχόντας. Καὶ ἄλλοι μέν τινες ἐπίσημοι Μακεδόνες συγκατηγορηθέντες ἀπεδείχθησαν ἀμέτοχοι τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἀπελύθησαν τῆς κατηγορίας, ὁ Παρμενίων ὅμως ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἄνευ δίκης καὶ ἄνευ ἀποδείξεως συνενοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Φιλώτα. Τοῦ υἱοῦ ἡ καταδίκη ἦτο ἀναμφιβόλως ἀνάγκη, ἣν ὑπηγόρευε τὸ δίκαιον καὶ ἡ στρατιωτικὴ πειθαρχία· ἀλλὰ τοῦ πατρὸς ὁ θάνατος ἠμαύρωνε διὰ στίγματος ἀνεξαλείπτου τὸν εὐγενῆ χαρακτῆρα καὶ τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου ἀνδρός.

Διὰ τῆς Ἀραχωσίας (τῆς σημερινῆς Κανδαχάρης) ἐπορεύθη νῦν ὁ Ἀλέξανδρος βορειοανατολικῶς, διῆλθε τὰ ὄρη, τὰ ἐκ μεσημβρίας ὁρίζοντα τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Κωφῆνος (σημ. Καβούλ) καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χειμῶνος ἵστατο ἤδη εἰς τὰς μεσημβρινὰς ὑπωρείας τοῦ Παραπανίσου ἢ Ἰνδικοῦ Καυκάσου (Hindu-kusch), τοῦ χωρίζοντος τὰς ἰρανικὰς χώρας ἀπὸ τῶν τουρανικῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 330 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 329 διέβη καὶ τὸ χιονοσκεπὲς τοῦτο ὄρος εἰς ὕψος 13200 ποδῶν (διάβασις ἐφάμιλλος τῆς τῶν Ἄλπεων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα) καὶ κατῆλθεν εἰς τὰς βορείας ὑπωρείας. Ἐνταῦθα κατῴκουν σπουδαιόταται ἰρανικαὶ φυλαί, οἱ Βάκτριοι καὶ οἱ Σάκαι, καὶ ἡ ὑποταγὴ αὐτῶν ἐπεβάλλετο εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἂν ἄλλως ἤθελε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς Περσίας. Καὶ τὰ μὲν Βάκτρα (Βάλχ) καὶ τὴν Ἄορνον τὰς μεγίστας τῆς Βακτριανῆς πόλεις κατέλαβε, διαβὰς δὲ τὸν Ὦξον συνέλαβε καὶ τὸν ἐνταῦθα καταφυγόντα Βῆσσον, ὅστις κατὰ περσικὸν τρόπον ἀκρωτηριασθεὶς ἐθανατώθη. Διὰ τῶν Μαρακάνδων ἔπειτα (τῆς σημερινῆς Σαμαρκάνδης) τῆς πρωτευούσης τῆς Σογδιανῆς, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ἰαξάρτην, ὅπου ἔκτισεν Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐσχάτην (σήμ. Χοτζένδ). Καὶ ἐν τῇ Ἀρείᾳ καὶ Ἀραχωσίᾳ καὶ ὑπὸ τὸν Παραπάνισον καὶ κατὰ τὴν ὑπέρβασιν τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὤξου ἔκτισεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς ἐξασφάλισιν σπουδαίων στρατηγικῶν σημείων τὰς ἐπωνύμους αὐτοῦ πόλεις Ἀλεξάνδρειαν τὴν Ἀρείαν (Χεράτ), Ἀλεξάνδρειαν τὴν Ἀραχωτῶν (Κανδαχάρην), Ἀλεξάνδρειαν τὴν Ὠξιανὴν καὶ ἄλλας.

Ἡ κατοχὴ τῶν βορειοανατολικῶν χωρῶν τοῦ Ἰρὰν (329-327). Θάνατος τοῦ Κλείτου, γάμος τοῦ Ἀλεξάνδρου.—Ἐκ τῶν βορειοανατολικῶν ὅμως τούτων χωρῶν τοῦ Ἰρὰν ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀπεμακρύνθη ἀμέσως. Ὄχι μόνον κρατερούς ἀγῶνας εἶχε νὰ ὑποστῇ ἐνταῦθα πρὸς τοὺς μαχίμους λαοὺς καὶ ἡγεμόνας αὐτῶν κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἔτι ἦτο ἀνάγκη νὰ διεξαγάγῃ πρὸς πλήρη κατοχὴν καὶ εἰρήνευσιν αὐτῆς. Συνήθως οἱ βάρβαροι ἐνταῦθα ἐμάχοντο ἀπὸ δυσπροσίτων ὀρεινῶν φρουρίων καὶ ἐξελαυνόμενοι δὲ ἐξ αὐτῶν κατέφευγον εἰς τὰς ἐγγὺς ἐρήμους ἢ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἵνα ἐκ νέου ἐπαναλάβωσι τὸν ἀγῶνα. Τὴν ἀντίστασιν αὐτῶν ἄλλως ὑπέθαλπον καὶ θρησκευτικοὶ λόγοι, διότι τὸ κέντρον τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου ἀπετέλουν αἱ χῶραι αὗται τοῦ Ἰράν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανελθὼν διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ Ἰαξάρτου εἰς τὴν πόλιν Ζαρίασπα ἐγγὺς τῶν Βάκτρων κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 329 διεχείμασεν ἐνταῦθα, ἐπῆλθε δὲ τὰς χώρας πάσας δι' ἐπανειλημμένων πολέμων μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 328. Ἐπὶ τέλους ὅμως καὶ οἱ μεταξὺ Κασπίας καὶ Ἀράλης λίμνης καὶ πέραν τοῦ Ἰαξάρτου οἰκοῦντες Μασσαγέται ὑπετάγησαν, πρέσβεις δὲ τῶν παρὰ τὴν Ἀράλην καὶ τὸν Ὦξον Χωρασμίων ἦλθον προσκαλοῦντες αὐτὸν νὰ χωρήσῃ περαιτέρω ἔτι πρὸς δυσμὰς τῶν ὁρίων των. Τὸν χειμῶνα τοῦ 328/7 διέτριψεν ὁ Ἀλέξανδρος πέραν τοῦ Ὤξου ἐν τῇ πόλει Ναύτακα περὶ τὴν Βουχάραν, ἀφοῦ τὸ κράτος του ἐξησφάλισε πανταχοῦ ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν καὶ μαχίμων τούτων φυλῶν τοῦ Ἰράν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον συνέβη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸ δεύτερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παρμενίωνος θλιβερὸν τοῦ βίου αὐτοῦ συμβάν, ὁ φόνος τοῦ Κλείτου (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. IV 8).

Ἡ μεταβολὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ Μακεδόνος βασιλέως καὶ στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰς δεσπότην τῆς Ἀσίας, ὅστις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἠξίου πάσας τὰς εἰς τοὺς Πέρσας μονάρχας ἀποδιδομένας τιμὰς καὶ τὴν ὡς θεοῦ λατρείαν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐξεγείρῃ τὴν βαθεῖαν δυσαρέσκειαν τῶν Μακεδόνων αὐτοῦ συναγωνιστῶν. Ὅσῳ δὲ μᾶλλον

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑπέθαλπε τὰς ἰδέας αὐτοῦ ταύτας ἡ κολακεία τῶν Ἀσιατῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλάκις, τόσῳ μᾶλλον ἐξῆπτε τὸν Ἀλέξανδρον ἡ ὑπερήφανος στάσις τῶν περὶ αὐτὸν στρατηγῶν καὶ εὐγενῶν Μακεδόνων, οἵτινες κατ' οὐδένα τρόπον ἔστεργον νὰ καταστῶσιν οἱ ταπεινοὶ αὐλικοὶ τοῦ νέου αὐτῶν δεσπότου. Ὅτε διὰ τοῦτό ποτε εἰς συμπόσιον ἐν Μαρακάνδοις ὁ σώσας τὴν ζωήν του ἐν Γρανικῷ Κλεῖτος ὄχι μόνον φανερὰ ἐξεδήλωσε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτοῦ ὅτι οἱ κόλακες ἐτόλμων νὰ παραβάλωσι τὸν βασιλέα πρὸς τοὺς Διοσκούρους καὶ τὸν Ἡρακλέα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Φιλίππου τὰς πράξεις ἐξύμνησεν ὡς ἀνωτέρας τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ νὰ λατρεύηται ὡς θεὸς κατεγέλασε, ὑπομιμνήσκων ὅτι καὶ τὴν ζωὴν τοῦ θεοῦ τούτου αὐτὸς ἔσωσεν, ἔμπλεως ὀργῆς ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος. Καὶ ἀπεμάκρυναν μὲν τότε τὸν Κλεῖτον ἀπὸ τοῦ συμποσίου, ἀλλ' ὅτε οὗτος ἐπανῆλθε τὰς αὐτὰς ὕβρεις ἐπαναλαμβάνων, ὁ Ἀλέξανδρος δὲν κατέσχε πλέον ἑαυτὸν καὶ τὸν διετρύπησε διὰ τῆς λόγχης. Ἀλλ' ὅ,τι ἐν τῇ παραφορᾷ καὶ ἐν τῇ θέρμῃ τοῦ οἴνου ἔπραξεν, συνεῖδεν ὁ Ἀλέξανδρος ἀμέσως καὶ ἔστρεψε καθ' ἑαυτοῦ τὸ ὅπλον ἵνα ἀποθάνῃ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ φίλου του. Καὶ ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας μὲν τὸν ἔσωσαν οἱ περὶ αὐτόν, ἀλλ' ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἄνευ τροφῆς καὶ ἄνευ ποτοῦ κατάκλειστος ἔμεινε πικρῶς τὸν φίλον θρηνῶν. Καὶ ἡ μετάνοιά του ἦτο εἰλικρινὴς (πρβλ. Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. VII 29,1). Εἰς ὅμοιον κακὸν δὲν ἔπεσε ποτὲ πλέον ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸ πρῶτον ὀλέθριον βῆμα ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δεσποτικῆς παρανομίας ἦτο καὶ τὸ τελευταῖον.

Τὴν δυσαρέσκειαν ὅμως τῶν Μακεδόνων ὑπέθαλπεν ἔτι ἡ ἐπιμονὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αὐλῆς, δι' ἣν ὄχι μόνον τὴν ἐσθῆτα τῶν Περσῶν μονάρχων προσέλαβεν ἀντὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὴν ἄλλην περὶ ἑαυτὸν θεραπείαν βαρβαρικῶς μετεκόσμησεν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπαχθεστάτην εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν προσκύνησιν ἀπῄτησε. Δυστυχῶς καὶ σοφισταὶ Ἕλληνες ἐνίσχυον αὐτὸν εἰς τὰς ἰδέας ταύτας, ὡς ὁ Ἀνάξαρχος καὶ ὁ Ἀργεῖος Ἄγις (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. IV 9 ἑ), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος μάλιστα προσκληθεὶς νὰ παρηγορήσῃ αὐτὸν στενάζοντα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Κλείτου ἐγνωμάτευσεν ὅτι τὰ ὑπὸ τοιούτου θεοῦ βασιλέως γινόμενα εἶνε πάντα δίκαια. Ὁ σοφιστὴς οὗτος ἐκήρυττε συνάμα ὅτι πολὺ δικαιότερον ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος νὰ θεωρηθῇ θεὸς παρὰ ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Ἡρακλῆς καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὅτι οἱ Μακεδόνες, οἵτινες ἐξάπαντος ἔμελλον νὰ τιμήσωσι τὸν βα
λέα των μετὰ θάνατον ὡς θεόν, καλῶς θὰ ἔπραττον ἂν ἐκόσμουν α
τὸν θείαις τιμαῖς ζῶντα ἔτι. Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος ὑπεχώρη
εἰς τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Μακεδόνων καὶ ἀπηγόρευσε πλέον νὰ
νηται λόγος περὶ τῆς προσκυνήσεως (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. IV 12).

Εἰς τὰς ἀπωτάτας ταύτας χώρας τοῦ ἀσιατικοῦ του κράτους δ
τρίβων ὁ Ἀλέξανδρος ἐτέλεσε καὶ τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Ῥ
ξάνης, θυγατρὸς τοῦ σατράπου τῆς Σογδιανῆς Ὀξυάρτου. Τὸ ὀρ
νὸν φρούριον τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐθεωρεῖτο ἀνάλωτον, ὅτε δὲ ὁ
λέξανδρος προσεκάλεσε τοὺς ἐν αὐτῷ εἰς παράδοσιν, οἱ βάρβαροι
λῶντες ἀπήντησαν ὅτι ὤφειλε νὰ ζητήσῃ πτερωτοὺς στρατιώτας π
ἅλωσιν τοῦ φρουρίου, διότι περὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων αὐτοὶ ἀδ
φοροῦσιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκήρυξε τότε εἰς τὸν πρῶτον ἀναβάν
στρατιώτην γέρας 12 τάλαντα, εἰς τὸν δεύτερον τὰ δεύτερα καὶ
τὸν τρίτον τὰ ἑφεξῆς, ὥστε τοῦ τελευταίου ἤδη νὰ φθάνῃ τοὺς τρ
κοσίους δαρεικοὺς καὶ τοῦτο τὸ κήρυγμα παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τ
Μακεδόνας, οἵτινες καὶ ἄλλως πρὸς τὸ ἔργον ἀνδρείως ὥρμων.
τῆς παγωμένης χιόνος πασσάλους μικροὺς σιδηροῦς ἐμπήγοντες
μὲ καλώδια ἐκ λίνου προϋχώρησαν τὴν νύκτα οἱ γυμνασθέντες
κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας πολιορκίας νὰ πετροβατῶσι Μακεδόνες
κατέλαβον ἀνελκύοντες ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ τῶν καλωδίων βρά
ἀποτομώτατον ὑπεράνω τοῦ φρουρίου. Τριάκοντα ἐκ τῶν στρατ
τῶν κατεκρημνίσθησαν εἰς τὰ βάραθρα, ὥστε οὐδὲ τὰ σώματα
τῶν εὑρέθησαν εἰς ταφήν, οἱ λοιποὶ ὅμως κατὰ τὸ ἐξημέρωμα ἔφ
σαν τὸ ὄρος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνήγγειλε τότε εἰς τοὺς βαρβάρους
οἱ πτερωτοὶ ἄνθρωποι εὑρέθησαν καὶ τὸ φρούριον παρεδόθη.
αἰχμαλωτίδα ὅμως Ῥωξάνην ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε γυναῖκα.

Ὅτε κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 328 ἐπανῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς
Βάκτρα ἀνεκάλυψε νέαν αὖθις συνωμοσίαν καθ' ἑαυτοῦ, ἣν ἐμελέ
σάν τινες τῶν βασιλικῶν παίδων. Τούτους οἱ Μακεδόνες ἐθανάτωσ
θῦμα δὲ τῆς συνωμοσίας ταύτης ἔπεσε καὶ ὁ συνένοχος Ὀλύν
Καλλισθένης μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις παρηκολούθει
Ἀλέξανδρον ἵνα συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων αὐτοῦ.
Καλλισθένης εἶχε καταπολεμήσει πρότερον ἐντόνως τὴν ἀπαίτησιν
Ἀλεξάνδρου περὶ προσκυνήσεως, ἀλλ' ἡ σκαιότης καὶ ἄκαιρος πα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρησία καὶ ὑπέρογκος ἀβελτερία τοῦ ἀλαζόνος ἀνδρὸς συνετέλεσαν μόνον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ἀπεχθέστερον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ὅτε δὲ καὶ μετὰ συνωμοτῶν ἀνεμίχθη ὁ σοφός, ὅστις ἐκήρυττεν ὅτι ἐκ τῆς γραφίδος αὐτοῦ ἐξηρτᾶτο τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τιμή, κατεδικάσθη νὰ συμπεριάγηται μετὰ τοῦ στρατοῦ δέσμιος καὶ ἐν τοιούτοις ὢν νόσῳ τελευτᾷ. Δυστυχῶς ὅσοι τῶν περὶ τὸν Ἀλέξανδρον Ἑλλήνων δὲν ἦσαν μισητοὶ κόλακες καὶ διεφθαρμένοι σοφισταὶ ἦσαν ἀλαζόνες καὶ ἀνόητοι σοφοί. Οἱ κράτιστοι ὅμως Ἕλληνες ἐπροτίμων ἔτι νὰ ζῶσι τὸν ἄχαριν βίον εἰς τὰς πολιτικῶς μαρανθείσας πολιτείας τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ νὰ μάχωνται κατὰ τῶν Μακεδόνων ὑπὲρ τῆς δῆθεν ἐλευθερίας τῶν μικροπόλεών των.

Ἡ ἐπὶ τὰς Ἰνδίας στρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου (327). — Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῶν ἰρανικῶν χωρῶν ἐπεχείρησεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν κατάκτησιν τῆς πλήρους θαυμασίων χώρας τῶν Ἰνδιῶν, ἥτις καὶ εἰς τοὺς Πέρσας μονάρχας ἤδη γνωστή, εἵλκυε νῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ Διονύσου καὶ Ἡρακλέους βαίνοντα ἡμίθεον ὡς ἀληθῶς τῆς Μακεδονίας. Ἐκ τῶν Βάκτρων ἀναχωρῶν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 327 μὲ στρατὸν 120,000 πεζῶν καὶ 15,000 ἱππέων, διέβη τὸν Παραπάνισον, ἐνίσχυσε τὴν πόλιν αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαν διὰ κατοίκων νέων ἐκ τῶν περιοίκων καὶ ἀπομάχων στρατιωτῶν καὶ διὰ τῆς Νικαίας (Καβοὺλ) κατῆλθεν εἰς τὸν Κωφῆνα ποταμὸν (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. IV 22, 3 ἑ). Ἐνταῦθα διήρεσε τὸν στρατὸν καὶ τὸν μὲν Ἡφαιστίωνα καὶ Περδίκκαν ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Πευκελαῶτιν χώραν ἐπὶ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διαβάσεως αὐτοῦ, ὁ ἴδιος δὲ διήλασε διὰ τῶν ὑπὸ μαχιμωτάτων φυλῶν κατοικουμένων κοιλάδων τῶν βορείων παραποταμίων τοῦ Κωφῆνος. Ἐκ τῶν μετὰ μεγάλων ἀγώνων καταληφθεισῶν ἐνταῦθα πόλεων μία ἦτο καὶ ἡ φύσει ὀχυρωτάτη Ἄορνος, ἣν ἐλέγετο ὅτι οὐδ' ὁ Ἡρακλῆς ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ. Ἐπεσκέφθη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὴν πόλιν Νῦσαν, τὸ κτίσμα τοῦ Διονύσου, περὶ τὸ ὄρος Μηρόν, ὅπερ καὶ μόνον οἱ Μακεδόνες ἐν τῇ ἰνδικῇ χώρᾳ εὗρισκον κισσοῦ ἀνάπλεων καὶ δάφνης, καὶ ἑώρτασαν ἐνταῦθα ἑορτὰς τοῦ Διονύσου.

Παρὰ τὸν Ἰνδὸν ἠνώθησαν τὰ δύο σώματα τοῦ στρατοῦ καὶ μετὰ τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας διῆλθεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ γεφυρῶν. Ἄρας δὲ ἐντεῦθεν ἀφίκετο εἰς τὴν μεγίστην τῶν μεταξὺ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰνδοῦ καὶ Ὑδάσπου πόλιν Τάξιλα, ἧς ὁ ἡγεμὼν συνεμάχησε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐνταῦθα οἱ Μακεδόνες ἐγνώρισαν πρῶτον τὴν θρησκείαν τῶν Ἰνδῶν καὶ τοὺς Βραχμᾶνας αὐτῶν· (Ἀρριανοῦ Ἀναβ. VI 2, 3). Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ὑδάσπου (ἰνδ. Vitastâ, ὁ ταχὺς) ἤρχισαν αὖθις οἱ ἀγῶνες τῶν Μακεδόνων, διότι ἐντεῦθεν ἐξετείνετο τὸ κράτος τοῦ βασιλέως Πώρου, ὅστις καταλαβὼν τὴν δεξιὰν τοῦ μεγάλου ποταμοῦ ὄχθην ἦτο ἕτοιμος νὰ κωλύσῃ τὴν διάβασιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου (Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. V 9. 10 ἑ). Ἀλλ' ὁ Πῶρος κατεστρατηγήθη καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καταλιπὼν ἀπέναντι αὐτοῦ τὸν Κράτερον κατώρθωσε παρὰ τὴν ἐπαγρύπνησιν τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως, ὅστις πᾶσαν κίνησιν τῶν Μακεδόνων ἐπετήρει, νὰ διαβῇ εἰς ἄλλο σημεῖον τὸν ποταμὸν ἐπὶ διφθερῶν πεπληρωμένων χόρτου καὶ τριακοντόρων, τὰς ὁποίας τεμαχηδὸν ἐνταῦθα μετεκόμισε. Μὲ πεντακισχιλίους ἱππεῖς καὶ ἑξακισχιλίους πεζοὺς συνεκρούσθη ὁ Ἀλέξανδρος ἐνταῦθα πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Πώρου, ὅστις νικηθεὶς ἔπεσε, κατόπιν δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν Πῶρον, ὅστις πρὸ πάντων διὰ τῶν 200 αὐτοῦ ἐλεφάντων φοβερὸς καθίστατο. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησε πρῶτον τὸ ἱππικὸν τῶν Ἰνδῶν, συνελάσας δὲ ἔπειτα εἰς στενὸν τὰ θηρία ἐπέφερε δι' αὐτῶν ἐκφρόνων γενομένων ὑπὸ τῶν ἀκοντισμῶν καὶ ἐξωθούντων καὶ καταπατούντων τοὺς Ἰνδοὺς αὐτοὺς τὴν πλήρη ἀποσύνθεσιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ὁ Κράτερος καὶ οἱ Ἰνδοὶ πανταχόθεν κατακοπτόμενοι ὑπέστησαν πανωλεθρίαν. Ἡ μάχη αὕτη δὲν ἦτο διόλου ὁμοία μὲ τὴν ἐν Ἰσσῷ, διότι οὔτε ὁ Ὑδάσπης ἦτο ποτάμιον ὡς ὁ Πίναρος οὔτε ὁ Πῶρος ἦτο Δαρεῖος. Ἀλλ' ἡ στρατηγικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγαλοφυΐα ἐξέλαμπε φαεινοτέρα κατὰ τοὺς μεγάλους τούτους ἀγῶνας, ὧν προοίμια ἦσαν οἱ δυσχερεῖς μεταξὺ τῶν ἰρανικῶν φυλῶν πόλεμοι, καὶ ἡ ῥώμη καὶ ἡ ἐμπειρία τῶν Μακεδόνων συνεπλήρωνε τὸ ἔργον τοῦ ἥρωος βασιλέως. Ὁ Πῶρος, ὅστις μέχρις ἐσχάτων ἀνδρείως ἠγωνίσθη καὶ τετρωμένος ὤν, τελευταῖος δὲ τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐγκατέλιπε, παρεδόθη ἐπὶ τέλους εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Τὴν μεγαλοφροσύνην δὲ οὗτος τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως θαυμάζων (βασιλικῶς μοι χρῆσαι, ὦ Ἀλέξανδρε!), καὶ τῆς χώρας αὐτοῦ βασιλέα πάλιν κατέλιπε καὶ ἄλλην ἔτι προσέθηκεν εἰς αὐτήν.

Ἀπὸ τοῦ Ὑδάσπου ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπου τὰς πόλεις Νίκαιαν καὶ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Βουκέφαλα (πρὸς μνήμην τοῦ ἵππου του ἀποθανόντος ἐνταῦθα) ἔκτισε καὶ ἀγῶνας ἐώρτασε, ἐπορεύθη πρὸς ἀνατολὰς καὶ διέβη τοὺς ποταμοὺς Ἀκεσίνην (σημ. Tschinab) καὶ Ὑδραώτην (ἰνδ. Iravati σημ. Ravi). Καταλαβὼν δὲ τὴν ὀχυρὰν πόλιν Σάγγαλα ἔφθασεν εἰς τὸν Ὕφασιν (ἰνδ. Vipasa, σήμ. Bias), τὸν τέταρτον ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς πενταποτάμου χώρας (Pendschab). Ἀλλ' οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἠρνήθησαν πλέον νὰ προβῶσι περαιτέρω. Ἂν δὲν ἐδίδετο ἐνταῦθα τέλος εἰς τοὺς ὀκταετεῖς ἀγῶνας, τέλος αὐτῶν δὲν θὰ εὑρίσκετο πλέον ποτὲ εἰς τὰς περαιτέρω χώρας, ὅπου ἔθνη καὶ κράτη παντελῶς νέα ἤρχιζον. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδοκίμασε νὰ πείσῃ τοὺς Μακεδόνας του νὰ μεταβάλωσι γνώμην καὶ ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς τὸ στρατηγικόν του σχέδιον, καθ' ὃ ἤθελε φθάσει διὰ τοῦ Γάγγου εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν καὶ εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς Λιβύης μέχρι Ἡρακλείων στηλῶν. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται δὲν ἐπρόσεχον εἰς ταῦτα καὶ ἐξηντλημένοι ἐκ τῶν ἑβδομηκονθημέρων τροπικῶν βροχῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διῆλθον τὸν Ὑδάσπην καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ὕφασις ἐκήρυξαν ἁπλῶς ὅτι δὲν ἠδύναντο περαιτέρω νὰ προχωρήσωσιν. Ἡ ἀντίστασις αὐτῶν δὲν ἐθραύσθη καὶ ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐδήλωσεν ὅτι μόνον μετ' ἐθελοντῶν ἤθελε χωρήσει ἐπὶ τὰ πρόσω, μάτην δὲ ἀποσυρθεὶς ἐπὶ 3 ἡμέρας εἰς τὴν σκηνήν του περιέμενε μεταβολὴν τοῦ φρονήματος τοῦ στρατοῦ. Καὶ ὅτε καὶ αἱ θυσίαι δὲν ἔδωκαν εὐνοϊκὴν διὰ τὴν ἐπιχείρησίν του ἀπάντησιν, ἔδωκε τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιστροφῆς. Ὁ στρατὸς ἐξεχύθη εἰς ἐκδηλώσεις μεγάλης χαρᾶς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ ἀνήγειρε δώδεκα βωμοὺς εἰς τοὺς θεοὺς ἰσομεγέθεις μὲ πύργους, ὡς χαριστήρια εἰς αὐτοὺς καὶ μνημεῖα τῶν ἑαυτοῦ πόνων, ἐτέλεσε δὲ καὶ θυσίας καὶ ἀγῶνας, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ὑδάσπην, προσθέσας πᾶσαν τὴν μεταξὺ χώραν εἰς τὸ κράτος τοῦ Πώρου. Παρὰ τὸν Ὑδάσπην συνετέλεσε τὴν κτίσιν τῶν δύο αὐτοῦ πόλεων Νικαίας καὶ Βουκεφάλων καὶ τότε πλέον ἐγκατέλιπε τὸν θαυμαστὸν καὶ μέγαν κόσμον, τοῦ ὁποίου μόλις τὰ ὅρια ἐπλησίασεν.

Ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Περσίδα (326-325). — Καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἐξερεύνησιν καὶ κατάληψιν νέων ἀγνώστων χωρῶν. Ἐκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὑδάσπου καὶ διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ στόλου ἐπορεύθη ὁ στρατὸς πρὸς μεσημβρίαν, διῆλθε τὰ ἐπικίνδυνα στενὰ κατὰ τὴν συμ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

βολὴν τῶν δύο ποταμῶν Ὑδάσπου καὶ Ἀκεσίνου, ἔκτισεν ἐγγὺς
συμβολῆς τοῦ πάντας τοὺς ἄλλους ποταμοὺς παριλαμβάνοντος Ἀ
σίνου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ ἰσχυρὰν πόλιν καὶ ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἐρήμου χωρ
προσέβαλε τὰς πόλεις ἑνὸς τῶν πολεμικωτάτων ἰνδικῶν ἐθνῶν, τ
Μαλλῶν. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν ἐκινδύνευσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἔσχα
κίνδυνον. Διότι κατὰ τὴν ἔφοδον ἁρπάσας κλίμακα ἀνῆλθε μὲν
τεῖχος ἀκολουθούμενος ὑπὸ μόνου τοῦ Πευκέστου, ὅστις τὴν ἱε
ἀσπίδα τὴν ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἰλιάδος Ἀθηνᾶς ἔφερε πρὸ αὐτοῦ
τὰς μάχας, καὶ ὑπὸ τοῦ σωματοφύλακος Λεοννάτου. Ἀλλ' ὅτε
ὑπασπισταὶ ὑπέρφοβοι γενόμενοι ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ὥρμησαν σπου
ὠθούμενοι κατὰ τὴν αὐτὴν κλίμακα, αὕτη συνετρίβη καὶ ὁ Ἀλέξα
δρος ἔμεινε μόνος ἐπὶ τοῦ τείχους μὲ τὸ ξίφος εἰς χεῖρας καταβάλλ
τοὺς Ἰνδούς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῶν πύργων μακρόθεν προσεβάλλε
ἐπήδησε διά τινος προσχώσεως ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀκολουθούμενος ὑ
τοῦ Πευκέστου, τοῦ Λεοννάτου καὶ τρίτου τινος Μακεδόνος Ἀβρέ
δι' ἄλλης κλίμακος προφθάσαντος ν' ἀναβῇ. Οὗτος ὅμως ἀμέσως ἔπ
σεν, οἱ Ἰνδοὶ δὲ κατακοπτόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπεσύρθησ
καὶ μακρόθεν ἐτόξευσαν αὐτὸν διὰ τοῦ θώρακος τόσον καιρίως, ὥ
ἐκ τοῦ πολλοῦ καὶ ἀθρόου ῥεύσαντος αἵματος ὁ Ἀλέξανδρος ἐλειπ
ψύχησε καὶ ἔπεσεν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀσπίδα συννεύσας. Ὁ Πευκέστ
καὶ ὁ Λεοννάτος μόλις ἀντεῖχον ἔτι βαλλόμενοι πανταχόθεν καὶ πρ
καλύπτοντες τὸν βασιλέα, ὅτε μετ' οἰμωγῆς καὶ ἀλαλαγμοῦ οἱ
τοῦ τείχους ἀναβάντες τέλος Μακεδόνες ἐρρίφθησαν εἰς τὴν πόλιν κ
τὸν βασιλέα ἐξέφερον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος, μὴ ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελεν ἐτ
ζήσει, αὐτοὶ δὲ κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους. Ὅτε βραδύτερον ἀναλ
βὼν ὁ Ἀλέξανδρος μετηνέχθη εἰς τὸν μακρὰν εὑρισκόμενον στρατ
ὅστις ἐθρήνει ἤδη τὸν βασιλέα του, καὶ καταλιπὼν τὸ φορεῖον ἀνέ
τὸν ἵππον, βαδίζων δὲ κατόπιν ὤφθη εἰς τὴν σκηνήν, ἐπήχησαν
ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ καὶ αἱ πλησίον νάπαι ὑπὸ τῶν ἀλαλαγμῶν κ
τοῦ κρότου τοῦ στρατοῦ, ἐπλησίαζον δὲ αὐτὸν οἱ Μακεδόνες ἄλλ
ἄλλοθεν, οἱ μὲν χειρῶν, οἱ δὲ γονάτων, οἱ δὲ τῆς ἐσθῆτος αὐτ
ἁπτόμενοι καὶ μὲ ταινίας περιβάλλοντες καὶ μὲ ἄνθη ραίνοντες. Κ
τόπιν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Κράτερον μετὰ τοῦ τρίτου τοῦ στρατ
κατέπεμψε διὰ τοῦ Ἰρὰν πρὸς δυσμάς, διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἥτις κ
σήμερον μεγίστην στρατηγικὴν σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὴν μετα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἰνδιῶν καὶ Κανδαχάρης συγκοινωνίαν (σιδηρόδρομος τῶν Ἄγγλων). Αὐτὸς δὲ καταπλέων τὸν Ἰνδὸν ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πάταλα, ὅπου ἄρχεται τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἔπλευσε πρὸς τὴν θάλασσαν ὅπου πρῶτον παρετήρησαν οἱ Μακεδόνες τὸ φαινόμενον τῆς πλημμυρίδος καὶ ἀμπώτιος. Εἰς τὰ Πάταλα κατεσκεύασεν ὁ Ἀλέξανδρος ναύσταθμον καὶ νεωσοίκους, διανοούμενος νὰ καταστήσῃ τὴν πόλιν μέγα ἐμπόριον καὶ ὁρμητήριον τοῦ στόλου.

Ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἐπεχείρησε νῦν τὴν ἐπιστροφὴν ἀποστείλας τὸν μὲν στόλον ὑπὸ τὸν ναύαρχον Νέαρχον διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἀναλαβὼν τὴν πορείαν διὰ τῆς Γεδρωσίας (τοῦ σημερινοῦ Βελουχιστάν, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 325).

Τὴν ὁδὸν ταύτην διὰ τῆς ἀνύδρου ἐρήμου καὶ ὑπὸ τὸν φρικτώτατον καύσωνα μιᾶς τῶν θερμοτάτων τοῦ κόσμου χωρῶν ἐλέγετο ὅτι μόνον ἡ μυθικὴ Σεμίραμις εἶχε διέλθει, ἀποσωθεῖσα μὲ εἴκοσι μόνον ἄνδρας ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, καὶ ὁ Κῦρος κατόπιν, ὅστις πᾶσαν τὴν στρατιὰν πλὴν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἀπώλεσε. Εὐτυχέστερος ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέβαλε μόνον τὸ τρίτον τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' αἱ ταλαιπωρίαι καὶ αὐτοῦ ἦσαν ἀμύθητοι. Ἂν καὶ ἐγγὺς πάντοτε τῆς θαλάσσης εἶχετο ἵνα μὴ ἀπολέσῃ παντελῶς τὴν μετὰ τοῦ στόλου συγκοινωνίαν, ἀλλ' ἡ πορεία ἐπὶ τῆς φλεγούσης ἄμμου, ἥτις καὶ γηλόφους πολλαχοῦ ἀπετέλει καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ὡς εἰς χιόνα ἀπάτητον ἔπρεπε νὰ ἐπιβαίνωσιν οἱ στρατιῶται, ἀπέβη ὀλεθριωτάτη διά τε τὰ ὑποζύγια καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως μετεῖχε καὶ ἐνταῦθα τῶν ἐσχάτων τοῦ στρατοῦ ταλαιπωριῶν πεζὸς ἡγούμενος αὐτοῦ, καὶ ὅτε ποτὲ στρατιῶται εὑρόντες ὕδωρ ὀλίγον ἔσπευσαν εἰς κράνος ἐμβαλόντες αὐτὸ νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν βασιλέα, οὗτος ἔλαβε μὲν καὶ ἐπήνεσε τοὺς κομίσαντας, ἐν ὄψει ὅμως πάντων ἐξέχεε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν ἄμμον μὴ δεχόμενος νὰ μετάσχῃ ἐν τοιαύταις ταλαιπωρίαις ἀγαθοῦ, τοῦ ὁποίου οἱ πιστοὶ καὶ γενναῖοι αὐτοῦ ἄνδρες ἐστεροῦντο. Ἐπὶ 60 ἡμέρας ὑφίστατο τὰ δεινὰ ταῦτα ὁ στρατός, κατὰ τὰς ὁποίας μόλις ἠδυνήθη νὰ διανύσῃ 800 χιλιομέτρων ὁδόν. Ἐπὶ τέλους εὗρεν ἀνάπαυσιν φθάσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας Ποῦρα, ἐκεῖθεν δὲ ἐπορεύθη εἰς τὴν Καρμανίαν, ὅπου συνηνώθη μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Κράτερος. Ἐνταῦθα ἐθυσίασεν ὁ Ἀλέξανδρος χαριστήρια εἰς τοὺς θεούς, ἐτέλεσε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μουσικὸν καὶ γυμνικὸν ἀγῶνα, κατέταξε δὲ καὶ τὸν Πευκέσταν ὄγδοον αὐτὸν εἰς τοὺς σωματοφύλακάς του, οἵτινες τὸ ἀνώτατον ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπετέλουν. Καὶ ὁ Νέαρχος δὲ ὁμοίως μετὰ τοῦ στόλου κατέφθασεν ἐνταῦθα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὰς περὶ τοῦ περίπλου εἰδήσεις ἐπορεύθη πλέον εἰς Πασαργάδας τῆς Περσίδος καὶ τὰ Σοῦσα. Ἡ αὐστηρὰ τιμωρία τῶν κατὰ τὴν μακράν του ἀπουσίαν πλημμεληςάντων σατραπῶν ἦτο τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον ἐνταῦθα.

Ἡ πρὸς τοὺς Πέρσας πολιτικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ συγχώνευσις τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ βαρβαρικοῦ κόσμου. — Ὁ ἀχανὴς ἀσιατικὸς κόσμος ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Νείλου μέχρι τοῦ Ἰαξάρτου καὶ Ἰνδοῦ ἔζη νῦν αὖθις ἐν εἰρήνῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐκ Μακεδονίας βασιλέως. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἀλέξανδρος ἀκόμη δὲν ἐθεώρει συμπεπληρωμένον. Οὐχὶ ἡ ὑποδούλωσις τῆς Ἀσίας ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν ἔργον τῆς τελικῆς συνδιαλλαγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ βαρβαρικοῦ κόσμου καὶ τῆς συγχωνεύσεως αὐτοῦ εἰς μίαν μεγάλην ἐθνικότητα, ἀπολαμβάνουσαν τὰ εὐεργετήματα πάντα τοῦ ὑπερόχου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς πολιτικῆς του. Πρὸς τοὺς Ἀσιάτας ἄλλως ἐπολιτεύθη ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ ἀρχῆς καὶ πολὺ μᾶλλον μετὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ κατὰ τοῦ Δαρείου νίκας κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ συνοικειώσῃ αὐτοὺς ἐντελῶς πρὸς τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Ἐνῷ δὲ διὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν αὐτοῦ μέτρων ἐζήτει νὰ θεμελιώσῃ ἀσφαλῶς τὴν μακεδονικὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῶν ἀπεράντων τούτων χωρῶν, προκατασκεύαζεν ἅμα καὶ τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως τῶν κατακτηθέντων πρὸς τοὺς κατακτητάς. Πρὸς πληρεστέραν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ ἐπίτευξιν ἔκαμε τώρα καὶ τὸ σπουδαιότατον αὐτοῦ διάβημα.

Ὁ Ἀλέξανδρος συνέδεσε πρῶτον ἑαυτὸν καὶ τὴν ἀνωτάτην πολεμικὴν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἀριστοκρατίαν διὰ τῶν στενωτάτων τῆς συγγενείας δεσμῶν πρὸς τὸ μέχρι τοῦδε κρατοῦν τῆς Ἀσίας περσικὸν ἔθνος. Αὐτὸς μὲν ἐνυμφεύθη τὴν πρεσβυτάτην τῶν τοῦ Δαρείου θυγατέρων Βαρσίνην καὶ τὴν νεωτάτην τῶν τοῦ Ὤχου Παρύσατιν, εἰς τὸν ἐγκάρδιον δὲ φίλον αὐτοῦ καὶ στρατηγὸν Ἡφαιστίωνα καὶ τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Κράτερον ἂ ὂν ἴσον τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ἦγε» ἔδωκεν ὁμοίως εἰς ἐκεῖνον μὲν ἑτέραν τοῦ Δαρείου θυγατέρα τὴν Δρύπετιν, εἰς τοῦτον δὲ ἐξαδέλφην ταύτης καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικός, τὴν Ἀμαστρίνην θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Δαρείου Ὀξυάρτου. Καὶ εἰς τὸν Περδίκκαν δὲ καὶ τὸν Πτολεμαῖον καὶ τὸν Εὐμένη, Νέαρχον, Σέλευκον καὶ εἰς ἄλλους ἑταίρους περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ἔδωκε γυναῖκας τὰς δοκιμωτάτας Περσῶν τε καὶ Μήδων. Οἱ γάμοι ἔγιναν κατὰ τὰ περσικὰ ἔθιμα καὶ πάντες ὁμοῦ. Τὰς προῖκας δὲ εἰς συμπάσας ἔδωκεν αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος· ὁμοίως εἰς δεκακισχιλίους ἄλλους Μακεδόνας, οἵτινες συγχρόνως ἐνυμφεύθησαν Ἀσιάτιδας, ἔδωκε πλουσίας δωρεὰς ἐπὶ τοῖς γάμοις. Πρὸς ἱκανοποίησιν δὲ καὶ πάντων τῶν ἄλλων συστρατιωτῶν του ὁ Ἀλέξανδρος, τοὺς ὁποίους κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δὲν ἠδύνατο νὰ τιμήσῃ, ἐπλήρωσε τὰ χρέη πάντων ὅσοι εἶχον περιπέσει εἰς τοιαῦτα, διατάξας νὰ διανεμηθῶσιν εἰς αὐτοὺς 20,000 τάλαντα, χωρὶς κἂν νὰ ἀπογραφῶσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ μόνῃ τῇ προσαγωγῇ τῶν χρεωστικῶν ὁμολόγων ἑκάστου. Δῶρα ἄλλως πλούσια ἀπένειμεν εἰς πάντας τοὺς κατ' ἀρετὴν ἐπιφανεῖς ἐν τοῖς κινδύνοις γενομένους καὶ χρυσοῖς στεφάνοις ἐστεφάνωσε τοὺς ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ διαπρέποντας, τὸν Πευκέσταν πρῶτον, ἔπειτα τὸν Λεοννάτον καὶ τὸν Νέαρχον καὶ Ὀνησίκριτον τὸν κυβερνήτην τῆς βασιλικῆς νεὼς καὶ τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ τοὺς ἄλλους σωματοφύλακας.

Ἐνῷ δὲ τοιουτοτρόπως τοὺς μεγιστᾶνας Πέρσας ἀρρήκτως μετὰ τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς καὶ ὑψηλῆς αὐτῆς ἀριστοκρατίας συνέδεε καὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας αὐτοῦ πᾶσαν ἐλευθεριότητα ἐπεδείκνυεν, ἐξ ἑτέρου ἐπεχείρει καὶ τὴν πλήρη τῶν Ἀσιατῶν στρατιωτικὴν ἀναγέννησιν διὰ συγχωνεύσεως τῶν καλλίστων αὐτῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Ἤδη καὶ πρότερον εἶχε καταρτίσει ὁ Ἀλέξανδρος ἱππικὰ σώματα ἐκ Βακτρίων, Σογδιανῶν καὶ ἄλλων εὐρώστων φυλῶν τοῦ ἀνατολικοῦ Ἰράν, τὰ ὁποῖα κατέταξεν εἰς τὴν ἑταιρικὴν ἵππον. Καὶ εἰς τὸ ἄγημα δὲ αὐτὸ προσέλαβεν εὐγενεῖς τινας Ἀσιάτας ὁπλίσας αὐτοὺς μὲ μακεδονικὰ ὅπλα. Τώρα ὅμως κατέλεξεν εἰς τὸν μακεδονικὸν στρατὸν τρισμυρίους νεοσυλλέκτους, κεκοσμημένους μὲ μακεδονικὰ ὅπλα, καὶ τὰ πολέμια κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον ἠσκημένους, τοὺς ὁποίους οἱ σατράπαι ἐκ τῶν πόλεων τῶν νεοκτίστων καὶ τῶν ἄλλων δοριαλώτων χωρῶν ἔφερον πρὸς αὐ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τόν. Ἐν τούτοις ἡ πρᾶξις αὕτη ἐλύπησε σφόδρα τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες ἐνόμισαν ὅτι ὁ βασιλεύς των τὰ πάντα οὕτως ἐμηχανᾶτο μόνον ἵνα μὴ ἔχῃ πλέον χρείαν αὐτῶν. Ὅτε δὲ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 324 μεταβὰς ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ Σούσων εἰς τὴν παρὰ τὸν Τίγριν Ὦπιν ἐκήρυξεν ὅτι εἰς τοὺς ἀπομάχους αὐτοῦ ἐπιτρέπει πλέον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Μακεδονίαν, ἀφοῦ γενναίως φιλοδωρήσῃ, ὁ στρατὸς θεωρήσας τοῦτο ἐσχάτην καταφρόνησιν, ἀνεκραύγασεν ὅτι προτιμᾷ νὰ διαλύσῃ αὐτὸν πάντα ὁ Ἀλέξανδρος. Καὶ τοὺς μὲν πρωταιτίους τῆς ταραχῆς συνέλαβεν ἀμέσως καὶ παρέδωκεν εἰς θάνατον, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς ἀφοῦ ὑπέμνησε πῶς ὁ πατήρ του παρέλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ ὁποίαν κατέστησεν αὐτήν, πῶς δὲ ὁ ἴδιος ὡδήγησεν αὐτοὺς ὑπὲρ πάντων προπονῶν καὶ προκινδυνεύων διὰ τοσούτων νικῶν καὶ θριάμβων, ἐκήρυξεν ὅτι δύνανται ν' ἀπέλθωσι καὶ ν' ἀπαγγείλωσιν εἰς τοὺς οἴκοι ὅτι ἀφοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως των κατέκτησαν τοσαῦτα ἔθνη καὶ χώρας ἐγκαταλείπουσι νῦν αὐτὸν καὶ παραδίδουσιν εἰς τοὺς νικημένους βαρβάρους. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκλείσθη ἔπειτα εἰς τὴν σκηνήν του, ἀλλ' ὅτε μετὰ τρεῖς ἡμέρας οἱ Μακεδόνες ἤκουσαν ὅτι ἐπιφανεῖς Πέρσας καλεῖ καὶ τούτους συγγενεῖς του ὀνομάζει καὶ τὸν βαρβαρικὸν στρατὸν διοργανώνει πλέον, συνδραμόντες ὅλοι πρὸ τῶν βασιλείων τὰ μὲν ὅπλα των ἔρριπτον πρὸ τῶν θυρῶν ὡς ἱκετηρίας, αὐτοὶ δὲ ἐθρήνουν λέγοντες ὅτι δὲν θ' ἀνεχώρουν ἐκεῖθεν πρὶν ὁ βασιλεὺς εὐσπλαγχνισθῇ αὐτούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ὑπέμεινε πλέον καὶ ἐξῆλθε πρὸς τοὺς λιπαροῦντας δάκρυα προχύνων. Ὅτε δὲ τῶν ἱππέων ἑταίρων τις Καλλίνης ὀνομαζόμενος ἐθάρρησε νὰ εἴπῃ ὅτι τοὺς Μακεδόνας λυπεῖ ὁ βασιλεὺς καλῶν τοὺς Πέρσας συγγενεῖς αὐτοῦ, ἐνῷ τῆς τιμῆς ταύτης οὐδεὶς αὐτῶν ἠξιώθη, ὁ Ἀλέξανδρος ἐκήρυξεν ὅτι ἀπὸ τοῦδε πάντας τοὺς Μακεδόνας συγγενεῖς αὐτοῦ θεωρεῖ καὶ οὕτω τοῦ λοιποῦ θὰ ὀνομάζῃ. Οἱ στρατιῶται ἀνεκραύγασαν τότε ἐπευφημοῦντες καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἐπακολουθήσασαν θυσίαν καὶ ἑστίασιν ὁ βασιλεὺς πλησίον του ἔταξε πρῶτοι νὰ καθήσωσιν οἱ Μακεδόνες, μετ' αὐτοὺς δὲ οἱ Ἀσιᾶται. Ἕλληνες μάντεις καὶ Μάγοι ἔσπεισαν ὁμοῦ τὰς σπονδάς, εὐχόμενοι τά τε ἄλλα ἀγαθὰ καὶ ὁμόνοιαν καὶ κοινωνίαν τῆς ἀρχῆς εἰς Μακεδόνας καὶ Πέρσας, ἐννεακισχίλιοι δὲ παρακαθήμενοι τὴν αὐτὴν σπονδὴν ἔσπεισαν καὶ συνεπαιάνισαν.

Τοιουτοτρόπως κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπισήμως ἐτελεῖτο ἡ με-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας συνδιαλλαγή. Ἐθελουσίως δὲ τώρα μύριοι τῶν ἀπομάχων Μακεδόνων πλούσια δῶρα λαβόντες καὶ ὡς ὁδηγόν των τὸν πιστότατον τῶν Ἀλεξάνδρου στρατηγῶν Κράτερον, ἀπῆλθον μεταβαίνοντες εἰς Μακεδονίαν. Ὁ Κράτερος ἐπρόκειτο ν' ἀντικαταστήσῃ καὶ τὸν Ἀντίπατρον ἐν Μακεδονίᾳ, ὅστις μετὰ νεοσυλλέκτων Μακεδόνων προσεκαλεῖτο εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα.— Καθ' ὃν ἤδη χρόνον διέτριβεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς βορειοανατολικὰς τοῦ Ἰρὰν χώρας, κατὰ τὸ 330, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄγις, ὅστις προηγουμένως μετὰ τῶν ναυάρχων τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει περσικοῦ στόλου εἶχε συνεννοηθῆ, ἐπετέθη μετά τινων συμμάχων καὶ μυρίων μισθοφόρων κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως. Αὕτη ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ κατὰ τῶν Μακεδόνων πολέμου, τὸν ὁποῖον ἔτι πρότερον εἶχον μελετήσει οἱ Πέρσαι νὰ ἐγείρωσιν ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος σπεύσας ἐκ Μακεδονίας κατετρόπωσε τοὺς Σπαρτιάτας (κατ' Αὔγουστον τοῦ 330) παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν. Ὁ Ἄγις ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ καὶ τὸ ἀντιμακεδονικὸν κίνημα κατεστάλη ἀμέσως (Διοδ. XVII 62. 63).

Τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα διεταράχθησαν αὖθις κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἠσχολεῖτο ἐν Σούσοις περὶ τὴν διοργάνωσιν τῆς ἀσιατικῆς αὐτοῦ αὐτοκρατορίας, τὸ 324. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπήτησε παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀναγνώρισιν τῆς θειότητος αὐτοῦ, ἂν καὶ ἄγνωστον εἶνε κατὰ ποῖον τρόπον ἡ ἀπαίτησις αὕτη διετυπώθη. Ἐν τούτῳ ὅμως παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν τοὐλάχιστον ἔλαβε τὴν πρέπουσαν ἀπάντησιν, οἵτινες λακωνικῶς εἶπον: συγχωροῦμεν Ἀλεξάνδρῳ ἐὰν θέλῃ θεὸς καλεῖσθαι. Μεγαλειτέρας δυσχερείας περιέκλειεν ἡ ἀπαίτησις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἥτις κατὰ τὰ Ὀλύμπια τοῦ 324 ἀνεκοινώθη εἰς τοὺς Ἕλληνας, περὶ τῆς καθόδου πάντων τῶν φυγάδων εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις. 20,000 φυγάδων παρίσταντο ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν Ὀλυμπίων, ἡ ἐπιστροφὴ δὲ αὐτῶν εἰς τὰς ἑστίας ἐσήμαινεν ἀπόδοσιν τῶν δημευθέντων κτημάτων, ὅπερ ἦτο δυσχερέστατον. Οὕτως οἱ μὲν Αἰτωλοὶ ὤφειλον νῦν ν' ἀποδώσωσι τὴν ἐν Ἀκαρνανίᾳ πόλιν Οἰνιάδας ἣν τὸ 330 εἶχον ἁρπάσει ἀποδιώξαντες τοὺς κατοίκους, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὴν Σάμον, ἣν τὸ 365, 361 καὶ 352 κατέλαβον διὰ τῶν κληρούχων αὐτῶν, τετρακισχιλίων ἐν συνόλῳ.

Ἐν Ἀθήναις δὲ καὶ ἄλλως αἱ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου σχέσεις ἐδει-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

νοῦντο. Ὁ θησαυροφύλαξ αὐτοῦ Ἅρπαλος ἐδραπέτευσε τὸ δεύτερον ἐξ Ἀσίας φέρων 5000 τάλαντα (περὶ τὰ 30 ἑκατομμύρια φράγκων), συγκροτήσας δὲ στόλον 30 πλοίων καὶ στρατὸν 6000 μισθοφόρων κατέπλευσε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 324 εἰς τὸν Πειραιᾶ. Καὶ τότε μὲν δὲν ἐδέχθησαν αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἔπειτα μὲ μόνον τὰ χρήματα ἐπανελθόντα ἐκ Ταινάρου, ὅπου στόλον καὶ μισθοφόρους κατέλιπε, παρέλαβον αὐτόν, τοὺς δὲ ὑπολειπομένους θησαυρούς, ὡς ἀνήκοντας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, κατέθηκαν πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ Ἅρπαλος ἔπειτα ἐδολοφονήθη ἐν Κρήτῃ καὶ τὰ χρήματα ὅμως τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἠλαττώθησαν σφόδρα. Τοὐλάχιστον ἐλέγετο ὅτι ὁ μὲν Ἅρπαλος εἶχε παραδώσει εἰς τὸν Δημοσθένη 700 τάλαντα, ἐκ τούτων ὅμως μόλις 350 ἐσώζοντο ἔτι. Κατόπιν ἀπεδείχθη ὅτι πολλοὶ Ἀθηναῖοι εἶχον λάβει παρὰ τοῦ Ἁρπάλου χρήματα, καὶ ὁ Δημοσθένης δὲ 20 τάλαντα (120,000 φρ.), ἂν καὶ ἐβεβαίωνεν οὗτος ὅτι μετεχειρίσθη ταῦτα εἰς τὰ θεωρικὰ (κατακεχρῆσθαι αὐτὰ ὑμῖν προδεδανεισμένος εἰς τὸ θεωρικόν). Ὁ μακεδονίζων Δείναρχος καὶ ὁ ῥήτωρ Ὑπερείδης κατηγόρησαν αὐτὸν τότε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς πρόστιμον 50 ταλάντων. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτίσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο ἐφυλακίσθη. Ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἐδραπέτευσε κατόπιν ὁ Δημοσθένης. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἐζήτησαν ἤδη πρότερον καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν χάριν, νὰ μὴ καταχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν των οἱ φυγάδες.

Αἱ τελευταῖαι τοῦ Ἀλεξάνδρου πράξεις, ὁ θάνατος αὐτοῦ. — Ἐκ τῆς Περσίδος μετέβη ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἰς τὰ Ἐκβάτανα ὅπου θυσίαν ἔθυσε καὶ ἀγῶνα ἐπετέλεσε γυμνικὸν καὶ μουσικὸν καὶ πότους μετὰ τῶν ἑταίρων. Ἐνταῦθα ὅμως ἐξαίφνης ἀπέθανεν ὁ Ἡφαιστίων καὶ τοσοῦτον ἀπροσδοκήτως ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος δὲν κατέλαβεν αὐτὸν πλέον ζῶντα. Ὁ νεκρὸς μετηνέχθη εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐκεῖ ἐκάη ἐπὶ πυρᾶς, δι' ἣν ἐδαπανήθησαν μύρια τάλαντα. Τὸ πένθος ὅμως τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξε βαρύτατον.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 324/3 ἐστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν ὀρεινῶν καὶ ληστρικῶν Κοσσαίων καὶ κατέβαλεν αὐτούς, εἶτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἵνα παρασκευάσῃ τὰς νέας μελετωμένας ἐκστρατείας, ἂν καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Χαλδαίων ἐχρησμοδότουν ὅτι καλλίτερον θὰ ἦτο δι' αὐτὸν νὰ μὴ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν ταύτην. Ἀφοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ τὰς πανταχόθεν σχεδὸν τοῦ κόσμου ἀποσταλείσας πρεσβείας ἐνταῦθα ἐδέχθη, τὰς ἐξ Ἑλλάδος, Αἰθιοπίας, Σκυθίας, Κελτικῆς, Ἰβηρίας, Λιβύης καὶ τὰς παρὰ τῶν Βρεττίων καὶ Λευκανῶν καὶ Τυρρηνῶν καὶ Καρχηδονίων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν Ῥωμαίων ὡς λέγεται, ἤρχισε πρὸ παντὸς μεγάλην τινὰ ναυτικὴν ἐκστρατείαν παρασκευάζων. Εἷς στόλος ἐναυπηγεῖτο ἐν τῇ Κασπίᾳ θαλάσσῃ πρὸς ἐξερεύνησιν αὐτῆς, ἄλλος δὲ παρεσκευάζετο ἐν Βαβυλῶνι, ὅπου ὁ Νέαρχος εἶχεν ἀναπλεύσει, κατεσκεύαζε δὲ ἐνταῦθα καὶ λιμένα ὀρυκτὸν διὰ χιλίας ναῦς καὶ νεωσοίκους, διότι ἐσκέπτετο νὰ κατοικίσῃ πᾶσαν τὴν πρὸς τῷ Περσικῷ κόλπῳ παραλίαν καὶ τὰς αὐτόθι νήσους διὰ Φοινίκων καὶ ἄλλων ναυτικῶν λαῶν. Διὰ τοῦ στόλου τούτου ἐμελέτα ὁ Ἀλέξανδρος νὰ πλεύσῃ εἰς κατάκτησιν τῆς Ἀραβίας, πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς ὁποίας εἶχε πέμψει ἤδη πλοῖα, συγχρόνως δὲ κατέπλεεν αὐτὸς διὰ τῆς μεγάλης τοῦ Εὐφράτου διώρυχος τοῦ λεγομένου ποταμοῦ Παλλακόπα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐνταῦθα ἔκτιζε νέαν ἐπώνυμον πόλιν, κατοικίσας εἰς αὐτὴν ἀπομάχους μισθοφόρους Ἕλληνας. Ὅτε αὖθις εἰς Βαβυλῶνα ἐπανῆλθεν, εὑρῆκε τὸν Πευκέσταν ἐπανελθόντα μὲ δισμυρίους ἐκ τῆς Περσίδος νεοσυλλέκτους καὶ ἄλλους ἐκ τῶν μαχιμωτάτων ἀσιατικῶν ἐθνῶν, τοὺς ὁποίους συγκατέλεγε νῦν εἰς τὰ μακεδονικὰ τάγματα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐσκόπει προφανῶς αὔξησιν σπουδαίαν τῶν στρατῶν καὶ νέαν συνάμα αὐτῶν διοργάνωσιν, διότι καὶ αὐτὴν τὴν φάλαγγα ἐμελέτα νῦν νὰ μετασχηματίσῃ, συγκροτῶν τὰς μεταξὺ τῶν τριῶν πρώτων καὶ τῆς τελευταίας τάξεως 12 λοιπὰς ἐκ Περσῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν.

Ἀλλ' ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοῦ σχεδίων δὲν ἦτο πλέον πεπρωμένον νὰ φέρῃ τι εἰς πέρας ὁ Ἀλέξανδρος. Κατά τινα θυσίαν καὶ εὐωχίαν ἠσθένησεν ἐκ πυρετοῦ. Ἐνῷ δὲ ἔτι ἐξηκολούθει δίδων τὰς διαταγὰς περὶ τῆς πορείας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πλοῦ, ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἐδεινοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἕως οὗ κατήντησε πλέον ἄναυδος. Οἱ πενθοῦντες στρατιῶται ἐζήτησαν τότε νὰ ἴδωσι τὸ ὕστατον τὸν προσφιλῆ αὐτῶν βασιλέα καὶ παρεπορεύθησαν ἐνώπιον τῆς κλίνης αὐτοῦ, μόλις τὴν κεφαλὴν ἐπαίροντος καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν χαιρετίζοντος τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ συμπολεμιστάς. Τὴν 13ην ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ ἡμέραν (κατὰ Ἰούνιον τοῦ 323) ἐξέπνευσεν ὁ Ἀλέξανδρος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἡ μοναρχία αὐτοῦ.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου. — Ἐκ φύσεως καὶ ἀνατροφῆς ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ὁ τελειότατος τύπος τοῦ Ἕλληνος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ μακεδονικὸς βασιλικὸς οἶκος καθὼς καὶ ὁ ἠπειρωτικὸς — ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Αἰακιδῶν τῆς Μολοσσίδος ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιὰς — ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ὡς γνήσιοι Ἑλληνικοί, ὁ Ἀλέξανδρος δὲ μετέσχε καὶ τῆς μάλιστα ἐπιμελημένης γνησίας ἑλληνικῆς ἀνατροφῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ παιδαγωγοῦ αὐτοῦ Λεωνίδου, τοῦ Ἀκαρνᾶνος Λυσιμάχου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἤδη ὡς ἄνθρωπος ἦτο μέτοχος ὁ Ἀλέξανδρος τοσούτων ἀρετῶν, ὥστε τὴν λάμψιν ἣν ἀνταναklῶσιν αὗται ἐπὶ τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ μορφῆς δὲν ἀμαυρώνουσιν οὔτε αἱ ἀδυναμίαι καὶ παρεκτροπαὶ αὐτοῦ. Ἦτο εἰλικρινὴς καὶ φίλος τῆς ἀληθείας, ἀγαθὸς υἱὸς καὶ πιστὸς φίλος. Τὰ προτερήματα ταῦτα ἐπέδειξε πολλάκις κατὰ τὸν ἔνδοξον βίον του πρὸς πάντας τοὺς περὶ αὐτόν, τὸ τρυφερόν του δὲ τῆς υἱικῆς στοργῆς αἴσθημα δεικνύει ὁ λόγος ὃν περὶ τοῦ Ἀντιπάτρου εἶπε, συχνάκις παραπονουμένου παρ' αὐτῷ κατὰ τῆς Ὀλυμπιάδος: ὁ Ἀντίπατρος δὲν γνωρίζει ὅτι μυρίας ἐπιστολὰς ἓν δάκρυον ἐξαλείφει μητρός. Τὰς ἀλογίστους καὶ ἀξιοκατακρίτους πράξεις, εἰς ἃς ἐν ὀργῇ παρήχθη (φόνος τοῦ Κλείτου καὶ Παρμενίωνος), δὲν ἐπανέλαβε ποτὲ πλέον. Ἠθικῶς ἦτο ἀγνότατος καὶ μόνον περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐκ τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν καὶ τοῦ Φωκίωνος οὐδεμία ἠθικὴ μομφὴ ἐξηνέχθη. Ὁ Ἀλέξανδρος ὡς Ἕλλην εἶνε ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος κατὰ τὴν τελείαν αὐτοῦ διαμόρφωσιν ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν τελευταίων ἐνδόξων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, διότι μετέχει τῆς φύσεως καὶ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Περικλέους, ὡς ἄνθρωπος δὲ τοσαῦτα ὁμοῦ προσωπικὰ πλεονεκτήματα ἐκ φύσεως ἅμα καὶ ἀνατροφῆς συνενώνει, ὅσα οὐδεὶς τῶν μεγάλων Ἑλλήνων καὶ οὐδεὶς τῶν μεγάλων τοῦ κόσμου ἀνδρῶν συνήνωσέ ποτε.

Ὀργανισμὸς τοῦ κράτους. Αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσαι πόλεις. — Ὡς πολεμικὸς καὶ στρατηγικὸς ἀνὴρ καὶ ὡς στρατιωτικὸς ἅμα ὀργανωτὴς ὁ Ἀλέξανδρος ἀνήκει εἰς τοὺς σημαντι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κωτάτους τοῦ κόσμου, ἀλλ' οὐχ ἧσσον ἔξοχος ὀργανωτὴς ὑπῆρξε καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἐνεφανίσθη ὥριμον ἤδη ἔχων τὸ σχέδιον τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς διοικήσεως τῶν κατακτωμένων χωρῶν, διότι εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην ἐφήρμοσεν ἐν αὐτῇ τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας καὶ κατόπιν ἠκολούθησεν. Ἐν γένει δὲν ἀνέτρεψεν ὅλως διόλου τὸ περσικὸν σύστημα, ἐγχωρίους μάλιστα σατράπας ἄφησε πανταχοῦ σχεδόν, θεραπεύων τὴν ἐθνικὴν φιλαυτίαν τῶν Ἀσιατῶν, ἀλλὰ τούτους κατέστησεν ἁπλῶς διοικητικοὺς ἄρχοντας, ἐξαρτωμένους ἀπ' αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἐποπτευομένους ὑπὸ τῶν κατασκόπων μᾶλλον συναρχόντων αὐτοῦ, ὡς συνέβαινεν ἐν τῷ περσικῷ κράτει, τὴν ἀρχηγίαν δὲ τῶν φρουρῶν ἀνέθεσεν εἰς ἰδίους στρατηγοὺς καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὁμοίως διαχείρισιν παρέδωκεν εἰς ἄλλους. Τοιουτοτρόπως καὶ τῆς κυβερνήσεως τὸ συμφέρον καὶ τὸ τῶν ὑπηκόων λαῶν ἐξηφαλίζετο καλλίτερον. Κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας ὅμως ἀνάγκας ἐπαρχιῶν τινων μετερρύθμιζε καὶ τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου ὁ σατράπης ὡς ἀνώτατος νομάρχης ἦρχε τῶν κατωτέρων νομαρχῶν, τρεῖς δὲ στρατηγοὶ ἦσαν τεταγμένοι ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἢ ὡς ἐν Σογδιανῇ καὶ ἐν Ἰνδίαις, ὅπου αἱ μεθοριακαὶ τοῦ κράτους χῶραι μᾶλλον αὐτόνομον διοίκησιν ἔλαβον. Παρὰ τῇ κεντρικῇ δὲ κυβερνήσει, ἥτις μᾶλλον κατὰ τὰς περσικὰς καὶ τὰς τῶν νεωτέρων μεγάλων μοναρχιῶν ἀρχὰς ὠργανώθη, ἐνήργει ὡς πρῶτος τοῦ βασιλέως ὑπουργός, ὡς ἀρχικαγκελλάριος τῶν νεωτέρων χρόνων, ἰδιαίτερον πρόσωπον, καὶ τοιοῦτον εἶχεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Καρδιανὸν Εὐμένη, ὅστις ὄχι μόνον ἔξοχος διοικητικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξεν, ἀλλὰ καὶ ἱκανώτατος στρατηγὸς κατόπιν ἀπεδείχθη. Παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ μεγίστην ἐπιρροὴν ἐν τῇ αὐλῇ εἶχεν ἕνεκα τῆς προσωπικῆς πρὸς αὐτὸν σχέσεως καὶ ὁ Ἡφαιστίων, μὲ τὸν τίτλον τοῦ χιλιάρχου τ. ἔ. τοῦ μεγάλου Βεζίρου ἢ τοποτηρητοῦ τοῦ μονάρχου (Διοδ. XVIII 48), ἂν καὶ τὰ καθήκοντα τῆς διοικήσεως ἦσαν πάλιν εἰς χεῖρας τοῦ ἀρχιγραμματέως Εὐμένους.

Σπουδαῖον στοιχεῖον ἐν τῷ ὀργανισμῷ τούτῳ τοῦ κράτους ἀπετέλουν αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσαι πόλεις. Αὐτοὶ οἱ Πέρσαι εἶχον ἀνεχθῆ εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ κράτους των σχεδὸν ἀνεξαρτήτους ἑλληνικὰς καὶ φοινικικὰς πόλεις, ἐνταῦθα δὲ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐκαινοτόμησεν, ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς Λυδοὺς ἀπέδωκε τὰς παλαιὰς ἐθνικὰς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐλευθερίας, εἰς δὲ τὰς αἰολικὰς καὶ ἰωνικὰς πόλεις εἰσήγαγε τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ τοὺς εἰς τοὺς Πέρσας πληρωνομένους φόρους κατήργησε. Εἰς τοὺς ἑκουσίως ἀναγνωρίσαντας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ Φοίνικας συνεχώρησεν ὁμοίως τὰς παλαιὰς βασιλείας. Ἀλλὰ τὰς ἀστικὰς ταύτας ἐλευθερίας καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτοδιοίκησιν εἰσήγαγε νῦν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐκεῖ ὅπου πρότερον παντελῶς ἄγνωστοι ἦσαν, ἱδρύσας εἰς πάσας τὰς ἀσιατικὰς χώρας ἀποικίας μὲ πυρῆνα ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκε τὸν ἀστικὸν ὀργανισμὸν τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Ἑβδομήκοντα τοιαύτας πόλεις ἔκτισεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπωνύμους ἑαυτοῦ καὶ μὲ ἄλλα ὀνόματα. Ἡ Μηδία π. χ. περιεκλείετο ὑπὸ ἑλληνικῶν πόλεων, ἐν Βακτριανῇ καὶ Σογδιανῇ ἐκτίσθησαν 12 πόλεις, αἵτινες ἠδύναντο κατόπιν νὰ παρατάξωσι 20000 πεζοὺς καὶ τρισχιλίους ἱππεῖς, πλείστας δὲ ἵδρυσεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐν Ἰνδίαις, ὅπου ἐπὶ πολὺ μετὰ ταῦτα ἀνεξάρτητα βασίλεια μὲ ἑλληνικὰς δυναστείας καὶ ἑλληνικὴν μόρφωσιν ὑφίσταντο. Ἡ ἵδρυσις δὲ τῶν ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ πόλεων ἐσχετίζετο πρὸς τὰ μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ βίου του ἡμέρας συνέλαβε πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀραβίας καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας εἰς τὰς πλουσιωτάτας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου χώρας.

Ἀλλὰ καὶ πλήθη μεγάλα στρατιωτῶν ἐγκαθίστα ὁ Ἀλέξανδρος εἰς σπουδαῖα σημεῖα. Οὕτως ἀπέστειλε Χίους εἰς τὴν Ἐλεφαντίνην τῆς Αἰγύπτου, ὀκτακισχιλίους δὲ ἄλλους στρατιώτας ἔπεμψεν ἐκ Σαμαρείας ἀποίκους εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰγυπτίων Θηβῶν. Στρατιωτικοὶ δὲ ἅμα καὶ ἐμπορικοὶ καὶ ἐκπολιτιστικοὶ λόγοι ὠδήγουν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων τούτων καὶ ἡ συγχώνευσις τῆς Ἀσίας μετὰ τῆς Εὐρώπης τοσοῦτον συντόνως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπεδιώκετο ὥστε καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἔτι διενοεῖτο ν' ἀποικίσῃ Ἀσιάτας. Ἡ ἄρσις τῶν προαιωνίων ἐθνικῶν ἀντιθέσεων, ἡ εἰρήνη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀσιατῶν, καὶ αὐτὴ οὐχὶ πρὸς βλάβην τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀλλὰ πρὸς τελείαν ἐπικράτησιν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν συγχωνευομένων νῦν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀσιατικῶν λαῶν, ἦτο ὁ ὕψιστος σκοπὸς τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου (πρβλ. Πλουτ. περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς 1,6: πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγα-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θούς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς — τὸ μὲν ἑλληνικὸν ἀρετῇ, τὸ δὲ βαρβαρικὸν κακίᾳ τεκμαίρεσθαι). Τοσούτῳ μᾶλλον διὰ τοῦτο ἦτο δυστύχημα ὅτι αἱ δημοκρατούμεναι τῆς Ἑλλάδος πολιτεῖαι ἀπέσχον παντελῶς τοῦ μεγάλου ἔργου, πρὸς τὸ ὁποῖον ὡδήγει τὸν Ἑλληνισμὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἐπὶ Δαρείου 100,000 περίπου Ἑλλήνων ὑπηρέτουν ἐπὶ μισθῷ ἐν τῷ περσικῷ κράτει, μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅμως μόλις ἀσήμαντός τις ἀριθμὸς συνηγωνίσθη πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ μεγάλου ἰδανικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν λόγοις οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες ὕμνησαν ὡς τὸν ὕψιστον σκοπὸν τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ πολιτικὴ τῶν Ἑλλήνων σύμπραξις εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀσίας καὶ τὸν τρίτον μέγαν ἀποικισμόν, ὅστις νῦν ἐπὶ τῶν ἀπεράντων αὐτῆς χωρῶν ἐξετείνετο, ἤθελεν ἀναμφιβόλως ἐπιδράσει πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς τῶν πολιτειῶν τῆς μητροπόλεως. Μολονότι καὶ ἐν τούτῳ πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰργάσθη, διότι ὄχι μόνον τὴν Ἑλληνικὴν μόρφωσιν καὶ αὐτὸς γνησίαν διεφύλαξε καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν πανταχοῦ μετεφύτευσε (γυμνικοὶ καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες), ἀλλὰ καὶ βάσιν τῆς πολιτικῆς διαμορφώσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ κατέστησε τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν. Αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαι πόλεις τὴν πολιτείαν ταύτην ἔλαβον καὶ καθὼς ἐν Ἑλλάδι ἁπλῶς μόνον τὴν «ἡγεμονίαν» τοῦ ἔθνους ἠξίωσεν, οὕτως εἰς τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ὡς «συμμάχους» ἐθεώρει, τὰ πάτρια πολιτεύματα ἀπέδωκε.

Μετὰ τῆς κτίσεως τῶν πόλεων συνέχονται καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ ὁποῖα σκοπὸν εἶχον τὴν εὐημερίαν τῶν λαῶν καὶ τῶν χωρῶν τοῦ κράτους του. Τοὺς κολοσσιαίους θησαυρούς, τοὺς ὁποίους εὗρεν ἀποταμιευμένους ὑπὸ τῶν Περσῶν δεσποτῶν δὲν διέθηκε μόνον ὑπὲρ τῶν στρατῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοιούτων ἀκριβῶς ἔργων. Μέγα μέρος αὐτῶν ἐδαπανήθη βεβαίως ὑπὲρ τῶν νεοκτίστων πόλεων, ἀλλὰ συνάμα ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ συστήματος τῶν διωρύχων ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἐν Ἑλλάδι δὲ περὶ ἀνοικοδομήσεως τῶν ἐρειπωθέντων ναῶν, καὶ περὶ ἀποξηράνσεως τῆς λίμνης Κωπαΐδος. Τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου ἔταξεν ἐπιμελητὴν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν ἐκ Χαλκίδος ἀρχιτέκτονα Κράτην καὶ ὅ,τι οὗτος ἔπραξε τότε μεθ' ὑπερόγκου δαπάνης σώζεται μέχρι τοῦδε (μὴ συντελεσθεῖσα μεγάλη ὑπόνο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μος διὰ τοῦ ὄρους πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης). Ἐν Κλαζομεναῖς ἐπεχειρήθη ἡ διόρυξις τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἀλλαχοῦ ὅμοια ἔργα. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας προήγαγε, τοῦτον δὲ τὸν σκοπὸν εἶχεν ἡ ναυτικὴ ἐκστρατεία τοῦ Νεάρχου. Οὕτως αἱ καταμετρήσεις καὶ καθημεριναὶ σημειώσεις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν βηματιστῶν λεγομένων (Στράβ. σ. 69), ἦσαν ἡ σπουδαιοτάτη πηγὴ τῶν μετὰ ταῦτα περὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Ἀσίας πραγματευθέντων. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ αἱ μεγάλαι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν ἔγιναν ἄνευ ὑποστηρίξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις λέγεται ὅτι 800 τάλαντα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχορήγησεν εἰς τὸν διδάσκαλόν του. Ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι γενναίως ὁμοίως ὑπ' αὐτοῦ ὑπεστηρίχθησαν καὶ ὑπὲρ τούτων πάντων ὁ Ἀλέξανδρος ἐμερίμνησεν ἐν τῷ βραχεῖ αὐτοῦ βίῳ, ὅστις μέχρι τοῦ ἐσχάτου τέρματος πλήρης εἶνε τῶν μεγίστων πολεμικῶν ἀγώνων καὶ κινδύνων.

Ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος τὸ στάδιον τῆς δόξης του εὗρε, καὶ ἡ φήμη τῶν λαῶν ἐπὶ χιλιετηρίδας διετήρησεν εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ καὶ βασιλέως. Ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἔτι καὶ διὰ τοῦ μέσου αἰῶνος κατόπιν ἡ παράδοσις καὶ ὁ μῦθος παρέλαβε τὴν μνήμην ταύτην καὶ παρέδωκε μέχρι τῆς σήμερον. Ἡ αἰγυπτιακὴ παράδοσις ἔπλασεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχαιότητι υἱὸν τοῦ αἰγυπτίου βασιλέως Νεκτεναβὼ καὶ τὰ πολεμικά του κατορθώματα συνέφυρε μετὰ τοῦ μύθου (ἡ Ψευδοκαλλισθένειος ἱστορία τοῦ Ἀλεξάνδρου). Ἡ περσικὴ παράδοσις κατὰ τὸ μέσον αἰῶνα διὰ τοῦ ποιητοῦ Firdusi κατέστησεν αὐτὸν ἐθνικὸν ἥρωα τῆς Περσίας (Iskander). Ἐκ τῆς Ἀνατολῆς παρέλαβε τὸν μῦθον αὐτοῦ κατόπιν ἡ Δύσις (γαλλικαὶ καὶ γερμανικαὶ ἐποποιίαι περὶ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος). Καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τέλος διεφύλαξε μέχρι σήμερον ἐν τῇ παραδόσει καὶ ἐν τῷ μύθῳ θαυμαστὴν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ μεγίστου τῶν ἡρώων του.

Φιλολογία ἐπιστήμη καὶ τέχνη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 4ου αἰῶνος. — Τῆς ποιήσεως ἡ ἐποχὴ εἶχε παρέλθει ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀκμάζει ὁ πεζὸς λόγος. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ παρατηρεῖται ἡ ἀντίθεσις, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν πολιτικὴν τῆς παρούσης περιόδου τῆς ἑλληνικῆς

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἱστορίας. Αἱ Ἀθῆναι πολιτικῶς ἐκπροσωποῦσι τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτονομίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ Ἀλέξανδρος δὲ τὴν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως. Ἀλλὰ παρομοίως καὶ ὁ πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀνήρ, ὅστις ὕψωσε τὴν σημαίαν τοῦ κατὰ τῆς μακεδονικῆς ἀρχῆς ἀγῶνος τῆς πατρίδος του, ἐκπροσωπεῖ τὴν καλλιτεχνικὴν μορφὴν τοῦ πεζοῦ λόγου, ἐνῷ ὁ διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως.

Ὁ Δημοσθένης εἶνε ὁ τελειότατος τύπος τοῦ ῥητορικοῦ λόγου, τοῦ τε συμβουλευτικοῦ (δημηγορίαι) καὶ τοῦ δικανικοῦ. Τοὺς κανόνας καὶ τὰ μέσα πάντα ὅσα ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θεωρητικὴ διδασκαλία τῆς ῥητορικῆς γνωρίζει, μετεχειρίσθη ἀριστοτεχνικῶς καὶ μετὰ δυνάμεως ἀνυπερβλήτου, τὰς ἀντιθέσεις ἐκείνας καὶ ἀναφοράς, τὰς ἀντιστροφὰς καὶ ἀναστροφάς, τὰ ἀσύνδετα καὶ πολυσύνδετα, τὰς ὑποφορὰς καὶ ἀποστροφάς, τὰς προσωποποιίας καὶ ἀποσιωπήσεις καὶ ἐπιδιορθώσεις καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐπεμελήθη τοῦ λόγου ὁ Δημοσθένης κατὰ τρόπον ἀποδεικνύοντα ὅτι τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἐπεξειργάσθη μετὰ φροντίδος καλλιτέχνου, ἥτις ὅλως ἄγνωστος εἶνε εἰς ὁμοίου εἴδους ἀριστοτεχνήματα τῶν σημερινῶν χρόνων. Οἱ κανόνες, τοὺς ὁποίους ἐν τούτῳ ἠκολούθησεν ἐν πολλοῖς κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰσοκράτους, εἶνε τοῦτο μὲν ἡ ἀποφυγὴ τῆς χασμῳδίας καὶ τῆς ἀλληλουχίας πλειόνων τῶν δύο βραχειῶν συλλαβῶν, ἥτις εἰς τὸν λόγον τοῦ Δημοσθένους δίδει τὸν χαρακτῆρα τῆς γλώσσης τοῦ ἔπους ἢ τοῦ δραματικοῦ διαλόγου ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων δακτύλων καὶ ἰάμβων, τοῦτο δὲ ἡ ῥυθμικὴ τῶν περιόδων κατασκευή. Αἱ περίοδοι παρ' αὐτῷ ἀντιστοιχοῦσι σχεδὸν κατὰ τὸ μέγεθος, διαιροῦνται δὲ καὶ εἰς δύο ἢ τρία κῶλα ὁμοίως πρὸς ἄλληλα ἀντίστοιχα. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ δυνάμεως γνώρισμα εἶνε ὅτι αὕτη εἶνε παντελῶς ἀπηλλαγμένη τῶν κενῶν φράσεων, ὁ Δημοσθένης οὐδέποτε λέγει τι ὅπερ δὲν ἀναφέρεται ἀμέσως εἰς τὸ πρᾶγμα οὔτε ζητεῖ νὰ ἐξεγείρῃ ἀμυδρὰς ἀντιλήψεις καὶ ἀσαφῆ αἰσθήματα. Διαυγεῖς καὶ καθαραὶ εἶνε αἱ ἰδέαι αὐτοῦ, ἰσχυρὰ ἡ ἠθικὴ πεποίθησις, ἀκατάβλητον τὸ ψυχικὸν σθένος, θερμὴ ἡ φιλοπατρία, ὥστε «θᾶττον ἄν τις κεραυνοῖς φερομένοις ἀντανοῖξαι τὰ ὄμματα δύναιτο ἢ ἀντοφθαλμῆσαι τοῖς ἐπαλλήλοις ἐκείνου πάθεσιν».

Σύγχρονοι τοῦ Δημοσθένους ῥήτορες εἶνε καὶ ὁ Λυκοῦργος (ἀπέθανε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βόλου

τὸ 325), οὗ σώζεται ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος, ὁ Ὑπερείδης (λόγοι αὐτοῦ ἐν παπύροις αἰγυπτιακοῖς ἀνευρεθέντες), ὁ Δείναρχος (λόγοι κατὰ τοῦ Δημοσθένους ἀναφερόμενοι εἰς τὴν δίκην τοῦ Ἁρπάλου). Ῥητορικὴν δὲ μόρφωσιν ἔλαβον παρὰ τῷ Ἰσοκράτει καὶ οἱ ἱστορικοὶ Ἔφορος ἐκ Κύμης καὶ Θεόπομπος ὁ Χῖος. Ἐκ τοῦ πρώτου ἤντλησεν ὁ Διόδωρος, ἔγραψε δὲ ἱστορίας εἰς 30 βιβλία ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Περίνθου ὑπὸ Φιλίππου. Ὁ δεύτερος ἔγραψε καὶ ῥητορικοὺς λόγους. Ἐγεννήθη τὸ 380 καὶ ἔγραψεν ἑξακολούθησιν τοῦ Θουκυδίδου ἀπὸ τοῦ 410-394 ὡς καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Φιλίππου μετὰ διεξοδικῶν παρεκβολῶν περὶ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη τὸ 384 καὶ ἀπέθανε τὸ 322. Πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ὁ Νικόμαχος, ἰατρὸς Ἀμύντου τοῦ Β' βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ἐκ Σταγείρων ὅπου ἐγεννήθη μετέβη κατὰ τὸ 367 εἰς Ἀθήνας καὶ ἔγινε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος. Τὸ 343 προσεκάλεσεν αὐτὸν ὁ Φίλιππος ἵνα ἀναθρέψῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐπὶ τρία ἔτη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο παρεδόθη ὁ Ἀριστοτέλης, ἔμεινεν ὅμως καὶ κατόπιν ἐπὶ χρόνον ἐν Μακεδονίᾳ, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ἀθήνας ὅπου ἵδρυσεν ἰδίαν φιλοσοφικὴν σχολὴν ἐν τῷ Λυκείῳ (τὴν περιπατητικὴν διὰ τὰς ἐν περιπάτοις γινομένας διαλέξεις). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου κατηγορήθη ἐνταῦθα ὡς ἄθεος καὶ κατέφυγε διὰ τοῦτο εἰς τὴν Χαλκίδα ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Ἀριστοτέλης περιέλαβεν εἰς τὰ συγγράμματά του πᾶσαν τὴν τότε ἀνθρωπίνην σοφίαν καὶ πάσας τὰς ἐπιστήμας προήγαγε. Ὅλη ἡ μετὰ ταῦτα τῶν Ἀλεξανδρίνων λεγομένη σοφία στηρίζεται ἐπὶ τοῦ εὐρυτάτου κύκλου τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστηματοποιηθείσης μαθήσεως καὶ ἐπιστήμης. Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ μαθήσει ὁ Ἀριστοτέλης εἶνε ὅ,τι ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ πολιτικῇ, διότι ἀμφότεροι ἀποτελοῦσι τὸ τέλος μιᾶς περιόδου τῆς ἱστορίας καὶ τὴν ἀρχὴν μιᾶς νέας. Καὶ διὰ τῆς ποικίλης δὲ σοφίας καὶ τῆς μεθόδου αὐτοῦ ἐπέδρασεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐπὶ παντὸς τοῦ μετ' αὐτὸν κόσμου καὶ πρῶτον ἐξόχως ἐπὶ τοῦ ἀσιατικοῦ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος. Διὰ τῶν συριακῶν καὶ ἀρμενιακῶν μεταφράσεων ἐγνώρισαν αὐτὸν οἱ Ἄραβες καὶ ἡρμήνευσαν, διὰ τῶν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ δὲ λατινικῶν μεταφράσεων ἐγνώρισαν αὐτὸν οἱ δυτικοὶ λαοί.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἡ λογική, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ ἔχουσι μέχρι σήμερον ἀναμφισβήτητον τὸ κῦρός των.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀκμάζει κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀσίᾳ. Ὁ ἰωνικὸς δὲ ῥυθμὸς ἐπικρατεῖ νῦν τοῦ δωρίου καὶ ὁ κορινθιακὸς ἄρχεται εἰσαγόμενος (ὁ ναὸς τῆς ἐν Τεγέᾳ Ἀθηνᾶς Ἀλέας τὸ 398 ἀρχαιότατον παράδειγμα αὐτοῦ). Τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀρχιτέκτων ὑπῆρξεν ὁ Μακεδὼν ἢ ἐκ τῆς Ἀσίας Δεινοκράτης, ὅστις ἀνεκαίνισε τὸν ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐμπρησθέντα ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ὁ Πύθιος ἔκτισε τὸ ἐν Ἁλικαρνασσῷ Μαυσωλεῖον καὶ ἄλλοι ὀνομαστοὶ ἀρχιτέκτονες εἰργάσθησαν εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου σήμερον ἔτι ἐρείπια τῶν τότε κτισθέντων ναῶν σώζονται. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲ ἥτις εἰς τὸ Μαυσωλεῖον ἐφηρμόσθη (ὑψηλὸν κρηπίδωμα, ἐπ' αὐτοῦ ἰωνικὸς περίπτερος ναός, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ πυργοειδὲς οἰκοδόμημα), ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τοὺς τάφους τῆς Λυκίας καὶ ὑπὸ τὴν ἀσιατικὴν ταύτην μορφὴν ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καθόλου. Αὐτὸ τὸ κατὰ τὸ 335 ἀνεγερθὲν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους ἐν Ἀθήναις (ἐπὶ κρηπιδώματος ἰσχυροῦ μικρὸς στρογγύλος ναός, ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τοῦ ὁποίου ἐστήθη ὁ τρίπους) δεικνύει τὴν ἐπίδρασιν ταύτην, ἀλλὰ μὲ μεγίστην ἁρμονίαν τῶν μερῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἀθηναϊκὴ τέχνη μετερρύθμισεν εἰς κάλλιστον τύπον τὸ πυργοειδὲς σχέδιον τῆς ἡμιασιατικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐν τῇ περγαμηνῇ δὲ τέχνῃ κατόπιν τοῦ 2ου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὕτη εἰσῆλθεν εἰς νέαν ὅλως διόλου ἀκμήν.

Ἐν τῇ γλυπτικῇ διέπρεψεν ὁ σύγχρονος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Σικυώνιος Λύσιππος, ὅστις ὑπῆρξεν εἷς τῶν γονιμωτάτων καλλιτεχνῶν τοῦ κόσμου. Ἁπλοῦς τεχνίτης κατ' ἀρχὰς εἰς κατασκευὴν μεταλλικῶν ἀντικειμένων ἐμορφώθη μόνος εἰς γλύπτην μέγαν καὶ καλλιτέχνην χαλκῶν ἀνδριάντων. Οἱ ἀρχαῖοι ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὸν 1500 ἔργα. Οὗτος ἔπλασε τὸν τύπον τοῦ τελείως ἀνεπτυγμένου ἀνδρικοῦ σώματος. Ἔργον αὐτοῦ ἦτο ὁ ἐν Τάραντι 40 πήχεις ὑψηλὸς κολοσσὸς τοῦ Διός. Ὁ Φαρνέσιος λεγόμενος Ἡρακλῆς ἐν Νεαπόλει ἀνάγεται εἰς πρότυπον τοῦ Λυσίππου. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲ εἰς αὐτὸν μόνον ἐπέτρεπε τὴν κατασκευὴν τῶν εἰκόνων του. Περίφημον ἔργον τοῦ Λυσίππου ἦτο ὁ Σωκράτης αὐτοῦ καὶ ὁ ἀποξυόμενος, τοῦ ὁποίου μίμησίς τις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σώζεται. Μετὰ τοῦ Λυσίππου συνειργάσθη καὶ ὁ Ἀθηναῖος Λεωχάρης, τοῦ ὁποίου περίφημος ἦτο ὁ Γανυμήδης ἁρπαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἀετοῦ.

Λείψανα τῶν γλυπτικῶν ἔργων τῶν χρόνων τούτων εἶνε ἡ ζωφόρος τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους (τιμωρία τῶν Τυρσηνῶν πειρατῶν ὑπὸ τοῦ Διονύσου), γλυπτά τινα τοῦ Μαυσωλείου (ἐν τῷ βρεττανικῷ μουσείῳ), τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ἐν Ξάνθῳ τῆς Λυκίας μνημείου (τάφος τοῦ Λυκίου ἡγεμόνος Περικλέους) καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ 1870 ἐν τάφοις παρὰ τὴν Τάναγραν ἰδίως ἀνευρεθέντα πήλινα εἰδώλια ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ Βοιωτίδων γυναικῶν.

Ἐκ τῶν ζωγράφων ὁ διασημότατος εἶνε ὁ Ἐφέσιος ἢ Κολοφώνιος Ἀπελλῆς, ἐργασθεὶς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Φιλίππου ἐν Πέλλᾳ. Ὁ Ἀλέξανδρος λέγεται ὅτι ἀντήμειψεν αὐτὸν δι' 20 ταλάντων διὰ μίαν εἰκόνα του. Περίφημος ἦτο ἡ ἀναδυομένη αὐτοῦ καὶ ἡ ἀλληγορικὴ παράστασις τῆς συκοφαντίας. Ὁ Ἀπελλῆς ἦτο ὁ περιφημότατος τῶν ἀρχαίων ζωγράφων. Μετ' αὐτοῦ δὲ ἠμιλλᾶτο καὶ ὁ ἐκ Καρίας ἢ Λυκίας Πρωτογένης. Ἐν Ἀθήναις ὁ Εὐφράνωρ εἰργάσθη ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ἡ ζωγραφικὴ ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς ἀγγειογραφίας, ἥτις καὶ μόνη σήμερον εἶνε γνωστὴ ἐκ τῶν ἀφθόνων θησαυρῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα οἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ, τῇ Κριμαίᾳ, τῇ Καμπανίᾳ καὶ Ἀπουλίᾳ τάφοι παρέσχον.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ε'. Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

1. Πόλεμοι μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ κράτους (323-301 πρὸ Χριστοῦ).

Ἡ διαδοχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ διανομὴ τῶν σατραπειῶν.—Τὸ ἄρρητον πένθος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατελήφθησαν Μακεδόνες καὶ βάρβαροι, στρατὸς καὶ λαὸς ἐν Βαβυλῶνι εὐθὺς ὡς διὰ βασιλικῶν παίδων διεδόθη ἐκ τῶν ἀνακτόρων εἰς τὴν πόλιν ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὑπεχώρησε ταχέως εἰς τοὺς δεινοὺς περὶ τοῦ μέλλοντος φόβους. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθνησκεν ἄπαις καὶ χωρὶς νὰ δηλώσῃ τὴν ὑστάτην αὐτοῦ θέλησιν περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου. Στρατός, κράτος καὶ ἀνάριθμοι λαοὶ τοῦ ἀχανοῦς κράτους ἔμεναν ἄνευ κυρίου καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ ἂν τὸ μέγα ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ἡ μεγαλοφυία τοῦ ἐνδόξου κατακτητοῦ ἀνήγειρε, δὲν ἔμελλε νὰ καταπέσῃ εἰς ἐρείπια μόλις οὗτος ἐξέλιπεν.

Ἡ πρώτη φροντὶς τῶν ἀνωτάτων τοῦ κράτους λειτουργῶν ὑπῆρξε διὰ τοῦτο νὰ λάβωσι πάντα τἀπαιτούμενα πρόσωρινὰ τοὐλάχιστον μέτρα πρὸς συγκράτησιν τῆς κυβερνήσεως. Οἱ τὸ μέγιστον ἀξίωμα παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἔχοντες ἄνδρες ἦσαν οἱ ἑπτὰ σωματοφύλακες, μεταξὺ δὲ αὐτῶν διὰ τὴν ἀρχαιότητα πιθανῶς διεκρίνετο ὁ Περδίκκας, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ὅτε δεινῶς πλέον ἔπασχε παρέδωκε τὸν δακτύλιον πρὸς σφράγισιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας βασιλικῶν διαταγῶν. Οὗτοι λοιπὸν οἱ ἄνδρες πρῶτον καὶ μετ' αὐτῶν οἱ ἑταῖροι καὶ στρατηγοὶ καὶ ἴλαρχοι, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς σπουδαιοτάτας περιστάσεις περὶ ἑαυτὸν συνεκάλει (ὡς π. χ. πρὸ τῆς ἐν Γαυγαμήλοις μάχης· Ἀρριανοῦ Ἀνάβ. III 16,4), συνῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ἔκειτο ὁ νεκρὸς τοῦ μεγάλου Ἀλε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ξάνδρου καὶ συναπεφάσισαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους ὑπὲρ τοῦ ἐκ τῆς Ῥωξάνης προσδοκωμένου υἱοῦ τοῦ βασιλέως, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔμελλον νὰ ἐπιτροπεύσωσιν ὁ Περδίκκας μὲν καὶ ὁ Λεοννάτος ἐν Ἀσίᾳ, ὁ Ἀντίπατρος δὲ καὶ ὁ Κράτερος ἐν Εὐρώπῃ. Ἀλλ' οἱ ἔξωθεν τῶν ἀνακτόρων περιμένοντες φαλαγγῖται εἶχον ἀποφασίσει ἤδη ἄλλως τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς. Ἀνεκήρυξαν διάδοχον τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου καὶ ἑτεροθαλῆ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφὸν Ἀρριδαῖον (ἀνίκανον ἄλλως πρὸς βασιλείαν ἅτε «ψυχικοῖς πάθεσι συνεχόμενον ἀνιάτοις») καὶ εἰσέβαλον μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν αἴθουσαν, ἔνθα οἱ ἀνώτατοι τοῦ κράτους λειτουργοὶ συνεδρίαζον. Ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸ προσφιλὲς εἰς τοὺς Μακεδόνας ὄνομα τοῦ Φιλίππου ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς ὡς βασιλεὺς καὶ ἀφοῦ ἐπῆλθε διὰ τοῦ ἀρχιγραμματέως τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένους συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τῶν ἱππέων καὶ τῶν φαλαγγιτῶν ἀπεφασίσθη νὰ μετάσχῃ μὲν τῆς βασιλείας ἂν ἐγεννᾶτο καὶ ὁ ἀπὸ τῆς Ῥωξάνης παῖς, ν' ἀναγνωρισθῶσι δὲ ὡς στρατηγὸς ὁ Ἀντίπατρος ἐν Εὐρώπῃ, ὡς προστάτης τῆς βασιλείας ὁ Κράτερος, ὁ Περδίκκας ὡς χιλίαρχος, ἤτοι ἀρχικαγκελλάριος τοῦ κράτους καὶ ὁ Μελέαγρος ὕπαρχος αὐτοῦ. Ἄνευ αἱματοχυσίας ὅμως εἰς τὰς ἀποφάσεις ταύτας δὲν κατήντησαν οἱ Μακεδόνες, διότι πρῶτον μὲν παρ' αὐτὸν τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπεσαν νεκροὶ καὶ τραυματίαι κατὰ τὴν εἰσέλασιν τῶν φαλαγγιτῶν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς συνεδρίας· ἔπειτα δὲ ὅτε ἐπὶ ἐξιλασμῷ κατὰ τὰ μακεδονικὰ ἔθιμα συνῆλθον ἱππεῖς καὶ πεζοὶ εἰς τὸ πεδίον, ὁ Περδίκκας ἀπειλήσας ὅτι θὰ κατεπάτει διὰ τῶν ἱππέων καὶ ἐλεφάντων τοὺς πεζοὺς ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι τοὺς πρωτουργοὺς τῆς προτέρας στάσεως καὶ ὑπέβαλεν αὐτοὺς ὑπὸ τὰ θηρία ἵνα καταπατηθῶσι, τὸν δὲ Μελέαγρον καταφυγόντα εἰς ναὸν ἐθανάτωσεν. Ἀλλ' ἡ ἑνότης τοῦ κράτους διεφυλάχθη καὶ ἡ εἰρήνη ἐπετεύχθη. Τότε δὲ ὁ Περδίκκας διέταξε καὶ τὰ τῆς κυβερνήσεως ἀκριβέστερον, αὐτὸς μὲν κατασταθεὶς ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ καὶ σφραδοφύλαξ τοῦ κράτους, εἰς ὃν πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ὤφειλον ὑπακοήν, τὰς δὲ σατραπείας διανείμας εἰς τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν φίλων καὶ σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλεξάνδρου (Διοδ. XVIII 2. 3). Μόνον αἱ δυτικαὶ σατραπεῖαι ἔμειναν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἡγεμόνας τεταγμέναι, ὁ Ταξίλης καὶ ὁ Πῶρος ἔμειναν ὡσαύτως κύριοι τῶν ἰδίων βασιλειῶν.

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τώρα ἔλαβον καιρὸν οἱ στρατηγοὶ νὰ διατάξωσι καὶ τὰ τῆς πανηγυρικῆς κατακομιδῆς τοῦ νεκροῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ 322 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρριδαίου πρὸς ταφὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετηνέχθη (Διοδ. XVIII 26-28). Μετ' ὀλίγον ἀπέκτησεν ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἡ Ῥωξάνη υἱόν, ὅστις ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος.

Τὰ ἐν Ἑλλάδι· ὁ λαμιακὸς πόλεμος (323-322). — Ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τοῦ μεγάλου ἐρεθισμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχε προκαλέσει ἡ κατὰ τὰ Ὀλύμπια τοῦ 324 δοθεῖσα διαταγὴ περὶ τῆς καθόδου πάντων τῶν φυγάδων εἰς τὰς οἰκείας πόλεις. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ πρῶτοι ἐνόμισαν νῦν τὸν καιρὸν εὔθετον ν' ἀναλάβωσι πάλιν τὴν ἀρχαίαν πολιτικήν των, ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἅμα ἐλευθερίας καὶ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας. Καὶ χρήματα μὲν νῦν εἶχον ἄφθονα ἐκ τῶν πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου καταλειφθέντων, στρατιώτας δὲ διέταξαν τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Λεωσθένη νὰ στρατολογήσῃ ἐκ τῶν περὶ τὸ Ταίναρον συνηθροισμένων μισθοφόρων, οἵτινες ἀπολυθέντες τῆς ὑπηρεσίας τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν σατραπῶν διέτριβον ἐνταῦθα ὀκτακισχίλιοι ὄντες. Ὁ Λεωσθένης προσέλαβε κατόπιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς Αἰτωλούς, προσεκάλεσε δὲ καὶ πάντας τοὺς πλησιαχώρους λαούς, Λοκρούς, Φωκεῖς, Βοιωτοὺς εἰς ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας καὶ ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων (Διοδ. XVIII 9-12).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐβράδυνε ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν κινουμένων Ἑλλήνων. Προσκαλέσας τὸν παρὰ τὴν Κιλικίαν ἔτι Κράτερον, ὃν μετὰ τῶν δεκακισχιλίων ἀπομάχων καὶ πολλῶν χρημάτων εἶχε προπέμψει ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Μακεδονίαν, καὶ τὸν σατράπην τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας Λεοννάτον, εἰσήλασεν εἰς Θεσσαλίαν μετὰ 13,000 πεζῶν καὶ 600 ἱππέων ἐνῷ στόλος 110 τριήρων προαποσταλεὶς ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρέπλεε τὰ παράλια αὐτῆς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν κατεπολεμήθη ὑπὸ τοῦ πολυαριθμοτέρου συμμαχικοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ Θεσσαλῶν, ἀναγκασθεὶς νὰ καταφύγῃ εἰς Λαμίαν, τὴν ὁποίαν μάτην προσέβαλε νῦν ὁ Λεωσθένης. Κατόπιν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν ὡσαύτως τὸν μετ' ἐπικουριῶν σπεύσαντα εἰς Θεσσαλίαν Λεοννάτον ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Ἀντίφιλον, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν πρὸ τῆς Λαμίας πεσόντα Λεωσθένη. Ἀλλ'

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

εἰς τὰς ὑπερόχους δυνάμεις τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ προσμίξαντος ἤδη Κρατέρου δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι, νικηθέντες δὲ παρὰ τὴν Κρανῶνα (θέρος τοῦ 322) ἐζήτησαν τὴν εἰρήνην παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἡ ἑλληνικὴ συμμαχία διελύθη, εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους συνεχώρησε μὲν ὁ Ἀντίπατρος νὰ ἔχωσι τὴν πόλιν καὶ τὰς κτήσεις καὶ τἆλλα πάντα, μετέστησεν ὅμως τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς δημοκρατίας καὶ «προσέταξεν ἀπὸ τιμήσεως εἶναι τὸ πολίτευμα» (Διοδ. XVIII 18). Κύριοι τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς χειροτονίας ἀπέβησαν νῦν οἱ πλείω τῶν δισχιλίων δραχμῶν κεκτημένοι, τοὺς δὲ κατωτέρω τῆς τιμήσεως ἅπαντας ὡς ταραχώδεις ὄντας καὶ πολεμικοὺς ἀπήλασε τῆς πολιτείας (δωδεκακισχιλίους πάντας), δώσας εἰς τοὺς βουλομένους χώραν εἰς κατοίκησιν ἐν τῇ Θράκῃ. Κύριοι τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας κατεστάθησαν νῦν οἱ ὑπολειπόμενοι ἐννεακισχίλιοι, πολιτευόμενοι κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος. Τὴν Μουνιχίαν ὅμως ὁ Ἀντίπατρος κατέλαβε διὰ μακεδονικῆς φρουρᾶς (κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 322), τὴν Σάμον ἀπέδωκεν ἔπειτα ὁ Περδίκκας εἰς Σαμίους, τὸν Δημοσθένη δὲ καὶ Ὑπερείδην ἐπετάχθησαν νῦν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ παραδώσωσιν εἰς τὸν Ἀντίπατρον. Καὶ ὁ μὲν Ὑπερείδης συλληφθεὶς ἐν Αἰγίνῃ ἐθανατώθη, ὁ δὲ Δημοσθένης καταφυγὼν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ (Πόρῳ) ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ βλέπων ὅτι καὶ ἐκεῖθεν ἤθελεν ἁπαχθῆ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἀπέθανε πιὼν φάρμακον (Πλουτ. Δημοσθ. 28 ἑ).

Οἱ Ἀθηναῖοι τυχόντες οὕτω τῆς εἰρήνης, ἔμειναν μετὰ ταῦτα ἥσυχοι καὶ τὴν χώραν των ἀδεῶς καρπούμενοι «ταχὺ ταῖς οὐσίαις προσανέδραμον». Ἀλλ' ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν νέων μεγάλων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου δυνάμεων, αἵτινες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς διαιρέσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ προέκυψαν, ἀποβάλλουσι πλέον πᾶσαν σημασίαν. Ὁ θάνατος τοῦ τελευταίου ὑπερμάχου τῆς ἐλευθερίας καὶ δόξης τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Δημοσθένους, εἶνε καὶ τὸ τέλος τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας.

Τὴν μακεδονικὴν ἀρχὴν ἐστερέωσεν ὁ Ἀντίπατρος καὶ εἰς πάσας τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς πόλεις δι' ἐγκαταστάσεως ὀλιγαρχικῶν πολιτευμάτων καὶ μακεδονικῶν φρουρῶν. Μόνον οἱ Αἰτωλοὶ ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ Κρατέρου, οὗτοι δὲ ἠναγκασμένοι νῦν ἐπ' ἄλλα νὰ τραπῶσιν ἕνεκα τῶν ἐν Ἀσίᾳ περιπλο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κῶν συνδιηλλάγησαν προσωρινῶς πρὸς αὐτούς, ἀπόφασιν ἔχοντες βραδύτερον νὰ καταπολεμήσωσιν αὐτοὺς καὶ μεταστήσωσι πανοικεὶ εἴς τινα πορρωτάτω τῆς Ἀσίας κειμένην χώραν (Διοδ. XVIII 24.25).

Τὰ ἐν Ἀσίᾳ· πάλη τῶν στρατηγῶν καὶ νέα διανομὴ τῶν σατραπειῶν (323-321). — Καὶ ἐν Ἀσίᾳ οἱ Ἕλληνες εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐταράχθησαν καὶ ἐκινήθησαν πρὸς στάσιν, ἐνῷ οἱ ἀσιατικοὶ λαοὶ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἐποπτείαν τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν καὶ τῶν μακεδονικῶν στρατῶν οὐδαμοῦ ἔδειξαν διάθεσιν νὰ ἐπωφεληθῶσι τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως πρὸς ἐθνικὰς ἐπαναστάσεις. Οἱ Ῥόδιοι ἀπεδίωξαν τὴν μακεδονικὴν φρουράν, οἱ δὲ εἰς τὰς ἐσχάτας τοῦ Ἰρὰν χώρας κατοικισθέντες Ἕλληνες εἰκοσακισχίλιοι πεζοὶ καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς, πάντες ἀνδρεῖοι παλαιοὶ στρατιῶται, ἐξέλεξαν στρατηγὸν τὸν Αἰνιᾶνα Φίλιππον καὶ ἡτοιμάσθησαν εἰς ἀποστασίαν. Ἀλλ' ὁ Περδίκκας ταχέως κατίσχυσεν αὐτῶν (Διοδ. XVIII 7).

Σπουδαιότεραι περιπλοκαὶ ὅμως ἐγεννήθησαν ἐν Ἀσίᾳ μεταξὺ αὐτῶν τῶν νέων σατραπῶν τῶν δυτικῶν αὐτῆς χωρῶν. Ὁ Πτολεμαῖος μόνος ἀκινδύνως εἶχε καταλάβει τὴν Αἴγυπτον καὶ παραλαβὼν ὀκτακισχίλια τάλαντα, μισθοφόρους ἤθροιζε καὶ δυνάμεις παρεσκευάζετο. Ὁ Λυσίμαχος μετέβη ὁμοίως εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ πολεμῶν πρὸς τοὺς Θρᾷκας ἐγκατεστάθη ἐν τῇ σατραπείᾳ του. Εἰς τὸν Εὐμένη εἶχε παραχωρηθῆ ἡ σατραπεία τῆς Καππαδοκίας μετὰ τῶν ὁμόρων χωρῶν καὶ ἐγκατεστάθη καὶ οὗτος ἐνταῦθα, ἀφοῦ ὁ Περδίκκας ἐνίκησε τὸν ἀντιποιούμενον βασιλείας Καππαδόκην δυνάστην Ἀριαράθην. Ἀλλ' ὁ Περδίκκας στερεώσας ἅπαξ τὴν δύναμίν του τάχιστα ἤρχισε φανερὸς γινόμενος ὅτι αὐτῆς τῆς βασιλείας ὠρέγετο. Τὸ πρῶτον δὲ πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὑψηλοτέρων αὐτοῦ σκοπῶν διάβημά του ὑπῆρξε νὰ ἐπιδιώξῃ τὸν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, γάμον, ἂν καὶ προσεταιριζόμενος τὸν Ἀντίπατρον εἶχεν ἤδη συζευχθῆ μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Νικαίας. Τὰ σχέδιά του ὅμως ταῦτα ἐγκαίρως διέγνωσεν ὁ σατράπης τῆς Παμφυλίας, Λυκίας καὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας Ἀντίγονος καὶ ἐπειδὴ φανερὰ πλέον κατέστη τοῦ Περδίκκου ἡ πρόθεσις νὰ θανατώσῃ αὐτὸν προσάγων διαβολὰς ψευδεῖς καὶ κατηγορίας, οὗτος κατέφυγε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον (Διοδ. XVIII 23).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ πόλεμος καθίστατο τοιουτοτρόπως μεταξὺ τῶν στρατηγῶν ἀναπόφευκτος καὶ ἐνῷ ὁ Εὐμένης ἐξεπέμπετο πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τοῦ Περδίκκου κατὰ τῶν εἰς τὴν Ἀσίαν περαιούντων τὰς δυνάμεις Ἀντιπάτρου καὶ Κρατέρου, αὐτὸς ὁ Περδίκκας ἀνέλαβε νὰ καταβάλῃ τὸν τρίτον εἰς τὴν συμμαχίαν ἐκείνην προστεθέντα Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ὁ μὲν Εὐμένης ἐνίκησε τὸ ὑπὸ τοῦ Κρατέρου ὁδηγούμενον σῶμα τοῦ στρατοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐνῷ ὁ Ἀντίπατρος εἶχε προπορευθῇ εἰς Κιλικίαν, αὐτὸς δὲ ὁ Κράτερος ὁ μεγαλοψυχότατος καὶ ἐνδοξότατος τῶν στρατηγῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ (θέρος τοῦ 321· Διοδ. XVIII 30-32). Καὶ οἱ Αἰτωλοὶ δὲ προσῆλθον εἰς ἐπικουρίαν, εἰσβαλόντες εἰς Θεσσαλίαν ἵνα ἀντιπερισπάσωσι τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀντιπάτρου μὲ δωδεκακισχιλίους πεζοὺς καὶ 400 ἱππεῖς, ὅπου ὅμως μετά τινας ἐπιτυχίας ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καταληφθέντος στρατηγοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κενώσωσι τὴν χώραν (Διοδ. XVIII 38). Ἀλλ' ὁ Περδίκκας ἀπέτυχε παντελῶς ἐν Αἰγύπτῳ. Οἱ Μακεδόνες δὲν ἠνείχοντο τὸν φονικὸν καὶ βίαιον ἅρπαγα τῶν ἐξουσιῶν τῶν ἄλλων ἐπιμελητὴν τῆς βασιλείας, ὁ Πτολεμαῖος ἦτο τοὐναντίον ἐνεργητικὸς καὶ ἐπιεικής, ἔνδοξος δὲ καὶ ὡς στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ὅτε ἡ δυσαρέσκεια ηὔξησεν ἕνεκα τῶν ἀτυχημάτων τοῦ Περδίκκα κατὰ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τῆς ἀπωλείας πολλῶν Μακεδόνων, ἱππεῖς τινες προσπεσόντες ἀθρόοι κατέσφαξαν αὐτὸν ἐν τῇ σκηνῇ (τὸ 321). Ὁ στρατὸς ἠνώθη τότε μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἐδέχθη νὰ παραλάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν βασιλέων, κατὰ συμβουλὴν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐπιμεληταὶ αὐτοκράτορες ἐξελέχθησαν ὁ Πύθων καὶ ὁ Ἀρριδαῖος ὁ τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατακομίσας. Οὗτοι ὅμως βλέποντες ὅτι οἱ Μακεδόνες προσεῖχον μᾶλλον εἰς τὴν σύζυγον τοῦ βασιλέως Ἀρριδαίου Φιλίππου Εὐρυδίκην (τὴν πολεμικὴν θυγατέρα τῆς ἡρωϊκῆς Κυνάνης θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου ἐξ Ἰλλυρίδος γυναικὸς) ἅμα ἐπανελθόντες εἰς Τριπαράδεισον τῆς ἄνω Συρίας παρητήθησαν τοῦ ἀξιώματός των, ἐπιμελητὴς δὲ αὐτοκράτωρ ἐξεξέχθη ὁ Ἀντίπατρος, ὅστις μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς Τριπαράδεισον (φθινόπωρον τοῦ 321). Ἐνταῦθα ἀπεφασίσθη νῦν ὑπὸ τούτου νέα τῶν σατραπειῶν διανομὴ καὶ ὁ μὲν Πτολεμαῖος διετήρησε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Βαβυλωνίαν δὲ ἔλαβεν ὁ Σέλευκος ὅστις λαμπρῶς εἶχε δια-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κριθῆ ἐν τῇ παρὰ τὸν Ὑδάσπην μάχῃ καὶ πρὸ μικροῦ διεῖπε τὴν χιλιαρχίαν τοῦ κράτους, τὰς ἄλλας δὲ χώρας ἄλλοι. Ἀλλὰ τὰ ἐντὸς τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν συμβάντα ἀπέδειξαν ὅτι τὸ κῦρος τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως δὲν ἤρκει οὐδὲ πρὸς διατήρησιν κἂν τῆς πίστεως τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῆς στρατοῦ τοῦ κράτους. Ἡ βασιλεία δὲν ἐπιτροπεύεται κυρίως πλέον, ἀλλὰ προστατεύεται, ἡ δύναμις δὲ αὐτῆς οὐδὲν πλέον πραγματικὸν κῦρος ἔχει ἀλλ' ἁπλῶς εἶνε ἀνεκτή. Ἰσχυρότερον δὲ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐπιβάλλεται νῦν τὸ ἐπὶ τῶν ὅπλων στηριζόμενον. Ὁ Ἀντίπατρος κατέλιπεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν Αἴγυπτον «διὰ τὸ δοκεῖν αὐτὴν διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας ἔχειν οἱονεὶ δορίκτητον» (Διοδ. XVIII 39). Μετ' ὀλίγον δὲ διὰ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν βασιλέων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ ὑπὸ τὰς ἀμέσους αὐτῶν διαταγὰς στρατοῦ ἀπώλεσε τὸ κράτος καὶ τὸ κέντρον αὐτοῦ, τὴν δὲ μόνην συνέχουσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν δύναμιν διέσπασε. Ἐξωτερικῶς ἦτο συντετελεσμένη τοιουτοτρόπως ἡ πλήρης τοῦ κράτους διάλυσις.

Τὸ εὐρωπαϊκὸν καὶ τὸ ἀσιατικὸν τμῆμα τοῦ κράτους· ὁ Πολυσπέρχων καὶ ὁ Κάσσανδρος ἐν Ἑλλάδι, ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἀσίᾳ (321-316).— Ὁ Ἀντίπατρος ἀνέζευξεν εἰς Μακεδονίαν παραλαβὼν καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν του πλέον τεθέντας βασιλεῖς, ἀφοῦ στρατηγὸν ἐπὶ τῆς Ἀσίας κατέστησε τὸν σατράπην τῆς μεγάλης Φρυγίας καὶ Λυκίας Ἀντίγονον, παραζεύξας αὐτῷ χιλίαρχον τὸν υἱὸν Κάσσανδρον, ὅπως ἐποπτεύῃ τὰς πράξεις αὐτοῦ καλλίτερον. Διότι πίστις μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τούτων δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑπάρξῃ.

Ὁ Ἀντίγονος παρέλαβε συνάμα καὶ μέγα μέρος τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, διότι ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ ἦτο νῦν νὰ ἐξαλείψῃ πᾶν ἴχνος τῆς ὑφισταμένης ἔτι φατρίας τοῦ Περδίκκου, ἰδίως δὲ ἐπρόκειτο νὰ καταπολεμηθῇ ὁ Εὐμένης. Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἶχον συναθροισθῆ πάντα τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Περδίκκου, ἐν Πισιδίᾳ ὠχυρώθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλκέτας, ἐξ Αἰγύπτου δὲ ὁ ναύαρχος τοῦ Περδίκκου Ἄτταλος ἔπλευσεν εἰς Τύρον καὶ παραλαβὼν τὸν καταλειφθέντα ἐκεῖ θησαυρὸν 800 ταλάντων συνεκρότησεν εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στρατὸν 10,000 πεζῶν καὶ 800 ἱππέων· ὁ Εὐμένης τέλος παρεσκευάζετο ἐκ Καππαδοκίας μετὰ δισμυρίων πεζῶν καὶ πεντακισχιλίων ἱππέων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀλλ' ὁ Ἀλκέτας καὶ Ἄτταλος δὲν ἤθελον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ Εὐμένους, τὸν ὁποῖον πρότερον ἤδη ἐζηλοτύπουν, καὶ ὁ Ἀντίγονος προσβαλὼν αὐτὸν μετὰ μυρίων πεζῶν, ὧν οἱ ἡμίσεις Μακεδόνες θαυμαστοὶ διὰ τὰς ἀνδραγαθίας, δισχιλίων ἱππέων καὶ 30 ἐλεφάντων κατετρόπωσε προδοθέντα ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ του (τὸ 320). Ὁ ὑπολειφθεὶς στρατὸς μετέστη εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὁ δὲ Εὐμένης κατέφυγεν εἰς ὀχυρόν τι φρούριον Νῶρα. Ὁ Ἀντίγονος ὅμως ἦτο κύριος πλέον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐσκέπτετο ἤδη ἐγκαταλείπων τούς τε βασιλεῖς καὶ τὸν Ἀντίπατρον νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἡγεμών. Καταλιπὼν δὲ φρουρὰν πρὸς πολιορκίαν τοῦ Εὐμένους ἐστράφη αὐτὸς μετὰ 40,000 πεζῶν 7000 ἱππέων καὶ 30 ἐλεφάντων (τὸ 319) κατὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ Ἀλκέτα, ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ ἐξησφάλισεν ἐντελῶς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἐν πάσῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἡ δύναμις αὐτοῦ ἀνήρχετο νῦν εἰς 60,000 πεζῶν, 10,000 ἱππέων καὶ 70 ἐλέφαντας. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῷ μεταξὺ κατέλαβε μὲν τὴν Φοινίκην καὶ τὴν κοίλην Συρίαν, ὡς εὐφυῶς κειμένας κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὑπέταξε δὲ τὴν σατραπείαν τῆς Συρίας (Διοδ. XVIII 40-47). Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἀντιπάτρου (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 319), ὅστις τὴν μεγίστην μεταβολὴν ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπιφέρῃ εἴς τε τὰς σχέσεις τῶν στρατηγῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀντίπατρος ἀποθνήσκων ἀπέδειξεν ἐπιμελητὴν τῶν βασιλέων καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα τὸν Πολυσπέρχοντα, προσβύτατον τῶν

λεμαίου καὶ Ἀντιγόνου, ὅστις φανερῶς πλέον ἔγινεν ἀποστάτης τῶν βασιλέων, ἔμελλε ν' ἀρχίσῃ τὸν κατὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος πόλεμον ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ Πολυσπέρχων ἀποτελεσματικῶς ν' ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ, προσεταιριζόμενος τοὺς Ἕλληνας διὰ καταλύσεως τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς πόλεις. Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῶν βασιλέων ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς δόγμα (κατὰ Μάϊον τοῦ 319), δι' οὗ πανταχοῦ τὰ πάτρια πολιτεύματα ἀποκαθίσταντο, εἰς τοὺς Ἀθηναίους δὲ ἰδιαιτέρως ἀπεδίδετο ἡ Σάμος, συνάμα δὲ ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς Ἠπείρου τὴν Ὀλυμπιάδα, ὅπου αὕτη εἶχε καταφύγει διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον ἀλλοτριότητα, καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἐκ τῆς Ρωξάνης υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρις οὗ ἡλικιωθῇ οὗτος καὶ παραλάβῃ τὴν πατρῴαν βασιλείαν. Πρὸς τούτοις δὲ ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Εὐμένη νὰ μὴ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν παλαιὰν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον πολιτείαν νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτοῦ καὶ νῦν (Διοδ. XVIII 55-58).

Τὸ πρὸς τοὺς Ἕλληνας δόγμα τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐξῆπτε πάλιν ἄγρια πάθη κατὰ τῶν πολιτειῶν, τὰ ὁποῖα διὰ τῶν δραστηρίων μέτρων τοῦ Ἀντιπάτρου μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον εἶχον κατευνασθῆ. Ἡ ἀποκατάστασις τῶν πατρίων πολιτευμάτων ἐσήμαινεν ἀντεκδικήσεις φοβερὰς τοῦ δήμου κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, οἵτινες στηριζόμενοι εἰς τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν διετήρουν τὴν εἰρήνην τῶν πόλεων, αὐτὸς δὲ ὁ Πολυσπέρχων διὰ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ διαταγῶν πρὸς τοὺς Ἀργείους καὶ ἄλλας πόλεις ἐζήτησε τὴν ἐξορίαν τῶν μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου συμπραξάντων, τινῶν μάλιστα καὶ τὸν θάνατον καὶ τῶν περιουσιῶν τὴν δήμευσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ μικροῦ ἔτι κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ Ἀντιπάτρου ἡμέρας μάτην εἶχον ζητήσει ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἐν Μουνιχίᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς· ὁ Ἀντίπατρος μάλιστα ἐθανάτωσε τὸν πρεσβευτὴν εἰς αὐτὸν ἀποσταλέντα Δημάδην μετὰ τοῦ υἱοῦ του, διότι ἐγνώριζε τὰς μετὰ τοῦ Περδίκκου συνεννοήσεις αὐτοῦ. Αὐτοὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῶν πρώτων νῦν ἀπῄτησαν τὴν παράδοσιν τῆς Μουνιχίας, καθόσον μάλιστα καὶ εἰς Ἀθήνας ἔγραψε τὰ ὅμοια ὁ Πολυσπέρχων ὁποῖα καὶ πρὸς τοὺς Ἀργείους περὶ τιμωρίας τῶν φίλων τοῦ Ἀντιπάτρου (Πλουτ. Φωκ. 32). Ὁ φρούραρχος ὅμως τῆς Μουνιχίας Νικάνωρ (Πλουτ. Φωκ. 31) ὄχι μόνον τὸ φρούριον τοῦτο δὲν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

παρέδωκεν ἀλλὰ κατέλαβε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοῦ λιμένος τὰ κλεῖθρα (κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον τοῦ 319). Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ στρατοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος ἐπὶ ἀληθεῖ σκοπῷ αὐτὸς νὰ καταλάβῃ τὰ φρούρια τῆς Μουνιχίας καὶ τοῦ Πειραιῶς διὰ τὸν ἐπικείμενον πρὸς τὸν Κάσσανδρον πόλεμον, αὐτοὶ οἱ συνετώτεροι ἐν τῇ πόλει, ἐν οἷς καὶ ὁ Φωκίων, φοβούμενοι τοῦ ἀχαλινώτου δήμου τὰς ἀντεκδικήσεις, συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ μὴ παραδώσῃ τὰ φρούρια εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλ' ὁ δῆμος συνῆλθε τότε εἰς ἐκκλησίαν, κατέλυσε πάσας τὰς ἀρχάς, ἀντικατέστησεν αὐτὰς διὰ δημοκρατικῶν καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον ἢ φυγὴν τοὺς ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας ἄρξαντας. Μεταξὺ τῶν εἰς θάνατον καταδικασθέντων ἦτο καὶ ὁ στρατηγὸς Φωκίων. Καὶ κατέφυγον μὲν οὗτοι πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀλλ' οὗτος ἀπέστειλεν αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου δικασθέντες ἐν παραχωδεστάτῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀποθηριωμένου ὄχλου, ὅστις ἀνακτήσας νῦν τὰ πολιτικά του δικαιώματα ἐμαίνετο κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς προτέρας τιμοκρατίας, κατεχειροτονήθησαν πανδήμῳ φωνῇ εἰς θάνατον (κατὰ Μάϊον τοῦ 318· Διοδ. XVIII 67. Πλουτ. Φωκ. 34 έ). Διὰ τοιαύτης ἀγρίας πράξεως ἐνεκαίνιζεν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἐλευθερίαν, ἣν πραγματικῶς οὐδέποτε πλέον ἔμελλε ν' ἀποκτήσῃ. Τοῦ ἐναρέτου ὅμως Φωκίωνος τὸ ἁμάρτημα οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ὅτι τῆς πατρίδος του τὴν εὐημερίαν ἐπεζήτησε διὰ τῆς σώφρονος καὶ χρηστῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἡ κατάστασις τοῦ ἥκιστα πλέον μεγαλόφρονος καὶ ἡρωϊκοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου καὶ αἱ νέαι διὰ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου δημιουργηθεῖσαι πολιτικαὶ περιστάσεις ἐπέβαλλον.

Ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτο ψευδὴς καὶ αἱ περὶ αὐτῆς ἐπαγγελίαι πρόσχημα τῶν δυνατῶν πρὸς ἐπιτυχίαν ἰδιοτελῶν σκοπῶν, δὲν ἐβράδυνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες πάντες νὰ ἐννοήσωσιν. Ὁ Κάσσανδρος κατέπλευσε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸν Πειραιᾶ μετὰ στρατοῦ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ παρέλαβεν αὐτόν, ὁ Πολυσπέρχων δὲ καταλιπὼν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὀλίγον στρατὸν ἐπορεύθη εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Μεγαλόπολιν (Διοδ. XVIII 68). Φόνοι καὶ ἐξορίαι τῶν ὀλιγαρχικῶν συνέβαινον πλέον εἰς πᾶσαν πόλιν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τοῦ Πολυσπέρχοντος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεγαλοπόλεως οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἀποκλίνουσι πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

δὲ αὐτοί, οἵτινες τὴν ἐν Μουνιχίᾳ φρουρὰν κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύναντο ν' ἀποτινάξωσιν ἀπὸ τοῦ τραχήλου των, ἠναγκάσθησαν νὰ συμβιβασθῶσι μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. Οἱ ὅροι ὅμως τῆς εἰρήνης ἦσαν οἱ αὐτοὶ καὶ ἐπὶ Ἀντιπάτρου, διότι ἐπετράπη μὲν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι τήν τε πόλιν καὶ τὴν χώραν καὶ τὰς ναῦς καὶ τἆλλα πάντα, τὴν Μουνιχίαν ὅμως διεφύλαξαν οἱ Μακεδόνες. Ὤφειλον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ὁμοίως νὰ καταστήσωσι μὲν τὸ πρώην ἀπὸ τιμήσεων πολίτευμα (τώρα μέχρι δέκα μνῶν), νὰ δεχθῶσι δὲ ἐπιμελητὴν τῆς πόλεως ἕνα ἄνδρα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κασσάνδρου (κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 318). Καὶ τοιοῦτον ἐξέλεξεν οὗτος Δημήτριον τὸν Φαληρέα, ὅστις καταδικασθεὶς πρότερον μετὰ τῶν περὶ Φωκίωνα εἰς θάνατον ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς. Ὑπὸ τὴν δεκαετῆ αὐτοῦ διοίκησιν (317-307) οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανεῦρον πάλιν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐημερίαν των.

Τὸν ἐν Ἑλλάδι εὐτυχοῦντα Κάσσανδρον ἀναγορεύει νῦν ἡ βασίλισσα Εὐρυδίκη ἐπιμελητὴν τῶν βασιλέων καὶ προσκαλεῖ αὐτὸν ἐκ Πελοποννήσου εἰς Μακεδονίαν. Ἀλλ' ὁ Πολυσπέρχων σπεύδει ἐκεῖσε παραλαβὼν ἐκ τῆς Ἠπείρου τὴν Ὀλυμπιάδα, συλλαμβάνει τὸν βασιλέα Ἀρριδαῖον Φίλιππον μετὰ τῆς Εὐρυδίκης καὶ παραδίδει αὐτοὺς εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα. Ἀγρία νῦν ἦτο ἡ ἐκδίκησις, τὴν ὁποίαν ἡ γηραιὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μήτηρ ἔλαβε παρὰ τῶν ἐχθρῶν της. Ὁ Ἀρριδαῖος, ἡ Εὐρυδίκη καὶ ἑκατὸν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων Μακεδόνων σφάζονται (τὸ 317). Ὁ Κάσσανδρος ὅμως, ὅστις καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 318/17 πρὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος μεταβὰς εἰς Μακεδονίαν εἶχε παραλάβει ἐκεῖθεν δυνάμεις καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπανῆλθε, μεταβαίνει αὖθις εἰς Μακεδονίαν ὅπου σφοδρότατα ἡ Ὀλυμπιὰς ἐμισήθη, καὶ πολιορκεῖ αὐτὴν εἰς τὴν Πύδναν (κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 317). Τὴν ἄνοιξιν δὲ τοῦ 316 ἀναγκάζει τὴν πόλιν εἰς παράδοσιν καὶ τὴν μὲν Ὀλυμπιάδα ἀπέσφαξε διὰ τῶν συγγενῶν τῶν ὑπ' αὐτῆς φονευθέντων, διότι οἱ στρατιῶται οἱ πρὸς δολοφονίαν αὐτῆς ἀποσταλέντες καταιδεσθέντες τὸ ἀξίωμα τῆς γηραιᾶς βασιλίσσης δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιβάλωσιν ἐπ' αὐτῆς χεῖρα· τὴν δὲ Ῥωξάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἀλεξάνδρου κατέκλεισεν εἰς Ἀμφίπολιν. Νυμφευθεὶς δὲ καὶ τὴν ὁμοπάτριον ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Θεσσαλονίκην, ἦρχεν ἤδη ἐν Μακεδονίᾳ (κτίζει τὴν πόλιν Κασσάνδρειαν ἐπὶ τῆς Παλλήνης), κατὰ νοῦν ἔχων ν' ἀναλάβῃ ταχέως καὶ τὸ βασιλι-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κὸν ἀξίωμα, φονεύων τὸν διάδοχον Ἀλέξανδρον μετὰ τῆς μητρὸς Ῥωξάνης (Διοδ. XIX 11. 49-52). Τὸ 316 ἐκστρατεύσας ὁ Κάσσανδρος καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου κατεῖχεν ἔτι πελοποννησιακὰς πόλεις ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος, ἀνέστησε μὲν τὰς Θήβας, ἀνέλαβε δὲ καί τινας τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων (Διοδ. XIX 53. 54).

Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον τοῦ θανάτου τῆς Ὀλυμπιάδος ἐξέλιπε καὶ ὁ ἐν Ἀσίᾳ τελευταῖος ὑπέρμαχος τῆς ἑνότητος τοῦ κράτους καὶ πιστὸς μέχρι θανάτου παραμείνας εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον Εὐμένης.

Κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος ὁ Εὐμένης διαφυγὼν ἐκ Νώρων εἰς Κιλικίαν προσέλαβεν ἐνταῦθα τοὺς ἀργυράσπιδας Μακεδόνας, οἵτινες ἐκ Σούσων ἐκόμιζον χρήματα τοῦ κράτους, προσῳκειώθη διὰ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτοῦ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἀφοσιώσεως τοὺς πάντας (Διοδ. XVIII 60-61 περὶ τῆς κατασκευασθείσης σκηνῆς καὶ τοῦ θρόνου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου), ἐξενολόγησε στρατὸν καὶ τὸ 318 ἤδη μετέβη εἰς Φοινίκην πρὸς καταρτισμὸν τοῦ στόλου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Πολυσπέρχων θὰ ἠδύνατο νὰ συγκοινωνήσῃ μετὰ τῆς Ἀσίας. Τὴν Φοινίκην καταληφθεῖσαν πρό τινος παρὰ τοῦ Πτολεμαίου ἀνέκτησεν εὐκόλως ὁ Εὐμένης, ἀλλ' εἰς τὸν ἐπελθόντα κατ' αὐτοῦ Ἀντίγονον μὴ ἔχων ἔτι ἐπαρκεῖς δυνάμεις ν' ἀντισταθῇ ἠναγκάσθη διὰ τῆς Βαβυλωνίας νὰ στραφῇ πρὸς τὰς ἀνατολικὰς σατραπείας. Οἱ στρατηγοὶ καὶ ἐνταῦθα εἶχον ἐξεγερθῇ ἐναντίον ἀλλήλων (Διοδ. XIX 14), ἀλλ' ἑνωθεὶς μετὰ τῶν πιστῶν εἰς τὴν βασιλείαν σατραπῶν ὁ Εὐμένης ἐνίκησε τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπελθόντα Ἀντίγονον ἐν Σουσιανῇ (κατὰ τὸ θέρος τοῦ 317) καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀποσυρθῇ εἰς Μηδίαν. Τὸ φθινόπωρον συνεκρούσθησαν τὸ δεύτερον οἱ δύο στρατοὶ ἐν τῇ Περσίδι καὶ ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη αὖθις ν' ἀποσυρθῇ, ἂν καὶ ὁ Εὐμένης ἀσθενὴς ὢν καὶ ἐπὶ φορείου κομιζόμενος ὡδήγησε τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν μάχην (Διοδ. XIX 24-33). Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀπώλεσε μὲν τὴν περὶ τὴν Γαβιηνὴν μάχην διὰ τὴν προδοσίαν τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Εὐμένης, παραδοθεὶς δὲ εἰς τὸν Ἀντίγονον ὑπὸ τῶν ἐγκαταλιπόντων αὐτὸν ἀργυρασπίδων ἐθανατώθη (Διοδ. XIX 40-44. Πλουτ. Εὐμ. 17).

Ὁ Ἀντίγονος διατάξας ἔπειτα τὰ κατὰ τὰς ἀνατολικὰς σατραπείας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν ἀποκομίζων ἐκεῖθεν καὶ τοὺς

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ναρίθμους τῆς χώρας θησαυρούς, τάλαντα δισμύρια καὶ πεντακισ-
ίλια. Ἐκ Βαβυλωνίας ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ
αταφύγῃ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ σατράπης τῆς
ώρας Σέλευκος. Προχωρῶν δὲ ὁ Ἀντίγονος κατήντησεν εἰς Μαλλὸν
ῆς Κιλικίας ὅπου διεμέρισε τὴν δύναμιν αὐτοῦ πρὸς παραχείμασίαν
317/16). Μυριάδες τινὲς ταλάντων προσετέθησαν καὶ ἐνταῦθα εἰς
ούς θησαυροὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν ἀποκειμένων χρημάτων καὶ τῶν προ-
όδων τῶν χωρῶν, ὥστε κατά τε τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐτυχίαν καὶ
ούς ἀνεξαντλήτους πόρους καθίστατο ὁ Ἀντίγονος ὁ κραταιότατος
ῶν κληρονόμων τῆς ἀρχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Οἱ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμοι (315-311). — Ἡ διπλῆ
ῶν πολέμων περίοδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου
έχρι τοῦ ἔτους 316 ἐτελεύτα τοιουτοτρόπως, ἀλλὰ μόνον ἵνα γενι-
ώτερον καὶ πρὸς πραγμάτωσιν εὐρυτέρων σχεδίων τῶν ἀγωνιζομέ-
ων ἐπαναληφθῶσιν οὗτοι. Κατ' ἀρχὰς οἱ σατράπαι ἀπέβλεψαν εἰς
ὴν καταστροφὴν τῆς φατρίας τοῦ Περδίκκου, ἵνα ἐξασφαλίσωσι τὴν
ίαν ἀρχὴν κατὰ τοῦ φιλάρχου ἐπιμελητοῦ τῶν βασιλέων. Ἀγερω-
ότεροι ἔπειτα καὶ περιφρονηταὶ ἤδη τῆς ἀνισχύρου βασιλείας ἐστρά-
ησαν κατ' αὐτῆς ταύτης καὶ τῶν ὑπερμάχων αὐτῆς. Νικηταὶ δὲ
ῶν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τρέπονται κατ' ἀλλήλων ὡς ἀνεξάρτητοι
λέον ἡγεμόνες, τὸ δικαίωμα τῶν ὅπλων προτάσσοντες τοῦ τῶν ἐγκα-
αλελειμμένων κληρονόμων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀποφασί-
ουσιν ὁριστικῶς τὴν τύχην τοῦ κράτους.

Τὸ 316 τέσσαρες μεγάλαι δυνάμεις εἶχον σχηματισθῆ ἐπὶ τῶν δο-
κτήτων χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἀντίγονος ἦρχεν
ᾶ' ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἀσίας, ὁ Πτολεμαῖος κατεῖχεν ἀσφαλῶς τὴν
Αἴγυπτον ὡς ἀναφαίρετον αὐτοῦ κτῆμα, ὁ Λυσίμαχος πολεμῶν κατὰ
ῶν Θρᾳκῶν ἐξέτεινε τὸ θρᾳκικὸν αὐτοῦ κράτος μέχρι τοῦ Δουνά-
εως καὶ ὁ Κάσσανδρος ἦρχε τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.
Ἀλλὰ ζητήματα πανταχοῦ ἔτι ὑπῆρχον ἄλυτα καὶ πρὸς τὴν δύναμιν
οῦ Ἀντιγόνου πάντες οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες ἀπέβλεπον μετὰ φόβου.
Ιρέσβεις διὰ τοῦτο παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, Λυσιμάχου καὶ Κασσάν-
ρου ἐμφανισθέντες παρὰ τῷ Ἀντιγόνῳ ἀπῄτησαν ἀπόδοσιν μὲν τῆς
Καππαδοκίας καὶ Λυκίας εἰς τὸν Κάσσανδρον, τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντῳ
ὲ Φρυγίας εἰς τὸν Λυσίμαχον, τῆς Συρίας δὲ πάσης εἰς τὸν Πτολε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μαῖον, τῆς Βαβυλωνίας δὲ εἰς τὸν Σέλευκον καὶ τέλος μερισμὸν τῶν θησαυρῶν μεταξὺ πάντων (Διοδ. XIX 57). Ἡ ἄρνησις ὅμως τοῦ Ἀντιγόνου νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τούτους προκαλεῖ μέγαν καὶ πολυχρόνιον μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων πόλεμον ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἀπὸ τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Ἀραβίας, ὅστις τελευτᾷ μὲ προσωρινὸν μὲν μεταξὺ αὐτῶν συμβιβασμόν, μὲ τὸν παντελῆ ὅμως ὄλεθρον τοῦ οἴκου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀντίγονος ἐστράφη πρῶτον τὸ 315 κατὰ τοῦ Πτολεμαίου τῆς Αἰγύπτου ἐν Φοινίκῃ, ἔπεμψε δὲ στρατὸν ὑπὸ τὸν ἴδιον ἀνεψιὸν Πτολεμαῖον καὶ κατὰ τοῦ σατράπου τῆς Καρίας Ἀσάνδρου, ὅστις συνεμάχει μετὰ τῶν πολεμίων αὐτοῦ. Συνάμα δὲ ζητεῖ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, προκηρύττων πάλιν εἰς αὐτοὺς ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, τὰ παλαιὰ καὶ καλὰ ὀνόματα, πέμπει δὲ ἐκεῖσε τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον μετὰ 1000 ταλάντων ἵνα στρατολογήσῃ μισθοφόρους καὶ ἑνωθῇ μετὰ τῶν διατηρούντων ἔτι ἐν Πελοποννήσῳ τὴν δύναμίν των Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου (Διοδ. XIX 60). Τὰ αὐτὰ ὅμως εὐεργετήματα ὑπισχνεῖται νῦν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁ Πτολεμαῖος (Διοδ. XIX 62), ὅστις διὰ τοῦ Σελεύκου κατέλαβε καὶ τὴν Κύπρον, πέμπει δὲ καὶ στόλον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀντιγόνου ὑποχωροῦσι κατ' ἀρχὰς ἐνταῦθα εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὅστις προσείλκυσεν εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν Ἀλέξανδρον υἱὸν τοῦ Πολυσπέρχοντος, καταστήσας αὐτὸν στρατηγὸν τῆς Πελοποννήσου, «οὐ χάριν οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐπολέμει πρὸς Κάσσανδρον». Καὶ ἐν Ἀσίᾳ δὲ ὁ Ἀντίγονος αὐτὸς μὲν μάτην διέτριβε περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου, ὁ δὲ στόλος του κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ αἰγυπτιακοῦ καὶ κατὰ τοῦ Ἀσάνδρου οὐδὲν κατώρθωσεν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 314 ὁ Ἀντίγονος ἐκυρίευσε τὴν Τύρον καὶ καταλιπὼν ἐν Συρίᾳ τὸν υἱόν του Δημήτριον, ὑπέταξε μὲν αὐτὸς τὴν Καρίαν κατὰ τὸ 313, ἀντιλαμβάνεται δὲ καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων, ὅπου στρατοὶ καὶ στόλοι κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐπανειλημμένως πέμπονται (Διοδ. XIX 74 ἐ). Τὸ 312 νικᾶται ὁ Δημήτριος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τῆς Αἰγύπτου παρὰ τὴν Γάζαν (Διοδ. XIX 80 ἐ), ἀλλὰ τὰς συριακὰς χώρας κατέλαβεν αὖθις ὁ Ἀντίγονος, ἐνῷ ὁ Σέλευκος ἀνέκτησε τὴν Βαβυλωνίαν καὶ μετ' αὐτῆς τὴν Σουσιανήν, Μηδίαν καὶ Περσίδα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

(Διοδ. XIX 90. Ἀππιανὸς ἐν Συριακῇ 54 ἑ). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κατήγαγεν ἐπιτυχίας τινὰς ὁ Κάσσανδρος ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἀναγκάζεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν ἠπείλει ὁ Ἀντίγονος διὰ τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ στόλου του, ὁ δὲ στρατηγὸς τούτου καὶ ἀνεψιὸς Πτολεμαῖος κατέλαβε τὴν Χαλκίδα καὶ τὰς Θήβας, ἐκβαλὼν τοῦ Κασσάνδρου τὰς φρουράς (Διοδ. XIX 78). Καὶ τὴν Ἤπειρον ἀπώλεσεν ὁ Κάσσανδρος, ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως Αἰακίδου, καὶ τὴν Λευκάδα ὁμοίως, ἠναγκάσθη δὲ ν' ἀποστῇ καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Ἀπολλωνίας (Διοδ. XIX 88. 89).

Ὁ ἀγὼν λοιπὸν πανταχοῦ ἐκυμαίνετο μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων δυνάμεων, τῆς τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τῶν συμμάχων καὶ μετά τινας τοῦ Δημητρίου ἀγῶνας ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ πρὸς τοὺς Ἄραβας Ναβαταίους ἀπεφασίσθη συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τῶν διαμαχομένων (τὸ 311· Διοδ. XIX 105). Καὶ ὁ μὲν Κάσσανδρος ὡρίσθη νὰ μένῃ «στρατηγὸς τῆς Εὐρώπης» μέχρις οὗ Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ τῆς Ρωξάνης εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ, ὁ δὲ Λυσίμαχος νὰ εἶνε κύριος τῆς Θράκης, ὁ Πτολεμαῖος δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν συνοριζουσῶν ταύτῃ πόλεων κατά τε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀραβίαν, ὁ Ἀντίγονος δὲ νὰ ἡγῆται τῆς Ἀσίας πάσης καὶ οἱ Ἕλληνες τέλος νὰ εἶνε αὐτόνομοι. Ὁ Σέλευκος ἀνεγνωρίζετο πιθανῶς ἐν Βαβυλωνίᾳ ἄρχων. Περὶ τῆς ἑνότητος τοῦ κράτους πλέον οὐδεὶς λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ, ὁ Κάσσανδρος δὲ ἐθεώρησεν εὔκαιρον νῦν νὰ καταλύσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς οἰκογενείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ καταπατούμενα αὐτῆς δικαιώματα. Ὁ ἀνεγνωρισμένος τοῦ κράτους διάδοχος ἦτο ὁ ἐκ τῆς Ρωξάνης δωδεκαετὴς Ἀλέξανδρος. Τοῦτον μετὰ τὸν φόνον τῆς Ὀλυμπιάδος εἶχε περιορίσει μετὰ τῆς μητρὸς ὁ Κάσσανδρος ἐν Ἀμφιπόλει εἰς αὐστηρὰν φυλακήν, «τάξας ἐπ' αὐτῆς Γλαυκίαν τινὰ τῶν πιστευομένων, ἀποσπάσας δὲ καὶ τοὺς εἰωθότας παῖδας συντρέφεσθαι καὶ τὴν ἀγωγὴν οὐκέτι βασιλικήν, ἀλλ' ἰδιώτου τοῦ τυχόντος οἰκείαν κελεύσας γίνεσθαι» (Διοδ. XIX 52). Ἀνεγνωρισμένην δὲ πλέον τὴν ἀρχὴν ἔχων παρὰ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων ὁ Κάσσανδρος, βλέπων δὲ καὶ τὸν Ἀλέξανδρον αὐξανόμενον καὶ τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Μακεδονίᾳ ἐξεγειρομένην ὑπὲρ τοῦ νομίμου διαδόχου τοῦ θρόνου, προσέταξε τὸν Γλαυκίαν ν' ἀποσφάξῃ τὸν Ἀλέξανδρον μετὰ τῆς μητρὸς καὶ νὰ κρύψῃ τὰ σώματα αὐτῶν, τὸ δὲ γεγονὸς εἰς μηδένα νὰ μὴ ἐξαγγείλῃ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὁ Κάσσανδρος ἀνοσιούργει τοιουτοτρόπως ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ κατακερματισθέντος κράτους σφετερισταὶ ἄνευ δυσαρεσκείας ἤκουσαν τὸ γεγονός. Ἀπαλλαγέντες πλέον τῶν ἀπὸ τοῦ βασιλέως προσδοκωμένων φόβων, τοῦ λοιποῦ ἕκαστος τῶν κρατούντων ἐθνῶν ἢ πόλεων βασιλικὰς εἶχεν ἐλπίδας καὶ τὴν ὑφ' ἑαυτὸν τεταγμένην χώραν εἶχεν ὡσανεί τινα βασιλείαν δορίκτητον (Διοδ. XIX 105). Μετ' ὀλίγα ἔτη ἐδηλητηριάσθη καὶ ὁ τελευταῖος ἐκ τῆς Βαρσίνης τῆς χήρας τοῦ Μέμνονος υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου Ἡρακλῆς, δεκαεπταετὴς τὴν ἡλικίαν (τὸ 308), συγχρόνως δὲ ἐθανατώθη καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτρα (Διοδ. XX 37). Ὁ οἶκος τοῦ μεγάλου δορικτήτορος ἀπεσβέσθη τοιουτοτρόπως. Τὴν ἄλλην σύζυγον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου, εἶχε θανατώσει ἤδη ἡ Ρωξάνη ἐν Βαβυλῶνι.

Ὁ ἐν Ἑλλάδι πόλεμος, 311-306. Αἱ νέαι βασιλεῖαι. — Ὁ ὅρος τῆς συνθήκης, δι' οὗ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἀνεγνωρίζοντο αὐτόνομοι, καθίστα τὴν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην ἐκ τῶν προτέρων ἀδύνατον. Πάντες οἱ ἡγεμόνες εἶχον ὑφ' ἑαυτοὺς ἑλληνίδας πόλεις, ὁ Ἀντίγονος δὲ ἰδίως ὄχι μόνον ἐν Ἀσίᾳ ἦρχεν ἐπὶ τῶν Μικρασιατῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι διετήρει ἔτι τὸν στρατηγὸν Πτολεμαῖον μὲ τὰς ἐκεῖ φρουράς. Ὁ τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἦρχισε διὰ τοῦτο ἀμέσως πανταχοῦ νὰ ἐνεργῇ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἡ Ἑλλὰς καθίσταται αὖθις θέατρον νέων πολέμων μεταξὺ τῶν δυνατῶν, ἐξ ὧν ἡ λειψανδροῦσα καὶ πάσχουσα χώρα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὸν ὄλεθρον παρασύρεται.

Ὁ Αἰγύπτιος δυνάστης διεπολέμει ἐν Ἀσίᾳ πρὸς τὸν Ἀντίγονον πρὸς ἐλευθέρωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἐν Ἑλλάδι δὲ προσελάμβανε τὸν προδόντα τὸν ἡγεμόνα αὐτοῦ Πτολεμαῖον (τὸ 310). Ὁ Πολυσπέρχων ἐξ ἑτέρου ὁρεγόμενος τῆς Μακεδόνων βασιλείας στρατεύει κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, μεταπεμψάμενος ἐκ Περγάμου καὶ τὸν ἐκ τῆς Βαρσίνης υἱὸν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ἡρακλέα, ἀλλὰ συνδιαλλάσσεται μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του λαβὼν παρ' αὐτοῦ ἀμοιβὴν τὴν στρατηγίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ δηλητηριάσας τὸν Ἡρακλέα, ἀναλαμβάνει τὸν πόλεμον ἐν Ἑλλάδι ὡς σύμμαχος τοῦ Κασσάνδρου (Διοδ. XX 20. 28). Ὁ τῆς Αἰγύπτου δυνάστης θανατώσας τὸν προδότην Πτολεμαῖον (τὸ 309· Διοδ. XX 27), πλέει ὁ ἴδιος εἰς τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἑλλάδα (τὸ 308) καὶ καταλαμβάνει τὴν Σικυῶνα καὶ Κόρινθον, συνομολογεῖ δὲ καὶ πρὸς τὸν Κάσσανδρον εἰρήνην, καθ' ἣν ἀμφότεροι ἀνεγνωρίζοντο ἀμοιβαίως κύριοι ὧν εἶχον πόλεων (Διοδ. XX 37).

Ἀλλὰ κατὰ τῶν δύο συμμάχων ἐγείρεται νῦν ὁ Ἀντίγονος καὶ πέμπει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον μετὰ στόλου καὶ στρατοῦ καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐλευθερώσῃ πάσας μὲν τὰς κατ' αὐτὴν πόλεις, πρώτην δὲ τὴν Ἀθηναίων φρουρουμένην ὑπὸ Κασσάνδρου (τὸ 307· Διοδ. XX 45. Πλουτ. Δημήτρ. 8). Ὁ Δημήτριος κυριεύει τὸν Πειραιᾶ, ἐκδιώκει ἐκ Μεγάρων καὶ Μουνιχίας τὰς μακεδονικὰς φρουράς, κατασκάπτει ταύτην καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν πάτριον πολιτείαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους (ὁ ἐπιμελητὴς Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς φεύγει εἰς Θήβας καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου). Οἱ Ἀθηναῖοι νῦν ψηφίζουσιν ἀμέτρους πρὸς τὸν Δημήτριον τιμάς, εἰκόνας μὲν χρυσᾶς νὰ στήσωσιν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς πλησίον τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, νὰ στεφανώσωσι δὲ ἀμφοτέρους ἀπὸ ταλάντων διακοσίων, βωμὸν δὲ σωτήρων εἰς αὐτοὺς νὰ ἱδρύσωσι, πρὸς δὲ τὰς δέκα φυλὰς νὰ προσθέσωσι δύο, Δημητριάδα καὶ Ἀντιγονίδα καὶ ἄλλα ὅμοια ἀνάξια τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον δῆθεν παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀσίας (Διοδ. XX 46. Πλουτ. Δημήτρ. 10) Ὁ Δημήτριος ἔπλευσεν ἀμέσως κατόπιν εἰς Κύπρον κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ νικήσας περιφανεστάτην κατὰ θάλασσαν νίκην (Διοδ. XX 49 - 53. Πλουτ. Δημήτρ. 16), ἀπέρχεται πρὸς τὸν πατέρα του, ἀμφότεροι δὲ πρῶτοι μεταξὺ τῶν διαδόχων λαμβάνουσιν ἐπισήμως τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἀμέσως νῦν ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ λοιποὶ τέσσαρες ἡγεμόνες, ὅ τε Πτολεμαῖος καὶ Λυσίμαχος καὶ Κάσσανδρος καὶ τοιουτοτρόπως ἐπισήμως πλέον ἀναγνωρίζεται ἡ νέα τῶν πραγμάτων κατάστασις, ἥτις ἐκ τῶν δεκαετῶν ἀγώνων τῶν διαδόχων προέκυψε (τὸ 306).

Ὁ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου πόλεμος· πολιορκία τῆς Ρόδου καὶ ἀγῶνες ἐν Ἑλλάδι (306 - 302) — Ἐκ τῆς Κύπρου ἣν κατεῖχε νῦν ὁ Ἀντίγονος ἀναλαμβάνει κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχε παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου (τὸ 306· Διοδ. XX 73 - 77), ὁ Δημήτριος δὲ ἐτράπη ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Ρόδου (τὸ 305). Ἡ νῆσος αὕτη ἀναλαβοῦσα τὴν ἀνεξαρτησίαν της

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κατὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, φυλάξασα δὲ πολιτικὴν ἐμπορικῆς οὐδετερότητος κατὰ τοὺς πολυετεῖς τῶν διαδόχων ἀγῶνας εἶχε προβῆ εἰς μεγάλην δύναμιν καὶ διὰ τὸ μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἰδίως ἐμπόριον εἰς μέγαν πλοῦτον. Διὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῆς ἰσχύουσα ἐν ταῖς θαλάσσαις κατεδίωξε τοὺς πειρατάς, ταχέως δὲ κατέστη τὸ μέγα κέντρον τοῦ ἐμπορίου, πρὸς τὸ ὁποῖον πάντες οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἀπὸ τῶν πόλεων ἐξόριστοι κατέφευγον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀστασιάστου ἀριστοκρατικῆς αὐτῆς πολιτείας. Οἱ μεταξὺ Σελεύκου καὶ Ἀντιγόνου πόλεμοι καθιστῶντες ἐπισφαλεῖς τὰς κατὰ ξηρὰν ὁδούς, ἤνοιξαν νέον στάδιον ἐμπορικῆς ἐπιμιξίας διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου πρὸς τὴν Ἀραβίαν καὶ τὰς Ἰνδίας, τοῦ ἐμπορίου δὲ τούτου κυρία ἦτο ἐν ταῖς θαλάσσαις ἡ μετὰ τῆς Αἰγύπτου στενῶς συνδεδεμένη Ρόδος, ἥτις καὶ μετ' αὐτῆς τῆς Ρώμης κατὰ τὸ 306 εὑρίσκεται ἐμπορικῶς διὰ συνθηκῶν συνδεδεμένη (Διοδ. XX 81). Τὴν δύναμιν ταύτην ἐπεχείρησε λοιπὸν ὁ Δημήτριος νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὸ 305 ἄρχεται τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, ἥτις ἔνδοξος ἀπέβη διὰ τοὺς πολιορκηθέντας οὐχ ἧσσον ἢ διὰ τὸν ἐξόχως ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου πολιορκητὴν ὀνομασθέντα Δημήτριον. Τοὺς Ροδίους ἐβοήθουν καὶ ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πτολεμαῖος, μετὰ πολιορκίαν δὲ ἐνὸς ἔτους συνδιηλλάγησαν οἱ διαμαχόμενοι ἐπὶ τῷ ὅρῳ αὐτόνομος μὲν καὶ ἀφρούρητος νὰ μείνῃ ἡ πόλις καὶ νὰ ἔχῃ τὰς ἰδίας προσόδους, νὰ εἶνε σύμμαχος δὲ τοῦ Ἀντιγόνου πλὴν ἐὰν οὗτος ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύηται (τὸ 304· Διοδ. XX 82-100).

Ὁ Δημήτριος σπεύδει νῦν πάλιν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐπωφελούμενοι ὁ Κάσσανδρος καὶ ὁ Πολυσπέρχων ἐπόρθουν τὴν χώραν (φθινόπωρον τοῦ 304). Καὶ πρῶτον μὲν ἀφικόμενος μὲ 330 τριήρεις καὶ πολὺν στρατὸν ἐξήλασεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς τὸν Κάσσανδρον (οἱ Ἀθηναῖοι δίδουσιν εἰς τὸν Δημήτριον κατοικίαν τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος· Πλουτ. Δημήτρ. 23), εἶτα δὲ κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, φρουρουμένην ὑπὸ Βοιωτῶν, προσλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Βοιωτίαν, συμμαχεῖ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν (τὸ 303), καταλαμβάνει τὴν Σικυῶνα, ἀναγορεύεται ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος (Πλουτ. Δημήτρ. 23) καὶ μὲ τὰς αὐτὰς πάντοτε ἐπαγγελίας περὶ ἐλευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰσάγει φρουρὰν εἰς Κόρινθον (Διοδ. XX 100 ε). Κυριεύει δὲ καὶ πόλεις τῆς Ἀχαΐας, τὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ὀρχομενὸν τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἄλλα τινὰ φρούρια. Μετά τινας ἄλλας ἐπιχειρήσεις τοῦ Κασσάνδρου ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ συνθηκολογεῖ προσωρινῶς πρὸς αὐτὸν καὶ διαπεραιοῦται διὰ τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου τῆς δυνάμεως αὐτοῦ μεγίστην ἀνάγκην εἶχεν ὁ Ἀντίγονος (τὸ 302· Διοδ. XX 111).

Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη· ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (τὸ 301).—Αἱ μεγάλαι τοῦ Δημητρίου ἐν Ἑλλάδι ἐπιτυχίαι ἐξήγειραν τοῦ Κασσάνδρου ἰδίως τοὺς φόβους, ὅστις ἔβλεπε πάντα τὸν ἐκ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον κατ' αὐτοῦ συνιστάμενον, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀντίγονος τὴν προσενεχθεῖσαν εἰρήνην δὲν ἐδέχθη, ἤρχισε συνεννοούμενος μετὰ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων ἵνα προσβάλωσι τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον ἐντὸς τῆς Ἀσίας. Στρατοὶ ἐκ Μακεδονίας καὶ Θράκης διεβιβάσθησαν διὰ τοῦτο ἐκεῖσε καὶ ἐξώθησε μὲν τὸν Λυσίμαχον ὁ Ἀντίγονος μέχρις Ἡρακλείας ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς προελάσεως τοῦ Σελεύκου μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἐκ Βαβυλῶνος καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν εἰς Καππαδοκίαν (τὸ 302), προσεκάλεσε τὸν υἱὸν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡτοιμάσθη πρὸς τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀντίγονος ἄγων πεζοὺς μὲν πλείους τῶν ἑπτακισμυρίων, ἱππεῖς δὲ μυρίους, ἅρματα 120 καὶ ἐλέφαντας 75, συνήντησε τοὺς συνηνωμένους στρατοὺς τῶν συμμάχων παρὰ τὴν Ἰψὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας κατὰ τὸ θέρος περίπου τοῦ 301. Οἱ σύμμαχοι εἶχον πεζικὴν μὲν δύναμιν καὶ ἱππικὴν σχεδὸν ἴσην, ἐλέφαντας ὅμως ἔφερεν ὁ Σέλευκος τετρακοσίους (ὁ Πτολεμαῖος δὲν εἶχε προσέλθει, ἐμποδισθεὶς ἐν Φοινίκῃ· Διοδ. XX 113). Ὁ Δημήτριος νικήσας διὰ τοῦ ἱππικοῦ αὐτοῦ Ἀντίοχον τὸν Σελεύκου ἔτρεψεν εἰς φυγήν, ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς τῆς πεζῆς τοῦ Ἀντιγόνου φάλαγγος ἀπεκωλύθη νὰ ἑνωθῇ πάλιν μετ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων ἐλεφάντων καὶ διὰ τῆς παρακαίρου τοῦ ἐχθροῦ διώξεως ἐγκατέλιπε τοιουτοτρόπως τὸν πατέρα ὅλως ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἱππικὸν τοῦ Σελεύκου. Εἴτε δὲ διὰ τοῦτο εἴτε μᾶλλον διὰ τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν τοῦ Σελεύκου κατὰ τοὺς ἐλέφαντας μέρος τῆς φάλαγγος ἀπορραγὲν ἀπεχώρησε πρὸς τοὺς πολεμίους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐτράπη. Ὁ Ἀντίγονος μάτην ἤλπιζεν ἔτι ἐπὶ τὸν υἱὸν καὶ περισκοπῶν αὐτὸν πάντοτε ἔπεσεν ὁ ὑπερογδοηκοντούτης γέρων βληθεὶς ὑπὸ πλήθους ἀκοντισμάτων (Πλουτ. Δημ. 29). Μόνος ὁ Δημήτριος ἐσώθη

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἱππέων εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ ἐκεῖθεν ἔπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ νικήσαντες βασιλεῖς κατακόπτοντες τώρα ὥσπερ μέγα σῶμα τὴν ἀρχήν, ἥτις εἰς αὐτοὺς περιήρχετο, ἀπεφάσισαν νέαν τοῦ κράτους διανομὴν καὶ δὴ ἄνευ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις κατὰ τὸν ἀγῶνα εἰς οὐδὲν συνέπραξεν. Ὁ Σέλευκος προσεκτᾶτο νῦν καὶ τὴν κοίλην Συρίαν μετὰ τῆς Φοινίκης, ὅπου αἱ σπουδαιόταται πόλεις ἔτι κατείχοντο ὑπὸ δυνάμεων τοῦ Δημητρίου, ἐνῷ ὁ Πτολεμαῖος φρούριά τινα κατεῖχεν ἔτι ἐν τῇ κοίλῃ Συρίᾳ. Εἰς τὸν Κάσσανδρον κατελείφθη φαίνεται ἡ Θεσσαλία μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἠπείρου, ἧς ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Πύρρος συνηγωνίσθη μετὰ τοῦ Δημητρίου (Πλουτ. Πύρρ. 4). Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κασσάνδρου Πλείσταρχος ἔλαβε τὴν Κιλικίαν (περὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος οὐδὲν πλέον εἶναι γνωστὸν τί ἀπέγινεν· ὁ υἱός του Ἀλέξανδρος εἶχε προαποθάνει). Ὁ Λυσίμαχος ἔλαβε τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μέγιστον ὅμως ἀπέβη νῦν τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου, ὅστις πρότερον ἤδη εἶχεν ἱδρύσει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ πασῶν τῶν χωρῶν ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας μέχρι Σογδιανῆς καὶ τοῦ Ἰνδοῦ. Ἐγχώριαι δυναστεῖαι περὶ τὸν Ἅλυν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Ἀρμενίαν διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτοῦ.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ τέλος τῆς ἀχανοῦς μοναρχίας, ἣν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐθεμελίωσεν ἐπὶ πασῶν τῶν χωρῶν, αἵτινες ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ χιλιετηρίδας ὅλας πρὸ Χριστοῦ καὶ μέχρι τέλους ἀκριβῶς τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀλληλεπιδράσει καὶ διαδοχῇ τῆς δυνάμεως ἤκμασαν καὶ παρήκμασαν. Τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἡ ἀνάπτυξις γοργῶς ἀπὸ τοῦδε προβαίνει εἰς τὸ ἔσχατον αὐτῆς τέρμα, διότι μετ' οὐ πολὺ εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον τῆς παγκοσμίου αὐτῆς δράσεως ἡ κοσμοκράτειρα Ῥώμη, ἡ κληρονόμος τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ κληροδότις ἅμα αὐτῶν εἰς τὸν νεώτερον. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ χρόνου τούτου κυριαρχοῦσιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ἀπωτάτης Ἀνατολῆς αἱ δυνάμεις, αἵτινες ἐκ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου προελθοῦσαι ἀναδέχονται τὴν συμπλήρωσιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ ἐπ' ἐκείνου ἀρξαμένου ἔργου τῆς παγκοσμίου διαδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς εὐρύνσεως τοῦ κύκλου τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὑπὸ τοὺς Πέρσας μαρανθέντος ἀνατολικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀμοιβαίας μεταδόσεως τῶν μεγάλων

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀποκτημάτων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀδιαλείπτων κατόπιν ἀγώνων τῶν μεγάλων τούτων δυνάμεων παντελῶς συντρίβεται ἡ μικρὰ Ἑλλὰς μόνον, ἀδύνατος ν' ἀποκρούσῃ αὐτάς, ζητούσας νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς αὐτήν, καὶ ἀδύνατος νὰ διατηρήσῃ ἀνάλογόν τινα πολιτικὴν θέσιν διὰ τῶν ἀπηρχαιωμένων τύπων τῆς πολιτειακῆς καὶ ἐθνικῆς ὀργανώσεως τῶν μεγάλων αὐτῆς χρόνων. Τοὐναντίον νέα τινὰ πολιτικὰ κατασκευάσματα ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀνεγερθέντα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιᾶς περσικῆς ἀρχῆς, τὴν γένεσίν των λαμβάνουσιν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἐπὶ νέων ὅλως βάσεων πολιτικῆς ἀνακαινίσεως τῆς ἀνατολῆς. Αἱ ἐγχώριαι δυναστεῖαι ἐν Ἀρμενίᾳ, Καππαδοκίᾳ, ἐν τῷ Πόντῳ ἀποβαίνουσι δυνάμεις ἰσχυραὶ διὰ τῶν πρώτων παραχωρήσεων, τὰς ὁποίας κατὰ τὴν ὁριστικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους ἔκαμεν εἰς αὐτὰς ὁ Ἑλληνισμός, καὶ παρέρχονται σπουδαίως δρῶσαι ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας, ὅταν οὗτος ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῆς μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Ῥωμαίων. Ἄλλαι δὲ δυνάμεις πολὺ σπουδαιότεραι μορφοῦνται ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καταβληθείσης ἀσιατικῆς ἀρχῆς, καθόσον ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν ὁριστικὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας ἐκείνου δὲν ἐμερίμνησε περὶ ταύτης ἱκανῶς καὶ κατόπιν παντελῶς αὐτῆς ἠμέλησε. Τὸ παρθικὸν καὶ περσικὸν κράτος ἱδρύθησαν εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀπεξενώθησαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οἱ διάδοχοι καὶ τὰς ὁποίας καὶ ἡ Ῥώμη κατόπιν καὶ μετ' αὐτὴν τὸ Βυζάντιον δὲν ἴσχυσαν νὰ προσοικειωθῶσιν. Ἡ οὕτω μορφωθεῖσα πολιτικὴ κατάστασις ἐν τῇ Ἀσίᾳ διαρκεῖ ὅμως ἔπειτα ἀμετάβλητος ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας καὶ διὰ πασῶν τῶν περιπετειῶν τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Μωαμεθανισμοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ μέχρις σήμερον. Τὴν σημασίαν ταύτην ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἔχουσι τὰ ἐν ἔτει 301 πρὸ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς μοναρχίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπελθόντα γεγονότα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

2. Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν (301-279 πρὸ Χριστοῦ).

Ὁ Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἐν Ἑλλάδι.— Ἐκ τῆς Ἐφέσου ἀποπλεύσας ὁ Δημήτριος ἐστράφη κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ναῦς καὶ χρήματα εἶχε καταλίπει, νομίζων ὅτι ἐν τῷ τότε ἀσφαλεστέραν καταφυγὴν τῆς τῶν Ἀθηναίων εὐνοίας δὲν ἠδύνατο ἄλλην νὰ εὕρῃ. Ἀλλ' ἤδη εἰς τὰς Κυκλάδας ἀπήντησαν αὐτὸν Ἀθηναῖοι πρέσβεις ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ δῆμος ἀπεφάσισε νὰ μὴ δεχθῇ εἰς τὴν πόλιν κανένα ἐκ τῶν βασιλέων. Ὁ Δημήτριος μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τῆς ἀγνώμονος πόλεως ἐζήτησε μόνον τὰς ναῦς αὐτοῦ καὶ μετὰ τούτων πλεύσας εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα αἱ φρουραὶ αὐτοῦ πανταχόθεν ἐξεδιώκοντο, αἱ πόλεις δὲ μεθίσταντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀπολιπὼν ἐν Ἑλλάδι τὸν Πύρρον, αὐτὸς ἔπλευσεν ἐπὶ τὴν Χερσόνησον. Ἐνταῦθα πολεμῶν πρὸς τὸν Λυσίμαχον ὠφέλει καὶ συνεῖχε τὴν περὶ ἑαυτὸν δύναμιν, ἥτις πάλιν ἤρχισε ν' ἀναλαμβάνῃ καὶ νὰ καθίσταται οὐχὶ εὐκαταφρόνητος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐψυχράνθησαν καὶ αἱ μεταξὺ Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου σχέσεις καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος συνεζεύχθη μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Ἀρσινόης, ὁ Σέλευκος διαλλάσσεται πρὸς τὸν Δημήτριον καὶ λαμβάνει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Στρατονίκην εἰς γάμον. Ὁ Δημήτριος καταλαμβάνει τὴν Κιλικίαν, ὅπου εὗρεν ἐκ τῶν πρώην θησαυρῶν τοῦ κράτους καὶ 1200 τάλαντα, ἐνίσχυσε δὲ διὰ φρουρῶν καὶ τὴν Τύρον καὶ Σιδῶνα.

Ἰσχυρότερος τώρα ὁ Δημήτριος πλέει ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ προσέβαλε μὲν τὰς Ἀθήνας κατεχομένας ὑπὸ τοῦ τυράννου Λαχάρους, ἐστράφη ὅμως αὖθις εἰς ἐπιχειρήσεις ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ὁπόθεν ἐπανελθὼν περὶ τὸ 295 πιθανῶς πολιορκεῖ τὴν ὑπὸ λιμοῦ σφόδρα πιεζομένην πόλιν κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν (στόλος 300 πλοίων) καὶ κυριεύει αὐτήν, παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ τυράννου. Τὴν πόλιν δὲν ἔβλαψε διόλου ὁ Δημήτριος, ἐπέδωκε μάλιστα εἰς αὐτὴν δέκα μυριάδας μεδίμνων σίτου, κατέλαβεν ὅμως τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸν Πειραιᾶ, καὶ φρουρὰν ἐνέβαλεν εἰς τὸ

Ἐκεῖθεν ἐστράτευσεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς αὐτῇ τῇ πόλει ἐκ παρατάξεως ἐνίκησε. Ἀλλ' ἐνῷ ἔμελλε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν ἕως τότε ἀνάλωτον μείνασαν Σπάρτην, ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ κατοχὴ τῆς Κύπρου ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κτήσεων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως καὶ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πράγματα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κασσάνδρου (τὸ 296) καὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν υἱοῦ Φιλίππου εἶχον ταραχθῆ μεγάλως ἕνεκα τῶν ἐρίδων τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Φιλίππου Ἀντιπάτρου καὶ Ἀλεξάνδρου. Προσκληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ὁ Δημήτριος καὶ φονεύσας τὸν ἐπιβουλεύοντα αὐτὸν Ἀλέξανδρον, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀντίπατρος ὡς θανατώσας τὴν ἰδίαν μητέρα Θεσσαλονίκην ἐμισεῖτο, ἀναγορεύεται αὐτὸς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς (τὸ 293/2). Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀναγνωρίζει αὐτὸν ἔπειτα καὶ ὁ Λυσίμαχος. Ἡ Θεσσαλία, τὸ μέγιστον μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὰ Μέγαρα καὶ Ἀθῆναι ἀνῆκον ὁμοίως εἰς τὸ κράτος τοῦ Δημητρίου, ὅστις στρατεύει νῦν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα αὖθις, πολιορκεῖ καὶ κυριεύει τὰς Θήβας (ἁρμοστὴν αὐτῶν καταλείπει τὸν ἱστορικὸν Ἱερώνυμον) καὶ πάλιν ἐκεῖθεν σπεύδει εἰς τὴν Θρᾴκην (τὸ 290). Ἐπανελθὼν πρὸ τῶν Θηβῶν πάλιν, αἵτινες ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτοῦ, καταλείπει μὲν ἐνταῦθα πρὸς πολιορκίαν αὐτῶν τὸν υἱὸν Ἀντίγονον, στρέφεται δὲ αὐτὸς κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες μέχρι τῶν Δελφῶν ἐξέτεινον νῦν τὴν δύναμίν των, καὶ τοῦ ἐπιδραμόντος τὴν Θεσσαλίαν Πύρρου τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου· μετὰ τοῦτο ἐκυρίευσε καὶ τὰς Θήβας, ἐταπείνωσε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἐπόρθησε τὴν Ἤπειρον.

Ὁ Δημήτριος ἤρχισε κατόπιν κολοσσιαίας παρασκευὰς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι, καταρτίζων στρατὸν ἐξ 98,000 πεζῶν, 12,000 ἱππέων καὶ 500 νεῶν, μεθ' ὧν ἔμελλε νὰ διαβῇ εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ πατρικοῦ του κράτους. Ἀλλ' ἑνοῦνται νῦν κατ' αὐτοῦ ὁ Σέλευκος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πύρρος. Ὁ Πτολεμαῖος ἐνεργεῖ ἐν Ἑλλάδι τὴν ἀποστασίαν τῶν Ἑλλήνων, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πύρρος ἐμβάλλουσιν εἰς Μακεδονίαν καὶ ὁ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν σφόδρα καταθλιβέντων ὑπ' αὐτοῦ Μακεδόνων Δημήτριος φεύγει εἰς Κασσάνδρειαν (τὸ 287). Τὴν Μακεδονίαν διενεμήθησαν τότε ὁ Πύρρος καὶ ὁ Λυσίμαχος (Πλουτ. Δημήτρ. 44. Πύρρ. 7-12. Παυσαν. Ι Χ). Ἀλλ' εὐθὺς τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐξήλασεν ὁ δεύτε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ρος τὸν πρῶτον καὶ ἐβασίλευσεν αὐτὸς πάσης τῆς Μακεδονίας (286-281).

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοῦτο ἐξεδίωξαν τὴν φρουρὰν τοῦ Δημητρίου ἐκ τοῦ Μουσείου (Παυσ. Ι 26), τὴν διεύθυνσιν δὲ τῆς πολιτείας ἀνέλαβε Δημοχάρης ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους (πρβλ. Ψευδοπλούταρχον ἐν βίοις τῶν δέκα ῥητόρων καὶ Πολυβ. XII 13). Ὁ Δημήτριος ὅμως ἤρχισεν αὖθις νὰ καταρτίζῃ δυνάμεις ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐπολιόρκησε τὰς Ἀθήνας (Πλουτ. Δημήτρ. 46). Λύσας δ' ἔπειτα τὴν πολιορκίαν καὶ καταλιπὼν ἐν Ἑλλάδι τὸν υἱόν του Ἀντίγονον ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἵνα καταλάβῃ τὴν Καρίαν καὶ Λυδίαν, ὧν ὁ Λυσίμαχος ἦρχε. Συλλαμβάνεται ὅμως ὑπὸ τοῦ Σελεύκου καὶ κλείεται ἐν Ἀπαμείᾳ ὅπου ἀπέθανε τὸ 283. Ὁ Δημήτριος εἶνε ὁ γνήσιος τύπος τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων. Ἐν τῷ λαμπρῶς ἀρξαμένῳ σταδίῳ ἐξαντλεῖ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ μετὰ θυελλώδη πλήρη μεγάλων ἀγώνων καὶ ἐπιχειρήσεων βίον ταπεινοῦται καὶ ἀδόξως μαραίνεται (Πλουτ. Δημήτρ. 52).

Εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Τοῦ Λυσιμάχου ἡ δύναμις ἐξετείνετο νῦν ἐπὶ πάσης τῆς Θρᾴκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς βορείας καὶ δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν παρακειμένων νήσων. Οἰκογενειακοὶ ὅμως λόγοι (Παυσαν. Ι 10, 3) ἔφεραν αὐτὸν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Σέλευκον, νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τούτου κατὰ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν ἀπώλεσεν ἐν τῇ μάχῃ τὸ κράτος καὶ τὴν ζωήν (τὸ 281). Ὁ Σέλευκος διέβη τότε εἰς τὴν Θρᾴκην ἵνα καταλάβῃ τοῦ Λυσιμάχου τὰς χώρας, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ τοῦ ἀποκλεισθέντος τῆς ἀρχῆς τῆς Αἰγύπτου ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β' τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καταλαμβάνει νῦν Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός (τὸ 280).

Ἀλλὰ τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωὴν χάνει καὶ οὗτος μετ' ὀλίγον κατὰ τὴν φοβερὰν τῶν Γαλατῶν εἰσβολὴν εἰς τὴν χώραν. Οἱ Γαλάται ἢ Κέλται, οἵτινες ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἤδη προσήγγιζον τὰς περὶ τὸν Δούναβιν χώρας, ὥρμησαν πρὸς τὰ μεσημβρινὰ τῆς χερσονήσου πρὸς τὴν Θρᾴκην, Μακεδονίαν, Ἰλλυρίδα καὶ νικήσαντες ἐν Μακεδονίᾳ τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις ἐν τῇ μάχῃ ἔπεσε, πορθοῦσι τὸ κράτος ἅπαν. Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἤδη ἡ ἀδιάκοπος τῶν μακεδονικῶν δυνά-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

μεων εἰς τοσαύτας στρατείας καὶ πολέμους καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα φθορὰ εἶχεν ἐξασθενήσει τὴν χώραν, τὸ κράτος τοῦ Λυσιμάχου πρὸ μικροῦ εἶχε κατασυντριβεῖ, ὁ Πύρρος τῆς Ἠπείρου εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ἰταλίαν προσλαβὼν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τῆς Μακεδονίας δυνάμεις καὶ οἱ Γαλάται τὴν στιγμὴν ταύτην ἀκριβῶς ἐξέλεξαν ἵνα τὰ ὅπλα αὐτῶν ἐπιφέρωσι κατὰ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἐν Μακεδονίᾳ ἀναβαίνουσιν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον τρεῖς βασιλεῖς τὸν θρόνον καὶ ἐπὶ τέλους ἀπαλλάττει τὴν χώραν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ὁ ἐκ τῶν εὐγενῶν Μακεδόνων στρατηγὸς Σωσθένης, ὅστις τὸ προσφερόμενον διάδημα δὲν ἐδέχθη.

Οἱ Γαλάται ὅμως κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (τὸ 279) συμποσούμενοι εἰς δεκαπέντε μυριάδας πεζῶν καὶ ἓξ μυριάδας ἱππέων (Παυσαν. X 19, 4 ἑ), διήλασαν τὴν Μακεδονίαν, ἐπόρθησαν τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἧς τὴν ἀσθένειαν ἐγνώριζον, ἵνα τὰς εὐδαιμονούσας πόλεις καὶ τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς χρυσὸν καὶ ἄργυρον συλήσωσιν. Οἱ Ἕλληνες ἐννόησαν καλῶς τὸν κίνδυνον καὶ εἰς τὰς Θερμοπύλας παρετάχθησαν ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν διέλασιν τῶν βαρβάρων εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα πολὺ πολυαριθμότεροι τῶν κατὰ τοῦ Ξέρξου ποτὲ αὐτόθι πολεμησάντων. Μύριοι ὁπλῖται Βοιωτοὶ καὶ ἱππεῖς 500 ἦλθον ἐκ Βοιωτίας ὑπὸ τέσσαρας βοιωτάρχας, τρισχίλιοι πεζοὶ Φωκεῖς καὶ ἱππεῖς 500, Λοκροὶ 700, Μεγαρεῖς 400, ἑπτακισχίλιοι Αἰτωλοὶ πλὴν τῶν ἱππέων, 1000 πεζοὶ Ἀθηναῖοι καὶ 500 ἱππεῖς καὶ τριήρεις αἱ πλώιμοι πᾶσαι, ἔτι δὲ μισθοφόροι τοῦ τε ἐν Ἑλλάδι πολλὰς πόλεις ἔτι κατέχοντος Ἀντιγόνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου καί τινες ἐκ Συρίας (Παυσαν. X 20, 3). Καὶ ἀπέκρουσαν μὲν τοὺς βαρβάρους οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν πεισματώδη παρὰ τὰς Πύλας μάχην, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς αὐτῶν (Βρέννος) ἐνῷ ἐξ ἑνὸς ἐζήτει νὰ ἐκβιάσῃ τὴν διόδον διὰ τῶν ἀτραπῶν τῆς Οἴτης, ἐξ ἑτέρου ἔπεμψε σῶμα στρατοῦ διὰ τῆς Θεσσαλίας εἰς Αἰτωλίαν. Οἱ ἐν Θερμοπύλαις Αἰτωλοὶ ἀκούοντες νῦν τὴν χώραν των πορθουμένην, ὅπου δεινὰ ἀνοσιουργήματα οἱ βάρβαροι διέπραττον, ἠναγκάσθησαν νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν οἰκείαν χώραν καὶ ὁ Βρέννος κατέσχε τὰς ὑπερβάσεις τῆς Οἴτης. Οἱ ἐν Θερμοπύλαις σύμμαχοι διεσκεδάσθησαν τότε, οἱ δὲ Γαλάται ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Δελφῶν. Ἀλλὰ Φωκεῖς, Αἰτωλοὶ καὶ ἄλλοι κατετρόπωσαν αὐτοὺς ἐνταῦθα (ἡ θαυμαστὴ διήγησις παρὰ Παυσανίᾳ X 23, 3)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

καὶ οἱ κακῶς ἀπαλλαγέντες βάρβαροι ὑφίστανται ἔτι νέας καταστροφὰς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Τὰς εἰσβολὰς αὐτῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατόπιν ἐπανέλαβον, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κατωρθώσωσί τι· ἵδρυσαν ὅμως ἴδιον κράτος ἐν Θράκῃ (Πολυβίου IV 46) καὶ ἐπὶ τέλους κατήντησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν μεταξὺ Βιθυνίας καὶ Καππαδοκίας χώραν (Στράβ. σ. 366 ἑ).

Τὸν θρόνον δὲ τῆς Μακεδονίας κατέλαβεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐξ Ἑλλάδος ὁρμώμενος Ἀντίγονος ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου, ὁ Γονατᾶς ἐπικαλούμενος (τὸ 277) μετὰ διετεῖς ἐσωτερικὰς ταραχάς, αἵτινες ἠκολούθησαν τὸν θάνατον τοῦ Σωσθένους. Ὁ ἐξ Ἰταλίας ἐπανελθὼν μετὰ τὴν ἀτυχῆ εἰς Τάραντα καὶ εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου Πύρρος (τὸ 275) ἥρπασε μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐκστρατείαν του ἔπεσεν ἐν Ἄργει (τὸ 272· Πλουτ. Πύρρος 26. 34) καὶ ὁ Ἀντίγονος ἔμεινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (Παυσαν. I 13, 2 ἑ. 6).

3. Σελευκίδαι, Πτολεμαῖοι καὶ οἱ περγαμηνοὶ βασιλεῖς.

Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν. — Ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκτάσει τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ὁ Σέλευκος πρὸ τῆς ἐν Ἰψῷ νίκης ἤδη καὶ μετ' αὐτὴν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του περιέλαβεν (72 σατραπεῖαι), τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν ἀπὸ τῆς Φοινίκης μέχρι τῆς Παρθυαίας καὶ Ἀραχωσίας καὶ Σογδιανῆς, τὴν λαμπροτάτην αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἔλαβεν. Ἐν τῷ πνεύματι τοῦ μεγάλου δορικτήτορος ἐνεργῶν ὁ Σέλευκος τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐπὶ τῶν ἀπεράντων τούτων χωρῶν καὶ τὴν συγχώνευσιν τῶν ποικίλων αὐτῶν λαῶν νὰ ἐπιφέρῃ διὰ τῆς κτίσεως πολυαρίθμων ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τῆς διαδόσεως μετὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἀπάμεια, ἡ Σελεύκεια (ἡ συριακὴ τετράπολις) καὶ ἡ ἐγγὺς τῆς Βαβυλῶνος παρὰ τὸν Τίγριν Σελεύκεια ἦσαν τὰ λαμπρότατα τῶν νέων τοῦ Σελεύκου κτισμάτων. Ἀλλ' ἡ μετάθεσις τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ Σελευκείας εἰς τὴν ἐγγύτερον πρὸς τὴν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

θάλασσαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἑλλάδα Ἀντιόχειαν ἀποτέλεσμα εἶχεν ὀλίγας δεκαετηρίδας βραδύτερον τὴν ταχεῖαν ἀπώλειαν τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν, ὅπου ἀπὸ τῆς Παρθυαίας ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀντίδρασις ἄρχεται.

Τὸν Σέλευκον ἀποθανόντα ἐν Θρᾴκῃ τὸ 280 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίοχος Α' ὁ Σωτὴρ ἐπικληθεὶς (280-261), ἀλλ' οὗτος πίπτει εἰς τὸν κατὰ τῶν Γαλατῶν ἀγῶνα. Πτολεμαῖος ὁ Β' τῆς Αἰγύπτου καὶ δυνάσται ἄλλοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀφῄρεσαν χώρας τινὰς ἀπὸ τοῦ κράτους, ἐπὶ Ἀντιόχου δὲ Β' τοῦ Θεοῦ (261-247) καὶ Σελεύκου Β' τοῦ Καλλινίκου (246-226) ἀπώλεσε τοῦτο πάσας τὰς παραλίας τῆς Συρίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας χώρας. Εἰς τοὺς μεγάλους καὶ μακροὺς τῶν χρόνων τούτων πολέμους πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Γ' τῆς Αἰγύπτου καὶ κατὰ τὸν ἐμφύλιον κατόπιν ἀγῶνα μεταξὺ Σελεύκου Β' καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου Ἱέρακος ἡ δύναμις τῶν Σελευκιδῶν ὑπέστη δεινὰ τραύματα καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ ἀρχὴ τοῦ κράτους ἐξέλιπε παντελῶς ἐκ τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς παρὰ τὴν Ἄγκυραν ἥττης τοῦ Σελεύκου ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου (τὸ 241) ἐγείρονται οἱ Πάρθοι ὑπὸ ἀρχηγόν τινα ἐκ τῶν τουρανικῶν φυλῶν Ἀρσάκην Τιριδάτην, νικῶσι καὶ θανατώνουσι τοὺς Μακεδόνας φρουροὺς καὶ ἱδρύουσι τὸ παρθικὸν βασίλειον τῶν Ἀρσακιδῶν. Ἡ Περσίς, Βαβυλωνία καὶ Μηδία προσαρτῶνται βραδύτερον εἰς τὸ νέον τοῦτο καθαρῶς ἀσιατικὸν κράτος, καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν ἀνατολικῶν τοῦ Ἰρὰν χωρῶν, ὅπου τὰ ἐθνικὰ ἤθη καὶ ἡ περσικὴ θρησκεία εἰσέτι ὑφίσταντο, ὑποχωρεῖ παντελῶς εἰς αὐτό. Περὶ τὸ 150 πρὸ Χρ. τὸ κράτος τοῦτο ἐξετείνετο πλέον εἰς πάσας τὰς μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Ἰνδοῦ χώρας. Καὶ ἄλλα δὲ ἀσιατικὰ κράτη γεννῶνται νῦν καὶ κρατύνονται ὑπὸ ἐγχωρίους δυνάστας, καθόσον ἡ δύναμις τῶν Σελευκιδῶν καταπίπτει, ἐν τῇ Ἀτροπατηνῇ Μηδίᾳ, ἐν Ἀρμενίᾳ, ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐν τῷ Πόντῳ, ἐν Βιθυνίᾳ καὶ ἐν Περγάμῳ. Εἰς νέαν αὖθις ἀκμὴν ἀνυψώθη τῶν Σελευκιδῶν τὸ βασίλειον ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Γ' (222-187), ὅστις ἀνέκτησε τὸ 220 τὴν Βαβυλωνίαν, Μηδίαν καὶ Σουσιανήν, τὸ δὲ 217 νικηθεὶς ὑπὸ Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος ἀπώλεσε μὲν αὖθις τὴν κοίλην Συρίαν, Παλαιστίνην, Ἰουδαίαν καὶ πολλὰ παράλια καὶ νήσους (Πολυβ. V 79-87), ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνέκτησε ταῦτα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Οἱ περγαμηνοὶ βασιλεῖς. — Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ Φιλεταίρου (θησαυροφύλακος τοῦ Λυσιμάχου ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Περγάμου) καὶ Εὐμένους τοῦ Α' (263-241), ἤκμασε δὲ πρὸ πάντων ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν τούτου Ἄτταλον τὸν Α' (241-197). Ὁ Ἄτταλος ἔλαβε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα μετὰ μεγάλην τινὰ νίκην κατὰ τῶν Γαλατῶν καὶ τοῦ Ἀντιόχου (Στράβ. σελ. 623 ἑ. Παυσαν. I 8. Πολυβ. XVIII 24). Τὸ κράτος αὐτοῦ ἐξέτεινε κατόπιν μέχρι τοῦ Ταύρου, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον Σελεύκου τοῦ Γ' περιωρίσθη πάλιν ὑπό τινος συγγενοῦς ἐκείνου, τοῦ Ἀχαιοῦ, εἰς τὴν Πέργαμον, καὶ βασιλεὺς τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου χωρῶν ἀναγορεύεται οὗτος (Πολυβ. IV 48). Καὶ ἐξέτεινε μὲν αὖθις τὴν δύναμίν του, ἀλλὰ ροβούμενος τὴν αὔξουσαν δύναμιν τοῦ Ἀντιόχου Γ' καὶ τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας συμμαχεῖ μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Αἰτωλῶν κατὰ τοῦ Φιλίππου. Τὴν Πέργαμον κατέστησεν ὁ Ἄτταλος ἕδραν τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς πρωτευούσης ταύτης (200,000 τόμων) ἠμιλλᾶτο πρὸς τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ ἑλληνικὴ δὲ γλυπτικὴ ἔφθασεν ἐνταῦθα νέαν μεγάλην ἀκμήν (τὰ λείψανα αὐτῆς κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1878 εὑρεθέντα ἀπόκεινται ἐν τῷ Βερολινείῳ μουσείῳ). Εὐμένης ὁ Β' (197-159) ἔμεινε πιστὸς εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες καὶ κληρονομοῦσι τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου μετὰ τὸν θάνατον Ἀττάλου τοῦ Γ' (159-133).

Τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων.— Τὴν τελειοτάτην καὶ ὅλως ἰδίαν ὀργάνωσιν μεταξὺ τῶν κρατῶν τῶν διαδόχων ἔλαβεν ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους. Τὰ θεμέλια αὐτῆς ἔθεσε Πτολεμαῖος ὁ Α' ὁ Λάγου (ἀπέθανε τὸ 283). Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου (285-247) ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη τὸ μέγα κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ ἡ ἑστία παγκοσμίου πολιτισμοῦ θεμελιωμένου ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Ὁ αἰγυπτιακός, ἀσιατικὸς καὶ ἑλληνικὸς ἐθνισμὸς καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἐπιστήμη τῶν τριῶν φυλῶν συνεχωνεύθησαν ἐνταῦθα ἐντελῶς. Ὁ Πτολεμαῖος Α' ἤδη καὶ τοὺς Ἰουδαίους προσέλαβεν εἰς τὸ κράτος του, ὁ δὲ Πτολεμαῖος Β' ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς πολιτικὰ δικαιώματα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁποῖα ἀπήλαυσαν οὗτοι καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἄλλαις πόλεσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πανταχοῦ ταχθέντες μετὰ τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων. Τὸ ἀποκλειστικὸν

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐθνικὸν αἴσθημα, ὅπερ ἦτο ἡ πηγὴ τῆς δυνάμεως τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ τῶν ἀσιατικῶν λαῶν, ὑποχωρεῖ εἰς τὸν κοσμοπολιτισμόν, ὃν οἱ Πτολεμαῖοι ἐξόχως εὐνοοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ των ἐκ συνέσεως πολιτικῆς καὶ συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου δημιουργηθείσης νέας ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Τοιουτοτρόπως πραγματοῦται νῦν καὶ ἡ φιλοσοφικὴ τῶν Στωϊκῶν ἀρχή: πάντας ἀνθρώπους εἶναι δημότας καὶ πολίτας, ἕνα δὲ βίον καὶ κόσμον. Κοινὸν δὲ ὄργανον τῆς νέας ταύτης κοσμοπολιτικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐν παντὶ τῷ βίῳ τῶν νέων λαῶν καθίσταται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ κρατοῦντος ἔθνους. Ἀποβαλοῦσα πάσας τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς καὶ ὑπερισχύσασα τῶν ποικίλων ἰδιωμάτων τῶν ἀσιατικῶν ἐθνῶν καθίσταται αὕτη ἡ καὶ οὕτω κληθεῖσα «κοινὴ» γλῶσσα παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Β΄ ἑλληνιστὶ ἔγραψαν τὰς ἱστορίας αὐτῶν ὁ Αἰγύπτιος ἱερεὺς Μανέθων καὶ ὁ Βαβυλώνιος Βηρωσσός. Μεταξὺ τοῦ 280 καὶ 220 μετεφράσθησαν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν Ἑβραίων. Ἑλληνικαί, αἰγυπτιακαὶ καὶ ἀνατολικαὶ θρησκευτικαὶ ἰδέαι συγκιρνῶνται καὶ τὴν σύγκρασιν ταύτην ὑποβοηθεῖ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἥτις τὸν ἀρχαῖον πολυθεϊσμὸν συντρίβουσα παρασκευάζει τὴν πνευματικωτέραν θρησκείαν καὶ ὑψηλοτέραν ἠθικήν.

Καὶ αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἐξόχως ἡ γραμματική, ἡ γλωσσικὴ δηλονότι καὶ πᾶσα ἡ φιλολογικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ ἑρμηνεία τῶν μεγάλων μνημείων τοῦ παλαιοτέρου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀκμάζουσι μεγάλως καὶ θεραπεύονται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Γεωγραφία καὶ ἐθνογραφία, μαθηματικὴ καὶ ἀστρονομία, φυσικὴ καὶ ἰατρικὴ καὶ αἱ ἄλλαι φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καλλιεργοῦνται ὑπὸ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, οἵτινες παντοχόθεν συρρέοντες ἐνταῦθα εὑρίσκουσι προστασίαν καὶ θεραπείαν. Ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Α΄ ἱδρύθη ἡ πρώτη μεγάλη βιβλιοθήκη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ Πτολεμαῖος Β΄ δὲ καὶ ταύτην συνεπλήρωσε καὶ δευτέραν ἵδρυσεν, ἔτι δὲ τὸ Μουσεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ σχολὴ συνάμα καὶ ἡ κατοικία καὶ τὸ συσσίτιον τῶν σοφῶν καὶ ἐπιστημόνων. Διάσημοι ἄνδρες, οἱ ἐπιστατήσαντες τῶν θησαυρῶν τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων τῶν Πτολεμαίων, ὑπῆρξαν οἱ γραμματικοὶ Ζηνόδοτος, Καλλίμαχος, Ἐρατοσθένης, Ἀριστοφάνης ἐκ Βυζαντίου καὶ Ἀρίσταρχος

νης (περὶ τὸ 295-194) ὑπῆρξε θεμελιωτὴς τῆς χρονογραφίας καὶ γεωγραφίας. Ὁ Εὐκλείδης ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Α' διὰ τῆς γεωμετρίας καὶ στερεομετρίας αὐτοῦ ἐθεμελίωσε τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην, ὁ ἐκ Νικαίας Ἵππαρχος περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰῶνος ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς μαθηματικῆς γεωγραφίας καὶ ἀστρονομίας. Ἡ ποίησις μόνον κατέστη αὐλικὴ καὶ σχολαστική, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῆς ἀντιδρᾷ ἡ φυσικὴ βουκολικὴ ποίησις τοῦ Θεοκρίτου. Ἡ τέχνη ἐν Αἰγύπτῳ ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἁπλῶς τοῦ πρακτικοῦ βίου.

Καὶ ὡς πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ δύναμις ἡ τῶν Πτολεμαίων διῆλθε μεγάλην ἀκμήν. Ἡ ὑλικὴ εὐημερία τῆς χώρας δι' αὐξήσεως καὶ οὐχὶ ἐξαντλήσεως τῶν πόρων αὐτῆς ὑπῆρξε πάντοτε κύριος σκοπὸς τῶν πρακτικῶν τούτων μοναρχῶν. Ἡ κατάκτησις δὲ τῶν συριακῶν παραλίων ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς σκοποὺς αὐτῶν. Αἱ κτήσεις αὗται παραλίων σταθμῶν ἐκτείνονται μέχρι τῆς Θρᾴκης, ἡ Αἴγυπτος δὲ καθίσταται οὕτως ἡ δέσποινα τῶν ἀνατολικῶν θαλασσῶν καὶ πρῶτον ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν κράτος τῶν χρόνων τούτων. Πρὸς τὰς ἀκμαζούσας ἐλευθέρας ἐμπορικὰς πόλεις, αἵτινες κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῶν πολέμων μεγάλων δυνάμεων τὰς περιστάσεις ἐπωφελήθησαν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς πολιτικῆς καὶ ἐμπορικῆς των θέσεως καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐπρώτευον τὸ Βυζάντιον, ἡ Κύζικος, ἡ Ῥόδος, συνάπτουσιν ἐπωφελεῖς σχέσεις οἱ Πτολεμαῖοι· ἀναμιγνύονται δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων καὶ ὑποστηρίζουσιν αὐτὰς κατὰ τῆς αὐξούσης δυνάμεως τῆς Μακεδονίας. Μέχρις αὐτῶν τῶν δυτικῶν κρατῶν τῶν Συρακουσῶν, τῆς Καρχηδόνος, τῆς Ῥώμης ζητοῦσι τὰς σχέσεις αὐτῶν νὰ ἐκτείνωσι.

Ὁ Πτολεμαῖος Γ' ὁ Εὐεργέτης (247-221) ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Νικηφόρος δὲ διελαύνει τὴν Συρίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν. Κατὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 237 ἔλαβε τὴν Παλαιστίνην καὶ κοίλην Συρίαν, ἔτι δὲ πόλεις εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θρᾴκης (Πολυβ. V 34. 35). Ἀλλ' ὑπὸ τοὺς ἀνικάνους αὐτοῦ διαδόχους κατέπεσεν ἡ μεγάλη αὕτη τῆς Αἰγύπτου δύναμις (Πολυβ. V 40 ἐ). Ἐπὶ Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος (221-204), ὅστις ἐνίκησεν Ἀντίοχον τὸν Γ' καὶ πάλιν ἀπώλεσε τὰ πάντα, συμβαίνουσι καὶ ἐπαναστάσεις ἐν Αἰγύπτῳ ἕνεκα τῆς κυβερνητικῆς καταπιέσεως. Ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου Πτολεμαίου Ε' τοῦ Ἐπιφανοῦς (205-181) ἄρ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

χουσιν ἐν τῇ αὐλῇ οἱ εὐνοούμενοι καὶ ὁ Ἀντίοχος τῆς Συρίας καὶ ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας συμμαχοῦσι πρὸς διανομὴν τοῦ αἰγυπτιακοῦ κράτους. Ὁ στρατηγὸς τῶν αἰγυπτιακῶν δυνάμεων στρατηγὸς Σκόπας νικᾶται τὸ 198 ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου (Πολυβ. XV 20) ἐν Παλαιστίνῃ καὶ πᾶσα ἡ παραλία τῆς Συρίας, ἡ Ἰουδαία μετὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς Γάζας περιέρχονται ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν Σελευκιδῶν. Μετ' ὀλίγον καὶ ἐνταῦθα ἀνεμίχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν προστασίαν των ἔλαβον.

4. Τὸ κράτος τῶν Συρακουσῶν καὶ οἱ ἐν τῇ Δύσει Ἕλληνες.

Οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἕλληνες κατὰ τὸν 5ον καὶ 4ον αἰῶνα.— Αἱ ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι πλὴν τοῦ Σελινοῦντος καὶ τοῦ Ἀκράγαντος περιελαμβάνοντο κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα εἰς δύο κράτη, τὸ τοῦ Ἀκράγαντος ὑπὸ τὸν τύραννον Θήρωνα (489-472) καὶ τὸ τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ τὸν τύραννον Γέλωνα (ἀπὸ τοῦ 484/3). Συμμαχοῦντες οἱ τύραννοι ἢ βασιλεῖς οὗτοι πρὸς ἀλλήλους ἔσωσαν τὴν χώραν ἀπὸ τῶν κατακτητῶν Καρχηδονίων διὰ τῆς μεγάλης παρὰ τὴν Ἱμέραν νίκης τὸ 480 ἢ 481. Ὁ διάδοχος τοῦ Γέλωνος καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἱέρων (τὸ 477) ἐκράτησε τῶν ἑλληνικῶν τῆς Σικελίας πόλεων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θήρωνος (τὸ 472). Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Ἱέρωνος (τὸ 467) καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θρασυβούλου (τὸ 466) ἀποκατεστάθη πάλιν ἡ δημοκρατία. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς τυραννίδος εἰς ὑψίστην ἀκμὴν ἔφθασεν ὁ πνευματικὸς βίος τῶν σικελικῶν πόλεων. Ὁ πλοῦτος δὲ αὐτῶν ὡς καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν προήρχετο ἔκ τε τῆς γεωργίας καὶ τῆς εἰσαγωγῆς σίτου εἰς τὴν Πελοπόννησον ἰδίως καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῶν μεσογείων χωρῶν, τὸ ὁποῖον αὐταὶ διενήργουν. Τὰ ἐρείπια μεγαλοπρεπῶν ναῶν ὡς τὰ ἐν Ἀκράγαντι, Σελινοῦντι καὶ ἀλλαχοῦ μαρτυροῦσι περὶ τῆς δυνάμεως καὶ λαμπρότητος τῶν πόλεων ἐκείνων.

Ἀλλὰ τοὺς μακροὺς αὐτῶν καὶ δεινοὺς πολέμους ἐν Σικελίᾳ ἐπανέλαβον οἱ Καρχηδόνιοι κατὰ τὸν αὐτὸν ἔτι αἰῶνα καὶ τὸ ἀποτέλε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σμα αὐτῶν ἦτο ἡ ἐξασθένησις καὶ καταστροφὴ τῶν δευτερευουσῶν πόλεων. Τὸ 409 κατεσκάφησαν ὁ Σελινοῦς καὶ ἡ Ἱμέρα, τὸ 406 δὲ ὁ ἀκμαιότατος Ἀκράγας καὶ τὸ 405 ἡ Γέλα. Μόνον αἱ Συρακοῦσαι ἐξῆλθον ἰσχυρότεραι ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀκμὴ τῆς δημοκρατίας ὑπῆρξε βραχεῖα, διότι τὸ 405 ἐσφετερίσθη τὴν τυραννικὴν ἀρχὴν ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος (Διοδώρου 14ον καὶ 15ον βιβλίον). Τὸ κράτος ὅμως τῶν Συρακουσῶν ὑψώθη ἐπ' αὐτοῦ εἰς δύναμιν μεγάλην (405-367). Τὸ 404 συνωμολόγησεν ὁ Διονύσιος εἰρήνην μετὰ τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες διεφύλαξαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐν τῇ δυτικῇ Σικελίᾳ. Ὁ Σελινοῦς, Ἀκράγας, ἡ Γέλα, ἡ Καμάρινα, ἡ Ἱμέρα ἀνεκτίσθησαν μὲν ἀλλ' ὡς φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Καρχηδονίους.

Ἀλλὰ τὸ 397 ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος καὶ ὁ Διονύσιος κατέλαβεν αὐτὸν τὸν Ἔρυκα καὶ τὴν Μοτύην κατὰ τὰ δυτικὰ τῆς νήσου παράλια. Καὶ ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Συρακουσῶν ἀπηλλάγη ὁ Διονύσιος καὶ συνθηκολογήσας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἐτράπη τὸ 390 ἐπὶ τὴν κατάκτησιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, συμμαχῶν μετὰ τῶν Λευκανῶν. Τὸ 387 κατέλαβεν ὁ Διονύσιος τὸ Ρήγιον, ἐν ᾧ χρόνῳ διὰ τῆς πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας συμμαχίας του συναίτιος ἐγίνετο καὶ τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης. Τὸ κράτος τῶν Συρακουσίων εἶχε τὴν σπουδαιοτάτην πεζικὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν μεταξὺ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁ Διονύσιος καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν ψηφίσματί τινι ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ 393 «ἄρχων Σικελίας», τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ 300 πλοίων. Τὸ 379 κατέλαβε καὶ τὴν Κρότωνα, εἰς τὰ ἰλλυρικὰ δὲ παράλια ἵδρυσε στρατιωτικὰς ἀποικίας (Διοδ. XV 13 ἑ.).

Τὸ 367 διεδέχθη αὐτὸν ὁ νεώτερος Διονύσιος συμπράκτορα τῆς ἀρχῆς ἔχων τὸν Δίωνα, ὅστις προσεκάλεσεν εἰς Συρακούσας τὸν Πλάτωνα ἐξ Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ὁ Δίων ἐξωρίσθη ἐκ τῆς αὐλῆς (πρβλ. Πλουτάρχου Δίωνα) καὶ ὁ Πλάτων ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Καὶ προσεκλήθη μὲν αὖθις τὸ 361/0 ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ὁ Πλάτων ἀλλὰ καὶ τώρα ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ ἐντεῦθεν. Ἐπὶ τέλους ὁ Δίων ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μισηθέντος τυράννου ὅστις κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δίων ἐδολοφονήθη τὸ 354, τὸ δὲ 346 ἀνέκτησε

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τὴν τυραννίδα αὖθις ὁ Διονύσιος, ἐνῷ οἱ Καρχηδόνιοι συμμαχοῦντες μετὰ τῶν Λεοντίνων ἐπετίθεντο κατὰ τῶν Συρακουσῶν.

Οἱ δημοκρατικοὶ τῆς πόλεως ἐζήτησαν τότε τὴν βοήθειαν τῆς μητροπόλεως Κορίνθου καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῆς στρατηγὸν τὸν Τιμολέοντα. Ὁ Διονύσιος εὗρε νῦν ἄσυλον ἐν Κορίνθῳ, ὁ δὲ περιφανὴς Τιμολέων ἐπολέμησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν Καρχηδονίων (πρβλ. Πλουτάρχου Τιμολέοντα) ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ Σικελίᾳ.

Τὸ 336 ἀπέθανεν ὁ Τιμολέων, τὸ δὲ 317 ἥρπασε τὴν τυραννικὴν αὖθις ἀρχὴν ἐν Συρακούσαις μετά τινα ἐπανάστασιν ὁ ἀρχηγὸς μισθοφόρων Ἀγαθοκλῆς (Διοδώρου 19ου μέχρι τοῦ 21ου βιβλίου). Τοὺς Καρχηδονίους οὗτος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀφρικῇ κατεπολέμησεν, ἀλλὰ τὸ 307 ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ὁ φονικώτατος ἀλλὰ καὶ ἱκανώτατος τύραννος διεφύλαξε τὴν ἀρχήν του μέχρι τοῦ 289. Κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος κατέλαβε καὶ τὴν Κέρκυραν πολεμῶν κατὰ τοῦ Κασσάνδρου, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Κρότωνα καὶ ἐπολέμησε τοὺς Βρεττίους. Ὁ Ἀγαθοκλῆς ἦτο γαμβρὸς μὲν Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, τὴν ἀδελφήν του δὲ συνεζεύχθη Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου καὶ κατόπιν Δημήτριος ὁ πολιορκητής.

Οἱ Καρχηδόνιοι ὅμως τὸ τέταρτον ἤδη ἀπὸ Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου ἔγιναν κύριοι τῆς Σικελίας καὶ οἱ πολιορκούμενοι Συρακούσιοι προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸ 278 ἐκ τῆς κάτω Ἰταλίας τὸν Πύρρον, ὅστις τοὺς Καρχηδονίους ἀπώθησε μέχρι τοῦ Λιλυβαίου ἀκρωτηρίου. Ἀλλ' εἰς τοὺς σκοπούς του ὁ Πύρρος περὶ θεμελιώσεως δυτικοῦ ἑλληνικοῦ κράτους κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρατῶν τῶν διαδόχων ἀπέτυχε. Αἱ δημοκρατίαι τῶν δυτικῶν Ἑλλήνων δὲν ἐπέφερον τὸν ζυγὸν αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του (τὸ 275) τὸ κράτος αὐτῶν ἀνέλαβον οἱ Καρχηδόνιοι ἐν τῇ μαστιζομένῃ ὑπὸ τῆς ἀναρχίας καὶ τῶν μισθοφόρων Σικελίᾳ. Τὸ 274 κατέστη βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν ὁ Ἱέρων ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Καμπανοὺς μισθοφόρους τοῦ Ἀγαθοκλέους Μαμερτίνους, οἵτινες ἦρχον ἀπὸ τῆς Μεσσήνης τὸ (269). Τὸ 265 ἐνεφανίσθησαν οἱ Ρωμαῖοι ἐν τῇ νήσῳ κληθέντες ὑπὸ τῶν Μαμερτίνων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

35. Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ ἀχαϊκὴ καὶ αἰτωλικὴ συμπολιτεία.

Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Οἱ Μακεδόνες ἐν Ἑλλάδι· Ἀντίγονος Γονατᾶς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (277-239).— Διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Δημητριάδος ἐν τῇ χερσονήσῳ Μαγνησίᾳ, τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Κορίνθου (αὗται ἦσαν αἱ τρεῖς πέδαι τῆς Ἑλλάδος) ἐξησφάλιζεν ὁ Ἀντίγονος τὴν ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τῆς Σπάρτης καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἐλπίζουσαι εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πτολεμαίου Β′ τῆς Αἰγύπτου, ἠγωνίσθησαν ἐν τριετεῖ πολέμῳ περὶ τὰ 266-263 πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν πόλεων ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν, ἀλλὰ μάτην. Τὸ 256 ἀπέσυρεν αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου τὴν κατοχήν, ἀποδώσας τὴν «ἐλευθερίαν» εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν Μουνιχίαν, τὸν Πειραιᾶ, τὴν Σαλαμῖνα, τὸ Σούνιον (Παυσαν. III 6. 2, 8) καὶ πόλεις τῆς Πελοποννήσου κατεῖχον οἱ Μακεδόνες.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς παντελοῦς ἀδυναμίας καὶ ἐξαντλήσεως τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν προέρχονται εἰς ἀκμήν τινα δύο πολιτικὰ συστήματα ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀχαϊκὴ καὶ ἡ αἰτωλικὴ συμπολιτεία, αἵτινες διὰ τοῦ νέου πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ των κατορθώνουσι νὰ συγκρατήσωσι τὰς κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους ἀθίκτους παραμεινάσας ἐθνικάς των δυνάμεις καὶ ν' ἀντεπεξέλθωσιν ἐπὶ μικρὸν κατὰ τῆς μακεδονικῆς ἀρχῆς.

Ὁ ὀργανισμὸς τῶν δύο συμπολιτειῶν.— Μεταξὺ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ ἔτους 284 περίπου αἱ ἀχαϊκαὶ πόλεις διηνέχθησαν πρὸς ἀλλήλας, διὸ καὶ κατεῖχον αὐτὰς ἐμφρούρους ὅ τε Κάσσανδρος καὶ ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Ἀντίγονος (Πολυβίου II 41). Ἀλλὰ περὶ τὸ 280 πρῶτον μὲν συνέστησαν αὖθις τέσσαρες πόλεις Δύμη, Πάτραι, Τρίταια, Φαραί, μετὰ 5 δὲ ἔτη τὸ Αἴγιον, ἡ Βοῦρα καὶ ἄλλαι, ἀφοῦ τὰς μακεδονικὰς φρουρὰς ἐξεδίωξαν. Τὸ πολιτικὸν ὅμως σύστημα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον αἱ πόλεις αὗται νῦν ἠνώθησαν ἐστηρίζετο οὐχὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν τῶν μέχρι τοῦδε ἑλληνικῶν ὁμοσπονδιῶν, οὐχὶ δηλονότι ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας μιᾶς πόλεως

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἰσοπολιτείας καὶ ἐλευθερίας πασῶν τῶν συγκροτουσῶν τὴν συμμαχίαν πολιτειῶν. Αἱ πολιτεῖαι αὗται αὐτόνομοι κατὰ τἆλλα, ἐξωτερικὴν μόνον πολιτικὴν δὲν εἶχον ἰδίαν, ἧς ἡ διεύθυνσις ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν κοινὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς συμπολιτείας ταύτης, εἰς τὸ λεγόμενον «κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν».

Τὸ κοινὸν τοῦτο ἢ ἡ ἐκκλησία ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων πολιτῶν πασῶν τῶν πόλεων καὶ συνήρχετο κατὰ Μάϊον παντὸς ἔτους τακτικῶς, ἐκτάκτως δὲ ὁσάκις ἦτο ἀνάγκη εἰς τὸ Αἴγιον κατ' ἀρχάς, ἔπειτα ὅμως καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην πόλιν. Οὐχὶ λοιπὸν σύνεδροι ἦτοι ἀντιπρόσωποι τῶν συμπολιτευομένων πόλεων, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ πολῖται αὐτῶν συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτό, ἵνα ἐκλέξωσι τὰς κοινὰς ἀρχὰς καὶ ἀποφασίσωσι περὶ πολέμου, εἰρήνης καὶ συνθηκῶν. Ἐψήφιζον δὲ κατὰ πόλεις, ὧν ἑκάστη μιᾶς ψήφου κυρία ἦτο, ἔπειτα ὅμως εἰς τὰς μεγαλειτέρας ἐξ αὐτῶν, ὡς π. χ. εἰς τὴν Μεγαλόπολιν, ἀπεδόθησαν περισσότεραι ψῆφοι. Ἐκ τῶν γνωστῶν 43 πόλεων τῆς συμπολιτείας 10 μὲν ἦσαν ἀχαϊκαί, 22 δὲ ἀρκαδικαί. Καὶ ἐπὶ 25 μὲν ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης ἱδρύσεως αὐτῆς συνεπολιτεύθησαν αἱ πόλεις γραμματέα κοινὸν ἐκ περιόδου προχειριζόμεναι καὶ δύο στρατηγούς· μετὰ δὲ ταῦτα (ἀπὸ τοῦ 255) εἰς ἕνα μόνον στρατηγὸν ἐνιαύσιον ἐνεπιστεύθησαν τὰ πάντα (Πολυβ. II 43), διὰ χειροτονίας ἐκλεγόμενον, ὅστις καὶ τὴν ἐκκλησίαν διηύθυνε καὶ πᾶσαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἑαυτὸν συνήνωνε, στρατηγὸς ὢν ἐν πολέμῳ τοῦ κοινοῦ στρατοῦ καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς συμπολιτείας εἰς τὰς μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων σχέσεις. Οἱ δέκα δαμιουργοὶ ἀπετέλουν παρ' αὐτῷ τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον παρεσκεύαζε τὰς ἐργασίας τῆς ἐκκλησίας, ἐνῷ ὁ γραμματεὺς διηύθυνε τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις, εἰς δὲ ἵππαρχος διετέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ.

Ἡ αἰτωλικὴ συμπολιτεία ἦτο ὁμοίως ὠργανωμένη, ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ ἰδιαιτέρα βουλή, ἥτις ἐκ βουλευτῶν ἢ συνέδρων (ἀποκλήτων) συγκειμένη, τοὺς ὁποίους ἀπέστελλον αἱ πόλεις ἀναλόγως πρὸς τὸν πληθυσμόν των, διηύθυνεν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν δύο προστατῶν τὰς τρεχούσας ὑποθέσεις, αὐτὴ διεπραγματεύετο μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων καὶ προητοίμαζε τὰς ἐργασίας τῆς κοινῆς ἐκκλησίας, ἤτοι τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν. Ἤδη τὸ 314 γίνεται μνεία τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας (Διοδ. XIX 66).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Ἀχαιοί, Αἰτωλοὶ καὶ Μακεδόνες ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 222 πρὸ Χριστοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης.— Σπουδαίαν σημασίαν ἔλαβεν ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν αὐτῆς Ἄρατον, ὅστις ἀφότου τὴν ἑαυτοῦ πόλιν Σικυῶνα ἐλευθερώσας ἀπὸ τῶν τυράννων (τὸ 243) εἰκοσαετὴς ἔτι ἦνωσε μετὰ τῆς συμπολιτείας, κατέστη τὸ πρωτεῦον πρόσωπον αὐτῆς (στρατηγὸς τὸ 245 τὸ πρῶτον), μέχρι τοῦ θανάτου του (τὸ 213· Πολυβ. II 4 ἑ. Πλουτ. Ἄρατος 2 ἑ).

Ὁ Ἄρατος ἠγωνίζετο κατὰ τῶν τυράννων ἅμα τῶν πόλεων καὶ κατὰ τῆς μακεδονικῆς ἀρχῆς. Τὸ 243 ἦνωσε καὶ τὴν Κόρινθον μετὰ τῆς συμπολιτείας, ἔτι δὲ τὴν Τροιζῆνα, Ἐπίδαυρον, Μεγαλόπολιν (τὸ 234). Ἀλλὰ καὶ ἔξω τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἄρατος ἐξέτεινε τὰς προσπαθείας αὐτοῦ καὶ τὸ 243 ἤδη εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κορίνθου κατέλαβε τὰ Μέγαρα, ἀποστατήσαντα ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικήν, ἐλεηλάτησε τὴν Σαλαμῖνα, σύμμαχον δὲ κατέστησε τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου, «ἡγεμονίαν ἔχοντα πολέμου καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν» (Πλουτ. Ἄρατ. 24). Μετὰ τὸν θάνατον Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Δημητρίου τοῦ Β' (239-229) ὁ Ἄρατος δὶς κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐξεστράτευσε χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τι. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου Β' αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι προσεκάλεσαν αὐτὸν πρὸς βοήθειαν κατὰ τῶν Μακεδόνων καὶ ὁ Ἄρατος ἐπὶ 150 ταλάντοις πείθει τὸν ἐπὶ τῆς φρουρᾶς Διογένη ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τόν τε Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνιχίαν καὶ τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὸ Σούνιον, ἂν καὶ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν δὲν προσῆλθον οὐδὲ τότε οἱ Ἀθηναῖοι. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἡ δύναμις τῆς συμπολιτείας ἔφθανεν εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον. Οἱ μὲν ἀνταγωνισταὶ καὶ ἀντίπαλοι αὐτῆς Αἰτωλοὶ εἶχον προσέλθει εἰς συμμαχίαν,

λεις, ἡ Μεγαλόπολις, τὸ Ἄργος, ἡ Ἑρμιόνη, ὁ Φλιοῦς ἐκοινώνησαν τῆς Ἀχαιῶν πολιτείας (Πολυβ. II 43).

Ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ Ἀντιγόνου Β' τοῦ Δώσωνος βασιλέως τῆς Μακεδονίας (229-220) τὰ πράγματα ἔλαβον ἀλλοίαν τροπήν. Δύο δυνάμεις ἐν Ἑλλάδι συστηματικῶς ἀντιπράττουσαι κατὰ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, ἐξεγείρονται κατ' αὐτῆς καὶ ἡ ζητηθεῖσα ἐπέμβασις τῶν Μακεδόνων ἐπιφέρει τὴν κατάλυσιν μὲν τῆς σπαρτιατικῆς δυνάμεως, τὴν ὑποταγὴν δὲ αὖθις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν περίπου μορφὴν ἐπαναλαμβάνονται ἐν Ἑλλάδι τὰ γεγονότα τῆς παλαιοτέρας αὐτῆς ἱστορίας, ἀλλ' ὑπὸ περιστάσεις πολλῷ μᾶλλον κινδυνωδεστέρας διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ὕπαρξιν τῶν ἀσυμβιβάστων πρὸς ἀλλήλας δημοκρατιῶν αὐτῆς. Καθ' ὃν ἤδη χρόνον ἡ Ἑλλὰς παρεσκευάζετο εἰς τὸν τελευταῖον σχεδὸν καταστρεπτικὸν ἐμφύλιον αὐτῆς πόλεμον, οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάτουν τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Τὸ 229 πολεμοῦντες τοὺς ὑπὲρ τὴν Ἤπειρον Ἰλλυριοὺς κατελάμβανον τὴν Κέρκυραν (Πολυβ. II 11). Ἡ ξένη κατακτητικὴ δύναμις δὲν ἐβράδυνε κατόπιν ν' ἀναμιχθῇ ἐνεργῶς εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ στρέψῃ αὐτὰ ὅλως πρὸς ἑαυτήν.

Οἱ Αἰτωλοὶ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐξέτεινον τὸ κράτος των ἐπὶ τῆς μέσης Ἑλλάδος, κατέχοντες τὴν γειτονεύουσαν Λοκρίδα, τοὺς Δελφοὺς (ἤδη τὸ 290), τὴν παρὰ τὴν Οἴτην Ἡράκλειαν, ἥτις τὸ 280 εἶνε ὑπὸ τὴν κατοχήν των. Ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐν Χαλκίδι ἴσχυον οἱ Μακεδόνες, ἀλλὰ καὶ τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Βοιωτῶν ἐπολέμησαν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ πρὶν προφθάσῃ ὁ Ἄρατος μετὰ τῶν ἐπικουριῶν τὸ 245, κατετρόπωσαν τὸν ὁμοσπονδιακὸν στρατὸν ἐν Χαιρωνείᾳ. Καὶ ἡ Φωκίς, ἡ ἀνατολικὴ Λοκρὶς καὶ ἡ μεσημβρινὴ Θεσσαλία κατείχετο ὑπ' αὐτῶν τὸ 229. Ἀλλὰ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἡ Ἦλις καὶ ἀρκαδικαὶ πόλεις συνεμάχουν μετ' αὐτῶν. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἄλλως αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Αἰτωλῶν ἦσαν συχνόταται, διότι οἱ πόλεμοι αὐτῶν εἶχον ληστρικὸν χαρακτῆρα καὶ ἡ λεηλασία καὶ λαφυραγωγία ἦτο ὁ κυριώτατος σκοπὸς τῶν πρὸς τὴν εὐτραπεζοῦσαν μάλιστα Πελοπόννησον διευ-

Ἀνοικτὴ Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐν Πελοποννήσῳ ἔργον τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἔδωκεν εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς νὰ ἐνεργήσωσι δραστηρίως κατ' αὐτῆς.

Ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰῶνος πᾶσα ἡ κτηματικὴ περιουσία καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας ὀλιγαρίθμου ὀλιγαρχίας, τῆς ὁποίας τὸ κυβερνητικὸν ὄργανον ἦτο ἡ γερουσία καὶ ἡ ἐφορεία. Ἐκ τῶν 700 Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐσώζοντο ἔτι, 100 μόνον ἦσαν γαιοκτήμονες καὶ οὗτοι ἐπομένως μόνοι ἐκέκτηντο πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα (Πλουτ. Ἄγις 5). Τὴν κατάστασιν λοιπὸν ταύτην ἐζήτησε κατὰ τὸ ἔτος 242 νὰ μεταβάλῃ ὁ νεαρὸς καὶ ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τῆς ἐνδόξου ἱστορίας τῆς πατρίδος του ἐμπνεόμενος βασιλεὺς Ἄγις, ἀποκαθιστῶν τὸ γνήσιον τοῦ Λυκούργου πολίτευμα δι' ἀναδασμοῦ τῆς χώρας εἰς 4500 κλήρους τῶν Σπαρτιατῶν καὶ 15000 τῶν περιοίκων, δι' ἀφέσεως τῶν χρεῶν καὶ ἀναπληρώσεως τῶν πολιτῶν Σπαρτιατῶν ἐκ περιοίκων καὶ ξένων (Πλουτ. Ἄγις 8). Ἀλλ' ὁ Ἄγις εὑρῆκε τραγικὸν τέλος καὶ ἡ ὀλιγαρχία ἐκραταιώθη αὖθις. Μετὰ περισσοτέρας ἐπιτυχίας ἀνέλαβεν ἔπειτα τὸ ἔργον τοῦ Ἄγιδος ὁ βασιλεὺς Κλεομένης ὁ Γ' (236-220· Πλουτ. Κλεομένης). Καταλαβὼν δὲ καὶ τὴν Τεγέαν, Μαντίνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενὸν (Πολυβ. II 46) ἦλθεν ἀμέσως εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν.

Οὕτως ἤρχισεν ὁ λεγόμενος Κλεομενικὸς πόλεμος τὸ 228 ἢ 227. Τὸ 226 ἐπέτυχεν ὁ Κλεομένης τὴν μεταρρύθμισιν ἐν Σπάρτῃ (Πλουτ. Κλεομ. 8 ἐ) καὶ ἐπανέφερε τὴν παλαιὰν σπαρτιατικὴν ἀγωγὴν βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Στωϊκοῦ φιλοσόφου Σφαίρου τοῦ Βορυσθενίτου μαθητοῦ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως (Πλουτ. Κλεομ. 2. 11). Κατόπιν δὲ λαμπρῶς διεξήγαγε τὸν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν πόλεμον ἐν Πελοποννήσῳ, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς συμπαθεῖ πρὸς τὸν μεταρρυθμιστὴν βασιλέα, ἐλπίζουσα δι' αὐτοῦ ἀφέσεις χρεῶν καὶ ἀναδασμοὺς γῆς (Πλουτ. Κλεομ. 17).

Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἐκινδύνευε τὸν ἔσχατον πλέον κίνδυνον ὑπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ πολέμου τῆς Σπάρτης, διὸ ὁ Ἄρατος ἀποστέργων τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκαθίδρυσιν τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας, ἥτις ἠπείλει ἤδη νὰ ἐπιφέρῃ τὴν διάλυσιν τῆς συμπολιτείας, ἀπεφάσισε νὰ συνεννοηθῇ πρὸς τοὺς Μακεδόνας (Πολυβ. II 49). Ὁ Ἀντίγονος τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ἐκαραδόκει, ἑτοιμοπόλεμος διατρίβων ἐν Θεσσαλίᾳ, καθὼς ἐξ ἑτέρου καὶ ὁ Πτολεμαῖος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

τῆς Αἰγύπτου τὸ βλέμμα του εἶχεν ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἡ κατοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἐνδιέφερε σφόδρα τὰς τρεῖς μεγάλας ἀνατολικὰς δυνάμεις, ἐνῷ ὅμως ὁ Πτολεμαῖος πρώην ὑπεστήριζε διὰ πολλῶν χρημάτων τὸν Ἄρατον (Πλουτ. Ἄρατ. 11. 13), τώρα ἐστράφη πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους «διὰ τὸ πλείους ἐλπίδας ἔχειν ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἢ περ ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς τοῦ δύνασθαι διακατέχειν τὰς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλέων ἐπιβολάς» (Πολυβίου II 51, 2). Ἀλλὰ δι' ὅμοιον λόγον παρέσχε καὶ ὁ Ἀντίγονος νῦν τὴν βοήθειαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀχαιούς. Ὁ Ἄρατος δὲ ὁ τοσούτους μόχθους καὶ ἀγῶνας ὑποστὰς ἵνα σώσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, παραδίδεται νῦν ὅλος εἰς αὐτούς, προσφέρων τὴν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν (πρβλ. Πολυβ. II 49, 6) ἵνα μὴ κύριοι καταστῶσιν αὐτῆς οἱ Σπαρτιᾶται. Οἱ Αἰτωλοὶ ἐξ ἑτέρου καὶ αὐτοὶ προσεπάθουν νὰ προσελκύσωσιν εἰς τὴν ἰδικήν των συμμαχίαν τοὺς Μακεδόνας ἵνα διανεμηθῶσι μετ' αὐτῶν καὶ τοῦ Κλεομένους τὰς πόλεις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος ἐτάχθη μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου, τὸν Ἀκροκόρινθον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Αἰτωλοὶ ἐκήρυξαν ὅτι θὰ κατελάμβανον τὰς Θερμοπύλας ἵνα ἐμποδίσωσιν αὐτὸν τοῦ νὰ κατέλθῃ εἰς

τοῦ πλείστου τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀκαρνανίας δηλονότι, Θεσσαλίας, Βοιωτίας καὶ Ἀχαίας. Ἡ αἰτωλικὴ συμπολιτεία ἦτο ἡ μόνη μὴ ὑπακούουσα εἰς αὐτοὺς δύναμις (χαρακτηρισμὸς τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ Πολυβίου ἐν IV 3, 1· εἰθισμένοι ζῆν ἀπὸ τῶν πέλας — ἀεὶ πλεονεκτικὸν καὶ θηριώδη ζῶσι βίον, οὐδὲν οἰκεῖον, πάντα δ' ἡγούμενοι πολέμια) καὶ αὕτη προεκάλεσε μὲν νέους ἐμφυλίους πολέμους αὖθις ἐν Ἑλλάδι, συνέπραξε δὲ ἐκθύμως μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς δυνάμεως πρὸς ταπείνωσιν τῆς Μακεδονίας καὶ ὄλεθρον πάσης τῆς Ἑλλάδος.

Φίλιππος Ε' βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (220-179). Οἱ Ρωμαῖοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχη (197).— Τὸν Ἀντίγονον Β' Δώσωνα διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας ὁ δεκαεπταετὴς υἱὸς τοῦ Δημητρίου Β' Φίλιππος Ε'. Τὴν νεότητα αὐτοῦ καταφρονοῦντες οἱ Αἰτωλοί, τοὺς ὁποίους πρότερον ὁ ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου φόβος συνεῖχε (Πολυβ. IV 3, 1), ἤρχισαν ἀμέσως τὰς λῃστρικὰς αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπιδρομὰς καὶ προσβάλλουσι μὲν τὴν Φωκίδα, συλοῦσι δὲ τὴν Βοιωτίαν (Πολυβ. IV 3, 5. 25, 2) καὶ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἠλείων διαρπάζουσι τὴν Πελοπόννησον. Οἱ σύμμαχοι ὅμως συνέρχονται ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ νεαροῦ, ἀλλὰ δραστηρίου Φιλίππου (χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὑπὸ Πολυβίου IV 77, 2) καὶ ἀποφασίζεται κατ' αὐτῶν ὁ συμμαχικὸς καλούμενος πόλεμος.

Ἄσκοπος καὶ φθοροποιὸς πόλεμος λυμαίνεται νῦν τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη (220-217), καθ' ὃν χρόνον συντρίβουσι τὰς δυνάμεις των ἀμοιβαίως ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἡ Συρία καὶ Αἴγυπτος, ἐνῷ ἐν τῇ Δύσει ὁ γιγαντιαῖος ἀγὼν διεξάγεται μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων αὐτῆς δυνάμεων, τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Καρχηδόνος. Ἀλλ' ἡ ἀγγελία τῆς περιφανοῦς τοῦ Ἀννίβου νίκης παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην τὸ 217 (Πολυβ. V 101, 2 ἑ.) διανοίγει ἐπὶ τέλους τὰ ὄμματα τῶν κατασπαρασσόντων ἀλλήλους Ἑλλήνων καὶ ἐν Ναυπάκτῳ ἀποφασίζεται ἡ εἰρήνη ὑπὸ τῆς κοινῆς συνόδου τῶν διαμαχομένων (πρβλ. τὸν λόγον τοῦ Ναυπακτίου Ἀγελάου παρὰ Πολυβίῳ V 104: συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προϊδομένους τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συνεστῶτος πρὸς ταῖς δύσεσι πολέμου κτέ). Ἔκτοτε ἐπέρχεται οὐσιώδης μεταβολὴ εἰς τὰς πολιτικὰς σκέψεις τῶν Ἑλλήνων, διότι πάντες πλέον τούς τε πολέμους καὶ τὰς διαλύσεις ποιοῦν-

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ται πρὸς ἀλλήλους, οὐχὶ πρὸς τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πράξεις, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ σκοποὺς ἀποβλέποντες, ὅπου αἱ φοβεραὶ τῶν Ρωμαίων ἥτται ἤνοιγον στάδιον σπουδαιοτάτης ἐνεργείας εἰς τὴν ἰσχυρὰν τώρα καὶ ἐν Ἑλλάδι πανταχοῦ σχεδὸν ἄρχουσαν μακεδονικὴν δυναστείαν (Πολυβ. V 105, 5. 101, 5 ἑ). Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὰ πράγματα πάλιν ἔλαβον ἀπελπιστικὴν διὰ τοὺς Ἕλληνας τροπήν. Ὁ Φίλιππος ὅστις «κοινός τις οἷον ἐρώμενος ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων» (Πολυβ. VII 12), ὅστις μέχρι τῆς Κρήτης ἐξέτεινε τὸ κράτος του, ἐκλεχθεὶς προστάτης τῆς μεγάλης νήσου, ἐτράπη μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν καὶ τύραννος ἐκ βασιλέως ἀπέβη πικρὸς (VII 13,7. πρβλ. X 26). Οἱ Αἰτωλοὶ ἄλλως δυσηρεστημένοι διότι ἕνεκα τῆς εἰρήνης ἀπώλεσαν τὰς ἔξωθεν ὠφελείας, ταράττουσι πάλιν τὰ πράγματα καὶ οἱ Ρωμαῖοι οἵτινες συγχρόνως ἠγωνίζοντο ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, Ἰβηρίᾳ, ἐπωφελοῦνται τὰς ἐν Ἑλλάδι περιπλοκὰς ἵνα διὰ μικρᾶς δυνάμεως βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἐπιτηρήσωσι καὶ τὸν Φίλιππον (V 105,8. VII 9). Τοιουτοτρόπως ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον διενοεῖτο οὗτος νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν συμμαχῶν μετὰ τοῦ Ἀννίβου, ἐγείρεται κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἑλλάδι.

Οἱ Ρωμαῖοι διὰ τοῦ στόλου των ἐμποδίζουσι πρῶτον τὸν Φίλιππον νὰ διαβιβάσῃ δυνάμεις εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ θάλασσαν καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες εἶνε ἀπὸ πολλοῦ ἀσθενέστατοι, διότι οἱ μὲν Ἀχαιοὶ κατὰ τὸ 229 δὲν εἶχον νὰ ὁπλίσωσι πλειότερα τῶν 6 πλοίων, ὅταν οἱ Ἰλλυριοὶ πειραταὶ ἐλεηλάτουν τὰ ἑλληνικὰ παράλια, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἔπεμπον κατ' αὐτῶν 200 κατάφρακτα πλοῖα· καὶ ὁ Φίλιππος ἀποφασίσας βραδύτερον νὰ ὁπλίσῃ 100 λέμβους κατὰ τῶν πειρατικῶν πλοιαρίων τοῦ Ἰλλυριοῦ Σκερδελαίδα ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς οἰκτρᾶς ναυτικῆς του ἐκστρατείας ἄπρακτος ἀπὸ τοῦ Μαλέα (Πολυβ. V 109). Ἀλλὰ μετὰ τῶν Ρωμαίων ἑνοῦνται καὶ οἱ Αἰτωλοί, ἐνῷ οἱ Ἀχαιοὶ ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Φιλοποίμενα, ὅστις διωργάνωσε τὰς στρατιωτικὰς τῆς συμπολιτείας δυνάμεις καὶ ἐνίκησε τὸν τύραννον τῆς Σπάρτης Μαχανίδαν (πρβλ. Πλούτ. ἐν Φ. Φιλοποίμ. 9. 11 ἑ), βοηθοῦσι τὸν Φίλιππον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Αἰτωλοὶ ἐγκαταλελειμμένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου· τὸ 205 δὲ οἱ Ρωμαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος καὶ οἱ ἑκατέρωθεν σύμμαχοι συνωμολόγησαν εἰρήνην. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ καρχηδονικοῦ πο-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λέμου (τὸ 201) οἱ Ρωμαῖοι ἀνέλαβον μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀττάλου δραστηρίως τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἐν τῇ τυφλώσει του ἀποθηριώνει πάντας τοὺς Ἕλληνας καθ' ἑαυτοῦ (Πολυβ. XV 22. 23. XVI 1,2) διὰ τῶν παρασπονδημάτων αὐτοῦ πρὸς ἐκείνους, μεθ' ὧν ἐν εἰρήνῃ εὑρίσκετο, καὶ τῆς μανιώδους πρὸς τοὺς ἡττωμένους συμπεριφορᾶς· (ἀνδραποδισμὸς πόλεων παρὰ τὴν Προποντίδα, ἐμπρησμοὶ ναῶν, καταστροφὴ βωμῶν, πολιορκία τῆς Περγάμου, πόλεμος πρὸς τοὺς Ῥοδίους, δῄωσις τῆς Ἀττικῆς τὸ 201). Τὸ 198 γίνεται ἀπόπειρα συνθηκολογήσεως διὰ τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ Φλαμινίνου (Πολυβ. XVIII 1 ε'), ἀλλ' ἀποτυγχάνει αὕτη, καὶ ἡ ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχη τὸ φθινόπωρον τοῦ 197 δίδει τέλος εἰς τὸν δεύτερον τοῦτον μακεδονικὸν πόλεμον διὰ τῆς ἥττης τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἀποβάλλει πάσας τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις του (Πολυβ. XVIII 19 ε').

Διάλυσις τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας καὶ κατάκτησις τῆς Μακεδονίας· ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεύς (178 - 168). — Οἱ ἐχθροὶ τῶν Μακεδόνων Ἕλληνες καὶ οἱ πλεῖστον ὅσον διὰ τοῦ ἐξαιρέτου μάλιστα ἱππικοῦ των συντελέσαντες εἰς τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς ἧτταν τοῦ Φιλίππου Αἰτωλοὶ ἀπῄτουν παρὰ τῶν Ρωμαίων τὴν παντελῆ τῆς μακεδονικῆς δυνάμεως κατάλυσιν. Ἀλλ' ὁ Φλαμινῖνος δίδει εἰς αὐτοὺς τώρα μαθήματα φιλοπατρίας διδάσκων ὅτι ἡ παντελὴς τῆς Μακεδονίας ὑποδούλωσις οὐδ' εἰς τὴν Ἑλλάδα συμφέρει, διότι τὸ μακεδονικὸν βασίλειον ἦτο τὸ προπύργιον αὐτῆς κατὰ τῶν ἐπιφόβων εἰσβολῶν τῶν βαρβάρων, ὡς οἱ ἴδιοι πλεονάκις ἤδη πεῖραν τούτου ἔλαβον (Πολυβ. XVIII 37). Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς ὡμίλει οὕτως διότι ἐφοβεῖτο τοῦ Ἀντιόχου τῆς Συρίας τὴν ταχεῖαν εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα ἐπέμβασιν καὶ τὸν πόλεμον πάντως ἤθελε νὰ καταλύσῃ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ὑπάτου στρατηγοῦ. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη. Τὸ 196 δὲ κατὰ τὸν ἀγῶνα τῶν Ἰσθμίων ὁ Φλαμινῖνος πρὸς ἄμετρον τῶν Ἑλλήνων χαρὰν ἐκήρυξεν ἐν ὀνόματι τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου ὅτι οἱ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Μακεδόνων ἀπελευθερωθέντες λαοὶ τῆς Ἑλλάδος ἀφίνονται ἀφρούρητοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀφορολόγητοι, τοῦ λοιποῦ ζῶντες ὑπὸ τοὺς πατρίους νόμους (Πολυβ. XVIII 46. Πλουτ. Τίτος 10). Μικρόν τι δυσηρέστησε τοὺς Ἕλληνας κατόπιν ὁ Φλαμινῖνος διότι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ἐπιχειρήσας μετὰ τῶν Ἀχαιῶν τὸν κατὰ τοῦ Νάβιος πόλεμον, τοῦ ἐξωλεστάτου καὶ παρανομωτάτου τυράννου τῆς Σπάρτης, κατέπαυσεν αὐτὸν ἀμέσως, ἀπολογούμενος ὅτι ἔβλεπε «σὺν κακῷ μεγάλῳ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν ἀπολούμενον τὸν τύραννον»! (Πλουτ. Τίτος 12). Οἱ Ρωμαῖοι προφανῶς ἤθελον ν' ἀφήσωσιν ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου ἑναυσμα πολέμου, ὅστις ἐξαπτόμενος ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ θὰ καθίστα τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐπέμβασιν αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι ἀναγκαίαν. Ἀλλὰ τὰ διπλωματικὰ αὐτῶν σχέδια οἱ Ἕλληνες δὲν ἐννόουν, ἐπίστευον δὲ μωρῶς ὅτι πραγματικῶς ἀλλόφυλοι ἄνδρες γενναιοφρονέστεροι πάντων τῶν μέχρι τοῦδε μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους, οὗτοι τοῖς μεγίστοις κινδύνοις καὶ πόνοις ἐξελόμενοι τὴν Ἑλλάδα δεσποτῶν χαλεπῶν καὶ τυράννων αὐτὴν ἐλευθεροῦσι (Πλουτ. Τίτος 11). Ἵνα ἀποκρύψωσιν οἱ Ρωμαῖοι παντελῶς τὰς ὑπούλους αὐτῶν πολιτικὰς σκέψεις, ἐγκατέλιπον προσωρινῶς καὶ αὐτὰ τὰ τρία ἰσχυρὰ στρατιωτικὰ ὁρμητήρια, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ἐζήτουν αὐτοὶ νὰ κατάσχωσι διὰ φρουρῶν, τὴν Δημητριάδα, Χαλκίδα καὶ Κόρινθον, ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἀσφαλείας· ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἀφορμὴν αὖθις ἔλαβον νὰ ἐνεργήσωσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἰδίως ἐκείνους νὰ ταπεινώσωσιν, οἵτινες πρὸ πάντων τώρα κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐκραύγαζον, τοὺς τέως δηλονότι θερμοὺς φίλους των Αἰτωλούς.

Οἱ Ρωμαῖοι διαλύσαντες τὸν πρὸς Φίλιππον πόλεμον καὶ ἐξασφαλίσαντες τὴν ἐπιρροὴν ἑαυτῶν ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσιῶν ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τῆς Συρίας. Διὰ τῆς ἐν Μαγνησίᾳ δὲ μάχης τὸ 190 κατέβαλον καὶ τοῦτον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ταύρου κατὰ μέγα μέρος ἐχάρισαν εἰς τὸν Εὐμένη τῆς Περγάμου καὶ τοὺς Ροδίους· ἀφοῦ δὲ ἐταπείνωσαν τοιουτοτρόπως καὶ ταύτην τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ δευτέραν μεγάλην ἑλληνικὴν δύναμιν, ἐστράφησαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν οἵτινες ὡς σύμμαχοι τοῦ Ἀντιόχου ὑπέστησαν τὴν βαρεῖαν τύχην τῶν ἡττηθέντων. Ἡ αἰτωλικὴ συμπολιτεία ἀπέβαλε παντελῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ρωμαίους (τὸ 189).

Ἐν Ἑλλάδι δύο ἔτι ἐθνικαὶ δυνάμεις ὑπελείποντο, ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία καὶ τὸ μακεδονικὸν βασίλειον. Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτῆς ὀλίγον πλέον ἠδύνατο νὰ σημαίνῃ, αἱ δὲ ἐξακολουθοῦσαι ἐν Πελοποννήσῳ διαφοραί, ὡς ἡ μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Μεσ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σηνίων νῦν, (ἐν τῷ κατὰ τῶν Μεσσηνίων πολέμῳ ἀποθνήσκει τὸ 183 ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπολίτης, ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων ἐπικληθείς), προεκάλουν ἐπανειλημμένας τῶν Ρωμαίων ἐπεμβάσεις καὶ τὴν διαρκῆ ἐποπτείαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν μικρολογούντων Ἑλλήνων. Ἀσυγκρίτως σπουδαιοτέρα καὶ ἰσχυροτέρα ἦτο ἡ μακεδονικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν ὁ Φίλιππος μετὰ μεγάλης πολιτικῆς συνέσεως παρεσκεύαζεν εἰς νέον πρὸς τὴν Ρώμην ἀγῶνα. Τὸ 183 ἐπέκειτο ἤδη κήρυξις τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἀπέφυγεν αὐτὸν διὰ τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου, ὅστις εἶχε πολλὰς συμπαθείας ἐν Ρώμῃ. Ἀλλ' ἡ προτίμησις αὕτη τοῦ υἱοῦ ἔγινεν ἀφορμὴ ὑποψιῶν ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ καὶ ὁ ἐξ ἄλλης μητρὸς ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου Περσεὺς ἐρεθίσας τὸν πατέρα κατὰ τοῦ υἱοῦ διὰ δολιότητος (εἰς τὸν Φίλιππον παρουσιάσθη πλαστὴ τοῦ Φλαμινίνου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν προδότην δῆθεν Δημήτριον) προυκάλεσε τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος πολὺ ἀργὰ ἐννόησε τὴν διαβολὴν καὶ συντετριμμένος ἐτελεύτησε τὸν βίον πρὶν προφθάσῃ νὰ κολάσῃ τὸν ἀγεννῆ υἱὸν καὶ ἀποκλείσῃ αὐτὸν τοῦ θρόνου (τὸ 179).

Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Περσεὺς ἀποφασιστικώτατα ἐπεδόθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀρξαμένου ἔργου τοῦ καταρτισμοῦ τῶν μακεδονικῶν δυνάμεων εἰς τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον. Οἱ Μακεδόνες διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐν αὐτῷ διέβλεπον τὸν στρατηγὸν αὐτῶν καὶ ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ζυγοῦ βασιλέα. Ἀλλὰ τοῦ πατρὸς ἡ μεγαλοφυία ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ. Ὁ Περσεὺς ἐπεδίωξε μετ' ἐπιμονῆς καὶ εὐσταθείας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγῶνι κατόπιν καὶ ἀπέναντι τοῦ κινδύνου περίφοβος ἐστάθη πρὸ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ ἔργου.

Τὸ 172 ἤδη ὁ πόλεμος ἦτο ἀποφασισμένος, ὁ Περσεὺς ὅμως, ὅστις θὰ ἠδύνατο νῦν νὰ καταλάβῃ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ συνενωθῇ μετὰ τῶν συμπαθούντων πρὸς αὐτὸν Ἑλλήνων, προλαμβάνων τοὺς Ρωμαίους πολὺ πρὶν οὗτοι διαβιβάσωσι τοὺς στρατούς των ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἀφῆκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρέλθῃ μάτην. Τὸ 171 ὁ πόλεμος ἤρχισε καὶ ἐπί τινα χρόνον ἡ ἀδεξία αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων διεξαγωγὴ καθίστα νικητὴν τὸν Περσέα. Ἀλλ' οὗτος καὶ τώρα ἀνίκανος ἐδείχθη νὰ ἐπωφεληθῇ τοὺς καιρούς. Οὔτε τοὺς Ἕλληνας ἠγωνίσθη νὰ ἐγείρῃ κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀπέκρουσε δὲ καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Κελτῶν, οἵτινες ἦσαν ἕτοιμοι νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτὸν τὰς ὑπηρε-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σίας των. Πρὸς ἀμφότερα ἀνάγκη ἦτο νὰ δαπανηθῶσι χρήματα, τοὺς ἀφθόνους ὅμως αὐτοῦ θησαυροὺς ὁ Περσεὺς δὲν ἠσθάνετο καμμίαν ὄρεξιν νὰ διασκορπίσῃ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. Ἐπὶ τέλους οἱ Ῥωμαῖοι ἔπεμψαν καὶ τὸν κατάλληλον πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἄνδρα, τὸν Αἰμίλιον Παῦλον (Πλουτ. Αἰμίλ. Παῦλος) τὸ 168. Τὴν 22 Ἰουνίου (ἔκλειψις σελήνης) συνεκρούσθησαν οἱ δύο στρατοὶ παρὰ τὴν Πύδναν. Ἡ λαμπρὰ μακεδονικὴ φάλαγξ ἀπέδειξε καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀκαταγώνιστον αὐτῆς δύναμιν, κατασυντρίψασα τοὺς ἀντιταχθέντας Ῥωμαίους καὶ τοὺς λεγεῶνας ἀναγκάσασα εἰς ὑποχώρησιν. Ἀλλὰ τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος καὶ ἡ σπουδὴ πρὸς καταδίωξιν διέλυσε τὴν πεπυκνωμένην τῆς φάλαγγος τάξιν, τότε δὲ οἱ λόχοι τῶν Ῥωμαίων εἰσδύοντες εἰς πᾶν ῥῆγμα αὐτῆς, προσέβαλλον ἐκ τῶν πλαγίων καὶ ὄπισθεν, καὶ ἐπειδὴ τὸ μακεδονικὸν ἱππικὸν ἔμεινεν ἀκίνητον κατὰ τὴν κρίσιμον ἀκριβῶς ταύτην στιγμήν, ὁ δὲ βασιλεὺς πρῶτος μετ' αὐτοῦ ἔφυγεν, ἡ τύχη τῆς Μακεδονίας ἀπεφασίσθη ἐντὸς ὀλίγης ὥρας. Οἱ τρισχίλιοι ἐπίλεκτοι φαλαγγῖται ἔπεσαν μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρός, 20,000 Μακεδόνες ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ 11,000 ᾐχμαλωτίσθησαν. Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ὑπετάγη πᾶσα ἡ Μακεδονία. Ὁ Περσεὺς δὲ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς θησαυρούς του—ἐν τῷ ταμείῳ αὐτοῦ εἶχεν ἔτι ἑξακισχίλια τάλαντα ἤτοι 36 ἑκατομμύρια φράγκων—ἔφυγεν εἰς τὴν Σαμοθρᾴκην. Κατόπιν ἐκόσμησε τὸν θρίαμβον τοῦ νικητοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ οἰκτρῶς ἐν Ῥώμῃ. Ἡ Μακεδονία δὲ διαιρεθεῖσα εἰς τρία τμήματα, τὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, τὸ τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ τῆς Πέλλας καὶ τὸ τῆς Πελαγονίας ἀπετέλεσεν εἶδος ὁμοσπονδιῶν κατὰ τὸ ἑλληνικὸν σύστημα, οἱ ἀνώτεροι ὅμως λειτουργοὶ τοῦ κράτους καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἀπήχθησαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ οἱ κάτοικοι πάντες ἀφωπλίσθησαν. Μετά τινα ἔτη (τὸ 149) ἐξήγειρε τοὺς Μακεδόνας Ἀνδρίσκος τις εἰς ἐπανάστασιν, παρουσιασθεὶς ὡς ὁ υἱὸς δῆθεν τοῦ Περσέως Φίλιππος, ὅστις δεκαοκταετὴς τὴν ἡλικίαν εἶχεν ἀποθάνει ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ κατήγαγε νίκας τινὰς κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλὰ τὸ 148 ἐνίκησεν αὐτὸν ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Μέτελλος καὶ ἡ Μακεδονία μετεβλήθη νῦν εἰς ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (146). Καὶ τὸ 142 ἀπεπειράθη Ψευδοαλέξανδρός τις, υἱὸς δῆθεν καὶ αὐτὸς τοῦ Περσέως νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Μακεδόνας αὖθις, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

σματος. Τὸ μακεδονικὸν ἔθνος ἐκλείπει τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας.

Διάλυσις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καὶ ἅλωσις τῆς Κορίνθου (146). Ἡ Ἑλλὰς ἐπαρχία ῥωμαϊκή.—Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου τὸ 168 οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, φίλους καὶ ἐχθρούς, νὰ ταπεινώσωσι καὶ ὑποτάξωσιν ὁριστικῶς, καὶ τοῦτο διὰ μέσων ἀναξίων μεγάλης δυνάμεως. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Εὐμένης, ὅστις συνηγωνίσθη μετὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Μακεδόνων, περιέστη εἰς τὴν ταπεινωτικὴν θέσιν ὑποτελοῦς ἡγεμόνος· τοὺς Ῥοδίους ἀφῄρεσεν ἡ σύγκλητος τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κτήσεις, ἐξ ὧν οὗτοι εἶχον πρόσοδον 120 ταλάντων καὶ κατέστρεψε παντελῶς τὸ ἐμπόριον τῆς πλουσίας νήσου, καταστήσασα τὴν Δῆλον ἐλεύθερον λιμένα, δι' οὗ μέτρου αἱ τελωνιακαὶ πρόσοδοι τοῦ λιμένος τῆς Ῥόδου ἠλαττώθησαν ἀπὸ ἑνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν εἰς 150 χιλιάδας μόνον· ὁ Σελευκίδης Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ὑπεχρεώθη νὰ κενώσῃ τὴν καταληφθεῖσαν Αἴγυπτον, ἥτις καθίστατο ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οἱ Βοιωτοί, οἵτινες πιστοὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας ἔμειναν, ἐτιμωρήθησαν ὁμοίως καὶ μυστικὴν τῆς συγκλήτου διαταγὴν ἐκπληρῶν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος παρέδωκεν εἰς λεηλασίαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 70 πόλεις τῆς Ἠπείρου, τοὺς κατοίκους δὲ αὐτῶν (150,000) ἠνδραπόδισεν. Αἰτωλοὶ καὶ Ἀκαρνᾶνες ἀπέβαλον ὁμοίως τὰς κτήσεις των καὶ μόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαιτοῦντες ἔλαβον τὴν Λῆμνον, τὴν Δῆλον καὶ τὴν χώραν τῆς ἐρημωθείσης Ἁλιάρτου. Οἱ ὡς φίλοι τῶν Μακεδόνων εἰς τὰς πόλεις ὑποδειχθέντες (ὁ Ἀχαιὸς Καλλικράτης καὶ ὁ Αἰτωλὸς Λυκίσκος ἐξόχως ὑπηρέτησαν εἰς τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους) ἐθανατώθησαν, οἱ ἐξοχώτεροι τῶν πολιτῶν Θεσσαλῶν, Αἰτωλῶν, Ἀκαρνάνων, Λεσβίων καὶ ἄλλων ἐξωρίσθησαν καὶ 1000 ἰδίως Ἀχαιοὶ ἀπήχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐν Αἰτωλίᾳ ὁ Λυκίσκος διὰ Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἐθανάτωσε πεντακοσίους τῶν ἐξοχωτέρων Αἰτωλῶν.

Ἐπὶ μικρὸν ἀποκατεστάθη ἔπειτα ἐν Ἑλλάδι ἡ ἡσυχία τοὐλάχιστον, ἀφοῦ μάλιστα ἐξέλιπον οἱ τρομοκρατικοὶ ἄνδρες τῆς ἰσχυούσης μερίδος, ὡς ὁ Αἰτωλὸς Λυκίσκος, ὁ Βοιωτὸς Μνάσιππος, Χρεμάτας ὁ Ἀκαρνὰν καὶ ὁ αἰσχρότατος Ἠπειρώτης Χάροψ, ἂν καὶ οὐχὶ ἡ εὐτυχία. Φρικτὴ ἦτο ἐν Ἑλλάδι ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία καὶ ἡ λοιπὴ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

κακοδαιμονία (πρβλ. Πολυβίου XX 4 ἐ XXII 4 περὶ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ καταστάσεως), δὲν ἔλειπε δὲ οὔτε ἡ ἐμφύλιος ἔρις. Τὸ 150 εἶχον ἀπολυθῆ οἱ ἐπιζῶντες τῶν εἰς Ἰταλίαν ἀπαχθέντων Ἀχαιῶν, τὸ 149 ὅμως ὁ στρατηγὸς τῆς συμπολιτείας Διαῖος προσέβαλεν ἀδίκως τὴν κοινωνοῦσαν αὐτῆς Σπάρτην καὶ παρὰ τὰς παραστάσεις τῶν Ῥωμαίων εἰσέβαλον οἱ Ἀχαιοὶ τὸ 148 αὖθις εἰς τὴν Λακωνικὴν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δαμόκριτον καὶ ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας, ἐξ ὧν χίλιοι ἔπεσαν ἐν τῇ μάχῃ. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Διαῖος ἐξηκολούθησεν ἔπειτα τὸν πόλεμον. Ῥωμαῖοι ὅμως πρέσβεις ἀπῄτησαν τότε (κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 147) ν' ἀποσυρθῶσιν οἱ Ἀχαιοὶ ὄχι μόνον τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ τῆς Κορίνθου, τοῦ Ὀρχομενοῦ, τοῦ Ἄργους καὶ τῆς ἐν τῇ Οἴτῃ Ἡρακλείας, τὰς ὁποίας ἀπὸ τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου εἶχον προσλάβει εἰς τὴν συμμαχίαν των, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ πρεσβεία αὕτη καὶ ἡ δευτέρα τοῦ αὐτοῦ ἔτους δὲν εἰσηκούσθη, οἱ Ἀχαιοὶ δὲ ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Κριτόλαον ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων ἐστράτευσαν κατὰ τῆς Ἡρακλείας, ὁ ἐν Μακεδονίᾳ ἔτι διατρίβων Μέτελλος ἐκίνησε κατ' αὐτῶν τὸν στρατόν του. Ἐν Σκαρφείᾳ τῆς Λοκρίδος νικῶνται οἱ σύμμαχοι Ἀχαιοὶ καὶ Θηβαῖοι, ὁ δὲ Κριτόλαος ἔγινεν ἄφαντος ἐν τῇ μάχῃ. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν Ῥωμαίων οἱ Θηβαῖοι ἐγκαταλείπουσι τὴν πόλιν των καὶ φεύγουσιν εἰς τὰ ὄρη, ἀλλ' ὁ διάδοχος τοῦ Κριτολάου Διαῖος θανατώνων τοὺς φίλους τῆς εἰρήνης, ἀργυρολογῶν τοὺς πλουσίους καὶ ἐλευθερῶν δούλους συγκροτεῖ στρατὸν καὶ ἀντεπεξέρχεται κατὰ τοῦ Μετέλλου (Παυσαν. VII 15. 16). Τότε ὅμως ἔφθανεν εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον καὶ ὁ ἐκ Ῥώμης ἀποσταλεὶς στρατηγὸς ὕπατος Μούμμιος, ὅστις ἀναλαμβάνει νῦν τὴν στρατηγίαν. Ἐκ μικρῶν ἐπιτυχιῶν ἐνθαρρυνόμενοι οἱ Ἀχαιοὶ προσβάλλουσι τὸν διπλάσιον κατὰ τὸν ἀριθμὸν ῥωμαϊκὸν στρατὸν παρὰ τὴν Λευκόπετραν ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ νικῶνται κατὰ κράτος. Ὁ Διαῖος ἔφυγεν ἀμέσως καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσε τὴν γυναῖκά του ἔλαβε καὶ αὐτὸς δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν. Αἱ πόλεις ὅλαι παρεδόθησαν ἀκολούθως εἰς τὸν Μούμμιον καὶ τὰ τείχη των καθηρέθησαν, ἡ Κόρινθος δὲ ἐλεηλατήθη, ἠνδραποδίσθη καὶ κατεσκάφη. Ἡ Ἑλλὰς πᾶσα κατέστη ἐξάρτημα τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας καὶ φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ . . . . . σελ. γ'—η'

Α'. Ἡ Ἀνατολὴ μέχρι τοῦ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος.

1. Τὸ Αἰγυπτιακὸν κράτος: ἡ χώρα—ἡ πρῶτοι κάτοικοι—ἡ παλαιοτάτη ἐποχή· αἱ πρῶται δυναστεῖαι—τὸ ἀρχαῖον κράτος τῆς Μέμφιδος—τὸ μέσον θηβαϊκὸν κράτος—τὸ νέον κράτος—θρησκεία—τὸ πολίτευμα—τέχνη, ἐπιστῆμαι καὶ μνημεῖα . . . . . σελ. 1 - 17

2. Ἡ θαλασσοκρατία τῶν Φοινίκων: ἡ χώρα—τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν συριακῶν χωρῶν—ἡ ναυτιλία τῶν Φοινίκων—γραφή, τέχνη καὶ βιομηχανία—θρησκεία—πολίτευμα . . . . . σελ. 17 - 23

3. Οἱ Χαλδαῖοι καὶ τὸ ἀσσυριακὸν κράτος: ἡ χώρα—οἱ πρῶτοι κάτοικοι—ἡ σημιτικὴ εἰσβολή, οἱ Χαλδαῖοι—οἱ ἀρχαιότατοι βασιλεῖς—θρησκεία—φιλολογία καὶ ἐπιστήμη—ἡ γραφὴ—τέχνη—τὸ ἀρχαιότερον ἀσσυριακὸν κράτος—τὸ νέον ἀσσυριακὸν κράτος—τὸ τέλος τῆς ἀσσυριακῆς κυριαρχίας—θρησκεία καὶ τέχνη τῶν Ἀσσυρίων . . . . . σελ. 23 - 38

4. Τὸ νέον βαβυλωνιακὸν καὶ τὸ μηδικὸν κράτος: ἡ ἀποκατάστασις τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ναβουχοδονόσορ Β' (604 - 561)—τὸ τέλος τοῦ βαβυλωνιακοῦ κράτους—ἡ ἵδρυσις τοῦ μηδικοῦ κράτους. . . . . σελ. 38 - 42

5. Ἡ περσικὴ μοναρχία: τὸ ὀροπέδιον τοῦ Ἰράν. Χῶραι καὶ λαοὶ—οἱ Πέρσαι. Κῦρος ὁ Α'—Καμβύσης (529 - 522)—Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους (521 - 485)—ὁ διοικητικὸς ὀργανισμὸς τοῦ κράτους—αἱ τελευταῖαι πράξεις τοῦ Δαρείου—θρησκεία καὶ τέχνη . . . . . σελ. 42 - 55

Β'. Ἡ Ἑλλὰς μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων.

1. Ἡ Ἑλλὰς πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως: ἡ χώρα—ὄνομα καὶ καταγωγὴ τῶν κατοίκων—ὁ ἀρχαιότατος ἦτοι ὁ μυκηναῖος πολιτισμὸς ἐν Ἑλλάδι—αἱ μυθικαὶ τῶν Ἑλλήνων παραδόσεις περὶ τῆς παναρχαίας αὐτῶν ἐποχῆς—ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων. . . . . σελ. 55 - 66

2. Ἡ δωρικὴ μετανάστασις καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς: οἱ Δωριεῖς καὶ αἱ λοιπαὶ φυλαὶ τῆς βορείας Ἑλλάδος—ἐξάπλωσις τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν πρὸς ἀνατολάς . . . . . σελ. 66 - 72

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

3. Οἱ Ἕλληνες ἐν ταῖς ἀποικίαις: ἀκμὴ τῶν Ἰώνων — τὰ ὁμηρικὰ ἔπη — ὁ καθ' Ὅμηρον βίος τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν μετανάστασιν. . . σελ. 72 - 77

4. Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ μητροπόλει:

α') οἱ Δωριεῖς τῆς Λακωνικῆς καὶ ἡ πολιτεία τῶν Σπαρτιατῶν: ἐπικράτησις τῶν Δωριέων ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι — οἱ Δωριεῖς ἐν τῇ Λακωνικῇ — ἡ ἐκ τῆς κατακτήσεως προελθοῦσα πολιτικὴ κατάστασις ἐν τῇ Λακωνικῇ — τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Ὁ Λυκοῦργος — οἱ μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. . . . . σελ. 78 - 86

β') αἱ λοιπαὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πολιτεῖαι: τὸ Ἄργος — ἡ Ἀρκαδία — Ἦλις, Ἀχαΐα . . . . . σελ. 86 - 88

γ') πολιτειακαὶ μεταβολαὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης: ἡ παλαιὰ βασιλεία καὶ ἡ ἑλληνικὴ πόλις — ἀριστοκρατία καὶ τιμοκρατία — ὁ δῆμος καὶ ἡ τυραννίς — ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ Σπάρτη . . . . . σελ. 88 - 91

δ') ὁ δεύτερος ἑλληνικὸς ἀποικισμός: αἰτία καὶ σκοπὸς τοῦ ἀποικισμοῦ — αἱ πρὸς δυσμὰς ἀποικίαι. Ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία — αἱ πρὸς τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικὰ ἀποικίαι. Αἱ θρακικαὶ καὶ αἱ περὶ τὸν Εὔξεινον χῶραι . σελ. 91 - 95

ε') τὰ μέσα τοῦ ἐθνικοῦ συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων: ἡ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους — αἱ ἀμφικτιονίαι, τὰ κοινὰ καὶ αἱ συμμαχίαι — τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον — οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες. Αἱ τέσσαρες πανελλήνιοι πανηγύρεις . . . . σελ. 96 - 99

ς') ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία: ἡ χώρα — ἡ παλαιοτάτη ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν — ἡ ἀρχὴ τῶν εὐπατριδῶν — ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος — ἡ τυραννὶς ἐν Ἀθήναις. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ Πεισιστρατίδαι — ἡ δημοκρατία. Μεταρρυθμίσεις τοῦ Κλεισθένους — αἱ Ἀθῆναι μέχρι τῶν περσικῶν πολέμων. . . σελ. 100 - 112

ζ') ἡ φιλολογία καὶ ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων μέχρι τοῦ 500 πρὸ Χριστοῦ: ποίησις — φιλοσοφία — ἱστορία καὶ γεωγραφία — τέχνη . . . σελ. 112 - 115

Γ'. Ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνι.

1. Οἱ ἐπὶ Δαρείου πόλεμοι 512-490: ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἀσία — ἡ στρατεία τοῦ Δαρείου ἐπὶ τὴν Σκυθίαν καὶ αἱ πρῶται τῶν Περσῶν κατακτήσεις ἐν Εὐρώπῃ — ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων — ἡ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐκστρατεία τῶν Περσῶν. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη . . . . . σελ. 116 - 125

2. Τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα ἀπὸ τοῦ 489 - 481: ἐσωτερικαὶ καὶ πρὸς ἀλλήλας τῶν πολιτειῶν ἔριδες — τὸ τέλος τοῦ Μιλτιάδου. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς. . . . . σελ. 125 - 129

3. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα 480 πρὸ Χριστοῦ: θάνατος τοῦ Δαρείου. Παρασκευαὶ τοῦ Ξέρξου — πορεία τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Αἱ προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων — οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνες κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη — ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. . . . . σελ. 129 - 139

4. Τὸ τέλος τῆς περσικῆς ἐπιδρομῆς: ὁ Μαρδόνιος καὶ οἱ Ἕλληνες — δευτέρα εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη — ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη. Ἧττα τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ. . . . . σελ. 140 - 145

5. Οἱ ἐπιθετικοὶ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων (478 - 448): ἀνοικοδόμησις καὶ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν — ἡ προδοσία τοῦ Παυσανίου. Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων — τὸ τέ-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

λος τοῦ Παυσανίου. Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης — αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Κίμωνος. Αἱ κατὰ τῶν Περσῶν νίκαι καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων — περιπλοκαὶ ἐν Ἑλλάδι. Αἱ παρὰ τὰ Μέγαρα, τὴν Τάναγραν καὶ τὰ Οἰνόφυτα μάχαι — μεταβολαὶ ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Κίμωνος. σελ. 145 - 158

6. **Αἱ Ἀθῆναι μέχρι τῆς μεγάλης πρὸς τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν ῥήξεως (448 - 431). Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους:** συγκρούσεις μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης. Ἡ ἐν Κορωνείᾳ μάχη — ἡ πολιτικὴ τοῦ Περικλέους. Ὑποταγὴ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Σάμου — ἐσωτερικὴ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν, ἡ συμμαχία, αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις — τὰ μεγάλα τῆς τέχνης ἔργα ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Περικλέους. Τέχνη, φιλολογία καὶ ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους . . . . . σελ. 158 - 175

Δ'. Οἱ ἐμφύλιοι ἐν Ἑλλάδι πόλεμοι μέχρι τῆς κυριαρχίας τῶν Μακεδόνων.

1. **Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος 431 - 404 π. Χρ.:** αἰτίαι καὶ ἀφορμαὶ τοῦ πολέμου. Τὰ Κερκυραϊκὰ καὶ Ποτιδαιατικὰ — τὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους (431 - 429) — ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τῆς Νικιείου εἰρήνης (429 - 421) — ἡ ὑπουλος εἰρήνη καὶ ὁ αὖθις ἐπαναληφθεὶς πόλεμος — τὰ ἐν Ἑλλάδι συμβάντα μέχρι τῆς ἐπὶ Σικελίαν ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων (421 - 415) — ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ἡ ἐπὶ Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων (415 - 413) — ὁ πόλεμος ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ καταστροφὴν — ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ἐν Ἀθήναις. Ἡ ἀρχὴ τῶν τετρακοσίων (411) — τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου (410 - 404) — ἐπιστήμη καὶ φιλολογία ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰ τέλη τοῦ πέμπτου αἰῶνος . . . . . σελ. 176 - 208

2. **Ἡ ἐν Ἑλλάδι κυριαρχία τῶν Σπαρτιατῶν 404 - 379 π. Χρ.:** οἱ τριάκοντα τύραννοι καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς δημοκρατίας ἐν Ἀθήναις — ἡ ἀρχὴ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ὁ Λύσανδρος — ἡ Σπάρτη καὶ οἱ Πέρσαι· ἡ ἀνάβασις τῶν μυρίων — ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας πόλεμος (400 - 394). Ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ ἐν Σπάρτῃ — ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτειῶν· ὁ κορινθιακὸς πόλεμος (394 - 393) — προσέγγισις μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας· ὁ κορινθιακὸς πόλεμος μέχρι τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης (392 - 386) — ὁ ἐν Ἑλλάδι δεσποτισμὸς τῶν Σπαρτιατῶν· τὰ ἐν Μαντινείᾳ, Φλιοῦντι, Ὀλύνθῳ — Θήβαις (385 - 379) . . . . . σελ. 208 - 221

3. **Ἡ νέα συμμαχία τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν (379 - 362 π. Χρ.):** ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν καὶ ὁ βοιωτικὸς πόλεμος μέχρι τοῦ 374 — ἡ ἀνασύστασις τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας τὸ 377 — ὁ πόλεμος ἀπὸ τοῦ 374· εἰρήνη μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη, 371 — ὁ πόλεμος μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου (371 - 362) — φιλολογία καὶ τέχνη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος. . . . . σελ. 222 - 236

4. **Αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Μακεδονία 361 - 338 π. Χρ. Ἡ ἐν Ἑλλάδι κυριαρχία τῶν Μακεδόνων:** αἱ Ἀθῆναι περὶ τὸ 360 — ἡ πολιτεία καὶ τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν — ἡ Μακεδονία καὶ οἱ Μακεδόνες — ὁ Φίλιππος, αἱ πρῶται

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

αὐτοῦ πράξεις καὶ ὁ συμμαχικὸς πόλεμος (357 - 355/4) — ὁ Εὔβουλος καὶ ὁ πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμος — ἀνάμιξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ὁ ἱερὸς πόλεμος (356 - 352) — ὁ Δημοσθένης ἐν Ἀθήναις — ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς Φιλοκρατείου εἰρήνης καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Φωκέων (352 - 346) — ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης (345-338) — ἡ νίκη τῶν Μακεδόνων καὶ οἱ Ἕλληνες — τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Φιλίππου (338 - 336) . . . . . σελ. 236 - 254

Ε'. Ἡ κοσμοκρατορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

1. Ἡ κατάκτησις τοῦ περσικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου: ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τῆς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατείας, 336 - 334· ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν — ἡ κατάστασις τοῦ περσικοῦ κράτους — διάβασις τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἡ ἐπὶ τῷ Γρανικῷ ποταμῷ μάχη (334) — τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ Γρανικῷ νίκης — ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη (333) — ἅλωσις τῆς Τύρου (332) — ἅλωσις τῆς Γάζης καὶ κατάληψις τῆς Αἰγύπτου (332) — ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη (331) — ἡ μέχρι τοῦ Ἰαξάρτου προέλασις τοῦ Ἀλεξάνδρου (331-329). Θάνατος τοῦ Κλείτου, γάμος τοῦ Ἀλεξάνδρου — ἡ ἐπὶ τὰς Ἰνδίας στρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου (327) — ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Περσίδα (326 - 325) — ἡ πρὸς τοὺς Πέρσας πολιτικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ συγχώνευσις τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ βαρβαρικοῦ κόσμου — τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα — αἱ τελευταῖαι τοῦ Ἀλεξάνδρου πράξεις, ὁ θάνατος αὐτοῦ . . . . . σελ. 255 - 289

2. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἡ μοναρχία αὐτοῦ: ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου — ὀργανισμὸς τοῦ κράτους. Αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσαι πόλεις — φιλοσοφία, ἐπιστήμη καὶ τέχνη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος . . . . . σελ. 290 - 298

ΣΤ'. Ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ κράτη τῶν διαδόχων.

1. Πόλεμοι μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ κράτους (323 - 301 πρὸ Χριστοῦ): ἡ διαδοχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ διανομὴ τῶν σατραπειῶν — τὰ ἐν Ἑλλάδι· ὁ λαμιακὸς πόλεμος (323 - 322) — τὰ ἐν Ἀσίᾳ· πάλη τῶν στρατηγῶν καὶ νέα διανομὴ τῶν σατραπειῶν (323 - 321) — τὸ εὐρωπαϊκὸν καὶ τὸ ἀσιατικὸν τμῆμα τοῦ κράτους· ὁ Πολυσπέρχων καὶ ὁ Κάσσανδρος ἐν Ἑλλάδι, ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἀσίᾳ (321 - 316) — οἱ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου πόλεμοι (315 - 311) — ὁ ἐν Ἑλλάδι πόλεμος, 311 - 306. Αἱ νέαι βασιλεῖαι — ὁ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου πόλεμος· πολιορκία τῆς Ῥόδου καὶ ἀγῶνες ἐν Ἑλλάδι (306 - 302) — ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη· ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (τὸ 301). σελ. 299 - 319

2. Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν (301 - 279 πρὸ Χριστοῦ): ὁ Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἐν Ἑλλάδι — εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. . . . . σελ. 320 - 324

3. Σελευκίδαι, Πτολεμαῖοι καὶ οἱ περγαμηνοὶ βασιλεῖς: τὸ βασί-

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

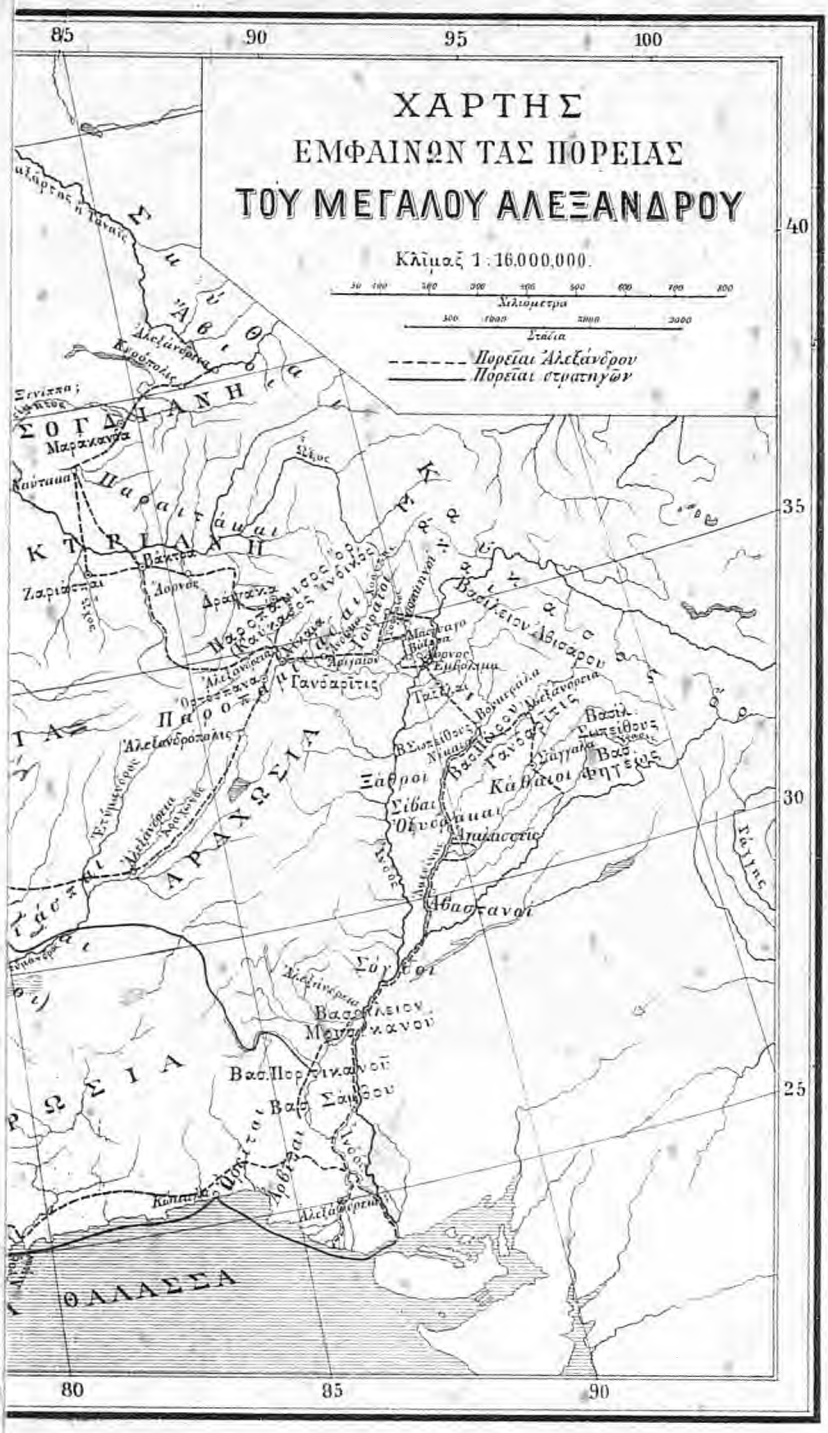
λειον τῶν Σελευκιδῶν — οἱ περγαμηνοὶ βασιλεῖς — τὸ βασίλειον τῶν Πτολεμαίων . . . . . σελ. 324 - 329

4. Τὸ κράτος τῶν Συρακουσῶν καὶ οἱ ἐν τῇ Δύσει Ἕλληνες: οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἕλληνες κατὰ τὸν 5ον καὶ 4ον αἰῶνα . . . . . σελ. 329 - 331

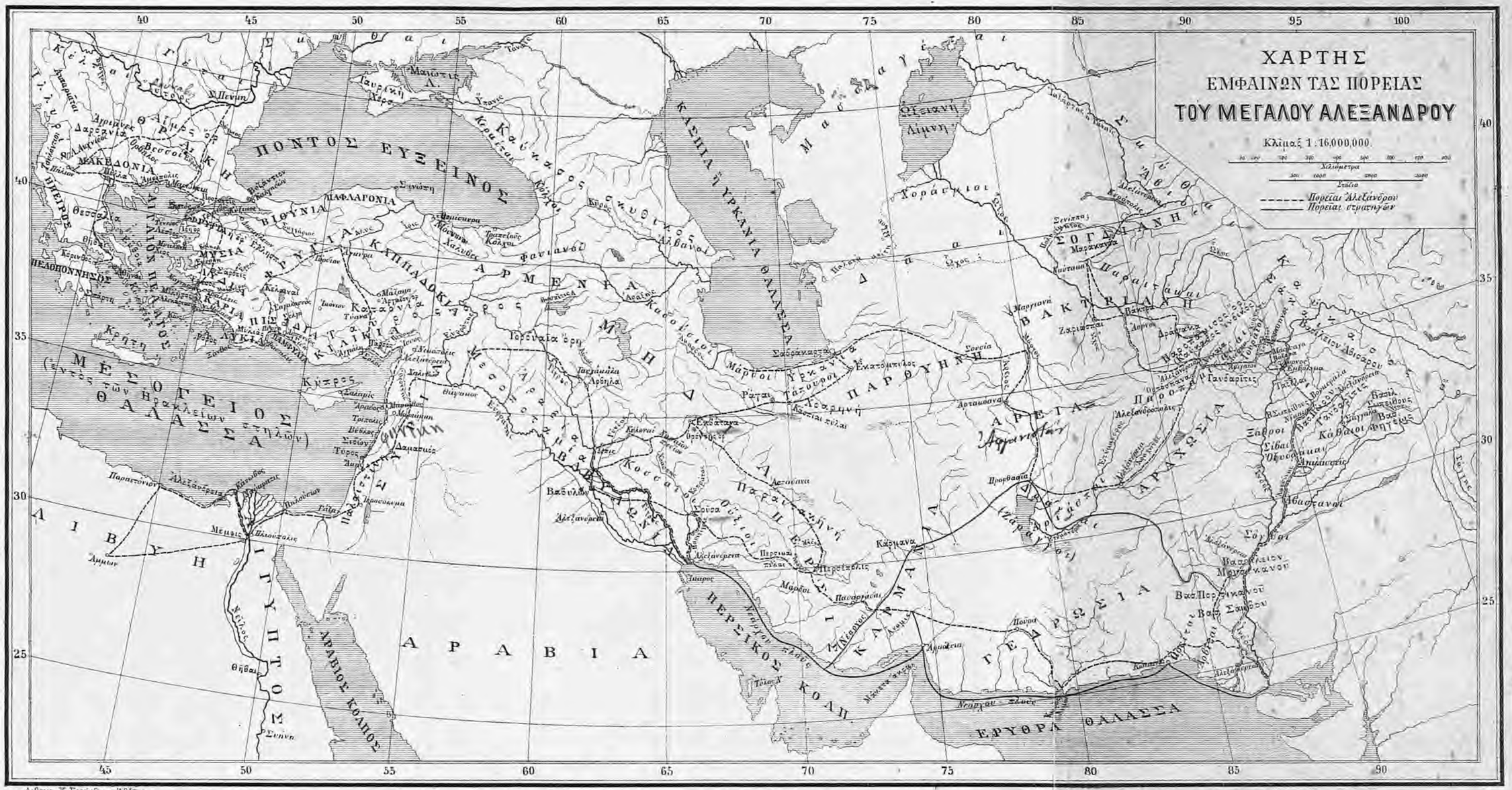
5. Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ ἀχαϊκὴ καὶ αἰτωλικὴ συμπολιτεία. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους: οἱ Μακεδόνες ἐν Ἑλλάδι· Ἀντίγονος Γονατᾶς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (277 - 239) — ὀργανισμὸς τῶν δύο συμπολιτειῶν — Ἀχαιοί, Αἰτωλοὶ καὶ Μακεδόνες ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ 222 πρὸ Χριστοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης — Φίλιππος Ε′ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας (220 - 178). Οἱ Ρωμαῖοι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχη (197) — διάλυσις τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας καὶ κατάκτησις τῆς Μακεδονίας· ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Περσεὺς (178 - 168) — διάλυσις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας καὶ ἅλωσις τῆς Κορίνθου (146). Ἡ Ἑλλὰς ἐπαρχία ρωμαϊκὴ . . . . . σελ. 332 - 345

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

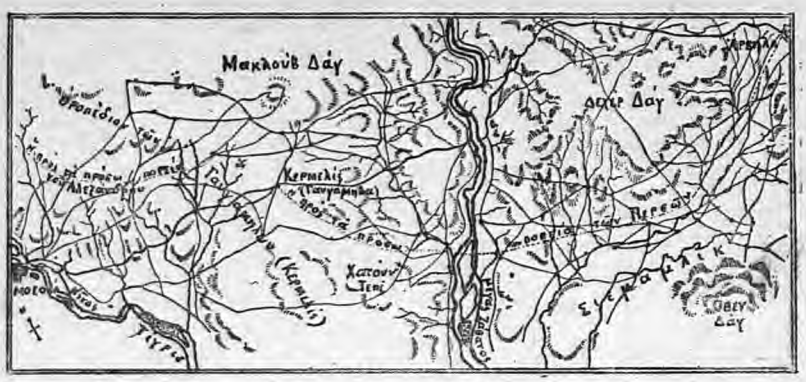
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Λιθογρ. Κ. Γρουνέμαν. Ἀθῆναι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

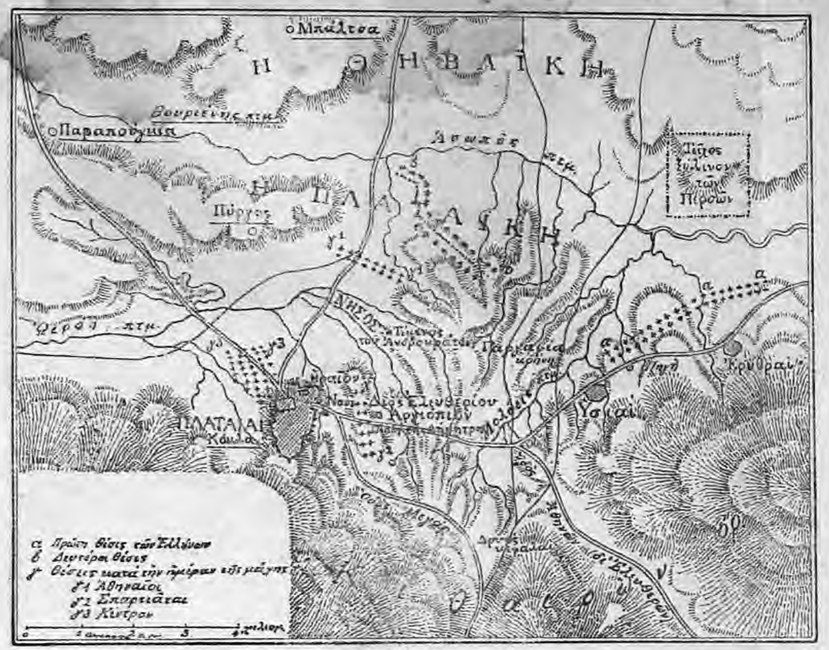

Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη

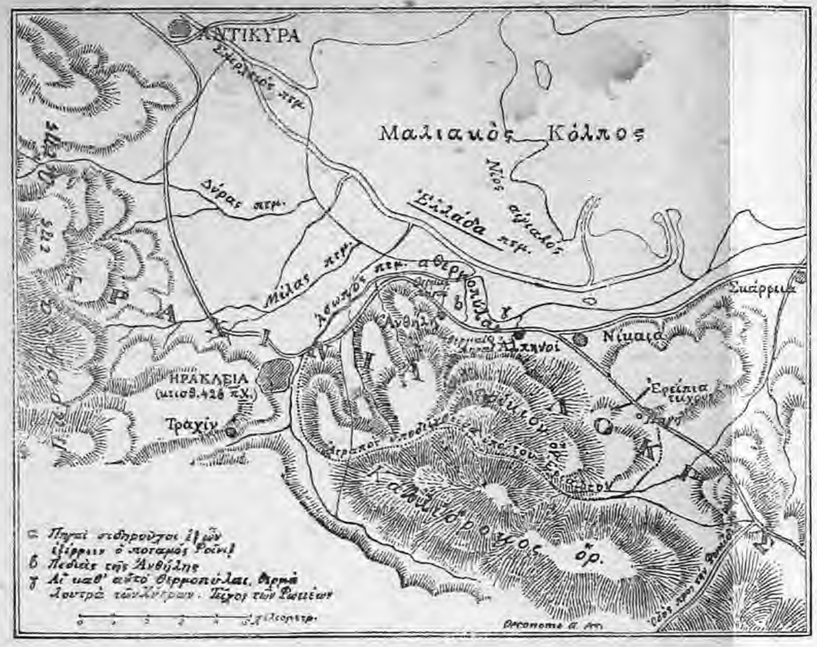

Ἡ ἐπὶ Γρανικῷ μάχη

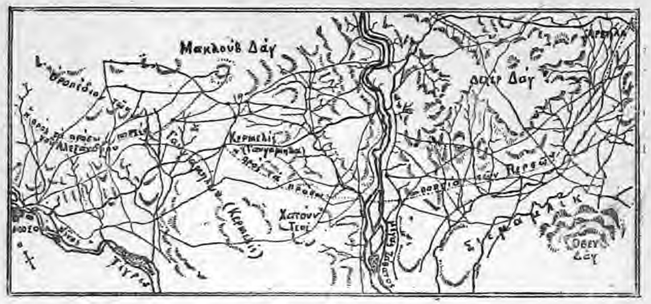
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

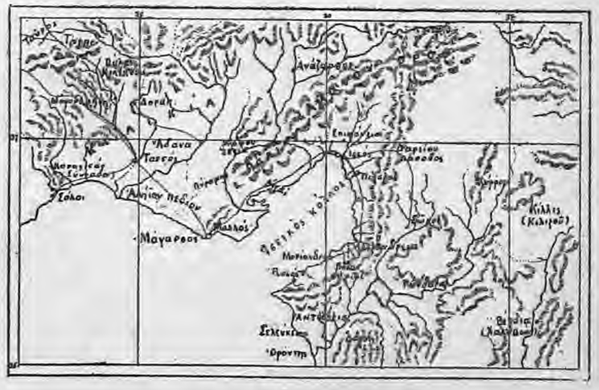
Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη

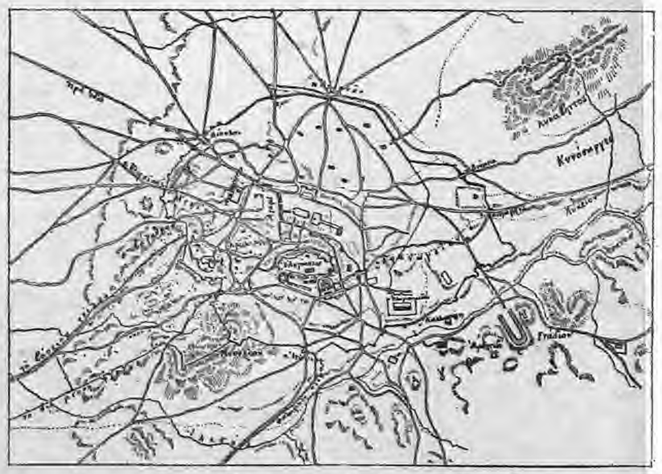
Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη

Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη

Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη

Αἱ ἀρχαῖαι Ἀθῆναι

Κουστεντίλ
Ἀδριανούπολις
Ἑλλήσποντος
Ἀβυδηνὸν πεδίον
Δημοτικὰ
Ἀδριανούπολις
Ἀδριανούπολις
Ἀδριανούπολις

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ

Απτόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας